DICŢIONAR
de etnologie
ROMULUS VULCĂNESCU

DICŢIONAR
de etnologie
I. TERMINOLOGIE
II. PERSONALITĂŢI
EDITURA ALBATROS

PREFAŢĂ

O viziune epistemologică asupra etnologiei trebuie să reflecte din plin procesul dialectic de particularizare şi universalizare a domeniului, studiul variabilităţii creaţiilor materiale şi spirituale succesive în timp şi spaţiu, al civilizaţiilor şi culturilor concret-istorice, ca entităţi etnice. De aceea, pentru etnologia actuală, mai mult decât pentru alte ştiinţe umaniste, problema specificului naţional ca reflectare a universalului prin particular se pune cu acuitate. Toate definiţiile date şi analizele efectuate până în prezent relativ la specificul naţional s-au referit, în parte sau în ansamblu, la modul de viaţă comunitară, la gândirea colectiv-istorică, la creaţia materială şi spirituală. În prezent se pun premisele unor definiţii noi, de tip statistico-matematic, asupra esenţei dialectice a fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură, şi, prin aceasta, a specificului naţional. În aceste definiţii intră, pe lângă elemente deja cunoscute, şi altele, neglijate sau nebănuite până acum: inventivitatea creatoare, capacitatea de realizare a creaţiei, dinamica social-istorică a creaţiei, re-crearea ecosistemului ambiant, umanismul ecologic. În contextul istoric al cercetărilor actuale, etnologia s-a impus ca o ştiinţă fundamentală, complexă, polivalentă şi aplicativă, pusă în serviciul progresului contemporan. Aşa se explică de ce şi cum, în epoca

noastră, obiectivele, realizările şi implicaţiile ei multiple s-au cristalizai în toate formele de creaţie ştiinţifică (tratate, manuale, monografii, eseistică, dicţionare etc). Dintre toate aceste forme de creaţie ştiinţifică, dicţionarele sunt cele care exprimă alături de tratate şi manuale, pe plan internaţional şi naţional, gradul de creştere a interesului general-teoretic pentru etnologie. Constatând acest interes crescând, ne-am propus elaborarea unui dicţionar de etnologie, ca un instrument de lucru care să corespundă atât complexităţii problematicii ştiinţei româneşti contemporane, cât şi formei de creaţie proprie genului.

În această formă selectivă, Dicţionarul... cuprinde numai două părţi distincte, interdependente prin conţinutul lor ştiinţific:

1. Partea I, consacrată terminologiei generale, în care redăm, pentru majoritatea conceptelor de bază ale etnologiei, definiţii deschise, mai mult genetico-funcţionale, decât definiţii închise, deductiv-silogistice. De aceea, am insistat uneori asupra termenilor încă discutabili, însă al căror conţinut epistemologic exprimă ceva nou, suscitând reveniri insistente şi plusuri de elaborare. Şi, dimpotrivă, am fost mai totdeauna laconici cu termenii contingenţi etnologiei, sau, uneori, i-am eliminat. În această situaţie am luat poziţie, cum era şi firesc, faţa de imprecizia, ambiguitatea, polivalenţa artificială a termenilor, pe care îi considerăm „infatuaţi”, a conceptelor impregnate de pedantism steril, pentru a nu lăsa impresia celor care vor consulta dicţionarul că îi socotim indispensabili în ştiinţa etnologică.

Apariţia ideilor noi în etnologie, ca de altfel în toate ştiinţele sociale, a solicitat insistent, cum încă solicită, crearea de termeni noi, care să le exprime conţinutul. Însă crearea de termeni noi presupune pe lângă cunoaşterea teoretică a conţinutului de idei la care se referă şi

cunoaşterea practică a limbajului general-ştiinţific.

Este deci normal ca ideile etnologice inedite să fie conturate, definite şi exprimate terminologic de noi concepte. În aceste condiţii se poate analiza judicios dacă termenii noi, creaţi în limba maternă sau adoptaţi din alte limbi, sunt necesari comunicării ştiinţifice respective, dacă sunt conformi cu accepţiunile care li se atribuie şi dacă se pot integra structural-morfologic şi funcţional-lexicografic în limba maternă a omului de ştiinţă sau în ştiinţa care îi foloseşte.

În secolul al XX-lea a început o luptă terminologică fără precedent în istoria ştiinţei, referitoare la clarificarea conţinutului conceptelor comune mai multor discipline înrudite, la unificarea programată a modului lor de a se exprima logic şi plastic totodată, la încadrarea lor în contextul ştiinţei care le generează şi la racordarea lor la terminologia generală a sistemului de ştiinţe contemporane. Această luptă mai are însă în vedere şi umplerea golurilor lexicale rezultate din crizele de creştere terminologica a ştiinţelor noi. Acest proces a fost anticipat (şi însoţit) uneori de invenţi. vitate lexicală sterilă, alteori de inventivitate lexicală fecundă. Dacă ne referim în special la inventivitatea lexicală fecundă, constatăm că aceasta a luat, în a doua jumătate a secolului nostru, forma îngrijorătoare a unei explozii conceptuale fără precedent. În această conjunctură istorică specială, în care se relevă, pe de o parte, relativitatea oricărui termen de specialitate şi, pe de altă parte, absolutizarea terminologică, am socotit o obligaţie de ordin profesional să nu neglijăm termenii noi care bat insistent la poarta ştiinţei de care ne ocupăm, l-am primit şi le-am acordai atenţia cuvenită în contextul dicţionarului, sesizând cititorului pericolele ce pot surveni din înţelegerea lor greşită şi utilizarea lor necontrolată. Am acceptat termenii noi din domeniul etnologiei generale şi al ştiinţelor

etnologice particulare, care facilitează exprimarea ideilor îndrăzneţe, cucerite recent de etnologie pe plan universal şi care antrenează dialogul etnologilor români cu etnologii străini. Unele din conceptele etnologiei româneşti au fost ridicate la rangul de creaţii terminologice universal-valabile, în funcţie de necesităţile de exprimare a unui conţinut nou, relevat de ştiinţa etnologică românească.

Am conceput dicţionarul, sub aspect epistemologic şi taxonomic, ca un tratat de etnologie scris în ordine alfabetică, în care am acordat prioritate temelor şi problemelor noi, ajunse la maturitate conceptuală şi am insistat mai puţin asupra temelor şi problemelor care mai comportă încă discuţii şi precizări din punct de vedere terminologic.

La redactarea Dicţionarului de etnologie am folosit, la modul ilustrativ, experienţa lexicografică şi modelele tehnice deja existente în alte literaturi, ca şi rezultatele multiplelor precizări şi comentarii de termeni din lucrări de tipul monografiilor tematice sau al studiilor teoretice şi al comunicărilor la congrese internaţionale, la simpozioane, colocvii, mese rotunde.

În concordanţă cu această concepţie lexicologică, am urmărit în expunerea termenilor de circulaţie contemporană câteva obiective precise:

— Introducerea şi adaptarea în limba română a terminologiei strict necesare înţelegerii structurii şi funcţiunii tot mai complexe a fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură fără a neglija ineditul şi expresivul)

— Prezentarea accesibilă a terminologiei generale sau pe cale le a deveni generală în etnologie, pentru lărgirea orizontului cunoaşterii ştiinţifice şi comprehensiunea unei discipline pe cât de complexe pe atât de solicitate în vremea noastră;

La baza dicţionarului nostru stau, în primul rând, cuceririle dobândite de cercetarea extensivă şi intensivă a structurii, funcţiunii, valorii şi aplicaţiilor etnologiei generale şi a sistemului de ştiinţe etnologice particulare, în contextul ştiinţelor contemporane/ în al doilea rând, principiile lexicografice, teoretice şi didactice, dintre care menţionăm:

— Includerea în lista alfabetică a termenilor generali, a tuturor conceptelor specializate, în curs de specializare sau acceptate în prezent prin consens cvasiunanim, până la generalizarea şi definitivarea lor obiectivă;

— Enunţarea unor definiţii care să reflecte fenomenele şi faptele etnologice în procesul lor de sesizare şi precizare terminologică;

— Alcătuirea unui îndreptar de concepte-cheie care să dea o imagine esenţială şi clară a preocupărilor de bază ale etnologiei actuale.

— Trimiterea la sursele de informaţii teoretice pentru documentare, surse indicate uneori şi în articolele dedicate terminologiei şi mai cu seamă în cele dedicate personalităţilor;

2. Partea a II-a, consacrată fişelor biobibliografice ale unor etnologi sau oameni de ştiinţă ce au contingenţă cu etnologia, care au promovat direct sau indirect cercetările etnologice. A în înregistrat pe pionierii etnologiei, pe reprezentanţii de seamă din trecut şi prezent, marcând pe cei care au fundamentat şcoli, curente şi direcţii de cercetare semnificative, ca şi pe cei care au pus bazele unei cercetări etnologice naţionale. Fişele biobibliografice urmăresc să redea în câteva linii portretul compozit sau profilul ştiinţific particular, ca şi trăsăturile caracteristice, care încadrează pe cei în cauză în istoria disciplinei din perspectiva secolului corespunzător.

Consultarea Dicţionarului trebuie să abordeze sincronic cele două pârli, pentru a lega între ele

conceptele care privesc aspectele comune sau diferenţiale luate în consideraţie pentru a le cuprinde astfel cât mai deplin înţelesul lor raportat la creatorii lor.

Un dicţionar de specialitate se consultă sistematic, în diagonală şi serial; în diagonală, prin termenii convergenţi, ce se referă la conţinuturi de idei omologe sau paralele, şi serial, prin familiile de termeni ce derivă din aceeaşi rădăcină sau folosesc desinenţe semantice analoge. Numai astfel termenii mai dificili pot fi înţeleşi în evoluţia şi sensurile lor şi apreciaţi în contextul lor taxonomic variat. De la lectura conceptelor trebuie să se treacă treptat la creatorii lor, din partea consacrată fişelor biobibliografice pentru a lărgi astfel turul de orizont al înţelegerii urmărite. Recomandăm consultarea încrucişată, deoarece lectura dintr-un compartiment al dicţionarului a fost astfel concepută încât să se sprijine (cât mai complet) pe materialele aferente din celălalt compartiment (pe lângă indicaţiile de trimitere de la sfârşitul articolelor, folosim pe parcurs, cu acelaşi rol, asteriscul).

Unităţile de cercetare ştiinţifică, instituţiile muzeale şi publicaţiile de etnologie le-am prezentat prin inventariere selectivă pentru a orienta pe cititor în vasta activitate consacrată, direct sau indirect, studiului civilizaţiei ţi culturii pe plan internaţional.

În încheiere, ţinem să precizăm că Dicţionarul de etnologie pledează, în mod deliberat, pentru prezenţa activă şi contribuţia concretă a oamenilor de ştiinţă români la dezbaterea terminologiei generale şi particulare a etnologiei şi, prin aceasta, la marile probleme ale acestei ştiinţe pe plan universal.

Autorul este conştient că, în efortul lui de a reflecta progresele actuale ale etnologiei, i-au putut scăpa chiar şi în această formă, selectivă unele aspecte. El mulţumeşte anticipat tuturor cititorilor care le vor sesiza şi promite să ţină cont de ele, într-o eventuală nouă ediţie.

ACIVILIZAŢIE – 1. proces de schimb inegal între două forme de civilizaţie, deosebite prin conţinut şi formă, care au intrat într-un contact lent sau violent. Schimbul se realizează pe linia paralelismelor, similitudinilor şi analogiilor, dar şi pe aceea a particularităţilor, disimilitudinilor şi diferenţelor; 2. proces de adaptare unilaterală sau reciprocă între două forme de civilizaţie, referitor la ceea ce tina din ele aduce în plus faţă de cealaltă. Această adaptare are loc între civilizaţia sătească şi cea urbană, între civilizaţia tradiţională şi cea modernă, între civilizaţia agropastorală şi cea industrială, între civilizaţia europeană şi cele extraeuropene; 3. rezultatul contactului între două forme de civilizaţie compatibile: prin poligenează, prin succesiunea în timp şi spaţiu, prin convergenţa într-un context superior de viaţă; între etapele succesive ale civilizaţiei unui popor în diferite stadii de dezvoltare istorică; între civilizaţiile unor popoare ce convieţuiesc în aceeaşi regiune istorico-geografică; între civilizaţiile ce conlucrează în acelaşi scop social-istoric. Termenul de a. nu trebuie despărţit de cel de aculturaţie*, deoarece amândoi exprimă esenţa transformărilor interdependente care au loc în viaţa unei comunităţi sociale. A. sesizează reversul material al transformărilor multilaterale ale societăţii, iar accultu-raţia pe cel spiritual. Conceptele nu se anulează, ci se complinesc reciproc (Romulus Vulcănescu, Acivilizaţia ţi acculturalia, două faţete ale aceluiaşi fenomen, 1974). V. aculturaţie.

ACULTURAŢIE – proces de schimb inegal al elementelor (obiceiuri, datini, valori, simboluri) şi formelor de cultură (rurală, urbană, tehnică etc.) realizat între două societăţi deosebite sub raA

etnologii se referă la variaţiile concomitente ale transformărilor culturale în timp şi spaţiu, la natura şi

rolul acumulărilor cantitative ale acestor variaţii şi la dinamica lor social-istorică. V. acculturalie, antropocultură, enculturaţie.

AD MI GRAŢIE V. piigraţie.

AFRICANIŢATE – I. caracter social-istoric, care, pe de o parte, diferenţiază cultural comunităţile etnice africane şi, pe de altă parte, unifică cultural aceste comunităţi diferenţiate într-o mişcare de idei amplă şi dinamică. Jaques Maquet, un africanist francez, defineşte a. ca „unitate realizată din ansamblul elementelor ce desemnează o configuraţie comună şi proprie diferitelor societăţi ale Africii tradiţionale”; 2. ansamblu de trăsături materiale şi spirituale comune diferitelor unităţi etnice africane. Ceea ce caracterizează a. este în acest caz modul de viaţă, cu formele lui de civilizaţie şi cultură. Aceste trăsături comune unităţilor etnice africane se datoresc ecologiei, structurii etnotipice, migraţiei, nomadismului, modului de producţie tradiţional etc. Ele sunt proprii stadiilor istorice trecute şi sunt analoge uniformităţii climatului spiritual; 3. modalitatea complexă de viaţă bazată pe manifestări de civilizaţie şi cultură proprii societăţilor tradiţionale africane şi de progres social rezultat din mişcarea de deşteptare naţională a popoarelor africane.

AFROAMERICANISTICĂ – disciplină care se ocupă cu studiul istoric complex al structurii civilizaţiei şi culturii americane (amerindiene, latino-americane şi an-glo-americane), rezultate în urma bio- şi socio-influenţelor grupurilor etnice africane, transplantate ca scla i, începând din 1617, în America de Nord, Centrală şi de Sud (sec. XVI – XIX). A. urmăreşte să cunoască gradul, forma şi structura grefei de civilizaţie şi cultură aduse de transplantul de populaţie africană celei amerindiene sau europeide din America. A. pune accentul pe studiul metisajului în general între descendenţii foştilor sclavi

africani şi elementele autohtone şi hetero-htone din America, şi pe cel al modurilor de civilizaţie şi cultură rezultate din acest metisaj.

AFROASIÂTÂSTICĂ – disciplină care se ocupă cu studiul complex, sub raportul civilizaţiei şi culturii, al popoarelor rezultate din amestecul băştinaşilor cu unele populaţii migrate din Asia în Africa, în primul rând, şi din Africa în Asia, în al doilea rând. A. cercetează influenţele reciproce între aceste popoare, acivilizaţia* şi aculturaţia* lor, mixajul biosocial în transplantul de etnii, eficienţa acestui mixaj sub raportul contribuţiei la civilizaţia şi cultura întregii omeniri. V. africanistică, asiatistică.

AGAMIE – lipsa unui regim juridic privind căsătoria în societatea primitivă.

port cultural şi intrate în contact direct, parţial sau total, de scurtă sau lungă durată, lent sau violent. Trebuie deosebită de schimbarea culturală şi de asimilare, care sunt doar aspecte ale a., şi de difuziune, care în fond o însoţeşte în schimbarea culturală şi în asimilare. Poate fi: 1. a. parţială şi neforţată – un proces lent de schimb, în care una din culturi, de obicei cea mai puţin organizată, mai apatică, adoptă conţinutul sau forma culturii mai organizate, mai dinamice. Este o formă curentă de schimb cultural care prezintă două variante: a. reciprocă (conculturaţia), de valoare aproape egală (cultura daco-romană, galo-romană, ibero-romană); a. predominantă, efectuată în sens prioritar (a. juridică, ce reflectă în substanţa ei dialectică o transformare completă a sistemului şi instituţiilor juridice ale unui popor în urma cuceririi sau anexiunii teritoriale; 2. a. totală şi forţată – proces violent de modificare integrală a unei culturi de către altă cultură. Se reflectă dislocarea şi schimbarea masivă, prin mijloace coercitive, a culturii dominate de către cultura dominantă străină. Exterminarea şi nivelarea diferenţelor etnoculturale se datorează confruntării

distructive între popoare, ca rezultat al unei politici culturale naţionaliste, colonialiste şi imperialiste. A. mai înseamnă şi rezultatul celor două forme de schimburi culturale diferenţiate. Cultura care a suferit modificări parţiale şi lente, ca şi cultura care a suferit modificări totale şi violente, renunţă la modelele lor culturale pentru a le adopta pe cele impuse prin difuziune sau prin forţă. În prezent, se duce o luptă internaţională organizată împotriva a. forţate, promovate în lume de unele state. Conceptul de a. este folosit paralel de antropologia socială, de antropologia culturală, de sociologia culturii şi de etnologie. V. adaptare culturală, asimilare, enculturaţie, nativism, sincretism, transculturaţie.

ADAPTARE CULTURALĂ – proces de modificare a structurii şi funcţiunilor unei culturi în raport cu transformările ce intervin în condiţiile ei social-istorice de manifestare. Termenul „adaptare" a fost preluat din biologie, în contactul lent sau violent dintre două popoare având culturi relativ deosebite intervin modificări de structură, care privesc concepţia despre viaţă şi lume, organizarea socială, a ştiinţelor şi artelor, numărul şi sistemul instituţiilor culturale, comportamentul cultural. Modificările de structură relevă, inevitabil, modificări de funcţiune culturală. Problema a.c. a căpătat pe plan istoric două interpretări divergente. Pe de o parte, a.c. poate fi lentă, de tip evolutiv (determinism cultural), iar pe de alta – violentă, de tip revolutiv (revoluţie culturală). În ambele cazuri, şirtmodelarea pieselor agricole (zolate, descoperite de arheologi în cercetările lor. Această reconstrucţie şi remodelare a instrumentarului agricol arhaic ne relevă modurile istorice de producţie agricolă, aria şi capacitatea de difuzare a a. şi influenţele de ordin suprastructural în viaţa societăţii. A. sedentară a promovat o cultură şi civilizaţie cu aşezări stabile, arintectură solidă, căi de comunicaţie, vehicule adaptate solului etc. în istoria

fiecărui popor, a. a exercitat influenţe şi a fost la rândul ei influenţată de alte ocuxiaţii de bază apărute succesiv, de concepţia despre lume şi viaţă (mitologic, filosofie, politică), de gradul de dezvoltare a cunoştinţelor, ştiinţei şi tehnicii, de capacitatea de satisfacere a necesităţilor de hrană şi prin aceasta de bunăstare şi progres.

ALCHIMIE – denumire dată chimiei în evul mediu. A. corespunde stadiului preştiinţific al chimiei şi a fost creată în antichitate, în China, Egipt, Asiria şi alte părţi ale lumii. Sacerdoţii egipteni şi chinezi o foloseau în temple pentru producerea şi prelucrarea metalelor cultuale, între care aurul juca un rol predominant. Termenul ca atare a fost acreditat de arabi în sec. al VIII-lea şi este format din chema, pământ negru", cu virtuţi magice, şi particula al. În această accepţie, el denumeşte arta pământukii negru sau arta neagră (a nu se confunda cu termenul omonim din istoria artei). În evul mediu, ca pseudoştiinţă, a. îşi cristalizează obiectivele: producerea aurului şi argintului, metale nobile, din orice metal obişnuit (a-ramă, plumb) prin transmutarea calităţilor materiale în calităţi magice; producerea pietrei filo-sofale, posesoare virtuală de însuşiri magice universale; producerea „panaceului universal" (elixirul vieţii), înzestrat cu virtuţi curative şi regeneratoare; producerea „omului artificial" fkotnun-culus). Istoria a. reflectă efortul uman, pe o anumită treaptă de dezvoltare, de a crea imposibilul pentru satisfacerea posibilului. A. a cedat în faţa chimiei, fără ca aceasta din urmă să-i nege unele calităţi. Chimia actuală a reluat şi rezolvat parţial problema transmutării energici şi transformării elementelor. O contribuţie românească la studierea istoriei a. a adus Hârcea Eliade (prin lucrările: Cosmologie şi alchimie babiloniană, 1937; Methallurgy, magic and alchetny, 1939).

ALIENARE (înstrăinare) – coacept care exprimă, în general, îndepărtarea sau înstrăinarea a ceva (sau a cuiva)

de natura sa proprie şi transformarea în opusul său, în ostilul său. Înstrăinarea omului de propria esenţă, de propria sa natură, se datorează falsificării, degradării, denaturării, dezechilibrului, frustrării şi dezumanizării conţinutului însuşi al activităţilor omeneşti şi al rezultatelor lor. A. poate fit politici

A

AGRICULTURĂ – ocupaţie de bază apărută în neolitic care urmăreşte producerea alimentelor vegetale şi care prin aceasta a condiţionat structura materială şi spirituală a modului de viaţă a unei comunităţi sociale. Producerea alimentelor vegetale a fost în trecut dependentă de sol, anotimp şi capacitatea de muncă fizică a omului. A. a fost iniţial itinerantă (adică mişcătoare, după solul virgin, căutat şi valorificat de populaţiile nomade), apoi a devenit sedentară (legată de un anume sol, îngrijit şi conservat cu mijloace naturale de populaţiile sedentarizate). Ultima formă de a. a descoperit asolamentul (alternarea culturilor) şi a îmbunătăţit fertilizarea. Pentru perioada primitivă se disting două forme subsecvente de a. celor menţionate mai sus: a. sacră (magico-niiţică) şi a. profană (em-pirico-tehnică). A. sacră a recurs la rituri speciale ca să împiedice acţiunea malefică a unor spirite nefavorabile sau ca să provoace acţiunea benefică (de protejare şi de fertilizare a pământului). Printre operaţiile rituale care aveau loc cu ocazia muncilor agrare erau: vărsarea sângelui unui animal sacrificat pe pământ, dansu! de fecunditate în jurul arăturii, semănatul ritual efectuat de căpeteniile comunităţii, invocarea forţelor telurice la semănat etc. Apoi sărbătorirea celorlalte etape de muncă agricolă: culesul şi împărţirea roadelor pământului. A. primitivă începe cu descoperirea plantelor comestibile, observarea creşterii şi domesticirea acestora. Un rol important în dezvoltarea a. se atribuie femeii (atât în a. sacră cât şi în cea profană), considerată de etnologi ca

doinestieiioarea plantelor comestibile, iuventatoarea instrumentarului agricol şi sistemelor arhaice de cultivare. Primele plante comestibile au fost descoperite cu circa 5.000 ani î.e.n. În sudul Asiei Centrale şi în Africa de Nord. Cele mai rudimentare instrumente agricole au fost. băţul ascuţit de săpat (braca) şi săpăliga, cu care se găurea sau se zgâria pământul. A. cu sapa a dezvoltat irigarea terenurilor agricole. Culegerea recoltei s-a efectuat cu mâna, prin smulgerea seminţelor, frunzelor, lujerelor, apoi cu secera şi coasa prin tăierea acestora la nivelul dorit. La sfârşitul neoliticului se petrece o imitaţie în a. odată cu inventarea râra Atorului şi aratrului, un fel de pluguri simple, confecţionate din cioturi de lemn sau cornuri de cerb, cu care se zgâria şi şenţuia pământul. Paralel se inventează secera de os, de piatră şi mai târziu de metal. În epoca fierului apare plugul de lemn cu brăzdar de fier în Egipt (3.000 ani î.e.n...), în Europa (1500 ani î.e.n.). În epoca modernă se construieşte plugul de fier cu mai multe brăzdare. După forma şi elementele plugului s-au stabilit perioadele de dezvoltare a a. şi sistemele de cultură a părumtu-îui. S-a întreprins reconstrucţia diferite forme de magie (curativă, apotropaică etc), de ritologie* şi tabuism.

ANALIZĂ – metodă de cercetare ştiinţifică care descompune fenomenele şi faptele ca întreguri în părţile lor constitutive, pentru a descoperi şi studia în ce constau structura şi relaţiile lor dialectice. După natura ei a. poate fi psihologică, sociologică, etnologică, logică, matematică, istorică etc. După accentul pe care etnologul îl pune în descompunerea fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură, a. etnologică poate fi cantitativă (regresivă, progresivă, acumulativă, repetitivă) şi calitativă (componenţială, discriminatorie, în reţea). Atât a. cantitativă, cât şi aceea calitativă, prin combinarea lor, redau structura, funcţiunea, dinamica şi mesajul fenomenelor şi faptelor supuse cercetării. V. sinteză.

ANALIZĂ ÎN REŢEA – formă de analiză calitativă, elaborată de antropologii americani sub numele de „network analysis”. Este o analiză „egocentrică”, „subiectivă” a unor fenomene sau fapte obiective. Pentru a.în fenomenele şi faptele de analizat prezintă trăsături specifice individuale, ce ţin de indicele de recepţie a analizatorului. Trăsăturile acestea se constituie în reţele de date şi semnificaţii particulare, ce relevă într-un anumit fel conţinutul lor specific. Reţelele pot fi intuite şi comparate în contextul lor cu legăturile simpatetice şi suprapunerile evenimenţiale ac. cideutale ale celui ce analizează V. analiză.

ANALOGIE – t. ta sens general-ştiinţific, asemănare, parţială sau globală, între două sau mai multe fenomene, fapte, elemente, obiecte sau concepte, care nu au raport direct între ele, însă care pot fi subsumate aceleiaşi categorii logice sau epistemologice; 2. (în sens etnologic) asemănare între unele elemente componente (geneza, structura, funcţiunea) sau finalitatea fenomenelor sau faptelor, simplexelor sau complexelor de cultură sau civilizaţie. Între fenomene, fapte, obiecte şi date proprii creaţiei populare se pot stabili a. şi anume: a. de structură morfologică (a. de proporţii; a. de elemente constitutive; a. de echilibru etc), dar se pot stabili şi a. de atribuţii şi a. de funcţiuni social-culturale. Toate aceste forme de a. se stabilesc cu ajutorul raţionamentului prin a.: V. metoda analogiei, metoda.

ANASTILOZĂ – termen ce exprimă reconstituirea unui obiect distrus parţial sau a unui relict (rest de obiect). A. se poate face la scară redusă, microstiloza, care e o machetă, la scară naturală, mediostiloza, care e modelul structural, sau la scară mărită, tnacrostiloza, care e supramodelul funcţional. Arheologii şi etnologii folosesc a. Îndeosebi pentru analiza structurală, tehnologică şi estetică a relictelor, iar muzeo-A

(supunerea nedorită faţă de el? să dominantă); economică (separarea producătorului de produsele muncii lui şi exploatarea lui); cultttfulm (înstrăinarea spirituală a creatorului şi consumatorului de bunuri şi valori culturale comunitare de tip tradiţional); religioasă (pierderea prin religie a esenţei umane socotită a fi exfera-umană). În concepţia marxistă, a. este privită ca o categorie filosofică desemnând transformarea activităţii esenţiale, a instituţiilor sociale şi a produselor muncii în forţe ce devin străine şi ostile (inului. K, Marx şi Fr. Engels, în Manuscrisele econoniico-filosofice din 1844 şi Ideologia germană, au analizat condiţiile obiective ce duc la a. În capitalism şi formele vânzării forţei de muncă, ca pe o marfă, şi odată cu ea a libertăţii de a exista, precum şi modalităţile de dispariţie a ei într-o societate de tip nou, socialistă. Alături de poziţia marxistă asupra a., există şi interpretări date de freudism şi existenţialism. Pentru freudism a. Înseamnă sinteza traumatismelor şi frustrărilor, a obsesiilor şi aberaţiilor regulate ce stau la baza psihopatologiei transculturale contemporane. Pentru existenţialism, a. Înseamnă înstrăinarea omului de obiectivele existenţei, de conştiinţă etică, în condiţiile civilizaţiei şi culturii standard contemporane.

AMERINDIENI – termen care desemnează populaţiile băştinaşe americane (indienii” din America) existente anterior debarcării lui Cristofor Cokimb pe nou! continent (sec. al XV-lea). A. au fost numiţi şi precolumbieni. Numărul lor a scăzut treptat după europenizarea Americii, încât astăzi unele dintre aceste populaţii se cunosc numai pe baza referirilor sumare din jurnalele de călătorie ale primilor exploratori. a studiilor etnologice asupra re-lictelor de civilizaţie şi cultură. a resturilor de limbă; alte populaţii se cunosc din cercetările complexe de teren (pieile roşii, quéchua etc). În prezent unele populaţii izolate de a. luptă pentru eliberarea lor socială şi păstrarea

fiinţei lor etnice în cadrul statelor americane în care sunt integrate.

AMOC – manifestare determinată de o stare de depresiune psihică, urmată de furie şi nebunie, de transe şi manii care pot duce la crimă sau la moartea celui agitat. Ca fenomen de patologie individuală, dar şi de patologie socială, antrenează unele activităţi familiale, profesionale şi religioase. A. a fost observat la malaezi, indieni, fuegieni etc. După trecerea stării depresive, agitatul cade într-o stare de amnezie, întrea. şi transa neurotică provocată de rituri demoniace ce ţin de veduism şi vampirism, auxiliare mitologiilor primitive, a existat o strânsă corelaţie. Etnologii studiază a. din perspectiva unor inducţii culturale, ce ţin de pe bază de îndrumător, individual sau pe bază de discuţie în colectiv); întocmirea unui jurnal de anchetă (ţinut la zi cu fazele şi rezultatele cercetării); fişarea materialului anchetat (pe fişe multiple de sesizare, frecvenţă, referinţe, tematice, de desen, foto, magnetofon etc); sistematizarea şi clasificarea materialului anchetat; intabularea lui pentru inventarierea statistico-matematică; tipologizarea şi modelarea lui; consemnarea lui cartografică etc. A. riguros efectuată pune bazele unei interpretări judicioase a materialului cules. A. etnologică prezintă două modalităţi metodologice de bază, cu subdiviziunile corespunzătoare: 1. a. totală, care este o cercetare extensivă şi totodată intensivă, întreprinsă în vederea cunoaşterii unei societăţi omogene intrate în proces de transformare. A. totală prezintă două variante: a. conexă metodei panel* şi a. totală continua şi comparativă (efectuată din 5 în 5 ani succesiv) asupra dinamicii transformărilor unei unităţi sociale (de tipul aşezărilor rurale şi urbane, regiunii şi ţării). Această a doua variantă a a. totale este preconizată de UNESCO pentru cooperarea ştiinţifico-tehnică cu ţările slab dezvoltate; 2. a. integrată care este o cercetare complexă

de tip interdisciplinar, efectuată în vede-roa unei investigaţii polivalente a formelor de civilizaţie şi cultură tradiţională sau contemporană. Această nouă modalitate metodologică a fost preconizată şi aplicată în România în contextul investigaţiilor interdiseipâinare efectuate de colectivul de etnologie din cadrul Grupului de cercetări complexe „Porţile de Fier”, O parte din rezultatele a. etnologice integrale au fost consemnate selectiv în Atlasul complex „Porţile de Fier” (1972).

ANIMAŢISM – concept acreditat de R.R. Marett (1900) pentru a defini stadiul religios timpuriu al omului primitiv, care se referă la însufleţirea impersonală anaturii, mana, a unor părţi din ea. Pe plan psihologic, a. corespunde panpsmismului, după care „întreaga materie este vie (hylozoism) şi posedă o natură psihică analogă spiritului uman” (A, Lalande). V, animism-ANIMISM – concept (acreditat de E.B. Tylor, în Culturaprimitivă, 1871) care exprimă: i. credinţa primitivă, conform căreia toate forţele naturii, obiectele lumii materiale şi făpturile posedă după modelul uman un suflet (anima); 2, concepţia, magico-mitologică relativă la lume, după care sufletul reprezintă substanţa primordială şi esenţială a vieţii. A. susţinea teoretic prezenţa sufletului în întreaga lume. Primitivii vedeau subiecte acolo unde erau obiecte, atribuiau o existenţă spirituala independentă de aceea corporală, dădeau explicaţii supranaturale acestei existenţe. În forma lui incipientă a. a materializat sufle-A

logii, pentru prezentarea muzeală a obiectelor reconstituite. V. restructurare.

ANCHETĂ – metodă de investigaţie general-ştiinţifică, folosită şi de etnologie în cercetarea de teren, pentru strângerea materialelor documentare, cât şi pentru dotarea muzeelor. Prin a. etnologii urmăresc să obţină informaţii necesare cunoaşterii unui fenomen sau fapt, a unui aspect sau element de civilizaţie sau de cultură

tradiţională sau contemporană. A. s-a efectuat, până în secolul al XIX-lea, într-un mod empiric, accidental-subiectiv, oral, fără o tematică prealabilă, de către cercetători improvizaţi, amatori sau fantezişti. Sub impulsul general al sistematizării metodologiei ştiinţifice, în secolul al XIX-lea, a. a început să devină programată, obiectivă, efectuată de grupuri restrânse sau colective de cercetare, care exercitau un control riguros al rezultatelor obţinute în baza unei tematici prealabile şi cu instrumente auxiliare de înregistrare (chestionare, camere de luat vederi etc). Din acest punct de vedere, Jean Pani Lebeuf, etnograf francez, defineşte ancheta etnologică drept „o metodă ştiinţifică de aprehensiune a realului în toată autenticitatea lui”. Marcel Mauss* menţionează două tipuri de a.: extensivă şi intensivă. A. extensivă se referă la o arie mare şi o perioadă determinată a cercetării, pentru recoltarea unei cantităţi de obiecte pe cale de dispariţie, iar a. intensivă la o arie restrânsă şi o perioadă ne-determinată a cercetării, pentru observarea aprofundată şi exhaustivă a unor aspecte de civilizaţie sau cultură, pentru sesizarea dinamicii lor în viaţa socială. Atât a. extensivă, cât şi a. intensivă se efectuează prin observaţie directă şi indirectă, prin înregistrarea mecanografică simplă sau diferenţiată, prin consemnarea singulară sau colectivă, prin diviziunea tematică a cercetării. În ştiinţa românească a. a căpătat o interpretare nouă în cadrul Şcolii Sociologice de U Bucureşti. Pentru reprezentanţii acestei şcoli, a. este o metodă de observaţie indirectă folosită în cercetarea monografică în paralel şi prin întregire cu alte metode de observare indirectă. D. Guştr preconizează înlocuirea a. de tip vechi efectuată prin intermediari, cu chestionare alcătuite pe bază de întrebări, cu a. de tip nou, prin planuri (generale şi speciale), cu formulare de înregistrat şi intabulat asupra rezultatelor cercetării efectuate direct de cercetători, în aceste condiţii, a. devine

o metodă de control a cercetărilor realizate direct de alte metode de investigaţie. A. etnologică, de altfel ca şi celelalte forme de anchetă socială, presupune mai multe operaţii sistematice: pregătirea documentară (prin informare prealabilă asupra obiectivului cercetării); cercetarea prin interviu* (liber sau dirijat, trebuie confundată cu anotitia*, care se referă la procesul de dezagregare a unei societăţii etnice tradiţionale.

ANTROPOCULTURĂ – termen (creat de David Bidney) care semnifică „procesul dinamic al autocuâturii”, al reglării ei interne şi al „perfectibilităţii şi al libertăţii ei creatoare”. În accepţia lui termenul redă un nonsens, pentru că logic şi dialectic nu există cultură în afara speciei om. În ultima instanţă a. se confundă cu antropogeneza. V. cultură.

ANTROPOFAGIE – concept (sinonim celui de canibalism) creat în antichitate de elini pentru a exprima obiceiul unor popoare primitive de a se hrăni cu carne de oră. Grecii socoteau drept antropofage şi unele popoare fictive. În forma ei obişnuită a. se datora familiei, şi în forma ei ocazională ritualului. Etnologii susţin că a obişnuită a fost caracteristică populaţiilor care nu au cunoscut şi practicat domesticirea animalelor. La originea a. obişnuite a stat întâi necesitatea reală de hrană, apoi necesitatea magică de însuşire a forţei unor părţi sau a întregului corp omenesc sacrificat pentru revificarea sacrificatorului, conform credinţei că antropofagii îşi vor însuşi calităţile celor „mâncaţi de ei. Din categoria a. obişnuite face parte aşa numitul canibalism coţnensnal practicat pe plan familial; din a. ocazională face parte canibalismul ritual, practicat pe plan comunitar. Canibalismul ritual prezintă două aspecte analoge; endocanibalisinul, obiceiul mâncării rudelor sau părinţilor ajunşi la bătrâneţe sau a celor morţi accidental, şi exocanibalispv. il, obiceiul mâncării părţilor nobile

(giandele seminale, inima, creierul etc.) ale celor socotiţi cu puteri superioare. Pentru îndeplinirea riturilor exocanibalice erau vânaţi anumiţi oameni (vânătoarea de capete), sacrificaţi prizonierii de războaie sau sclavii. Părţile nobile ale capetelor vânate erau mâncate de vânători. Unele aspecte ale a. rituale au supravieţuit transsimbolizate până în vremea noastră, în obiceiuri şi tradiţii particulare chiar la unele popoare europene.

ANTROPOGENEZĂ – procesul apariţiei omului, a speciei umane pe pământ. A. constituie problema esenţială a antropologiei generale şi a paleoetnologiei. Conform concepţiei ştiinţifice, apariţia omului pe pământ este naturală, lentă şi îndelungă. Ştiinţele despre om conexe antropologier susţin că omul provine, în condiţii materiale favorabile vieţii pe pământ, cu milenii în urmă, dintr-o specie de făpturi antropoide denumite generic homo. Procesul a. Începe odată cu apariţia la această specie, spre deosebire de alte specii, a mersului erect, a limbajului, odată cu transformarea membrelor sutul uman (prin umbră, vis, răsuflare, aure corporale etc); în forma lui dezvoltată a. a spiritualizat materia (prin reprezentarea, simbolizarea şi transsimbolizarea ei în semizei, zei, eroi). În antichitate din ideea independenţei sufletului de corp s-a dezvoltat ideea migrării sufletului (metempsihoză), a cultului strămoşilor (gerontolatria), a unui sistem de spirite antropomorfizate (a întregii demonologii*, se-mideologii, deologii şi eroolo-gir primare din mitologiile arhaice), iar din evul mediu încoace s-a dezvoltat ideea spiritismului, o formă ratardată şi mistică a a., conform căreia spiritele supravieţuiesc morţii corporale şi astfel detaşate pot comunica direct sau indirect cu oamenii prin metode şi tehnici oculte pe care le posedă anumiţi dotaţi, care sunt mediumii. În secolul al XX-lea, Svante Arrhenius a reluat ideea a., pe care a considerat-o pe planul cosmogonici în teoria „panpsihismului universal”. V. a-

nimatisin.

ANÂMOLOGIE – termen (acreditat de George Montandon) care desemnează ştiinţa activităţilor spirituale sau a sistemului conceptual referitor la instituţiile sociale, religie, artă etc. A. este omologă structural ergologiei*, care desemnează ştiinţa muncii şi a utilajului material.

ANOMIE – termen (creat de Emile Durkheim în 1893) pentru a defini: 1. O stare patologică a structurii sociale, care exprimă dezagregarea şi distrugerea formelor de viaţă tradiţională ale societăţii; a, e produsă atât de disparitatea între normele şi obiectivele culturii, cât şi de incapacitatea membrilor societăţii de a mai acţiona conform normelor statutare; 2. distincţia între normalitatea şi patologia culturii (R. Merton); 3. abaterea (conştientă saxi inconştientă) de la normal, fenomen cultural răspândit în societatea contemporană burgheză. Din cauza multiplelor implicaţii, Radcliffe-Brown a propus înlocuirea conceptului a. cu cel de disnoţnie. A. nu trebuie confundată cu antinomosia.

ANTICHITĂŢI – concept care, în sens restrâns, se referă la obiecte (întregi sau fragmentare) ale vieţii materiale şi spirituale, ale civilizaţiei şi culturii unor popoare dispărute sau în stadii de evoluţie depăşite la descoperirea lor; în sens general, se referă la obiecte a căror valoare economică sau artistică se apreciază prin vechimea sau istoricitatea lor subiectivă sau obiectivă. Cu studiul a. se ocupau în trecut anticarii (a nu se confunda cu anticarii de cărţi), în prezent se ocupă arheologii, etnologii, sociologii etc. V, relicte etnografice, reminiscenţe folclorice.

ANTINOMOSIE – atitudine împotriva legii (\bi). oz) sacre sau profane, manifestată sub formă de critică acerbă, protest făţiş. reacţie violentă, revoltă. A, nu temporane hi a. urmăresc eliminarea exagerărilor prin echilibrarea studiului celor două categorii de relaţii şi

integrarea lor într-o explicaţie ştiinţifică nouă. Iniţiativa a luat-o P. Vidal de la Blache, care a enunţat condiţionarea vieţii unor popoare de către mediul ambiant („teoria vocaţiei geografice”). Paralel, E. Durk heim a cercetat repartiţia comunităţilor socialo pe forme de relief (precouizând „teoria morfologiei sociale”). Unii antropogeografi actuali răstoarnă teza, referindu-se la umanizarea mediului geografic („teoria ponderii factorului uman”). În interpretarea marxistă, a. studiază relaţia dintre om, societate şi mediul natural. Omul nu se raportează la mediu decât prin intermediul societăţii, al culturii – în sensul larg, etnologic al cuvântu-mi; natura relaţiilor dintre om şi mediul natural, amploarea şi semnificaţia pentru om a acestor relaţii depind în mod esenţial de nivelul dezvoltării forţelor de producţie, al cunoaşterii ştiinţifice. Simeon Mehedinţi (Discordanţeantă opogeografice, 1933).

ANTROPOGONIE – explicaţie mitico-religioasă referitoare la apariţia omului pe pământ. În mituri şi legende, apariţia omului este explicată diferit [Cartea morţilor, Epopeea lui Ghilgameş, Mahābhārata şi Rāmāyana, Biblia, Edăele etc). La baza tuturor acestor explicaţii stă o idee antropogonică relativ unitară. Primele făpturi umane sunt considerate ciad de origine supraterestră. când terestră. Ele sunt zei, semizei sau emisari ai zeilor, ca/re descind din ceruri pe pământ, pentru a crea pe adevăraţii oameni. După ce îşi îndeplinesc misiunea părăsesc pământnt sau dispar printre oameni. În această privinţă, mitologiile popoarelor arhaice socotesc pe zei cosmonauţi (la azteci, incaşi, unele popoare africane şi asiatice). Dar primii oameni pot descinde şi din „zei decăzuţi” din rangul lor divin, sau din „zei alungaţi” şi modelaţi în mediul terestru ca demoni tor icni de condiţii inferioare de existenţă (demonogeneza terifiantă, explicaţie dată de mitologia greco-latină). În aceste ultime

două cazuri oamenii sunt „fii ai zeilor” creaţi în scopuri diferite. Paralela cu mitul genezei extraterestre a omului s-a dezvoltat şi mitul genezei lui terestre: Jiomogeneza chtonică cu toate variantele ci: omul descinde din pământ (geo-geneza propriu-zisă, explicaţie dată de mitologia pelasgă, Biblie etc), din plante sacre (fitoge-nesa umană, explicaţie dată îndeosebi de mitologia indiană), din animale sacre [zoogeneza umană, explicaţie dată de mitologia egipteană). Toa, te aceste explicaţii antropogonice converg în susţinerea că primii oameni au fost supradotaţi şi au avut un caracter demiurgic, adică an fost descoperitori de legi şi inventatori de unelte, creatori de tehnici industriale şi artistice. Oecu-A

p &rioare în mâini şi a mâinilor în organe de muncă, cu inventarea uneltelor şi descoperirea focului. A. mi-a avut loc numai într-o singură parte a globului, în Africa Centrală (cum susţine teoria monogenezei umane), de unde s-ar fi difuzat mai departe, ci concomitent sau succesiv în Africa Centrală, insula Java, China şi Europa (cum susţine teoria poli-genezei umane), datorită unor condiţii geografice similare. În esenţa ei, a. s-a dezvoltat pe glob inegal în timp şi spaţiu. Locurile unde au fost descoperite fosilele diferitelor exemplare de hovio sunt pentru antropologi zonele antropogenezice: Oldovai în Africa Centrală; insula Java şi SuKu-Tian în Asia; Heidelberg, Dârjovul şi Vertesszollos în Europa. Procesul a. cuprinde cea mai lungă perioadă din istoria omenirii, care se confundă cu primele epoci ale comunei primitive. El începe în cuaternar (antropozoic), în interglaciaţiuni sau raterstadiile glaciaţiunilor, se efectuează pe terasele superioare, medii sau inferioare ale cursurilor de ape, în regiunile calde, cu faună relativ asemănătoare celei actuale. Deoarece este marcat de primele forme de civilizaţie şi cultură, poate fi definit şi ca proces al automodelării umane. Termenul de a. este dublat pe planul

mitologiei şi religiei de antropogonie. V. Ilonto, etnogeneză.

ANTROPOGEOGRAFIE – termen (creat de Karl Ritter şi preluat de F. Ratzel) care desemnează o ramură a geografiei, ce se ocupă cu studiul populaţiilor în raport cu mediul geografic, şi transformările reciproce care au loc între aceste entităţi naturale. Bazele teoretice ale a. ca interdis-ciplină le-a pus Fr. Ratzel. Etnologii şi sociologii francezi folosesc ca echivalent geografia culturală* şi ecologia culturală. A. a studiat teoretic şi aplicativ relaţiile dintre om şi mediul geografic sau mediul ambiant*, socotite în esenţa lor a fi determinate de factorii materiali, de bogăţiile solului, de creşterea populaţiei, de gradul de dezvoltare a societăţii etc. Aceste relaţii sunt bipolare, au un dublu caracter, de permanentă con. trarietate; sunt pe de o parte influenţele geografiei asupra omului, şi sunt, pe de altă parte, influenţele omului asupra mediului geografic. În alţi termeni, acţiunea constantă şi directă a naturii asupra fiinţei umane şi acţiunea constantă şi directă a fiinţei umane asupra naturii. Când s-a pus accentul numai pe acţiunile naturii asupra omului şi s-a explicat civilizaţia şi cultura exclusiv prin prisma influenţelor unilaterale ale naturii s-a acordat o importanţă exagerată determinismului geografic (poziţie combătută de etnologia contemporană). Supralicitarea determinismului geografic a generat geopolitica* (de asemeni combătută de etnologia contemporană). Cercetările concu studiul încadrării naturale a cinului (Ch. Darwin), sau ca istorie naturală a omului, a biologiei umane, a tipologiei raselor, a „raseologiei culturale”. Toate aceste interpretări desemnează marea efervescenţă a elaborării a. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, a. se confundă cu istoria raseologică a genului uman (Paul Broca), care urmăreşte „trecerea de la morfologia şi fiziologia omului, la rasele umane şi istoria acestora” (Fr. Engels). Din secolul al XIX-

lea se înfiinţează, institute de cercetare antropologică, catedre universitare de a., reviste de a. etc. Secolul al XIX-lea reprezintă perioada de efervescenţă ştiinţifică a a., în care obiectul se discută în contradictoriu, se experimentează metode şi tehnici noi de cercetare, se trasează direcţii divergente de abordare a noului obiect, în Anglia, oamenii de ştiinţă atribuie a. un caracter pregnant etnologic, atât în activitatea lor universitară, cât şi în dezbaterile din societăţile ştiinţifice create între timp („Authropoiogical arid Ethnological Society”). În Rusia, V. Bogdanov, „Mikluho-Ma-klai şi V. Anucin promovează a. ca o ştiinţă convergentă etnologiei, în Italia, o contribuţie importantă la evoluţia a., paralel cu etnologia, o aduce G.G. Mante-gazza şi R. Lombroso. În România, primele preocupări de a. apar în secolul al XVIII-lea în opera lui Dimitrie Cantemir, dar acestea nu sunt remarca, te ca atare decât târziu; în secolul al XIX-lea se impun contribuţiile lui Al. Obedenaru şi I. Cihac. În secolul al XX-lea, a. este promovată de fraţii Minovici, Emil Racoviţă, Fr. Rainer, EI. Parhon, Ştefan Milcu. Primul „Institut de antropologie” este înfiinţat de Fr. Rainer (1940), condus de EI. Parhon, Şt. Milcu, transformat apoi în „Centru de antropologie” (1964), condus de O. Necrasov, şi recent în „Laborator de antropologie” (Î974), condus de V. Săhleanu. În cadrul Academiei R.S.R. s-a înfiinţat o Comisie de antropologie şi etnologie (1964;, condusă de Şt. Milcu, care întreprinde cercetări complexe de tip interdisciplinar. Contribuţii esenţiale în a. ro-Viănească în a doua jumătate a secolului al XX-lea au adus Ştefan Milcu, Olga Necrasov, Victor Preda, C. Nicolăescu-Plopşor, Horia Dumitrescu, Victor Săhleanu, Harta Ciovârnach, Maria Cristescu, Suzana Pop, Th. Enăchescu, Dardu Nicolăescu-Plopşor, Cantemir Rişcuţia, P. Rimneamţ, Vasile Caramelea şi alţii. Toţi aceşti reprezentanţi ai a. româneşti au combătut darwinismul social, rasismul, colonialismul, în secolul al

XX-lea începe în studiul a. un proces adânc de diferenţiere tematică. Acum a. se diversifică într-o familie de ştiinţe antropologice particulare, într-un sistem de ştiinţe antropologice, în acest vast sistem de ştiinţe antropologice denumit şi sistemul antropoştiinţelor intră:

A

tnenele* mitice au fost omologate antropogonic pe planul religiilor universaliste cu aşa-ziseie „paradisuri terestre”. Aceste oeenmene, în concepţia antropogonică, se degradează treptat şi în cele din urmă sfârşesc în cataclisme sau catastrofe terestre consemnate mitic prin diluvii etc. Concepţie ce trebuie interpretată şi prin viziunea apocaliptică a sfârşitului lumii în mitologiile şi religiile universaliste. Unele aspecte ale a. se sprijină pe relatările etnogoniei. În plan ştiinţific a. îi corespunde antropogeneza.

ANTROPOGRAFIE – disciplină descriptivă referitoare la prezenţa, distribuţia, frecvenţa şi capacitatea de adaptare a omului la mediul geografic. În ansamblul ei, a. urmăreşte să surprindă, să sistematizeze şi să redea în cifre, grafice şi diagrame procesul de extindere a omului în mediul ecologic, de umanizare a geografiei fizice, de structurare a peisajului geografic umanizat (geografia rurala şi urbană).

ANTROPOLOGIE – ştia jă complexă, cumulativă, integi-a tiva şi de sinteză a cunoştinţelor multilaterale despre om în evoluţia lui fiiogenetică de la hominide* la humanide, de la primele făpturi umane nediferenţiate rasial până la marea varietate a raselor umane, de la procesul antropogenezer până la marea diversitate a proceselor etnogenezei*, de la complexitatea lui biologică, socială şi psihologică până la activitatea lui creatoare. Definiţia a. poate fi dată în funcţie de obiectul elaborat, de metodologia folosită şi de scopul urmărit. În funcţie de obiect, a. este o ştiinţă care îşi propune să studieze omul

„întreg”, „total”, atât în structura lui biologică, cât şi în realizările lui umane; ştiinţă care studiază paralel influenţele externe şi interne asupra comportamentului uman, a muncii, a comunităţii social-istorice. În funcţie de metodologie, a. este o ştiinţă de măsurători (prin ants o-pometrie*), de clasificări (prin taxonomie şi tipologie); o ştiinţă de analiză a structurilor (a. structurală); o ştiinţă de elaborare a modelelor comunitare de viaţă (a. modelatoare); o ştiinţă de investigare filosofică a condiţiei umane şi a destinului uman etc. în funcţie de scop, a. este o ştiinţă urgentă care urmăreşte să surprindă rapidele prefaceri biosocio-psihice ale omului în noile condiţii de viaţă modernă (a. urgentă); o ştiinţă care urmăreşte să aplice cunoştinţele ei la ameliorarea vieţii omului, la. aplicată). Termenul de a. a fost folosit întâia dată în sens filosofic, în secolul al XVI-lea, de Magrms Hundt f Anthropologia de hominis dignitate, natura et proprietatibtis) şi de Capella (L'Anthropologia, 1533), apoi în secolul al XVIII-lea pentru clasificarea raselor (C. Liane1, Im. Kant etc), iar în mijlocul secolului al XIX-lea pentru desemnarea unei ştiinţe care se ocupă a.a., concepută ca ramură a antropologiei generale, foloseşte două modele practice de elaborare ştiinţifică a unui program de transformare a societăţilor tradiţionale: un model tehnicist şi un model ştiinţific. Primul model se referă la introducerea unei „ac-culturaţii controlate” sau „aculturaţii planificate” în societăţile tradiţionale, în alţi termeni, la crearea unor necesităţi programatice de reforme administrative în colonii, dominioane şi posesiuni. După Bronişlaw Mă-îinenvskr în această ipostază a.a. îşi oferă serviciile administraţiei coloniale, imediat după explorarea etnografică, pentru a controla şi modifica structura societăţii tradiţionale; de aceea este socotită de el o „ştiinţă marginală a transformărilor sociale”. Izvoarele ştiinţifice ale a.a. pentru modelul tehnicist sunt relevate de

necesitatea unei discipline ştiinţifice a strategiei de acţiune concretă în procesul complex de viaţă socială, în societăţile tradiţionale, şi de necesitatea unei discipline ştiinţifice a ameliorărilor programate în procesai patologiei sociale, în societăţile industriale, După cel de al doilea război mondial, a.a. a urmărit să prevadă şi să diagnosticheze noi modele culturale în procesul de ridicare a societăţilor tradiţionale pe trepte superioare de viaţă social-culturală, iar în cazul societăţilor industriale să corecteze abaterile de la procesul de dezvoltare ştiinţifică a vieţii, efectele crizelor de creştere etc, Izvoarele ştiinţifice ale a.a. pentru cel de al doilea model sunt relevate de necesitatea de a crea o „inginerie socială”, care să aibă drept scop găsirea mijloacelor practice, social-politice, de aşezare a comunităţilor etnice. În contextul societăţii noi, de viitor, şi de găsire a mijloacelor social-politice de colaborare internaţională între popoare. Pentru promovarea a.a. s-a înfiinţat Society of Aniliropology, iar E.D. Cliapple a creat o revistă intitulată Journal of Applied Antkropology (1941), devenită mai apoi Human Organization. În domeniul ştiinţei româneşti au întreprins studii de a.a. marxistă Dr. Horia Dumitrescu, referitor la antropometria industrială, V. Caramelea, la creşterea potenţialului antropologic al unei comunităţi săteşti etc. V. bionică, energologie, etnologie aplicată.

ANTROPOLOGIE CULTURALĂ

— Ramură a antropologici generale, care studiază geneza, structura, funcţiunea şi dinamica culturii în perspectiva istoriei umane, pentru a releva factorii care duc la diversificarea indefinită a comportamentului cultural şi a personalităţii culturale pe gâob şi pentru a determina specificul cultural al popoarelor. A.e. îl socoteşte pe om singurul animal social, creator şi consumator de cultură. Omni este propriul său demiurg şi scopul său suprem.

A

a. – preistorică (studiul fosilelor umane în vederea reconstituirii stadiilor semnificative ale antropogenezei); a. fizică (stadiul originii, evoluţiei şi diversităţii mor-fo-fiziologice a omului); a. genetică (studiul genetic al populaţiilor surprins în evoluţia istorică): a. aplicată (studiul aplicaţiilor practice ale a. la domeniul industriei confecţiilor, a mobilierului, medianei legale etc); a. economică (studiul capacităţii de invenţie şi muncă în domeniul producerii de bunuri şi valori economice; a. politică (studiul organizării social-politice a croiului în perspectiva evoluţiei lui istorice); a. filosofică (studiul variabilităţii specificului vieţii umane, ştiinţa humanidelor, noologia) etc. în prezent, proliferarea ştiinţelor antropologice particulare ajunge să deruteze pe istoricii a. Această proliferare scoate în evidenţă complexitatea şi polivalenţa crescândă a a. contemporane, ca şi a sistemului deschis, integrativ şi evolutiv al tuturor ştiinţelor despre om. În aceste condiţii, se poate susţine că a stă la baza tuturor ştiinţelor care abordează direct sau indirect problematica umană. A. devine prin însăşi natura şi obiectivele ei o superştiinţă care integrează explicaţia tuturor celorlalte ştiinţe despre om şi, totodată, o metaştiinţă care interpretează critic rezultatele propriilor ei investigaţii despre om.

ANTROPOLOGIE APLICATĂ – 1. aspect specia! al fiecărei antropo-ştiinţe luate în parte, care studiază paralel cu puterea omului de a cunoaşte, controla şi stăpâni forţele social-istorice şi capacitatea de a folosi aceste cunoştinţe în conformitate cu legile biosociale şi cu interesele lui imediate. În această accepţiune orice disciplină antropologică îşi postulează propriile ei probleme practice şi metode adecvate. Din acest punct de vedere, se susţine, de exemplu, că prin intermediul antropologiei medicale se pot efectua cercetări de

paleopatologie, de istorie a practicilor chirurgicale, de medicină legală; prin întormedhil antropologici fizice se pot determina standardele antropometrice ale industriei de confecţii, ale industriei mijloacelor de transport etc. în sens restrâns, a.a. Îndeplineşte în ţările în curs de dezvoltare un scop utilitar, substituirea acţiunii planificate constrângerilor tradiţiei. Teoreticienii ei susţin că în societăţile tradiţionale apar fenomene de rezistenţă la transformările rezultate din impactul cu societăţile industrializate; 2. ramură specială a antropologiei care este susceptibilă aplicaţiilor practice, fie la modul general, fie la modul sugerat de antropoştiinţe. Ca orice disciplină recent constituită a.a. este limitată, pe de o parte de practica teoriei antropologice şi pe de altă parte doteoria antropologica a practicii. În prezent, pană pe el însuşi ca „scop suprem”. Creând maşini complicate, care îi substituie în unele munci culturale, omul i. şi încearcă şi itesăvârşeşte propriile puteri creatoare, proiectându-se indefinit în planul culturii. Deşi fascinat de revoluţia lui ştiinţifico-telmică, vede clar deosebirile calitative dintre el – omul şi natură, dintre el – omul şi roboţii creaţi de el, dintre gândirea lui şi „maşina de gândit”, pentru că „în tot ceea ce priveşte scopul, omul este singur cu el însuşi. Maşina nu poate nimic fără om. Însă pentru tot ceea ce priveşte gândirea aservită unui scop deja fixat (de om), maşina este mai bună, mai bine informată, mai capabilă” (A... David). Prin acţiunea susţinută a culturii, omul a scăpat de două servituţi: de servitutea naturii şi de servitutea umană, devenind propriul lui demiurg (Karl Marx), Cunoscându-şi tot mai deplin structura intimă a trupului şi a psihicului, posibilităţile fiziologice şi spirituale, el încearcă mereu, cu forţe tot mai depline să-şi remodeleze chipul după idealul pe care şi l-a inculcat de milenii şi pe care şi l-a proiectat înainte cu un optimism nezdruncinat, în slujba acestui ideal de retnodelare

antropologică prin cultură, omul a pus tot ceea ce a descoperit şi inventat de-a lungul întregii lui existenţe terestre, toată capacitatea lui ştiinţifică şi tehnică, toată producţia lui materială, toată arta lui creatoare. Ceea ce lipseşte a. e, în varianta idealistă este bara ei social-isto-ricii, studiul factorilor şi condiţiilor economice care modifică conţinutul şi schimbă profilul culturii de-a lungul istoriei omenirii, studiul dinamismului social-poli-tic al culturii, al revoluţiei culturale* a întregii omeniri. În ştiinţa românească studiul a. e, a fost întreprins din perspectiva Şcolii Sociologice de la Bucureşti şi al mişcării de cercetare a comportamentului şi personalităţii cultarale româneşti. În cadrul Şcolii Sociologice de la Bucureşti, Fr. Rainer, Şt. Milcu, P. Râmneamţu şi alţii au urmărit, pe lângă cunoaşterea fizică, şi investigaţia complexă a poporului român sub aspectul capacităţii lui de creaţie materială şi spirituală, al comportamentului lui psiho-socio-cultural, al specificului lui de viaţă în contextul sud-estuhii Europei. În cadrul Centrului de antropologie al Academiei R.S. România, Traian Herseni înfiinţează un sector de antropologie. culturală (1965), condus (din 1970) de V, Caramelea, care adaugă două staţiuni pilot: una sătească, la Berivoieşti, şi alta urbană, la Câmpulung, pentru studiul schimbărilor culturale în noul mod de trai, în noile relaţii culturale şi instituţionalizarea acestora în societatea socialistă românească.

ANTROPOLOGIE DEMOGRAFICĂ – ramură a antropologiei care studiază originea populaţiilor, genealogiile săteşti, migraţii-şI

În nicio societate infraumană animalul nu devine creatorul său propriu şi nici creaţia lui programatică. Orice analogii s-ar invoca cu animalele superior evoluate, acestea rănim numai făpturi cu activităţi şi relaţii preculturale. Concepută iniţial ca o ramură a antropologiei generale, distinctă de antropologia socială*, cu timpul a.c.

începe să se confunde cu ea, alcătuind ceea ce s-a numit uneori antropologia socială şi culturală*, în prezent ea constituie o disciplină antropologică particulară, din nou diferenţiată de antropologia socială. Termenul este folosit în S.U.A., ca echivalent etnologiei, însă de orientare teoretică diferită. În accepţia lui intră, ca note constitutive, studiul „materialelor culturale”, al „relaţiilor culturale”, al „ordinii culturale”, aşa cum acestea se reflectă în cultura primitivă, tradiţională, populară şi mass-me-dia a secolului nostru. Pornind de la cultură, ca atribut şi coronament al existenţei umane, a.c. îşi concentrează toate eforturile în analiza structurii comportamentului cultural, a funcţiunii şi dinamicii culturii, a relaţiilor culturale, a variaţiilor concomitente, a personalităţii culturale şi mesajului istoric al culturii. Unii antropologi ai culturii sunt de acord că „nicio cultură vie nu e statică, statice sunt numai culturile moarte” (M. Herskovitz). Dezvoltarea şi creşterea potenţialului cultural este un fenomen universal, pentru toate popoarele lumii, pe toate treptele de evoluţie social-istorică. Evoluţia şi dinamica culturii reprezintă factorii esenţiali şi permanenţi de progres. Forţele sub acţiunea cărora se declanşează mecanismul schimbărilor culturale sunt: personalităţile creatoare individuale sau colective (etnice sau naţionale), iar modalităţile de activare ale acestor personalităţi sunt: descoperirile şi invenţiile, asimilarea şi difuziunea, impactul şi formele cniturației – enculturaţia*, acculturafia* şi transculiuraţia* – termeni adesea controversaţi. Pornind de la analiza diferenţelor structurale, a variaţiilor concomitente şi stilistice, ca şi a variantelor regionale şi zonale, a.c. constată, din perspectivă marxistă, în cadrul culturilor primitive şi populare, procese de acumulări cantitative ale schimburilor culturale ce au dus la salturi calitative, precum şi continuitatea de conţinut şi expresie, în unitatea de mişcare culturală a vieţii. Din studiul complex al

culturilor istorice reiese a, în esenţa ei, capacitatea creatoare a omului în cultură creşte odată cu potenţialul lui biologic, cu dezvoltarea psiho-socială pe trepte tot mai înalte, cu augmentarea resurselor de trai, cu desăvârşirea calităţilor lui de om. Odată cu creşterea capacităţii culturale se schimbă şi scopul vieţii omeneşti. Omul se desparte definitiv de animalitate şi începe să impună naturii scopurile lui, să se prosare Lombroso, care a denaturat explicaţia reală, coborând interpretarea ştiinţifică la superstiţiile şi credinţele medievale, iar reflectarea conţinutului psihicului uman la planul fiziopatologic. În tendinţele ei teoretice, şcoala antropologică italiană a acceptat tacit omuciderea şi eutanasia. În acest sens a.j. a fost confundată cu criminalistica şi criminologia, care s-au dovedit a fi numai „ştiinţe aplicative" ale antropologiei medicale. Această, confuzie explică lipsa de precizie a obiectului cercetării celor două ramuri ale antropologiei generale „a. \. Şi antropologia medicală, împotriva infractorului înnăscut, antropologii jurişti preconizează măsuri sociale preventive (supravegherea cu ajutorul opiniei publice, şcoli de corecţie, legislaţie adecvată etc); 2. rasele umane ca unităţi de măsură a ordinii legale în lume. În acest caz, a.j. a fost confundată cu „rasismul juridic" şi cu „arianismul juridic", pseudodiscipline care au falsificat obiectivele şi problemele cercetării ştiinţifice. Aceste alunecări în domeniul a.j. se datoresc şcolii antropologice germane; 3. aspectele somatice ale delincventelor şi metodele de investigaţie a tulburărilor de creştere şi adaptare la mediu. Această interpretare se datorează şcolii endocrinologice române a lui EI. Parhon şi Ştefan M. Mil-cu; 4. relaţiile biologico-juridice în contradicţiile lor inerente şi aparente în raport cu factorii economico-sociali. Această interpretare aparţine lui Petre Pandrea (Criminologie dialectică, 1945); 5. structura, funcţiunea şi calitatea

persoanei ca factor creator de ordine social-culturală în natură, ca producător şi consumator al propriei lui ordini devenită lege, care coexistă cu legea naturii. A.j. îşi restrânge obiectul la studiul legilor umane în realizările lor dialectice social-culturale pe planul istoriei universale, paralel şi interdependent cu legile naturii; legile culturii devin aditive şi uneori corective ale legilor naturii. A.j. relevă trecerea de la legile biologice ale vieţii umane la legile social-culturale ale comunităţilor etnice, de la experimentele juridice pe plan social, efectuate de om asupra lui însuşi de-a lungul secolelor, la ordinea creată de om în natură şi legitatea naturii. V. etnologie juridică, folclor juridic, geografie juridică, sociologie juridică.

ANTROPOLOGIE POLITICĂ – ramură a antropologiei sociale care studiază fenomenele şi faptele politice (câmpul politic, procesul dezvoltării şi sistemele politice) arhaice, „exotice" şi tradiţionale, în comparaţie cu cele contemporane, pentru a releva prin analiza comparativ-istorică, în ce constă structura şi funcţiunea lor, dinamismul lor social; valoarea practicii lor sociale, cunoaşterea raportului puterilor de decizie şi execuţie cu structurile elementare sau evoluate ale se

Ie, pendularea (munte-şes), vârstele reale şi active etc. A.d. prezintă implicaţii pentru studiul etnografiei, folclorului şi artei populare.

ANTROPOLOGIE DIFERENŢIALĂ – î. studiul modificărilor individuale ale omului, indiferent de apartenenţa lui la o rasă determinantă, la un tip uman sau o personalitate culturală, pentru caracterizarea individualităţii lui creatoare; 2. ştiinţă antropologică care urmăreşte să determine cantitativ şi calitativ diferenţele unor structuri umane sub raport biopsilio-social.

ANTROPOLOGIE FILOSOFICĂ – raraură a antropologiei generale care studiază raportul dintre om şi

natură din perspectiva tuturor disciplinelor, pentru a cunoaşte omul ca făptură întreagă şi a-i descoperi astfel calităţile şi capacităţile de autotransformare continuă, conform unui ideal superior de viaţă. A.f. e o sinteză integratoare a ştiinţelor antropologice, care îşi propune să determine omul prin cele două dimensiuni ale lui, existenţa şi finalitatea, într-o vizinne dialectică, în care se condiţionează reciproc istoria naturii cu istoria umanităţii. Fenomenul om şi activităţile lui privesc în măsură egală şi etnologia; ambele discipline Studiază sintetic aspectele contradictorii ale cunoaşterii şi auto-cunoaşterii, transformările capacităţii de producţie şi creaţie ale omului, eliberarea lui socială prin munca fizică şi spirituală, prin acţiunea politică şi revoluţionară. A.î. marxistă se referă cu precădere la problemele complexe ale esenţei biopsiho-sociale a o-mnlui, la ora ca întreg şi personalitate, la coordonatele economice, politice, axiologice etc. ale existenţei, la raporturile omului cu sine, – cu semenii şi cu istoria, la autoconstrucţia, la automodelarea sa în cadrul larg al praxisului social. Cercetări” româneşti de a.f. au fost întreprinse de M.G. Obedenaru (Les Roumains, 1877), Mihail Raâea (Explicarea omului, 1944), Ştefan Milcu (Dezvoltarea cercetărilor antropologice, 1954), EI. Gulian (Antropologie filosofică, 1972), N. Mărgineaim (Condiţia umană, 1973). V. filosofia culturii.

ANTROPOLOGIE ISTORICĂ – ramură a antropologiei generale care se ocupă cu studiu! procesului de evoluţie globală a omului, începând cu antropogeneza* şi terminind cu condiţia umană prezentă. A.i. nu trebuie confundată cu istoria antropologiei, care urmăreşte, în timp şi spaţiu, dezvoltarea ştiinţei globale despre om, progresele şi salturile epistemologice ale acesteia.

ANTROPOLOGIE JURIDICĂ – ramură a antropologiei care studiază: 1. omul ca „infractor înnăscut”, adică

predispoziţiile psihosomatice spre crimă, perversiune sexuală, rapt etc. Această interpretare aparţine şcolii antropologice italiene, ramată de Caeomului. Ea recunoaşte omul ca făptură bipolară, ca unitate dialectică, biologică şi socială totodată (Victor Sălileanu), iar comportamentul uman ca un comportament biosocial. Zoon politicon-vX lui Aristotel este, în ultimă analiză, expresia generică a comportamentului social, sinteza tuturor manifestărilor şi relaţiilor social-comunitare, în constelaţia căreia intră şi relaţiile culturale. A.S., identificată uneori şi cu antropologia istorică, urmăreşte mai ales aspectele social-ist orice ale vieţii şi culturii popoarelor primitive şi a celor slab dezvoltate. În studiul unilateral al populaţiilor retardate, al izolatelor* etnice şi culturale, a căror sferă se restrânge tot mai mult, se reiau sub altă formă vechile poziţii teoretice depăşite. A.S. recurge la toate formele de istorism pentru a explica structura societăţilor arhaice. Ea începe investigaţiile cu abistorismul, pe baza genealogiilor mitice, a glotocronologiilor, a tradiţiilor esoterice, a ceremoniilor sincronice ciclice ale societăţilor secrete etc. Altă poziţie este aceea pseuăo-istorică, a reconstituirii secvenţelor evolutive ale omenirii primitive prin studiul structurii şi dinamicii aşa-zisei microistorii. În fine, o altă poziţie este aceea protoistoristă, ţinând de macro-istorie. Renunţându-se la un istorism social vizionar, de generalităţi şi ipoteze, în care o bună parte din material a fost şi este încă furnizat de contactul cu popoarele zise primitive sau slab dezvoltate şi apoi adoptându-se un istorism analitic, atomistic, de relaţii mărunte asupra populaţiilor ce păstrează încă reminiscenţe de viaţă şi cultură proprie, din vremi imemoriale, s-a trecut la o explicaţie mai plauzibilă, concretă şi realistă. A.s. În vremea noastră îşi extinde sfera de cercetare şi asupra popoarelor evoluate, trecând treptat de la studiul protoistorie al unităţilor sociale arhaice la

studiul istoric, sincronico-diacronic, al comunităţilor etnice evoluate, pentru care cultura se prezintă în forme şi structuri închegate şi accesibile acestor investigaţii. Cu studiul a.s. s-a ocupat în S.U.A., întâi, Bureau of American Ethnology, creat de James Smithson (în 1879), şi apoi Office of Anthropology (în 1965), iar în Franţa catedra de Antropologie socială de pe lângă Collège de France, creată de Claude Lévi-Strauss. După concepţia lui Claude Lévi-Strauss, a.s. este o ştiinţă semiotică, profund umanistă, care trece de la studiul fragmentar al societăţii „indigenilor retardaţi”, la studiul totalităţii societăţii umane. În această interpretare, C. Lévi-Strauss renunţă la cercetarea fundamentală pentru a transforma a.s. în ştiinţă aplicată, care îşi propune să trateze problemele culturale ale ţărilor în curs de dezvoltare sau aspectele patologice ale societăţii contemporane. Aceasta pentru că reliccietăţii umane, a formelor şi tipurilor de stratificare politică, a caracterului sacru sau profan al activităţii politice, a tensiunilor şi antagonismelor, a jocurilor de contestare şi opoziţie, a tacticii şi strategiei diferitelor modalităţi de organizare politică, a asocierii şi disocierii politicii de organele şi instituţiile sociale. După George Balandier*, a.p. „a apărut simultan ca un proiect şi ca o specializare a cercetărilor antropologice”. Ca proiect – pentru că a căutat să prezinte pe homo politicus (zoon, poHiicon), pornind de la Politica lui Aristotel, iar ca specializare a antropologiei sociale sau a etnologiei – pentru că a căutat să „descrie şi să analizeze structurile, procesele şi reprezentările politice proprii societăţilor estimate ca primitive sau arhaice”. Necesitatea creării a.p. a fost susţinută în secolul nostru de unii etnologi (R. Lowie*) şi politologi (G. Almond, C.N. Parkinson). Dezvoltarea ei ca ramură a antropologiei, omologă etnologiei politice, a început să fie concretizată în urma studiilor de etnologie anierindiană, africană, australiană,

polineziană etc. Cu studii de a.p. pe plan internaţional s-au ocupat: Max Glückman, Fred Eggan, M. Scinvartz, V. Turner, A. Tunded, D. Easton, Edmond Leach, G. Balandier şi alţii. A.p. de orientare marxistă îşi propune să urmărească modelele societăţilor arhaice şi tradiţionale presocialiste existente de-a lungul istoriei, ca şi modelele „societăţilor populare" apărute după primul şi cel de-al doilea război mondial. Apoi studiază geneza orânduirii socialiste, structura demografică şi funcţiunea câmpului proceselor şi reprezentărilor politice ale noilor modele multiple şi dinamice care sfert statele socialiste, ce creează, fiecare în condiţii proprii, tradiţii politice noi ce ţin de comunităţile lor etno-sociale naţiunile socialiste. A.p. nu trebuie confundată cu filosofici politică, cu politokigia sau cu teoria sistemelor politice.

ANTROPOLOGIE SOCIALĂ – ramură a antropologiei care studiază structura, funcţiunea, dinamismul şi tipologia instituţiilor sociale proprii comunităţilor primitive, celor arhaice, etnice şi naţionale. A.s. a fost identificată când cu sociologia etnografică*, când cu cinosociologia*, identificări discutabile. Ea diferă de aceste iuter-discipliue prin orientarea ei teoretică şi problematică. În procesul de elaborare ştiinţifică, a.s. a făcut un timp corp comun cu antropologia culturală*, într-o ştiinţă globală numită antropologie socială şi culturală*, stadiu depăşit actualmente prin revenirea ia domenii diferenţiate. Orientarea sociologică a cercetărilor antropologice a dus, cum era şi firesc, la constituirea unei ramuri speciale a antropologiei generale, care a fost denumită a.s. Aceasta preia şi dezvoltă punctul de vedere sociologic în considerarea tive şi la cunoaşterea pozitivă a faptelor de civilizaţie şi cultură, prin modelarea rezultatelor acestei analize. C. Lévi-Strauss aplică în etnologie rezultatele teoretice şi metodologice dobândite de lingvişti în fonologie, în aceste condiţii, studiul fenomenelor şi

faptelor etnologice începe să se efectueze: 1. la două nivele: suprastructural şi infrastructural; 2. În dependenţa lor reală, adică în relaţiile lor concrete şi în corelaţiile lor conjugate în sisteme de relaţii; 3. În legitatea lor inductivă sau deductivă. Extensiunea metodei lingvistice din fonologie în domeniul etnologici prezintă o complexitate crescândă. Pentru elucidarea complexităţii, cercetarea începe cu un studiu analogic celui al fonemelor, prilejuit de investigarea sistemului de rudenie. Deşi termenii de rudenie nu pot fi trataţi ca foneme, C. Lévi-Strauss încearcă „să introducă ordine şi să descopere semnificaţia în nomenclatura rudeniei”, pentru a releva astfel ansamblul de relaţii familiale, cu caracter de „sistem da atitudini fiziologice şi sociale”. Pornind de la „corelaţia limbajului cu cultura”, el susţine că între aceste „două modalităţi paralele ale unei activităţi fundamentale” se poate comunica numai în perspectiva unei „antropologii generale de tip structural”. Confruntarea dintre limbaj şi cultură se realizează pe trei căi, prin: „limbajul ca, parte a culturii, limbajul ca produs al culturii şi limbajul ca mijloc de comunicare”, însă această confruntare trebuie să aibă în vedere cele două dimensiuni dialectice ale fenomenelor şi faptelor luat e în consideraţie: dimensiunea spaţială şi dimensiunea temporală se în alţi termeni, sincronia şi diacronia. „Noţiunea, de structură socială nu se referă astfel, afirmă C. Lévi-Strauss, la realitatea empirică, ci la modelele construite în raport cu aceasta”. la ce constă esenţa acestor modele, care sunt formele şi valoarea lor epistemologică? – sunt întrebări la care C. Lévi-Strauss răspunde parţial: „Pentru a merita numele de structuri, modelele trebuie să satisfacă exclusiv patru condiţii: să aibă un caracter de sistem; sistemul să aparţină unui grup de transformări; să se poată sesiza previziunea reacţiei unui model în cazul modificării elementelor lui; modelul să fie astfel construit încât funcţionarea lui să poată, satisface

toate faptele observate” (Anthropologie Structurale, p. 306). În această interpretare, „noţiunea de structură permite să se introducă măsura în etnologie”, adică să se recurgă la cantificare în cercetarea etnologică, iar cantificarea să se realizeze prin două tipuri de modele etnologice: unele mecanice (la scara fenomenelor) şi altele statistice (la scări diferite). V. etnologie structurală, structură, structuralism, structuralistică.

ANTRQPGL06ISM – concepţie filosofică modernă care priveşte tele etnografice şi reminiscenţele folclorice dispar treptat sub presiunea civilizaţiei şi culturii restructurate de revoluţiile ştiinţifi-co-tehnice şi social-politice. Surprinderea şi reconsiderarea lor în perspectiva istoriei se face prin studiul convergent al a. s, cu celelalte ştiinţe antropologice particulare, în domeniul a.s., unii membri ai Şcolii Sociologice de la Bucureşti au anticipat interpretări astăzi curente. Tr. Her-seni susţinea. În Realitatea socială – încercare de ontologie (1935) că „societatea este un nou plan de existenţă, anume planul existenţei umane creatoare de cultură”; această realitate sui-generis, unică în cosmos, trebuie studiată de o ştiinţă specială, lăsând să se înţeleagă a fi a.s. O contribuţie, de pe poziţii marxiste, o aduce Vasile Caramelea. V. antropologic culturală, sociologia vulturii.

ANTROPOLOGIE SOCIALĂ ŞI CULTURALĂ – termen care semnifică: – două aspecte ale aceleiaşi cercetări antropologice (situate la niveluri logice şi epistemologice diferite), ale aceleiaşi ştiinţe despre om; – două ramuri gemene alo antropologiei generale, concepute ca o ştiinţă referitoare la studiul socio-cultural; – un nume complex atribuit etnologiei, în accepţiunea ei cea mai largă, în literatura americană actuală de specialitate. V. antropologic, antropologie culturală, antropologie socială, etnologic, sociologia culturii.

ANTROPOLOGIE STRUCTURALĂ – termen (creat de

C. Lévi-Strauss) care exprimă: 1. „caracterul structural” al fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură, studiate de antropologia culturală sau de etnologie; 2. orientarea metodologică nouă în cercetarea analitică a fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură. În baza acestei concepţii metodologice noi şi a aplicaţiilor ei practice, C. Levi-Straiiss îşi propune să studieze structurile (sau sistemele transformaţionale) ale fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură, autor e-glajul şi formalizarea lor prin intermediul modelelor descriptiv-analitice. Problema esenţială a a.s. rămâne însă creaţia spirituală cu categoriile ei obiective şi tipurile de structuri sociale. C. Lévi-Strauss a deschis o perspectivă nouă în etnologie, în interpretarea complexă a „datelor brute” şi a relatărilor empirice. Opera capitală a lui C. Lévi-Strauss, Anthrofohgie Structurale, se referă la: a. elaborarea unei metode noi de descriere, explicaţie sistematică şi semnificativă în etnologic; b. condiţiile pe care etnologia trebuie să le îndeplinească pentru a putea primi un statut de ştiinţă; c. Încadrarea comunicării etnologice în contextul unei teorii generale (structuraliste) a comunicării. Prima operaţie, stabilirea unei metode pozitive, urmărea să ducă la cunoaşterea naturii faptelor supuse analizei descrip-A

cosmosului, deoarece el se sprijină numai pe experienţa lui umană şi pentru că tot ce cunoaşte şi înfăptuieşte se datorează capacităţii lui de investigare, de elaborare şi invenţie; pentru că orice gând al lui devine faptă şi orice faptă, prezenţă activă şi creatoare în univers. De i ilosofia primitivă ţine concepţia mitologică, proprie întregului gen uman, care trece de la reprezentarea impersonală a mâner sau forţei magice la reprezentarea personală terifiantă de tip totemic (botanic sau zoologic) şi apoi personalistă, de tip uman, a demonilor, semidivinităţilor şi divinităţilor, în mitologiile universaliste,

ca şi în produsele literaturii antice şi medievale cu teme mitice, se întâlnesc, pe lângă elementele şi aspectele unui a. fizic, şi elementele şi aspectele unui a. mirai şi estetic. În reprezentările a., calităţile şi defectele omeneşti sunt idealizate, amplificate şi proiectate pe plan cosmic: prezenţa devine omniprezenţă (sau ubicuitate), potenţa devine omnipotenţă (sau cosmicitate), ştiinţa devine omniştiinţă (sau a-tot-cunoaştere) etc. În sensul lui etnologic, a. justifică substratul mitologiilor politeiste şi caracterizează adstratul religiilor monoteiste ale mai tuturor popoarelor lumii. Etnologia studiază ambele aspecte. V. antropomorf.

ANTROPOPATIE – (în mitologie) atribuirea sensibilităţii de tip uman unor obiecte, mediului înconjurător, naturii în aspectele ei parţiale sau în integralitatea ei, pentru a explica identitatea sau consubstanţiaâitatea dintre om şi natură. V. animism, antvopo-piorfisni-ANTROPGPSIHQLOGIE – termen (creat de P. Şaintyves, 1938) echivalent cu ştiinţa folclorului sau folcloristica.

ANTROPOŞTHNŢE – 1. ramuri ale antropologiei generale; 2. ştiinţe antropologice particulare, teoretice sau-aplicative; 3. familia ştiinţelor antropologice înrudite între ele prin raportarea la studiul diferenţial şi multilateral al omului; 4. sistem unitar, integrator şi deschis al ştiinţelor antropologice particulare, axat pe ştiinţa fundamentală care este antropologia generală. În acest sistem intră: antropologia fizică, genetică, medicală, socială, culturală, antropogeografia, antropologia economică etc. V. eino-ştiinţe, socioştiinţe. ARBORE GENEALOGIC – reprezentare grafică arborescentă a legăturilor reale sau fictive între mai multe generaţii ce fac parte din aceeaşi familie, spiţă de neam, comunitate gentilică. La originea acestei reprezentări se află legături concrete de sânge sau legături fantastice, stabilite de

tradiţia istorică a unităţilor sociale corespunzătoare. Cele mai vechi tehnici folosite în stabilirea a.g. sunt glotocronologiile genealogice. Unele popoare asiatice (chinezii, japonezii, indienii, persanii etc.) atribuie glotocronoloomul ca o fiinţă naturală, identică cu sine în conţinut şi diferenţiată în forme evolutive. În cadrul naturii-terra, omul este creatorul unei naturî-hotno. Iniţiat în secolul al XVIII-lea de materialismul premarxist, ca atitudine protestatară împotriva curentelor idealiste în ştiinţele naturii, a. s-a menţinut ca o concepţie inconsecvent-materialistă în secolul al XIX-lea, uneori şi în secolul al XX-lea, deoarece a considerat omul un produs al naturii, dar şi un creator al „supra-naturii”, cu care a intrat în conflict (pentru că, în esenţa ei, creaţia în domeniul civilizaţiei şi culturii tinde să ia uneori forme antiumane).

ANTROPOMETRÂE – metodă de cercetare în antropologia fizică, care constă în măsurarea aşa-ziselor „variabilităţi umane normale şi patologice”, adică a elementelor, segmentelor, părţilor şi caracterelor corpului omenesc, pentru ca, în baza indiciilor cantitative obţinute, să stabilească o scară de relaţii calitative între oameni. Iniţiată în secolul al XVIII-lea, a. capătă o dezvoltare intensă în raseologia secolului al XIX-lea şi în secolul al XX-lea. Tehnica antropometrică a evoluat în ultima vreme datorită folosirii unui instrumentar bogat, cât şi datorită diferitelor tipuri de măsurători efectuate pe segmente umane (craniometrie, osteometrie etc). Metoda antropometrică extrage din structura complexă a organismului uman datele materiale care exprimă gradul de adaptabilitate a omului la mediul cosmogeografic, ca şi stadiul de evoluţie a unor caractere fiziologice în condiţiile modului de viaţă contemporan. A. şi-a depăşit uneori sfera preocupărilor ei metodologice, fiind folosită ca argument ştiinţific pentru a demonstra superioritatea rasială a unor popoare. Prin această depăşire, a. a generat raseologia* şi

aceasta, la rândul ei, rasismul*, care au coborât cercetarea antropologică sub nivelai ştiinţei în accepţia ci umanitară. V. canteraetrie, em). metrie, sociometrie.

ANTROPOMORF – 1. (în mitologie) simbol care se referă la hierofanie, sau alegorie, la reprezentarea umană a unei divinităţi (zeu, semizeu, demon) sau la antropomorfizarea accidentală a unor divinităţi pentru a justifica anumite acte magico-rituale; 2, (în ornamentica populară) motiv decorativ reprezentând figura umană (corp, siluetă sau elemente ale corpului: cap, ochi, ureche, mână, deget, picior etc).

ANTROPOMORFISM – 1, concepţie filosofică de tip animist, proprie perioadei primitive, care atribuie cosmosului, naturii sau unor fiinţe presupuse supranaturale caractere şi semnificaţii omeneşti; – 2. concepţie filosofică modernă care susţine că omul este centrul de interes şi forţă al

În studiul satelor devălmaşe româneşti, 3 vol. 1958 – 1965; Tr. Herseni, Probleme de sociologie pastorală, 1941; Mihail Ralea şi Tr. Herseni, Introducere în psihologie socială, 1965); paleoetno-lol Tii (Mircea Eliade, De Zal-ţnoxis a Genghis-Khan, 1970; Lucian El aga, Spaţiul mioritic, 1936; Romuius Yulcănescu, Coloana Cerului, 1972 etc).

ARHECIVILIZAŢIE – termen (creat (!<.V. Varagnac*) care semnifică civilizaţia arliaică a unei societăţi istorice, relevată prin supravieţuirile materiale (survivalsi, ale modurilor străvechi de viaţă, prin telidele etnografice* ce se menţin în contextul civilizaţiei contemporane din civilizaţiile precedente din care derivă (depăşite sau integrate). Prin a. se mai înţelege şi stratul de civilizaţie le origine megalitică, A. este în fond sinteza globală a arhetipurilor* sau modelelor primare, reale sau fictive ale unei civilizaţii istorice din perioada antrop: \genezei până în perioada etnogenezei ei. V. arhecultură, arhetip,

civilizaţie.

ARHECULTURĂ. – 1. cultura arhaică a nuci societăţi istorice, relevată pila descoperiri arheologice şi cercetaţi paleoetnologice; 2. sinte/a globală a arhetipurilor sau modelelor primare şi originare, reale sau fictive, ale culturii di o perioadă anivopogenezei până în perioada diferitelor chio-geneze. În culturile evoluate elemente din modurile străvechi de viaţă, din a. locală, supravieţuiesc sub formă de reminiscenţe folclorice*, uneori izolate, alteori integrate. V. arhecivilizalie, arhetip, cultură.

ARHE [OJASTRQNOMIE – disciplină astronomică (creată de Elizabeth Chesley Baity) care studiază datele paleoastronomice referitoare la astre, constelaţii şi cer aşa cum acestea apar în preistorie şi protoistorie. În a. se reflectă condiţiile şi mentalitatea subiectiv-culturală, motivele iconografice şi simbolurile astronomiei arhaice, la nivelul comunităţilor sociale nedeterminate etnic. În contextul a. intră astronomia megalitică, astronomia epocii bronzului şi fierului, precum şi unele forme ale astronomiei prefeudale afro-asiatice şi precolumbiene etc, V. astrologie, etnoasironoinie

ARH [EO] ETNOLOGIE – disciplină etnologică particulară (preconizată de Fustei de Coulanges) ce urmăreşte să studieze „cultura materială”, proprie „istoriei nonevenimenţialo” a popoarelor extracuropene. A. (după J. Kackei) exprimă conţinutul termenului analog – paleoetnologie, care este mai curent şi mai cuprinzător.

ARHETIP – noţiune fundamentală în studiul tipologiei unui fenomen sau fapt de civilizaţie sau cultură, care se referă la un tip sau model arhaic, străvechi, primar «i fenomenului sau faptului gitlor genealogice valoare de instrument de reglementare a filia-tranii, eredităţii şi drepturilor la moştenire în comunitatea genti-lică, ca şi a rangului comunitar dobândit sau moştenit. Popoarele europene folosesc a.g. de tip graiic-ilnstratây ca să

înfăţişeze, pe lângă filiaţia membrilor familiei pe linie masculină, şi filiaţia pe linie feminină, precum şi gradele de rudenie directă sau colaterală. La mănăstirea Voroneţ, declarată de UNESCO monument universal de artă feudală, este reprezentat a. g, sacru al lui Iisus Hristos.

ARHAIC – ceea ce aparţine începuturilor vieţii umane (în gr. Ăpx-l); ceea ce se trage sau ţine de „timpii străvechi"; ceea ce se referă la civilizaţia şi cultura „illo tenipore". Prin „începuturi" şi „timpi străvechi" etnologii înţeleg perioada indefinită, ce corespunde saltului calitativ efectuat de antropoide din animalitate la umanitate, prin ceea ce noi numim astăzi civilizaţie şi cultură; iar prin „illo temporc" perioada imemorială care corespunde uneori numai celei primitive, alteori şi celei de tranziţie de la perioada primitivă la perioada imediat superioară. Ca de altfel toate conceptele care conţin în compoziţia lor lexicală prefixul arhe – (arheologia*, ar-he civilizaţi a*, arhecuttura* etc.) se referă la izvoarele vieţii materiale şi spirituale, uneori greu identificabile în timp şi spaţiu, alteori improbabile în determinările lor ipotetice. Studiul a. se întreprinde uneori direct pe materiale descoperite ca atare (alteori indirect, pe relicte etnografice* şi reminiscenţe folclorice*, adică pe reziduuri arhaice. Cercetări asupra elementelor şi aspectelor a. ale formelor de Viaţă incipiente pe teritoriul României au întreprins antropologii (Gr. Antipa, Problemele evoluţiei poporului român, 1919; A. Donici, Conâribution à l'ciude anthropologiqiie de la Roumanie, 1936; O. Necrasov, Contribuţii asupra populaţiilor din vârsta pietrei şi de la începutul vârstei metalelor pe teritoriul R.P.R., 1960; St. Milcu, Cercetări antropologice în ţinutul Pădurenilor, satul Bă Mna, 1961; C. Maximilian, V. Caramelea, D. Nicolăescu-Plopşor, Paleodenwgraficeskoe issledo-vanie naselenia epohi neolita i bronzi Ruminii, 1963; I). Nicolă-escu-Plopşor şi W. Wolski, Elemente de demografie la populaţiile

vechi din România, 1975); arheologii (Vasile Pârvan, Getica, o protoistorie a Daciei, 1926;

C. Daicoviciu, Problema continuităţii în Dacia, 1936 – 1940;

D. Berciu, Zorile istoriei în Carpaţi şi la Dunăre, 1966; Const. C. Giurescu, Formarea poporului român, 1973, (în colab. cu Dinu Giurescu), Istoria Românilor, vol. I, 1974; P.P. Panaitescu, Introducere la istoria culturii româneşti, 1969, Contribuţii la istoria culturii româneşti, 1971; paleosocio-logii (H.H. Stalii, Contribuia activitate culturală. În etnologie se folosesc şi alţi termeni echivalenţi: ethnic-environement, constelaţie culturală, configuraţie culturală, regiune istorico-et-noorafică etc. Difuzionismul întrebuinţează termenul de cerc cultural (Kuliurkreis), inspirat din cel de a.d.Hr., pentru a desemna un complex cultural alcătuit ca un întregi organic, care poate migra şi îşi poate schimba conţinutul (F. Graebner. W. Schrnidt*, F. Kranse), pentru a exprima procesul răspândixii formelor unei culturi dintr-o ce-cumenă* sau arie de viaţă restrânsă şi arhaică în arii din ce în ce mai extinse şi mai noi. Deoarece cultura şi civilizaţia sunt două faţete ale aceluiaşi fenomen de creaţie, între a.d.c. Şi aria de civilizaţie* există juxtapuneri când aceste două activităţi creatoare sunt monogenetice şi numai suprapuneri parţiale când sunt poligenetice, A.d.c. este identificată uneori cu aria de co-tradiţii (cu aria inter-relaţiilor tradiţiilor culturale) şi cu aria inovaţiilor (între două culturi). V. cultură.

ARMĂ v. unealtă.

ARTĂ ARCTICĂ – artă primitivă proprie perioadei postgiaciale în ţările arctice. Apărută în neolitic (între 5.000 şi 1500 î.e.n.), a.a. se întâlneşte în Europa (în Norvegia septentrională, în U.R.S.S., în zona Mării Albe), la Asia (regiunea fluviului Enisei), în America de Nord (Alaska.

Canada şi Groenlanda). Caracteristică a.a. este pictura pe rocă şi gravura parietală, cu motive antropomorfice şi zoomorfice, ce redau uneori scene de vânătoare rituală, obiecte de utilitate comunitară (sănii, unelte şi arme) etc. Toate aceste motive artistice alcătuiesc un sistem de semne pictografice extrem de stilizate. Pentru etnologie, a.a. relevă forme de civilizaţie şi cultură proprii popoarelor primitive ce au locuit în zonele şi ţările arctice. V. artă australă, artă preistorică, artă primitivă.

ARTĂ AUSTRALĂ – artă rupestră preistorică, proprie epocii neolitice africane (atestată cu circa 5.000 ani î.e.n.). Se întâlneşte în Africa de Sud, în zona platoului Orange. Caracteristice a.a. sunt gravurile şi picturile rupestre, cu scene de vânătoare, de păstorit etc. în toate aceste produse se întrevăd simboluri şi alegorii legate de riturile primitive ale muncii şi delectării. O bună parte din a.a. a fost atribuită paleoboşimanilor şi paleohotentoţilor. V. artă preistorică.

ARTĂ NEAGRĂ – concept care defineşte metaforic: 1. În Evul mediu, alchimia* la arabi; 2. În prezent, arta tradiţională a populaţiilor negre din Africa, în care intră îndeosebi toate produsele plasticii africane.

ARTĂ NEOLITICĂ, v. artă preistorică, artă primitivă.

dat. În filosofia lui Platon, a. este conceptul ce exprimă un model originar, ideal şi etern al obiectelor (considerate copii infidele, deci imperfecte). În mitologiile populare, miturile sunt a. ideilor religioase. A. nu trebuie confundat cu prototipul*; a. este formula indefinită, mai mult sau mai puţin reală, a unui tip străvechi, pe când prototipul este formula definită, mai mult sau mai puţin anterioară tipului. Orice încercare de a tipologiza fenomenele sau faptele de civilizaţie sau cultură tinde să stabilească a. pentru a surprinde în germene procesul de geneză conceptuală a modelelor tipice, care să fie apoi folosite ca modele de explicare ştiinţifică. V. arhaic, tnit,

tip.

ARIE DE CIVILIZAŢIE – teritoriu de creaţie, de răspândire uniformă şi unitară a unui fenomen sau fapt ce ţin de o anumită forma da civilizaţie. A.d.c. prezintă un nucleu central, un spaţiu înconjurător de desfăşurare şi un perimetru, relativ determinat, care se modifică istoric în funcţie de evoluţia sau involuţia capacităţii de creaţie materială a comunităţii etnice. În nucleu se generează sau se concentrează formele caracteristice ale activităţii materiale, în spaţiul înconjurător se difuzează şi la periferie se produc influenţe, contaminări şi decalcuri ale căror reverberaţii se resimt descrescând spre nucleu. A.d. e, este o unitate mobilă şi dinamică; ea se conturează în anumite condiţii social-istorice, ajunge la apogeu, se restrânge şi dispare în timp. A.d.c. poate fi un teritoriu real sau fic-tic, concret sau utopic. În etnologie se folosesc şi alţi termeni echivalenţi. Între A.d.c. Şi aria de cultură* există identităţi când aceste două forme de activitate creatoare sunt monogenetice şi numai convergenţe parţiale când sunt poligenetice. V. civilizaţie, arie de cultură.

ARIE DE CULTURĂ – teritoriu de formare, de răspândire uniformă şi unitară a unui fenomen sau fapt de cultură, a unei formaţiuni culturale sau a unui cotnplex cultural. A.d.c. prezintă unul sau mai multe nuclee culturale, un spaţiu de desfăşurare şi un perimetru relativ determinat, în nucleul cultural sunt concentrate majoritatea trăsăturilor culturale particulare. În spaţiul şi perimetrul relativ determinate se difuzează elementele, faptele şi fenomenele de cultură, modelele culturale ca unităţi integrate ale trăsăturilor culturale, iar la periferie se produc influenţe, contaminări şi decalcuri culturale. A.d.c. este o unitate mobilă şi dinamică; ea se creează în anumite condiţii social-istorice, ajunge la apogeu, se restrânge şi dispare cu timpul. A.d.c. poate fi un teritoriu

real (regiune etnografică*, zonă etnografică*) sau unul fictiv, rezultat din ipotezele avansate sau din proiectările ideale ale unor aspecte fundamentale sau dominante ale modelelor de creatoare nu poate fi determinată, individual, decât rar şi probabil; sunt opere complexe deoarece includ în contextul lor o viziune globală asupra lucrurilor; sunt opere sincretice deoarece modalităţile lor plastice de comunicare nu sunt diferenţiate, vehiculează mai mult idei şi valori extraestetice; sunt opere comprehensibile de întreaga societate pentru că circulă liber în mediul lor de creaţie, se difuzează în afara acestui mediu prin decalc, adaptare sau imitaţie; exprimă în ansamblul lor etosul* comunităţii etnice care le-a creat, adică specificul modului de viaţă*, ai concepţiei despre lume şi viaţă, viziunea etică a creatorilor lor. Teoria şi studiul sistematic al a.p. constituie un capitol esenţial al etnologiei. Nu se poate corâcepe etnologie fără studiul a.p. pentru că etnologia subsumează epistemologic şi metodologic investigaţia întregului domeniu al a.p. În creaţiile ei particulare a.p. românească se deosebeşte de produsele similare din sud-estul Europei prin tematica, structura, tehnicile şi stilul ei. Este în primul rând o artă dinamică, ce a Influenţat permanent arta cultă românească în toată creaţia ei şi apoi este o artă tnihlania, care a promovat conştiinţa etnică, marile idealuri istorice ale poporului român, de eliberare Socială şi naţională, de independenţă şi unitate naţională, şi este în fine o artă bogată, cu o putere de expresie rafinată şi pătrunsă de un profund umanism. A.p. nu trebuie confundată cu arta naivă (care este o „artă autodidactă... cu trăsături populare şi artizanale totodată”) şi nici cu arta artizanală (meşteşugul artistic făuritor de obiecte utile cu aspect plăcut, bazat pe stilizarea personală a formelor şi ornamentelor populare). Contribuţii la cercetarea a.p. româneşti au adus printre alţii: N. Iorga (L’Art populairc en Rouinanie, 1923), G. Oprescu (L’Art du

paysan roumain, 1937), Al. Di-mă (Conceptul de artă populară, 1939), Coriolan Petrescu (L'influence de l'art populaire, 1939), Elena Secoşan şi Paul Petrescu (Arta populară, '1966), N. Dunăre (în colab., Arta din Valea Jiului, 1969), Al, Dima (Arta populară şi relaţiile ei, 1971) Tancred Bănăţeanu (Arta populară bucovineană, 1975). V. artă arhaică, artă naivă, artizanat.

ARTĂ PREISTORICĂ – una din denumirile atribuite artei proprii comunei primitive. În contextul a.p. intră obiecte domestice (mobilier rudimentar, veselă), obiecte ergonomice (unelte şi arme), obiecte rituale (recipiente, căiţe, statuete, relicvării, altare), obiecte de podoabă (coliere, brăţări, inele). Majoritatea produselor a.p. au fost confecţionate din piatră, os, lut, lemn; ca tehnici artistice au fost folosite: zgrafita-rea, pictarea, gravarea (simplă, pe obiecte şi cea parietală), incizarea, sculptarea etc. Produsele artei ce ţin de comuna prin ARTĂ PALEOLITICĂ v. artă primitivă, artă preistorică.

ARTĂ POPULARĂ – I. concept cumulativ care include întreaga gamă de creaţii artistice anonime şi colective ale unei comunităţi sociale de tip etnic, depinzând de nivelul de dezvoltare istorică, de stadiul de elaborare a civilizaţiei şi formei de cultură corespunzătoare. Conceptul de a.p. este complimentat prin conţinut şi sferă celui de artă primitivă* şi de artă arhaică*; 2. În formaţiile bazate pe clase antagoniste, a.p. capătă \m conţinut care promovează interesele claselor dominante şi o sferă care se întinde treptat de la acestea la întreaga masă a poporului. Artă care emană în cadrul claselor dominate şi are tendinţa de a cuprinde şi manifestările progresiste ale claselor dominante, pe măsura ataşării ultimelor la arta concepută de întregul popor şi de întreaga societate. Artă care, conform concepţiei burgheze, descinde din sfera claselor dominante şi prin cădere sau imitaţie alimentează activitatea creatoare a claselor dominate, între clasele

sociale antagoniste există influenţe culturale şi artistice. A.p. În statele socialiste constituie sursa tradiţională permanentă de inovaţie contemporană în creaţia artistică cultă. Definirea a.p. trebuie să se facă în comparaţie şi cu arta cultă. Între a.p. şi arta cultă, ce aparţin aceleiaşi comunităţi etnice, există interdependenţe şi influenţe reciproce. În funcţie de etapa, condiţiile şi structura dezvoltării istorice a comunităţii etnice poate predomina una sau alta din aceste două forme de artă. Procesul de diferenţiere şi de specializare a a.p. În orânduirile bazate pe clase antagoniste este similar, nu identic, celui al artei culte. În evoluţia ei, a.p. îşi diferenţiază mereu conţinutul creaţiei în domenii, forme şi genuri noi şi îşi specializează necontenit mijloacele de exprimare, corespunzător treptei social-istorice de evoluţie. A.p. se îmbogăţeşte mereu cil noi forme de creaţie plastică, ritmică decorativă, aplicată. Toate domeniile, formele şi genurile a.p. se dezvoltă paralel şi interdependent, până ajung să alcătuiască un sistem deschis de activităţi creatoare populare, care în esenţa lui este oricând susceptibil să-şi îmbogăţească conţinutul cu noi domenii, forme şi genuri de creaţie artistică. Ceea ce înseamnă că volumul a.p. creşte mereu în timp şi spaţiu. După datele prognozei etnologice*, această creştere va avea loc şi în viitor; 3. produsele a.p. sau operele de a.p. prezintă caractere deosebite pe de o parte de cele ale artei primitive, ale artei arhaice şi pe de altă parte, de cele ale artei culte: sunt creaţii colective nu individuale, care se perfectează de la o generaţie la alta şi se încarcă de un mesaj social-cultural propriu; sunt anonime deoarece paternitatea lor din Noua Zeelandă, Australia şi Africa, precum şi a unor popoare indigene din cele trei Americi. Sub raportul conţinutului, problematicii, al caracterelor şi valorii intrinseci, a.p. contemporană se presupune a îi analogă celei străvechi. Se înţelege că analogia este limitată la trăsăturile presupuse esenţiale, nu

la particularităţile istorice, condiţionate de orânduirea de bază. Nici această formă de a.p. nu urmăreşte delectarea propriu-zisă, ci satisfacerea unor nevoi ce ţin de religiozitatea grupului social; 3. arta mă creată în spiritul a.p. străvechi sau a popoarelor retardate, din rafinament sau din dorinţa de a impresiona prin excentricitate. Promovează categorii paraestetice ca: naivul, fantasticul, grotescul, oniricul etc. V. artă populară, artă preistorică.

ARTĂ SCHEMATICĂ – arcă caracteristică epocii neolitice în care elementele artistice sunt simplificate la maximum. Imagistica a.s. şi semnificaţiile ei pot fi identificate şi deduse numai ipotetic. Cele mai caracteristice a.s. sunt: arta iberică, a boşimanilor şi hote-ntoţilor, a un or popoare amerindiene. Cu studiul a.s. sa ocupat II. Breuil*, Leroi-Goitr-han* şi alţii. Uneori arta modernă imită a.s. neolitică. ARTE MINORE – arte care servesc la decorarea interiorului, confecţionarea podoabelor etc. Din categoria a.m. fac parte: pirogravura, choreopâastica, me-taloplastica sau repoussage-ul, tapiseria, imprimeurile pe pânză, colajul, entuminura etc. A.m. se interferează cu artele populare şi artizanatul.

ARTIZAN – creator de artă în stil primitiv şi îndeosebi în stil popular. În ultima accepţiune, de altfel şi cea mai frecventă, a. deprinde meşteşugul artistic în familie, în practica nemijlocită şi în atelierele consacrate creaţiei artistice. Fiecare a. ajunge la o experienţă artistică proprie ce ţine de gradul lui de fantezie creatoare, de capacitatea lui de interpretarea, stilului tradiţional local şi de cerinţele pieţii artistice, în România s-a creat în ultima vreme o vastă mişcare artizanală, care urmăreşte promovarea artei în stil autentic popular. Unii dintre. an fost încurajaţi să-şi continue activitatea pe cont propriu, alţii s-au asociat în cooperative. V. artă primitivă, artă p & pulară.

ARTIZANAT – îndeletnicire artistică ce prezintă două surse de inspiraţie: arta populară şi arta citită. În primul

caz, artizanul preia din domeniul artei populare unele teme pe care le stilizează, neîndepărtându-se prea mult de la forma lor autentică, în al doilea caz, artizanul dă frâu liber imaginaţiei kvi creatoare, pentru a produce opere de artă inventate de el după modelul real sau presupus al artei culte. Şi într-uu caz şi în altul, produsele a. nu reprezintă valori estetice de rezonanţă comunitară.

A

mitivă sunt grupate pe epoci şi în cadrul acestora pe subepoci şi „culturi arheologice”. De a.p. ţin: picturile şi gravurile rupestre în peşterile din Europa (Alta-mira, Avdeevo, Brassempony, Combarelles, Cougnac, Doini Vestonie. e, Font de Gaume, Gaga-rino, Isturitz, Kostenki, La Mă-delaine, Laugerie, Basse, Laus-sel, Lescaux, Lespugues, I, our-des, Montespan, Viaux, Roufi-gnac, Predmosti, Lesârois Frères, inc d’Audoubert, Willendorf, Cioclovina, Baia de Fier, Polo-vraci, Gaura Chindiei-Caraş Severin), din Asia (Catal Hiiyiik – Anatolia, Zarant-Sai), din Africa (Ţassili în Sahara) etc. în aceste picturi parietale sunt figurate animale: bizoni, bouri, reni, cerbi, cai, scene de vânătoare, oameni şi diverse reprezentări simbolice; arhitectura megalitică (menhirurile, cromlehurile şi dolmenurile din Anglia şi Franţa); valuri de pământ – Valul lui Traian (Troianul în România); necropole şi însemne agrimensurale (tumulusurile şi gorganele din Europa Centrală şi Câmpia Română); sculptura statuară rituală de tip steatopigist, simbolizând frumuseţea, fecunditatea, maternitatea (denumite generic Venus: din Doini Vestonice, Gagarino, Kostenki, Laussel, Lespuges, Wil-lendorf); statuete funerare (zoomorfe: Gumelniţa, Cârna, Le-chinţa; antropomorfe, Cernavodă, Hamangia); statuete-altar (Cucuteni), ceramica rituală sau ceremonială (B< ian, Vădastra, Gumelniţa, Cucuteni etc.) V. arta primitivă.

ARTĂ PRIMITIVĂ – 1. arta creată în perioada primitivă, în epocile litice (paleolitică, mezolitică şi

neolitică) şi în epocile metalelor (bronzului şi fierului), în zonele populate ale globului. În acest înţeles, a.p. este de fapt prima formă de „creaţie elaborată”. Conţinutul a.p. nu este diferenţiat şi nici specializat, pe categorii şi genuri distincte. A.p. este sacrală, prezintă o structură artistică complexă magico-mâtologică. Este subordonată concepţiei arhaice despre viaţă şi lume şi viziunii integratoare a acestei concepţii după cum reiese din artefactele (obiectele făcute de om) proprii vieţii primare. A.p. În acest stadiu nu urmăreşte delectarea. Are audienţă în comunitatea primitivă numai pentru funcţiunile ei magice, mitologice şi etico-sociale. În conţinut reeditează arta preistorică. Pe teritoriul României s-a dezvoltat o a.p. bogată şi variată; arta Boian, Cucuteni, Hamangia etc. în contextul acestei a.p. locale intră primele creaţii artistice atribuite epocii paleolitice, mezolitice şi neolitice (mileniile XII – III î.e.n.); 2. artă creată de popoarele „retardate”, care până în contemporaneitate se găsesc (ca mod de viaţă, civilizaţie şi cultură) pe trepte presupuse analoge fazelor de dezvoltare a comunei primitive. Aceasta este arta popoarelor oceanice, a indigenilor a.c., consacrată unei părţi sau întregii comunităţi etnice. Atlasul complex cuprinde o tematică diversă şi multilaterală, expusă prin mai multe modalităţi de prezentare grafică (schematism etnografic, tipologie etnologică şi piod-elare statistico-inatetnatică). În fond, a.c. de tip complex se ridică pe o treaptă superioară de reprezentare conceptuală şi interpretare, devenind astfel, în fapt, un atlas etnologic. Până în prezent se cunosc numai două categorii de asemenea atlase complexe. Din prima categorie face parte a.c. de tranziţie de la atlasul simplex la cel complex: Ethnographic Atlas (1967) de G.P. Murdock. Din a doua categorie – The Me-Kong Valley Atlas, U.N.E.S.C.O. (1970), care este un atlas cvadruplu (de geografie, economie, etnologie şi lingvistică), cu reprezentare grafică dublă

(schematică şi tipologică), şi A-tlasul complex „Porţile de Fier” (Ed. engleză The „Tron Gates” Complex Atlas, 1972), tipărit de Academia R.S. România, care este un atlas complex în adevăratul sens al termenului, deoarece integrează etnologia într-un sistem de 14 discipline ştiinţifice (dintre care 7 se referă la ştiinţele naturii: geografia, geologia, hidrologia, speologia, flora, fauna şi studiul monumentelor naturii, iar 7 se referă la ştiinţele social-istorice: antropologia, arheologia, istoria, economia, lingvistica, etnologia şi studiul monumentelor artistice), cu reprezentare grafică triplă (schematică, tipologică şi de modelare statistico-matematică). Sub raportul semioticii grafice, Atlasul complex „Porţile de Fier” reflectă pentru prima dată în literatura internaţională de specialitate concepţia dialectică a unei cercetări plenare de tip interdisciplinar într-o micro-zonă supusă strămutărilor rapide, concepţie în care etnologia coji-stituie unul din nucleele de polarizare a investigaţiilor semnificative şi polivalente ale ştiinţelor angajate în cercetare şi reprezintă o contribuţie însemnată a etnologiei româneşti pe plan mondial.

AUTARHIE CULTURALĂ – termen care desemnează: 1. În sens general tendinţa şi capacitatea unei comunităţi etnice de a produce bunuri culturale de care are nevoie şi de a nu recurge la bunuri şi valori culturale străine; 2. În sens restrâns (acreditat de J. Greimas, 1971), politică culturala a unor „societăţi agricole” sau a unor „insule de civilizaţie citadină”, în raport cu întreaga societate din care fac parte integrantă.

AUTENTICITATE – 1. În sens restrâns: caracter intrinsec a tot ceea ce este veridic şi exact în raport cu realitat ea materială şi spirituală; tot ceea ce nu poate fi contestat ca atare; tot ceea ce acţionează prin autoritate creatoare proprie (să 5 sv-oxbţ); 2. În sens mai larg: tot ceea ce se integrează într-un context de civilizaţie sau

cultură ca parte

A

ci constituie de cele mai multe ori o modă meşteşugărească.

ASIMILARE – proces unilateral de modificare, adaptare şi integrare a unor elemente şi forme de cultură împrumutate din altă cultură. Este unul din aspectele aculturaţiei.

ASTROLOGIE – pseudoştiinţă care studiază influenţa astrelor asupra vieţii umane, pornind de la magnetismul animal în raport cu magnetismul astral, pentru a ajunge la relaţia dintre tendinţele înnăscute şi aspectele astrale ale vieţii în momentul naşterii omului. A. a pretins că relevă caracterele esenţiale al e destinului uman. Calculele stării magnetice a cerului în momentul naşterii, efectuate de astrolog, alcătuiesc baza horoscopului, care nu este altceva decât un pronoslic matematic fantezist asupra cursului vieţii celui care îl solicită. A. a fost creată în Egipt şi Caldeea î.e.n. şi dezvoltată apoi în Europa. Unii astrologi moderni au urmărit să dea a. caracterul de ştiinţă. Pentru aceasta au întreprins investigaţii comparative, au căutat puncte de sprijin şi explicaţii convenabile, bazându-se pe cercetările astronomiei şi fizicii astrale. Au socotit că fenomenul astronomic al „precesiunii echinocţiilor” trebuie pus în legătură cu mitologia astrală a popoarelor antice. Au exploatat explicaţiile fizicii astrale după care perturbaţiile electromagnetice produse în activitatea soarelui au un efect concret asupra activităţii biopsihice a oamenilor. Au apelat la serviciile teoriei electromagnetice a luminii şi influenţelor ei asupra biopsihismului uman şi au ajuns la concluzia că a este „o ştiinţă de observaţie empirică şi de experimentare a potenţialităţilor latente ale caracterului uman, precum şi a cauzelor determinate de fenomenele biopsihice”. Cu toate aceste eforturi de scientizare, a. a rămas totuşi o creaţie fantezistă de tipul prognozei

spiritualiste asupra vieţii omeneşti; aceasta pentru că a nu este altceva decât o astronomie născută. din mit şi superstiţie. Aşa apare în toate avatarurile ei istorice de care literatura „ştiinţelor oculte” este plină. O regăsim în arta chaldeeană, astromancia, şi în alte discipline astrologice ca: apote-lasmatika, doctrina de sublimis, în genetlialogie, în iatroastrologie, iatroinatematica, în niathesis etc.

ATLAS ETNOGRAFIC – lucrare ştiinţifică ce urmăreşte să exprime grafic – prin hărţi, cartograme, scheme, desene sau fotografii – aspecte principale sau secundare legate de forme concrete de viaţă istorică, aspecte ale civilizaţiei sau culturii populare. Prin obiectul, tematica şi metodologia lui, a.c. poate fi: sipiplex sau complex. Atlasul simplex cuprinde o tematică redusă, expusă adesea printr-o singură modalitate grafică de reprezentare ilustrativ-documentară (schematism etnografic sau tipologie etnografică). Aceasta este forma clasică a

B

BARBAR – 1. nume dat omului, aşa cum apare el ipotetic, în al doilea stadiu de dezvoltare a comunei primitive, caracterizat printr-o viaţă socială relativ diferenţiată, într-o comunitate tribală, sedentarizată, în luptă cu natura. B. îşi creează aşezări stabile, domesticeşte unele animale sălbatice, domesticeşte şi cultivă unele plante comestibile. Inventează unele unelte de muncă şi arme de luptă. Femeia începe să deţină prioritatea în munca domestică. B. produce bunuri materiale pe care le conservă în perioadele neproductive. Elaborează o magie şi demonologie mitologică; 2. nume dat de greci (Şapăapoţ) şi de romani (barba-ricum) în antichitate populaţiilor din afara teritoriului lor, deoarece le considerau inferioare, inadaptabile, trăind uneori şi din pradă, nu numai din munca pământului; 3. nume dat de

unii istorici popoarelor migratoare de la începutul evului mediu; 4. nume dat persoanelor care au un comportament primitiv. V. barbarie, primitiv, primitivism, sălbatic, sălbăticie.

BARBARIE – al doilea stadiu de dezvoltare a comunei primitive, determinat ipotetic (de arheologie, antropologie şi etnologie), care caracterizează viaţa omului barbar. Întâi Lewis Morgan* (în Andent Society, or Researches in the Lines of Hu-ntan Progress frorn Savagery, throngh Barbarism to Civilizaiion, 1877J” şi apoi Fr. Engels (în Originea familiei, a proprietăţii private ţi-a statului, 1891) prezintă structura şi treptele dezvoltării interne al.: a) treapta de jos, în care se dezvoltă domesticirea şi creşterea animalelor şi plantelor într-o societate tribală relativ diferenţiată; b) treapta de mijloc în care se dezvoltă agricultura bazată pe inconstitutivă şi inalienabilă şi aceasta manifestă trăsături creatoare proprii; ceea ce, fiind identic cu sine în proces»! creaţiei populare, relevă esenţa lucrurilor, a fenomenelor şi faptelor de civilizaţie san cultură; ceea ce este original într-o creaţie populară, fără ca prin aceasta să altereze esenţa şi stilul tradiţional al creaţiei: unicitatea obiectelor şi ideilor în caracterul lor extrinsec; condiţia elementară a. cristalizării oricărui specific etnic într-o creaţie populară de valoare.

AUTOHTON – ceea ce exprimă caracterul biopsiho-social-cult ural al unei populaţii. În vechea greacă – ceea ce este ca „ieşit din pământ”; caracter particular etnic al unei populaţii străvechi care s-a format, dezvoltat, trăieşte şi işt are reneântreruptă pe teritoriul şi de formaţie. Sinonim cu: etbon», băştinaş, indigen, pii-mî-nten-u. V. etnic, chiogenesă, specific etiio-czutiiral.

AUTOHTONISM –! ansamblu de trăsături psiho-socio-culturale ale unui popor străvechi; 2, sentiment şi conştiinţă a apartenenţei nirai popor 3 a o stirpe sau o comunitate ancestrală, care îşi are modelele de civilizaţie

şi cultură şi pe care vrea să le păstreze în trăsăturile lor generale; 3. concepţie social-politică care exagerează caracteristicile particular-etnice ale unei populaţii în vederea evaluării sau supraevaluării lor istorice. V. autohton.

La baza acestor lucrări a stat un manual de zoologie etica alcătuit în secolul II, în Egiptul elenis-tic Hexanwi on-ul Sf. Ambrozie, secolul IV şi Etymologia e de Phiâippe de Thaun (1131). În evul mediu ca o sinteză a acestui gen de lucrări circulă Fiziologia, reprezentativ pentru gen, care a pătruns direct şi indirect (prin Alixandria) şi în literatura populară română. Un b. literaturizat este Istoria ieroglifică a lui Dimitrie Cantemir în care sunt evocate animale reale (leul, elefantul etc.) şi fantastice (ferrixul, inorogul, struţocămila etc); 3. ansamblu simbolic şi alegoric în iconografia medievală, folosit în sculptură şi în pictură. Erminiile (manuale de pictură religioasă Ortodoxă) folosesc simbolurile şi alegoriile animaliere în pictura ecleziastică cu scopuri moralizatoare. Creatorii de artă (populară şi cultă) se inspiră şi din anomaliile şi monstruozităţile congenitale studiate în general de teratologic. În această privinţă sunt de remarcat lucrările lui: J. Berger de Xiverey (Traditions teraâologiques, Paris, 1836); C. Gould (Mylhical – monstres, Lon. dra, 1886); E. Valton (Monstres dans l'art, Paris, 1905) şi altele.

BÂDONVILLE – zonă periferică sau infraurbană a unei metropole industriale sau comerciale, construită din resturi de ambalaje (în general clin bidoane, de unde îi vine şi numele) şi locuită de populaţia pauperă: dezrădăcinaţi, şomeri etc. B. reprezintă pe plan urbanistic o creaţie fără. model arhitectonic anterior şi redă forma de tranziţie între o aşezare de tip rural-agricol şi una de tip urban-industrial, edificată pe principiul „privativităţii" spaţiului public. În structura lui pseudorsrbanistică, b. este o aglutinare succesivă de locuinţe improvizate, din cauza

sărăciei, despărţite între ele prin reţele de străzi semipublice sau străduţe private şi coridoare de acces în case. „Ierarhia privativităţii” în b. este reliefată de gradul de „multifamiliaritate a spaţiului arhitectonic şi public”: strada de acces este apropiată şi inclusă în spaţiul exterior al casei, ca parte constitutivă şi esenţială. Sub raport etnologic, apariţia şi dezvoltarea b. În statele capitaliste reprezintă un „fenomen de sociopatie” a civilizaţiei industriale. Corespondentul b. În America Latină este barriades-ul sau cartierul mărginaş, „trist şi grotesc”, construit din deşeuri domestice, în care trăieşte populaţia nevoiaşă a megapolelor cosmopolite şi lumea interlopă. BIOCENOZĂ v. sistem ecologic.

BIOLOGIE CULTURALĂ – ramură a biologiei umane care studiază cultura ca pe o entitate biologică şi explică naşterea ei prin influenţa etnobiotopilor, care sunt se folosesc adobele (cărămizile arse la soare) pentru construirea caselor, se formează sate îngrădite cu valuri de pământ. Tot acum se domesticesc şi unele păsări. Începe prelucrarea metalelor. Crescătorii de animale rătăcesc în căutarea de păşuni. Aceasta este etapa nomadismului primar. Apare ritologia magica şi forme de mitologie politeistă”; c) treapta de sus în care se dezvoltă metalurgia fierului. Se inventează roata, carul, barca monoxilică. Pădurile încep să fie defrişate pentru agricultura itinerantă. Se delimitează structura comunitară, începe cârmuirea unică a societăţii. Religiozitatea începe să fie instituţionalizată. B. este faza de tranziţie de la sălbăticie ia civilizaţie, caracterizată prin intervenţia omului în natură, pentru a-i smulge bunurile. Primele manifestări specifice de civilizaţie şi cultură sunt relevate de arhitectura şi arta primitivă*, de arta preistorică*, de arta paleolitică* şi neolitică. V. arhaic, barbar, primitiv, primitivism, sălbatic, sălbăticie.

BEHAVIORISM ETNOLOGIC – concepţie etnologică

(decalchiată, în a doua parte a secolului al XX-lea, după aceea psihologică a lui j. Watson), conform căreia obiectul etnologiei trebuie să fie comportamentul cultural (al creatorului, colportorului şi consumatorului de cultură) în aspectul lui exterior, în manifestările lui obiective şi relaţionale, pentru a deduce din acestea intenţia genuină, structura faptul ai de cultură propriu-zis. B.e. relevă comportamentul cultural al individului, grupului, comunităţii, societăţii în general, în procesul lui modelator de elemente şi forme de cultură, în acţiunea stimulilor culturali asupra vieţii biologice a omului. Socoteşte cultura ca un produs formal al naturii umane, care poate fi desprins de ora şi surprins în obiectivitatea lui mecanică. Pentru Franz Boas*, „etnografia este o disciplină behavioristă”, deoarece observă şi descrie comportamentul uman în toate manifestările vieţii comunitare. Pentru Rnth Benedicl*, cultura nu mai este sinteza unor fapte, fenomene şi obiecte, ci a unor comportamente dobândite. Cultura este un cadru comportamental care posedă limite, configuraţie şi dinamică proprie. Iar etnologia este ştiinţa care studiază „modelul cultura!” ca etalon comportamental şi formativ (behavioural and formative pai-tsms). V. etnobiologie.

BESTIAR – 1. cel care la romani lupta cu animalele feroce (bestiile) în circuri şi arene (lat. bestiarius). Acesta era nu sclav, un condamnat la moarte sau om liber. Sub raport social b. era inferior gladiatorului, care era un profesionist; 2. lucrări moralizatoare care descriu şi interpretează caracterologic şi alegoric unele animale sălbatice sau fantastice în raport cu omul şi caracterul uman (lat, bestiarium).

veni cu ajutorul b. operă, mată de om prin cultură în viaţa naturii. Recurgând la cuceririle revoluţiei ştiinţifico-tehnice pentru a făuri organisme vii tot mai perfecte, b. se vrea un fel de deniiurgie deliberată, un fel de inginerie

fantastă a naturii. Etnologia este interesată de studiul mutaţiilor pe care b «le preconizează în structura vieţii umane şi, în consecinţă, în structura obiectului, şi subiectului noilor forme de civilizaţie şi cultură, de comportament şi personalitate creatoare. V. energqlogie, etnologi» aplicată, prognoză etnologică.

BIOTOP v. sistem ecologic.

factori biologici de ordin etnic. B.c. nu trebuie confundată cu biosociologia şi. nici cu etnobio-logia*, ambele concepute ca explicaţii conjecturale. V. biologie umană.

BIOLOGIE UMANĂ – ramură a biologiei care încearcă să explice, pe de-o parte, fenomenele culturale ca prezentând şi aspecte biologice, şi, pe de altă parte, fenomenele biologice, proprii organismului uman, ca fiind şi fenomene de adaptare la cultură. B, u. studiază interacţiunea permanentă dintre factorii biologici şi suprabiologici sau culturali. Evoluţia culturală este paralelă şi interdependenţă cu evoluţia biologică a omului. În procesul evoluţiei biologice a omului încep să joace un rol tot mai precumpănitor elementele şi structurile culturale: crearea de unelte şi munca cu uneltele, descoperirile şi invenţiile, îndeletnicirile, limbajul articulat, schimbarea alimentaţiei, comportamentul comunitar, prelucrarea metalelor etc. Sub acest raport, B.u. descoperă o nouă dimensiune a realităţii biologice care este cultura şi, prin cultură, pe om, care devine tot mai mult măsura tuturor lucrurilor reale sau imaginate. V. biologie culturală.

BIONICĂ – interdisciplină creată în a doua jumătate a secolului al XX-lea, care îşi propune să cunoască structura şi funcţiunea organismelor vii pentru a preîntâmpina uzura lor, a le remedia, pentru a le recrea imitând natura, cu mijloace culturale, ştiinţifico-telmice, tot mai perfecte şi pentru a elabora noi modele şi aparate biotehnice. B. Însă

urmăreşte să alcătuiască organisme care să nu mai semene cu natura, să nu mai fie creaţii servile ale naturii, ci investiţii ale spiritului uman, creaţii culturale superioare, puse în slujba omului în condiţii noi de viaţă pe pământ. În acest sens b. impune un alt drum creaţiei naturii: drumul culturii (al ştiinţei şi tehnicii), drumul actului de creaţie cuibirală în câmpul organismelor vii. În fond, soluţiile culturale ale b. sunt implicite în opera naturii, pentru că omul a devenit un descoperitor al lor şi în baza acestei descoperiri a început să devină şi un factor de decizie asupra eficacităţii lor indubitabile. Cercetătorii îs. socotesc că natura şi-a creat opera până la nivelul culturii şi că de aici înainte omul, pe de o parte, continuă pe alt plan opera creatoare a naturii, iar pe de altă parte, încearcă să creeze opera lui proprie, pe alte baze decât acelea ale naturii. Tot ceea. ce natura a „bâjbâit" în creaţia ei milenară, până la apariţia omului, va defată de celelalte luni care să aibă care 28 z & e fiecare; c. mondial, al lumii, propus a fi uniform pentru toate popoarele lumii, cu 4 anotimpuri a 91 zile fiecare, cu sărbători, zile de repaus şi zile de muncă identice pentru toţi locuitorii Terrei, conform tendinţei universale, în vremea noastră, ca, în structura lui, c. să marcheze timpul astronomic, social şi cultural legat de activitatea materială şi spirituală a omului modern. Studiul c. prezintă o semnificaţie deosebită pentru etnologie, el reflectă modul particular de organizare a timpului la popoarele care l-au inventat sau perfectai, amploarea muncii, formelor de civilizaţie şi cultură, modelul condiţiei umane proiectate i-a istorie, sensul existenţei pe anumite trepte de viaţă socială. V. cronologie, periodizare.

CANIBALISM v. antropofagie.

CANTOMETRIE – termen (creat de Alan Lomax şi Victor Grauer, 1981) care desemnează sistemul de măsurători taxonomice referitoare la cântecul popular, la

trăsăturile lui general-muzicale, la performanţele lui neacompaniate sau acompaniate. C. are în vedere pe de o parte măsurarea melodiei, a ritmului şi armoniei, iar pe de altă parte măsurarea ansamblului de fenomene expresive sau sociale care însoţesc producţiile muzicale. În ambele cazuri, măsurătorile se referă la grupul vocal, relaţia dintre orchestra care acompaniază şi partea vocală, dintre grupul instrumental şi organizarea muzicală, blenda tonală şi blenda ritmică ale grupului vocal, aia orchestrei. Cântecul (în concepţia lui A. Lomax şi V. Grauer) este măsura oricărei culturi (Song as Measure of Culture). V. antropometrie, etnometrie, sociometrie.

CARACTEROLOGIE – ramură. a psihologiei care studiază caracterele, tipurile şi importanţa lor în viaţa popoarelor, în procesul istoric de creaţie a civilizaţiilor şi culturilor. C. consideră caracterul individual şi pe cel social ca produse ale evoluţiei societăţii umane, ca unităţi de conduită biosocio-culturală în plină transformare. Caracterul poate fi definit (Nicolae Mărgineanu, Condiţia umană, aspectul ei biopsiho-social şi cultural, 1973) prin: legitatea formală a dinamicii lui şi prin conţinutul lui special social şi cultural (prin altoirea şi rodirea valorilor social-culturale pe tendinţe biopsihologice). Astfel conceput, caracterul prezintă: grade de dezvoltare (relevate de bogăţia de tendinţe şi valenţe) şi grade şi tipuri de integrare social-culturală (relevate de orientarea calitativă). În esenţa lui, caracterul este o schemă medie de ordin statistic, care nu exprimă o „stare pură”, ci o „stare tipică”, un „model” psiho-individual sau psiho-social integrat într-o comunitate socială. Cercetări de c. empirică au fost întreprinse încă din antichitate.

CALENDAR – sistem de calculat şi divizat timpul conform principalelor fenomene astronomice în perioade (ani), subporioade (anotimpuri şi luni) şi secvenţe (zile). Creat de sacerdoţii babilonieni, egipteni, chinezi, indieni,

greci, romani, azteci, mayaşi etc, care an stabilit norme ale timpului sacrii (zile faste şi nefaste), consacrat sărbătorilor, ceremoniilor şi riturilor în legătură ca ocupaţia de bază (vânătoarea, pescuitul, creşterea animalelor, agricultura). De la indicarea timpului sacrii s-a trecut la indicarea timpului profan, pentru a codifica cronologic activitatea, statului şi a marilor personalităţi istorice. Transformările treptate ale c. profan marchează etapele revoluţiilor economico-politice şi ştiinţifico-tehnice ale lumii: descoperirea focului, prelucrarea metalelor, diviziunea muncii, sc-deutarizarea «nor popoare, transformările social-istorice, marile descoperiri geografice, zileie naţionale şi internaţionale ale muncii etc. Dintre c. istorice mai cunoscute sunt: c. egiptean, care avea într-un an 3 anotimpuri (revărsarea Nilului, însămânţarea şi recoltarea), împărţite în 12 luni, fiecare lună cu 30 zile; C. chinez, care avea 12 luni zodiacale ce puteau fi permutate după un ciclu de ani (60 ani), în funcţie de schimbările sistemului ceresc care interveneau între timp; c. roman, zis şi iulian, adoptat de Iulius Caesar, care avea 365 zile. Acesta a fost corectat de papa Grigore al XIII-lea, în 1582, de unde i-a venit şi numele de c. gregorian; C ideografic niaya, care avea 365 zile distribuite asemenea C, modern european; c. solar cu 13 luni, adică cu o luuă în plus, propusă a fi socotită între iunie şi iulie, care să fie numită sol, cu corectarea lunilor iunie şi decembrie, care să aibă 29 zile

CARTOGRAMĂ – 1. reprezentarea grafică a unor date ştiinţifice în forme vectoriale, geometrice şi cu tabele de situaţie; 2. reprezentarea grafică a unor date statistice sub formă de hărţi schematice, reductive şi sugestive. Accepţiunea a doua s-a extins în ştiinţele sociale. Aşa se explică de ce, spre deosebire de harta propriu-zisă, care este precisă, analitică şi expozitivă, c. a devenit o reprezentare pe hartă, sintetică, orientativă, indicativă şi

ilnstrativ-documentară a datelor prelucrate după materiale de teren, din documente de arhivă, din cifre statistice şi din consemnări de piese de muzeu, în acest sens, c. urmăreşte să redea prezenţa, frecvenţa, dinamica şi direcţiile de difuzare ale fenomenului sau faptului cartogra-fiat. C. foloseşte semne, simboluri, grafe (linii directoare sau curbe de situaţie) pentru a reprezenta scheme, tipuri şi modele, în etnologia română c. a fost introdusă încă din prima jumătate a secolului al XX-lea ca un procedeu modern de ilustrare ştiinţifică. Actualmente e tot mai mult solicitată ca metodă sintetică de reflectare grafică a unor aspecte generale sau particulare ale investigaţiei etnologice de teren sau de arhivă. Recent a fost folosită diferenţial în redactarea Atlasului complex „Porţile de Fier”, capitolul „Etnologie” (Bucureşti, 1972). V. atlas etnografic, etnosratnă.

CATASTROFĂ – 1. (sens restrâns, în literatura greacă antică) concept folosit de Aristotel (Poetica, IX) pentru a determina, în drama greacă, partea care ducea la o schimbare bruscă a acţiunii teatrale: situaţii precare, suferinţa şi moartea eroilor pe scenă; 2. (sens generalizat) orice eveniment brusc, tragic şi cu consecinţe dezastruoase, în natură, în societate, în viaţa unui om. V. caâasivofism.

CATASTROFISM – teorie geologică idealistă, conform căreia toate schimbările survenite pe suprafaţa păniârrtnlui se datoresc catastrofelor sau cataclismelor universale urmate de noi fapte de creaţie. Această teorie a fost elaborată în secolul al XIX-lea de G. Cuvier (1812) şi preluată şi dezvoltată de Dean Buckland. G. Cuvier (Les revolutions du glob, 1821) susţine că pluviozitatea excesivă, inundaţiile (potopurile), glaciaţiunile, cutremurele, vulcanismul şi tectonismul sunt catastrofele care au distrus periodic speciile animale şi vegetale ale pământului, înlocuite cu altele create în etapele succesive

dintre catastrofe. C. relevă concepţia creaţionistă şi fixistă a speciilor. Globul pământesc a fost, după această teorie, un mediu de creaţiuni reînnoite, repetate în timp. În această repetare a creaţiei, etnologia urmăreşte să descopere reflectarea în mitologie a diferitelor opinii de Theofrast, în perioada modernă de moralişti şi literaţi, iar în contemporaneitate de: I. Kla-ges (Die Gnmdiagen der Charakterologie, 1910), E. Kretschmer (Korperbau und Charakter, 1921), R. Le Senne (Trăite de Charac-lerologie, 1945), R. Heiss (Die Lehre vom Charakter, 1949), A. Wellek (Die Polaritât im Aufbau des Charakters, 1950) şi alţii. În literatura română cu studiul caracterului sub raportul capacităţii lui de integrare în modul de viaţă contemporan şi al capacităţii de creaţie în domeniul civilizaţiei şi culturii a unor persoane bine determinate caracterologic şi implicit cu studiul C. etnice s-a ocupat îndeosebi Xicolae Măr-gineanu (Condiiia-uimmă, 1973; Sub semnul omeniei, 1969) V. tipologie etnologică.

CARISMĂ – (în mitologie şi religie) dar supranatural acordat de divinităţi oamenilor pentru serviciile pe care aceştia le aduc comunităţii mitice sau religioase. Termenul vine din cuvântul grec titmapa., având acelaşi înţeles, în română, echivalent har-ului. Acest dar supranatural transformă pe oamenii obişnuiţi în personalităţi excepţionale ale vremii lor. Conform mitologiilor claiâce Tcei-ce posedau c. erau consideraţi demiurgi, taumaturgi, făcători de minuni, prezicători, reformatori morali. Conceptul de c. din mitologiile clasice trece în religiile universaliste, care îi adaugă noi interpretări. În acest sens este întrebuinţat de Filone, un scriitor evreu din Alexandria (secolul I e.n.) în consideraţiile lui de mistică monoteistă. E folosit de Sf. Pavel, care devine primul teoretician religios al e. El numără 9 categorii de c. (I. Corintieni, XII, 11 – 30), printre care mai importante sunt: înţelepciunea, puterea de a salva pe cineva, profeţia,

miracolul, glossolalia*, apostolatul, spiritul doctoral, guvernarea oamenilor. În baza acestor consideraţii, persoanele carismatice posedă viziuni sacre, hiero-fanii, cratofanii, theefanii. Unii filosofi ai cuturii, precum J.B. Engelrnan (Voii den Charisme im AUgeineinen und den Spra-chengdben im Besonderen, 1848), Ernst Troeltsch (Der Historis-ftms und seine Problem? 1932), A.J. Grieve (Charisniata, în Enciclopedia of Rsligion and Ethico, f.a.) se ocupă de semnificaţia polivalentă a c. Actualmente c. semnifică „dar excepţional” pe care îl posedă un om într-un domeniu al vieţii sau activităţii lui. V. sacru, viziune.

CARTOGRAFIE – 1. disciplină care se ocupă cu studiul metodelor şi procedeelor de reprezentare grafică a unor date prin carto-grame şi hărţi. C. este o parte constitutivă a semioticii grafice; 2. metodă de înregistrare ştiinţifică a prezenţei, frecvenţei, difuziunii, ritmicităţii etc. a unui fenomen sau fapt, fizic sau social, cu ajutorul cartogramelor şi hărţilor. V. cartogva mă.

CERCETARE COMPLEXĂ – metodă de investigaţie ştiinţifică, caracterizată printr-un proces de complicare cresc încă şi programată a cercetării colective. Această complicare programată ajunge până la saturaţie în extinderea cercetării pe toate planurile investigaţiei sistematice. C.C. poate fi efectuată sincronic sau diacronic. Sincronic, la trei nivele, între care există relaţii dialectice: nivelul sistemului contemporan de ştiinţe fundamentale; nivelul familiei de ştiinţe proprii fiecărei ştiinţe fundamentale; nivelul sistemului de inter discipline. Diacronic, CC. se efectuează în trei etape corelate: etapa unei pronologii descendente din prezent în trecut (de la cunoscut la necunoscuţi; etapa unei cronologii scalare, întrerupte în timp la anumite stadii de dezvoltare (cunoscute analogic); etapa unei cronologii ascendente din trecut în prezent (de la necunoscut la cunoscut) şi din prezent în viitor (de la cunoscut la necunoscut). În aceste

condiţii, C.C. apare ca o analiză şi sinteză, ca o activitate de dezintegrare şi integrare simultană a obiectivelor cercetării înseşi. În România, C.C. a fost iniţiată de Şcoala sociologică de la Bucureşti, condusă de Dimitrie Gusti, secondat de H.H. Stahl, Traian Herseni, Octavian Neamţu şi alţii, şi a ajuns la o formă nouă de dezvoltare în cadrul activităţii depuse de Grupul de cercetări complexe. „Porţile de Fier” al Academiei R.S.

România, condus de Ştefan M. Milcu, secondat de C. Nicolăescu-Plopşor, Romulus Vulcănescu, Mihai Ionescu şi alţii. C.C. efectuate în cadrul Şcolii soqiologice de la Bucureşti au fost subordonate sociologiei, iar cele efectuate de Grupul de cercetări complexe „Porţile de Fier” au fost efectuate la nivelai sistemului de ştiinţe naturale, sociale şi tehnice contemporane. V. anchetă, cercetare colectiva, cercetare aplicativă, cercetare fundamentală, cercetare prin corespondenţă, cercetare prin sondaj de opinie.

CERCETARE INDIVIDUALĂ – cercetarea întreprinsă de o singură persoană. Aceasta poate fi ocazională sau nesistematică şi programată sau sistematică. Metoda şi tehnica c.i. În primul caz e subiectivă, în al doilea obiectivă. Structura c.i. rămâne monodisciplinară în ambele cazuri. Cercetarea colectivă reia, coordonează şi amplifică c.i. sistematică într-un context teoretic şi metodologic nou. În acest caz c.i. trebuie să se subsumeze teoriei şi metodologiei cercetării colective, fără ca totuşi să-şi piardă caracterul particular.

CERCETARE PRIN CORESPONDENŢĂ – metodă de investigaţie sistematică efectuată indirect, pe bază de chestionar (redus sau amplu, cu întrebări care marchează numai prezenţa şi frecvenţa sau care urmăresc descrierea amănunţită a fenomenelor şi faptelor urmărite), la care cei arhaice şi populare despre antropogeneză şi etnogeueză. V. catastrofă.

CAZUISTICĂ – metodă care urmăreşte să studieze cauzele fenomenelor şi faptelor; motivaţia lor meticuloasă. C. a fost iniţiată de eticienii (în antichitate) în lucrările lor morale, folosită de jurişti (în epoca modernă) în pledoariile sau rechizitoriile lor şi extinsă (în contemporaneitate) la toate ştiinţele naturale ca metodă de argumentare concretă. În c. intră elemente de factologie. Argumentarea ei capătă uneori aspecte sofisticate. Este folosită cu precădere de etnografie, folcloristică şi ştiinţa artei populare.

CERC CULTURAL (Kulturkreise)

— Concept care semnifică, după Şcoala germană de etnologie (Leo Frobenius) şi după Şcoala austriacă sau Şcoala de la Viena de etnologie (Fritz Graebner şi W. Schmidt) o zonă de răspândire, mai restrânsă sau mai cuprinzătoare, a unor complexe culturale, prin iradiere. V. arie de civilizaţie, arie de cultură, difu-zionism, hiperd ifuzionism.

CERCETARE COLECTIVĂ – metodă generală de investigaţie ştiinţifică diferenţiată de metoda specială de investigaţie individuală. C.c. amplifică la maximum şi obiectivizează cercetarea individuală, în aceste condiţii c.c. ridică metoda şi tehnica investigaţiei individuale la un nivel superior de elaborare metodologică şi de eficacitate practică.

C.c. poate fi monodisciplinară sau interdisciplinară (midii sau pluridisciplinară). C.c. este monodis-eiplinară când porneşte de la un obiect diferenţiat al cercetării pentru a-l diseca în toate articulaţiile lui, astfel încât să-i cuprindă analitic toate conotaţiile. Când c.c. se efectuează din perspectiva unei singure ştiinţe fundamentale ea include şi implicaţiile familiei de ştiinţe particulare corelate. Este interdisciplinară când se efectuează din perspectiva unui sistem de ştiinţe fundamentale sau de ştiinţe de graniţă. În acest caz, C.c. este intensivă şi

extensivă totodată: ea urmăreşte să adâncească conţinutul cunoaşterii până la izvoarele genetice ale fenomenului cercetat şi să-i lărgească sfera până la graniţele aproximative ale impactului cu alte ştiinţe. În ştiinţa românească s-au efectuat c.c. de tip interdisciplinar de către antropologi (Şcoala de antropologie de la Bucureşti), de sociologi (Şcoala de sociologie de la Bucureşti), de etnologi (Institutul de cercetări etnologice şi dialecto-logice) şi de către grupurile de cercetări complexe ale Academiei R.S.R. (Grupul Bicaz şi Grupul Porţile de Fier), ca şi de unele unităţi ale Academiei de ştiinţe sociale şi politice (Institutul de economie şi Centrul de sociologie, Bucureşti). V. anchetă, cercetare complexă, cercetare aplica, –tivă, cercetare prin corespondenţă, cercetare prin interviu, cercetare prin sondaj de opinie.

CEREMONIE – formă de activitate de cult sau laică, reglementată în vederea unei consacrări sau a unei confirmări solemne, periodice sau ocazionale. În primul caz este vorba de c. sacră (magico-mitologică sau magico-religioasă), în al doilea caz de c. – profanei (civilă, administrativă, militară). C. sacră nu trebuie confundată cu ritualul*, deşi există unele tendinţe de substituire reciprocă a termenilor. Iar c. profană nu trebuie confundată cu eticheta proprin-zisă. C. sacră evoluează mai lent decât c. profană. Relicte şi reminiscenţe ceremoniale sacre s-au păstrat în obiceiurile legate de ciclul vieţii (naştere, nuntă, moarte) sau de unele sărbători calendaristice (de muncă, confesionale, comemorative etc), paralel cu riturile corespunzătoare, care în vremea noastră şi-au pierdut semnificaţia iniţială. Forma de c. sacră sau profană determină conţinutul echivalent al ansamblului ceremonial. În ceremonial intră toate manifestările simple sau complicate, scenariile modelate de tradiţie sau improvizate ocazional, convenţiile statutate şi regulile comportamentale. În structura ei socială, c. profană poate

fi populară sau de curte doineni-ală, după ocazia şi semnificaţia ce i se atribuie şi după amploarea şi fastul acordat. Formele de ceremonial profan popular sunt consemnate în datini, cutume şi tradiţii ce ţin de ocazii solemne din viaţa familială, profesională sau comunitară a societăţilor de tip etnic. Iar formele de c. profană de curte dornenială sunt cele consemnate parţial sau integral de acte de cancelarie, protocoeiie şi alte documente scrise. În eticheta sărbătorilor sunt incluse elemente de ceremonial (Emiây Post, Etiquetie în Society, 1989), Protocoalele diplomatice se bazează îndeosebi pe ceremonial (Protocoalele ceremonialului împărătesc al Sublimei Porţi). Cărţile de ceremonial perfectează şi difuzează toate subtilităţile c. (Constantin Porfirogenetul, Libri duo cerimoniis Aulae Byzanti-nae); Ceremonial [î li] chinez; Inazo Nitobe, Le Bushido, 1927; Baldasar Castilione, // Corte-gio. no etc.) Corelaţia între e, profană de curte şi ideologi a corespunzătoare a preocupat pe istoricii culturii (Gustav Karis-son, Ideologie et dremonial dans l'Spisolographie byzantine, 1959). Asupra c. profane populare şi de curte la români au scris: Dimitrie Cantemir (în Descrierea Moldovei), Sim. FI. Marian (Sărbătorile la romani), Tudor Pamfile (Sărbătorile la români), N. Iorga (Istoria Românilor), C-tint. Giurescu şi Dinu Giurescu (Istoria Romanilor), Dan Simonescu (Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgacki, 1939). V. profan, rit, ritual, ritologie, sacru.

CHEIROSOFIE (xeisoţ = dansator – [cotw. a = înţelepciune) – termen care semnifică filointerogat răspunde investigatorului prin poştă; investigaţia însăşi efectuată prin această metodă. V. anchetă, cercetare aplicativă, cercetare colectivă, cercetare complexă, cercetare fundamentală, cercetare prin intervin, cercetare prin sondaj de opinie.

CERCETARE PRIN INTERVIU

— Metodă de cercetare programată în practica ştiinţelor social-istorice, bazată pe întrebări şi răspunsuri. Interviul etnologic este prima treaptă a unei anchete, în care atât întrebările cât şi răspunsurile trebuie să semene cu o conversaţie care se desfăşoară liber. C.p.i. prezintă câteva variante tehnice: interviul individual, în care informatorul răspunde necontrolat de cineva din comunitatea socială din care face parte; interviul colectiv, în care mai mulţi informatori răspund pe rând la aceeaşi întrebare, corectându-se sau comp! etându-se reciproc. Atât interviul individual, cât şi cel colectiv pot fi la rândul lor: interviu liber, în care informatorul sau informatorii sunt lăsaţi să descrie fenomenele şi faptele de civilizaţie sau cultură după înţelegerea lor proprie; interviu punctat, în care informatorul sau informatorii descriu fenomenele şi faptele de civilizaţie sau cultură după câteva repere, a căror succesiune logică sunt obligaţi să o respecte aidoma, fără să se piardă impresia de expunere liberă; interviu rigid, în care informatorul sau informatorii sunt obligaţi să răspundă prin da şi nu, fără explicaţii sau comentarii. V. anchetă, cercetam aplicativă, cercetare colectivă, cercetare complexă, cercetare fundamentală, cercetare prin corespondenţă, cercetare prin sondaj le opinie.

CERCETARE PRIN SONDAJ DE OPÂNIE – metodă de investigaţie programată, bazată pe selecţia arbitrară a părerilor despre fenomenele sau faptele studiate. Prezintă câteva procedee tehnice proprii: sondajele descriptive, care urmăresc investigarea factologică a fenomenelor şi faptelor de cultură şi civilizaţie; sondajele explicative, care urmăresc în principal cazuistica fenomenelor şi faptelor de cultură şi civiltz? aţie; sondajele panel care repetă cercetarea, la perioade fixe de timp, pentru verificarea cauzelor şi specificului dinamicii fenomenului sau faptului luat în consideraţie: sondajele contextuale, care cercetează fenomenele sau faptele de cultură sau civilizaţie la două

nivele comportamentale: unul comunitar şi altul individual. Metoda poate fi folosită ca un caz particular al metodei eşantionării sau ca un caz complementar al metodei modelării. Această metodă serveşte, şi într-un caz şi în celălalt, ca punct de plecare al cercetării ştiinţifice bazate pe metoda analizei ecologice. V. anchetă, cercetare complexă, cercetare colectivă, eşantion etnologic, ecoloqie culturală, model et-mohteir.

tropăie) sau pentru a consacra (tropăie) prin determinare, izolare şi. potenţializare, subiectul care efectuează sau obiectul asupra căruia se efectuează ritul. C. este, după natura ritului, simplă sau complexă, individuală sau colectivă, esoterică sau exoterică, diurnă sau nocturnă. Consacrarea muncilor agricole la romani se făcea la 29 mai, de arvali, printr-o triplă e, după care se sacrificau oi şi tauri şi se cântau Carmen ar-val se (imnuri sacre). În evul mediu, în timpul marilor epidemii de ciumă şi holeră, satele şi oraşele încă neatinse de boală efectuau rituri de c. pentru a preîntâmpina şi opri teribilul flagel. O formă străveche de c. la români era hora, jucată la naştere, la nuntă şi la moarte, cu valoare de „rit de apropiaţie”, de „rit apotropaic” şi de „rit de expiere”. V. rit, filologie.

CIVILIZAŢIE – formă a activităţii creatoare, care se referă la produsele tehnicii (artefacte, unelte, maşini, arme etc), la bunuri materiale (alimente, veşminte, locuinţe etc), ce urmăreşte să satisfacă nevoile biosociale ale omului şi să pună pecetea umană pe mediul ambiant. Concept fundamental pentru etnologie care derivă din conceptul cultură* şi care împreună cu acesta se referă la una şi aceeaşi activitate creatoare globală, unitară, organică şi indestructibilă. Etnologii separă artificial conceptul de activitate creatoare în cultură*, şi e, numai din punct de vedere didactic, pentru analiza formelor şi aspectelor particulare ale acestei activităţi creatoare globale. Ei urmăresc să determine dominanta structural-funcţională a

creaţiei populare, pe plan istoric. Conceptul de c. a căpătat accepţii multiple: 1. totalitatea activităţilor materiale ale unei comunităţi sociale de tip etnic, desfăşurate în aşezări urbane (cetăţi, oraşe şi metropole). În acest sens C. se confundă iniţial cu civitatea şi apoi cu urbanitatea; 2. sistemul de activităţi materiale ale unei societăţi istorice date, care umanizează mediul ambiant natural şi creează, cu mijloace tehnice, un mediu ambiant artificial. C. semnifică în acest caz organizarea aşezărilor, locuinţelor şi muncii domestice, şi aceea a ocupaţiilor de bază şi meseriilor anexe industriei şi economiei comunitare şi tehnicilor specifice de producţie. În această a doua accepţie termenul s-a folosit şi pentru desemnarea echilibrului ecologic în condiţiile extinderii vieţii umane. Deosebirea între C. urbană şi c. sătească nu a fost enunţată, în această perspectivă, decât în funcţie de nivelele de evoluţie materială a organizării economice şi demografice a aşezărilor, nu de conţinutul lor concret, deoarece atât oraşul, cât şi satul promovează forme de viaţă materială convergente în condiţiile unei societăţi istorice date. Fiind comună tuturor categoriilor de activităţi social-istorice, c. marchează, prin însuşi patrimoniul

5 – Dicţionar de etnologia Sofia dansului. tu concepţia grecilor antici, dansul era înainte de toate o stare de spirit, o modalitate de gândire, o expresie filosofică. C. Întregea modalităţile de introspecţie chinestezică, ilustrativă, simbolică. În prezent, c. nu interpretează calofiliile (adică mişcările simetrice, armonice, echilibrate, socotite perfecte) în dans, ci proteismul cheirotic (metaforele, dizarmoniile, secvenţele statice, intranscriptibilul etc.) V. etnocoregrafie.

CHESTIONAR – listă sistematică de întrebări orânduite logic, privitoare la o anumită temă de studiat, pe teren sau în laborator, conform scopului urmărit. C. poate

fi deschis, susceptibil să includă oricând noi întrebări de încadrare sau amănunt, şi închis cu răspunsurile previzibile sau fixate în prealabil (prezent, absent; foarte bine, bine, satisfăcător, indiferent etc). Când se referă la o anumită categorie de cercetări, socotite reprezentative şi caracteristice, atunci c. este tipic, iar când este improvizat, aâhoc, atunci este considerat atipic. Pentru sondajele de opinie, c. poate fi verbal şi, uneori, scris. Orice c. trebuie să fie însoţit de expunerea de motive, pentru care este alcătuit şi de instrucţiuni privitoare la tehnica de aplicat. V. anchetă.

CIBERCIVILIZAŢIE – civilizaţie preconizată a fi programată şi executată cu mijloace cibernetice. Se referă la piesele create de maşini după parametrii presupuşi a aparţine civilizaţiei automatizate a viitorului. În această categorie intră toate elementele unor obiective, instalaţii şi amenajări concepute mecanografic şi realizate mecanic de maşini dirijate cibernetic. Se ramifică în atâtea domenii de producţie câte activităţi poate include civilizaţia şi anume: ciberconstru &ţi-a cibenlinamica rutieră, cibetalimentaţia, ciberdiagnosticul medical, ci-ber translaţia literarii etc. C. este o problemă de sociologie politică, de etnologie informaţională* şi de prognoză etnologică. Cu studiul aspectelor sociale s-au ocupat, de la Norbert Wiener (Cy-berne tique et Sociale, 1962) încoace, toţi ciberneticienii care şi-au propus ca obiect anticiparea formelor de viaţă materială a viitorului.

CIBERCULTURĂ – cultură care se preconizează a fi programată şi executată de maşina cibernetică. Este vorba de o presupusă viitoare cultură mecanografică. În această categorie intră: ciber-sculptura, ciberpicţura, cibermu-sica, cibercoregrafia etc. Este o problemă de sociologie culturală*, de etnologie informaţională* şi de prognoză etnologică. V. cibercivilizaţie.

CIRCUMAMBULAŢIE – mers în cerc; rit* efectuat în

jurul unor făpturi, obiecte, aşezări, forme de relief (movilă, câmp, pădure, lac) pentru a apăra (apofond, ambele exprimă laolaltă cele două faţete ale uneia şi aceleiaşi activităţi creatoare, globale, organice, unitare şi indestructibile, înglobând c. Şi cultura într-o activitate creatoare superioară, etnologii urmăresc să surprindă în polivalenţa acestei activităţi predominarea unui aspect asupra celuilalt în modurile şi stilurile de viaţă. În literatura străină de specialitate, studii referitoare la c. au scris: A.J. Toynbee (Civilization on Trial, 1948); Hellenisni the history of a Civilization, 1959); R. Richta (în colectiv, Civilizaţia la răscruce, 1970); A. Pelletier, J.J. Goblot (Materialismul istoric şi istoria civilizaţiei); A. Toffler (Şocul viitorului, 1973); iar în literatura română: Nicolae Bag-dasar (Teoreticieni ai civilizaţiei, 1969); Mihai Drăgănescu (Sistem şi civilizaţie, 1976); Al. Tănase (coord.) Civilizaţia socialistă şi valorile ei Preliminarii, 1975; Coovdonatele valorice ale civilizaţiei socialiste, 1976). V. civilizaţie sătească, socialistă, tradiţională, urbană; cultură.

CIVILIZAŢIE ARHAICĂ v. arhecivilizaţie.

CIVILIZAŢIE ARHEOLOGICĂ – 1. (în sens restrâns) aspect, fragment, element de viaţă materială din patrimoniul unui grup uman relevat de săpături arheologice sistematice. C.a. nu stabileşte totdeauna legături fireşti între obiectele descoperite sau fragmentele de obiecte (aşa cum acestea reies din inventarul săpăturilor) şi creatorii acestora (care fac parte dintr-un grup etnic), decât în subsidiar şi ipotetic. Aceasta pentru că e.a. relevă modalităţile de producţie economică, caracterele presupuse esenţiale ale tehnologiei producţiei şi folosinţa aproximativă a pieselor descoperite. Prin interpolări, comparaţii, analogii şi ipoteze se definesc indirect trăsăturile dominante ale modului de viaţă propriu complexului sau unităţii sociale prefigurate de obiectele

descoperite şi relaţiile lor funcţionale; 2. (în sens larg) orizontul circumscris al unei civilizaţii ce aparţine unui grup presupus creator sau consumator al bunurilor descoperite, rezultat din comparaţia încrucişată a cercetărilor stratigrafice cu cele conjectural-funcţionale şi cu cele ale complexului de nevoi sugerate de convergenţa cercetărilor. V. arhecivilizaţie, civilizaţie, cultură.

CIVILIZAŢIE INDUSTRIALĂ – formă de civilizaţie ce ţine de modul de viaţă industrial. Studiul ei. presupune analiza faptelor la trei nivele cronologice: la nivelul trecutului (apropiat sau îndepărtat) pentru a sesiza conţinutul ei preindustrial, la nivelul prezentului (în permanentă mişcare) pentru a sesiza C.i. propriu-zisă, şi la nivelul viitorului (apropiat sau îndepărtat) pentru a sesiza conţinutul prospectiv al unor stări presupuse

5*

ci de bunuri, perimetrul unei occumene*, care cu timpul s-a extins de la nucleele ei arhaice la întregul habitat* uman; 3. stadiu al evoluţiei societăţii umane concepute la cel mai înalt nivel tehnic, care prin structura ei depăşeşte stadiile sălbăticiei şi barbariei, în acest sens, c. a fost împărţită în trei substadii succesive: cel inferior, cel mediu şi cel superior, după numărul descoperirilor şi invenţiilor care l-au eliberat pe om, treptat, de sub dominaţia naturii, şi după însumarea cuceririlor spiritului uman într-un patrimoniu de bunuri şi valori materiale. Această accepţie a fost dată termenului de către L.H. Morgan, iar Fr. Engels i-a conferit o audienţă universală. Istoricii au periodizat c. după structura social-economică a perioadelor mari de timp şi a epocilor corespunzătoare. Până la apariţia industriei manufacturiere şi apoi a celei mecanice, formele de c. cunoscute au fost înglobate de etnologia occidentală într-un concept comun de c. preindustrială, confundată adesea cu c. tradiţională. C. preindustrială este succedată în timp de c. industrială,

care la rândul ei va fi succedată de c. postindtistrială. Termenii de c. mecanicistă şi c. modernă sunt sinonimi cu cei de c. industrială. Termenul de c. postindustrială a fost stabilit pe baza prognozei generalizate asupra modului de viaţă în viitor, la nivelul întregului sistem de ştiinţe şi tehnici sociale; 4. „forma cea mai înaltă a culturii" în istoria ştiinţei contemporane, forma supremă de activitate creatoare de bunuri spirituale, care reflectă activitatea productivă de bunuri materiale; sistemul de activităţi creatoare ajunse la echi Jibru prin ordonanţă internă şi inchegarea unui ciclu evolutiv. În acest caz, creaţia de bunuri spirituale este numai o altă faţetă a creaţiei de bunuri materiale sau a aşa-zisei „culturi ia actu" (Al. Tănase); 5. faza de descompunere a culturii, „stadiul ei final de evoluţie", etapa de obo-sire şi senilitate creatoare a oricărei culturi, în care creaţia spirituală stagnează prin cristalizare (O. Spengler). Această interpretare ţine de morfologia culturir şi este, în esenţa ei, o variantă idealistă a conceptului de e; 6, amploarea tehnicităţii şi eficienţei în domeniul producţiei economice de masă, a producţiei de bunuri şi valori materiale la nivelul necesităţilor social-economi-ce cresc înde. C. socialistă, urmăreşte lichidarea deosebirilor dintre sat şi oraş, dintre munca fizică şi cea intelectuală, crearea Unei societăţi unitare şi multilateral dezvoltate şi a unui om conştient de capacitatea lui creatoare şi de rolul lui de făptură superioară pe pământ. Cu toată această multiplicitate de accepţii, conceptul de c. nu poate fi separat şi definit fără cunoaşterea şi completarea lui cu conceptul de cultură, pentru că, în text ideativ, faptele de civilizaţie devin sincronice, unitare şi dinamice, devin un cadru în care se dezvoltă armonic un nou model uman de viaţă, cu posibilităţi de afirmare socială multilaterale, un nou sistem de valori axate pe muncă, comportament etic şi o viaţă calitativ superioară. Studiui C.S. a fost întreprins recent în două volume

colective, coordonate de Al. Tănase, Civilizaţia, socialistă şi valorile ei (1975).

CIVILIZAŢIE TRADIŢIONALĂ

— Patrimoniu de bunuri şi valori materiale proprii unei comunităţi etnice, axat pe tradiţie şi continuitate. C.t. este explicată prin: a. teoria persistenţei activităţilor materiale ale unei comunităţi etnice străvechi în funcţie de mediul ambiant, de însuşirile ergonomice, de capacitatea de creaţie propriu-zisă etc. în contextul e.t., pe lângă unele bunuri şi valori materiale ce se menţin ca atare, intră şi relicte etnografice*, antichităţi şi supravieţuirr ale bunurilor şi valorilor materiale în parte dispărute; b. prin teoria caducităţii sau a imitaţiei de către popor a unor forme de bunuri şi valori materiale create de clasele suprapuse. Această teorie se sprijină pe concepţia Gesunkenes Kulturgitt-uhii a lui Hans Neumann (în Primitive Genieinschaftsku Mur, 1921), conform căreia „orice bun material popular este o imitaţie sau o rămăşiţă a unui fost bun material elaborat de o clasă suprapusă”.

Teoria lui Hans Neumann se sprijină pe o interpretare greşită a interdependenţei şi influenţei reciproce a elementelor şi proceselor ce ţin de bunuri şi valori materiale ale claselor sociale ce alcătuiesc unitatea dialectică a unui popor sau naţiuni. C.t. se confundă uneori cu civilizaţia sătească. Termenul însă include şi alte semnificaţii. În vremea noastră s-a extins şi la civilizaţia urbană*, îndeosebi pentru oraşele care acumulează în urma lor secole şi milenii de istorie. Astăzi se vorbeşte tot mai mult de tradiţia oraşelor „eterne” (Roma, Atena, Bagdad, Calcutta, Beijing etc), de tradiţia marilor metropole ale lumii (Tokio, Paris, Londra, New York, Moscova etc). V. autohton, arhecivitizaţie, civilizaţie.

CIVILIZAŢIE URBANĂ – patrimoniu de bunuri materiale propriu unei comunităţi urbane. Cu tot caracterul lui pleonastic (urbs repetă conţinutul lui civi-

tas), termenul cu s-a impus în terminologia ştiinţelor social-is-torice ca un concept nou, cu audienţă în lumea oamenilor de ştiinţă contemporani. Cu. prezintă numai o parte, un aspect al modului de viaţă a unei comunităţi etnice sau a unui popor. În configuraţia ei intră cu precădere: – tipul de aşezare urbană: târg, cetate, burg, fauburg, oraş, municipiu, conurbaţie, metropolă (megapolă sau oecumeno-polă); – structura internă a aşezării urbane (aşezare cu un postindustriale. Civilizaţia prein-dustrială a fost identificată uneori cu civilizaţia primitivă*, alteori cu civilizaţia arhaică* şi de cele mai multe ori cu civilizaţia sătească* tradiţională. Civilizaţia preindustrială a fost, şi în parte mai este, la unele popoare, bazată întâi pe o economie domestică şi apoi pe o economie autarhică, de factură agro-pas-torală sau pastoral-agricolă şi redus meşteşugărească. C.l. se formează odată cu apariţia şi dezvoltarea producţiei industriale ca ramură principală a economiei naţionale. Ea îşi pune amprenta în grade şi forme distincte, atât asupra mediului urban, cât şi asupra mediului rural. Procesul de formare a ei. urmăreşte etapele industrializării economiei naţionale prin trecerea de la o formă de economie industrială la alta. În general reflectă donă stadii distincte ale industrializării: primul care se referă la structura şi particularităţile industrializării capitaliste şi al doilea care se referă la structura şi particularităţile industrializării socialiste; iar modelele de viaţă corespunzătoare sunt diferenţiate în contextul naţional (într-un fel pentru naţiunea burgheză şi în altul pentru naţiunea socialistă). Civilizaţia postindustrială este aceea presupusă a rezulta după completa industrializare a economiei naţionale şi dezvoltarea în viitor (apropiat sau îndepărtat) a unui nou mod de viaţă materială, pe măsura nevoilor omenirii întregi, V. civilizaţie, civilizaţie urbană.

CIVILIZAŢIE SĂTEASCĂ v. civilizaţie tradiţională.

CIVILIZAŢIE SOCIALISTĂ – 1. În sens general, tip nou de civilizaţie proprie societăţii socialiste; 2. În sens restrâns", formă, de civilizaţie care diferă de la o ţară socialistă la alta, datorită structurilor, etapelor, particularităţilor şi perspectivelor de dezvoltare istorică proprie fiecărei naţiuni socialiste. Ceea ce caracterizează fiecare e.s. este „conştiinţa ştiinţifică şi filosofică de sine" a fiecărei societăţi socialiste luate în parte şi, totodată, a întregului sistem de societăţi socialiste privite în ansamblu. Orice societate socialistă presupune, în linii mari, trei etape de dezvoltare: etapa creării societăţii socialiste propriu-zise, etapa superioară, a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, şi etapa finală, a societăţii comuniste. Fiecărei etape îi corespunde o treaptă de dezvoltare ac.s., adică un mod de muncă şi de viaţă, un stil de creaţie şi consum al bunurilor de civilizaţie. În esenţa ei, societatea socialistă creează toate condiţiile materiale şi spirituale pentru „afirmarea multilaterală a personalităţii umane, pentru valorificarea energiei maselor populare în slujba progresului general şi construirea conştientă de către popor a propriei sale istorii". În acest con-El exprima însemnul sau blazonul, care uneori se confunda cu totemul* colectiv. Acesta era figurat pe corpurile oamenilor, pe arme şi locuinţe. Heraldica clanică era sacră şi releva subdiviziunea internă pe generaţii de fraternitate. C. poseda un teritoriu comun, care avea hotare neutre, un fel de „ţari ale nimănui", zone de cules pro usele naturii sau de recoltat produsele muncii colective şi una sau mai multe aşezări cu vetre sacre şi sanctuare sub cerul liber. Drepturile şi datoriile membrilor c. au fost statutate etico-juridic după descendenţa maternă sau paternă. Sensul acesta al conceptului de c. a fost iniţial folosit de L.H. Morgan (Ancient Socie-ty, 1877), apoi preluat şi dezvoltat de Fr. Engels (Originea familiei, a proprietăţii private şi a statului, 1884); 2. echivalentul

tribului, într-o accepţie mai nouă, în care noţiunea de descendenţă etnică este înlocuită cu noţiunea de apartenenţă etnică; 3. (figurat) grupare socială caracterizată prin trăsături spirituale particulare şi interese comune de viaţă. Acest tip de grupare clanică a fost numită şi coterie. V. tratrie.

CLIMAX CULTURAL – termen care exprimă: – 1. gradul de culminaţie, apogeul unei culturi în aria ei naturală, prin diversitatea realizărilor pe toate planurile creaţiei; – 2. gradul de iradiaţie al unei culturi în afara ariei ei culturale. V. arie culturală, convergentă.

CLIROMETRIE – disciplina, metrică, care studiază istoria economiei din punct de vedere cantitativ. C. se bazează nu pe econome-tria prezentului, ci a trecutului, apropiat sau îndepărtat, pentru a stabili retrognoze, care să stea la baza prognozelor. Paralel cu datele oficiale furnizate de statisticile de stat, C. foloseşte şi date neoficiale, consemnate faptic de tradiţie, pentru a descoperirt-laţii între măsurarea fenomenelor economice din trecut şi explicaţia lor ştiinţifică pentru viitor. Studiul clirometric al acestor serii de date cantitative referitoare la trecut vizează reconstituirea sistemului social de activităţi din care au fost extrase, prin elaborarea unor modele deductiv-matematice şi aplicarea tehnicilor econometrice la procesele de viaţă materială trecute, prin interpolarea unor indicatori necunoscuţi, referitori la perioada economică ce posedă indicatori cunoscuţi, şi analiza „contrafactuală” cantitativă a tuturor acestora. Clirome-tricienii susţin că istoria tradiţională a civilizaţiei şi culturii popoarelor e plină de contradicţii materiale şi spirituale, de acte şi idei contrafăcute facil. În fond, C. urmăreşte să analizeze ce s-ar fi întâmplat dacă n-ar fi existat condiţiile istorice cunoscute, ce curs ar fi luat faptele şi procesele reale prin aşa-zisa „economisirea lor socială”. Cercetările ei nu caută să formuleze răspunsuri

absurde în legătură cu evoluţia probabilă în trecut, cât să aproxiroesingur centru radia! sau cu mai multe centre, în vatra cărora sunt dispuse pieţele cu magazine, edificiile publice şi instituţiile social-administrative şi economico-culturale); – structura externă a aşezării (cartiere suburbane, mediul ambiant în care este plasată aşezarea, terenurile de cultură agro-pastorală sau de producţie meşteşugărească-industrială, necropole, căi de comunicaţie etc); – procesul de mişcare demografică în aşezare (populaţia fixă, flotantă şi de tranzit, migraţia profesională); – gradul de acivilizaţie* al aşezărilor urbane (prin urbanizarea unei aşezări rurale sau prin ruralizarea unei aşezări urbane; – omogenizarea populaţiei şi a modului de viaţă în comun; – uniformizarea aspectelor materiale ale vieţii (construcţii, port, alimentaţie, mijloacede comunicaţie tehnica schimburilor etc); – diversificarea profesională paralel cu noi activităţi spirituale; – comportamentul eliberat de constrângerile religioase, de superstiţii şi credinţe, de cutume şi uzanţe perimate; – stilul de viaţă, degajat, emancipat, dinamic, receptiv la tot ceea ce este nou, abordabil şi agreabil, la modă, cotidian. Cu. este o parte istorică a civilizaţiei unui popor, care se întregeşte cu civilizaţia sătească. După compoziţia economiei unui popor se poate defini gradul de cu Dacă poporul posedă o economie agro-pastorală, predomină la el civilizaţia sătească (CS), dacă posedă o economie meşteşugărească-in-dustrială, predomină o civilizaţie industrială (CI). Se înţelege că aceste caractere sunt dominante, nu exclusive. Civilizaţia globală a unui popor (CG) va cuprinde în ecuaţia ei, la un anumit moment istoric:

60% 130% r 10% J

sau:

25%

35% T 40%

Nu trebuie uitat faptul că în ecuaţia menţionată, între CU şi CI nu se mai pune în vremea noastră semnul egalităţii, ceea ce înseamnă că în caicului acesta virtual nu trebuie să intre omologarea cu cu EI, ci numai analogia şi interdependenţa acestora. V. civilizaţie, civilizaţie industrială, civilizaţie sătească, civilizaţie tradiţională.

CLAN – 1. familie mare, spiţă de neam sau gintă. Membrii unui c. erau iniţial consanguini, duceau acelaşi mod de viaţă familială şi se considerau fraţi. Totuşi fraternitatea lor nu era egală. Membrii fiecărei generaţii se considerau între ei fraţi buni, iar generaţiile diferite ale aceleiaşi secvenţe clanice se considerau cofra-terne. Din această cauză în c. era permisă exogamia. Făcând parte din aceeaşi familie, membrii c. purtau acelaşi cognomen. Numele lor generic era colectiv, nu individual.

loace de e, unele comune şi animalelor (limbajul emotiv şi subiectiv) şi altele proprii omului (limbajul articulat, limbajul ideativ şi limbajul simbolic). În compoziţia c. intră ca factori: cunoaşterea individuală, formularea obiectului cunoaşterii, modul sau vehiculul de e, mesajul inclus în e, receptarea cunoaşterii şi efectele ei în mediul cultural de receptat. Procesul c. prezintă trei momente constitutive: exprimarea cunoaşterii prin simboluri, performanţa c. Şi decodificarea mesajului. Desfăşurarea c. este uneori întreruptă de intermediari (sociali, economici, culturali) care se interpun între cei doi poli (emiţător şi receptor), deconectând releul, tulburând impulsurile şi degradând repertoriul. Tulburarea c. nu înseamnă totdeauna alterarea fondului, ci uneori îmbogăţirea lui, datorită intermediarilor, însă aceasta este o situaţie excepţională. De altfel prin transmitere se perfectează sau se alterează totdeauna ceva. Intermediarii duc prin forţa lucrurilor la transformarea c. solitare într-o C. repetitivă şi a c. simbolice într-o C. tehnică. Formele cele mai elaborate ale c. au fost definite după tehnica

producerii lor şi anume: c. reflexivă, c. intenţionată şi c. sintactică. În fond toate aceste forme pot fi reduse conceptual la: c. tehnică şi c. simbolică. Prin c. tehnică se înţelege vehicularea ultramodernă, mecanografică a cunoştinţelor, adică transmiterea lor obiectiva, intactă, nealterată de la emiţător la receptor. Procesul e, tehnice este de obicei unilateral, pentru că este realizat prin intermediul maşinilor de calculat operaţional, de calcul informativ şi de emisie-recepţie. De aceea astăzi c. tehnică a luat un avânt deosebit în industrie, comerţ, în ciutura mass-media etc. Prin c. simbolică se înţelege vehicularea tradiţională şi modernă de cunoştinţe sub forma subclasei semnului, care este simbolul. Din acest punct de vedere c. simbolică poate suferi modificări substanţiale de sensuri, de interpretări, de valori, pe care le dobândeşte în procesul ei psihosocial, de la un individ la altul, de la un grup etnic la altul, de la o comunitate etnică la alta etc. Numai aşa se explică de ce T. Parsons identifică „elementele simbolice ale culturii tradiţionale” cu toate obiectele culturii, cu toate valorile culturii (cutume, tradiţii, credinţe, idei etc.). Procesul c. simbolice este bilateral, deoarece între emiţător şi receptor au loc schimbări reciproce de cunoştinţe, în condiţii proprii fiecărei c. În sine. Teoria c. a inspirat şi influenţat statistica informaţională care la rândul ei s-a dovedit un instrument de cercetare în întregul sistem de ştiinţe contemporane, în ştiinţele naturii, în ştiinţele tehnice şi în ştiinţele social-istorice sau umaniste. C. a devenit în vremea noastră o formă de culturalizare populară. C. de masă (masa Communications ze şi alte forme ce ar fi putut avea loc, prin inducţii matematice promovate de analiza indicatorilor necunoscuţi. Metodele şi tehnicile de cercetare ale c. sunt folosite pentru a elimina carenţele de interpretare unilaterală a datelor şi a da o nouă orientare explicaţiei, în aceste condiţii, c. tinde să devină o disciplină

aplicativă, care să contribuie la cercetările dialectic-retrospective de etnome-trie. V. ucronie.

COMERŢ MUT – formă elementară de schimb economic în societăţile retardate contemporane (în Mrica la pigmei, în Asia la ved-dasi etc). Părţile angajate în cm. nu se cunosc între ele decât indirect, după interstiţiile teritoriale în care se produce schimbul. Obiectele de schimb nu se cunosc dinainte, dar trebuie să corespundă calitativ şi cantitativ nevoilor stringente ale celor interesaţi şi să-şi găsească echivalenţe valorice în procesul schimbului. Din acest punct de vedere, cm, este egalitar şi reciproc avantajos pentru părţile contractante, deşi schimbul este, practic, prin natura lui, inegal. Fiecare dă ceea ce are şi primeşte în schimb ceea ce i se oferă. Nu există tranzacţii şi tocmeli pe obiecte, ci numai refuzuri totale sau parţiale, pe oferte şi solicitări. Cm. reflectă un mod de viaţă arhaic, la baza căruia stă principiul do ut des. V. etnologie economică.

COMPLEX CULTURAL – 1.

concept care exprimă reflectarea unei culturi printr-un sistem de componente, relevate de rezultatele cercetărilor efectuate pe teren, în laborator sau muzeu; 2. grupare aleatorie sau sistematică a unor elemente culturale care prezintă trăsături relativ comune de ordin tematic sau stilistic. C.c. este o unitate culturală rezultată din integrarea sau modelarea trăsăturilor comune de creaţie sau din coexistenţa lor mutuală într-o arie culturală* sau într-un context cultural. Într-un c.c. toate piesele descoperite întâmplător sau sistematic (într-o necropolă, aşezare, zonă etc.) pot determina conţinutul unei culturi limitate în timp şi spaţiu, pot exprima morfologic aspectele conjecturale ale acestei culturi; în baza lor se poate reconstitui aproximativ structura culturii locale din care acestea fac parte integrantă sau se pot modela aspectele esenţiale ale culturii. Termenul a migrat

din etnologia europeană în cea americană şi constituie actualmente o problemă teoretică de bază a antropologiei culturale*, a arheologiei, sociologiei culturii etc. V. simplex cultural.

COMUNICARE – proces de transmiterea unor cunoştinţe, a unui conţinut spiritual sau material prin mijloace simple, naturale sau artificiale, comun fiinţelor superioare. Transformarea cunoştinţelor în bunuri şi în valori culturale este un proces psiho-social propriu omului. Circulaţia şi transferul de cunoştinţe se realizează prin mijân Europa şi Asia – cu un teren diferenţiat, conducere obştească, obiceiuri şi tradiţii comune. C. sătească face parte integrantă dintr-o c. etnică. Echivalentă pentru perioada modernă şi contemporană este c. rurală: c. urbană – formă de societate mixtă proprie cetăţii sau oraşului, feudal şi modern; C. etnică – grupare umană fondată pe sentimental originii comune, pe comuniunea de limbă, de viaţă naturală, de creaţie în domeniul civilizaţiei şi culturii, pe primatul tradiţiei, al „autenticităţii" şi „specificităţii", pe congruenţa unui stil de cugetare şi creaţie în domeniul activităţilor materiale şi spirituale. C. etnică poate fi caracterizată sub raport material printr-o economie integrată, organică, închisă, de producţie proprie consumului intern, autarhică, în care raporturile sociale nu prezintă încă stratificări tranşante, antagonice şi privilegii de clasă, ci numai diferenţieri de pături sociale. În general, ea îmbină autarhia economică cu autarhia culturală. C. etnică poate fi stabilă sau instabilă. Stabilă (etnia*) – când este fixată pe un teritoriu anume, posedă o civilizaţie şi o cultură particulară, o limbă mai mult sau mai puţin diferenţiată de a mediului cultural ambiant. Procesul de evoluţie al C. etnice stabile este lent şi constant. Structura ei se caracterizează prin asimilare şi integrare. Spre deosebire de aceasta, C. etnică instabilă este provenită din imigrarea accidentală sau constantă,

teritoriul ei fiind un condominium tolerat, cu civilizaţia şi cultura metisată, cu limba în dezagregare. Procesul de involuţie al acestui tip de c. etnică este rapid şi constant. Se bazează pe divergenţă şi dezintegrare; c. naţională – grupare umană complexă de tip comunitar, bazată pe o structură etno-socială, care apare în perioada medievală (e-poca feudalismului în destrămare), se dezvoltă în orânduirea burgheză şi capătă semnificaţii noi în orânduirea socialistă. C. naţională de tip feudal se deosebeşte de aceea de tip burghez şi ambele de aceea de tip socialist prin structura lor de clasă, gradul lor de omogenizare şi rolul ce îl îndeplinesc în procesul istoric al societăţii. E puţin omogenă şi în ea nu apar încă organe şi funcţiuni sociale precise. C. naţională de tip burghez posedă organe şi instituţii care urmăresc să apere şi să promoveze interesele burgheziei, în afara acestei trăsături se caracterizează printr-o comuniune de teritoriu, de limbă, de viaţă economică, de civilizaţie şi cultură. C. naţională de tip burghez stă la baza conceptului de naţiune burgheză, care se formează în procesul revoluţiei social-politice moderne. În esenţa ei, naţiunea burgheză s-a dovedit a fi numai o comuniune de interese economice de clasă şi de aspiraţii de dominare economică. Aşa se explică de ce în cadrul orânduirii burghemedia), nu este altceva decât „suma mijloacelor tehnice de transmitere în masă (teatru, cinema, radio, televiziune, ziare etc.) a informaţiilor culturale la nivel mediu”. C. de masă difuzează în popor aspectele şi elementele standardizate ale culturii contemporane.

COMUNITATE – 1. formă de societate elementară care anticipează societatea evoluată propriu-zisă, în care apar la proporţii „scalare” reduse aceleaşi note caracteristice (arie teritorială, stabilitate materială comună şi coeziune de interese spirituale, mod de viaţă omogen, concepţie unitară despre lume, autolimitare etc).

2. grupare sau asociaţie integrată în societate care posedă un statut, forme de organizare şi de activitate, un scop precis (comunitate morală, religioasă etc). Prin conţinutul ei, c. (1) capătă mai multe sensuri: c. soda la – grupare socială simplă, de ordin primar, în care oamenii se află în relaţii de familie, de rudenie, de vecinătate, profesionale, confesionale etc. Unii sociologi atribuie c. un caracter presocial, anterior constituirii societăţii bazate pe clase sociale. C. este în acest caz o „solidaritate organică” (E. Durkheim). Alţii îi atribuie un caracter permanent de „sociabilitate umană”, anterior, concomitent şi posterior societăţilor împărţite pe clase sociale. În acest caz, c. este nucleul oricărei grupări umane bazate pe acţiunea legilor sociale obiective; c. primitivă – grupare socială care trăieşte într-o arie geografică determinată şi prezintă structură de rudenie precisă, un mod de producţie ce ţine de economia naturală, itinerantă sau sedentară, o formă rudimentară de civilizaţie, un început de cultură, tradiţii şi credinţe proprii, grupare care duce o viaţă simplă, supusă tuturor vicisitudinilor legilor naturii; c. de vârşti, sex şi interese (ocupaţii, profesiune etc.) – formă diferenţiată de organizare a unei comunităţi primitive. Grupările umane fundate pe c. de vârstă, sex, ocupaţie sau profesiune stau la baza vieţii social-culturale a popoarelor contemporane retardate din Oceania, Africa şi America şi au stat probabil la baza vieţii popoarelor din perioada primitivă. C. de vârstă, sex şi interese se organizează pentru riturile de trecere (de la o vârstă la alta, de la o stare socială la alta, de la un comportament sexual la altul, de la o formă de activitate productivă primitivă sau arhaică la producţia comunitară, de la viaţa profană la aceea sacră, de la naştere la moarte). Activitatea acestor forme de comuniune se desfăşoară în incinte considerate sacre: grote, luminişuri de păduri, culmi de munte, case speciale (ale bărbaţilor, fetelor, societăţilor secrete), în timpul

nopţii sau ziua; c. sătească – formă de societate agro-pastorală sau pas-toral-agricolă, organizată pe vecinătăţi, proprie evului mediu – sistem de cercetare, dezvoltare şi inovaţie ştiinţifico-tehnică. Ea prezintă două aspecte complementare: unul pozitiv şi altul negativ. Ei. de tip pozitiv intensifică autoreglarea şi prin aceasta dinamizează comportarea sistemului; contrariu, ei. de tip negativ diminuează autoreglarea şi prin aceasta frânează comportarea sistemului, în toate domeniile de cercetare ştiinţifico-tehnică, ei. pledează pentru autoreglarea şi interacţiunea dintre teoria experimentală a cercetării şi practica experimentului însuşi. În aceste condiţii autoreglarea şi interacţiunea unui sistem de cercetare ştiinţifico-tehnică este conformă cu teza materialist-dialectică a interconexiunii dintre fenomenele şi faptele materiale, sociale şi psihice general-umane. Din punctul acesta de vedere, ei. prezintă aplicaţii multiple şi în domeniul etnologiei. Procesul cunoaşterii şi recunoaşterii unor aspecte majore şi complexe, ori minore şi simple, ale civilizaţiei şi culturii tradiţionale sau contemporane se pot realiza şi prin mijloace programate. Noile sinteze etnologice rezultate sunt în funcţie de asimilarea şi prelucrarea programată a vechilor investigaţii, de numărul, calitatea şi diversitatea informaţiilor, de descoperirea cauzalităţii lor dinamice şi polivalente, de mişcarea şi transformarea dialectică a elementelor de bază ale civilizaţiei sau culturii reflectate parţial sau integral în aceste informaţii. V. model matematica-etnologic.

CONTACT CULTURAL – proces istoric propriu impactului între două culturi, din care rezultă influenţe, contaminări şi decalcuri culturale. C.C. poate fi redus, atunci când nu se produc perturbări structurale – comerţul cultural (importul şi exportul cultural), sau poate fi profund, atunci când se produc modificări structurale – acculturalie. În prima formă transformările sunt periferice,

irelevante, ele îmbogăţesc şi colorează superficial cultura receptoare; în a doua formă a c. C. transformările sunt generalizate şi profunde pentru cultura care nu a ajuns la climax* V. difuzionism.

CONTRACULTURĂ – tendinţă culturală în societatea capitalistă, a unui subgrup social care se opune direct sau indirect, în toate manifestările lui cotidiene acestei societăţi. Daniel Bell (Post industrial Society, 1973; Cultural Contradictions of Capitalism, 1976) susţine că în contextul culturii burgheze există mai multe curente culturale paralele, dintre care cele ale culturii adverse şi C. sunt cele mai semnificative. Prin cultură adversă el înţelege o cultură imaginativă, care vrea să capete perspective noi prin experimentarea dezordinii, negării şi alienării; să se reaşeze pe alte principii şi în alte forme decât cele actuale. Iar prin c. Înţelege o falsă revoluţionare a moze s-a emis mai întâi ideea unui europocentrism social-economic, a unei „pan Europe” (lansate de Kudenhoven-Kalegri), apoi ideea unei „naţiuni europene”, ca o C. suprastatală de integrare naţională şi dezvoltare economică integratoare. C. naţională de tip socialist este forma cea mai nouă şi cea mai avansată de viaţă social-politică contemporană. Structura ei promovează comuniunea de interese a claselor şi categoriilor sociale angajate în edificarea societăţii noi. Organele şi instituţiile ei comunitare devin „forţele motrice principale” ale progresului, în plină revoluţie social-politică, ştiinţifico-ţehnică. C. naţională de tip socialist stă la baza naţiunii socialiste. Apariţia şi dezvoltarea naţiunii socialiste se datorează profundelor transformări social-politice în structura şi fizionomia societăţii contemporane. Naţiunea socialistă se formează în procesul amplu al revoluţiei socialiste şi al construirii orânduirii noi multilateral dezvoltate. Ea reprezintă „o modalitate de existenţă şi de acţiune colectivă umană” deosebită de naţiunea de tip

burghez, prin trecerea puterii politice în mâinile clasei muncitoare şi aliaţilor ei, dispariţia scindării în clase sociale antagoniste, înlăturarea exploatării omului de către om, odată cu generalizarea relaţiilor de producţie socialiste, făurirea unei culturi spirituale şi istorice despre lume, prin unitatea de interese şi aspiraţii a tuturor cetăţenilor, coeziunea şi omogenizarea lor moral-ideologică. Pentru naţiunea socialistă independenţa şi suveranitatea întregii c. naţionale sunt condiţii esenţiale şi vitale de dezvoltare internă, de colaborare şi conlucrare internaţională. Naţiunea socialistă urmăreşte constant ridicarea nivelului de civilizaţie şi cultură a întregului popor în compoziţia căruia intră şi naţionalităţile conlocuitoare, înflorirea multilaterală a întregii entităţi etnico-sociale, în condiţiile edificării socialismului. Astfel naţiunea socialistă se ridică pe o treaptă superioară de dezvoltare faţă de formele istorice de c. anterioare sau coexistente şi se prezintă „ca întreg, ca totalitate, ca sistem, racordat la marile procese ce-şi pun pecetea pe epoca în care trăim” (C. Vi-ad).

CONCULTURAŢIE – termen (introdus în etnologia cubaneză, de Fernando Ortiz, 1940), care precizează raportul bilateral, reciproc, în impactul dintre două culturi. V. aculturaţie, enculturaţie, transcuuuraiie.

CONEXIUNE INVERSĂ (retroacţiune, feedback) – proces complex de comportare a unui sistem (mecanic, organic, social, cultural, artistic etc.) în baza analizei referitoare la interacţiunea şi încorporarea informaţiilor despre rezultatele anterioare ale sistemului în vederea modificării în viitor a comportamentului acestuia. Ei. desemnează, în consecinţă, şi autoreglarea oricărui

Conform acestei declaraţii: 1. „orice cultură are o demnitate şi o valoare care trebuie să fie respectate şi salvate”; 2,. „orice popor are dreptul şi datoria de a dezvolta propria lui cultură”; 3. „toate culturile fac parte

din patrimoniul comun al umanităţii”; 4. „naţiunile se străduiesc să urmărească dezvoltarea culturii în diversele ei domenii în scopul stabilirii unui echilibru armonios între progresul tehnic şi elevarea intelectuală şi morală a umanităţii”; 5. „cooperarea culturală trebuie să se extindă la toate activităţile intelectuale şi creatoare, relevate de educaţie, ştiinţă şi cultură”. În cadrul cooperării culturale internaţionale se preconizează combaterea superstiţiilor şi prejudecăţilor, a discriminărilor rasiale, respectarea originalităţii fiecărei culturi, acordarea priorităţii ideilor şi valorilor care sunt de natură să creeze un climat de pace şi amiciţie între popoare. Prin programul de c. C. UNESCO ajută tinerele naţiuni să restaureze şi prezerve bunurile lor culturale, să fie cunoscut pe plan internaţional patrimoniul lor cultural.

COTERIE – 1. (în sens restrâns, în perioada feudală) asociaţie spontană de ţărani liberi, constituită pentru a ţine în frâu, a ajuta sau a moşteni un posesor de pământ în drepturile lui funciare, sau a obţine arenda pământului unui senior (laic sau ecleziastic). De aici au derivat mai târziu expresiile juridice de cotă sau cotă parte din munca şi din roadele pământului revendicat de C.; 2. Prin extensiune, în perioada modernă) orice asociere între mai multe persoane care procedează analog vechii e, pentru a-şi apăra interesele comune şi de moment. În C. pot intra membrii aceleiaşi spiţe de neam, aceleiaşi categorii social-economice sau aceluiaşi grup profesional. Studiul c. interesează etnologia pentru că relevă unele modele de viaţă tradiţională la popoarele care au or cat-o. V. clan.

CRONOLOGIE – disciplină auxiliară istoriei, arheologiei, etnologiei etc. care se ocupă cu datarea evenimentelor şi materialelor de teren. Datarea materialelor în etnologie se determină ca şi în arheologie după: stratigrafia terenului; analiza complexă a structurii materialelor cercetate; tipologia morfologică şi stilistică;

încrucişarea datelor obţinute prin alte metode de cercetare. Cele mai moderne procedee de determinare a c. sunt furnizate de analiza arheologică şi etnologică a materialelor: structurală, chimică, funcţională etc. C. poate fi relativă sau absolută. Relativă – când ordinea genezei sau provenienţei materialelor este determinată global, pe perioade şi epoci mari; absolută, când aceeaşi ordine este determinată pentru fiecare material, luat în parte, pe secvenţe de timp bine individualizate. Dintre metodele arheologice care interesează etnodului de viaţă a unui tineret neconformist, sub raport social şi politic, care refuză să muncească şi consumă droguri pentru a-şi îmbogăţi astfel viziunea asupra vieţii. În aceste condiţii c. este o manifestare pseudoculturală, vulgară, incoherentă, superficială, hedonistă, libertară care ţine mai mult de psihopatologia socială. V. subcultură (3).

CONVENIENŢĂ v. cutumă.

CONVERGENŢĂ – proces omolog asimilării, care are loc între două sau mai multe trăsături etnice, de civilizaţie sau cultură, când acestea se întâlnesc la un anumit nivel al dezvoltării lor. În procesul C. se constată o augumentare a asemănărilor, care duce la transformarea paralelă a seriilor de trăsături luate în consideraţie. Semnificativă este trecerea de la disimilitudini la similitudini şi de la similitudini la conexiunea structurală. În domeniul culturii, c. a fost sesizată de Franz Boas şi considerată drept un proces secundar. În dinamica procesului e, invariabilele tipice sunt reduse la unitatea de măsură a unui neotip care le înglobează şi unifică. Studiul c. În etnologie porneşte de la analiza cauzelor care diversifică fenomenele şi faptele cu acelaşi conţinut, trece la analiza evoluţiei lor paralele şi ajunge la analiza contopirii lor pe planul reducerii la invariante. Metoda cercetării convergente este o cucerire recentă a etnometodolosiei.

Ea urmăreşte procesul de diseminare a fenomenelor

şi faptelor de civilizaţie şi cultură prin identificarea centrelor de dispersiune şi a centrelor de c. Se ajunge astfel la sesizarea unităţii în varietate şi a contopirii varietăţilor într-o nouă formula contextuală. Metoda cercetării convergente îşi propune, în situaţiile date, să evidenţieze cele două forme de c. cunoscute: c. non-diferenţială, realizată prin analogii în salturi, şi c. subsecventă, realizată prin omologii coexistente. Cunoaşterea tipului de c. explică impacturile, contaminările şi interferenţele culturale. V. climax cultural.

COOPERARE CULTURALĂ – acţiune sistematică întreprinsă de UNESCO, din 1960 încoace, în vederea „dezvoltării şi întăririi relaţiilor de prietenie între state şi între popoare”. La baza acestei acţiuni stau relaţii culturale tot mai dezvoltate care au devenit între timp un fenomen de masă. Tinerele naţiuni solicită tot mai mult cuceririle ştiinţei şi tehnicii ce au progresat în unele ţari cu o viteză uimitoare şi pot veni în ajutorul ţărilor în curs de dezvoltare fără a duce la exploatare sau a fonda un neocolonialism. La 4 noiembrie 1966, Conferinţa generală a UNESCO a adoptat o „Declaraţie a principiilor cooperării intelectuale internaţionale”, care se referă la: datoriile, scopurile şi principiile cooperării culturale între naţiuni.

care determină c. relativă după cantitatea de K şi de izotopi de K40, prin descompunerea Ar40, într-o perioadă îndelungată, calculată electronic la multe milioane de ani, perioadă care poate fi luată drept cadru cronologic pentru calcularea materialelor supuse acestei analize; – metoda radiocarbon, care determină c. absolută, mergând cu precizie până la secvenţe mici de timp, prin analiza radioactivităţii C^{14} din eşantioanele materialelor analizate; – metoda termo-lumines-cenţei, care determină C. relativă şi absolută (de la caz la caz) după cantitatea şi gradul de lumină emisă de un cristal ce posedă alte particule şi un număr limitat de crăpături infinitezimale produse în corpul

lui într-un interval lung de timp; – metoda „varve dating”, care determină C. relativă după analiza depozitelor aluvionare ciclice (pe ani, zeci de ani şi sute de ani) efectuate de refluxuri sau alte cauze geodinamice, pe malurile joase ale unor ape din regiunile arctice, în care se găsesc materialele supuse analizei. În prezent, c. nu se determină relativ sau absolut numai printr-o singură metodă analitică, ci prin corelarea şi coroborarea majorităţii acestora. Prin încrucişarea datelor obţinute cu ajutorul metodelor menţionate şi al altor metode de cercetare, se exercită un control mai sever şi se obţine o eficacitate mai mare a determinării c. ştiinţifice.

CULTURĂ – 1. formă a activităţii creatoare de valori spirituale (mitologico-religioase, filosofice, ştiinţifice, artistice, literare, plastice, muzicale, coregrafice) lu-dice, de delectare (jocuri de societate, sportive etc), prin care omul face un salt în natură, îşi satisface nevoile psiho-sociale, piânând pecetea umană pe mediul ambiant. Inventat de romani, pentru care însemna „cultivarea pământului”, conceptul de c. capătă tot la romani şi înţelesul de mijloc de educaţie. Treptat termenul începe să însemne sistem de activităţi creatoare de ordin spiritual, propriu societăţii umane. C. reprezintă în această ipostază perpetuarea indefinită a unui salt calitativ de la ontic la axiologic; 2. concept fundamental pentru etnologic, care împreună cu conceptul civilizaţie* se referă la una şi aceeaşi, activitate creatoare, unitară, organică şi indestructibilă. Etnologia desparte conceptul de c. de cel de civilizaţie numai din punct de vedere didactic, pentru studiul analitic al aspectelor esenţiale ale activităţii creatoare şi numai pentru a sesiza deminanta structural-funcţională a acestei activităţi pe plan istoric. În variantele lui istorice, conceptul de C. a căpătat sensuri multiple: – totalitatea activităţilor spirituale ale unei comunităţi sociale de tip etnic, care transformă mediul artificial de

viaţă uneori în supra-natură alteori în anti-natură. În aceste două a, ceepţiuni îngia, menţionăm: – metoda arheomagnetică, care determină cronologia relativă a materialelor după analiza obliterării la căldură a oxidului magnetic de fier, obţinut din eşantioanele de materiale luate în consideraţie; – metoda colagenului conţinut în fosile, care determină e. relativă după analiza prezenţei nitrogenului în oasele fosile, alături de fosfatul de calciu, resturi de grăsime şi proteine sau colagen. Perioada de putrezire a oaselor nu este uniformă pe glob, ea poate fi măsurată în timp şi folosită ca unitate de cronologizare; – metoda datării prin încrucişare (cross-dating), care determină c. relativă sau absolută (de la caz la caz) după sesizarea legăturilor culturale dintre materialele descoperite. Astfel, dacă în cultura X este descoperit un obiect ce ţine de altă cultură denumită Y, atunci aceste două culturi se presupun corelate sau contemporane; – metoda dendrocronologică, care determină C. relativă după numărul, variabilitatea şi structura internă a inelelor de vârstă din corpul lemnelor fosile. Ea relevă influenţa climei asupra structurii fibroase a vegetaţiei în perioade mari de timp luate în consideraţie ca unităţi particulare de măsurat; – tne-toda testării prin fluor, care determină c. relativ-absolută după cantitatea de fluorină ce se găseşte în oasele calcifiate. Cu cât oasele calcificate sunt mai vechi, cu atât ele conţin o cantitate mai mare de fluorină. Acest raport poate fi uneori stabilit cu mare precizie, (e. ideală); – metoda geo-cronologică, care determină C. relativă după schimbările fizice ale pământului (în contextul cărora intră elemente şi aspecte de stratigrafie), ce pot fi observate pentru perioade mari de timp: glaciaţiuni, interglaciaţi-uni, mutaţii climaterice sau seismice etc. Materialele descoperite pentru perioade sau epoci geo-morfologice cunoscute pot fi raportate la etapele marcate în structura pământului şi transpuse apoi în timp;

– metoda datării prin intermediul obsidianei, care determină c. relativă după măsurarea „optică" a gradului de rezistenţă la suprafaţa unui cristal de obsidiană supus efectelor schimbărilor bruşte de temperatură (cum ar fi ninsorile abundente) şi la convertirea stratului de hidrat prins pe cristal, în cifre ce exprimă perioade de timp geologic; – metoda polenologică (analiza polenului), care determină C. relativă a ritmului de creştere a vegetaţiei în epoci îndepărtate după rezistenţa polenului la alterarea şi descompunerea lui în humus. Gradul de rezistenţă al polenului identifică genurile şi speciile de arbori care l-au produs, stadiul de polenizare la vânt şi cantitatea depusă. Toate acestea corespund schimbărilor climaterice şi influenţelor directe asupra vegetaţiei locale; – metoda potasiu-argon, feudală, burgheză şi socialistă. Studiul c. În structura ei intimă, abstractă, ontică constituie obiectul fenomenologiei culturii, iar studiul formelor ei concrete de la un popor la altul sau la acelaşi popor în etape diferite, subiectul predilect al morfologiei culturii. Arheologii au restrâns termenul de e. la încadrarea cercetărilor lor parţiale, rezultate din inventarele de săpături, care prin conţinutul lor pot caracteriza stratigrafie (în spaţiu) şi morfologic (în timp) o populaţie necunoscută sau presupusă cunoscută, la câteva date elementare ale c. Aceasta este c. arheologică (Kulturschichten): „c. ceramicii pictate", „c. Coţofeni", „c. Ha-mangia" etc. în acest caz c. se referă numai la orizontul stratigrafie al descoperirilor unor resturi de obiecte într-o excavaţie sistematică. În concepţia materialist-istorică, c. Şi civilizaţia sunt două aspecte inseparabile al aceluiaşi fenomen social-istoric; două laturi ale aceleiaşi activităţi permanent-dinamice a vieţii sociale, două aspecte ale aceluiaşi sistem de cunoştinţe şi practici creatoare. C. este, în această nouă accepţiune, o activitate complexă, care exprimă conţinutul prefacerilor, descoperirilor şi invenţiilor, realizărilor şi

valorilor unei epoci istorice, conform legităţii specifice societăţii care a constituit-o. Creaţia culturală este marcată prin trecerea lentă sau violentă de la un fapt material la un fapt spiritual; prin dezvoltarea faptului de c. din mediul lui local, restrâns, de creaţie, într-un mediu general uman, de difuzare parţială sau generală şi consum; prin decantarea acestui fapt de cultură în bunuri culturale şi valori culturale conform legităţii specifice şi dialecticii practicii social-istorice; prin promovarea bunurilor şi valorilor culturale de pe planul realităţii concrete pe cel al idealului comunităţii în plină dezvoltare. În acest înţeles, activitatea culturală prezintă mai multe aspecte esenţiale: gnoseologic, „de produs cumulativ al cunoaşterii”; epistemologic, de produs diferenţial al cunoaşterii interdisciplinare; logic, de produs abstract al unor forme analitice sau sintetice ale cunoaşterii; axiologic, de produs deziderativ, rezultat al cunoaşterii; praxiologic, de difuzare şi asimilare a bunurilor şi valorilor culturale în afara mediului lor de producere; bionic, de recreare inginerească a personalităţilor generatoare de noi fapte de cultură, de noi bunuri şi valori spirituale. În societatea socialistă dezvoltarea c. nu mai este lăsată la voia întâmplării, ci este orientată, i se imprimă o anumită direcţie şi sens, este urmărită în evoluţia ei. Intervenţia activă şi conştientă se exercită pe două căi: prin revoluţia culturală* şi prin planificarea economico-culturală de perspectivă, în baza unei prognoze ştiinţifice, în această situaţie c. devine un obiectiv prioritar, un teoretice, se consideră că omul îşi depăşeşte prin c. propria lui condiţie umană; depăşire care prin exces poate lua uneori forme aparent antagonice vieţii însăşi. Teoretic, prin c. concepută ca anti-natură, omul se ridică împotriva propriei lui existenţe; – starea de spirit creată prin experienţă, instrucţie şi educaţie seculară. În această stare de spirit intră sistemul de idei, sentimente şi acte de voinţă,

temperamentul şi caracterul, individualitatea şi personalitatea creatorului ai consumatorului de bunuri culturale, comportamentul lui social-istoric; – proces creator în care forţa spirituală a omului luptă cu forţele naturii pentru a le cunoaşte, domina şi folosi în propriile lui interese. În acest proces dialectic omul îşi relevă capacitatea de creaţie întrecându-se pe sine, creând obiecte inexistente în natură, procese inedite de viaţă. C. este în acest caz izvor de civilizaţie, activitatea, organizatoare a unor sisteme de obiceiuri şi tradiţii integrate într-o zonă anume şi într-un proces educaţional, în acest sens şcoala etnologică de la Viena a lui W. Schmidt şi W. Koppers socotesc ariile de cultură (kultrukreiss) ca limite geografice ale unei forme de e, în funcţie de caracterele ei esenţiale şi elementele ei dominante. Termenul de c. converge în această accepţie, cu cel de civilizaţie; e modelul unui ideal social, implicit sau explicit vieţii contemporane date, conceput ca rezultantă teoretică a convergenţei tuturor activităţilor spirituale, permanente sau ocazionale, proiectate în viitor sau, ceea ce este mai semnificativ, ideaţia acestei proiecţii. Din această perspectivă, etnologia studiază comportamentul cultural şi personalitatea etnică a unei c. În esenţa ei, c. nu este o sumă globală de activităţi creatoare, de descoperiri şi invenţii, ci o structură complexă care relevă un sistem particular de organizare a acest] r activităţi, în care orice element component este solidar cu întregul (pars pro toto) şi întregul participă la echilibrul părţilor integrate (totum pro parte). În această modalitate de organizare a activităţilor creatoare converg: cunoştinţele tradiţionale populare şi cunoştinţele ştiinţifice consolidate printr-o îndelungă verificare experimentală, filosofia şi religia în diversitatea lor categorială, artele cu varietatea lor creatoare (literatura, sculptura, pictura, muzica, dansul) şi sportul. În evoluţia ei istorică, c. prezintă forme proprii

fiecărei orânduiri şi în cadrul orânduirilor – variante ce ţin de fiecare epocă şi fiecare formaţiune socială. Istoria c. Începe cu antropogeneza şi se cristalizează cu etnogeneza unei societăţi. Fiecare c. etnică trece prin fazele stabilite de cronologia istorică proprie evoluţiei particulare a acesteia; primitivă, sclavagistă, nalitate socială precisă), intrate în patrimoniul maselor populare cu un dublu rost: de culturalizare programată şi de educaţie permanentă. Acest sistem de bunuri şi valori – naţionale şi universale totodată – prezintă în statele socialiste un caracter instituţional bine conturat. Dar e.d.m. trebuie pusă şi în legătură cu revoluţia, culturală*, pentru că este o parte integrantă a acesteia, şi cu planificarea de perspectivă pentru că devine tot mai mult un instrument de promovare lărgită a noului umanism. În înfăptuirea programului de dezvoltare multilaterală, statul socialist se sprijină şi pe aportul e.d.m., pentru că în esenţa ei e.d.m. concepe pe om în strânsă legătură şi interdependenţă cu masele largi populare, cu redimensionarea participării active a acestora la creaţia culturală. În dezvoltarea e.d.m., în România se remarcă şi contribuţia informativ-educativă a unor forme tradiţionale de activitate culturală promovate de instituţiile populare de producţie (atelierele populare, clăcile, şezătorile de creaţie artistică, emulaţia între creatorii populari, sărbătorile de muncă ale poporului), în acest sens se propune modernizarea instituţiilor culturale tradiţionale. „Analiza tradiţiilor acţiunii culturale” s-a efectuat pe baza „câştigurilor certe ale tezaurului cultural al trecutului... în plin proces de constituire şi dezvoltare a activităţii cultural-educative socialiste” (Ioan Jinga).

În literatura universală s-a ocupat cu e.d.m. André Voguet (Ou va la cultura populaire? 1949); B. Rozemberg şi D. Manning White (Mass Culture, 1958); E. Larrabee şi R. Mayersohn (Mass Leisure, 1960); Mane§s Sper-ber (Tradition et culturede masse, 1966); în literatura română:

Const. Potângă (Socialismul şi cultura de masă, 1972); H. Culea (Mass-media şi cultura de masă, 1968); Traian Herseni (Coordonate ale culturii de masă, 1968); Al. Tănase (Conceptul de cultură de masă, 1968>; Dumitru Popescu (Reconstituirea conceptelor perimate în cultura de masă, 1970); Ioan Jinga (Cultura de masă, 1975). V. Cultură, Cultură populară.

CULTURĂ POPULARĂ – 1. ansamblul manifestărilor culturale care se dezvoltă la nivelul satului. Echivalent conceptului de cultură sătească; 2. ansamblul manifestărilor care se dezvoltă la nivelul maselov populare, indiferent de provenienţa lor rurală sau urbană; 3. parte a manifestărilor culturale ce alcătuiesc folclorul şi care este studiată global de etnologie şi parţial de folcloristică. Interpretare restrictivă, relativă la literatura populară, cutume şi tradiţii populare; 4. manifestările culturale „negramaticalizate”, care premerg formele fixe şi scrise ale genurilor literare promovate în popor. Cp. a devenit, îndeosebi în vremea noastră, izvor de inspiraţie şi creaţie polivalentă, de promovare a difactor primordial al progresului social şi de construcţie dinamică, şi o parte integrantă a noii societăţi, iar politica culturală capătă un caracter realist-militant în dezvoltarea multilaterală a societăţii socialiste. Transformarea conştientă a societăţii româneşti actuale se face în concordanţă cu cerinţele progresului, c. Şi civilizaţiei ’noi, ale dezvoltării istorice a poporului român şi a personalităţii lui creatoare.

CULTURĂ ARHAICĂ v. arhemiltură.

CULTURĂ DE MASĂ – 1. În înţelesul ei popular, este numai o cultură informativa, specifică societăţilor industriale, organizată liber cu ajutorul mijloacelor de comunicare în masă (mass-me-dia), proprii revoluţiei ştiinţifico-tehnice a vremii noastre (ziare, reviste, cărţi, radio, televiziune, cinematograf, teatru etc.). Astfel concepută e.d.m. coboară şi omogenizează, uniformizează

şi schematizează problematica spirituală pentru a facilita aşa-zisa „democratizare a culturii” printr-o pseudo-cultură, o minicultură, o subcultură. În acest înţeles, e.d.m. este considerată ca fenomen recurent, tranzitoriu, necontrolabil, care se produce aparent de la sine, nu discerne cosmopolitul de universal şi acţionează după legile hazardului; 2. În înţelesul ei ştiinţific, e.d.m. este o cultură inform ativ-formativă, organizată sistematic, răspândită programat cu ajutorul mass-media, proprii revoluţiei ştiinţifico-tehnice, la care însă se adaugă mijloacele de comunicare proprii revoluţiei social-politice (familia, grupe profesionale, organizaţii de masă etc). C.d.m. ca sistem şi tehnologie a unei noi realităţi culturale, a unui „management cultural” nu-şi propune să coboare şi să omogenizeze problemele culturii, ci invers să le ridice şi particularizeze până la ceea ce este esenţial. De aceea e.d.m. nu este o formă accesorie a culturii în general, ci o formă constitutivă a culturii specializate, realizată prin „animaţie culturală”, care conlucrează cu cultura populară şi cultura academică; o parte creatoare a întregii culturi care joacă un rol formativ în activitatea social-politică a statului. Pentru îndeplinirea rolului ei formativ, de „ştiinţă a practicii culturale”, e.d.m. este dirijată de politica culturală a statului, nu este lăsată la discreţia şi fantezia celor care desconsideră evoluţia globală şi progresul social-politic al societăţii. Societatea socialistă susţine pe toate căile promovarea e.d.m. creând condiţii de experimentare, cercetare şi optimizare a dezvoltării şi ridicării permanente a nivelului de viaţă spirituală a omului, de rernodelare a personalităţii lui istorice, în sensul marilor idealuri etice ale omenirii, în aceste condiţii, C.d.m. devine un sistem de bunuri şi valori spirituale (cu o fi problematyki Kulturowej 10 teorii Spoleczenstwa sosjalistycsnego, 1970) şi culturologul iugoslav Zagorka Pesic-Golubovic (Kultu-vologija i

marhsizm, 1970) a-bordează problematica c. de pe poziţiile materialismului dialectic şi istoric. În literatura română, Adela Becleanu-Iancu (Geneza culturologiei româneşti, 1974) studiază de pe poziţia marxistă locul c. În sistemul ştiinţelor sociale, subliniind necesitatea unei c. româneşti. Cu acest prilej trece în revistă pe primii culturologi români, remarcându-le meritele ştiinţifice.

CUTUMĂ – 1. formă normativă, de activitate socială modelată de tradiţie; 2. comportament social-cultural conform coerciţiunii comunitare; 3. regulă de comportare consuetudinară (civilă şi publică, etnică şi interetnicăj statornicită printr-o practică socială îndelungată. Echivalentul pentru C (1) în limba română este termenul datină*, pentru c. (2) termenul obicei*, iar pentru c. (3) uzanţă* şi convenienţă.

CUVADA – rit de participare propriu comunei primitive (în Asia, America de Sud şi Europa), conform căruia tatăl asistă la naşterea copilului lui şi se comportă ca mamă, primeşte îngrijirile moaşei, felicitările şi darurile rudelor şi prietenilor. După unii sociologi şi etnologi, C. este un rit de recuperare a dreptului de paternitate în unele societăţi matriliniare sau este un rit de compensaţie afectivă a bărbatului faţă de femeie. V. rit.

ferenţierilor şi specificităţii pe plan internaţional a culturilor naţionale. V. cultură, cultură de masă.

CULTUREM – termen (acreditat de R. Cattel şi de A.A. Moles, după seniantem, morfem şi mileni) care semnifică „atomul” unui fenomen sau fapt de cultură, elementul comun unor forme, structuri de genuri de cultură, semnul creaţiei sau activităţii culturale, care poate fi corelat cu alte e, într-un dat cultural. Teoreticienii lui susţin că, în ansamblul ca şi în părţile ei, cultura poate fi descompusă în e, pentru a fi analizată structura asocierilor ei şi totodată măsurată prin numărul e, amplitudinea asocierilor care se efectuează între C. Analiza etnologică a

C. este în măsură să elucideze esenţa, structura şi particularităţile fenomenelor şi faptelor de cultură privite în contextul lor sistematic, V. miteni.

CULTUROGENEZĂ v. specific etno cultural.

CULTUROLOGIE – 1. ştiinţă generală a culturii şi implicit a civilizaţiei privite în sine, în curs de elaborare (creată de W. Ost-wald şi L.A. White). W. Ost-wald susţine fKutturwâssenschaft, 1909) că, în esenţa ei, cultura nu este sinonimă şi nici echivalentă cu socialul şi deci trebuie studiată independent. Iar L.A. White (The Science of Culture, 1949) că, în contextul ei, cultura nu este o simplă organizare raţională a obiectelor şi evenimentelor dependente de simboluri, limbă, obiceiuri, credinţe, ci un adevărat sistem suprabiologic, un supraorganism, care trebuie studiat într-un mod deosebit. Din această perspectivă c. apare ca un alter ego, ca o reduplicare teoretică şi metodologică a sli-infei culturii. C. studiază cultura independent de om, ca şi cum aceasta nu ar fi o creaţie umană, ci o entitate supraorganică, detaşată de realitatea istorică, heteronomu creatorului ei. După C, cultura prezintă un domeniu aparte de investigaţie, a cărui structură se dezvoltă la nivel superior oricărei activităţi umane, deoarece cultura posedă forme virtuale de manifestare încă necunoscute omului, dar care cu timpul vor fi cunoscute şi promovate în mod inevitabil de o legitate proprie, încă nesesizată de spiritul omenesc, în substanţa, articulaţiile şi enunţurile ei, şi resurse inepuizabile de creaţie majoră. C. nu trebuie confundată cu filosofia culturii*; 2. „Ştiinţă a totalităţii problemelor teoretice şi practice ale culturii, a construcţiei... tuturor formelor de activitate culturală a omului şi societăţii” (după T.C. Arzakani-an, Kultura i iivilisalia; problema teorii i istorii, 1961). „Ştiinţa culturii” (Kulturovedenie) se ocupă de trei aspecte ale culturii: de cel material, spiritual şi artistic. Culturologul polonez Wladistaw Markiewicz

(Miejsce

D

laterale şi decalcuri neintegrate sau în acculiuraţie forţată, care provoacă dislocarea structurii unei culturi de către alta. V. acculiuraţie, enculturalie, (ransculturaţie.

DEMĂ – comunitate socială arhaică, de structură endogamică locală, bazată pe rudenie generalizată (de ordin rasial, de castă, tribal, familial etc). Se cunosc două categorii de d. distincte: matridema (comunitate de structură endogamă în destrămare, care adoptă treptat un regim exogamic de tip matern); pairidenia (comunitate de structură endogamă în destrămare, care adoptă treptat un regim exogamic de tip patern). Matridema implică inatrilinearitatea (descendenţa în linie maternă), matrilo-calitatea (regimul matrimonial al soţului cu reşedinţa la soţie), matrinomia (regimul onomastic ce descinde din numele mamei sau al rudelor matrilineare). Patri-dema implică la rândul ei patri-linearitate, palrilocalitate, palri-noniic. Matridema generează matriarhatul* şi patridema – patriarhatul.

DEMIOEOLOGIE – parte a mitologiei, subsumată deologiei, care cuprinde descrierea şi interpretarea divinităţilor secundare şi semidivinităţilor dintr-un sistem de superstiţii şi credinţe mitice. V. (teologie, mitologie.

DEMOLOGIE – termen echivalent, în etnologia franceză, cu cel de folclor* şi folcloristică. V.

demopsihologie, demosofie, demotică, demoteknografie, ştiinţă de-inică.

DEMONOLOGIE – parte a mitologiei populare care se ocupă cu studiul divinităţilor inferioare, al figurării lor plastice, al categoriilor lor funcţionale, al simbolurilor lor sacre şi artistice, al semnificaţiei lor istorico-culturale. D. reprezintă prima treaptă, cea arhaică, a mitologiei populare, din care se dezvoltă şi peste care se suprapun celelalte trepte ale mitologei: deologia*, demideologia* şi

eroologia. V. mitologie.

DEMOPSIHOLOGIE – termen, în etnologia franceză şi italiană, echivalent celui de folclor* şi de folcloristică. V. demologie, deniotehnografie, demosofie, de-motică, ştiinţă de mică.

DEMOSOFIE – termen folosit în etnologia portugheză pentru folclor. Face parte din familia de termeni ce folosesc în locul conceptului de „folk" pe cel de „demos". V. demologie, demopsihologie, deniotehnografie, detnotică, ştiinţă de mică.

DEMOTEHNOGRAFIE – termen echivalent cu cel de folclor*, în etnologia spaniolă. Se referă la tehnica descrierii fenomenelor şi faptelor folclorice. V. demologie, demopsihologie, demotică, ştiinţă de mică.

DEMOTICĂ – termen echivalent, în etnologia portugheză, celui de folclor* şi folcloristică.

Iv; Lumf XIKLji-L.

D

DARVINISM SOCIAL – aspect particular al concepţiei evoluţioniste în care se preconizează extinderea mecanică asupra vieţii sociale, a civilizaţiei şi culturii, a legilor biologice de luptă pentru existenţă şi selecţie naturală. În interpretarea d.s., lupta pentru existenţă se transformă în luptă între rase, selecţia naturală în selecţia între rase şi în cadrul acestora selecţia „elitelor sociale", iar civilizaţia şi cultura popoarelor se disting calitativ între ele după diferenţierile optime biosociale ale producătorilor lor. Din acest punct de vedere d.s. a promovat rasismul. V. rase-ologie.

DATINĂ – 1. bun cultural transmis oral, clin generaţie în generaţie, sub forma unui model elaborat de comunitatea etnică; 2. ceea ce este dat de tradiţie ca normă de comportament social a comunităţii etnice. În ambele sensuri, d. este rezultatul unei experienţe culturale a autohtonilor, a ceea ce a devenit, treptat, comunitar şi

durabil în conştiinţa etnică. D. face parte din fondul de manifestări spirituale ale culturii populare de ordin tradiţional. Cu înţelesul filosofic al conceptului s-a ocupat C. Noica (Rostirea filosofică românească, 1969). V. convenienţă, cu-tupia, obicei, tradiţie.

DECULTURAŢIE – proces cultural determinat, intrinsec sau extrinsec, de involuţie social-is-torică a unei unităţi etnice. În determinarea intrinsecă, d. este procesul natural de degradare a unei culturi ajunse la saturaţie, de înstrăinarea obiectivelor unei culturi etnice. În determinarea extrinsecă, d. este procesul de dezintegrare a oricărei culturi intrate în acculhiralie lentă, care provoacă schimburi inegale, influenţe uni-Cu studiul d. mitice s-au ocupat: Mircea Eliade (Trăită d His-toire des Religions, 1949, 1970); Romulus Vulcănescu (Coloana cerului, 1972); Traian Herseni (Forme străvechi de cultură populară românească, 1977) etc. V. mitologie.

DENDROMORF – 1. Înmitologie, reprezentare vegetală a unui zeu, semizeu sau demon; metamorfozarea acestora într-un arbore real sau fantastic, simbolic sau alegoric. D. este în acest caz un aspect al fitomorfuhd*; 2. În artele plastice, motiv decorativ în formă de arbore, de element arborigen sau arborescent. V. fit omor/.

DEOLOGIE – parte a mitologiei care se ocupă cu studiul divinităţilor, cărora le cercetează geneza, structura morfologică, metamorfozele funcţionale, simbolurile artistice şi semnificaţiile istorico-culturale. D. se subîm-parte în: d. propriu-zisă (care se ocupă cu studiul divinităţilor principale) şi demideologie (care se ocupă cu studiul divinităţilor secundare sau al semidivinităţilor). D. reprezintă treapta a doua a mitologiilor clasice, cunoscute şi consemnate de istoria culturii. Nu trebuie confundata cu teologia V. demonologie, eroologie, mitologie.

DETERMINISM – concepţie filosofică care explică caracterul interdependent al tuturor fenomenelor şi

proceselor din natură, societate şi conştiinţă. În evoluţia lui istorică, d. prezintă două forme opuse: una metafizică şi alta materialistă. D. metafizic se înfăţişează la rândul lui în două variante: subiectiv şi obiectiv. D. metafizic subiectiv presupune explicarea ordinii şi mişcării din univers şi a realităţii sociale prin factorii şi structura conştiinţei (particulare, neobiectivate). D. metafizic obiectiv presupune realitatea unei conştiinţe obiective supraindividuale şi supranaturale ca valoare în sine. Ceea ce înseamnă că orice viziune teologică a lumii se bazează pe d. metafizic obiectiv. Pe o treaptă superioară se ridică d. materialist, care explică ordinea lumii şi mişcarea acesteia prin factorţ materiali, prin sistemul de interacţiuni, prin condiţionare şi cauzalitate, prin trecerile de la un nivel de interdependenţă al realităţii la altul; d. materialist prezintă două aspecte evolutive: unul mecanicist şi altul materialist-dialectic. D. mecanicist (de tip Laplace) explică ordinea şi procesualitatea din univers, prin efectele rigide ale unei cauzalităţi stricte, în care adeseori intră neesenţialul, secundarul şi întâmplătorul, iar devenirea este concepută de regulă ca o succesiune lineară. D. materialist-dia-lectic explică relaţiile între procesele din univers prin legături cauzale şi de condiţionare complexă, prin surprinderea varietăţii calitative a interacţiunilor, prin înţelegerea necesităţii logice ca libertate a creapţei ştiin-V. dsmologie, demopsihologie, demosofie, demotehno grafie, demotică, ştiinţă de mică.

DENDROLATRIE – parte a mitologiei botanice care se referă la adorarea arborilor reali sau fictivi. Această adorare constituie un „complex animologic” ce ţine de cultura de tip gentilic, proprie comunei primitive. D. prezintă trei stadii de evoluţie: totemismul arboricol (după care arborii sunt strămoşii consubstanţiali ai oamenilor sau rude de rang vegetal cu oamenii), cultul arborilor (după care arborii devin instrumente ale credinţei

primitive: arborele cosmic, ceresc, al vieţii şi morţii etc.) şi dendrolatria propriu-zisă (după care arborii sunt divinizaţi, consideraţi divinităţi proteice şi de-miurgice). În istoria culturii, arborele prezintă funcţiuni şi semnificaţii deosebite prin concreteţea lui botanică, prin ideaţia lui sacrală, prin simbolismul lui ritual şi prin transsimbolismul lui ornamental. Fiecare popor atribuie arborelui real, predominant sau rar pe teritoriul pe care îl ocupă, funcţiuni şi valori materiale şi spirituale diferenţiate. Astfel, palmierul la egipteni, rodia la greci, mărul la evrei, bradul la români, mesteacănul la ruşi etc. sunt arbori sacri pentru mitologiile populare respective. În mitologiile arhaice au fost concepute trei categorii de arbori sacri, după semnificaţiile lor socotite esenţiale: arborii sacri propriu-zişi, arborii mitici şi arborii legendari. Arborii sacri erau socotiţi că reflectă activitatea directă a unor divinităţi, mai mult sau mai puţin benigne, şi că intră în recuzita acestor divinităţi. Din categoria lor făceau parte; arborii care serveau ca însemne divine, pentru că marcau prezenţa unor semizei sau zei; arborii care serveau ca reşedinţă terestră unei divinităţi; arborii care travesteau sau exprimau metamorfoze divine, care participau la fito-teofanii etc. Din a doua serie de arbori sacri fac parte presupuşii arbori suport-sacru ai bolţii cereşti sau „ai cosmosului, ca şi ai bolţii unui locaş de cult. Arborele cosmic sau arborele ceresc se înfăţişează în două ipostaze aparent contradictorii: ipostaza europeană, în care rădăcinile se află înfipte în pământ şi coroana în cer, şi ipostaza asiatică, în care rădăcinile se află difuze în cer şi coroana înfiptă în pământ. Fiecare din aceste ipostaze pune accentul, în mod separat, pe funcţiunea cosmică a arborelui, în prima ipostază se crede că influxul cosmic este captat şi dirijat spre pământ, în a doua că influxul terestru este pompat şi dirijat spre cer. Aceste două variante corespund, după Mircea Eliade, celor două

moduri de a concepe şi explica mitic relaţia dintre terra şi cosmos, dintre om şi univers. Arborii mitici şi arborii legendari reprezintă celelalte două categorii de arbori semnificativi în mitologia botanică, la niveluri diferite de desacralizare.

MMH

similitudini şi dishniâitudini (ambele aparente sau inerente, simple sau complexe). Similitudinile stabilesc relaţii, convergenţe sau filiaţiuni, iar disimilitudinile corelaţii, divergenţe, non-filiaţiuni. Fenomenul convergenţer este propriu evoluţionismului*, iar fenomenul filiaţiei este propriu d. Filiaţia este în acest caz când o succesiune, când o coincidenţă de elemente şi de date, relative la fenomenele şi faptele de civilizaţie şi cultură. Luată în consideraţie în această a doua accepţie, filiaţia se sprijină pe aşa-zi-sul „fenomen al împrumutului”, care în accepţia lui etnologică înseamnă difuziune. După condiţiile în care se efectuează împrumutul, rezultă gradul şi natura difuziunii. În aceste condiţii intră: amploarea, modalităţile de structurare, cauzele, dinamica şi efectele contactului. Concepţia difuzionistă a fost iniţiată de Fr. Ratzel, dezvoltată de Leo Frobenius, B. Ankermann şi F. Graebner, R.P.W. Schmidt şi Georges Montandon. Din analiza fiecărei teorii a d. reies câteva principii etnologice: distanţa geografică nu împiedică difuziunea fenomenului sau faptului de civilizaţie sau cultură; invenţiile şi descoperirile se propagă mai repede între popoare decât se produc în istoria unor popoare; elementele unui complex cultural* sau ale unei culturi etnice se difuzează în ansamblu, global, pentru că sunt interdependente. O formă exacerbată a d. este hiperdifuzionis-tmil*; 2. metodă etnologică de cercetare a cauzelor şi formelor de răspândire în timp şi spaţiu a fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură. Metoda difuzionistă urmăreşte să descopere sursele plurale, reale sau fictive ce stau la baza

răspândirii fenomenelor sau faptelor de civilizaţie sau cultură. Aceste surse sunt multiple pe glob şi se confundă cu primele oecumene* (teritorii, nuclee de viaţă).

DISCIPLINE ETNOLOGICE – 1.

ştiinţe complementare etnologiei: antropologia fizică, preistoria, istoria (micro, medio şi macro) societăţilor de tip tradiţional, tehnologia populară (ergologia şi teh-nonomia), lingvistica-dialectologia (Jean Poirier); – 2. familia de ştiinţe etnologice particulare şi a interdisciplinelor etnologice, adică ştiinţele înrudite între ele prin obiectul lor de cercetare şi diferenţiate numai prin modul de abordare şi tehnica de integrare a cercetării. V. sistemul ştiinţelor etnologice.

DISNOMIE v. anomie.

DOSAR ETNOLOGIC – raport preliminar, descriptiv al unei anchete etnologice: totale, colective, continue şi comparative, cu valoare de document unic, elaborat de o echipă complexă de ţifice etc. D. mecanicist a apărut în antichitate, î.e.n. (Heraclife, Democrit, Epicur etc.) şi a fost cristalizat, în secolul al XVII-lea (Galilei, Bacon, Hobbes, Descartes etc). În forma lui evoluată, deşi susţine că întregul univers, cu toate fenomenele, indiferent de natura şi gradul lor de intensitate (cosmică, terestră, biologică, socială, psihică, culturală) sunt, în esenţa lor, obiective şi interdependente, iar apariţia şi manifestarea lor se supune aceloraşi, legi universal-naturale (în aceleaşi condiţii, aceleaşi cauze produc aceleaşi efecte), totuşi ajunge la explicaţii parţiale, simplificatoare, absolutizante. Spre deosebire de acesta, d. materialist dialectic, fundamentat pe interdependenţa şi interacţiunea universală a fenomenelor (indiferent de categoria şi structura lor), pe semnificaţia şi valoarea lor, ajunge la o explicaţie globală, complexă, universală şi elastică a tuturor proceselor din univers; el oferă o explicaţie materialist-istorică a fenomenelor şi faptelor studiate de

ştiinţele social-istorice. În structura lui, A. etnologic se înfăţişează în două forme interdependente: una care descrie varietatea şi specificitatea fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură prin consubstanţi-alitatea şi coexistenţa lor în timp şi spaţiu; şi alta, care explică dinamica fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură tradiţională în conexiunea lor cauzală, în evoluţia relaţiilor de producţie şi structura societăţii respective. Determinarea economică a civilizaţiei şi culturii, în acest al doilea caz, se înfăţişează ca un proces continuu, complex şi interdependent de interacţiuni dinamice a unor factori multipli, între structură şi suprastructură. Etnologia, în viziunea materialist-dialectică contemporană, studiază istoric interdependenţa civilizaţiei şi culturii tradiţionale, diversitatea calitativă a tipurilor de comportament social, personalitatea creatoare de bunuri şi valori, nivelurile de organizare a cunoaşterii structural-funcţionale a societăţilor de tip etnic. Problema d. a fost abordată de pe poziţii materialist dialectice şi istorice de: Karl Marx (Scrisori către Kugelmann), Fr. Engels (Dialectica naturii), V.I. Lenin (Caiete filosofice), Jacques Moreau, (Probibnes et pseudo-proble-tnes du dăterminisnie, 1964), Călina Mare (Determinismul şi fizică modernă, 1966; Determinismul, în volumul „Materialism dialectic”, 1973); Ion Tudosescu (Determinismul şi ştiinţa, 1971) etc.

DIFUZIONISM – I. concepţie etnologică urmărind să explice răspândirea civilizaţiei şi culturii. D. consideră evoluţia* ca fiind produsă nu de mişcarea internă, ci de mişcarea externă, de contactul şi influenţa între societăţi, între formele de civilizaţie şi cultură. În confruntarea dintre două societăţi, dintre două civilizaţii sau culturi, d. remarcă

ECHISTICĂ – disciplină (creată de ca Dioxiadis, 1967) care se ocupă cu studiul aşezărilor rurale (de tipul sălaş, cătun, sat, comună) şi urbane (de tipul cetate, oraş,

metropolă, megapolă şi oecumenopolă) în perspectiva istoriei civilizaţiei şi culturii, al elementelor structurale ale aşezărilor (domestice, administrative, culturale etc), în vederea sistematizării, reconstruirii sau re-dimenskmării acestor aşezări, în funcţie de cerinţele societăţii contemporane. E. porneşte de la aşezările crescute spontan la voia întâmplării, anarhic, în care omul suferă pregnant acţiunea mediului, ca să ajungă la aşezările edificate sistematic, după calcule prestabilite şi experienţe, în care se îmbină concepţia programatică cu viziunea diferenţiată sau integratoare în peisajul cosmo-geografic. Ca ştiinţă interferenţială a etnologiei şi sociologiei cu geografia peisagistică şi arhitectura, e. se ocupă şi de planificarea etno-socială a aşezărilor rurale şi urbane, a „rezervaţiilor rurale" şi a utopiilor arhitectonice în domeniul urbanisticii. La Atena a fost înfiinţat un Centru de echisiică (1967), o revistă (1967) şi o Societate internaţională de echistică (1969).

ECOLOGIE CULTURALĂ – ramură a ecologiei generale care se referă la rolul factorilor materiali în determinarea unei culturi. Termenul (creat de J.D. Steward) nu este acceptat de „culturologi" pentru că aceştia detaşează fenomenul „cultură" de realitatea concretă şi-l privesc în sine, iar e.e. îl condiţionează direct sau indirect de mediul înconjurător, fizic sau social. În etnologia contemporană şi sociologia culturii se folosesc tot mai intens concluziile e.c. Unii etnologi identifică e.c. cu ecologia etnologi şi de reprezentanţi ai populaţiei respective, referitor la comunitatea lor etnică, în vederea alcătuirii unui program internaţional de ajutor ştiinţifico-tehnic prin intermediu! UNESCO. D.e. urmăreşte stabilirea datelor esenţiale asupra conţinutului şi cuantumului ajutorului ce trebuie acordat unei comunităţi, a eşalonării acestuia în timp pentru a fi astfel eficace şi totodată pentru a fi în spiritul cooperării ştiinţifico-tehnice internaţionale,

în contextul lui conţine date relative la: stabilirea proiectului de ajutor, a programului concret, a urmăririi aplicării şi a studiului consecinţelor reale sau probabile rezultate din aplicarea programului de ajutor ştiinţifico-tehnic.

practicată de factorii de conducere ai comunităţilor sociale de tip etnic. Proprie comunei primitive e. comunitară s-a perpetuat până în vremea noastră la unele popoare retardate sau la unele izolate umane. Reminiscenţe folclorice de e. se întâlnesc şi la popoare civilizate. V. etnologie sexuală, exogamie.

ENERGOLOGIE CULTURALĂ – ramură a energologici (investigată întâi de C. Rădulescu-Motru, în 1927, şi apoi de André Vara-gnac, în 1973) care studiază sursele, formele, procesele energetice (descoperite şi folosite în scopuri proprii omului) şi aplicaţiile lor în dezvoltarea modului de viaţă, a civilizaţiei şi culturii, ca şi influenţele acestora în concepţia despre existenţă şi „viziunea inovatoare a vieţii”. Energologia investighează diversele forme de energie fizică cunoscue până acum şi de energie spirituală, ca şi relaţiile între sistemele de energie fizică şi spirituală (e. c). C. Rădulescu-Motru (în Personalismul energetic 1927) anticipează enunţul actual al e.c. În studiul personalităţii culturale. Aceasta este „o energie care îşi formează structura ei proprie, unitară, prin corelaţiile în care se află cu restul formelor de energie din univers”. Munca determină personalitatea culturală, felul muncii – personalizările. Prin producerea personalităţii energetice, natura se întregeşte pe sine. „Personalitatea, care se numeşte şi cultură, este… prelungirea aptitudinilor piihofizice ale popoarelor”. C. Rădulescu-Motru distinge energetismul cultural enunţat de el, de energetismul propriu-zis enunţat de filosoful W. Ostwald. Personalismul energetic exprimă astfel energia culturală în forma ei cea mai deplină. André Varagnac (în la canquete des energiss;

Ies sept răvohitions energetiques, 1972) defineşte noua disciplină, energologia, şi prezintă sursele de energie, nivelurile sistemelor energetice şi revoluţiile energetice (focul, forţa animalelor, praful de puşcă, aburul, motorul cu explozie, electricitatea, fisiunea atomică). Progresul energetic nu trebuie confundat cu progresul tehnologic al obţinerii energiei: unul este de conţinut, celălalt de formă. De aceea progresul energetic poate fi reprezentat grafic printr-o curbă scalară, iar progresul tehnologic printr-o curbă exponenţială. Suplinirea energici fizice umane cu energia mecanică provoacă, după André Varagnac, efecte culturale uneori grave pentru speţa umană: degradarea forţei fizice a omului şi totodată a personalităţii creatoare, efecte care interesează în mod deosebit etnologia. V. antropologie aplicată, bionică, etnologie aplicată.

EPISTEMOLOGIE – teoria cunoaşterii ştiinţifice care explică principiile, obiectul, problemele, ipotezele şi legile elaborate pe de o parte de toate ştiinţele luate în ansamblul lor şi, pe de altă parte, separat de fiecare ştiinţă, sub raportul evoluţiei, valorii şi înteţ – Dicţionar de etnologie etnologică. V. homeostază ecologică, mediu ambiant, antropogeografie.

ECOSISTEM v. sistem ecologic.

ECOTIP v. sistem ecologic, tipologie etnologică.

ECTIP v. tipologie etnologică.

EIDOS – termen folosit în etnologia contemporană pentru a defini sistemul de atitudini creatoare, de idealuri colective şi de valori culturale care caracterizează personalitatea de bază a unei comunităţi etnice în dinamismul ei creator. Nu trebuie confundat cu etos.

„EMIC” – termen folosit de noua etnografie* americană pentru a denumi un anumit fel de analiză etnografică a unei entităţi fonemice. E. este un extras lexical, desemnat prin sufixul conceptului ion-emic (Kenneth. Pike, 1954). Acest mod de analiză urmăreşte „să

surprindă contrastele şi discriminările semnificaţiilor (unui obiect sau subiect de cercetare) după înţelesul lor real şi precis sau după alte modalităţi de a le înţelege”. Analiza emică poate fi anticipată printr-o descriere adecvată pentru că se referă şi la aspectele ideale ale unui model cultural. Termenul e. îşi are pandanţul în cel de „etic” *, ambele definind reversuri ale aceleiaşi analize „etnografice” privite în idealitatea şi actualitatea ei empirică. Marvin Harris (The Iţise of Anthropology Theory, 1968) preconizează o „etnografie emică”. V. emolingvistică, etnose-miotică.

EMPATIE ETNICĂ – termen preluat din psihologie (Einfuh-lung), care denumeşte comuniunea unei persoane cu unitatea etnică din care face parte integrantă. E.e. presupune – comprehensiune intelectuală, compasiune afectivă şi identificare volitivă a individului cu grupul lui etnic; înţelegerea structurii civilizaţiei şi comportamentului cultural al unei etnii prin experienţa civilizaţiei şi a culturii ei; proiecţia imaginară a unei persoane în universul unei opere de civilizaţie sau cultură etnică. Astfel, e.e. devine o sursă de apropiere spirituală a unei unităţi etnice de altă unitate etnică (a unei unităţi omogene de o unitate alogenă, enclavată în corpul ei, după modul cum aceasta simte, gândeşte şi acţionează). V. etnopsihologie, psihologie etnologică.

ENCULTURAŢIE – proces de dobândire a unei forme de cultură, prin instrucţie şi educaţie, efectuat în vederea adaptării omului la statutul şi rolul social. ce-i revine în societate. V. ac-culhiraiie, adaptare culturală.

ENDOGAMIE – restrângere obligatorie, conform tradiţiei, a căsătoriei între membrii aceluiaşi segment al populaţiei (din comunitate sătească, comunitate de neam, comunitate etnică). Paralel cu e. comunitară se dezvoltă şi alte forme de e „dintre care menţionăm e. regală, constant cum acestea se manifestă concret în timp şi spaţiu, în

consonanţă cu legile particulare, abstracte şi formalizate, elaborate de etnologi între timp. De la cunoaşterea empirică, etnologia trece la cunoaşterea fenomenologică a realităţii intime a lucrurilor, a esenţei lor independente de obiect şi subiect, la experienţa intuitivă a cunoaşterii, pentru a descoperi şi formula specificitatea modului de viaţă, a formelor de civilizaţie şi cultură investigate, în cele din urmă, etnologia realizează trecerea de la cunoaşterea fenomenologică, la cunoaşterea e-laborată şi integrală, de esenţă dialectică, în sistemul unitar de cunoştinţe actuale. La aceasta se ajunge prin determinarea structurii unor modele ideale de cunoaştere a modului de viaţă şi a formelor de civilizaţie şi cultură istorică, ce se confundă cu însuşi obiectul cunoaşterii şi al aplicaţiilor etnologiei. Cercetări de e.e. s-au întreprins, în ştiinţa românească, îndeosebi în cadrul „Comisiei de antropologie şi etnologie” a Academiei R.S. România.

ERQOGRAFIE – descriere concretă şi aplicativă a elementelor şi aspectelor materiale ale vieţii comunităţii etnice, descriere analitică a civilizaţiei, a tehnicii muncii şi rezultatelor istorice ale acestora. V. ergologie, ergonomie.

ERGOLOGIE – ştiinţă a muncii, a utilajului material, a procedeelor de fabricare a obiectelor utile şi a modului lor de întrebuinţare. V. ergogmfic, ergonomie.

ERGONOMIE – disciplină tehnologică care studiază: 1. relaţiile dintre om şi mediul de muncă pentru stabilirea parametrilor de adaptare, corectare şi optimizare a muncii; 2. proiectarea multilaterală a activităţii şi valorificării muncii în raport cu contextul multifuncţional al modelelor ergononice. E. cuprinde mai multe ramuri printre care: Mo ergonomia, care studiază capacitatea biologică de muncă a omului; higienoergonomia, care studiază condiţiile de higiena şi sănătate a muncii; psihoergonomia, care studiază formele de selecţionare şi pregătire profesională a forţei de muncă; topoergononiia,

care studiază amenajarea spaţiului de muncă pentru o desfăşurare optimă; etnoergonomia, care studiază caracterele particular-etnice ale capacităţii de muncă. Cercetările ergonomice se efectuează la locul de muncă cu ajutorul fişelor de control (check-list) şi în laborator, cu ajutorul instalaţiilor de testat şi al modelelor statistico-matematice pentru determinarea activităţilor ideale. Aceste modele statistico-matematice stau la baza modelelor ergonomice, care uneori completează, alteori înlocuiesc modelele tehnologice inerent depăşite, de la o etapă de muncă la alta, de investigaţia modernă.

EROIARD – în sens peiorativ, erou mărunt, consemnat de erogrării ei gnoseologice. Istoria cunoaşterii ştiinţifice distinge două categorii de e.: o epistemologie generală, valabilă pentru toate ştiinţele, indiferent de natura, obiectul şi gradul lor de dezvoltare, şi epistemologii speciale, rezultate din adaptarea fiecărei ştiinţe la principiile, ipotezele şi legile universal-valabile elaborate de epistemologia generală. E-pistemologia generală este dominată în vremea noastră de trei mari direcţii de orientare ştiinţifică, între care există raporturi de complementaritate sau opoziţie: dialectică, fenomenologică şi structuralistă. Dintre acestea, direcţia dialectică prezintă un caracter de generalitate cresc încă, care decurge din gradul ei de valabilitate pentru întregul sistem de ştiinţe contemporane. Conform concepţiei materialist-dialectice ştiinţa se înfăţişează ca un sistem, în care se produc mutaţii şi restructurări de ansamblu ale cunoştinţelor. Limitele ştiinţelor sunt istorice şi ele sunt depăşite în practica cunoaşterii teoretice. Iar lumea se prezintă ca un sistem material infinit, dinamic, unitar, în permanentă dezvoltare, ale cărui, fenomene şi procese sunt determinate în timp şi spaţiu, interdependente şi în interacţiune funcţional-structurală. Direcţia dialectică în e. se caracterizează prin completitudine şi veridicitate, ceea

ce duce la creşterea rolului ei gnoseologic pentru întregul sistem de cunoştinţe ştiinţifice. În ordine descrescândă a complementarităţii, conform concepţiei fenomenologice, cunoaşterea este intuitivă şi imediată pentru că urmăreşte să explice „ireductibilul” şi „esenţialul”, „aparentul” şi „idealul”, adică ceea ce socoteşte că este specific fiecărei ştiinţe luate în parte. Conform structuralismului, cunoaşterea obiectelor, relaţiilor şi proceselor nu se poate face separat ci în sisteme integrate de elemente, indiferent de natura lor substanţială, ca modele ideale de cunoaştere. În construcţia formalizată şi matematizată a modelelor ideale, se are în vedere îmbinarea cunoaşterii logice (sincronice) cu cunoaşterea istorică (diacronică). Faptul că orice ştiinţă trebuie să răspundă la cerinţele epistemologiei generale şi totodată la cele ale epistemologiei speciale a dus la un dublu control epistemologic, implicit şi complimentar, al cunoaşterii ştiinţifice.

EPISTEMOLOGIE ETNOLOGICĂ

— Epistemologie particulară care explică geneza, tehnica, conţinutul şi valoarea teoretică şi aplicativă a cunoaşterii etnologice în contextul şi consensul epistemologiei generale. Cunoaşterea etnologică este în esenţa ei o cunoaştere polivalentă. Iniţial este o cunoaştere empirică a realităţii concrete (modul de viaţă, formele şi gradele de civilizaţie şi cultură). Ea înregistrează asemănările şi deosebirile, opoziţiile şi contradicţiile dintre fapte, aşa legiuitori (e. civilizatori), fondatori de tradiţii culturale (e. culturali). Thomas Carlyle (On lleroes, Hero-Wors Mp and die Heroic în History, 1845) a explicat istoria omenirii prin intervenţia directă a e. (negând rolul maselor. Cultul individualist al e. enunţat de Th. Carlyle a folosit apoi la promovarea cultului elitelor şi a personalităţilor marcante în concepţia idealistă a istoriei. Cultul suveranilor derivă, în trecut, ca o formă exagerată,

din cultul e. charismatici (faraonul, basileul, caesarul, marele încă, mikadoul etc). În statele socialiste se acordă ca distincţie şi cinste deosebită titlul de e. al muncii, tuturor acelor care aduc un aport excepţional prin munca lor la dezvoltarea noii societăţi socialiste. V. eroologie, eroiard, mitologie.

ESOTERIC – 1. ceea ce este ascuns, secret, criptic, restrâns la un număr redus de oameni, destinat unor acte de cult s-au rituri de iniţiere (o concepţie, doctrină, scriere, cunoştinţă); 2. ceea ce reflectă unele activităţi sacre sau de consacrare şi nu poate fi receptat decât în anumite condiţii speciale. V. exoteric.

EŞANTION ETNOLOGIC – metodă de anchetare, consemnare şi analiză selectivă a unor aspecte calitative ale fenomenelor sau faptelor de civilizaţie şi cultură prin determinarea lor cantitativă. Această determinare se realizează îndeosebi în înregistrarea, măsurarea şi diferenţierea unui număr indefinit de caracteristici statistice fundamentale. Necesitatea e.e. a rezultat din imposibilitatea efectuării unei anchete complete şi practic operative de proporţii naţionale. S-a constatat din nenumărate cercetări că o anchetă selectivă nu numai că este posibilă, dar este şi mai eficace. Metoda e.e. este folosită mai ales pentru construirea modelelor etnologice. Ea a fost iniţiată, de E.B. Tylor şi continuată de G.P. Murdock (care stabileşte „standarde de eşantionare” generale). Pentru G.P. Murdock, e.e. este o metodă de investigaţie cantitativă a fenomenelor inter-culturale. De aceea, el propune consemnarea variaţiilor culturale în perimetrul unor arii genetice şi determinarea direcţiei şi ritmului evoluţiei, incidenţele şi distribuţia variantelor culturale în afara ariilor. E.e. prezintă mai multe forme de înregistrare a fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură, de analiza statistică. Înregistrarea presupune ca operaţiuni: stabilirea zonei eşantionabile; fixarea schemei

de eşantionare; enunţarea problematicii de eşantionare; elaborarea tehnicilor de înregistrare; depistarea aleatorie a materialului; analiza cantitativă şi concluziile calitative. Se cunosc până în prezent două tehnici particulare de e.e. cu variantele lor: eşantionarea ordonată şi eşantionarea alea? torie. E.e. ordonat se extrage, dinologie în mitologia şi literatura populară. Unit e. mitici ţin de eposul eroi-comic popular (Păcală, Tândală, Setilă, Flămânzilă etc, i. În literatura pentru tineret sau de popularizare a apărat e. inventat de creatorul de povestiri (Tarzan, Buffalo Bill, Baronul Münchhausen etc). V, erou, mitologie.

EROOLOGIE – partea finală a mitologiei, care se ocupă cu studiul eroului mitic, creator de civilizaţie şi cultură, în cadrul comunităţii etnice sau a unei regiuni determinate, cu structura, valoarea şi funcţiunea lui, ca tradiţiile şi cutumele mitice atribuite acestuia, ca şi cu studiul eroului istoric mitificai de tradiţia populară şi al eroiardu-lui. E. reprezintă treapta cea mai nouă a creaţiei mitice, care împlineşte, conturează şi dă unitate de viziune oricărei mitologii. V. erou –, demonologie, deologie, mitologie.

EROU – concept care a evoluat clin antichitate căpătând difeşite înţelesuri particulare: mitologice, – literare (populare şi culte) şi istorice şi care a devenit complex şi polivalent în istoria culturii: 1. (în mitologie) muritor beatificat pentru că ar fi posedat forţe supraumane şi ar fi îndeplinit rolul de protector al unui grup social sau comunităţi etnice şi în această calitate a săvârşit fapte miraculoase. Sub raport mitic e. Întruneşte calităţile unui luptător desăvârşit, ale unui viteaz, ale unei făpturi considerate supraumane, în concepţia mitologică a anticilor, zeii şi semizeii puteau decădea din rangul lor divin şi deveni simpli e., fie printr-o greşeala a lor, fie printr-o pedeapsă a zeului suprem, şi, invers, e. puteau fi ridicaţi la rangul de semizei şi zei (după Euhe-meros din

Messina, din şcoala cirenaică, în secolul III î.e.n.). Epoca eroică a omenirii a fost numită acea perioadă din istoria antică care a precedat epoca creării artefactelor. În antichitate se acorda e. mitici un cult aparte, care consta din anumite observanţe rituale, relative la marile lor fapte de vitejie, la moartea şi la destinul lor. Mormintele reale sau fictive ale e. (cenotafurile) devin locuri de cult organizat, psexido-temple sau incinte sacre improvizate pentru pelerinaj (Heracle, Perseu etc); 2. (în literatura populară şi cultă) personajul principal în jurul căruia se ţese intriga ori fabula operei respective. Acesta poate fi e. pozitiv, dacă reflectă trăsăturile esenţiale şi reprezentative ale epocii, ale tipului uman, ori ale temei abordate, sau e. negativ, dacă reflectă trăsături opuse primelor; 3. (în istorie) personalitate creatoare de moduri şi stiluri de viaţă, cultură şi civilizaţie. În acest caz e. istorici pot deveni cetele de neam, dacă sunt descălecătoare de ţară (e. socionimi), întemeietorii de cetăţi, oraşe, sate (e. eponimi), mari pontifi, suverani, nobili şi neth Pike, 1954). (Conceptul de e. nu trebuie confundat cu omonimul lui – etic – care ţine de etica propriu-zisă.) E. depinde de distincţiile fenomenelor considerate accesibile de observatorii ştiinţifici. Demersul e. nu poate fi fals decât dacă nu se ia în consideraţie ce este semnificativ, real, precis, apropiat. Metodologic, demersul e. urmăreşte să scoată în evidenţă un eveniment sau fapt contingent cercetării. E. se referă la aspectul actual al fenomenului de modelat. Informatorul poate completa informaţia e. cu aceea etnică. Cu toate acestea e. nu poate fi transmutat şi nici nu poate fi studiat numai prin etnic. Marvin Harris (The Rise of Anthropology Theory, 1968) susţine că teoretic se poate vorbi de o „etnografie etică” în paralel cu o „etnografie emică”. V. emolingvistică, etnosemiotică.

ETNARH – căpetenie politico-religioasă a unei etnarhii sau comunităţi etnice în imperiul roman, bizantin

şi otoman. În înţelesul post-bizantin. e. era conducătorul autorizat al comunităţii etnice cu caracter religios, etnar-hatul (echivalent niilet-ului), în imperiul otoman îndeplinea rolul de căpetenie pontificală (patriarhul grec, patriarhul armean, marele rabin etc). Primul e. În grad în Imperiul otoman era patriarhul din Bizanţ, reprezentantul autorizat, cu titlul de conducător al creştinilor ortodocşi, deoarece conduce;! cea mai mare comunitate religioasă după cea otomană. E. lucra cu un număr indefinit de arhonfi sau notabili religioşi, care făceau legătura între comunitatea etnar-hică şi sultanat. Fiind căpetenie religioasă, era implicit şi căpetenie culturală, păstrătoare a datinelor şi tradiţiilor comunităţii spirituale pe care o conducea. V. etnarhie.

ETNARHAT v. etnarh.

ETNARHIE – provincie a Imperiului roman, apoi a Imperiului bizantin şi a celui otoman, aflată sub conducerea unui etuarh.

ETNICITATE – ansamblul caracterelor particulare ale unei unităţi etnice raportate la spaţiu, timp şi structura ei sociaî-istorică. Dimensiunile e. pot fi concepute ecologic, cronologic şi procesual. Dimensiunea ecologică reflectă numărul, volumul şi rolul resurselor biosociale ale unităţii etnice în relaţie cu parametrii mediului artificial, tehnologic. Aceasta pentru că formarea e. este opera adaptării selective a comunităţii sociale la mediul tehnic creat treptat şi care se impune ca o a doua natură. Dimensiunea cronologică reflectă analitic treptele de organizare internă şi de încorporare diferenţială externă a unor fragmente de impact a comunităţilor sociale contingente celei luate în consideraţie. Dimensiunea procesuală reflectă dialectic constituirea complexului de etnocivilizaţie* şi et-nocultură* în formarea istorică şi tr-un material conform unei ordini prestabilite. E.e. aleatoriu se extrage la întâmplare. E.e. ordonat poate fi scos dintr-o

cifră statistică în aşa fel încât toate e.e. posibile de mărimea n să fie selectabile cu maximum de probabilitate; e.e. aleatoriu nu este de mărime fixă, ci variabilă, de la caz la caz, de la problemă la problemă, de la etnie la etnie. Paralel cu aceste tehnici au apărut şi alte tehnici de elaborare a e.e.: eşantionul reţea, care stabileşte un număr de puncte aleatorii pe hartă, cu şansă egală de a fi selectate. Fenomenele şi faptele de civilizaţie sau cultură cele mai apropiate acestor puncte îa-tâmplătoare constituie ele însele o selecţie aleatorie. Încercarea de a introduce diversitatea într-un e.e. distruge reprezentativitatea eşantionului; eşantionul stratificat, care reflectă complexul cultural în profunzimea lui, împărţit în mai multe straturi, ale căror reprezentante sunt alese la întâmplare. Trebuie să se determine câte „culturi” se află într-un strat pentru ca rezultatele să poată fi comparabile; eşantionul disproporţionat, care este un tip de eşantion stratificat (folosit în 1957 de Murdock pentru a elabora e.e. al hunii – World Etk-nographic Saniple: W.E.S.). Metoda e.e. „demonstrează că similitudinile unor caracteristici culturale se datoresc difuziunii istorice dintr-o sursă comună şi necesităţilor funcţionale proprii anumitor regiuni, pentru a ilustra aportul factorului analitic în cadrul cercetărilor intercultiirale” (J. Sawyer). Ea se aplică cu succes la studiul civilizaţiei sau culturii comunitare (rurale sau urbane) deoarece comunitatea este o unitate naturală de tip complex. Criteriile lui Murdock după care trebuie aleasă o comunitate pentru eşantionare etnologică sunt cele ce au în vedere: coeziunea biologică, etno-socială, civilizaţia şi cultura., precum şi stratificarea miaiuială (economică, juridică etc). Eşantionarea a 60 de societăţi culturale efectuată de Murdock a dus la o tipologie schematică, ce uşurează determinarea structurilor etno-seciaie prin analiza cantitativă a caracterelor socotite specifice. În cercetareainter-culturală

pe baza statisticii deductive nu este nevoie de eşantionarea de mare cuprindere, de folosirea întregului material existent, ci numai de înregistrarea fenomenelor sau faptelor de variaţie şi distribuţie. Astfel e.e. sugerat de Charles W. McNett şi lioger E. Kirk a căpătat o aplicabilitate excepţională în domeniul cartografierii etnologice prin Atlasul etnografic al lumii, conceput şi executat de G.P. Murdock. V. cartografie, experiment etnologic.

„ETIC" – termen folosit de noua etnografie* americană pentru a denumi analiza etnografică a unei entităţi fonetice; e. este lui extras lexical desemnat de sufixul conceptului îon-etic (Kencorect etc. prezintă caractere specifice modului de trai şi modalităţii de gândire proprii fiecărui popor. Din acest punct de vedere, valoarea culturală este un concept mobil, fluent, dinamic, care se schimbă după meridiane, după nivelele de sensibilitate intelectuală, după gradele de obiectivizare culturală. Doliul la asiatici este alb, la europeni este negru. Frumosul îşi schimbă structura odată cu faciesul uman. Noţiunea de adevăr – după concepţia filosofică sau credinţa la care se referă. Sub acest raport, e. facilitează înţelegerea specificului etnic*, perceperea esenţei comportamentului cultural, concret, real, relevat de natura şi forma interre-laţiilor complexe social-istorice. Pentru că poporul creează valorile culturale într-un mediu ambiant, le face să fie coordonate ale acţiunii lui şi expresii ale destinului lui uman. În procesul de cristalizare a axiologiei generale, e. joacă un rol important. Ea procură materialul divers, istoric al valorii, aşa cum acesta apare pe glob. la diferite popoare, pe care axiologia îl preia, îl decantează şi extrage esenţa general umană a determinantelor etnologice ale valorii. În cultura română, preocupări de e. integrato în filosofic au avut L. Blaga, Mircea Eliade, P. Co-marnescu, Liviu Russu, Kicolae Mărgincanu şi alţii;

preocupări de axiologie şi e. marxistă întâlnim) a C. I-onescu-Gulian, Al, Tănase, Henri Wald, L, Grünberg şi alţii. V. behaviorism etnologic, specific etnocultural.

ETNOBIOGRAFIE – concept de etnologie juridică, (acreditat de Jean Poirier) care se referă la aşa-zisa „autobiografie a unei comunităţi etnice”, făcută de reprezentanţii acestei comunităţi cu ajutorul anchetatorului de teren. E. urmăreşte să redea conţinutul juridic al existenţei comunităţii etnice, cu toate implicaţiile psiho-sociale şi cultural – istorice.

ETNOBIOLOGIE – disciplină biologică care studiază determinarea comportamentului cultural. Asupra determinării biologice a comportamentului s-au elaborat două ipoteze: una conform căreia ereditatea etnică evoluează în timp şi spaţiu şi alta conform căreia nu evoluează. În baza celei de-a doua ipoteze, împotriva eredităţii etnice nu se poate lupta decât medical. Această concepţie a fost aspru criticată deoarece a facilitat teorii rasiste, după care unele popoare au fost considerate superioare faţă de altele, socotite inferioare. V. behaviorism etnologic.

ETNOBOTANICĂ – disciplină botanică ce studiază relaţiile reciproce dintre comunitat ea etnică şi mediul vegetal. E. trece în revistă plantele utile comunităţilor etnice (alimentare, condiraentare, excitante, iritante, toxice, colorante, farmacop cice etc); analizează acţiunea omului transmiterea ulterioară. E. în vremea noastră este tot mai mult subordonată factorilor socio-eco-nomici. Ea se complineşte sau destramă prin migraţie (emigraţie, imigraţie şi admigraţie), Uneori migraţiile întăresc identitatea etnică a populaţiilor aborigene, atunci când se sprijină pe aceeaşi spiţă genetică; alteori o schimbă radical, atunci când provin din spiţe genetice diferite, în ultimul caz migraţiile provoacă redistribuirea populaţiilor şi mutaţia compoziţiei lor etnice ca şi mixtura de civilizaţii

şi metisajul cultural (situaţia unor state din America Latină a căror creştere demografică se bazează pe migraţia planificată), încrucişările etnice provoacă schimbări în e. componenţilor. Modelul încrucişărilor începe prin încrucişări biologice (a cross biologica! model), continuă prin încrucişări de civilizaţie (a cross civilizaţi on model) şi se încheie prin încrucişări culturale (a cross cultural model). În toate aceste încrucişări, e, suferă modificări repetate, care duc în cele din urmă la transmutaţia ei în altă categorie psiho-socială. V. etnie.

ETNIE – unitate etnică determinată în timp şi spaţiu, cu trăsături sociotipice particulare. Ceea ce caracterizează e. nu sunt atât aspectele biologice cât mai ales cele de civilizaţie şi cultură (limba, obiceiurile, tradiţiile etc). E. stă la baza unor forme complexe de unităţi sociale (popor, naţiune). E, trebuie distinsă de alte unităţi etnice (grupul etnic, comunitatea etnică etc). În evoluţia conceptului de e. constatăm câteva accepţii: 1. rezultatul unui gen de viaţă, care are la bază o comunitate de limbă, de credinţe, obiceiuri, norme etice şi o aşezare teritorială comună (Rickard Molard); 2. grup închis, endo-gamic, care are aceeaşi origine şi aceeaşi limbă, deoarece derivă dintr-un strămoş comun (S.F. Nadei); 3. grup localizat ce are un număr indefinit de legături sociale, foarte strânse (Meyer Fortes); 4. „lume” concepută în timp, localizată în spaţiu şi rigidă în contextul ei social (P. Mcrcier).

EŢNOASTRONOMIE – disciplină astronomică (acreditată de Elizabeth Chesley Barty) care studiază motivele iconografice, textele sacre şi riturile tradiţionale ale comunităţilor etnice, referitoare la astre, constelaţii, cosmos şi cosmografie, cu toate interpretările şi implicaţiile acestora. E. derivă din ariwqsiro-nomie* pe care o continuă la nivelul comunităţilor etnice.

ETNOAX10LOGIE – ştiinţă a valorilor comunitar-etnice (spre deosebire de axiologie care este ştiinţa

valorilor general-umane), Studiază geneza, structura şi funcţiunea valorilor culturale în comunitatea socială de tip el. nic, particularităţile axiologice ale unui popor, ca produse alo practicii lui social-istorice. Conceptele de bun, frumos, adevăr.

10*

ziimea internă şi dinamismul evolutiv al activităţii globale a comunităţii etnice. Studiul e. este dependent de cel al einoculturir corespunzătoare. V. arliecivinza-ţie, civilizaţie, etnologie regională.

ETNOCOREGRAFIE – disciplină coregrafică care studiază activitatea Indică (jocul şi dansul) unei comunităţi etnice. E. urmăreşte să descopere sursele magice şi mitice ale dansului primitiv, arhaic, tradiţional şi popular, să le descrie, analizeze şi interpreteze conţinutul şi forma pentru a stabili în ce constă substratul lor ludic, să releve adaosurile istorice de tipul contaminărilor, influenţelor şi calcurilor în formarea adstratului lor Indic şi, prin acesta, să redea şi să interpreteze structura şi dinamica stratului ludic popular contemporan. V. cheirosofic.

ETNOCRAŢIE – conducerea unei comunităţi etnice de către propriii ei reprezentanţi. E. prezintă diverse forme istorice: gerontocraţia*, în comuna primitivă, pentru conducerea etniilor (trib, confederaţie de triburi) prin reprezentanţi de vârstă şi sex (sfaturile de bătrâni); teocraţia, în evul mediu, pentru conducerea confederaţiilor de state libere, a milet-urilor confesionale, constituite în etnarhii*, prin reprezentanţi ai castei clericale; e. modern? < pentru conducerea statelor naţionale prin reprezentanţă politică de clasă socială, categorie socială sau castă. În statele naţionale de tip burghez conducerea este eligibilă, se realizează conform principiului „numerus claus-us” (după care alături de „naţiunea majoritară” pot participa la conducerea statului şi „minorităţile naţionale”; participarea acestora este însă restrictivă), în statele

naţionaliste conducerea se realizează conform principiului „numeros nullus” (după care niciun „străin” nu poate participa la conducerea statului). Aceasta a fost situaţia statelor de tip fascist şi mai ales a statului nazist.

EŢNGCULTURĂ – cultură proprie unei comunităţi etnice. Cu studiul e. se ocupă etnologia diferenţială*, în structura e. intră: elemente şi aspecte ce constituie universul de bunuri şi valori spirituale proprii unei comunităţi etnice; fenomene şi fapte de morfologie şi stilistică a creaţiei (religioase, filosofice, ştiinţifice, artistice, juridice etc), ceea ce dă coeziune internă concepţiei despre viaţă şi lume şi dinamism viziunii plastice a acestei concepţii în comunitatea etnică. Studiul e. implică inevitabil pe cel al etnocivilizaiici. V. cultură, etnologie regională.

ETNODEMOGRAFIE – disciplină care studiază la scara micro-demografică unităţile etnice de factură restrânsă, ca şi grupurile ca părţi constitutive ale unei populaţii statistice nedefinite. Obiectul principal al e. este analiza şi a comunităţii etnice asupra asociaţiilor vegetale, modificările geografiei vegetale (prin mutilările forestiere, extinderea agriculturii, sterilizarea solului, poluare), relevă acţiunea mediului botanic, cu asociaţiile lui vegetale, asupra comunităţii etnice (civilizaţia lemnului, elaborată în habitaţiile forestiere, în savane, lunci şi delte, inventarul ustensilelor de lemn în ocupaţiile agricole etc), prezintă aspectele esenţiale ale dendrologiei, ale ritologiei vegetale, ale simbolismului fitomorf ca aspecte esenţiale ale culturii primitive, tradiţionale sau populare. O deosebită atenţie acordă e. motivelor decorative de origine vegetaia, rolului pe care plantele îl joacă în creaţia artistică tradiţională. Printre promotorii e., alături de A. de Gu-bernatis, Ch. Jorey şi alţii, se numără şi românii Sitnion FI. Marian, A. Borza şi alţii.

ETNOCENTRISM – concepţie istorico-etnologică care

susţine că aproape fiecare comunitate etnică se pune în centrul preocupărilor ei faţă de alte comunităţi etnice; fiecare popor judecă pe celelalte popoare în raport cu necesităţile, cu optica, cu idealurile şi capacitatea lui de creaţie şi consum în domeniul civilizaţiei şi culturii. Într-un sens îngust, e. semnirică poziţia subiectivă, apreciativă, egoistă a oricărui popor care se vede numai pe sine şi se vrea numai pe el în centrul atenţiei şi intereselor general-UKiane. De e. au suferit unele popoare antice, medievale şi moderne, care asumându-şi superiorităţi rasiale, economice, militare, imperialiste, civilizatorii şi culturale au oprimat şi exploatat popoarele cucerite. E. unor popoare exiropene s-a extins teoretic şi opresiv din antichitate până în secolul al XIX-lea, cuprinzând o parte din Europa, dând naştere la ceea ce a început să se numească în Occident europocenty-ism. În prezent, noţiunea de e. este din ce în ce mai puţin luată în consideraţie. V. empatie etnică.

ETNOCÂND – 1. uciderea în masă a unei părţi sau a unei întregi, comunităţi etnice, în urma unei invazii, conflagraţii sau pe alte căi, pentru a-i acapara bunurile materiale şi pentru a-i ocupa teritoriul. Unele puteri colonialiste au aplicat în decursul expansiunii lor aceste tehnicii de ucidere. E. este în acest caz o variantă a genocidului: 2. modificarea forţată şi programată a structuri biosociale sau culturale a unei microunităţi etnice, pentru a o anihila pe plan social şi a o integra în contextul sistemului politic şi de stat al macro-unităţii agresoare. V. acculhtraţie, transculturafie.

ETNOCIVÂLIZAŢIE – civilizaţie proprie unei comunităţi etnice. Cu studiul e. se ocupă etnologia diferenţială. În structura unei e. intră: modul de viaţă propriu comunităţii etnice, fenomene şi fapte de tehnologia producţiei bunurilor materiale, coe-ETNOGENEZĂ – procesul de formare a unui popor ca unitate social-istorică.

E. prezintă două explicaţii: una de ordin mitic-legeudar şi alta ştiinţifică, biolingvistică şi socio-culturală. După explicaţiile mitic-legendare, formarea popoarelor presupune un proces paraistoric care se bazează pe miracole, intervenţii divine etc. Mitologiile străvechi scot în evidenţă geneza spontană din regnul mineral, vegetal sau animal (ia vechii egipteni, indieni, iudei, babilonieni etc). După explicaţiile ştiinţifice, formarea popoarelor presupune un proces istoric de îndelungată evoluţie. Studiu! e. ştiinţifice a luat o amploare deosebită începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, odată cu dezbaterile asupra autohtouităţii, continuităţii şi specificităţii unor popoare europene şi cu studiul accultura-fier unor popoare extra-enrope-ne. Trecerea de la unitatea socială nedefinită sub raport etnic, la comunitatea etnică a început încă din comuna primitivă. În stabilirea unui proces de e. intră: locul, timpul, cauzele, componentele etnice, elementele etnogene-zice (limbă, obiceiuri, tradiţii etc.). Locul condiţionează, prin structura lui geomorfologică şi prin bogăţia lui naturală, modul de accelerare sau încetinire a procesului e. Locul unde s-a născut un popor poate fi diferit de acela unde acesta trăieşte. După locul de naştere popoarele se împart în indigene şi alogene, E. este un proces social-istoric de lungă durată. De răstimpul naşterii unui popor se leagă stabilirea elementelor lui de civilizaţie şi a caracterelor lui culturale. De succesiunea acestor elemente şi caractere ţine continuitatea istorică a poporului respectiv şi formarea personalităţii lui etnice. Unele e. au loc pe cale paşnică, prin mi-graţie înceată, infiltrare, convieţuire, amestec, simbioză şi asimilare, provocate de un îndelung impact demografic; altele pe cale violentă, prin înfrângere în războaie, capturare şi dominare totală. Numărul, cantitatea şi calitatea componentelor etnice (populaţii, neamuri, popoare etc), stadiul lor de dezvoltare dau

imaginea reală a complexităţii şi profunzimii procesului e. Sin. t componente principale şi componente secundare, rezultate din mişcările de populaţie reduse şi pendulatorii, numite metanazta-se*, achnigrări, transmigrări. Sudarea clementelor componente nu se face aleatoriu, ci în ordinea capacităţii de asimilare reciprocă. Un popor mic, învins, poate impune civilizaţia şi cultura lui poporului mare învingător (cazul grecilor învinşi de romani). Cucerirea Daciei şi transformarea ei într-o provincie a Imperiului roman a dus întâi la amestecul poporului dac cu cel roman, şi apoi la naşterea unui popor nou, poporul român. E. română s-a consolidat în decursul câtorva secole, perioadă în care noul pogenealogiilor pentru a surprinde gradul de consanguinitate etnică şi alcătuirea inicroistoriei, pentru a înregistra fecunditatea diferenţiată pe sexe şi vârste, compoziţia reproducţiei lărgite, natalitatea şi mortalitatea în grupurile săteşti. E. urmăreşte stabilirea unui model matrimonial statistic care să statueze noi reguli formale privind gradul de rudenie şi căsătorie, în contextul unei comunităţi zonale de tip etnic, omogene sau alogene.

ETNOERGONOMIE v. ergonomie.

ETNOESTETICĂ – disciplină estetică care studiază: a. geneza, structura şi funcţiunea categoriilor estetice populare din perspectiva comunităţii etnice: tragicul, comicul, dramaticul, grotescul, burlescul etc; b. modalităţile de cristalizare artistică a acestor categorii în opere de artă populară; c. relaţiile estetice pe care le promovează fiecare formă de artă în comunitatea sătească tradiţională şi contemporană; d. sincretismul artei populare ca expresie a heteronomiei artei; e. modul de valorificare a artei populare proprie fiecărei comunităţi etnice; f. arta populară ca instrument de educaţie estetică. E. nu trebuie confundată cu estetica populară al cărui conţinut şi sferă sunt mai bogate. Estetica populară include la contextul ei şi e. În domeniul e. române s-au

remarcat: Barbu Delavrancea (Estetica poeziei populare, 1913), Alex. Dima (Arta populară şi relaţiile ei, 1971), Grigore Zmeu (Repere estetice în satul românesc, 1973).

ETNOFILIE – afecţiunea pentru tot ceea ce priveşte viaţa unei comunităţi etnice, civilizaţia şi cultura ei. Termenul este antonimie prin conţinut şi sferă cu cel de xenofilie.

ETNOFILOSOFIE – disciplină filosofică care reprezintă o formă evoluată modernă a etnosofiei. E. capătă o amprentă psihosocială etilică, prin modul particular de a concepe, simţi şi explica temele şi problemele filosofiei generale.

ETNOFOBIE – I. rezervă sau ostilitate faţă de tot ceea ce se referă la particularităţile materiale şi spirituale ale unei comunităţi etnice (aspect etnologic); 2. stare patologică de spirit, care exprimă teama de coca ce este propriu şi caracteristic unei etnii (aspect psihologic-medical).

ETNOGENEALOGIE – disciplină istorică care studiază geneza popoarelor, legăturile lor etnice şi derivarea lor istorică. Datele referitoare la e. sunt furnizate de istorie, sociologie, lingvistică, etnografie, folclor, artă populară etc. E. exprimă, în ultima analiză, filogeneza etniilor prin etnogenezer lor; procesul de dezvoltare istorică a popoarelor ca rezultat al evoluţiei lor naturale. Cercetările de lingvistică, de psihologie socială, de istorie a culturii folosesc, la rândul lor, rezultatele e.

lucrat pentru interpretarea şi formularea legilor de producere a creaţiei populare. Din acest punct de vedere, e. se menţine la nivelul concret de cunoaştere a realităţii arcial-istorice, spre deosebire de etnologie care se ridică la nivelul abstracţiilor teoretice, al cugetări: asupra viziunii globale a, creaţiei populare. În etnografia sovietică actuală se foloseşte concepţii de „cercetare etnografico-etri. >! ogie; i „(I. Bromley, The Te vin i' Jhnos and its Definition,

1974\, pentru a desemna unitatea dialectica a acestor două trepte ei aşi investigaţii ştiinţi-cetările e. au trecut, la secolului al XIX-lea, de naşterea descriptiv-anali-popoarelor aşa-zise „primi – „aliterate”, „nedezvoltate”, la cele „evoluate”, „„, „industrializate”, de rea simplistă, serială şi a după materialul, de clasificarea complexă, şi integratoare a mode viaţă al popoarelor, indi de stadiul de dezvoltare şi. dul lor de creaţie în istorie. f ltil al XX-lea, e. a depăşit igarea descriptivă ce urmăonsemnarea documentelor: n, concrete, de viaţă facto-a pentru a trece la investi-a paralelă şi dirijată a docutelor de arhivă şi colecţiile cale, corelate primelor. În abordarea acestei categorii de documente (teren, arhivă, muzeu), e. recurge la metoda inductivă (pendulând între inducţia ale ace fiice. Ce sfârşitul la cum tica tive „în „de?

Ia: rica logi; gare mec muz aristotelică sau complexă şi inducţia baconiană. sau selectivii). E. apelează şi la metodele mai noi ale analogiei, comparaţiei şi ipotezei. V. etnologie, folcloristică, ştiinţa arfei populare, sincretism.

ETNOGRAFIE ISTORICĂ – disciplină care studiază din perspectiva istoriei o comunitate etnică. E.i. nu trebuie confundată cu istoria etnografiei, care este o ramură a istoriei ştiinţei. E.i. este omologă. einoistoriei. V. micro-istorie.

ETNOGRAFIE JURIDICĂ – 1.

ansamblul tuturor formelor materiale ale activităţii juridice a unei comunităţi etnice: amenajările locurilor (sacre sau profane) pentru desfăşurarea judecăţii (vatra satului, pragul bisericii, hotarele moşiei săteşti etc); formele judecăţii comunitare pe cete de obşte (judecata opiniatră a feciorilor din sat, judecata profesională a oamenilor vrednici, judecata capitală a cetei de bătrâni); tehnica juridică populară (strigarea peste sat; judecarea în două instanţe, a opiniei publice şi a cetelor de vârstă; sancţiunea propriu-zisă); instrumentarul judecăţii (arborii

sau stâlpii justiţiari, răbojurile, alte semne juridice etc); 2. ramură a etnografiei care studiază elementele „faptele şi aspectele concrete ale vieţii juridice a. unei comunităţi etnice, E.j, şi folclorul juridic* stau la baza studiilor de etnologie juridică. Referinţe asupra e.j. În litera iară română an făcut: Theodor por a trebuit să ducă „o luptă necurmată pentru a-şi păstra fiinţa, pentru a-şi asigura continuitatea pe teritoriul în care s-a născut şi dezvoltat, în ciuda vicisitudinilor istorice”. V. antropogeneză, etnologie.

ETNOGEOGRAFIE – disciplină geografică care studiază influenţa reciprocă dintre mediul geografic şi comunitatea etnică. Determinant în etnogenesă* nu este mediul geografic, ci compoziţia et-nogenetică şi condiţiile complexe ale procesului de formare. E. nu trebuie confundată cu antropogeografia* şi nici cu geopolitica.

ETNOGEOLOGIE – disciplină geologică ce studiază stratigra-fia civilizaţiei şi culturii tradiţionale şi populare din perspectiva formării, succesiunii şi corelaţiei lor. Etnogeologii disting trei categorii de stratificare a civilizaţiei şi culturii, cu variantele şi formele corespunzătoare: substraturile, adstraturile şi straturile. Substraturile relevă geneza fenomenului ori faptului de civilizaţie sau cultură; adstraturile, adaosurile extrinseci ce intervin în condiţii speciale de creştere a compoziţiei fenomenelor şi faptelor date, iar straturile – formele ultime elaborate, stadiul actual de cristalizare în domeniul cercetat. Stratigrafia civilizaţiei şi culturii se face pe unităţi mari de activitate istorică (pe perioade, epoci, secole şi decade), ca şi pe unităţi mari de încadrare geologică: civilizaţii şi culturi terestre şi acvatice (civilizaţii şi culturi campestre, de stepă, silvice şi montane). V. stratigrafie.

ETNOGONIE – concept care se referă la geneza, evoluţia şi dispariţia unei comunităţi etnice de tipul tribului, clanului, poporului sau naţiunii din perspectiva

mitologiei. E. este relatată de miturile presupusei microistorii comunitare, de glotogenealogia şi de legendele criptice asupra întemeierii instituţiilor sociale şi a modelelor de comportament cultural. V. antropogonie.

ETNOGRAFIE – ştiinţă care observă, analizează, descrie şi clasifică particularităţile modului de viaţă şi ale formei de civilizaţie a unei comunităţi etnice. În cercetarea ei, e. foloseşte observaţia directă sau indirectă, obiectivă sau subiectiva, incidentală sau „participantă”; analiza cantitativă sau calitativă, structurală sau funcţională; descrierea obiectivă sau subiectivă, factologică sau fenomenologică; clasificarea simplă sau complexă (taxonomică sau tipologică), autonomă sau integrată în sistemul general al clasificării ştiinţifice. E. nu constituie o ştiinţă aparte faţă de etnologie, ci numai prima treaptă de cercetare a fenomenelor şi faptelor materiale ale unei comunităţi etnice, alături de folcloristică şi de ştiinţa artei populare. În acest context ştiinţific, e. furnizează documentarea de teren, materialul brut, cules şi semiprede Institutul de etnografie şi folclor, de Comisia de antropologie şi etnologie a Academiei R.S.R. şi Subcomisiile şi Cercurile de etnologie din ţară.

ETNOID – element constitutiv al unei unităţi etnice, care nu posedă autonomie, dar care este un nucleu de bază al vieţii etnice. E. este un punct de concentrare şi polarizare a unor elemente de civilizaţie şi cultură în structura unei etnii”, interdependent în reţeaua constitutivă a unităţii etnice din care provine. Stabilitatea lui structurală depinde de configuraţia celorlalte e. din reţea. E. este labil, fluent, în plin dinamism, după cum labilă, fluentă şi dinamică este şi unitatea etnică din care face parte organică. Practic, este partea măsurabilă a unităţii etnico. V. etnonietrie.

ETNOINFORMATICĂ – inter-disciplină care se ocupă cu studiul întregii game de informaţii sociale de tip etnic

ce fac parte din comunicaţiile de masă. E. studiază modul cum sunt generate, sistematizate şi puse în circuitul intra şi inter-etnic cunoştinţele şi mesajele culturale, cu semnificaţiile lor materiale şi spirituale; modul în care comportamentul etnocivilizatoriu şi creaţia et-no-cuâturală sunt transmise posterităţii. V. etnologie informaţională.

ETNOISTORIE – disciplină care studiază microistoria unei comunităţi etnice, evenimentele aparent insignifiante, neconsemnate în scris, păstrate prin tradiţie orală, uneori apocrifă. Sursele de informaţie ale e. sunt îndeosebi documentele de teren, care prezintă alte caractere decât documentele de arhivă. Documentele de teren se referă la etnogeneza aşezărilor, descoperirilor şi invenţiilor, superstiţiilor, credinţelor, cutumelor, datinilor, uzanţelor, glotogenealogiei, glotocronologiei, mitologiei etc. E. interpretează documentul istoric în semnificaţia lui etnologică şi documentul etnologic în semnificaţia lui istorică. E. nu trebuie confundată cu paleoetnologia*, arheoetnologia. E. studiază şi izolatele (umane, etnice şi culturale), mixturile şi metisaj ele de popoare, civilizaţii şi culturi. Pentru studiul e. s-au publicat reviste cu acelaşi nume în: Italia, S.U.A. etc. Lucrări de referinţă asupra e.: E.W. Voe-gelin, An Ethnohistorian’s view-point, 1954; E. Leacock, Sympo-sion on die concept of ethnohis-tory: Comment, 1961; W.N. Fenton, Ethnokistory and its problems, 1962; B.S. Cohn, Ethno-history, 1968; Robert M. Carmack, Ethnohistory; a review of its development, definitions, methods and aims, 1972; Paul Simionescu (Documentul etnografic – semnificaţii şi limite, 1976).

EMOLINGVISTICĂ – disciplină lingvistică ce studiază relaţia dintre civilizaţie şi cultură pe de o parte şi limbaj pe de altă parte; rolul limbajului în determinarea conţinutului unei civili-T. Burada (Despre crestăturile plutaşilor pe cherestele şi alte semne doveditoare, 1880; Despre crestăturile şaâgăilor pe droburile de sare, 1885); P.N.

Panaitescu (Răbojul, 1946); Romulus Vulcănoscu (Semnele juridice, în Etnologia juridică, 1970). V. antropologie juridică, geografie juridică, sociologie juridică.

ETNOGRAFIZARE – 1. proces cultural care constă în considerarea unui popor numai din perspectiva trecutului, sub aspect tradiţional. Din acest punct de vedere se poate spune că europenii au cunoscut popoarele celorlalte continente pe măsură ce le-au descoperit etnografic, reducând imaginea lor la etnografia lor; 2. tendinţă pseudoştiinţifică de reducere a cunoştinţelor despre \m popor la strictul necesar rezultat din observaţia directă şi descrierea analitică a faptelor.

ETNOGRAMĂ – reprezentare grafică prin scheme, tipuri, modele şi fotograme a unor fenomene şi fapte de etnocivilizaţie* şi etno-cultură*, pentru a ilustra documentar situaţia lor concretă şi pentru a interpreta teoretic prezenţa, diseminarea şi frecvenţa lor în timp şi spaţiu. E. este o hartă reductivă, o schiţă de hartă, în care formele de relief sunt reduse la perspectiva lor generală şi prezintă un caracter orientativ şi indicativ, pe care se marchează materialele investigate cu ajutorul alegoriilor şi simbolurilor grafice. E. este o cartoeramă etnică.

V. cartografilă, isoetnie, metanastază.

ETNOHERMENEUTICĂ – interpretare subiectiv-etnică a literaturii populare niagico-mitologice şi îndeosebi a expresiilor indirecte, parabolelor, ghicitorilor şi naraţiunilor despre activitatea practică a unor căpetenii religioase ale comunităţii arhaice (vrăjitori, şamani etc), în care se relevă sursa secretă a cunoştinţelor lor şi puterea lor ocultă pusă în slujba comunităţii. Termen folosit (de B.L. Bellman) în studiul unor aspecte ale şamanismului siberian. V. hermeneutică, şaman, şamanism.

ETNOIATRIE – disciplină etnologică al cărei obiectiv primar este cunoaşterea şi explicarea unor forme de civilizaţie şi cultură prin datinile, obiceiurile, practicile şi

uzanţele medicale populare. Unii oameni de ştiinţă consideră e. ca parte aplicativă a iatrosofiei*, alţii consideră iatro-sofia ca încununare teoretică a eforturilor e. Cercetările de e. au fost iniţiate de medici, continuate de folclorişti şi integrate în contextul ştiinţelor social-istorice de etnologi. În literatura română de specialitate, studiile de e, au fost promovate de „Institutul de Igienă şi Sănătate publică” din Bucureşti, de „Societatea română de istoria medicinei” din Bucureşti, de catedrele de istoria medicinei de la Institutele de medicină din Bucureşti, Cluj.

Iaşi.

Timişoara

Craiova, pentru a cuprinde integral şi explica polivalent fenomenele şi faptele de civilizaţie şi cultură ca atare. În funcţie de scopul cercetării e. poate fi: o ştiinţă teoretică, care îşi propune să abordeze toate problemele abstracte ale activităţii materiale şi spirituale ale omului ca făptură creatoare şi consumatoare de civilizaţie şi cultură; o ştiinţă concretă care abordează fie întreaga tematică a activităţilor etnice, fie numai unele teme diferenţiale; o ştiinţă aplicativă care urmăreşte valorificarea calităţilor sau ameliorarea deficienţelor unităţii etnice luate în consideraţie. În efortul ei de a. surprinde şi a cerceta, de a descoperi şi explica, de a interpreta şi formula (ipoteze, teorii şi legi), e. a fost treptat identificată cu antropologia generală şi antropologia culturală; cu sociologia culturii (Jean Caze-neuve), cu sociologia generală (Jean Poirier) etc. în prezent e. a devenit o ştiinţă fundamentală, creatoare a unei familii de ştiinţe, înrudite între ele prin obiectul cercetării, şi o ştiinţă integratoare a acestei familii într-un sistem de ştiinţe etnologice particulare, în sprijinul dezvoltării e. s-au creat în secolul al XIX-lea societăţi şi asociata de specialişti şi amatori (Società ethnologiqne de Paris, 1839; American Ethnological Society, 1842; Ethnological Society, Londra,

1843, un Sector de etnografie al Societăţii ruse de geografie, 1845; o Secţie de etnologie a 5 ci tăţii geografice române, 1875 etc). S-au creat catedre de etnologie la universităţile din marile oraşe europene, americane, asiatice, muzee şi reviste de etnologie, s-au scris numeroase tratate de etnologie. V. bibliografie selectivă, muzeu, publicaţii de etnologie, unităţi de cercetare etnologică-ETNOLOGIE APLICATĂ – ramură a etnologiei care studiază schimbările exogene ale populaţiilor şi ale programului de dezvoltare a comunităţilor etnice închise, de tipul izolatelor culturale sau al comunităţilor etnice deschise, de tipul popoarelor sau al naţiunilor. E.a. apare, ca şi antropologia aplicată*, în condiţii speciale de dezvoltare a unităţilor sociale supuse unui impact mai mult violent decât lent, sau în societăţile care îşi programează experimente culturale. Modificările structurii tradiţionale sunt axate pe politica culturală a statului în cauză. V. antropologie at".

ETNOLOGIE CULINARĂ – ramură a etnologiei, care studiază raportul între alimenta/ţie şi existenţa umană (sănătate, muncă, joc, creaţie), pornind de la obţinerea alimentelor brute sau preparate (mâncăruri sau bătriuri,), alcătuirea meniurilor obişnuite sau ocazionale (rituale, ceremoniale, festive), abstinenţa sau orgia alimentară, varietatea şi abundenţa reţetelor culinare, fantezia tehnică a preparării unor mâncăruri şi băuturi pentru azaţii şi culturi, în exprimarea comportamentului etnic şi a modului de viaţă al unui popor, în elaborarea stilului de ghidire. După Margaret Mead*, limbajul este un instrument de cercetare ştiinţifică. În etnologie. Cu ajutorul limbajului se poate determina stadiul de evoluţie istorică al unui popor şi gradul lui de autodeterminare spirituală în contextul celorlalte popoare. După unii oameni de ştiinţă, lingvistica generală se confundă de fapt cu e.

EMOLIT – element constitutiv al unui fenomen, fapt

de civilizaţie sau cultură extras prin etnoliză. Cu ajutorul e. se poate constata structura intimă şi dinamică a fenomenului sau faptului analizat, sau se poate reconstitui, după metoda paleontologică, contextul din care a fost extras.

EMOLIZĂ – analiza calitativă a unui fenomen sau fapt de civilizaţie sau cultură efectuată în vederea descompunerii în ei noliţi. E. serveşte la cunoaşterea procesului de creaţie în domeniul etnocivilizaţiei şi etnoculturii şi la stabilirea parametrilor modelelor corespunzătoare.

ETNOLOGIE – concept (prefigurat de de Chavanes în Essai sur l'educat ion intellectttelle avec le projet d'une sciance nouvelle, 1787) care desemnează ştiinţa ce se ocupă cu studiul genezei, structurii, dinamicii şi funcţiunii formelor istorice de civilizaţie şi cultură, din perioada primitivă până în prezent şi cu peospeeţianea formelor de civilizaţie şi cultură în viitor. În dezvoltarea ştiinţifică, conceptul de e, a căpătat mai multe înţelesuri în funcţie de obiectul, metodele şi scopul cercetării propuse. În funcţie de obiectul cercetării, e. este definita: f. ştiinţa varietăţii omului (pe diferite trepte de evoluţie) ca făptură creatoare şi consumat d

toare de U I

nu i (Dttll 2

ştiinţx g fi * i

un

unit ttk I

cu t f u

tribal f I

p i i r

Inţa ce

mi 1 nit u

pers îi îl I ni i i

în 11

sistt 1! I
îiulm d \] (
mitin i
(o ic pt M;
mise re ni
e ilr e îi i t
În Îi
furniri t’e i t
li
e. studii d
f nu
cnan t
în < în u
todele – I
ai ui
(la m\ ci
11 i i
grafii f t
ele
popii tt
rică (bii
etndoşai
giei regi
ralist i (i
i
Intime 1
t
deteriun
i ic
ţionilis fu or
d Ci im ai i
Inerente ni
– i ip, ente
lelor a e — —
cu at) I od L-ai n

(Ia nu şi fapttlot
lui formelor

reale, ideale sau necesare cercetării); – complexării cresc înde a cercetării concrete şi încadrării ei interdisciplinare. În acest ultim, sens e. urmăreşte să folosească întreaga metodologie a cercetării etnice, a schimburilor economice, a dualismului economic în statele coloniale, a procesului de trecere de la aşa-zisă „economie edenică” la „economia forţată”, de la economia preindustrială la cea industrială, de la economia nediferenţiată la economia diferenţiată (de tip modern), pentru a justifica forma şi gradul de reprezentabilitate civilizatorie a unei comunităţi concrete. Preocupări de e.e. au avut L.H. Morgan, Fr. Engels, B. Malinowski, M. Mauss, R. Bunzel, M. Herskovits, J.H. Stewart, R. Thumwald, M. Gode-her, G. Balandier şi alţii. În studiul etnografiei marxiste s-a subliniat importanţa factorului economic în determinarea modului de viaţă şi civilizaţie a unui popor. Fr. Engels a stabilit legătura dintre unităţile sociale (familie, neam, stat etc.) şi modul de producţie economică. S.P. Tol-stov a subliniat importanţa determinării tipurilor economice pentru caracterizarea etnografică a unui popor.

ETNOLOGIE ESTETICĂ v. etno-esteiică.

ETNOLOGIE INFORMAŢIONALĂ – modalitate de aplicare în etnologie a teoriei informaţiei şi informaticii în vederea cercetării civilizaţiei şi culturii. Teoria informaţiei ajută cunoaşterea etnologică, iar informatica acţiunea etnologică. Prima depăşeşte explicaţia simplă a transmiterii de informaţii de teren, arhivă şi laborator etnologic, pentru a facilita celei de a doua o concepţie generală asupra cunoaşterii şi mesajului informaţional. În aceste condiţii, teoria informaţiei se dovedeşte a fi pentru a.i. O sursă metodologică de investigaţii ştiinţifice şi o schemă ideativă a elaborărilor unei cunoaşteri calitative

interdisciplinare, iar informatica, o sursă inepuizabilă de cantificare a materialelor legate de problemele urgente ale cercetării programate şi de gestiune a ştiinţei şi tehnicii etnologice. În ultimele decenii ale secolului nostru, informatica a pătruns în marile arhive de materiale etno-sociologi. ce şi socioetnologice din S.U.A., U.R.S.S., Franţa, pentru a pune ordine matematică în sistematizarea şi folosirea acestui material imens necesar în cunoaşterea istoriei civilizaţiei şi culturii populare mondiale. În esenţa ei, e.i. urmăreşte să surprindă unele aspecte puţin cunoscute ale realităţii, să descopere fenomene şi fapte de civilizaţie şi cultură degradate, să inventeze fapte de civilizaţie şi cultură fără corespondenţe în realitate. În această ipostază, e.i. prezintă două aspecte complementare: de modalitate metodologică a cercetării realităţii concrete şi de tehnică a invenţiei unei realităţi virtuale. În prezent, în e.l. îşi dispută întâietatea două explicaţii metodologice: o explicaţie mecanografică, conform căreia calculatoarele electronice pot executa orice activitate formală de tip superior, reducând pe om la o făptură deajunge la obiceiurile, uzanţele şi practicile culinare şi de consum. În această perspectivă bucătăria apare ca instituţie socială de bază a unei unităţi etnice (familie, spiţă de neam, neam, popor, naţiune) şi constituie o preocupare specială a investigaţiei etnologice, denumită recent e.c. sau etnoculinaristică (etnoculinary). Prefigurări ale e.c. apar în Istoriile lui Herodot, în descrierea orgiilor culinare din Satiricon-xă lui Petronius, în jurnalele de călătorie ale marilor exploratori ai lumii, în festinurile sardanapalice din Garganiua şi Pantagruel de Rabelais, în descrierile minuţioase din Le cru et le cnit a lui C. Lévi-Strauss. Închegarea e.c. ca ramură diferenţială a etnologiei are loc abia în a doua jumătate a secolului al XX-lea, odată cu stabilirea funcţiunii civilizatorii şi culturale a nutriţiei în comunitatea socială. Sistematizarea

materialelor de teren şi arhivă, efectuate întâi de aşa-zişii „nutriţionişti” asupra metodelor de preparare a alimentelor ia grupuri sau comunităţi etnice indigene, a dus inevitabil la studiul etnologic al tipurilor de alimentaţie etnică, al structurii alimentaţiei zonale şi regionale pe glob. Prin stabilirea profilurilor de alimentaţie pe clase de sex, vârstă, profesiune, confesiune, de muncă, precum şi prin studiul alimentaţiei pe grade de sănătate şi trepte de credinţă, e.c. aduce o contribuţie substanţială la studiul etnocivili-zajier şi etnoculturU* ca şi la studiul etnoiatrier şi iatrosofiei. La noi au cercetat direct sau indirect, e.c. Sim. Florea Marian, Tudor Pamfile, lon-Aurel Candrea, recent Ofelia Văduva care a cartografiat alimentaţia populară într-o microzonă, după structura materiei prime şi pregătirea ei (Atlasul complex „Porţile de Fier”, Bucureşti, 1972).

ETNOLOGIE DESCRIPTIVĂ v.

etnografie.

ETNOLOGIE DIFERENŢIALĂ – ramură a etnologiei care studiază, teoretic şi metodologic, diferenţierile, în timp şi spaţiu, ale formelor, aspectelor, complexelor de civilizaţie sau cultură. În acest sens, fiecare componenţă a etnologiei generale poate constitui obiectul unei e.d. V. etnologie regională.

ETNOLOGIE ECONOMICĂ – disciplină economică care studiază fenomenele şi faptele economice, primitive, arhaice, tradiţionale sau contemporane, ce reflectă pe plan istoric diferite forme şi grade de civilizaţie comunitară. E.e. surprinde şi relevă incidenţele producţiei economice, ale progresului tehnologic, metodelor de circulaţie, schimbului şi consumului, practicii economice concrete, legătura dintre modelele economice şi modelele de civilizaţie. E.e. urmăreşte să explice motivaţia particular-etnică a actului economic, a producţiei minimale şi conjecturale (cumulative şi nediferenţiale), a sectoarelor

economice în contextul comunităţii

(Obiceiurile juridice ale poporului român, 1878), George Fotino (Coiitribution à l'itude des origines de l'anoien droit coutuniier roumain, 1925); N. Iorgaf Ancims documents de droit roumains, 2 vol., 1930 – 1931); Liviu Mar cu (Quelques consider ations sur les coutumes juridiques comente sy stime normatif vicinal dans le sud-est de l'Europe, 1972); Romulus Vulcănescu (Etnologia juridică, 1970); Valentin Al. Georgescu (La niithode du juriste ethnologue, de l'Spoque de l'etimologie juridique de Poşte a l dpoque de la floraison de l anthropologie culturelle eu Roumanie 1878 – 1977, 1978) şi alţii.

ETNOLOGIE LITERARĂ – disciplină etnologică ce studiază felul cum se reflectă în literatura populară trăsăturile psiho-sociale ale unui popor, modul lui de viaţă, formele de civilizaţie şi cultură. E.l. nu trebuie confundată cu folcloristica. Ca disciplină restrânsă la un domeniu artistic urmăreşte: capacitatea creatoare de teme şi stiluri literare p. rpulare, personalitatea literară a unei unităţi etnice, specificitatea creaţiei literare populare. Sub raport problematic şi metodologic e.î. este analogă cu sociologia literară.

ETNOLOGIE MARITIMĂ (etnologie navală) – disciplină etnologică ce studiază rolul navigaţiei, al rutelor fluviale, maritime şi oceanice în stabilirea şi dezvoltarea unor contacte şi influenţe reciproce între popoare, în domeniul civilizaţiei şi culturii. Bazele e.m. au fost puse la primul Congres de etnografie şi folclor al mării, ţinut la Neapole în 1954. E.m. Încearcă unele explicaţii paralele cu aşa-zisa „etnologie terestră". Ea se referă la vastele arii maritime, caracterizate prin curente de trafic naval, prin intensitatea migraţiilor unor popoare riverane, prin tipul de nave folosite, prin cutumele, tradiţiile, uzanţele şi normele juridice de comunicare pe mare, prin cântecele, legendele şi basmele, riturile de trecere pe apă, jocurile şi

sărbătorile maritime etc. O contribuţie substanţială la studiul e.m. a adus Thor Hayerdahl prin temerarele lui experimente etnologice* cu ambarcaţiuni arhaice, pentru a demonstra căile de pătrundere pe ape a unor forme de civilizaţie şi cultură proprii popoarelor riverane marilor oceane ale globului.

ETNOLOGIE MATEMATICĂ – modalitate de aplicare a noilor metode matematice în etnologie pentru stabilirea conţinutului şi relaţiilor cantitative ale fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură (calculul probabilităţilor, metoda jocurilor, a informaţiei, a grafelor), pentru normarea matematică a comportamentului etnocivilizatoriu şi etno-cultural (metoda algoritmică, de-ontică etc.) E.m. îşi propune să rezolve practic măsurarea fenoposedată de propriile ei funcţiuni de cugetare şi invenţie ştiinţifică; şi o explicaţie dialectică, conform căreia calculatoarele electronice nu pot executa procese de cugetare şi invenţie ştiinţifică proprii spiritului uman complex, creator de civilizaţie şi cultură. Maşinile electronice nu pot fi altceva decât instrumente complexe de lucru (de tipul riglei de caicul), condiţionate permanent de dezvoltarea social-spirituală a omului, paralel cu dezvoltarea progresivă a activităţii gândirii amâne. Ca modalitate ştiinţifică nouă, e.i. îşi propune să studieze produsele autentice şi produsele automate, produsele naturale ale creaţiei permanent umane şi produsele artificiale alo revoluţiei ştiinţifico-tehnice, operele de civilizaţie şi cultură tradiţională şi operele de civilizaţie şi cultură programate sau aşa-numitele opere de ciber civilizai le* şi de cibercultură. Totodată îşi propune să studieze mesajul evenimenţial al acestor două categorii de opere: mesajul civiliza-toriu şi cultural din trecut, ce răzbate până în contemporaneitate şi mesajul contemporan ce se proiectează în viitor în super-civilizaţia şi supercultura, ai căror germeni încolţesc în prezent.

Trecerea de la studiul produselor naturale la al celor artificiale se realizează şi prin intermediul taxonomiei; prin clasificarea statisticoniatematică a subtaxonilor, a taxonilor şi super-taxonilor civilizaţiei şi culturii tradiţionale prezente şi probabil în viitor.

ETNOLOGIE JURIDICĂ – inter-disciplină rezultată din impactul dintre etnologie şi drept. E.j. studiază relaţia etnologie-drept dintr-o dublă perspectivă: juridică în etnologie şi etnologică în istoria dreptului; în alţi termeni, studiază cutumele, datinile şi tradiţiile culturale ca izvoare şi arhetipuri juridice şi, paralel, relaţiile, normele şi instituţiile juridice ca izvoare şi arhetipuri culturale. În prima perspectivă e. j, este interpretată ca ei arheologie juridică, în a doua ca o jurisdicţie a arhe-culturii. În ambele situaţii e.j. foloseşte rezultatele antropologiei juridice*, sociologiei juridice*, etnografiei juridice*, folclorului juridic*, şi geografiei juridice. În aceste condiţii e.j. defineşte nivelele etnologice, ale fenomenelor parajuridice, prejuritlice şi juridice, paralelismul juridic şi juris-prudenţial. Cercetări şi studii de e.j. au fost efectuate de: A.E. Post (F.inleihmg în (las Studium cler cthonologischen Jurispriiden. t.

188G); Giusseppe Mazzarella (Studii di etnologia guridica, 1903 – 1938; Etnologia guridica, i suai met-edi, i suci i csulâati, 1910); R. Maunier (Eludes de scciolegie et d'etliuoiogje juridique, 1930 – 1939); John Gi issen (Introduc-tien bibliograf hiqnc a fbistoire du aroit el a Vetimologie juridique 1965) ele. În literatura română de specialitate asupra etnologici juridice* au scris 13.P. Haşdeu tehnice. Din acest punct de vedere, obiectul de cercetare al e.r. relevă infrastructura societăţii preindustriale. E.r. a fost iniţiată, în Franţa, de M. Bloch (Les caradâres originaux de l'histoire rurale française, 1931), de L. Bernot şi R. Blancart (Nou-ville, un village français, 1953); în S.U.A. de „R. Redfield (Pea-sant Societly

aud Culture, 195 (5); în Anglia de R. Cresswell (Une communauU rurale de l'Irlande, 1969); în România Şcoala sociologică de la Bucureşti a atribuit o atenţie deosebită „comunităţilor rurale” din perspectiva sociologiei rurale şi a unei etno-socio-logii rurale.

ETNOLOGIE SEXUALĂ – disciplină etnologică ce studiază rolul pe care îl joacă viaţa sexuală în civilizaţia şi cultura unei comunităţi etnice. E.s. se referă indirect la biologia sexuală şi direct la diformismul sexual, ca şi la reflectarea acestora pe planul civilizaţiei şi culturii. Viaţa sexuală este pentru etnologie un act de comportament şi de reflectare etnică. Deosebirea între sexualitate şi genitalitate se întrevede în interpretarea axiologică a bi-sexualităţii şi în modelele de viaţă erotică ale unui popor, în modelele distorsionate şi patologice ale sexualităţii; în relaţiile socio-patice ale lubricităţii, perversiunii şi imoralităţii. Unele din aceste modele erotice apar în viaţa unor popoare în perioadele lor de creştere, ca şi de crize social-economice. E.s. nu trebuie confundată cu psihanaliza socială, ca explicaţie a istoriei culturii, elaborată de Sig. Freud. De asemenea nu trebuie confundată cu sexologia, care este o disciplină medicală. V. etnopsilianciliza.

ETNOLOGIE SOMATICĂ – disciplină etnologică ce se ocupă cu structura morfologică a unei civilizaţii sau culturi populare, cu formele, dimensiunile şi caracterele socio-istorice constituite ale acestora, întocmai cum somato-logia se ocupă cu studiul tipurilor constitutive şi cu caracterele pe care corpurile (animale) le-au dobândit în timpul unei vieţi. E.S. urmăreşte totodată stabilirea taxonomiei tipologice a structurii colective a unei civilizaţii sau culturi. Termen introdus în ologeneza culturală* de George Monfandou.

ETNOLOGIE STRUCTURALĂ – studiul etnologic prin aplicarea metodei structurale pentru determinarea

ansamblului de modele, structuri şi sisteme de civilizaţie şi cultură deductive şi constructive, de elemente şi valori epistemologice. Iniţiată de Rutli Benedict e.s. capătă amploare deosebită în opera lui CÂaude Lévi-Strauss (Antropologie structurale, 1958). După C. Lévi-Strauss, e.s. îşi propune să efectueze o cercetare analitică, la două nivele, sincronic şi diacronic, a elementelor de civilizaţie şi cultură, aşa cum acestea se găs esc incluse în modele reale sau ideale, în structurile şi sistemele de activităţi menelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură prin cantificare scalară şi modulară, pentru transformarea treptată a mărimilor cantitative în mărimi calitative. Matematizarea etnologiei înseamnă mai ales prelucrarea calitativă a datelor cantitative şi interpretarea ştiinţifică integratoare a modelelor statistico-matematice. V. model etnologic.

ETNOLOGIE REGIONALĂ – ramură a etnologiei care se ocupă cu studiul fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură circumscrise unei regiuni determinate. Termenul a fost creat de S. Eri-xon în 1951, şi se referă la studiul etnologic al Europei, fiind extins ulterior (1955) şi la alte niicro-sau macroregiuni geografice ale ltimâi. E.r. se preocupă de procesele de asimilare şi diferenţiere, de impacturi, contaminări şi influenţe, de stratificare paralelă şi coexistentă a etnocivilizaţiilor şi etnoculturilor pe arii închise sau deschise, de procesele de ruralizare, urbanizare şi industrializare în diferitele regiuni ale globului. După Jean Poirier (1972), e.r. îşi propune să studieze „temele culturale proprii diverselor ansambluri etnico”, multiplele interferenţe şi suprapuneri tematice, configuraţiile lor concrete (instituţii culturale, culturi), tipologia lor, aparatul lor tehnico-eco-nomic şi regulizator în societate, aşa cum acestea apar ancorate în cadrele geografice naturale. E.f. mai urmăreşte realizarea unei hărţi etnice mondiale şi a unei clasificări exacte a ariilor culturale care alcătuiesc oeciwiena. În această nouă

interpretare, e.r. este o operă analitico-sintetică de „inventariere etnologică sistematică” a întregii specii umane. V. etnologie diferenţială, regiune etnografică, zonă etnografică.

ETNOLOGIA RELIGIEI – disciplină etnologică ce studiază modalitatea particulară şi proprie unei comunităţi etnice de a înţelege, a crea şi a difuza o anumită stare sau formă de credinţă. E.r. studiază în acelaşi timp relictele paleoetnografice şi reminiscenţele paleofolclorice ale religiozităţii arhaice, miturile şi riturile pe diferite trepte de dezvoltare social-istorică, ca şi condiţiile specifice ale mutaţiilor religioase în viaţa contemporană. E.r. nu trebuie confundată cu etnologia teologică. Contribuţii în domeniul e.r. au adus A. Bros (Vetimologie religieuse, 1936); R... Boccassino (Etnologia religioasa, 1955); Mircea Elia de (Trăiţi d’Histoire des Religions, 1975); Al. Tănase (Cultură şi religie, 1973, 1974) etc.

ETNOLOGIE RURALĂ – ramură a etnologiei generale care studiază structura, funcţiunea şi evoluţia „comunităţilor rurale” şi „comunităţilor ţărăneşti” neintegrate sau integrate în societăţile de tip industrial, că şi formele pe care acestea le iau în viaţa contemporană sub influenţa revoluţiei social-politice şi ştiinţificoconţinutul şi esenţa acestei realităţi. O contribuţie recentă la studiul acestei probleme a adus C.I. Gulian (Marxism şi structuralism, 1976). V. structură, structuralism, filosofie structurală, antropologie structurală.

ETNOLOGIE TEOLOGICĂ – disciplină etnologică (propusă de Aâidrew Lang, James Frazer, Giuseppe Cocchiaro) care studiază teologia prin prisma etnologiei şi etnologia prin prisma teologiei. Conform primei accepţiuni e.t. abordează izvoarele etnice ale oricărei teologii. Fiecare formă şi mod de viaţă duc în mod inevitabil la o religie şi teologie ce le exprimă. Odată cu creşterea civilizaţiei şi

culturii religia şi teologia pierd din interes şi valoare. Conform celei de-a doua accepţiuni, e.t. abordează contribuţia religiei şi teologiei la studiul civilizaţiilor şi culturilor, în speţă la studiul etnologiei. Religia şi teologia corespunzătoare socotesc viaţa un dar divin, civilizaţia şi cultura creaţii de inspiraţie divină. Civilizaţia şi cultura urmăresc să creeze ambianţa paradisului pierdut, a „erei de aur”, să împlinească mesajul divin al fiecărui popor. E.t. şi-a găsit un câmp de acţiune în opera misionarilor marilor confesiuni militante: catolicismul, budismul etc. în prezent e.t. este în regres, deoarece reprezintă im capitol al etnologiei generale, cu valoare de referinţă istorică, căreia îi ia locul tot mai organizat etnologia religiei.

ETNOLOGIE URGENTĂ – program etnologic de cercetări preferenţiale şi urgente a formelor şi aspectelor, faptelor şi elementelor de civilizaţie şi cultură etnică şi populară a căror dispariţie se anunţă iminentă, atât prin efectul evoluţiei normale, cât şi mai ales prin efectul revoluţiilor ştiiiţifico-tehnice şi social-politice în unitatea lor dialectică.

ETNOLOGISM – I. tendinţă de a exagera importanţa studiului civilizaţiilor tradiţionale şi al culturilor populare, urmărindu-se astfel să se demonstreze superioritatea sau inferioritatea, complexitatea sau simplitatea, grandoarea sau decadenţa, hiperis-toricitatea sau anistoricitatea unui popor în raport cu altele. E. este o atitudine pseudoştiin-ţifică, deoarece argumentează sofistic, speculativ, exaltat pentru a crea complexe de superioritate sau complexe de inferioritate unor grupuri etnice; 2. exagerare a importanţei investigaţiei etnologiei în sistemul de ştiinţe contemporane sau a punctului de vedere etnologic într-o cercetare colectivă sau complexă.

ETNOMETODOLOGIE – concept (creat de Harold Garfin-kel în The Origins of the Terni FJJ – inomethodology, 1968, adoptat şi difuzat de Kenneth Stoddart, Lindsey

Cliurchill şi alţii) care se referă la metodologii concrete ce urmăresc să explice nivelul comun de cunoaştere etnologică în societate (the common-sense proprii „oricărei societăţi umane posibile”. La acestea trebuie să se adauge regulile şi legile combinării elementelor într-o infinitate de moduri. Creaţia de modele parţiale de civilizaţie sau cultură e restrânsă la un repertoriu de posibilităţi dependente de structura inconştientă şi subiacentă a creatorilor de instituţii, bunuri şi valori, ca şi de sistemul acestora, prin analogie, combinarea, între ele, a elementelor modelului se aseamănă, păstrând proporţiile, cu combinarea elementelor chimice din tabelul lui Mendeleev. În acest caz, etnologul urmăreşte să surprindă şi să explice modul în care elementele unor unităţi sociale, reale sau ideale, şi modelele acestora se acceptă sau se exclud, pentru a alcătui un sistem de relaţii pe care îl numim cu termen generic civilizaţie sau cultură. În fond, elementele date sunt semne şi simboluri. Corelaţia între ele se face prin relee de comunicare. Trecerea unui semn sau simbol dintr-un domeniu al activităţii materiale sau spirituale într-altul (din domeniul unei ocupaţii neartistice în cel al artei, din economie în sport etc.) se datorează mai mult capacităţii de transpoziţie proprie semnelor sau simbolurilor, decât unor necesităţi obiective de corelare. Studiul transpoziţiilor elementelor de civilizaţie sau cultură ca semne sau simboluri devine totodată şi o problemă de semiologie etnologică. Modelele ideale ale unei societăţi posibile pot fi identice sub raport structural cu modelele corespunzătoare ale societăţii reale. Construcţia deductivă de modele abstracte relevă structurile elementelor luate în consideraţie, „sincronismul ca expresie a diacronismului invariant”. „Gândirea sălbatică” este structural identică cu aceea „evoluată” pentru. că în ambele ipostaze e raţională, logică, sistematizatoare (Claude Lévi-Strauss). E.s. studiază

rezultatele aplicării metodei structurale în etnologie pentru analiza sincronică şi diacronică a elementelor constitutive ale civilizaţiei sau culturii. Acest înţeles se referă uneori şi la exagerările metodei structurale care sunt de ordinul explicaţiei matematice. Urmărind să reconstituie modelele fostelor civilizaţii sau culturi de bază, prin formule şi calcule matematice, să restabilească ordinea lor originară din dezordinea aparentă a variantelor, semnificaţia inerentă lucrurilor din contradicţiile lor aparente, iregularităţile simbolice ale creaţiei din regularităţile logice ale vieţii, e.s. identifică obiectul etnologiei cu cel al antropologiei, studiul relativ-parţial al omului cu studiul lui relativ-integral. Reducând o bună parte din obiectul etnologiei la studiul reconstituirii formelor de civilizaţie şi cultură istorică, iar pe acestea la cuvintele care le exprimă, e.s. interpretează uneori realitatea mai mult prin structuri verbale, cuvinte care la rândul lor reflectă aproximativ, dacă nu impropriu, raţiei sau diminuării dinamicii civilizaţiei şi culturii şi a variabilităţii puterii de transsimbo-Uzare a valorilor culturale şi de stilizare a creaţiei populare. V. qntropometrie, caniomemetrie, sociomeine.

ETNOMINERALOGIE – inter-disciplină care (după Antive Han-dricourt*) studiază „relaţia omului cu lumea minerală, cu natura inertă”. Accentul este pus în această interdisciplină pe studiul rolului pe care îl joacă pietrele (obişnuite, semipreţioase şi preţioase), metalele native (aur, argint şi aramă), argilele, bitumurile, ambra, în societatea u-mană. E. se referă la conţinutul acestei relaţii om-lumea minerală în funcţie de două mari etape istorice: cea de dinaintea descoperirii focului şi cea de după descoperirea focului.

ETNOMUZICOLOGIE – interdisciplină care studiază activitatea muzicală a unei comunităţi etnice. Ea consideră muzica un fapt social cu rădăcini adânci în organizarea

vieţii materiale, a complexelor de civilizaţie, a formelor de cultură populară (superstiţii, credinţe, obiceiuri, tradiţii, magie, mitologie, religie, medicină, jurisdicţie). Pentru a surprinde în ce constă comportamentul muzical etnic, e. abordează organologia muzicală populară (instrumentele muzicale), geneza, structura, clasificarea şi folosirea ei solistică sau simfonică. Cercetează sistemele muzicale populare, muzica nescrisă, sacră şi profană proprie popoarelor cu puternice tradiţii muzicale, comportamentul muzical, precum şi integrarea activităţii muzicale a unui popor în complexul lui cultural, pentru a-i determina astfel aspectele particulare, notele specifice ale personalităţii sale etnice.

ETNONIMIE – studiul antroponimelor din punct de vedere etnic. E. este un capitol al onomasticii. Din categoria etnonimelor fac parte numele de comunităţi etnice, de popoare sau naţiuni, folosite ca nume de persoane, ca apelative, indicative sau porecle (Românul, Muntea-nu, Moldoveanu, Dorneanu, Gălăţeanu, Craioveanu, Braşovea-nu etc); numele formelor de relief sau ale apelor (Caraiman, Godeanu, Delavrancea, Movilă, Şireteanu, Mureşan, Bistriţeanu, Brateş etc); numele personajelor mitice şi eroilor legendari (Cosânzeana, Dochia, Sarmiza, Decebal, Traian, Horia, Păcală etc).

ETNOPOETICĂ – ramură a poeticii (elaborată de H. Jason) care studiază genurile şi subge-rmrile literaturii orale şi literaturii scrise, ale literaturii aşa-zise de cafenea şi literaturii triviale, nu atât sub raportul metodologiei, cât al conţinutului, structurii şi mesajului social. Cercetările de e. se referă la: canoanele creaţiei orale şi scrise, transmiterea tradiţiei; „performarea” şi knowledge of society) în împrejurări bine determinate în timp şi spaţiu, şi anume: 1. metodologia de tip epistemologic a cunoaşterii şi reflectării etnice a unei cercetări ştiinţifice; %. metodologia de tip fenomenologic a cercetării concrete

socio-etnologice şi etno-şociologice; 3. metodologia de tip matematic a cercetării cantitative a fenomenelor şi faptelor sociale ce stau la baza raporturilor de civilizaţie şi cultură. Primele rezultate ale acestui nou concept metodologic au fost expuse la Simpozionul internaţional de e. şi publicate de Roy Turner (Ethnomethodology, Selected Readings, 1974).

ETNOMETRIE – disciplină etnologică, ce se ocupă de măsurarea elementelor, actelor, relaţiilor, proceselor şi comportamentului etnocivilizator sau etno-cultural, pentru a determina ceea ce este reprezentativ sau specific personalităţii creatoare a unei etnii. În elaborarea e. s-a avut în vedere experienţa ştiinţifică a sociometriei, disciplină creată de J.L. Moreno. E. urmăreşte investigarea microunităţilor sociale de tip etnic (familia, spiţa de neam, rudenia, vecinătatea, comunitatea rurală), care pot fi măsurate mai bine decât macro-unităţile integratoare. Microunităţile etnice nu reprezintă o sumă amorfă de indivizi sau date ale căror activitate sau calcul pot fi pur şi simplu Intabulate, ci sunt structuri hiteefrate macrounităţilor etnice (populaţie, popor, neam, naţiune). Aceste structuri integrate rezultă din interacţiunea unor elemente de polarizare (etnozele*, etnoidele* etc). În aceste condiţii scopul e. este să constate raporturi matematice între elementele structurii etnice, să definească cifric etnici-talea* unei microunităţi în raport cu macrounitatea care o integrează. Dintre procedeele de măsurare preconizate de e. cel mai eficace este testul etnome-tric. Acesta urmăreşte cantifica-rea structurii microunităţii etnice în manifestările ei materiale şi spirituale, ponderea cifrică a unor activităţi faţă de celelalte pentru a determina capacităţile şi preferinţele, creaţia antrenată sau neantrenată în masa microunităţii, criteriile comunitare de elaborare, difuzare şi consum de civilizaţie sau cultură. O formă particulară a testului

etnometric este testul configuraţiei etnice sau al structurii globale a tnicroainităiii etnice. Testarea configuraţiei etnice începe cu măsurarea mediului ambiant (favorabil sau defavorabil desfăşurării vieţii etnice), continuă cu măsurarea condiţiilor minime, optime sau maxime, de adaptabilitate şi dezvoltare social-istorică a producţiei economice şi a creaţiei culturale, a capacităţii de creaţie a grupelor de vârstă, sex şi profesiune, a capacităţii de recepţie şi donaţie în domeniul civilizaţiei şi culturii. Se ajunge astfel la măsurarea accelene şi obiectele desemnate (semantica): partea care studiază modul cum semnele se leagă între ele (sintactica) şi partea care studiază modul în care semnele sunt folosite pentru transmiterea mesajului (pragmatica). Semiotica generală se sprijină pe semioticile particulare de tip etnic. Raportul dintre semne şi simboluri, dintre semnale şi semnificaţii se schimbă în timp şi spaţiu de la o comunitate etnică la alta, în funcţie de sistemul special de semne, semnale şi simboluri adoptat în condiţii social-istorice date, faţă de obiectele concrete desemnate, în funcţie de modul de viaţă, de civilizaţia şi cultura etnică. Felul cura semnele, semnalele, simbolurile şi semnificaţiile se leagă între ele depinde de concepţia integratoare şi viziunea diferenţiată a unei comunităţi etnice. Iar felul cum omul le foloseşte în activitatea lui concretă ţine de tradiţia comunitară şi de educaţia socială, de afectivitatea colectivă şi de interesele fiecărui popor luat în parte. Semiotica generală studiază abstract tipologia şi modelarea semnelor, semnalelor şi simbolurilor cu semnificaţiile lor, pe când e. le studiază pe toate acestea concret. Această situaţie ne face să susţinem că numai pornind de la studiul concret al semnelor, semnalelor şi simbolurilor cu semnificaţiile lor, de la analiza realităţii lor etnoculturale, se poate ajunge la o semiotică generală teoretică şi la limbajul formalizat, în noile condiţii de abordare ştiinţifică, analiza categoriilor de semne naturale

ne relevă treapta populară a limbajului formalizat, iar analiza categoriilor de semne artificiale (cele convenţionale) ne relevă treapta lui mită. J.I. Greimas contrapune modelul et-nosemiotic, schemei sociosemiotiec. După el, povestirea mitică este de ordin etnosemiotic, pe ciad povestirea literară este de ordin sociosemiotic. În accepţia lui, homo significans, omul creator prin excelenţă de semne, simboluri şi semnificaţii, nu este lipsit de aderenţă la mediul cosmo-geografic în care trăieşte şi nici la structura etnosocială a comunităţii din care face parte, El este un emoţii. Seninele, simbolurile şi semnificaţiile l-ai poartă pecetea unor stări de conştiinţă etnosocială, a unor ideaţii convergente în tiparele unei limbi, a unor sentimente decantate de tradiţie, a unor expresii de civilizaţie şi cultură. Semnele, simbolurile şi semnificaţiile au rădăcini comune pentru întreaga omenire, însă în structura lor materială şi în mesajul lor par tic ui; n-cultural îmbracă forme deosebite de le va popor la altul. O informaţie ştiinţifică dobândeşte culoare şi stil în fiecare limbă, ponderi calitative diferite după expresiile pe care le redă preferenţial, după ecoul pe care îl capătă în 505 ştiinţa celor ce o receptknâea. za7Nu există decalcuri informaţionale identice între ele, decât în formulările lor logico-matematice; interpretarea artistică a acestei creaţii; aria de difuziune şi distribuţie; tipologia creaţiei (subiect, motiv, elemente, variante, arhetip, oicotip, conglomerat); funcţiunea şi mesajul social. E. urmăreşte să surprindă categoriile comunitar-etice ale timpului (uman, fabulos, mitic şi istoric), ale spaţiului (uman, schematic, simbolic şi real), ale categoriilor estetice ale creaţiei etnice, ale genurilor particulare ale creaţiei (fabulos, miraculos, numenal, simbolic, realist), ca şi ale pseudo-genurilor literare orale sau scrise (grafitele = inscripţiile pe pereţii construcţiilor publice; cântecele de leagăn improvizate; bocetele improvizate; cântecele unor jocuri de copii, ale

unor obiceiuri ale copiilor; istorioarele întocmite ad-hoc; scenariile folosite în carnavaluri etc). V. etnoestelică.

ETNOPSIHANALIZĂ – ramură a psihanalizei care se referă la structura vieţii psihice a unei comunităţi etnice, la nivelurile creaţiei comunitare, la tendinţele şi dorinţele colective exteriorizate sau refulate într-o comunitate etnică. E. este preocupată de descoperirea resorturilor şi cauzalităţii psihozelor şi nevrozelor sociale, care apar în momentele de criză în viaţa unor comunităţi etnice (sinistrozele). În studiul psihanalizei sociale Freud pune la baza activităţii umane instinctele primare şi dintre acestea pe cel mai puternic şi mai impulsiv, îibido-ul sau instinctul sexual. El interpretează faptele sociale de tip etnic, civilizaţia şi cultura, în funcţie de acest instinct tiranic, care acţionează asupra întregii vieţi omeneşti ca un ertotropism. Prin această interpretare Freud atribuie sexualităţii un rol mai important şi mai semnificativ decât aceasta îl are în realitate. În legătură cu interpretarea libido-ului trebuie luat în consideraţie amendamentul lui G.C. Jung, care se referă îndeosebi la procesul de sublimare a libido-ului în creaţia de bunuri şi valori culturale.

ETNOPSIHIATRÂE – disciplină psihologică ce se ocupă cu studiul „deviautelor”, adică ai tipurilor de conduită ce ies din cadrul atitudinilor instituţionaliza-te, admise de societate. E. studiază şi tulburările mintale pornind de la cazurile particulare pentru a se ridica, prin cele comunitare, până la expresia lor etnoculturală.

ETNOPSIHOLOGIE – disciplină psihologică ce studiază modul cum se reflectă psihologia unui popor în creaţiile civilizaţiei şi culturii lui. V. psihologia popoare1, or.

ETNOSEMIOTICĂ – studiu etnologic al semnelor, semnalelor, simbolurilor şi semnificaţiilor relative la obiecte, evenimente şi acţiuni. Ca şi semiotica generală

cuprinde trei părţi constitutive, care corespund celor trei aspecte esenţia Je ale cercetării: partea care studiază raportul dintre semtehnologic al funeraliilor (toaleta morţilor, pregătirea sicriului şi a însemnelor funerare, înhumarea sau incinerarea, doliul etc.) şi cu studiul etnoescatologic al decedaţilor (rituri de consacrare, apotropaice, de propriaţiune, cultul strămoşilor şi al moşilor ca forme incipiente ale unei mitologii a morţii). E. se deosebeşte de thauatologie, care este o disciplină sofisticată ce îşi propune să facă speculaţii antropologice asupra morţii: Louis Vincent Thomas (Anthropologie de la mort, 1975); de sociologie: Jean Zigler (Les vivants et la mort. Essais de sociologie, 1975) etc. în thanatologie se întrevede în primul rând concepţia, viziunea şi atitudinea despre viaţă a celor ce gândesc la moarte şi în al doilea rând, interesul acordat morţii în sensul biopsihic şi cultural-istoric. E. este partea etnologică aplicativă pe scară social-istorică a thanatologiei concrete, nu speculative.

ETNOTIP – formaţiune biopsihică specifică unui grup etnic, înainte şi după procesul de educaţie complexă (şcoală, armată etc). În e. se întrunesc caracteristicile de civilizaţie şi cultură locală „cu deprinderile de viaţă naţională, „etnia provincială cu etnia naţională” (Lucien Levy-Bruhl). Termen omolog sociotipului.

ETNOTONUS – indicator al vitalităţii unei comunităţi sociale de tip etnie sau naţional. Opus e. este vagoetnotonusul. E. şi vagoetnotonusul sunt indicatori vitali pereche care exprimă aspectul concret şi real al socioto-nusului şi vagotonusului din psihologia personalistă contemporană (N. Mărgineanu, Condiţia umană, Bucureşti, 1973). Din perspectiva e. şi vagoetnotonusului toate comunităţile sociale se diferenţiază între ele, în timp şi spaţiu, după gradul de: vitalitate etnică, de conservare a caracterelor spirituale,

de dezvoltare a aptitudinilor şi capacităţilor creatoare de idei, valori şi bunuri de cultură şi civilizaţie. Sunt popoare care îşi conservă cu vigoare limba, care au un ataşament constant faţă de cutumele, datinile, tradiţiile lor istorice, o dragoste fierbinte faţă de patrii: „care îşi pun pecetea etnicităţii pe valorile şi operele lor de cultură şi civilizaţie.

Caracteristicile etnice ale unei comunităţi sociale se remarcă în ponderea e. faţă de vagoet-notonus, sau invers, şi în dozarea rezultatului acestora cu ceilalţi doi indicatori ai vitalităţii popoarelor: biotonusul şi psiho-tonusul. Această dozare condiţionată de mediul geografic, ereditate şi istorie, în care accentul dozării cade pe e., face ca o comunitate socială de tip etnic să se remarce ca o personalitate etnică colectivă, iar personalitatea etnică colectivă să se impună ca o personalitate istorică comunitarii.

9 – Dicţionar de etnologie semnele, semnalele şi semnificaţiile sunt numai conforme cu structura intelectivă a celor care le emit sau le recepţionează în contextul unei culturi şi la nivelul înţelegerilor culturale. V. einolingvistică, noua etnografie.

ETNO-SOCIOLOGIE – disciplină sociologică care studiază relaţiile sociale după datele furnizate de investigarea etnografică sau etnologică. Termenul a fost definit indirect de W. Miihhnann* în 1948, în consideraţiile lui despre sociologia etnografică. Din Germania şi Franţa studiile de e. s-au extins în ţările scandinave şi în Statele Unite ale Americii. În Anglia este omoloagă cu antropologia socială*, ca ramură a antropologiei generale, care reduce studiul relaţiilor sociale la structura şi funcţiunea instituţiilor primitive sau populare. Conceptul de e. este disputat când de etnologie, când de sociologie, după ponderea conţinutului.

ETNOSOFIE – termen puţin folosit, care exprimă concepţia filosofică a unei etnii, modul cum o comunitate

etnică îşi pune şi rezolvă problemele fundamentale ale antropogenezei şi etnogenezei, ale valorilor şi relaţiilor interumane şi interetnice, ale capacităţii de cunoaştere, ale mesajului propriu în raport cu mesajul omenirii. V. etnofilosofie.

ETNOŞTIINŢE – I. ramuri ale etnologiei generale care studiază cunoştinţele empirice din societăţile arhaice, comparativ cu cunoştinţele formalizate de acelaşi tip din societăţile moderne. E. astfel concepute se relevă ca izvoare istorice de cunoaştere a evoluţiei societăţii umane globale; 2. ştiinţe etnologice particulare, teoretice sau aplicative (etnobotanica, etno-sociologia etc.); 3. familie de ştiinţe înrudite între ele prin raportarea la un numitor comun: studiul diferenţial şi multilateral al etnocivilizaţiei şi etnoculturii; 4. sistemul ştiinţelor etnologice particulare, sistem unitar, integrator şi deschis, axat pe ştiinţa fundamentală etnologia, numit uneori şi sistemul etnoştiinţelor; 5. alt nume dat emolingvisticii şi etnosemiologiei, care studiază organizarea paradigmatică a fenomenelor culturale ce trebuie să fie asociate cu descrierea lor lingvistică şi gramaticală, sens acreditat de W. Struţevant (Stităies în ethnosciences, 1964), legat de noua etnografie. Relatări despre semnificaţiile conceptului: H.C. Conklin (Ethnogenea-logical Metltod, în „Exploration in Cultural Anthropology”, 1964); C. Lévi-Strauss (La pense sau-vage, 1962); O. Werner (Structure, Anthropology, Lévi-Strauss and ethnoscience, 1972); O. Werner, On The Structure of Ethno-science, 1972.). V. antvopoştiinţe, socioştiinţe.

ETNOTHANATOLOGIE – disciplină etnologică (acreditată de Louis Vincent Thomas) care se ocupă paralel cu studiul etnoturilor; 3. În etologie*, sinteza globală a caracterelor, obiceiurilor şi moravurilor proprii unei comunităţi sociale de tip etnic, în acest caz e. relevă expresia subiectivă a comportamentului social ca sistem de

valori obiective ale unei comunităţi etnice date; 4. În etnologie, ansamblu de trăsături culturale specifice, care aparţin şi caracterizează o comunitate etnică, o diferenţiază şi individualizează de alta. În etnologie, conceptul de e. mai are şi înţelesul de model cultural* al fizionomiei spirituale a unei comunităţi etnice, care capătă valoare universală în raport cu sistemul de modele culturale ce aparţin altor culturi, şi de specific etno cultural*, care reflectă creaţia populară propriu-zisă din perspectiva comportamentului cutumiar şi a sistemului de valori al culturii luate în consideraţie, în e. poporului român intră ca note esenţiale şi dominante: bunătatea, cumpătarea, omenia, ospitalitatea, respectul tradiţiilor istorice, patriotismul, eleganţa sobră, sârguinţa, isteţimea, poeticitatea, muzicalitatea etc. Despre e. românesc au scris: J. Cartines-cu (Poporu' român după cânte – cele sale naţionale, 1874), Nicolae Iorga (Vitalitatea poporului român, 1923), Mitiail Ralea (Fenomenul românesc, f.a.), I. Simionescu (Tinere, cunoaşte-ţi ţara, 1938), I. Buricescu (Sufletul românesc, 1944), EI. Gulian (Istoria, omul, cultura, 1970), N. Mărgineanu (Sub semnul omeniei, 1969), Athanase Joja (Logos şi ethos, 1967), Ion Dodii Bălan (Ethos şi cultură, 1972), Al. Tănase (Cultură şi umanism. 1793). V. eidos.

EUGENIE – teorie care susţine ameliorarea structurii populaţiilor prin măsuri de biologie genetică şi anume prin analiza mecanismului ereditar, a dezvoltării trăsăturilor umane şi a modelului de comportament socio-cultural. A fost concepută de Francis Galton (1870), care a alcătuit şi un „Laborator de cercetări eugenice" (1904). E. a fost preluată şi folosită în scopuri politice rasiste, expansioniste şi colonialiste în cercetările de darvinism social, biopolitică şi antropotehnică. Foloseşte metode similare zootehnicii: selecţionarea cuplurilor, sterilizarea, interzicerea căsătoriilor între oameni de rase diferite, puritatea rasială

etc. în fond cercetările de e. au contribuit însă la lămurirea unor probleme de genetică umană şi la terapeutica unor deficienţe somatice de ordin ereditar. V. etnologie somatică, eutanasie.

EUHEMERISM – concepţie mitologică elaborată de Euhe mer în scrierea sacră flepdk avarex?) redactată în anul 250 î.e.n., din care s-au păstrat numai câteva fragmente în care se susţine că divinitatea este o creaţie a spiritului uman: oameni aleşi, înţelepţi sau puternici sunt divinizaţi după moarte pentru meritele lor excepţionale aduse omenirii. Di-ETNOZĂ – organism etnosocial primar, microunitate endogamică omogenă, de tipul izolatului etnic, care aparţine nivelului intermediar între comunitatea lingvistica şi grupul etnografic (Y. Bromley, The Terin Ethnos and its Definiiion, 1977). E. intră ca parte constitutivă în compoziţia etnogenezică a unei macrounităţi etnice (etnie, popor, naţiune). Unele e. supravieţuiesc până în vremea noastră ca incluziuni în societăţile moderne sub formă de relicte etnografice.

ETNOZOOLOGIE – disciplină zoologică ce studiază relaţiile reciproce dintre om sau comunitatea etnică şi mediul zoologic înconjurător. E. relevă sistemic speciile de animale sălbatice şi domestice cu care omul coexistă pe un teritoriu dat, analizează acţiunea omului şi a comunităţii etnice asupra asociaţiilor animale şi comensualismului, modificările geografiei zoologice prin distrugerile unor specii animale, prin domesticire, încrucişări şi creştere preferenţială a altora. Stabileşte în ce constă acţiunea istorică a mediului zoologic asupra civilizaţiei şi culturii tradiţionale a popoarelor. Descrie domesticirea, creşterea, dresajul şi folosirea animalelor ca fenomen de civilizaţie. Prezintă, aspectele esenţiale ale zoolatriei, ritologiei şi simbolisticii animale. Studiază motivele decorative de origine anima a, rolul pe care animalele sălbatice şi domestice îl joacă în ornamentica populară şi creaţia

artistică tradiţională. Printre promotorii e. se numără şi românul Sim. Fior ea Marian* cu studii de ornitologie populară.

ETOGRAFIE – descrierea sistematică a manierelor individuale, a obiceiurilor, practicilor şi. uzanţelor de grup social, a comportamentului comunitar-etnic. V. etologie, etos.

ETOLOCIE – ştiinţă a manierelor individuale, a obiceiurilor, practicilor şi uzanţelor de grup social, a comportamentului comunitar-etnic. Altfel spus, ştiinţa moravurilor. Conceptul a fost creat de Geoffroy Saint-Hilaire pentru a desemna iniţial comportamentul animalelor, al psihologiei animale; folosit de J.S. Mill, pentru a desemna studiul caracterelor şi faptelor morale, şi de W. Wundt pentru a desemna studiul moravurilor şi tradiţiilor. V. etografie, etos.

ETOPEE – figură de stil folosită atât în literatura populară, cât şi în aceea cultă, pentru descrierea caracterelor excepţionale ale eroilor epici sau pentru a sublinia esenţa şi valoarea reprezentativă a obiceiurilor colective ale unei comunităţi etnice.

ETOS – I. în etică, idealul moral al unei comunităţi etnice, privite în timp şi spaţiu; 2. În psihologie, expresie intelectual-emoţională a unui model de viaţă socială. E. nu trebuie confundat cu eidos care se referă la idealul personalităţii cultarpeiană copii născuţi cu infirmităţi; spartanii foloseau aceeaşi metodă; infirmii de război sau de bătrâneţe la unele popoare retardate erau sacrificaţi etc. Deşi e. se sprijină pe tradiţii străvechi, teoretizarea ei este recentă, de la Galton încoace (1869). Sub pretextul „uciderii din milă” s-au produs deseori atrocităţi. De aceea, în prezent e. este combătută şi interzisă de legislaţie, medicină, etică şi opinie publică în toate statele civilizate. V. eugenie.

EVOLUŢIE – I. proces universal de schimbare

continuă, implicită şi diferenţiată, de la necunoscut ia cunoscut, de la simplu la complex, de la cantitate la calitate, de la omogen la eterogen, de la cosmic la biologic, de la biologic la spiritual. Din acest vast şi etern proces sesizăm prin intuiţie intelectuală şi cunoaştere obiectivă numai anumite aspecte particulare, la care se adaugă treptat altele. Ceea ce sesizăm noi parţial deocamdată se intitulează e. cosmogeografică, biologică, socială, psihologică, culturală, istorică etc. Studiul structurii infinite a procesului universal al e. se dezvăluie tot mai mult într-un număr indefinit de aspecte particulare, care ne fac să înţelegem tot mai bine dinamica şi sensul vieţii. După ritmul schimbării, e. poate fi: neîntreruptă sau în salturi, lentă sau explozivă; după numărul cauzelor dezvoltării poate fi cumulativă sau divergentă; după efectele repetabilităţii procesului poate fi monotipi că sau politipică; după direcţia şi sensul dezvoltării poate fi liniară sau orrogenică, ciclică sau în spirală; după sursa ei genetică poate fi monogenetică sau poli-genetică etc; – 2. etapă ele dezvoltare sesizată cantitativ sau calitativ ca o secvenţă a explicării, în procesul dezvoltării sociale e. ca etapa a acumulărilor cantitative treptate pregăteşte revoluţia ca etapă calitativ superioară şi profundă. V. evoluţionism.

EVOLUŢIONISM – concepţie ştiinţifică asupra evoluţiei, conform căreia toate formele şi aspectele vieţii naturii, societăţii şi spi – ritului omenesc se dezvoltă treptat, continuu şi unitar prin schimburi convergente ce provin din modificări parţiale şi adaptări constante. E. a fost intuit în unele aspecte ale lui încă din antichitate (Anaximandru, Anaxi-mene, Empedocle, Democrit, Aristotel, Lucreţiu) şi elaborat în epoca modernă (C. Buffon, Ch. Darwin, H. Spencer, Im. liant, G.W. Fr. Hegel, L.H. Morgan etc.) Pornind de la teoria evoluţiei universale a fenomenelor, e. urmăreşte să explice în ce constă

caracterul procesului istoric al dezvoltării întregului univers. Dintre explicaţiile evoluţioniste care marchează treptele cunoaşterii generale menţionăm: e. plat, care pune la baza explicării o argumentare mecanicistă, neştiinţifică a dezvoltării vieţii universale vinizarea se referă, şi la femeile alese, vestale, mari preotese sau patroane. Conform e. miturile bărbaţilor şi femeilor zeificaţi sunt „versiuni distorsionate ale istorici”. Argumentele e. au fost preluate în evul mediu de teologia creştină pentru a demonstra, că zeităţile precreştine nu au fost divinităţi, ci numai produse ale fanteziei creatoare a credincioşilor.

EUROPEID – complex de caractere somatice, psihice, sociale şi culturale ale popoarelor europene. Aceste caractere diferenţiază tipul e. de toate celelalte tipuri psiho-somatice şi socioculturale (americănoid, afroid, asiatoid etc), fără a-i acorda însă preponderenţă.

EUROPEISTICĂ – studiul complex al modurilor de viaţă al civilizaţiei şi culturii diferitelor popoare europene, luate în parte, sau ale Europei, ca unitate socio-etnologică în ansamblu.

EUROPOCENTRISM – teorie istorică ce susţine că studiul civilizaţiilor şi culturilor tradiţionale ale popoarelor extra-europene trebuie să pornească de la modelul european. Conceptul de e. a fost elaborat în ambianţa unor şcoli, curente şi direcţii de cercetare evoluţionistă (evoluţionismul paralel, evoluţionismul politipic, evoluţionismul cumulativ, evoluţionismul difuzionist). La baza e. stau câteva idei istorice ce se referă întâi la helenocentrismul şi apoi lalatinocentrismul Europei vechi. În lumina acestor interpretări, antropologia biologică susţine că tipul uman cel mai evoluat pe plan mondial este euro-peidul*; etnologia – că formele de civilizaţie şi cultură ale popoarelor europene sunt cele mai diferenţiate şi cele mai complexe, deoarece acestea au ajuns pe ultima treaptă

cunoscută a evoluţiei socialcul turale; sociologia istoriei – că după miracolul grec, miracolul european este acela care, prin extindere, a europeizat întreaga lume; filosof ia culturii – că evoluţia umană tinde în viitorul apropiat spre o specie nouă, mixată, de tip curopeid. E. reprezintă pe planul cercetării etnologice echivalentul e-uropeismului din istoria culturii, adică al ideii de expansiune mondială a formelor moderne de cultură europeană, în aceste condiţii, e. este o consecinţă epistemologică a concepţiei funcţionaliste aplicate la europeism. Conceptul de e. se contrapunc celui de extra-euro-peism.

EUTANASIE – 1. teorie care preconizează „moartea fără dureri” sau „îndurarea morţii” cu „minimum de durere”; 2. mijloc excepţional folosit de medici ca să provoace moartea nedure-roasă, din milă, persoanelor cu infirmităţi grave din naştere, bolnavilor ca dureri insuportabile sau fără perspectiva certă a vindecării lor. La baza e. stau obiceiurile eugenice ale unor popoare: romanii aruncau de pe stânca

111 I DMÂUHU Iii hna românească, vol. I şi II, 1974).

EXPERIMENT ETNOLOGIC – metodă de cercetare care urmăreşte să creeze condiţiile unei experienţe, provocate şi urmărite în desfăşurarea ei concretă, verificată prin repetabilitate şi comparaţie generalizată. Se cunosc în prezent două categorii de e.e.: micro-experimentul etnologic, de laborator, efectuat de omul de ştiinţă în baza unei ipoteze de lucru, neverificate, sau a unei prognoze nedefinite, şi macro-experimentul etnologic, colectiv, efectuat de instituţiile şi organele de resort ştiinţific, pentru luarea unor decizii şi elaborarea unor măsuri care ating în parte structura materială sau spirituală a comunităţii etnice vizate. În stadiul actual de dezvoltare al etnologiei, micro-experimentul urmăreşte reconstituirea unor obiecte de cultură (unelte, instrumente, maşini, mobilier etc.) din emoliţi sau din

relicte*, pentru a le determina structura funcţională şi a le preciza semnificaţia istorico-socială în contextul civilizaţiei sau culturii în care reconstituirea tinde să se încadreze. Macro-expe-rimentul etnologic urmăreşte, pe plan etnic, mişcările demografice provocate de om, mutaţiile de civilizaţie şi cultură aferente, implicaţiile unor reaşezări sau strămutări de aşezări, accultu-raţia forţată etc. pentru a vemo-ăela un model învechit sau pentru a elabora un model nou de comportament în dezvoltarea comunităţii etnice sau inter-etnice luate în consideraţie. Din punct de vedere sistematic, e.e. depăşeşte simpla cunoaştere concretă, unilaterală, tinzând spre cunoaşterea complexă, multilaterală, care integrează fenomenele cercetate în contextul etnologiei generale. Thor Heyderdahl* a întreprins două e.e. prin care a demonstrat căile de pătrundere la mari distanţe pe oceane, cu ambarcaţiuni modeste, a unor elemente şi complexe de civilizaţie şi cultură, dintr-o parte într-alta a globului terestru.

din simpla acumulare cantitativă (ÎL Spencer); e. determinist, care pune la baza explicării studiul relaţiei dintre cauzele şi efectele fenomenelor în condiţii de dezvoltare identice; e. de tip dialectic, care pune la baza explicării devenirii universale, a naturii, societăţii şi spiritului omenesc, procesul infinit al acumulărilor cantitative şi salturile calitative corespunzătoare, ca şi legităţile întregii naturi. În toate sensurile lui, e. se opune concepţiilor filosofice bazate pe creaţionista, fixism etc. în etnologia contemporană au avut rezonanţă toate curentele, şcolile şi direcţiile de cercetare evoluţioniste. Etnologii americani interpretează e. Într-un mod propriu, după tipul de evoluţie* luat în consideraţie; e. emergent (conform căruia procesul evoluţiei se realizează prin mutaţii ce intervin, succesiv în structura elementelor preexistente); e. divergent (dezvoltarea evolutivă care duce la modificări progresive ale unei forme originare comune); e. cumulativ

(dezvoltarea fazelor unei societăţi, după care mai multe procese ale creşterii combinate dau un efect general); e. exploziv (conform căruia fiecare grup se schimbă foarte repede) etc. în etnologia românească actuală interpretarea evoluţionistă a fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură se realizează din perspectiva material ististorică.

EXOGAMIE – concept (creat de McLenuan) care exprimă legătura sexuală sau căsătoria în afara comunităţii sociale primitive (grup, clan, fratrie, trib etc), în afara teritoriului-reşedinţă (sat de baştină, microzonă domestică, zonă econotnico-socială), în afara „unui grup de persoane ce posedă un statut de viaţă identică” (comuniune magico-mitologică). V. cnăogamie, etnologie sexuală.

EXOTERIC – î. calitate atribuită unei doctrine filosofice sau religioase, în antichitate sau Evul mediu, de-a fi accesibilă marelui public; 2. aspect profan al unei activităţi rituale (magice sau mitice) de ordin public. Antonim conceptului esoteric.

EXOTISM – 1. tendinţa de a explica un element, aspect, o formă de civilizaţie sau de cultură prin ceea ce pare straniu, excentric în structura lui. E. promovează într-o etnie ceea ce aparţine imagologid* altor etnii. În preetnologie* s-a pus accentul pe studiul societăţilor „aberante”, „fantasmagorice” sau „stranii”. Aşa se explică de ce aceste prefigurări etnologice descriu societăţi imaginare, utopice, fabuloase, nu din necesitatea de a epata, ci pentru a surprinde exoticul şi a-l opune nonexoticului, normalului, realului; 2. tendinţă de a cultiva exoticul în literatura şi arta populară şi cultă. O atenţie deosebită a acordat e. În literatura românească N. Cartojan (Cariile populare în literajugulă sau nucleară (alcătuită din părinţi şi copii). Etnologia contemporană acordă o importanţă deosebită cercetării! şi rudeniei pentru studiul formelor fundamentale de viaţă comunitară, a relaţiilor şi aspectelor sociale, economice şi politice în istoria

comunităţilor etnice de tip endo-gamic sau exogamic. V. rudenie.

FEED-BACK v. conexiune inversă.

FETIŞ – obiect magic venerat, în mitologiile primitive, pentru puterea lui supranaturală, care se presupunea că rezida în el (din portughezul, fetiţo). Această presupusă calitate era asociată cu un spirit; ea putea fi provocată de un agent al magiei (vrăjitor), de un spirit generator, de un dai-mon benefic sau malefic. F. putea fi un recipient ritual natural (nucă de cocos, corn de animal, ou, craniu etc.) sau artificial (baston gol în interior, vas, statuetă etc). Forţa magică a! era invocată sau constrânsă să acţioneze în sensul dorit de posesor prin diferite stimulente (înţepături, afutnări sau mutilări, parţiale sau totale). Credinţa în! ca şi practicile magico-mitologice referitoare la adorarea unor! au dus la o concepţie religioasă aparte, la fetişism. Această concepţie s-a dezvoltat „la popoarele arhaice din perioada comunei primitive şi s-a menţinut până la popoarele retardate contemporane. Sub forma transculturală, fetişismul a supravieţuit şi în religiile universaliste (mozaism, budism, creştinism, islamism) în venerarea unor obiecte şi relicte sacre. În accepţie modernă! a ajuns să semnifice orice obiect purtător de noroc. V. mana, sacru, totem, tabu.

F.F.C. – sigla revistei de folclor Finish Folklore Communications, organ oficial al Asociaţiei internaţionale „Folklore Fellows”, iniţiată în 1907 şi condusă până la moarte (1933) de Kaarle Krohn, profesor la Universitatea din Helsinki, în F.F.C. s-a publicat un plan internaţional de cercetări folclorice conceput de Kaarle Krohn (1890), un plan de clasificare şi catalogare a materialelor folclorice (1910), multe sinteze parţiale şi globale de folclor şi s-au consacrat teorii şi cercetători în domeniul folcloristicii din lumea întreagă.

FILM ETNOLOGIC – film specializat, documentar-

ştiinţific de factură etnologică. S-au experimentat până în prezent mai multe categorii de î.e.: de ficţiune etnologică, de viaţă exotică, de călătorii extraordinare, de tehnică etnologică, documentar-artistice, de demonstraţii tematice, de cercetare de teren, laborator sau muzeu etc. Primele patru categorii de f.e. se referă la partea spectaculoasă a tematicii lor, ultima categorie la partea ştiinţifică propriu-zisă. Filmul de cercetare etnologică, în forma lui iniţială, nu prezintă un scenariu prestabilit. Este în geF

FACIES CULTURAL – aspect general al unei specii sau subspecii de cultură; trăsături caracteristice ale ţinui strat al culturii populare privite în ansamblul ei. V. ologeneza culturală.

FAMILIE – 1. unitate socială de factură etnică, alcătuită dintr-un bărbat şi o femeie şi copiii acestora, între care s-a u stabilit legături temeinice de viaţă conjugală şi ajutor reciproc, economice (de interese şi obligaţii de muncă, în gospodărie şi în afara ei), sociale (relaţii de civilizaţie şi cultură); 2. instituţie socială de factură etico-juridică alcătuită din mai multe persoane înrudite între ele prin consanguinitate sau legături reglementate cultural, în dezvoltarea ei istorică t. a căpătat diferite forme de organizare bazate pe interdicţii (tabu-uri) de ordin magico-mito-logic, de interese de castă socială şi de clasă socială. Pentru perioada arhaică s-au studiat: î. matriarhală şi! patriarhală, ca sisteme colective de rudenie (gintă, fratrie, trib). Studii referitoare la! arhaică au întreprins L.H. Morgan (Sistems of Consanguinity and Affinify of the Human Family, 1871), Fr. Engels (Originea familiei, a proprietăţii private şi a stalului, 1884), C. Lévi-Strauss (Les Structttres cleinen-taires de la parente, 1949) etc. Un relict etnografic* al acestor sisteme colective de rudenie este f, mare, dezvoltată, extinsă. În antichitate şi evul mediu! de tip harem (la popoarele orientale), în evul mediu f. de tip zadruga* (în peninsula

Balcanică) etc. Tot ca un relict etnografic este şi! compozită sau poligenică (alcătuită din două-trei f. restrânse, care sunt legate între ele prin rudenie şi posedă o gospodărie comună). Forma cea mai răspândită de f. este aceea res Mnsă, numită con

«l zeilor, vârsta eroilor şi vârsta oamenilor. În epoca modernă elemente şi aspecte de î.c. se întâlnesc în opera iluminiştilor şi a encicippediştilor francezi referitoare la progresul culturii, cercetarea faptelor de cultură, alcătuirea unui corpus de date şi referinţe relative la diversitatea formelor de cultură etc. Însă f.c. se fundamentează teoretic şi metodologic abia în secolul al XIX-lea, odată cu dezvoltarea filosofiei raţionaliste, istoriste, neokantiene şi cu apariţia curentelor noi de cercetare în etnologie: morfologismul, behaviourismul, personalismul cultural şi polisemantismul culturii. În secolul al XIX-lea şi al XX-lea î.c. capătă o amploare deosebită, datorită marii varietăţi de interpretare a fenomenelor şi faptelor de cultură istorică, luptei de idei între partizanii hetereno-miei şi autonomiei culturii şi explicaţiilor multiple legate de şcoli, curente şi direcţii de cercetare etnologică. Interpretările idealiste (romantice, iraţionaliste, existenţialiste), ca şi cele materialiste (mecaniciste, scientiste, dialectice) încep să se confrunte. Teoriile antropologice, sociologice, etnologice şi psihologice ale culturii combat cu argumente ştiinţifice riguroase teoriile rasiste ale culturii. F.c. Începe să releve tot mai mult procesul istoric al diversificării culturii ca formă a conştiinţei sociale, abordează, în ultima instanţă, sistemul ideologic al fiecărei culturi. Problema fundamentală a î.c. devine tot mai insistent cultura vie, concretă, de clasă, privită în relaţiile ei dialectice. În interpretarea marxistă, î.c. concepe cultura ca un fenomen „polifonic şi complex, legat de producţie şi de orândui-rea economică a societăţii", iar problematica î.c. ca rezultând

din studiul interdependenţei culturii şi valorilor culturale, a unităţii dintre cunoaştere şi cultură, dintre creaţie şi creativitate culturală. F.c. consideră omul ca principiu şi măsură a creaţiei culturale şi a valorilor create, iar conştiinţa socială ca promotor al instituţiilor culturale. Contribuţii la definirea şi problematica î.c. pe plan internaţional au adus: H. Rickert (Kant als Fhi-losoph der modernen Kultur, 1924); E. Callot (Civilisations et Civilisations. Recherche d'une philosophie de la culture, 1954); L'originalită des cultures, UNESCO, 1954); Francesco Sar-rayo (Los principios de la Etica Social, Ios teritorias de la cultura y Ios problemas capitales de la filo-sofia, 1961); W. Ehlich (Philosophie de la Culture, 1964) etc. în România: C. Rădulescu-Motru (Personalismul energetic, 1927); P.P. Negulescu (Geneza formelor culturii, 1934; Destinul omenirii, 1938); Lucian Blaga (Trilogia culturii, 1944); Tudor Vianu (Filosofia culturii, 1944); EI. Gulian (Originile umanismului şi ale culturii, 1967); Al. Tănase (Introducere în filosofia culturii, 1968); Pavel Apostol (Trei mencral improvizat, fără trucaje şi efecte de montaj; un film fidel aspectelor concrete ale realităţii investigate. În forma lui evoluată, î.e. prezintă un scenariu schematic, care redă unitatea tematică reală a fenomenului, faptului, actului sau procesului de filmat, surprins pe viu în desfăşurarea lui simplă sau complexă, în variantele şi implicaţiile lui posibile. În această formă, î.e. devine o micromonografie tematică realizată prin intermediul imaginii mute sau sonore, în alb-negru sau color, după cum reclamă specificul cercetării. F.e. de cercetare este cel mai perfecţionat instrument de înregistrare documentară existent în prezent. La perfectarea lui au contribuit cineaştii amatori, muzeografi şi cercetători de mare reputaţie, corpuri expediţionare ale unor universităţi şi institute de etnologie şi instituţii de producţie cinematografică (Reichsanstalt fur Film Bild în

Wissenschaft und Unterricht, 1930) Institut fur Wissenschaftliche (I.W.P.) din Göttingen, 1952, şi Die Encyclopaedia Cinematografica, 1953 din München etc). Unele din aceste î.e. sunt extrase parţiale, secvenţe reduse din contextul unor filme mai vechi cu tematică documentar-ilustrativă, altele sunt transpoziţii de materiale etnologice din jurnalele cinematografice luate în diferite ocazii social-culturale şi, în fine, altele sunt creaţii autentice, realizate de cineaşti amatori sau de expediţii special organizate, de cineaşti profesionişti, dublaţi de etnologi, în baza unui „program ştiinţific de urgenţă". Actualmente gama tematică a î.e. a cuprins întregul repertoriu abordat de etnologie. Datorită acţiunii sistematice a Comitetului internaţional al filmului etnografic şi sociologic, creat în cadrul UNESCO (1965), î.e. a pătruns pe glob în învăţământul de toate gra, dele. Majoritatea ţărilor şi-au organizat cinemateci naţionale. S-au întocmit cataloage de filme în care sunt prezentate: conţinutul filmelor realizate, secvenţele importante, calitatea lor ştiinţifică, caracterul lor instructiv-documentar, metrajul şi indicaţii de proiectare.

FILOSOFIA CULTURII – ramură a filosofiei care studiază problematica, geneza, structura şi funcţiunea culturii, personalitatea culturală, specificul cultural, şi, indirect şi co-dependent, domeniul civilizaţiei. F.c. se deosebeşte de celelalte discipline ştiinţifice despre cultură: antropologia socială, antropologia culturală, sociologia culturii, psihologia culturii, culturologie etc. prin caracterul ei de sinteză globală şi interpretarea ei integratoare. Prefigurări ale î.e. apar din antichitate, în consideraţiile despre vârsta de aur a omenirii şi decăderea ei (la Platon, Aristotel şi alţii). În epoca Renaşterii, la filosofi ai culturii ca G. Vico, care se referea da ciolul celor trei vârste ale istoriei culturii: vârsta

A. căpătat mai multe sensuri, ca ştiinţă: – a unei părţi

a culturii populare care studiază superstiţiile, credinţele, obiceiurile şi tradiţiile comunitare ale unei unităţi etnice; – a unei activităţi de tipul mitologiei şi religiei, literaturii şi muzicii, dansului şi sportului; – a unui summum de reminiscenţe spirituale proprii unei – macrounităţi sociale; – a tradiţiilor primitive păstrate în activitatea spirituală a unei comunităţi etnice, naţiuni sau popor; – ca etnopsiholpgic şi psihologie socială etc. în concepţia contemporană, ştiinţa! este o ramură a etnologiei alături de etnografie şi ştiinţa artei populare. Această diferenţiere este numai metodologică, deoarece fenomenele şi faptele folclorice ca şi cele etnografice şi de artă populară sunt variabile ale aceleiaşi unităţi. În secolul al XX-lea conceptul de ştiinţă a! a început să fie înlocuit cu un concept nou, folcloristică. Studiulî. În ambele sensuri, sistem de creaţii populare şi ştiinţă, se bucură în România de o îndelungă investigaţie, care începe cu B.P. Haşdeu, continuă cu Sim. Florea Marian, Lazăr Şeineanu, I.

— Aurel Candrea, Ovid Densuşianu, Tache Papahagi şi alţii. Cercetările de poetică matematică în domeniul! românesc marchează în prezent un succes mondial (Solomon Mar-cus, Semiotica folclorului 1975). V. etnologie, semiotică, sincretism, şcoală de folclor, ştiinţa artei populare.

FOLCLOR DE CONSUM – concept propriu „societăţii de consum” în care folclorul este asimilat produselor culturale de larg consum. În dinamica lui consumul de bunuri şi valori folclorice influenţează activ producţia folclorică. Ed.c. prezintă dentă aspecte: 1. folclorul orăşenesc, contaminat de cel sătesc, sau folclorul creat în mediul urban după modelul celui din mediul rural, cu o tematică modernă concepută în genul şi stilul celei tradiţionale, cu fabulaţie şi anecdotică legată de viaţa evoluată, alcătuit pentru satisfacerea necesităţilor societăţii industrializate, în stadiul de dezvoltare actuală a

producţiei economice. Denumirea e dată produselor folclorice (literare, muzicale, coregrafice) confecţionate mai mult pentru divertisment şi spectacol decât pentru culturalizare propriu-zisă; 2. folclorul sătesc contaminat de cel orăşenesc, sau folclorul creat în mediul rural după modelul celui din mediul urban, în care sunt transplantate tematica şi stilul acestuia, din imitaţie, asimilare, din nevoia de ştergere a diferenţelor de încadrare şi unificare culturală în viaţa modernă actuală. Ambele aspecte ale f.d.c. sunt influenţate activ de producţia socială lărgită de bunuri şi valori culturale şi sunt rezultate ale modului contemporan de viaţă, industrializată, urbanizată şi influenţată de mass-me-dia. Ed.c. nu este dirijat, ci lăsat la discreţia făuritorilor şi conditaţii asupra culturii, 1970). V. antropologie filosofică, culturologie, sociologia culturii.

FILOSOFIE STRUCTURALĂ – ridicarea „structurii" de la nivelul metodologic al investigaţiei sistematice la nivelul unei concepţii filosofice, sofisticate, asupra esenţei, rolului şi valorii ei gnoseologice în procesul cunoaşterii general-umane şi implicit al cunoaşterii particular-etnologice. Conform acestei concepţii orice act de cunoaştere ştiinţifică este o structură în sine şi orice structură în sine este un cadru metafizic determinat al cugetării umane. Din acest punct de vedere umanitatea cugetă discontinuu în ştiinţe ce se vor integrate, deşi în fond sunt interdependente. F.s. este criticată pentru formalismul ei steril. V. etnologie structurală, structură, structuralism.

FITOMORF – I. (în mitologie) simbol care se referă la hierofanie, la alegorie sau se referă la reprezentarea vegetală a unei divinităţi (zeu, semizeu, demon) sau metamorfozarea accidentală în plante a unor divinităţi pentru a justifica anumite acte magico-rituale; 2. (în ornamentica populară), motiv decorativ în formă de plantă întreagă sau o parte a ei (rădăcină, lujer, vrej, floare,

sământă etc). Conceptul de dendromorf este analog celui de f; dendromorf ui se referă numai la înfăţişarea arboricolă, pe când f. la orice înfăţişare vegetală.

FOLCLOR – 1. creaţia populară constituită într-un sistem unitar, organic şi dinamic, de superstiţii, credinţe, practici magice, de cunoştinţe empirice, mituri, legende, proverbe, cântece şi dansuri păstrate prin tradiţie în viaţa spirituală a unei unităţi etnice (grup etnic, popor, naţiune). După conţinutul lui, f. poate fi literar, muzical, ludic, coregrafic, medical, juridic etc. în acest sens f. este o creaţie colectivă, anonimă, sincretică şi orală. El apare în comuna primitivă, se dezvoltă şi îmbogăţeşte cu fiecare perioadă şi epocă istorică. În evul mediu îşi dezvoltă tematica şi genurile la condiţiile noi de viaţă. Capătă o amploare şi semnificaţie deosebită în epoca luminilor şi o valoare nouă în epoca noastră. Tematica lui evoluează, se adaptează şi se actualizează conform cerinţelor şi aspiraţiilor spirituale ale societăţii în continuă dezvoltare. 2. ştiinţă (după A. Varagnac) care studiază fenomenele şi faptele de cultură ce ţin de creaţia populară cu ajutorul metodelor: observaţiei, descriptiv-analitice, clasificării şi comparativ-istorice. Termenul de la fost folosit, într-un sens mai larg, întâia oară în 1846 de Wil-liam J. Thoms (Ambrose Merton) pentru a denumi ştiinţa „obiceiurilor populare” (folklore). Law-i. ance Gomme, la începutul secolului al XX-lea, reduce câmpul cercetării f. la componentele lui istorice, etnologice şi sociologice.

Istoric folclorul urnii popor. V, etnologic, folclor.

FOTOGRAMMETRIE – ramură a topografiei care se ocupă cu studiul fotografiei scalare pentru cunoaşterea obiectivă şi interpretarea ştiinţifică a formelor de relief, a mediului ambiant, a habitatului uman, a câmpurilor de cultură, necropolelor subterane, căilor de comunicaţie şi pentru determinarea dimensiunilor lor. F. a fost folosită în primul şi mai ales în al doilea război mondial ca mijloc de

recunoaştere militară. Din 1910 încoace e folosită mai ales în geografie pentru determinarea formelor de relief şi a aşezărilor greu accesibile. Tot în această perioadă începe să fie adoptată şi în arheologie pentru descoperirea modificărilor de teren ce denotă prezenţa subterană a unor necropole şi incinte, a urmelor unor aşezări, fortificaţii sau locuinţe. F. relevă astfel ruinele ascunse ochiului omenesc în deformările cromatice ale micro-reliefului Cshadow-şi-tes) şi ale vegetaţiei, economisind cheltuielile pentru călătorii şi sondaje, indicând cu precizie locurile de excavat. Paralel a fost folosită şi de etnologie în vederea expediţiilor din aşa-zisele zone albe de pe glob, în căutarea unor aşezări izolate din pădurile tropicale (Mato Grosso, Amazonia etc.) sau din platourile înalte (Altiplano). Etnologul francez R. Chevalier susţine că f. prezintă o importanţă deosebită pentru etnografie (Plwtografhie aerieimect etkmograpkit. Paris, 1968). Ea ajută ia Jsta în civilizaţiilor şi al omului în mediul său”. Ea detectează culturile locale, dimensiunile câmpmrilor de cultură în raport cu natura geologică a pământumi, relevă parcelarea tere-nuhii, structura grupului de rudenie după tipul de parcelare, echilibrul dintre pădure şi fâneaţă, redă morfologia aşezărilor, stabile sau mobile, izolate sau neizolate, incintele de cult în afara aşezărilor, tipurile de case, necropolele etc. Peisajul rural*, cunoscut până în prezent din studiile topografice şi cadastrale, este reconsiderat acum de î., care dă noi informaţii asupra modului de grupare şi regrupare comunitară a tipului de civilizaţie şi a formelor de cultură locală. Cu aplicaţiile ei multiple f. oferă ştiinţelor despre om termeni de comparaţie morfologică relativi la structura societăţilor retarda-te şi a societăţilor arhaice. Marcel Griaule* a descoperit prin intermediul! cum tribul dongo din Niger îşi construieşte câmpurile de cultură în formă pătrată, „după imaginea mitică a cerului lor”. M.J. Hurault a descoperit că

tribul bamile ke din sud-estul Camerunului şi-a organizat un sistem agro-pastoral în parcele de terenul”! închise, pe platourile înalte. În prezent multe ţări alcătuiesc albume şi atlase fotogrametrice: Panorama, Intertechni-que de la Photographie Aâvicnne (Paris, 1965), Atlas de Slei-e ogram-mes (Paris, 1957). Fotogramele sumalorilor lui, fără să promoveze o concepţie etică despre viaţă. V. artizanat, folclorizare.

FOLCLOR JURIDIC – 1. suma tuturor obiceiurilor, uzanţelor şi tradiţiilor juridice populare care alcătuiesc sistemul dreptului cutumiar. F.j. este o parte a dreptului fără doctrină şi a jurisprudenţei (a dreptului derivat din legislaţie şi a legislaţiei derivate din cutumă); 2. ramură a folclorului care (după André Va-ragnac) studiază tradiţiile juridice, inovaţiile şi invenţiile juridice. Etnografia juridică şi f.j. stau la baza studiilor de etnologie juridică. În România, referinţe asupra f.j. autohton au făcut în mod accidental toţi folcloriştii români, însă preocupări organizate, sistematice, care au urmărit elaborarea unor lucrări de sinteză în istoria vechiului drept autohton şi de etnologie juridică românească au avut B.P. Haşdeu (Obiceiurile juridice ale poporului român, 1882), George Fotino (Contribution à l’étude des origi-nes de l’ancient droit roumain, 1925), Nicolae Iorga, (Breve his-toire du droit coutumier roumain, în Ancients documents de droit roumain, 1930), I. Peretz, (Curs de istoria dreptului românesc, 1928), Valentin Al. Georgescu, (La place de la coutume dans le droit des itats feodaux roumains, 1967), Romulus Vulcănescu, (Folclorul juridic şi etnologia română, 1970), Liviu Marcu, (Les coutumes juri-diqa. es comnie systeine normatif viciual cu Roumanie, 1 & 71). V. antropologie juridică, etnografie juridică geografie juridică, sociologie juridică.

FOLCLORISTICĂ – 1. ştiinţa folclorului. F. studiază folclorul ca obiect al creaţiei populare, cu toate categoriile,

genurile şi speciile lui. Iniţial! s-a înfăţişat ca o ştiinţă a reminiscenţelor folclorice, a supravieţuirilor seculare ale creaţiei spirituale; ulterior, ca o ştiinţă a creaţiei folclorice permanente pe specii şi genuri, a tradiţiei şi inovaţiei creatoare. În accepţia actuală! include: – studiul metodelor şi tehnicilor de investigaţie folclorică pe specii, genuri, tipuri şi variante; – studiul genezei formelor de folclor, al evoluţiei şi coexistenţei lor, al funcţiunii lor sociale pe perioade şi epoci istorice; – studiul structurii complexe, dinamice şi inovatoare a folclorului; – studiul ambianţei creatoare a folclorului (mediul, condiţiile de creaţie, interpretare şi valorificare); – mesajul cultural al folclorului în timp; – studiul rolului lui în contextul culturii care l-a creat şi prin aceasta în contextul culturii universale. F. studiază pe lângă paleofolclorul, folclorul rural şi folclorul urban, neofolclorul şi folclorul prospectiv. În elaborarea ei ştiinţifică, î. a trecut de la descrierea factologică la interpretarea teoretică şi previzivă a faptelor de cultură. F. substituie conceptul de folclor* în înţelesul lui de ştiinţă; 2. disciplină etnologică care studiază comparativâia

FUNCŢIE – rolul organic sau sistemic pe care un element, fapt sau aspect de civilizaţie sau cultură îl îndeplineşte în contextul sau structura unei activităţi sociale sau al unui grup de activităţi creatoare convergente. În evoluţia lui conceptul f. a căpătat sensuri epistemologice diferite; a. activitatea părţilor adaptate în contextul activităţii sistematice a întregului; b. relaţia de interdependenţă între variaţia şi covariaţia elementelor unei structuri date; c. integrarea unei activităţi creatoare în contextul unui sistem generativ de forme de civilizaţie sau cultură; d. tipul de acţiune după care o parte dintr-o structură se caracterizează prin dinamică proprie. Între! şi structură* există legături organice, care au fost interpretate, când ca indestructibile, imuabile, fixe, când

ca destructibile, schimbătoare, mobile. De aceea conceptul de! nu poate fi definit fără cunoaşterea prealabilă a conceptului de structură, şi invers. În cadrul Şcolii sociologice a lui Robert Merton, conceptul de f. a căpătat valenţe structurale, devenind când o funcţiune structurală, când o structură funcţională. Ambele interpretări redau interdependenţa părţilor componente în contextul unei totalităţi integratoare şi se deosebesc prin sensul şi accentul pus pe dominanta epistemologică, în formele ei concrete, f. poate fi evidentă sau insesizabilă; iniţială, finală sau continuă; unilaterală, multilaterală sau integrală, în cadrul unui întreg, al unei activităţi sau al unui sistem, elementele de civilizaţie sau cultură pot fi integrate printr-o cujunciie care este adaptarea lor contextuală, perfectibilă sau perfectă şi pot fi dezintegrate printr-o disfuncţie sau dezadaptarea lor contextuală. Eufuncţia se află în contrapondere dialectică cu disfuncţia. În etnologia marxistă, disfuncţia prezintă un caracter necesar în studiul procesului cufuncţiei. Studiul dezadaptării şi dezintegrării elementelor de civilizaţie şi cultură redă interdependenţa părţilor componente în adaptarea şi integrarea lor. V. funcţionalism, structură, structuralism.

FUNCŢIONALISM – teorie care pune la baza explicaţiei ştiinţifice a oricărui fenomen sau fapt de civilizaţie şi cultură noţiunea de funcţie, pe care o preia din metodologia funcţionaâistă. Sub raport epistemologic f. socoteşte funcţia ca un stadiu de determinare socială a oricărei cercetări. Funcţia unui simplex sau complex de activitate se relevă prin interdependenţa elementelor contextului sau a întregului din care fac parte şi prin rolul social al acestora în perspectiva lor sincronică, în studiul funcţiunii unui simplex sau al unui complex nu trebuie să se recurgă la perspectiva diacronică decât incidental şi sporadic. B. Malinowski susţine că în baza unui simplex

dat aeriene se efectuează: 1. sub diferite unghiuri panoramice (razante, oblice, verticale); 2. la diferite înălţimi de ia sol; 3. cu camere metrice de luat vederi pentru măsurarea exactă a obiectivelor fotografiate; 4. prin fotografierea serială (sub formă de covoare fotografice ce pot fi apoi asamblate panoramic în atlase sau albume. S-au creat societăţi naţionale de! şi o societate internaţională, Societi Internaţionale de Photogrammetrie (1960), care editează publicaţia: Bulletin de la Societi Française de Photogramvietrie (din 1961).

FRATRIARHAT – denumire atribuită sistemului de viaţă socială, în care legătura esenţială între membrii societăţii este determinată de gradul de fraternitate, reală, sau fictivă, naturală sau prin adopţiune şi alianţă. F. apare la unele popoare în comuna primitivă şi se menţine până în plin feudalism. Kl exprimă o etapă complexă, după unii, a tranziţiei de la matriarhat la patriarhat, după alţii, a culminaţiei patriarhatului. În etnologia occidentală, î. este considerat un stadiu general de dezvoltare a omenirii, prin care se susţine că au trecut toate popoarele lumii, în acest caz f., ca sistem de viaţă socială, este pus pe plan de egalitate cu matriarhatul* şi patriarhatul*, poziţie teoretică eronată deoarece despre societăţile arhaice se cunosc prea puţine elemente şi date. În societăţile arhaice există câteva forme de înfrăţire, care însă nu caracterizează sistemul de viaţă socială arhaică. În societatea veche românească sunt „frăţiile” şi „înfrăţirile”, confesionale, de muncă, de luptă socială; la vechii slavi, bratsvo-ul etc. V. fratrie, clan.

FRATRIE – formă de comunitate social-jstorică intermediară între gintă şi trib. F. e compusă din mai multe ginţi. După L.H. Morgan şi Fr. Engels, f. este una din principatele verigi de organizare tribală. Jlai multe f. alcătuiesc un trib. Teritoriul unei! şi locuitorii lui sunt supuşi jurisdicţiei unui sfat de bătrâni, condus de un conducător militar. Sfatal de bătrâni şi conducătorul

militar îndeplinesc şi funcţiuni religioase, întrucât la baza organizării şi a exercitării autorităţii stă fraternitatea comunitară, conducerea f. a fost numită ulterior fratrocraţie*, iar sistemul de organizare fratriarhat. F. la romani se numea curie. V. clan, gerontocraţie, trib.

FRATROCRAŢIE – conducerea unui grup social de tipul fratriei, de către membrii aceleiaşi spiţe de neam socotiţi „fraţi" între ei. F. este un termen intrat în etnologie prin filiera sociologiei juridice. Folosirea lui este acceptată cu rezerve deoarece se referă la un fel de conducere a grupurilor sociale primitive şi arhaice ce reprezintă o treaptă de tranziţie între clan şi trib. F. este încă în vigoare la unele popoare musulmane. V. fratrie, fratriarhat.

G

GENEALOGIE – 1, ordinea cronologică a ascendenţei membrilor unei familii, a unei spiţe de neam, a unui neam etc. în istoria omenirii, g. a îndeplinit roluri diferite. Iniţial, a urmărit descendenţa miraculoasă, a unui erou eponim, sau realistă, a unui erou socionim, căutând să stabilească ceea ce s-a numit, în primul caz, o g. sacră, iar în al doilea caz o g. profană. G. sacră era tatuată pe faţă sau incizată pe corpurile căpeteniilor tribale (maorii din Noua Zeelandă), sculptată pe stâlpii totemici ai locuinţelor (pieile roşii din America de Nord), pictată pe obiectele domestice (eschimoşi), recitată la ceremoniile comunitare ca o rugăciune sau ca o cronică de familie (tibetani) etc. G. profană stabilea şi încă mai stabileşte legăturile şi gradele de rudenie, drepturile şi datoriile membrilor de familie, ordinea legală a succesiunii lor pe generaţii, privilegii juridice în fiecare unitate etnică luată în parte. G. profană se transmite din tată în fiu, prin viu grai, şi atinge un număr memorabil de generaţii la asiatici (la chinezi şi japonezi, care primesc o educaţie specială în acest sens, putând memora până la 50 – 60 de generaţii de strămoşi). Este încredinţată unor persoane pentru a o consemna, oral

sau scris (genealogiştii). Etnologia studiază g. pentru a surprinde în structura familiei şi a rudeniei elementele care determină aspectele comunitare ale vieţii istorice a popoarelor, caracterul lor instituţional. Studiul g. relevă date şi procese esenţiale ale microistoriei şi macro-istoriei unităţilor etnice în filiaţiunea lor; 2. disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu întocmirea filiaţiilor şi legăturilor familiilor domnitoare, nobiliare etc. Şi cu primele informaţii asupra

10*

1.

se poate reconstitui complexul social din care acesta face parte. Iar, dintr-un complex dat se poate reconstitui etnocivilizaţia sau etnocultura respectivă, întocmai cum reconstituia Cuvier, prin metoda paleontologică a determinării interdependenţelor, un corp organic din resturile lui fosile. Deşi B. Malinowski neagă datele istorice în studiul funcţiunii real-sociale, reconstituirea sincronică poate fi dublată de reconstituirea diacronică (ca probă). Această reconstituire este promovată de studiul relictelor etnografice* şi reminiscenţelor folclorice* –, şi nu poate fi efectuată decât din perspectiva istorică. Reconstituirea unui complex social din relicte şi reminiscenţe priveşte forma integrată a unei faze de dezvoltare a contextului.

În acest caz reconstituirea porneşte de la funcţiunea istorică a elementului sau complexului la care se referă. Marcel Mauss susţine (din acest punct de vedere) că „orice fapt de civilizaţie sau cultură este nu fapt total”, în sensul că este indestructibil în contextul lui, inalienabil în conţinutul lui. Exagerările f. se datoresc interpretării anistorice a funcţiunii ca element de bază în studiul entităţilor etnologice (civilizaţie, cultură etc). Cu toate acestea nu se pot nega unele merite ale funcţionalismului, care reconsideră dintr-o perspectivă internă

structuralismului dinamica fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură. V. funcţie, metodă funcţionalistă, structură, structuralism.

ridică, pluralism juridic, sociologie juridică.

GEOGRAFIE UMANĂ v. antropogeografie.

GEOPOLITICĂ – doctrină care se referă la interdependenţa dintre mediul ambiant sau teritoriul fizico-economic şi politica comunităţii sociale, de tipul poporului sau naţiunii, posesoare a acestui teritoriu. G. susţine să în etnogeneză determinante sunt: mediul geografic cu toate resursele lui, creşterea demografică, capacitatea economică şi idealurile politice ale comunităţii. Accentul îl pune însă pe mediul geografic ca teritoriu de bază, care determină „spaţiul vital" al unui popor sau naţiuni. Acest spaţiu vital poate să se extindă sau să se restrângă după cum acţionează creşterea demografică, capacitatea economică şi idealurile politice ale poporului sau naţiunii. El creşte când poporul sau naţiunea anexează teritorii noi şi scade când acestea pierd teritorii care le aparţin. Pentru g. un popor sau o naţiune trebuie să fie conştiente de concordanţele sau neconcordanţele cu „spaţiul lor vital". Când spaţiul este insuficient, g. susţine că trebuie extins şi obţinut prin orice mijloace, pentru că el reprezintă condiţia esenţială de existenţă şi supravieţuire (obţinerea de noi materii prime, de mână suplimentară de lucfu, de pieţe de desfacere, de zonă de protecţie ele,). Doctrină iniţiată de R. Kjellen şi Fr. Ratzel şi dezvoltată, mai ales, de Karl Haus-hofer ca o ştiinţă a „legilor spaţiale ale istoriei", g. se transformă la succesorii acestora într-o „ştiinţă" a „expansiunii spaţiale a statului" militarist, imperialist, hitlerist, colonialist şi neocolonialist. G. s-a dezvoltat astfel nu ca o disciplină ştiinţifică, ci ca o doctrină politică, care atribuia geografiei un rol „determinant cauzal" în activitatea social-eco-nomică concretă. Concepţia materialist-istorică contrapune g.

determinismul social. G. nu trebuie confundată cu antropogeografia* şi nici cu etnogeografia.

GERONTOCRAŢIE – sistem de conducere în societatea arhaică sau tradiţională în care forţa Xolitică aparţinea bătrânilor. Re-licte etnografice ale g. supravieţuiesc la mai toate popoarele lumii până în vremea noastră. Conducerea gerontocratică a căpătat diferite numiri la popoarele care au recurs la ea: curie, senat, consiliu, sfat, divan etc. La români sfaturile de bătrâni au existat până în feudalismul târziu şi perioada modernă. Aceste sfaturi s-au numit: oameni buni, bunii satului, bătrânii satului, sfetnicii domnului etc. Reminiscenţe folclorice despre g. se găsesc în legendele, basmele şi paremiologia populară română. Conceptul de g. a fost substituit de unii etnologi celui de patriarhat.

GINOCRAŢIE – concept (acreditat de J.J. Bachoiivn) care

Ud vechilor unităţi etnice. La români, prin stadiul genealogic al „moşilor comuni" s-a urmărit în special structura satelor de moşneni (în Muntenia), de răzeşi (în Moldova) şi de nemeşi (în Transilvania).

GENIU ETNIC – concept rezultat din extrapolarea ideii de geniu de la personalitatea culturală a unui individ la personalitatea culturală a unei comunităţi etnice. G.e. presupune o comunitate etnică supradotată, care posedă, pe lângă o concepţie autohtonă despre viaţă şi lume, o viziune tehnologică proprie a ocupaţiilor, meseriilor şi una categorial-estetică inedită a artelor. G.e. denumeşte capacitatea comunitară de creaţie în domeniul civilizaţiei şi culturii tradiţionale, în măsura în care relevă un mesaj istoric în contextul culturii universale.

GENOCID v. cânocid. GEOGRAFIA CULTURII – 1. ramură a geografiei care se ocupă cu studiul repartiţiei şi frecvenţei în spaţiu a locurilor de naştere, creştere, maturitate, de activitate şi de moarte a personalităţilor

creatoare de cultură, precum şi cu difuzarea şi frecvenţa în spaţiu a instituţiilor culturale şi a monumentelor de cultură de valoare naţională şi prin aceasta de valoare universală; 2. metodă geografică de consemnare obiectivă a activităţilor culturale repartizate în spaţiu şi de reprezentare cartografică a acestora. V. atlas etnologic, cartogramă.

GEOGRAFIE JURIDICĂ – interdisciplină (elaborată de René David) care studiază: 1. relaţia între specificul formelor de relief şi structura regulilor de drept; 2. raporturile reciproce dintre ecologie şi legislaţie; 3. Încadrarea în spaţiu a unui sistem juridic popular (cu obiceiurile şi tradiţiile proprii) sau a unei familii de sisteme juridice populare, similare sau contingente. G.j. urmăreşte determinarea familiilor de drept şi a pluralismului juridic* pentru a le putea cartografia. René David (Geografie juridique, 1966) distinge familii de drept magico-religios, familii de drept popular modern (familia romano – germanică, familia common-law şi familia de drept socialist). Aria fiecărei familii de drept se modifică în timp şi spaţiu după gradul ei de adaptabilitate juridică la mediu, după instituţiile sacre sau profane creatoare de drept, după relaţiile juridice intercomunitare. Cartografierea fenomenelor şi faptelor juridice comunitare a schimbat înţelegerea relictelor etnografice şi reminiscenţelor ele folclor juridic. W. Escher (Atlasul etnografic al Elveţiei, 1964), R. Wofram (Atlasul etnografic al Austriei, 1965). R, Vul-cănescu (Etnologia juridică, 1970), Liviu Marcu (în Atlasul complex „Porţile de Fier”, 1972), cartografiază elementele de drept cutu-miar, care în parte au supravieţuit până în vremea noastră. V. antropologie juridică, etnologie juân America de nord au fost studiate după sedimentele fluvio-glaciare ale fluviilor: Nebraska, Kan-sas, Illinois şi Wisconsin. Zonele atinse de g. nu au fost populate de om, ci numai de puţine animale polare şi

de o vegetaţie redusă. După antropologi şi arheologi, ca şi după glaciologi, perioadele interglaciare au putut fi locuite de arheantropiân interstadiile Mindel, Riss şi Würm. Această ipoteză a fost emisă în baza resturilor industriei litice a presupuşilor arhean-tropi şi nu pe fosilele lor osteologice. Unele descoperiri se referă la arheantropi de tipul Homo Hei-deibergensis şi Homo erectus peleo-Lungaricus. Cercetările g. din perspectiva paleoetnologiei urmăresc determinarea particularităţilor tehnologice ale industriei litice a arheantropilor din depozitele lor pleistocenice, adică surprinderea şi caracterizarea primelor forme de paleocivilizaţie şi implicit de paleocultură.

GLOSSOLALIE – (în mitologie, religie şi literatura populară) dar, considerat supranatural, al unui om de a vorbi în limbi străine, ca în limba maternă, şi a fi înţeles fără a le fi învăţat în prealabil, precum şi de a se face înţeles de străini, când vorbeşte în limba lui maternă, ca şi cum le-ar vorbi în limba lor. V. carismă.

desemnează ipotetic sistemul de conducere în societatea arhaică (familie, gintă, trib) în care forţa politică aparţine femeilor (mature sau bătrâne însă valide). În această interpretare g. reprezintă expresia juridică a matriarhatului*, în g., conducerea exercitată de femei într-o comunitate socială se bazează pe succesiunea de drept a unor ranguri culturale dobândite în societate (vestale, preotese, mari preotese, oracole, regine etc). V. gerontocraiie, matriarhat.

GIPSOLOGIE – disciplină etnologică referitoare la studiul istoriei, civilizaţiei şi culturii tradiţionale a ţiganilor în lume. G. studiază originea indo-europeană, legendele şi ipotezele asupra formării limbii, migraţiilor şi difuzării lor pe glob, impactul cu celelalte popoare, structura comunitar-etnică, organizarea tribală, şeferia*, religia, activitatea materială şi spirituală, arta divi-natorie, datinile

şi tradiţiile de grup, muzica şi dansul, reflectarea modului de viaţă în literatura lor orală şi a popoarelor cu care au intrat în contact. Pentru studiul civilizaţiei şi culturii ţiganilor s-au creat: Associations des Études Tsiganes (Franţa), Gypsy Lore Society (Anglia). Aceste asociaţii au sprijinit publicarea de studii, monografii şi eseuri, au editat reviste internaţionale: Études Tsiganes (Paris, 1955), Journal of the Gypsy Lore Society (Londra, 1888); au sprijinit redactarea de bibliografii tematice: George Black, A Gypsy Bibliography (Londra, 1944) etc. Contribuţii importante la studiul g. au adus unii cărturari şi oameni de ştiinţă români: George Bibes-cu, Regne de Bibesco. Lois et de-crets 1843 – 7849 (Paris, 1849); M. Kogălniceanu, Esquisse sur l'histoire, Ies moeurs et la langue des Ciganes, conmis en France sous le nom de Bohemiens (Berlin, 1837); Moses Gaster, Two Rumanian Docwnents concerning Gypsis (Londra, 1930); Moses Gaster, Rumanian Gypsis în 1560 (Londra, 1933); Moses Gas ter, Bill of Sale of Gypsis Slave în Moldavia, 1851 (Londra, 1923); N. Iorga, Anciens documents sur le droit rouniam (I, Bucureşti. 1930); N. Panaitescu, The Gypsis în Walachia and Moldavia. A Chapter of economic History (Londra, 1941); George Potra, Contribuţii la istoricul ţiganilor hi România (Bucureşti, 1939) şi alţii.

GLACIAŢIE – proces de răcire a scoarţei terestre şi de extindere a calotelor de gheaţă de la poli spre ecuator în precambrian, carbonifer, permian şi cuaternar. În istoria Pământului s-au stabilit patru faze de g., separate de perioade interglaciare, de încălzire a scoarţei terestre şi de retragere treptată a calotelor de gheaţă spre poli. Acestea au fost studiate după sedimentele fluvio-glaciare în Europa, a Dunării şi afluenţilor alpini ai acesteia: Giinz, Mindel, Riss şi Würm.

de dezvoltare, cea urbană, locuinţa devine tot mai adecvată, mai complexă şi mai aglomerată. Etnologia

studiază h. pentru a înţelege în ce constă concepţia particulară de amenajare a unei arii geografice pentru locuire şi desfăşurarea muncilor domestice şi comunitare, în ce constă viziunea amenajării unei arii geografice proprii, a unui anumit mod de viaţă. V. civilizaţie, ecologie.

HENOTEISM – termen (acreditat de Max Müller pentru religia vedică) care desemnează forma primitivă de religie ce marchează trecerea de la politeism la monoteism, în acest stadiu una din divinităţile adorate devine dominantă. H. relevă în această privinţă saltul de la o formă primitivă a religiei la o formă evoluată. Vasile Pârvan considera religia dacilor ca o religie de tip heno-teist.

HERMENEUTICĂ – 1. sens filologic – în antichitate şi evul mediu – metodă exegetică (de explicare, comentare şi interpretare) a conţinutului şi formei simbolice şi alegorice a textelor filosofice clasice greceşti (h. profană) şi a textelor de cult proprii mitologiilor şi religiilor universaliste (h. sacră); 2. sens filosofic modern, metodă complexă de abordare a fenomenelor şi faptelor semnificative în esenţa şi profunzimea lor culturală (h. filosofică); iniţiată şi dezvoltată de F.D. Scnkirmacher, W. Diltay, M. Hei-Sftge-i, H.G. Gadamtner, Paul Ricoeur, E. Castelli etc; 3, în sens istoric, Mircea Eliade interpietează h. ca metodă intropatică de cunoaştere contemplativ-intuitivă, de explicare analitic-simpa-tetică, de interpretare euristic-axiologică şi de înţelegere şi subînţelegere a arhetipurilor şi neo-tipurilor culturale, a sacrului şi profanului, a hierofaniilor şi simbolurilor, a miturilor şi riturilor, în dialectica lor istorică. În această accepţiune h. este o metodă complexa, interdisciplinară şi integratoare a fenomenelor şi faptelor arhetipale de cultură investigate în istoricitatea lor tematică şi instituţiile lor cronologice. Referitor la sensul atribuit de Mircea Eliade au scris: Gilbert Durand (Mircea Eliade ţi antropologia profundă,

trad. În „Secolul XX”, 2 – 3, 1978), David Rasmunssen (Hermeneutique structurale et philosophie în „Cahier de L'Herne”, 1978), Monique de Borie (De l'Mrmeneutique à la regeneration par le théâtre, în „Cahier de L'Herne”, 1978), Andrei Pleşn (Mircea. Eliade şi hermeneutica artelor în „Secolul XX”, 2 – 3, 1978), Lucian Stanciu (Hermeneutica în spiritualitatea greacă: 1, 1974; II, 1977; III, 1979), Lucian Stanciu (Hermeneutical Method of Ethnology, în Ethnologica 1, 1978). V. einohermeneutică.

HETAIRISM – concept (acreditat de J.J. Bachoffen), care denumeşte starea de promiscuitate a primei faze a comunei primitive, în care raporturile sexuale nu erau

H

HABITAT – 1. (în sens general) arie geografică, restrânsă sau largă, condiţionată de bogăţia solului, altitudine şi climă, în care un individ, un grup social sau o comunitate etnică se adăposteşte şi îşi poate desfăşura normal activităţile esenţiale pentru viaţă; 2. (în sens etnologic), microzonă de adăpost şi trai, care în istoria omenirii evoluează de la sălaşul primitiv până la urbea ultramodernă. Din relatările paleoetnologiei româneşti h. posedă în mijlocul lui o locuinţă, şi uneori se confundă cu această locuinţă. Din categoria h. cu locuinţă fac parte: peşterile, pietrele colibate sau potcapinele (adăposturi sub stânci), palancele (paravanele de piatră sau lemn), surlele sau tutele (construcţii conice îndeosebi de lemn), corturile (din piei sau pânză), colibele (din piatră, lemn, pe pilaştri sau în arbori, pentru o familie sau grup de familii), bordeiele (subterane sau semisubterane). Acestea alcătuiesc prima treaptă de organizare a unui h. primitiv autohton, ale cărui relicte etnografice şi reminiscenţe folclorice mai supravieţuiesc uneori până în vremea noastră, în izolate etnice sau izolate culturale. De obicei locuinţa inclusă în h. primitiv era alcătuită dintr-o singură încăpere, care satisfăcea toate necesităţile domestice. În

aceeaşi incintă familia muncea, prepara şi consuma hrana, se odihnea şi se distra. Pe o treaptă superioară de viaţă, h. se dezvoltă şi devine mai adecvat scopului; locuinţele încep să fie amenajate astfel încât să îndeplinească funcţiuni domestice tot mai diferenţiate (cameră de oaspeţi, de obiecte de cult, de depozit de unelte şi arme etc). La început locuinţa a fost simplă, cu timpul s-a complicat arhitectonic şi ornamental. În ultima fază sau faptelor, ce stă la baza difuziunii întregii civilizaţii şi culturi. Metoda h. se referă la două stadii de interpretare cu aplicaţiile corelate: un stadiu calitativ de analiză a asemănărilor formale şi de reducere la absurd prin compararea lor cu un model ideal luat ca unitate de măsură universală (modelul egiptean socotit prim igienic); un stadiu cantitativ-statistic al asemănărilor formale, pe baza comparaţiilor, analogiilor şi paralelismelor, care scoate în evidenţă procesul de regresiune şi degenerare ca şi cel de progresiune şi regenerare al fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură. V. difu”. iouista, evoluţie.

HIPERGAMIE – capacitatea juridică pentru bărbat sau femeie de a se căsători cu un partener dintr-o stare socială superioară (castă, clasă, pătură etc). Instituţie juridică tipică Indiei feudale.

HOARDĂ – forma cea mai primitivă de organizare socială, în faza incipientă a sălbăticiei. H. apare în societăţile de culegători şi vânători primitivi, dispune de un teritoriu limitat de mişcare în care duce o viaţă nomadă, coeziunea ei se bizuie pe legături de rudenie apropiată, de gintă restrânsă la nucleul ei. L.H. Morgan a introdus termenul în circulaţie, ştiinţifică (Ancient Society, 1877), caze a fost preluat şi dezvoltat de Fr. Engles (Originea familiei, a proprietăţii private şi a statului, 1884), reconsiderat de M.O. Kos-vsjî! (Introducere în istoria culturii primitive, 1953) şi statuat în etnologia contemporană de A.R. Radcliffe-Browii (Striichire and

Function in Primitive Society, 1952). În prezent asemenea forme de organizare nu se mai întâlnesc decât sporadic la unele populaţii aborigene din America de Sud, Australia şi Africa Centrală. H. intră în compoziţia gintei primitive. V. gintă, fratrie.

HOMEOSTAZĂ ECOLOGICĂ – relaţie stabilă sau echilibru între o populaţie şi resursele ei de bază sau mediul ei înconjurător. V. ecologie culturală, ecologie etnologică.

HOMINIDE – familie de primate din ordinul simienilor, care cuprinde omul-fosilă din cuaternar şi omul actual. Locul omului în clasificarea zoologică a fost fixat din perspectiva studiilor complexe de tip interdisciplinar. Georges Montandon redă astfel taxonomia integrării zoologice a omului: „omul descinde din încrengătura vertebralelor, clasa mamiferelor, ordinul primatelor, subordinul sinioidelor, tribul catarrliinienilor, subtribul antropomorfelor, super-i; milia antrophos, familia hotfdmdelor, subfamilia hominienilor, genul homo, specia sapiens, alcătuită din două subspecii: homo sapiens proto-sapiens şi homo sapiens sapient”. V. antropogeneză, homo, homosta-dial, homotaxial, punctultură, pancivilizaţie.

HOMINIZARE – proces de transformire psihofiziologică a homiiusupuse nici unei reglementări sociale. V. etnologie sexuală.

HIEROCRAŢIE – tip de organizare şi conducere a societăţii primitive şi apoi feudale, în funcţie de obiectivele spirituale ale unei confesiuni dominante. În h. intra: – organizarea internă şi externă a incintelor sacre (temple, bazilici etc), a personalului iniţiat al confesiunii (hieroduli, hie-rofanţi, taumaturgi, pontifi-regi etc); – conducerea propriu-zisă a comunităţii sociale conform legii sacre, acordarea de sancţiuni morale şi fizice, ca şi de recompense morale sau sociale. H. a promovat forme de civilizaţie şi cultură sacrale (la egipteni, evrei, babilonieni,

indieni, chinezi, azteci, incaşi, japonezi etc). V. sacru.

HIEROFANIE – concept (folosit îndeosebi de Mircea Eliade) pentru a desemna relevarea unei „entităţi sacre” de ordin „cultural” în istoria spirituală a unei comunităţi etnice, a unui popor, în contextul unei h., un obiect profan sau făptură profană pot căpăta caracterul sacru sau prestigiul sacralităţii, fie prin participarea directă sau indirectă la un rit, mit, ideogramă sau simbol cu valenţă sacră. Unele h. au un caracter local, altele un caracter universal. H. pot fi: elementare, când aparţin unei mitologii primitive, şi superioare, când aparţin unei religii de tip monoteist sau când promovează alte h. de tip elementar în contextul unei religii universaliste. În primul caz h. sunt integrate într-un spaţiu sacru tipic, definit de tradiţia unui popor (epifaniile şi kratofamile); în al doilea caz, h. sunt integrate într-un spaţiu sacru arhetipal, nedefinit ce ţine de Mo tempore. V. mana, sac/u.

HIPERDIFUZIONISM – formă exacerbată a difuzionismului (concepută şi enunţată de G. Elliot-Smith. şi W.J. Perry): 1. concepţie etnologică ce susţine că toate feromenele şi faptele de civilizaţie şi cultură provin dintr-o serie de inovaţii tehnice sau invenţii stilistice care au ca sursă de inspiraţie modelele altei civilizaţii şi culturi străvechi. H. consideră civilizaţia şi cultura egipteană ca matrice universală a tuturor formelor şi treptelor de civilizaţie şi cultură. Această concepţie etnologică exclusivistă susţine că diferenţele de grad ale civilizaţiei şi culturii la diferite popoare ale lumii nu se datoresc numai evoluţiei progresive liniare şi condiţiilor locale de recepţie, ci şi involuţiei sau regresiunii şi degenerării fenomenelor sau faptelor în procesul însuşi al difuziunii. În aceste condiţii h. este o ficţiune etnologică ieşită din critica evoluţionismului, ficţiune care recurge la explicaţii falacioase; 2. metodă etnologică de cercetare a cauzelor şi formelor difuziunii, în timp şi spaţiu, a cercurilor culturale

şi a complexelor culturale. H. urmăreşte să descopere sursa unică, reală sau fictivă, de generare a fenrminelor

15J

ştiinţe în parte. Astfel lingvistica defineşte omul ca o făptură care vorbeşte şi foloseşte limbajul ca modalitate de comunicare, de schimb de idei şi sentimente (h. loquens); psihanaliza defineşte omul ca o făptură erotică prin excelenţă, care nu urmăreşte altceva decât să-şi satisfacă libi-do-ul (h. eroticus); pedagogia defineşte omul ca făptură care foloseşte jocul în toate activităţile lui fiziologice, psihologice şi sociale, pentru a procrea, a se educa, instrui, munci, crea în domeniul ştiinţei şi artei şi pentru a se delecta (h. ludens); filosofia culturii şi semiotica definesc omul ca făptură care caută semnificaţii în tot ceea ce o înconjoară şi care creează sensuri şi valori (h. signi-ficans): istoria religiilor (Mircea Eliade) defineşte omul ca făptură religioasă (h. religioşits); economia politică defineşte omul ca făptură care munceşte şi trăieşte din roadele muncii (h. faber) etc. Etnologia este însă preocupată de nevoia constantă a omului de a se autocunoaşte şi autodefini în raport cu activităţile lui biofiziologice, psiho-sociale, istorico-culturale etc, prin care îşi justifică astfel existenţa. De aceea conceptele rezultate din interpretarea multiplă a lui h. trebuie luate ca părţi constitutive ale „dialecticii biologicului cu socialul”.

HOMO STADIAL – concept arheologic care denumeşte un stadiu tehnologic relativ precis în baza căruia poate fi datată o cultură arheologică. Ideea nivelului tehnologic al unei culturi arheologice (enunţată de C. Thomson, 1819) a servit ca unitate de măsură taxonomică în sistematizarea colecţiilor arheologice ale Muzeului Naţional al Danemarcei. Iniţial, s-a conceput pentru fiecare nivel tehnologic un stadiu cultural: stadiul litic, stadiul vârstei de bronz şi stadiul vârstei de fier. Apoi fiecare nivel a fost la rândul lui divizat în trei subnivele: inferior, mediu,

superior. Tricotomia homostadială a căpătat, îndeosebi în arheologia anglo-saxonă, numele de „Three AgesSistem”. Divizarea cresc încă a fiecărui nivel tehnologic în subnivele corespunzătoare redă forme din ce în ce mai evoluate ale progresului tehnic al popoarelor. În succesiunea lor istorică homo-stadialismul a suferit necontenite modificări datorită lipsei de continuitate cronologică a nivelelor şi stadiilor corespunzătoare. Denivelarea tehnologică şi stadială corespunde unui proces istoric normal. Precizări asupra conceptului h.s. a adus şi L.H. Morgan în lucrarea Ancient Society (1877), în care periodizează evoluţia umană în trei faze succesive: sălbăticia, barbaria şi civilizaţia, cu epocile respective: inferioare, medii şi superioare. V. civilizaţie, cronologie.

HOMOTAXIAL – concept folosit în geologic, arheologic şi etnologie pentru a denumi contemporaneitatea unor obiecte diferite ce se găsesc în acelaşi context dat. Contemporaneitatea este însă re

15?

delor superioare în homo-sapiens, prin: dobândirea poziţiei drepte, liberarea mâinilor şi folosirea lor pentru acţionare în mediul ambiant, lărgirea orizontului privirii, cerebralizarea, masticaţia.

HOMO – concept care se referă la genurile familiei hominidelor ce participă la procesul antropogenezei. În istoria apariţiei şi dezvoltării vieţii pe pământ, evoluţia hominidelor se face, după antropologie, pe genurile h. descoperite până în prezent. În ordinea cronologică a formării lor, aceste genuri capătă proprietăţi tot mai evoluate, care converg spre forma umană actuală. Hominidele sunt clasificate în: – h. erectus, Pithe-canthropus erectus, ale cărui fosile au fost descoperite în pleisto-cenul inferior (circa 1.000.000 ani î.e.n.), în insula Java din Arhipelagul indonesian, la Suku Tien, lângă Pekin, la Olduvai în Africa de Est, la Mauer lângă Heidelberg, la

Veresszollos lângă Budapesta şi pe valea Dârjovului în Oltenia; – h. habilis, Zinjantkrapus sau Australopithecus boisei, ale cărui fosile au fost descoperite în pleisto-eeu (musterian), în aceleaşi straturi: h. primigenius, h. neandertha-lensis, ale cărui fosile au fost des-o perite în pleistocenul mediu, în Uzbekistan, în nord-estul Africii, în Sahara; – h. sapiens fossilis, h. cro-magnonsis, ale cărui fosile au fost descoperite în pleistocenul superior în Asia de Sud-vest, într-o peşteră a muntelui Cârme, şi în Europa, în peştera Cioclovina din România. Fiecare din aceste genuri de hominide a fost denumit după caracterele fiziologice mai pregnante relevate osteologic de fosile sau după presupuse caracteristici psihologice: h. erectus, după poziţia dreaptă a corpului, transformarea membrelor superioare în mâini, lărgirea orizontului vizual; h. habilis, după uneltele fabricate de el şi găsite în depozitele săpate; h. primige-nms, după tehnicitatea lui avansată şi după riturile funerare, care denotă un început de religiozitate; h. sap iens după gradul de inteligenţă, descoperirile şi invenţiile pe care le-a promovat. Marcelline Boule şi Henri Vallois în Les hotnmes fossiles (1952) trec în revistă circa 50 de fosile umane, în ordinea descoperirii şi importanţei lor pentru studiul ” paleontologiei umane”. Seria fosilelor hominide începe cu homoerectus (pitecantropul), şi se încheie cu honio sapiens. În procesul de formare al omului, un rol important l-a jucat munca. În lucrarea Rolul muncii în procesul transformării maimuţei în om (1876), Fr. Engels arată că „munca este prima condiţie de bază a vieţii omeneşti în genere, şi anume în asemenea măsură, încât, într-un anumit sens, trebuie spus că ea l-a creat chiar pe om însuşi”. Iar „munca începe odată cu făurirea uneltelor”, adică cu primul pas pentru stăpânirea naturii. Din antropologie, conceptul h. a fost preluat şi adaptat de diferite ştiinţe despre om, dându-i-se semnificaţii ce ţin de preocupările şi substanţa fiecărei

I

IATROSOFIE – filosofia medicinii din care s-a desprins cu timpul: medicina populară sau etnoia-tria; şi medicina doctă sau ştiinţifică, în evoluţia ei 1. trece prin mai multe etape de dezvoltare: – medicina sacerdotală sau hieratică: – medicina magică (a vracilor, babelor, moaşelor etc.) –, medicina populară (cu aceiaşi practicanţi); – medicina empirică (a felcerilor, doftoroaielor şi a homeopaţilor); – medicina ştiinţifică a medicilor teoreticieni şi a medicilor practicieni (alopaţilor). Între i. şi etnoiatrie există o legătură indisolubilă: i. fundamentează teoretic, iar etnoiatria oferă i. material de interpretare. Cercetările de folclor medical arhaic în zone geografice necunoscute, la popoare şi populaţii retardate sau ca izolate etnice, lărgesc orizontul etnoiatriei şi aduc noi argumente teoretice i. Cunoştinţele şi practicile etnciatrice pătrund în domeniul! şi-i conturează viziunea integrală asupra rostului şi puterilor medicinii. Cercetări de i; în România au efectuat Valeriu Bologa, N. Vătămanu, Gh. Brătescu etc.

ICONOMETRIE – tehnică a măsurării elementelor, structurilor şi proporţiilor unei opere de artă, pentru a descoperi concepţia ce stă la baza construcţiei ideative şi plastice a acestei opere.

IDIOLECT CULTURAL – volumul de cunoştinţe, deprinderi, practici şi cutume culturale pe care îl posedă un individ, un grup uman sau o comunitate etnică într-un anumit stadiu de dezvoltare, determinat de condiţii materiale şi spirituale proprii. I.c. poate fi descris, calculat şi valorificat pentru că este o sumă globală, dinamică şi eficientă de elemente prin care individul se integrează într-un grup, grupul lativă, obiectele puţind să aparţină, de fapt, unor secvenţe temporale diferite. Homotaxialitatea este relevată de stratigrafie, calculul probabilităţilor şi corelarea părţilor componente ale contextului. V. cultură

arheologică.

HOMUNCULUS v. alchimie. H.R.A.F. – sigla Arhivei ariei relaţiilor umane (Human Relations Avea Files) creată de G.P. Murdock (1937), ca fişier şi inventar mondial de microfilme – referitor la materiale etnografice culese de pe glob, în vederea alcătuirii unui atlas etnografic al lumii – cu ajutorul cărora se analizează fenomenele, faptele şi elementele de civilizaţie şi cultură a circa 400 de etnii de pe glob, luate drept unităţi reprezentative pentru rest. În fişier şi arhivă sunt depozitate circa 4.000 de fişe şi microfilme. Ulterior, H.R.A.F.-ul a fost inclus în Institute of Human Relations al Universităţii din Yale (S.U.A.). Un fişier şi o arhivă asemănătoare au fost alcătuite din 1960 de C. Lévi-Strauss la Centre Documentaire d „Etimologie Comp arde din Paris.

Taube, în 1952, care a şi numit-o astfel (coordinaie indexing). Metoda i.c. constă din două operaţii tehnice distincte şi convergente: indexarea sau analiza unor termeni, concepte incluse în documente de teren, arhivă, muzeu laboratoi pentru stabilirea datelor, temelor de cercetat şi extragerea lor pe fişe (uniterm, perforate, cu selecţie vizuală, microfilm, benzi de magnetofon, fotografii), în vederea introducerii lor într-un context ştiinţific şi coordonarea termenilor sau conceptelor analizate prin operaţia indexării, operaţie ulterioară organizată într-un index. Indexarea porneşte de la descrierea informaţiilor şi identificarea surselor lor pentru a sfârşi cu organizarea indexului, iar coordonarea porneşte de la organizarea documentelor în ordinea numerelor de fişe, corelarea, reasocierea sau recombinarea lor relativ la un subiect dat până la identificarea referinţelor ce conţin informaţiile căutate. După cele mai recente investigaţii, avantajelei.c. se referă la: – folosirea unui număr nelimitat de termeni sau concepte ele analizat; – analiza pluridimensională a documentelor din care se extrag

termenii; reducerea dimensiunii indexului prin aranjarea lui inversă (ceea ce este echivalent cu economia informaţiilor concentrate astfel); – multipla adaptare la tehnici mecanizate sau automatizate. Dezavantajele ei se referă la: efortul considerabil de prelucrare a materialului documentar; coordonări incomplete sau false, cu rezultatele corespunzătoare; diminuarea factorilor ce ţin de identificarea informaţiei; pertinenţa limbajului cifrat etc. (Geer-geta Lăzărescu). Metoda i.c. În etnologie orientează cunoaşterea şi valorificarea aspectelor speciale ale cercetării către automatizarea mijloacelor de informare şi folosirea maşinilor electronice.

INIŢIERE – 1. pregătire a – unei persoane (după sex, vârstă, ocupaţie) pentru cunoaşterea, înţelegerea şi practicarea unei activităţi biosociale sau socâo-culturaia în comunitatea primitivă, semiprimitivă sau retardată în societăţile secrete, confrerii. I. face parte din ritologia şi ceremonia-lâstica magioo-niitică sau magico-religioasă. Unii etnologi susţin că există „rituri fără iniţiere” şi „iniţieri fără ceremonii”, deşi orice rit constituie, prin simpla lui exercitare, o iniţiere, iar iniţierile zise „aceremoniale” se efectuează ca şi cum ar fi dramatizate. Aceasta pentru că orice i. este în fond un proces cultural legat de riturile de trecere (Van Gemiep). î. sunt ciclice sau neciciice: i. ciclică se desfăşoară în etape succesive, care corespund schimbărilor fiziologice, legate de pubertate fi. sexuală), maturitate şi. maritală), bătrâneţe (i. abstinerlială) etc. sau corespund numai schimbărilor social-economice sau cultural-istorice legate de nevoi de moment (i. În treburile obşteşti ale comunităţii etnice), de vomicie

JI – Dicţionar de etnologie într-o comunitate şi comunitatea în contextul general al umanităţii. În funcţie de cantificarea relevată clei.c. se poate aprecia capacitatea culturală a individului, grupului sau comunităţii de a

răspunde la cerinţele vremii şi de a contribui la progresul umanităţii.

ILUZIONISM – 1. tendinţa psihologică de a explica un fenomen prin iluziile, pe care acesta le provoacă; 2. explicaţie etnologică a erorilor de reprezentare sau de raţionament relevată de analiza fenomenelor sau faptelor de civilizaţie şi cultură. Max M.iiller consideră mitologia (şi prin aceasta şi religia) o iluzie lingvistică, „boală a limbajului”. Calificativele atribuite obiectelor de primii oameni, în efortul lor de a stabili relaţii între reprezentări şi raţionamente, relevă personificarea după chipul şi asemănarea creatorilor lor: nutnina nonvina. Personificarea, fenomenelor naturii fizice şi sociale a introdus în explicarea lexicală a realităţii experienţa fanteziei mrtopoetice, ai. general.

IMAGOLOGIE – ramură comună etnologiei, ştiinţei culturii, sociologiei culturii şi psihologiei popoarelor, care se ocupă cu studiul imaginilor pe care şi le fac reciproc popoarele, unele despre altele, pentru a se caracteriza între ele, pentru a se admira reciproc sau pentru a se denigra; uneori numai pentru plăcerea artistică de a fantaza. „Centre de reckerches et d’ehtdes de psychologie des peuples et de sociologie economisite” din Havre a întreprins anchete asupra surselor i.: prejudecăţilor, stereotipiilor, opiniilor de interese şi fabulaţiilor, şi a ţinut sesiuni internaţionale pentru a determina structura şi funcţiunea celor două categorii de imagini: auto-imagini (self-ima-ges) şi etero-imagini (hetero-ima-ges). Cercetarea i. prezintă mai multe trepte istorice în care intră afinităţile psihosociale, intuiţiile intelectuale şi convergenţa opiniilor creatorilor populari. Orientarea ei empirică, tezele de cercetare caracterologică, tehnica de investigaţie analitico-descriptivă, interpretarea contradictorie a materialelor, dau i. Înfăţişarea unei preocupări cvasi-ştiinţifice, sofisticate, în ansamblul ei, i. extrapolează pe

plan cultural trăsăturile diferenţiale, mistice, mitice, ludice etc. I. nu trebuie confundată cu imageria, care este un sistem închegat de reprezentări (de obiecte, persoane, situaţii etc.) concepute ca subiecte sacre sau profane pe care arta populară sau cultă le foloseşte în contextul ei ornamental. Structura contextuală ai. a fost prezentată în vremea noastră în mari lucrări de sinteză. V. caracterologie.

INDEXARE COORDONATĂ – metodă de extragere, prelucrare şi comunicare a unor informaţii de teren, arhivă sau muzeu pentru cunoaşterea şi valorificarea aspectelor particulare ale unui fenomen sau fapt de civilizaţie sau cultură, preconizată de M.

fizic sau social; şi i. secundare, când se reglează alte relaţii sociale (A. Kardiner). În analiza societăţii, în dezvoltarea ei istorică pe orânduiri social-economice şi structuri de activităţi, după K. Marx, unelei. Ţin de structura şi altele de suprastructura societăţii. I. ce ţin de structura societăţii sunt fundamentale şi exprimă diverse raporturi sociale de producţie, iar cele ce ţin de suprastructura societăţii sunt derivate şi exprimă atribuţii social-culturale. Etnologia studiază i. culturale care derivă din cutume şi tradiţii şi le transgresează, le actualizează şi remodeiează. În comunitatea etnică, i. exprimă consensul social al unui comportament cultural. De aici derivă şi greutatea de a transplanta o i. dintr-o societate într-alta, din contextul unui mod de viaţă într-altul. Transplantul implică o mutaţie în structura i. iniţiale, adică o reconsiderare globală, deci o nouă i. În ansamblul lor, i. culturale ce ţin de suprastructura societăţii sunt dependente de i. economice ce ţin de structura societăţii, pentru că fac parte din acelaşi sistem global de activităţi. I. culturale definesc, caracterizează şi exprimă suprastructura unei societăţi. Pentru etnologia americană, i. este o activitate socială organizată de o „personalitate

culturală" (individuală, sau colectivă) în vederea unei mai bune desfăşurări a vieţii spirituale şi a integrării acesteia în dinamica societăţii. Personalitatea culturală devine în aceste condiţii „cauza şi efectul oricărei instituţionalizări" (R. Linton). În abordarea i. culturale, etnologia română actuală porneşte de la i. de structură economică pentru a se opri la cele culturale ce exprimă, suprastractura (ştiinţa, filo-sofia, religia, arta). În această interpretare, i. culturale sunt considerate categorii social-istorice, care se nasc, se dezvoltă şi dispar în condiţii concrete şi ireversibile de viaţă istorică. De aceea ele sunt indicatorii parţiali ai modului de viaţă şi parametrii globali ai structurii civilizaţiei şi culturii unui popor, ai specificului etnic sau naţional. V. civilizaţie, cultură, elno civilizaţie, etnocultură, meci de viaţă, personalitate culturală.

INTERDISCIPLINĂ – 1. disciplină ştiinţifică liminară, de contact şi interferenţă între două ştiinţe fundamentale. În această primă ipostază este considerată uneori creaţie hibridă, care nu posedă încă un obiect propriu de cercetare, probleme particulare şi metode adecvate. În acest caz i. rămâne tributară ştiinţelor fundamentale care îşi întrepătrund parţial obiectul, pentru că adoptă o parte din problematica, metodologia şi tehnica acestora; 2. ştiinţă constituită, cu un obiect propriu, o problematică particulară şi o metodologie adecvată, care s-a desprins de ştiinţele fundamentale intrate în impact. I. devine astfel o creaţie ştiinţifică nouă, în care sistematizarea cunoştinţelor don

(i. războinică), de perspicacitate (1. În funcţiuni de conducere comunitară) etc. în planul existenţei individuale, 1. ciclice care se referă la etapele vieţii folosesc rituri şi ceremonii special gradate, în care intră izolarea, secretul, probele fizice şi morale, mutilările, schimbările de nume şi de situaţie pentru a integra astfel treptat pe cel iniţiat într-o nouă unitate social-culturală

diferenţiată şi a-i atribui prin aceasta un nou statut etico-juridic de ordin comunitar. I. neciclică se efectuează o singură dată în viaţă şi priveşte anumite practici sau profesiuni considerate sacre: magia, şamanismul, profeţia, preoţia etc. în ritologia străveche a poporului român un loc semnificativ a ocupat iniţierea în magia albă, a solomonarilor şi aducătorilor de vremuiri (vânt, furtună, ploaie, grindină), sau în magia neagră, a li-cantropilor (oameni lupi sau vârcolaci), vrăjitorilor, vampirilor etc. Cercetările de teren au dovedit că la popoarele „retardate" riturile de iniţiere au fost mai dezvoltate la bărbaţi decât la femei. 2. Cunoaşterea unei ştiinţe sau arte în ansamblul ei printr-o prezentare schematică şi accesibilă (ex. I. în etnologie).

INSTITUŢIE – 1. În sens general, ansamblu de reglementări juridice care urmăresc desfăşurarea unei activităţi sociale, economice, politice, culturale, fixează tradiţii comunitare şi creează drepturi şi datorii, noi categorii de relaţii de viaţă; 2, în sens economic, fiecare formă de activitate social-is-torică ce exprimă pe diferite trepte de viaţă, raporturi de producţie şi reflexele acestora; 3. În sens juridic, l. se referă la instituirea, întemeierea, organizarea, reglementarea tuturor categoriilor de relaţii sociale. î. juridică codifică structura morfologică şi funcţională a unui sistem de activităţi sociale. Conform „ştiinţei dreptului" toate i. sunt juridice, pentru că toate se bazează pe controlul social exercitat la toate nivelurile şi în toate sectoarele de activitate, sau reglementează un control de grup al unităţilor sociale restrân-se la o activitate precisă pentru perioade determinate. I. juridice nu sunt fixe, ci în permanentă schimbare, unele derivă din altele şi se sprijină reciproc între ele. Acest caracter al! reflectă regimul juridic al orânduirii sociale şi al societăţii care o promovează. Teza juridicizării tuturor i. sociale a fost amendată de sociologi,

economişti şi etnologi; 4. În sens sociologic, conceptul de i. se referă, la modelul de comportament social care prin integrarea în viaţa unei comunităţi exercită un control permanent normativ sau de opinie (Th. Znaniecki). Conform acestei accepţii societatea este o configuraţie globală şi dinamică de i. sociale, care reflectă un anumit mod de viaţă în plină evoluţie (M. Herscovits); 5. În sens etnologic, formă de reglementări etnojuridice a unor activităţi culturale. Pot fi: i. primare, când se reglează adaptarea la mediul ciale. Cercetările etnologice au stabilit trei forme de 1.1: „l. uman – grupare de oameni care trăieşte retrasă într-un teritoriu ferit de accesul din afară, determinată genetic, printr-un minimum demografic (circa 500 locuitori), supus în general dezechilibrului şi dispariţiei lente. Termenul a fost creat de suedezul S. Wahlund (1928). I. uman prezintă caractere antropologice, sociale, psihice, de cultură şi civilizaţie care nu trec dincolo de aria lui de viaţă. De aceea constituie pentru oamenii de ştiinţă cazul ideal de cercetări antropometrice, sociometrice, psihometrice etc. Ca grupare restrânsă se caracterizează prin condiţii modeste de viaţă. Acest fel de i. este incapabil de a migra şi, în consecinţă, de a-şi schimba forma de viaţă şi de muncă. Studiul i. uman urmăreşte să stabilească diferenţele biologice dintre „primitivii actuali" şi „primitivii din trecut". Aceasta este situaţia unor populaţii descoperite în vremea noastră în Mato Grosso, în Amazonia, în Polinezia, Australia etc. Pe măsură ce cultura şi. civilizaţia se răspândeşte pe glob, i. uman se descompune, integrându-se în societatea contemporană. Foarte puţine au fost transformate în „rezervaţii umane" (pieile roşii în S.U.A., populaţia amu în Japonia, boşimanii şi hotentoţii în Africa de sud-vest etc.) pentru conservarea formelor lor de viaţă depăşite. I. uman se; caracterizează prin – coni-poziţia de mică, prin plasticitatea fenotipului, prin microevoauţie,

consanguinitate, dimorfism sexual, tip de longevitate şi adaptabilitate la mediu etc; 2. i. etnic → micro-comunitate restrânsă, datorită unor condiţii speciale de viaţă internă, pe teritoriul ei de formaţie sau de viaţă externă, aflându-se enclavată în corpul unei macro-comunităţi etnice alogene. I. etnic păstrează în perimetrul lui. aspecte de viaţă socială arhaică: limba dialectală, o anumită dimensiune a consangvinităţii, a tradiţiilor istorice etc. Acesta posedă un caracter minor în raport cu comunităţile etnice din care derivă şi de care se leagă organic. Studiind i. etnic, etnologii stabilesc unele aspecte genuine incipiente ale etnogenezei comunităţilor lor de bază, adică substratul istoric al acestei comunităţi în evoluţie, pentru a ajunge la stratul etnic contemporan ceri cetării. Investigaţiile etnoraetrice efectuate asupra unor i. etilice redau vechimea, răspândirea, persistenţa şi compoziţia lor. I. etnic se caracterizează (pe lângă trăsăturilei. uman) şi prin compoziţie etnică şi trăsături temperamental le şi caracterologice deosebite, prin forma de comportament, prin endocreaţie (creaţia în spiţe de neam); 3. l. cultural – unitate culturală care posedă „limite naturale ale coordonării şi corelaţiilor” în raport cu complexul etnocultural din care face parte integrantă (B, Malinowski). În fond, el se referă mai mult la activităţile codificate (instituţiile) ale grupubândite se realizează într-o formă deosebită şi la un nivel teoretic şi aplicativ inedit. În această fază de culminaţie ştiinţifică, 1, se prezintă ca o componentă a unui nou sistem de ştiinţe, sistemul interdisciplinelor, care redu-plică şi amplifică conţinutul şi viziunea de ansamblu a sistemului ştiinţelor fundamentale. Între cele două sisteme (cel al ştiinţelor fundamentale şi cel al ştiinţelor inter-ciisciplinare) se stabilesc paralelime, influenţe, schimburi osmotice care nu sunt rezolvate decât prin abordarea lor dialectică. Abia în contextul cercetării lor complexe de tip interdisciplinar se relevă întreaga

capacitate de creaţie ştiinţifică a 1. În investigaţia contemporană. Fiecare ştiinţă fundamentală are deci în orbita ei mai multe i. care alcătuiesc astfel sistemul ei ştiinţific. Fiecare i. devine o ştiinţă fundamentală, care la nadul ei dă naştere altor!

ISOETNIE – reprezentare grafică pe o cartogramă a prezenţei şi frecvenţei unor structuri echivalente ale elementelor de civilizaţie şi cultură tradiţională proprii comunităţii etnice, cu semnificaţie sau pondere comună. Ca tehnică de reprezentare grafică, i. este similară, isogloselor, isofonelor, isotonelor, isoaexelor, isomorfelor, isosintagmelor etc. I. delimitează cartogramatic rezultatele abstractizărilor şi generalizărilor impuse de formularea prin scheme, tipuri şi modele. Aceste modalităţi grafice urmăresc să redea ariile de civilizaţie şi cultură tradiţională, care caracterizează viaţa unui popor. I. este echivalentă într-un anumit sens cu reprezentarea grafică a isogramei etnologice, care se referă în mod concret la aria unei anumite comunităţi de limbă, civilizaţie şi cultură. I. stratifică micro-istoria în cadrul structurilor teritoriale circumscrise naţional. V. arie de civilizaţie, arie de cultură cartogramă, etnic, stratificare.

ISOGRAMĂ ETNOLOGICĂ – sinteză cartogramatică a unor analize isocinice, în care se delimitează structura schematică, tipologică sau modelatoare a civilizaţiei şi culturii tradiţionale a unei comunităţi etnice privite într-o secvenţă micro- sau macro-istorică.

ISTORIOGRAFIA CULTURII [

ramură a istoriografiei generale, care se ocupă cu studiul sistemelor de creaţie culturală în succesiunea lor istorică şi aportul lor la cunoaşterea teoretică a creaţiei diferenţiale a unui popor. Conform i. e, cultura diseminată pe glob este progresivă, în elaborările ei succesive, deoarece reflectă caracterele esenţiale ale stadiilor şi etapelor istorice de dezvoltare ale cunoaşterii umane (V.

Enciclopedia istoriografiei româneşti, coord. Şt. Ştefănescu, 1978)

IZOLAT – grup uman restrâns, separat de alte grupuri umane, prin bariere naturale sau artifi-
JENSENISM – doctrină neora-sistă enunţată în secolul al XX-lea de psihologul american Arthur R. Jensen, în lucrarea Holt) much can we Boost. I Quand Scholastic Achievnunt (1969), conform căreia unele rase sunt incapabile intelectual să facă faţă existenţei. Incapacitatea lor ar fi determinată genetic, de structura şi plusul sau minusul de gene pe care acestea le posedă. Doctrină discreditată de ştiinţa actuală. A nu se confunda cu conceptul de jansenism, doctrină a liberului arbitru şi a predestinării, profesată în secolul al XVII-lea de teologul olandez Cornelius zis Jansen, în lucrarea Augustinus (1640). Jansenismul preconizează că libertatea umană este limitată de graţia divină şi că omul nu poate crea cultural decât ceea ce-i este îngăduit de divinitate. V. rasism.

JURIMETRIE

dică.

V. sociologie jurilui social restrâns astfel denumit. De aceea în esenţa lui se diferenţiază de complexul cultural din care face parte printr-un nivel cultural din care nu poate ieşi decât cu greu şi în anume condiţii. În ultima accepţie, i. cultural este o formulă de nivel spiritual a unei culturi locale care se mentiae ca atare datorită mai mult condiţiilor socio-psihice, tradiţiilor istorice. El se caracterizează pe lângă coHipoziţie etnică de grup sau subgrup şi prin concepţie şi viziune culturală particulară, printr-o structură lingvistică dialectală, confesională şi profesională (puţin diferenţiate), prin inventivitate şi creativitate spirituală. Studiul acestor trei categorii de i. Ţine de etnologia regională. Decupajul lor ştiinţific se poate face şi din perspectiva antropologiei sociale* şi a antropologiei culturale*, a sociologiei culturii şi istoriei

culturii.

blicwl restrâns şi ermetic, organizat în cercuri închise, permanent iniţiat în acest sens de artişti k, car ei impun gusturile lor dubioase. Arta, artistul şi publicai k> au fost studiate de sociologi, psihologi, psihanalişti, etnologi şi esteticieni, ca fenomene ale patologiei artei contemporane, indiferent de stadiul de dezvoltare şi nivelul de creaţie a formelor de artă cunoscute.

KRAAL – 1. aşezare temporară a crescătorilor de animale cornute (îndeosebi în Africa australă), în k., colibele crescătorilor sunt dispuse în cerc, în jurul oborului în care animalele stau adăpostite împotriva sălbăticiunilor. K. reprezintă totodată un habitat strategic şi economic; 2. termen de comparaţie pentru aşezările temporare dispuse în cerc, legate de creşterea animalelor domestice.

K

KATENOTEISM – termen (creat de Max Müller) care defineşte teoria hindusă, după care fiecare zeu luat în parte este atotputernic în activitatea lui.

KITSCH – termen care exprimă: 1. contrafacerile de ordin tematic şi stilistic referitoare la crearea unor formo de artă hibridă, cum ar fi: arta-surogat, pseudo-arta sau arta de prost gust. Arta k. este produsul unei activităţi extraestetice, generate de motive şi stimuli diferiţi: fiziologici, psihologici, etici, lu-dici, comerciali etc. K. se remarcă în egală măsură în arta cultă şi în arta populară. Unele aspecte de k. apar pregnant şi în produsele artizanale contemporane. Aria k. promovează extravagantul vulgar, insignifiantul, gregarul, patologicul, melodramaticul, pornografia. De aceea este adesea inadaptabilă şi protestatară, artificioasă şi lipsită de valoare artistică. Ea reprezintă expresia estetică a unei crize de idei şi sentimente. În general convine aşa-numitei arte de consuni în societatea contemporană hiperindustrializată; 2, creatorul de artă care cu orice chip

se vrea revoluţionar fără să fie şi se crede geniu neînţeles al epocii lui, care sfidează şi calcă în picioare orice răspundere profesională, care impune uneori cu forţa gusturile infatuate sau alterate, amatorismul şi sterilitatea. De aceea artistul k. se fereşte de asemănarea cu artistul obişnuit, de a cărui imagine clasică se desprinde ostentativ. Artistul k. se comportă ca un erou improvizat al declasării, care urmăreşte să producă asupra publicului aceeaşi stupefacţie pe care o produce opera lui, să exercite o teroare artistică; 3. puM

MACROETNOLOGIE – termen (decalchiat după macroso-ciologie) care desemnează studiul etnologic (volumetric şi statistico-matematic) al macrounităţilor sociale de tipul satului, târgului, oraşului, cetăţii, metropolei, zonei, regiunii, ţării, poporului, naţiunii, continentului, ca entităţi creatoare, consumatoare şi de difuziune a civilizaţiei şi culturii şi ca modalităţi de promovare a specificităţii acestora. M. include implicit şi studiul micro etnologic al componentelor prinse în cercetare. V. micro etnologie.

MÂNA – termen (popularizat de R.R. Marett şi M. Mauss) care semnifică la melanezieni şi polinezieni, o „virtute” sau o „forţă”, presupusă a se afla în lucruri, plante şi animale. M. a fost considerată şi o forţă caracteristică a personalităţii unor oameni superiori. Şi în prima accepţie şi în a doua, m. putea fi folosită de om în scopuri benefice sau malefice. În etnologia religiei, în a fost concepută ca o idee. preanimistă, pentru că desemna o putere impersonală însă supranaturală, instinctivă şi indefinită, caracteristică sacrului*, în prezent studiul în este integrat studiului sacrului. Au consacrat studii m.: R.R. Marett (The conception of mana, 1908; The Ţabu-mana formula as a minimum definiţi on of Religion, 1909), P. Saintyves (La force tnagique du mima, 1914), A.M. Hocart (Mana, în „Man”, XIV, 1914), J. Rohr (Das Wesen

des Mana, în „Anthropos”, XIV-XV, 1919 – 1920), Fr. R. Lehmann (Mana, der Begriff des musserordentlich Wirkungsvollen* bei sudseevol-hern, 1922), Gh. Pavelessu (Mana în folclorul românesc, 1944). V. sacru.

m

L

LAGGRAFIE – 1. (în sens restrâns) studiul concret al relictelor etnografice* şi reminiscenţelor folclorice* şi de artă ce ţin de civilizaţia şi cultura greacă antică, ca supravieţuiri în creaţia populară contemporană; 2. (în sens general, echivalent folcloristicii istorice) studiul tematic şi metodologic al antichităţilor etnice ale fiecărui popor.

LEVIRAT – practică juridică cutumiară, relativă la reglementarea regimului familial, la unele popoare antice, conform căreia văduva se putea căsători cu fratele soţului ei sau cu altă rudă apropiată pentru a perpetua astfel legătura de familie şi transmiterea bunurilor economice. L. prezintă mai multe forme caracteristice, pentru perioade diferite, dintre care menţionăm: 1. anticipator – privilegiul acordat de soţ fratelui mai mic să aibă relaţii sexuale limitate cu soţia lui, astfel încât fratele mai mic să se poată căsători cu văduva fratelui mai mare, în eventualitatea decesului acestuia; 1. junior – privilegiul tânărului frate de a moşteni pe văduva fratelui în vârstă, decedat. L. îi corespunde o practică juridică cutumiară similară, relativă la reglementarea regimului soţiei, denumită surorat. L. şi suroratul sunt studiate de etnologia juridică.

lor); – lampado. nantia (prezicere după flacăra unei lămpi agitate în vânt); – lecanoman-cia (prezicere prin interpretarea imaginii tulburi şi a sunetului urmă obiect în cădere într-un vas cu apă); – mărgărita mantia (interpretarea poziţiei perlelor când izbesc o suprafaţă plană); – miomancia (prezicere după observarea mersului şoarecilor şi şobolanilor); – necromancia (prezicere formulată prin comunicarea cu strigoii celor decedaţi); –

nefelomancid (prezicere din observarea generală a cerului); – oniroinancia (prezicere prin interpretarea visurilor sau stărilor de frenezie, beţie); – onichomancia (prezicere după unghiile degetelor numii); – otnito. năncia (prezicere după zborul păsărilor); – piromanii» (prezicere după observarea arderii unui foc); – scapuloman-da (prezicere după crăpăturile unei seapule de animal sacrificat, expuse la foc); – theoman-da (oracolele de inspiraţie divină provocate prin inhalarea de fumigaţii naturale sau artificiale); – xilotnanda (prezicere după forma şi poziţia aşchiilor din tăiere sau a unei rămurici căzute pe pământ). V. magie.

MAŞINĂ v. unealta.

MATRIARHAT – sistem de organizare socială în comuna primitivă, care anticipează patriar-hatul. După J.J. Bachofen (1861), femeia, mamă deţine puterea familială, socială şi politică. Caracteristică acestui sistem de organizare sunt: ginta matriarhală, superioară cetei primitive; munca domestică pentru producerea hranei familiei; regimul de dependenţă matriliniară. M. dispare treptat, odată cu apariţia şi dezvoltarea patriarhatului. Cercetările de etnologie din secolul al XX-lea au descoperit, în unele zone arhaice ale globului, diferite forme de filiaţiune matriliniară şi aspecte variate de viaţă comunitară matridemică. În literatura etnologică m. este analog giuacraţiei. V. domă, patriarhat.

MEDIU AMBIANT – 1. cadrul natural al omului, adică mediul primar geografic şi biologic, care îi influenţează în general viaţa. Caracterele regiunii locuite de un grup, comunitate etnică, naţiune, afectează direct civilizaţia şi cultura. Conceptul de cadru natural nu trebuie confundat cu mediul fizic promovat de concept ia determinist-geog r afică (envirannement determinism) a lui Le Play, Ratzel şi alţii, criticată de unii etnologi şi de clasicii marxismului. După concepţia lui Pr, Boas „mediul fizic exercită un efect

permisiv sau limitativ", adică joacă „un rol secundar şi pasiv" în creaţia civilizaţiei şi culturii. Mediul fizic se referă la localizarea geografică, la capacitatea de habitaţie, la condiţionarea unei civilizaţii sau culturi de către potenţialul lui agro-pastoral; 2. ca-MANTICĂ (MANCIE) – tehnică magico-mitologică şi magico-religioasă folosită de prezicători sau sacerdoţi. În greaca antică mainoniai însemna frenezie sau furie a practicantului, provocate într-un act de credinţă, într-un rit. M. constă în: 1. cunoaşterea prin revelaţie a unor circumstanţe de viaţă; 2. interpretarea diferitelor semne (ce apar în stare de veghe, în stare onirică sau în stare de extaz ritual) ca elemente ale unei evidenţe divine; 3. prezicerea viitorului, în credinţa grecilor antici orice făptură poseda calităţi mantice, inclusiv animalele şi plantele. Fiecare comunitate etnică folosea în trecut tehnici mantice ce-i erau proprii. Unele din cele mai străvechi tehnici mantice erau: aero-triancia (prezicerea viitorului prin condiţiile apei agitate şi a valurilor produse la suprafaţa ei);

— Afectroiomancia (prezicerea după ciugulirea de un cocoş, a-şezat într-un cerc magic, a unor boabe ce închipuie un anumit cod simbolic); – aleuromancia (prezicerea printr-un mesaj cifrat pus într-o pastă făinoasă şi interpretat de cel ce îl găseşte);

— Alfitomahcia (stabilirea juridică a vinei sau inocenţei celui acuzat prin ingurgitarea unor substanţe indigeste);, – aninio-tnancia (prezicerea prin analiza căiţei noului născut); – antropomancia (prezicerea rezultată din interpretareastării măruntaielor unui copil virgin – băiat sau fată – anume sacrificat); apantotnancia (prezicerea după primai obiect care provoacă la tehnicianul mantie o viziune divină); – astragalomanţia (prezicerea după folosirea astragalului ca zar); – astromancia (prezicerea după poziţia, forma, culoarea şi intensitatea luminii unei

stele – presupuse a fi participat ia naşterea solicitatorului); – belomancia (prezicerea prin folosirea săgeţii în tragere neochită); – botanomancia (prezicere după plantele aduse de furtună în curtea, cuiva, după poziţia, culoarea şi mirosul lor); – cartomancia (prezicere cu ajutorul cărţilor de joc); – ceromancia (prezicere cu ajutorul picăturilor de ceară topită pe podea);

— Cha-omancia (prezicere după observarea şi interpretarea formei, culorii şi dinamicii norilor);

— Chironiancia (prezicere după semnele din palmă); – deromancia (prezicere după combinarea pietricelelor aruncate pe o suprafaţă netedă); – critomancia (prezicere după resturile vegetale şi animale căzute pe jos lângă altare); – dafneoţnancia (prezicere după pocniturile unei ramuri de laur puse pe foc); – haruspiciul (prezicere prin interpretarea stării măruntaielor unor animale anume sacrificate); – hepatomancia (prezicere prin studierea ficatului animalelor anume sacrificate; – hippomancia (prezicere. după mersul cailor); ricJMoniaftcia (prezicere după măruntaiele peştitantă a vinci gândiri logice polivalente, a unor habitudini ale inteligenţei şi a ansamblului de superstiţii, credinţe şi dispoziţii etice. M. a fost studiată iniţial de psihologi, sociologi, filosofi ai culturii, logicieni, istorici, care au susţinut că aceasta se manifestă în trei forme generale, cu variantele lor tipice: m. primitivă, m. populari şi m. ştiinţifică. După majoritatea cercetătorilor, în primitivă se bazează pe categoriile gârdirii arhaice ce reflectă modul de viaţă materială şi spirituală a popoarelor. M. primitivă operează cu intuiţii colective, cu imagini vin colorate, picturale, integrate mistic într-o „logică concretă”. L. Levy-Bruhi a abordat ni. primitivă (La menâalite primitive, 1922; l’âme primitive, 1927; Le surnahirel et la nature dans la men-lalile primitive, 1931), susţinând că aceasta este o m. prelogică şi totodată o m. mistică, pentru că o caracterizează două

legi proprii: „legea participării” şi „legea cauzalităţii mistice”. L, Levy-Bruhl a fost combătut şi reconsiderat de succesorii lui: A.P. Clare (Primitive Menta Hly, 1923}, R. Thumwald (Psychologie des primitiven Menschen, 1922) şi alţii. Din perspectiva etnologiei cu studiul fii. primitive s-au ocupat C. Lévi-Strauss fănihfapologie structurale, 1958), care susţine că gândirea arhaică nu e mistică, ci mitică şi deci şi în primitivă corespunzătoare este mitică. La rândul mi Jean Cazeneuve (La mentalită ar & hai-que, 1961) susţine că ni. primitivă este „o structură fundamentală a spiritului uman”, care submerge gândirii ştiinţifice contemporane. M. populară este o treaptă intermediară între m. primitivă şi tu. ştiinţifică, care prezintă trăsături distincte şi note dominante proprii. M. populară posedă o structură intelectual-afectivă ce operează cu reprezentări colective determinate etilic, cu o cugetare, concretă, de asemeni viu colorată. La baza m. populare se aflä o logică polivalentă! îi bună parte desacralizată, totuşi cu vădite note de specificitate culturală. Etnologii marxişti au studiat ni. populară sub ” \tara ei dialectică, polivalentă şi operativă în viaţa socială a. O munităţilor etnice, cu referinţe i-peciale la viaţa propriilor! or popoare.

MESAJ CULTURAL – idee et-no-socială sau etico-politică pe care o operă o comunică. Opera populară preia prin tradiţie un înc. pe care îl valorifică în contemporaneitate şi îl transmite generaţiilor viitoare ca pe un bun spiritual. Dialectica m.c. reflectă în acest caz dialectica celor două aspecte fundamentale ale dinamismului creaţiei populare: tradiţia şi inovaţia. Indisolubil legat de semnificaţia operei, m.c. este supus perisabilităţii, ca orice elaborat cultural-is-toric. De aceea, unele creaţii, populare sau căite, pe măsură d-rul artificial al omului sau mediul secundar, civilizaţia şi cultura care reflectă viaţa lui materială şi spirituală. Acesta e mediul „omului făcut”, sau cel de-al doilea m.a. (secundary

environnement). În acest înţeles trebuie luat şi termenul ecologie culturală* (ca formă a ecologiei umane, a ecologiei sociale); 3. sfera fenomenologică ce înconjoară spaţial şi temporal un individ, un grup social sau o comunitate etnică, în acest caz, m.a. este un sistem de activităţi spaţial-temporale în contextul cărora omul se încadrează şi trăieşte întreaga lui viaţă, o zonă limită între om ca fiinţă producătoare şi creatoare de obiecte artificiale şi realitatea socială concretă. Din punctul de vedere al structurii lui psiho-spaţiale m.a. prezintă două forme: un în.a. apropiat, numit şi mediul perspectivă, în care omul se naşte, creşte şi produce sau creează şi moare. Acesta este mediul instrumental, în care omul se inserează cu praxologia lui; un în.a. Îndepărtat, numit şi mediul intelectiv pe care omul îl presimte în afaxa mediului lui apropiat şi spre care se deplasează în activitatea lui. Acesta este mediul prospectiv, i-dealizat. Etnologii au încercat să alcătuiască un inventar al m.a. pornind de la înregistrarea zonelor favorabile vieţii la studiul întregului habitat uman, pentru a stabili modele de m.a. pe care să le consemneze pe hărţi, după situaţia şi frecvenţa lor. În acest inventar s-a ajuns la determinarea unor oecumene* şi la concepţia difuzării din aceste oecumene a elementelor, aspectelor şi formelor de civilizaţie şi cultură, în timp şi spaţiu, până la cuprinderea întregului glob terestru. În această ultimă interpretare, privi în.a. se înţelege un mediu complex geografic, social şi cultural totodată. Termeni echivalenţi: „environnement”, „milieu”, „naturlich Mivmelt” etc.

MEGALIT – monument primitiv format din pietre mari, neşlefuite, amenajate sumar într-un ansamblu simetric sau asimetric. Cel mai simplu m. este menhirul, un bloc de piatră implantată vertical în sol. Prin asamblarea mai multor men-hir-uri – în linie dreaptă s-au obţinut aliniamente; în linie circulară s-au obţinut

cromlehuri; în alei acoperite s-au obţinut dol-menuri. Toate aceste forme de m. sunt produse ale religiozităţii populaţiilor neolitice sau calcolitice, proprii mileniului III şi II î.e.n. Menhirurile şi dolma-n-urile sunt monumente funerare; aliniamentele sunt căi triumfale ale căpeteniilor de triburi (N. Densuşianu prezintă Cheile Bâcului, ca un exampeoş al pelasgilor), iar cromlehurile ca incinte sacre (C. Daicoviciu prezintă incinta sacră de pe Grădiştea Muncelului ca un cromleh).

MENTALITATE – structură intelectual-afectivă, proprie unui individ sau colectivităţi, rezulimite la cunoaşterea. fenomenelor neobişnuite, contradictorii şi în aparenţă paradoxale. V. epistemologie etnologică.

METANASTAZĂ – concept (creat de Jovan Cvijie) care semnifică deplasarea internă, într-o ţară, regiune, zonă, a populaţiei, din motive diferite: sociale, economice, politice, culturale. M. este o formă de admigralie într-un spaţiu geografic restrâns sau într-un cerc socio-cultural limitat. Cea mai tipică formă de mişcare metanastazică este aceea pendulatorie de pe un versant pe altul al unor munţi, de pe un mai pe altul al unor ape. M. este mişcarea bufonilor (oltenilor) în secolele XVII-XVIII în Banat, de asemenea mişcarea unor sibieni şi bârsani din Transilvania în Ţara Românească şi Moldova, în aceleaşi secole. O formă particulară de m. este şi transhumanta redusă. V. migraţie

METODA ANALIZEI COMPONENŢIALE – metodă de investigaţie etnologică preluată din lingvistică, ce analizează componentele taxonomiei populare, vocabularul şi diferitele moduri de exprimare comunitară referitoare la bunurile şi valorile de civilizaţie şi cultură tradiţională, ca şi încercările de identificare a contrastelor, plasticităţii şi dimensiunilor etiiolingvistice ale limbajului conceptual popular, pentru a surprinde şi reda Specificitatea creaţiei populare.

METODA ANALIZEI DISCRIMINATORII – metodă

folosită în etnologie şi antropologie în clasificarea materialelor de teren, care se bazează pe sesizarea şi discriminarea caracteristicilor esenţiale faţă de cele neesenţiale, în etnologie, m.a.d. urmăreşte să stabilească, prin măsurătorile morfologice, determinările stilistice şi raţionamentele prin analogie, apartenenţa unui feliei etnografic* sau a unei reminiscenţe folclorica* şi de artă populară la o anumită etnocivilizaţie sau etnocultură, vârsta şi ponderea relevată de fiecare în contextul din care face parte. În antropologie, m.a.d. urmăreşte, pe baza măsurătorilor osteologice ale unei fosile, stabilirea apartenenţei la clasa antropoidelor, precizarea vârstei şi sexului. Se poate astfel enunţa puterea discriminatorie a trăsăturilor luate în consideraţie pentru încadrarea tipologică a fosilei studiate în grupa de vieţuitoare căreia probabil i-a aparţinut. M.a.d. este \va caz aparte al regresiunii multiple, adică al tendinţei fireşti de reducere a unei forme evoluate la formele presupuse rudimentare, a efectului general la cauzele speciale care l-au generat, a întoarcerii de la consecinţe la principiile evoluţiei, în alţi termeni, a controlului evoluţiei prin presupusa involuţie a lucrurilor.

METODA ANALOGIEI – Jmetodă de cercetare care se bazează pe analogie* sau pe raţionamentul ce înaintează în timp, devin purtătoare de noi mesaje, permanent adecvate scopurilor psihosociale şi etico-politice ale vremii. Aceste mutaţii funcţionale asigură perenitatea operei de artă. Privi în e, creaţia populară îşi depăşeşte funcţia estetică sau instructiv-educativă momentană pentru a deveni un obiect cultural permanent şi un stimulent continuu de creaţie.

MESERII POPULARE – forme de muncă specializată pe ramuri de activitate productivă, în prima lor fază istorică, m.p. sunt îndeletniciri cu caracter vremelnic, restrânse şi condiţionate de nevoile presante ale

comunităţii sociale. În faza a doua, acestea încep să se desprindă de ocupaţiile de bază, să devină activităţi independente, să capete stabilitate şi rentabilitate. Procesul se desăvârşeşte mai ales în feudalism. Odată cu dezvoltarea industriei moderne meseriile se perfecţionează treptat, cu toate că ponderea lor în ansamblul producţiei de bunuri materiale scade. M.p. utilizează până în secolul al XIX-lea o tehnică în care întregul proces de muncă este manual şi se bazează pe o diviziune redusă a muncii. Numărul şi felul uneltelor de muncă, al meseriaşilor, constituie indicii obiective în determinarea gradului de activitate materială şi a specificului unui popor. Poporal român şi-a creat pentru fiecare meserie populară unelte corespunzătoare, impresionante prin ingeniozitatea şi varietatea lor tehnică, înregistrate în categoria micilor invenţii sau inovaţii tehnico.

METAETNOLOGIE – I. etnologie teoretică, abstractă, pentru care etnologia generală se prezintă ca un caz particular de ordin epistemologic; 2. modificare a structurii etnologiei generale în sensul reducerii ei la absurd, prin proclamarea ei ca superştiinţă a entităţilor etnice; 3. studiul cunoaşterii numenale (a esenţelor) etnice în opoziţie cu cunoaşterea fenomenală a civilizaţiei şi culturii populare; 4. ramură a etnologiei care întreprinde investigaţii teoretice şi aplicative asupra propriului ei domeniu şi a mijloacelor de cercetare ştiinţifică. M. studiază critic conceptele, ipotezele, teoriile, metodele şi procedeele de investigaţie, ca şi rezultatele etnologiei însăşi. Etnologia devine astfel propriul ei obiect de studiu, iar cunoştinţele etnologice propriile ei obiecte de reflectare şi explicitarea ştiinţifică, în fond, m. urmăreşte nu atât forma, cât conţinuta! cunoaşterii etnologice, corectitudinea logică şi veridicitatea referinţelor etnologice. Ea trece inevitabil de la investigarea cunoaşterii subiectiv-teoretice la cunoaşterea obiectiv-

abstractă, de la cunoaşterea fenomenală a lucrurilor la cunoaşterea esenţelor, de la cunoaşterea fenomenelor obişlâfl mod propriu de investigaţie demografică în cadrul anchetei etnografice” (Françoise şi Michel Izard, 1969). Dintre obiectivele de cercetare ale m.e. -d. mai importante sunt: studiul repartiţiei populaţiei pe sexe; al raportului de masculinitate (sex rade) şi valorile acestui raport pe clase de vârstă; studiul procentelor de fecunditate, natalitate, reproducere şi mortalitate; „logaritmul vieţii medii” etc. M.e. – d. foloseşte ancheta prin fişe familiale şi ancheta genealogică. Ea recurge şi la procedeele mecanografice de calcul şi grafice de reprezentare.

METODA FUNCŢIONALISTĂ – metodă de cercetare în etnologie care urmăreşte să stabilească în ce constă funcţiunea unui simplex (element, culturem, aspect, fapt) sau complex (configuraţie particulară, context sistematic de elemente, aspecte globale) de civilizaţie sau cultură etnică în cadrul corpului social din care fac parte integrantă. B. Malinoviskr a atribuit o importanţă excepţională ra.f. şi funcţionalismului în etnologie (în lucrarea Argonautes du Pacifique Occidental, 1922), drept pentru care a fost considerat fondatorul şi practicianul ei cel mai autorizat. Criticile aduse m.î. au venit din partea etnologilor care foloseau cu precădere metoda structuralistă şi a etnologilor marxişti, care aplică metoda dialectică* „ca o autentică şi organică unitate a analizei structural-fuiicţionale (adică a cercetării interdependenţelor în cadrul unei totalităţi)”. V. funcţiune, funcţionalisni, structură, structuralism.

METODA OBSERVAŢIEI – metodă de cunoaştere prin observare directă a unui fenomen, fe. pt, element, lucru, proces de către un cercetător, – metodă de cunoaştere indirectă, prin terţe persoane angajate în observaţie. M.O. prezintă două forme: una comună, liberă neprovocată, accidentală, experienţială, pe care omul o practică spontan

în orice împrejurare a vieţii lui, şi alta sistematică, ştiinţifică, provocată, constrânsă, programată şi experimentală, pe care o practică intenţionat oamenii de ştiinţă în cercetările lor. Forma programată am.o. prezintă două procedee particulare: programarea observaţiei libere în natură pentru cunoaşterea esenţială a unui fenomen sau fapt, element sau obiect de civilizaţie sau cultură nedirijate de observator şi programarea observaţiei dirijate sau a experimentului etnologic. Această a doua formă a căpătat uneori denumirea de observaţie participantă. În esenţa ei, observaţia participantă angajează pe cercetătorul ştiinţific în procesul observaţiei, făcându-l să contemple activ sau să impulsioneze desfăşurarea lucrurilor. Ideea observaţiei participante a enunţat-o Bronisław Malinowski.

12*

prin analogie, M.a. porneşte de la observarea raporturilor concrete, de la similitudinile observate ale unui fenomen, fapt, obiect la cele neobservate însă presupuse ca existente; de la cunoaşterea unui fenomen, fapt sau obiect pe baza asemănărilor acestora cu alte categorii de date deja cunoscute. Dar m.a. porneşte şi de la raţionamentul prin analogie, de la observarea raporturilor concrete la explicarea teoretică a acestor raporturi, de la determinarea unui concept prin cunoaşterea notelor lui constitutive la determinarea altui concept din aceeaşi categorie logică. În etnologie m.a. cercetează corelaţia structurală între două grupe de fenomene, fapte sau obiecte, ori între două sisteme de raporturi (rezultate din natura şi din dezvoltarea civilizaţiei şi culturii). Subsecvente sau colaterale m.a. sunt: cercetarea paralelismelor etnografice, folclorice, de artă populară, cercetarea culturilor ciclice şi chiar unele aspecte ale palingeneziei culturii.

METODA DIALECTIC – ímetodă generală de cunoaştere consecvent-ştiinţifică, corespunzătoare,

nivelului superior de dezvoltare a ştiinţei moderne. Esenţa dialecticii stă, după V.I. Lemn, în principiul unităţii şi luptei contrariilor. Ca metodă generală de cunoaştere consecvent ştiinţifică, m. d, este comună tuturor ştiinţelor speciale între care se include şi etnologia.

Cunoaşterea dialectica a fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură se realizează cu ajutorul investigaţiei interacţiunii şi interdependenţei fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură, a devenirii şi trecerii de ia o categorie de forme la alta, a rezolvării contradicţiilor inerente şi deosebirilor structural-funcţionale. Folosirea m.d. În etnologie duce la înţelegerea conştiinţei etnice ca variantă concretă a conştiinţei sociale, la modificarea inevitabilă a viziunii de ansamblu asupra metodologiei clasice în studiul problemelor civilizaţiei şi culturii. M.d. a lărgit cunoaşterea, înţelegerea şi interpretarea etnologică a esenţei, componentelor şi condiţiilor de dezvoltare a fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură etnică în integralitatea lor, a schimbărilor lor întâmplătoare sau necesare, cantitativ-calitative, a specificităţii lor formale, a tipologiei lor euristice. Dar cum această metodă de cunoaştere este concomitent şi o metodă de valorificare a cunoaşterii, de transformare a cunoaşterii în factor instructiv-educativ de dezvoltare a societăţii, folosind-o, etnologia din ştiinţă interpretativă, devine şi o ştiinţă militantă.

METODA ETNO-DEMOGRA-FÂCĂ – termen ce denumeşte metoda de cercetare care nu separă grupele de populaţie de mediul lor socio-cultural, ci le priveşte din perspectivă integratoare; metodă care este „un cuprindă cunoaşterea reală, exhaustivă a fenomenelor şi faptelor de clasificat). M.t. urmăreşte subordonarea caracterelor particulare celor universale, a caracterelor nesemnificative celor semnificative, a caracterelor parţiale celor ale summum-ului unei specii, a caracterelor speciei celor ale

genului. Unii oameni de ştiinţă au atribuit în.t. un rol dominant printre celelalte metode, socotind că scopul oricărei etnologii este să stabilească clasificări seriale de scheme medii sau de structuri formale ale realităţii concrete luate în consideraţie. Deoarece aceste clasificări au constituit esenţa oricărei cercetări formale, unii etnologi i-au atribuit şi caracterul de metodă gnoseologică. V. tipologie etnologică.

MICROETNOLOGIE – termen (decalchiat după cel de microistorie, microsociologie) utilizat pentru a exprima studiul volumetric şi statistico-inateinatic al microunităţilor sociale de tipul familiei, spiţei de neam, al grupelor profesionale, coteriei, atelierului de muncă etc, privite ca entităţi producătoare şi consumatoare de civilizaţie şi cultură şi ca generatoare de modalităţi de viaţă particular-etnică. M. este implicit cuprinsă în studiul macroetnplogic al unităţii etnice integratoare.

MICROLITE – unelte foarte mici de silex – caracteristice culturii din paleoliticul superior (30.000 – 10.000 î.e.n.) şi mezolitieului (8.000 – 3.000 î.e.n.). M. aveau în general forme geometrice. Unele au servit ca lame de tăiat şi vârfuri de săgeţi, altele ca unelte de scobit în os şi lemn, pentru confecţionarea altor unelte sau obiecte.

MIGRÂŢIE – deplasare în masă a unei populaţii din teritoriul ei de origine şi de rezidenţă într-altul străin datorită anumitor cauze (economice, sociale, politice, naturale) şi efectuată în anumite condiţii. După amploarea, direcţia, sensul şi repetabilitatea ei m. poate fi: – 1. admigraţie, deplasare redusă şi pendulatorie în perimetrul teritoriului de origine şi de rezidenţă (prin diferite forme de transhumantă: ovină, apicolă etc). Metanastasa* este o formă particulară, a admigraţiei; – 2. emigraţie, deplasare individuală sau de grup în afara teritoriului de origine sau rezidenţă, în vederea creării unor noi condiţii de viaţă; – 3.

iniigyaţie, deplasare individuală sau de grup din afară într-un teritoriu ales pentru stabilirea unei noi rezidenţe, pentru o nouă integrare social-culturală şi economico-politică; – 4. transmigraţie, proces de deplasare efectuată deodată sau tu mai multe valuri a unui popor întreg dintr-o ţară într-alta. Emigraţia, imigraţia şi transmigraţia sunt procese care prin sedimentare preced de multe ori 9 etnoeeneză. * V. tnetanastmă.

În cercetările lui etnologice. Prin observaţie participantă el înţelege integrarea cercetătorului în viaţa comunităţii etnice de cercetat şi participarea acestuia, timp îndelungat (de la unul la trei ani), la toate activităţile comunitare. Astfel, cercetătorul ştiinţific observă ceea ce comunitatea face, nu ceea ce crede el că face. Aceasta pentru că o activit i e comunitară trebuie studiata în întregul ei context existenţial. Observaţia participantă a fost utilizată cu succes deosebit în secolul al XX-lea în realizarea filmului etnografic.

METODA PANEL – metodă de investigaţie repetitivă, folosită în ştiinţele social-istorice, pentru studiul continuu al schimbărilor survenite în structura evolutivă a clementelor, faptelor, aspectelor de civilizaţie sau cultură. Repetarea investigaţiei de teren se efectuează pe acelaşi grup social sau unitate etnică (familie, neam, sat, zonă etc), pe aceleaşi teme şi probleme, în aceleaşi condiţii tehnice şi dacă este posibil cu aceiaşi cercetători. Repetabilitatea poate fi efectuată în progresie aritmetică, an după an, sau în progresie geometrică la 5, 10, 20 ani. Astfel, cu ajutorul m.p., se poate surprinde şi consemna procesul schimbărilor cronice, dinamica transformărilor periodice, interacţiunea dintre tradiţie şi inovaţie, formele de evoluţie sau involuţie, de revoluţie sau disoluţie a civilizaţiei şi culturii. V. anchetă, dosar etnologic.

METODA SCĂRILOR LUI GUT-TMAN – metodă de reconstituire etnologică a stadiilor de dezvoltare istorică a

unei comunităţi etnice în cadrul aceleiaşi regiuni istorice sau arii culturale. Această metodă stabileşte, cu ajutorul mai multor eşantioane etnologice, o scară progresivă de trăsături sau elemente care trebuie să caracterizeze o cultură etnică. În această scară sunt introduse, în ordinea gradului lor de concentrare statistică, trăsăturile sau elementele culturale descoperite prin eşantioane. Ordinea de concentrare statistică relevă totodată şi ordinea apariţiei istorice a acestor trăsături sau elemente în contextul unei culturi. Astfel se stabileşte vechimea, complexitatea conţinutului, dominantele culturale, capacitatea creatoare culturală a unei comunităţi etnice. V. etnome-trie, specific etnic.

METODA TIPOLOGICĂ – metodă de clasificare serială a asemănărilor şi deosebirilor dintre grape determinate de fenomene şi fapte de civilizaţie sau cultură, după dinamica şi complexitatea lor, pentru a surprinde ceea ce este semnificativ şi reprezentativ. M.t. recurge la clasificarea logică. Aceasta trebuie să fie fără reziduuri de clasificare (să se refere la o extensiune determinată, într-o manieră precisă) şi naturală (să în mod diferit; psihologia ca pe un produs stereotipic al imaginaţiei inventive; logica, o creaţie gnoseologică de ordin metaforic; antropologia, o experienţă simbolică a unei structuri sociale de ordin general-uman; psihanaliza, o proiecţie a unui arhetip al subconştientului colectiv; lingvistica, un mod de exprimare plastică a inexprimabilului, a oniricului, a patologicului, „o boală a limbajului” (Max Miil-ler). În interpretarea lui Alex. Krappe (La ginise des myilies, 1038) m. este o „povestire etio – II Gică”, de factura populară sau savantă. În ipostază populară, el explică un fenomen natural, originea unei instituţii sau a unei cutume; este genul proxim cel mai vechi al literaturii culte. În interpretarea lui Mircea Eliade (Le mythe et l’Eternel Retour, 1949; Mythes, rives et mystères, 1957; Aspects du mythe, 1963). Le sacri et le

profane, 1965), ni. este conceput ca povestirea unei istorii sacre sau a unui eveniment primordial care a avut loc la începutul timpului, ab iniţia. El relevă un mister, o omitaţie; personajele lui nu sunt fiinţe umane, ci zei, semizei şi eroi. Aceasta înseamnă că în. este o istorie petrecută în Mo tempore, a ceea ce zeii, semizeii şi eroii au făcut la începutul lumii. Deci m. redă un adevăr apodictic, ce fundează un „adevăr absolut”. El relevă sacralitatea zeilor şi a obiectelor, povestind knif. ifania sacră (excesul de putere divină). Funcţiunea m., după Mircea Eliade, este de a fixa modelele exemplare pentru toate riturile şi activităţile semnificative, „modelele unei activităţi transumane de ordin transcendent”, în legătură cu polivalenţa m. s-au publicat lucrări de sinteză (Pietre Maranda, Mythology. Selected Readings, 1972), materialele unor simpozioane (Th. A. Sebeok, Myth a Sytnposion, 1955, 1968; Baltmanri, ÎI de-batitto sul mito, 1969); 2. (în sens artistic), orice relatare imaginară care exagerează caracterul reprezentativ a ceea ce vrea să semnifice. V. mitologie, mitolo-gism, rit, ritologie.

MITEM – termen (creat de C. Lévi-Strauss) care se referă la un model minimal al unui element constitutiv al mitului, care poate fi desprins din structara mitului şi analizat ca atare, poate fi combinat cu alte m. asemănătoare pentru a reconstitui varianta unui mit pierdut sau creaţia unui mit nou. V. cultuveni.

MITIFICARE – 1. tendinţă de a explica mitic ceea ce nu poate fi explicat logic. M. este o mistificare a realităţii, prin exces de fantazare mitică; o idealizare a capacităţii de explicare mitologică; 2. procedeu folosit de creatorii de artă populară indiferent de genul şi specia creaţiei, care constă în sofisticarea prin metafore şi alegorii, argumentarea prin miteme* şi mitologumene. Crea, torii populari folosesc în

MISCEGENAŢIE, – proces de metisare a diferitelor

rase intrate în impact biosocial lent (între europeizi şi negroizi, europeizi şi mongoloizi, între europeizi şi amerindieni; între mongoloizi şi negroizi, între mongoloizi şi amerindieni etc). V. rasă.

MIT – 1. (în sens etnologic), formă de reflectare subiectivă, alterată, fantastică a realităţii fizice sau sociale; explicare realist-fantastică a unui fenomen sau fapt material sau spiritual, de civilizaţie sau cultură. În mi se discerne realitatea de irealitate, esenţa lucrurilor de aparenţa lor, necesitatea explicaţiei de explicaţia necesităţii. M. se naşte dintr-o interpretare exagerată a realităţii şi constă într-o transfigurare poetică a exagerării. La originea lui, m. a fost o povestire etiologică (explicativă) de ordin sacru, care se referea la fapte şi aventuri ale unor divinităţi sau semidivinităţi; treptat în s-a desacralizat, ajungând o povestire etiologică de ordin poetic. Ca povestire etiologică m. este un produs social, opera unei comunităţi sociale (gintă, trib, etnie, popor, naţiune), transmis prin tradiţie orală. În comunitatea socială care l-a creat el păstrează mult timp caracterul lui sacru, în afara comunităţii care l-a creat el devine document literar. Ca povestire fabuloasă de tip etiologic, m. face uneori referiri la evenimente reale prin intermediul unor personagii mitice (zei, semizei, demoni, eroi).

M. au fost clasificate în: sacre şi profane. M. sacru justifică un act de credinţă, celebrarea unui rit, denumirea unui personaj mitic, originea a ceva (m. teogonic – originea zeilor; m. antropologic – originea omului; m. cosmogonic, originea cosmosului etc). M. profan pretinde să explice un fenemen determinat (în filosofic, după Platon, – „un adevăr ideal intangibil”, care se purifică în logos, în alţi termeni, o „raţiune prin imagini”; m. istoric o explicaţie fantastică cu un substrat istoric etc). Conceptul de in profan a căpătat o extensiune nouă în vremea noastră. Etnologii studiază în prezent miturile lumii contemporane promovate de ştiinţă,

tehnică, politică, artă, sport etc. Ca obiect de credinţă, m. este concretizat printr-un rit sau ceremonie. În înţeles sacru, m. poate fi recitat, cântat, dansat, pus în scenă, Cu studiul sistematic ai în se ocupă mitologia generală, cu studiul lui evolutiv istoria religiilor, în istoria culturii în a căpătat o pluralitate de sensuri şi de interpretări din antichitate şi până în zilele noastre. Pentru ştiinţa antică, m. reprezenta o formă a adevărului şi anume cel etern (Platon); pentru ştiinţa evului mediu m. O „creaţiune a fazei prelogice a fanteziei” (Vico); pentru ştiinţa modernă m, devine o „creaţiune erudită şi intelectualistă în artă” (romantism). Fiecare disciplină ştiinţifică ce studiază m. îl interpretează există disensiuni, tabere adverse şi rivalităţi, care uneori ian forme dramatice. Între zei încep atunci lupte de supremaţie sau teomakii. Când aceste lupte se răsfrâng şi în taberele umane ale adoratorilor acestora, teomahiile se transformă în teoantropomah II Tabăra divină care învinge schimbă structura familiei de zei în favoarea ei. Acesta e stadiul henoteist al m. Tot de al doilea strat al m. Ţine şi demideologia, care cuprinde descrierea şi interpretarea semizeităţilor, divinităţi auxiliare zeilor ce fac parte din familia cosmică sau terestră a marilor divinităţi. Al treilea strat al m. descrie şi interpretează croologia care se referă la eroii civilizatori şi eroiarzii. M. ca ştiinţă urmăreşte pe lângă explicarea de ansamblu a miturilor în structura, lor intimă, semnificaţia şi mesajul lor istorico-cultural şi modul de gândire mitică, ca parte constitutivă a modului general de gândire. populară. În substanţa ei orice ttl. exprimă marile probleme gnoseologice pe care le-a ridicat spiritul omenesc în experienţele lui milenare de viaţă social-culturală: problema cosmologică (cosmogonia), problema teologică (deologia), problema antropologică (antropogeneza), problema etnică (etno-geneza), problema etică (viziunea morală), problema escatologică (soarta

omului şi sfârşitul lumii) etc. Orice m. prezintă, după Kfcea Eliade, un caracter retrospectiv, pentru că se referă la

„Timpii primordiali” ai lumii, la esenţa lucrurilor şi făpturilor şi urmăreşte sesizarea destinului cosmic al omului, M. arhaice prezintă şi aspecte magice pentru că acestea sunt şi opere de cult, implică şi promovează ritul şi ceremonialul mitic; 2. ansamblul tuturor miturilor create de un popor de-a lungul istoriei lui, care reflectă sistemul de gândire mitică, concepţia despre viaţă şi lume, viziunea epică a acestei concepţii, explicitarea sacră a civilizaţiei şi culturii, aspectele arhaice ale specificităţii etnice. În contextul culturii moderne, m. se înfăţişează cu o structură – plurală, în scosul că, pe de o parte, este un sistem de reminiscenţe mitice proprii unui stadiu cultural anterior, depăşit istoriceşte, şi pe de altă parte, este un sistem de creaţii mitice noi, integrate în stadiul cultural contemporan. M. ca proces de reflectare creatoare este un produs cultural care se supune legilor istorice ale dezvoltării. M. română posedă două niveluri interdependente, unul arhaic, de străveche factură daco-romană, şi altul medieval, de veche, factură românească. Studii de m. română au întreprins, marginal, D. Cantemir, Sim. Fi. Marian etc. şi sistematic: Tudor Pamfile, Ni-colae Densuşianu, A. Cosma, Mircea Eliade şi alţii.

MITOL06UMEN – mit introdus, într-o operă literară populară sau cultă, pentru a-i da prestigiu şi operele lor, conştient sau inconştient procedeul ni. unor activităţi social-ciilturale.

MITO GRAFIE – descrierea Sis. tematică a miturilor fără în tenţia descifrării înţelesului şi interpretării mesajelor. Primeje m. În sensul strict al termenului au fost elaborate de scriitorii antichităţii chineze, eline, romane, indiene, persane etc. jţ anticipează mitologia*, ca exptl. nere descriptivă şi antologie (je texte, oferind un material bogat de interpretare. În literatura română, au elaborat

autografij; Tudor Pamfile, Sâni. FI Marian*] Elena Niculilă-Voronca, Marcel Olinescu etc.

MITOLOGIE – 1. ştiinţă etnologică ce studiază geneza, structura, evoluţia, tipologia, sistemul şi valoarea miturilor în istoria omenirii. Explicaţia mitologică variază după diversele şcoli, direcţii şi curente de gândirc Tei feritoare la interpretarea mitului. Dacă mitul este considerat nal raţiune istorică de ordin sacru, în se relevă prin forţa lucrurilor ca o ştiinţă istoriograiică; dacă mitul este considerat „o boală a limbajului”, m. se relevă ca ştiinţă lingvistică; dacă itiitul este considerat un produs onirjij în se relevă ca o ştiinţă psihologică: clacă mitul este considerat un aspect sau un procedeu se refulare a libidoului, m. se relevă ca o ştiinţă psihanalitică etc. Ca ştiinţă etnologică, m. studiaz) comparativ: structura mitologiilor înrudite prin sistemul lor de gândire mitică; raporturile dintre m. şi societate; corelaţia între categoriile istorice (civilizaţie şi cultură) şi m. etc. În cercetarea ştiinţifică am. au apărut în vremea noastră orientări noi, care urmăresc reconsiderarea conceptului însăşi: m. Ţi gândirea simbolică, studiul striw. titrai, al m. elementele semantice ai în Pierre Maranda (Mytholo-gy. Selecied Readings, 1972) trece... în revistă orientările noi în domeniul cercetărilor contemporane ale m. Orice în cuprinde două trepte de cercetare: autografică (descriptivă.) şi mitologică (interpretativă). Primul strat şi cel mai vechi ai în il alcătuieşte demonologia*, care cuprinde studiul tuturor divinităţilor, de rang inferior, care în imaginaţia arhaică populează spaţiul cosmic. Demonii pot fi malefici sau benefici după rolul atribuit de credinţa populară. Demonii malefici sunt cu precădere chtonici (subterani), sau teratologici (cu infirmităţi oribile); demonii benefici sunt cu precădere celeşti şi mezotereştri (ce aparţin biosferei). Al doilea strat este alcătuit din aeolagie, care descrie şi interpretează, toate divinităţile, de ordin

superior, ce ţin de politeisin, Familia de zei superiori este uneori constituită după... modelul familiei arhaice, patriarhale, cu un zeu pater deoruni, alteori după un model primogenic – de autarhie sexuală, în mai toate tn-lumii, în staul, familiei de zei, logic de Rutli Benedict, care l-a definit drept un cadru formativ al eu! ţării unui popor sau o „formă plasmatică” prin care se descoperă şi exprimă fizionomia, ideologia, obiceiurile şi stilul de viaţă etnică. M.c. are, în acest caz, valoarea unei formule a temperamentului unei culturi, a „stimulentului unei activităţi dinamice a societăţii”. Odată creat, el se dezvoltă organic de la o generaţie la alta, de la o etapă de viaţă social-economică la alta; este asimilat de societate şi acţionează ca o forţă modelatoare a activităţilor sociale la care se referă. Mergând pe urmele dicotomiei tipologice a tragediei antice greceşti a l-ai Fr. Jsietzsche, Ruth Benedict stabileşte două m.c. fundamentale, opuse, între care oscilează o gamă indefinită de m.c. intermediare: modelul apolinic şi modelul dionisiac. Cunoaşterea unui m.c. trebuie să treacă prin două faze: individualizarea conţinutului lui şi integrarea lui formală în contextul celorlalte modele similare. Etnologul trebuie să aibă o viziune integrală a vieţii materiale şi spirituale a unui popor pentru a surprinde m.c. corespunzătoare. M.C. este astfel un concept formal-ana-îitic realizat în spiritul teoriei Gestaltethnologie (etnologia structurii). Analiza formelor culturale singulare trebuie efectuată deci prin experienţa etnologică totală. Cunoaşterea m.c. nu trebuie realizată prin „intuiţie intelectuală”, care este „o tentativă preştiinţifică”, ci printr-o tehnică ştiinţifică adecvată şi complexă, care să ţină seama de întreaga cultură pe care modelai în cauză o exprimă. Noţiunea de m. e, a fost reluată de C. Lévi-Strauss şi definită ca ttormi culturală, în această nouă accepţiune m.c. capătă valoarea unui polisiiogism analitic elaborat de societatea însăşi asupra

propriilor ei aspecte sau elemente de civilizaţie şi cultură populară. Făurirea unui m.c. este şi rămâne un proces de creaţie spirituali de lungă durată în care se cristalizează o profundă experienţă ontică de civilizaţie şi cultură. Ai.c. funcţionează permanent ca un instrument de explicare a realităţii şi de ilustrare a coerenţei sistemelor de relaţii social-cuiturale. În aceste condiţii, noţiunea de rsi.c. trebuie raportată la aceea de structură socială. M.c. imită în consecinţă conţinutul realităţii concrete. Pentru a fi valabile în societatea respectivă ele trebuie să corespundă unui cod formal.e Structura m.c. trebuie să ofere un net caracter de sistem, să aparţină unui flux de transformări, să reacţioneze în conformitate cu modificarea elementelor autogene, construcţia lor să ţină seama de toate faptele observate sub raport metodologic. C. Lévi-Strauss pledează pentru două tipuri de m. pentru „acela ale cărei elemente constitutive sunt la scara fenomenelor”, pe care le numeşte modelele mecanice, şi pentru „acevaloare. M. explică semnificaţia mitului prin fabulaţia şi anecdotica operei în care este introdus. El se referă mai ales la naraţiuni despre originea lucrurilor şi făpturilor, cosmosului şi lumii. V. mii, tnitem, mitologie.

MITOMANIE – mania de a mitifica, de a fabula în mituri. Mitomanul este considerat, în popor, mincinos. M. fiind o maladie psihică, mitomanul nu minte deliberat, conştient, ci, spontan, dintr-o necesitate ineluctabilă a fanteziei creatoare. El este un permanent creator de mituri fantasmagorice. M. este o temă de studiu a etnologiei psihanalitice.

MODEL – reprezentare formală, teoretică sau materială, a structurii sau esenţei unui fenomen, fapt sau obiect de civilizaţie sau cultură, în ansamblul sau în una din părţile lui constitutive, în aceste condiţii, în este un elaborat teoretic: sintetic, analogic sau analitic. În procesul epistemologic al fiecărei ştiinţe, m. oferă un

material ideal de studiu al realităţii concrete pentru că este un sistem de referinţe empirice, logice sau statisti-co-matematice. Cu ajutorul m. se întreprind cercetări comparative, se emit ipoteze de lucru, se verifică şi perfectează teorii ştiinţifice. Ideea de nf. a fost elaborată de ştiinţele pozitive şi tehnice, de unde a trecut în domeniul ştiinţelor umaniste. Elaborarea m. a început cu studiul machetelor miniaturale, sub formă de şabloane şi eşantioane, pentru a cerceta proprietăţile extrinseci şi intrinseci ale obiectelor, şi a culminat cu studiul modelelor logiconia-tematice, pentru a cerceta proprietăţile ideale sau perfectabile ale obiectivelor. Modelele tehnologice facilitează cunoaşterea reală a lucrurilor observate şi modelate apoi, dar pot oferi şi o cunoaştere ideală a lucrurilor. În consecinţă, m. tehnologic este „un mecanism artificial, analog unui mecanism dat sau proiectat, al cărui scop este de a face să se descopere prin funcţiunea lui proprietăţile mecanismului dat san ale proiectului”. Aceasta este totodată şi accepţia unui m. fine sau a unui m. material. Opus acestora este m. ideal, care anticipează o reprezentare logică, o ipoteză matematică a modelării sau care verifică reprezentarea logică sau ipoteza matematică a modelării. Dai m. poate fi şi analog după cum acesta derivă din modele similare. C. Lévi-Strauss extrage m. analoge din în mecanice sau din în statistice şi le atribuie aplicabilitate semnificativă în istoria civilizaţiei şi culturii. În etnologie, m. a căpătat înţelesul de suport epistemologic al unei structuri sintetice ideale. V. model cultural, model etnologic, paradigmă.

MODEL CULTURAL – sinteză globală, unitară şi integratoare de fenomene, fapte sau bunuri şi valori culturale, cu caracter de reprezentare formală a acestora. Studiul m.c. a fost iniţiat în etnogtract, epistemologic; – metodă rectificare a rezultatelor coner dade rectificare a rezultatelor concrete obţinute pe baza experimentării unor

modele efectuate asupra naturii fizice sau a naturii sociale, în etnologie, m. urmăreşte optimizarea cunoaşterii esenţei fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură, îndeosebi, în aspectele lor particular-etnice, V. model, mode! cultural, model etnologic.

MONOGRAFIE ETNOLOGICĂ

cercetare sistematică, fundamentală, de tip multilateral sau complex, asupra unui fenomen sau fapt de civilizaţie ori cultură, sau asupra unei unităţi etnice îţi vederea alcătuirii unei lucrări de ansamblu. La baza m.e... stă în primul rând strângerea materialului de referinţa (de teren, arhiva, bibliotecă, muzeu, laborator), apoi sistematizarea şi interpretarea lui global-etnologică.

Este o cercetare monodiscipli-nară. susţinută de cercetări inter-diseipiinare (antropologice, sociologice, psihologice, istorice, lingvistice etc). După amploarea cercetării întreprinse, m.e. poate fi expositiv-sxlumsâivă sau opera-Hv-sumară. O m.e. expozitiv-exhaustivă este orientată spre toate problemele pe care le ridică tema etnologică abordată: fenomenele sau faptele de civilizaţie şi cultură, unităţile etnice etc. Ea se realizează cu concursul metodelor clasice de cercetare şi al tehnicilor moderne adecvate, complicate, mecanizate şi matematizate. M.e. operativ-sumară este orientată numai spre problemele prioritare sau reprezentative ale temei etnologice abordate. Ea se realizează prin folosirea unui număr restrâns de metode, cu tehnici simplificate şi rapide, de cele mai multe ori's tatistico-ma-tematice şi de modelare. După structura cercetării întreprinse, m.e. poate fi: extensivă sau intensiva. M.e. extensivă este orientată spre studierea contextuală a temei etnologice în sistemul de teme din care aceasta face parte integrantă. Ex.: studiul unui sat din reţeaua, de sate ce alcătuiesc o nxicrozonă. În cazul integrării unei microunităţi etnice în contextul organic al mă-crounităţii etnice, cercetarea

integrării se poate face cu sau fără aportul unei staţiuni pilot. M.e. intensivă este orientată spre studierea unei probleme etnologice fundamentale, în profunzime, pisă la epuizarea acesteia. Ex.: m.e. a unei ocupaţii într-un sat, a unui obicei delimitat în timp şi spaţiu etc. Indiferent de categoria ei, m.e. necesită o pregătire prealabilă (tematică, metodologică, bibliografică), mai multe campanii de investigaţie (de teren, arhivă, muzeu etc), sistematizarea materialelor de referinţă după criterii ştiinţifice bine determinate, interpretarea rezultatelor obţinute în funcţie de obiectivele propuse. Printre precursorii m.e. menţionăm pe: Dimitrie Cantemir (Descrierea Moldovei, 1716); Frederic I.e Plav fi. es ouvners euro.

la ale cărei elemente sunt la o scară diferită", pe care le numeşte modele statistice. Totuşi, e convins că aceleaşi fenomene sau fapte pot releva ambele tipuri de modele, după cum fenomenele sau faptele se lasă surprinse de investigaţia etnologică. Diferitele m. C. se pot substitui, normal, între ele. Punând accentul pe modelele mecanice, C. Lévi-Strauss lasă impresia că exclude modelele statistice din preocupările etnografiei şi etnologiei. Criticând soluţia lui B.P. Murdock, care urmăreşte să construiască modele mecanice cu ajutorul metodei statistice, C. Lévi-Strauss viită totuşi că datorită substituirii şi reductibilităţii modelul mecanic poate fi înlocuit prin cel statistic şi invers, trăsătură caracteristică teoriei actuale a modelării. Etnologia urmăreşte, după C. Lévi-Strauss, stabilirea de m.c. parţiale în comparaţie cum.c. totale, adică de „modele pe scară mică, destinare analizei comparative a variaţiilor concomitente", în raport cu modelele totale ale unei societăţi date; de micromodelele culturale în comparaţie cu macromodelele culturale. Mellvile J. Herskovitz reia problema m.c. (cuâtural palfeni), punându-l în legătură cu cerinţa, convenţia şi conduita civilizatorie sau culturală a societăţii. El susţine că în.c. se

defineşte ca „aspect obiectiv al conduitei umane”, ca formulă regulizatoare a creaţiei unui bun cultural sau a unei valori culturale. Principalele caracteristici ale acestui tip de m.c. Ţin de valoarea indicativă sau normativă a comportamentului şi relaţiilor culturale într-o societate dată. M.c. după M.J. Hersfco-vitz nu are efectul unei cămăşi de forţă, el nu este o barieră, ci numai o linie de urmat. Paralel cu aceste interpretări s-au experimentat în etnologie încă două tipuri de m. modelul analitico-descriptiv şi modelul statistico-met-tematic. V. model, model etnologic, modelare.

MODEL ETNOLOGIC – sinteză finală, adesea logico-matematică, a unor idei sau cunoştinţe esenţiale despre un fenomen sau fapt de cultură sau civilizaţie, privit izolat sau integrat într-un sistem contingent. M.e. reprezintă un caz special de modelare a fenomenelor şi faptelor de cultură şi civilizaţie populară pe planul epistemologiei etnologice. Majoritatea etnologilor studiază m.e. ca o formă teoretică a modelului cultural. V. paradigmă.

MODELARE – metodă de elaborare a modelelor de studiu prin reprezentarea formală a realităţii concrete sau abstracte; metodă de cunoaştere a unor aspecte ale realităţii concrete prin intermediul modelelor care reprezintă formal realitatea şi extinderea acestei cunoaşteri la fenomene şi fapte necunoscute, cu care primele prezintă analogii, în aceste condiţii m. devine şi o metodă de sistematizare a cunoştinţelor derivate, de ordiii abtetice şi genealogice la bărbaţi fac parte: tatuarea, aplatizarea şi alongarea craniului, alongarea urechilor, perforarea buzelor, nasului şi lobului urechilor, pilirea dinţilor, ablaţiuaea unor părţi ale corpului, exciziunea şi subexciziunea, circonciziunea, castrarea (parţială sau totală) etc. Paralel cum. ritual – genealogice au fost aplicate şi m. punitive, ca sancţiuni penale de ordin comunitar. Din categoria lor au făcut parte: înfierările (pe

frunte, obraji, umeri şolduri, după gradul de vinovăţie şi sexul celui înfierat); ablaţiunile parţiale (vârf de nas, degete etc.); schilodirile parţiale sau generalizate. Studiul la. prezintă aspecte etnologice inedite pentru structura societăţii primitive, ca şi pentru structura societăţilor retardate a unor popoare cont e mpor a ne.

MUZEOGRAFIE v. muzeologie, muzeu.

MUZEOLOGIE – ştiinţă teoretică care se ocupă cu studiul general al muzeelor ca instituţii culturale naţionale, cu analiza structurii lor tematice, particulare sau generale, şi funcţia lor (conservarea şi restaurarea bunurilor culturale, cercetarea lor interdisciplinară, valorificarea lor instructiv-educativă şi social-pa-triotică, tehnica folosirii spaţiului muzeal). Cercetările de m. au început concomitent cu cercetările de muzeografie, ştiinţă descriptivă a organizării muzeelor, elaborată după Revoluţia franceză, când muzeul devine o instituţie culturală de afirmare a creaţiei naţionale (populare şi culte). În domeniul acestor două discipline ştiinţifice au apărut numeroase lucrări de referinţă, dintre care menţionăm: Luc Be-noist, Musăe et museologie (1960); I.C.O.M., Traveaux et documente musăographiques (1964); I.C.O.M., Classificaiion tnuseologique (1968); I.C.O.M., Bibliographie musăogra-phique internationale (1969, 1970); Al. Tzigara-Samurcaş, Muzeografie românească (1936); Corina Niculescu, Muzeologie generală (1975) etc. V. muzeu.

MUZEOTEHNICĂ – ramură a muzeologiei care se ocupă cu studiul organizării concrete a unui muzeu, cu tehnica conservării şi a expunerii pieselor muzeale. V. muzeologie, muzeu.

MUZEU – termen derivat din elinul museicn, care era considerat templul muzelor pus sub protecţia lui Apolio (zeul luminii, al oracolelor, al competiţiilor sportive, al muzicii, poeziei, artelor frumoase şi ştiinţei). M. era în sens

antic o incintă sacră a celor aleşi, în care se întâlneau artiştii şi oamenii de ştiinţă pentru a-şi stimula ingeniul (talentul), unde îşi depozitau uneltele (harpa, lira, fiautul, naiul, penelul, stilul etc.) şi produsele artei lor (sculpturi, picturi, opere plastice şi muzicale) ca omagiu adus celor 9 muze: Clio – muza istoriei, Euterpe – muza poeziei lirice şi a muzicii.

piens, 1855); Dimitric Guşti Sociologia monografică, ştiinţă a realităţii sociale, 1934; La Monographie et V act ion monographique en Roumanie, 1935); Traian Het-seni) (Teoria monografiei sociologice, 1934); H.H. Sthal (Tehnica monografiei sociologice, 1934; Teoria şi practica investigaţiilor sociale, 1974). V. cercetare complexă.

MORFOLOGIA CULTURII – 1.

teorie în filosofia culturii (O. Spengler), după care fiecare cultură este considerată autonomă şi discontinuă faţă de celelalte culturi, în baza acestei teorii, orice cultură devine o „entelehie”, adică o „tendinţă imanentă” spre perfecţiune limitată şi, prin aceasta, o etapă spre dispariţia ei inevitabilă, în istorie, culturile sunt reversibile. Ele revin necontenit la acelaşi punct de plecare, pe planuri superioare, fenomen denumit „palingenezia culturii”; 2. studiul formelor culturii în perspectiva istorică a evoluţiei structurii şi funcţiunii lor. Cercetările de m.c. degenerează uneori în factologie şi schematism descriptivist.

MULARE – tehnică a reconstituirii morfo-funcţionale a urmă fragment sau întreg de piesă, găsit pe teren sau excavat, pentru a fi studiat în structura lui plastică sau pentru a fi expus într-un muzeu în locul originalului ce trebuie ferit de vicisitudini. În procesul de reconstituire morfo-functkmală a unei asemenea piese intră: fotografierea, (negru-alb şi color) in situ a resturilor ce trebuie asamblate; mularea integrală sau parţială a fragmentelor cu ajutorul unor materiale plastice (ghips, plastilină, latex); reconstituirea ipotetică a întregului din

resturi prin completarea lipsurilor şi ridicarea planului topografic al piesei reconstituite. M. e folosită în antropologie (mulaje paleoantropologice, tehnică perfectată la noi de Canternir Rişcuţia), în arheologie (mulaj integral în latex, indiferent de mărimea piesei, tehnică iniţiată de Michel Brezillon în Franţa), în etnologie (mulajul parţial sau integral în ghips al unei piese ce cu poate fi depksată din contextul ei material) etc.

MUTILARE – deformarea sau ablaţiunea unei părţi din corpul omenesc în scop igienic, ritual sau estetic. M. s-a diferenţiat după vârstă, sex, grupă socială, rang şi interese. Cele mai multe s-au efectuat în riturile de trecere de la o treaptă de vârstă la alta, de la o stare sexuală la alta, de la o situaţie comună la una specială, de la un rang la altul, pentru îndeplinirea unor activităţi social; politice deosebite. Din categoria de in ritual – estetice la femei fac parte în perioada de iniţiere*: steatopigia artificială, longenifismul, clitoridoctomia, ablaţiunea unor părţi din corp sau reducerea lor la limită, aplatizarea sau alon-garea craniului, perforarea buzelor nasului şi lobilor urechilor, tatua-rea. Din categoria m. rituale, estory Museutn, Cape To wn; Durban Museum and ArtGallery, Durban; Kaffrian Museum, Kingwilliams-town; Natal Museum, Peterma-ritzburg; Transwaal Museum, Pretoria. ALBANIA: Muzeul, de arheologie şi etnografie, Tirana. ALGERIA: Musée de Prehistoire et d'Ethnographie du Bardo, Alger. ARGENTINA: Museo etnografico Juan B. Ambrosetti, Buenos Aires; Museo La Plata, La Plata; Museo de Transportes, Lujân; Museo etnografico, Moreno; AUSTRALIA: Australian Museum, Nev; South Waâes; Museum Of Applied Arts and Sciences, New South Waâes; Queensland Museutn, Que-ensland; South Australian Museum, Adelaide. AUSTRIA: Museum fur Völkerkunde, Viena; Naturhistorisches Museum, Viena; Niederoslerreichisches Landes-Mu-seum, Viena;

Osierreichisches Museutn fur Volkskunde, Viena; Osterreichisches Museum fur Ange-wand te Kunst, Viena; Sammhtng Religioase Volkskunst, Viena; Tech-nisches Museum fur Industrie und Gewerbe în Wien, Viena; Burgenlânâisches Landesmuseum, Ei-sensiadt; Landesmuseumfur Kărn-ten, Klagenfurt; Oberosterreichischen Landesmuseum, Linz; Salz-burgen Museum Carolino-Augus-teum, Salzburg; Sammlung Altosterreichischer Volksmajolika sch-loses Gobelsburg, Krems; Grazer Stadimuseum, Graz; Tiivle-i Volh-sicunstniuseum, Innsbruck; Museum fur Urgeschiclite des Landes

N iede v os fier re ich în it urgesch ich dicheni Freilicht museum, Aspam; Bu rgen lăndisches Fre în schimb it-seum, Bad; Tatmansdorf Burgen-land; Sahburger Freilichimuseum, Grossgmain; Kärtner Freilichtmu-seum Maria Saal, Maria Saai; Osterreichisches Freilichtmuseuni, Stubing Steiermark). BANGLADESH: Archaeological Museum, Harappa; Dacca Museum, Dacca. BELGIA: Kunsthisionsche Museum, Antwerpen; Volkskundeniuseum, întwerpen; Ethnogmphte-che Mtiseiwt, Antwerpen; Musies Royaux d’Art et d’IIistoire, Bruxelles, Musăe d’ArcMologie et des Arts Dicoratifs de la Ville de Liège, Liège; Muşte de la Vie Wallonne, Liège; Musăe d’archéologie et de folklore, Andenne; Musăe des instrumenis musicaux, Antwerpen; Opentucht-niuseum voor het Vlaam-deland, Bokrijk. BENIN: Mitsie s-Abomey, Abomey. BIRMANÂA: National Museutn, Rangun. BOLIVIA: Museo Nacionál de Ar-queologia, La Paz; Arquivo Publico e Museo Historico de Estado de Ceară La Paz; Museo Nacionál „Tihuanacu”, La Paz; Museo da Argueologia, Etnografia y Folklore, Sucre; Museo Antropologia, Sucre; BRAZILIA: Museu de Indio, R.io de Janeiro; Museu, Paraense E-milio Goeldi, Belem; Museu Regional D. Bosco, Campo Grande; Museu Paranaense, Curitiba; Museu Territorialdo Amapă, Macapa; Museu de

Arte Popular, Salvador; Museu de Etnografia „Plinio Ayroşa” de Factiltade de Filosoficii Ciencias e Letras, São Paulo;

13 – Dicţionar de etnologie

Talia. – muza comediei, M. Elpomeiie – muza tragediei, Terpsihora – muza dansului, Erato – muza poeziei erotice, Polim – ia – muza imnurilor, TJrania

— Muza astronomici, Caliope

— Muza poeziei epice şi a elocinţei. Cu timpul, construcţia consacrată conservării colecţiilor de artă şi ştiinţă a început să cuprindă mai multe părţi pe lângă înv. seion: o bibliotecă, un observator astronomic –, un laborator. etc. Acesta a fost cazul Bibliotecii lui Ptoletneu din Alexandria şi a Bibliotecii din Serapeion. În perioada feudală, colecţiile muzeale şi bibliotecile rămân asociate, devenind apanajul marilor seniori feudali (ecleziastici şi laici). În timpul Renaşterii italiene, fiecare oraş ducal devine reşedinţa unui muzeu-bibliotecă. În secolul al XIX-lea, muzeele se transformă în instituţii naţionale de promovare a culturii populare de cultură „savantă”. În secolul al XX-lea, se dezvoltă o vastă mişcare muzeistică pentru crearea şi diversificarea acestor instituţii naţionale de cultură. Pe lângă funcţiunea lor de instituţii de conservare şi expunere a pieselor muzeistice, muzeele devin acum laboratoare de cercetare ştiinţifică şi şcoli de pedagogie socială puse la dispoziţia maselor populare. În secolul al XX-lea m. revine la structura şi caracterul lui complex (de glipto-tecă, pinacotecă, filmotecă, discotecă, fototecă etc.) pentru a îndeplini mai multe funcţiuni muzeale: de arhivă de documente materiale şi spirituale, de centru de studii şi educaţie patriotică şi de laborator de creaţie ştiinţifică. Paralel cu aceste muzee complexe, polivalente, apar şi diferite categorii de muzee, diferenţiate după problematica, extensiunea, caracterul prezentării materialelor, structura lor ştiinţifică. Acum. se

creează m. În aer liber, de tip Skansen – pentru prezentarea selectivă a unor aşezări; m. rezervaţii in situ, ale unor instalaţii tehnice de grupuri de activităţi productive; m. pavilionare, de tip expoziţie fixă, având un caracter general-istoric, particular-etnic sau particular-tematic; m. săteşti, rezultate din colecţii particulare sau şcolare; case muzeale, ce conţin colecţii de obiecte aparţinând unor personalităţi creatoare în domeniul culturii populare sau academice etc. Redăm, selectiv, muzeele cele mai reprezentative din Inventarul internaţional publicat de UNESCO, de Hel-mut Rauschenbuseh, International Directory of Arts (vol. I – II, 1963 – 1964) şi de Adalbert Zippe-lius, Handbuch der ei iropaeischen Freilicht museum (1974). V. publicaţii de etnologie, unităţi de cercetare ştiinţifică.

AFGHANISTAN: Kabul Museum, Kabul; Ghasvvi Muzeuni, Ghazni; Herat Muzeuni, Herat; Ka-ităa-Itar Museum, Kandahar. REPUBLICA AFRICA DE SUD: South African Museum, Cape Town; South African cultural His-NEMARCA: Koostadmusect „Den gamile By”, Aarhus Forhistorisk Museum, Moesgârd; Haderslev Atnts Museum, Haderslev; Hern-ning Museum, Herning; Friland-museet vei Sorgenfri, Lyngby; Lolland-F alster Stifts Museum, Fri/andmuseet, Maribo; Den Fyns-ke Landsby, Odense; National-museet, Copenhaga. REPUBLICA DOMINICANĂ: Museo Kadonal, Santo Domingo. ECUADOR: Museo etnogtdfico de la Universidad Central del Ecuador, Quito; Museo de Atqueologia y Etnologia, Quito; Museo Jijon y Caama. no de Arqite-ologia e Historia. Quito; Museo Nacionál de Arte Colonial, Quito; EGIPT: Muzeul agriculturii, Dok-ki; Muzeul Copt, Cairo; Muzeul egiptean, Cairo. EL SALVADOR: Muse e National „David J. Guzman”, San Salvador. ELVEŢIA: Museum fur Völkerkwnde, Basel; Musée d’Art ei d’Histoire, Fribourg; Musée d’Etnographie de la Ville de Geneve, Geneva; Musie

des Instruments Anciens de Musique, Geneva; Musée National Suisse, Zürich; Muse e d'Eth-nographie, Neuchitel. ETIOPIA: Muzeul de Arheologie, Addis Abe-ba; Muzeul Institutului de studii etiopiene, Addis Abeba. FILIPICE: National Museum, Pasay-Manila; Santo Tomds Museum, Manila. FINLANDA: Ălands Museum, Maarianhamina; Kansal-lisniuseo, Helsinki; Polijois-Pohjanniaan Museo, Oulu; Satakun-nan Museo, Pori: Jărvisendun Museo, Evijârvi; Pienmăen talomusee, Hankasalmi; Seurasaaren ulkomuseo, Helsinki; Inarin să-amelaismuseo, Inari; Jalasjărven Museo, Jalasjărvi; Kăsityolăis-kotimuseo, Jyvăskyia; Oshari Rău-hotimuseo, Jyvâskulă; Oshari Răulan Kntiseutwnuseo, Kalanti; Kokemăen ulkomuseo, Kokemâki; Talonmseo, Kuortane; Oviniatti-lan maatalousmuseo, Orimattila; Ttirkansaaren ulkontuseo, Onlu; Poytvăn kotiseutuyhdistyken museo, Poytvă; Punkalaitumen museo, Punkalaidun; Pyhăjoen Ko-tiseutumuseo, Pyhâjoki; lâova-niemen Kotiseutumuseo, Rovanie-mi; Etelă-Pohjan”, naan Museo, Seinâjoki; Sotneron Museo, So-mero; Luostarinmăen Kăsityolăs-ynuseo, Turku; Bragegarden, Va-aşa; Kauppilanniăen tehtaalaisimi-seo, Valkeakoski; Murtovaavan talomuseo, Valtimo; Ylăneen Ko-liseutumuseo, Ylâne. FRANŢA: Musde National des Techniques, Paris; Musie de l'Hoinrne, Paris; Musée d'Arts Decoratifs, Paris; Musée du Louvre, Paris; Musde National de Civawdque, Paris; Musée National des Arts et des Traditions Populaires, Paris; Musée de Picardie, Amiens: Musée Basque de Bayonne, Bayonnej Le musée de plein air des Landes de Gascogne, Bordeaux; Le tnusie de plain ar „La Calaniine”, Chambéry; Musée Arckdologique, Nîmes; Musde Archdologique, Cha-teali de Rohan, Strassbourg; Musde de la SocieU Archéologiqiie de Tovraine, Tours; Musde d'Ethnographie et d'Histoire de la Nor

13*

Museu Folcloricei da Discoteca Piâblica Municipal, São Paulo; Museu Paulista, São Paulo. BULGARIA: Muzeul naţional de istorie bisericească (ecleziastă) şi de arheologie, Sofia; Muzeul naţional de etnografie, Sofia; Muzeul regional de etnografie, Plovdiv; Satul muzeu Kopriviştiţa, Koprivişţiţa; Parcul etnografic Etera. Gabrovo. BURUKDI Musée du pei. ys de Burundi, Kitega. CAMBODGIA/ KAMPUCHIA: Musăe National, Pnom-Penh. CANADA: The National Museum of Canada, Otta-wa; JRoyals Onter/io Museum, To-ronto; Vaiiconver City Museum, Vancouver; Museum of Laval University, Québec; Musăe His-torique d'Electricite „La Badie", Longueuil; Prin. ce Albert Historical Museum, Saskachewan; Army Museum, Halifax; Maritime Museum, Halifax; Historical Museum of Medicine, Alberta; Musée de V'Instihttion des sourds-mtiets, Montreal; Agricultural Mu-seum, Ottawa. CEHOSLOVACIA: Ceskoslovenske zemedelskă muzeum, Praga; Năpratkovo Muzeuin vseo-beciieho narodopisu, Praga; Na-rodni muzeum, Praga; Nătodni Tehnicke Museum, Praga; Stalni zidovske muzeum, Praga; Jihoces-ke muzeum České Budějovice Ces-ke Budějovice Moravske Muzeum v Brie, Bino; Muzeuin mesfa Bratislavy, Bratislava; Oblastru Muzeittn Jihooychodni, Moravy v Gottwaldove Gottwaldov; Vlastive-dny usiav Olomouc Olomouc. STATUL CENTRAFRICAN: Musée Ethnologiqite, Bangui. CHI-LE: Museo de Arte Popular Americano. Santiago; Museo 1(istorico Nacionál de Chile, Santiago; Museo

Nacionat de Hisfâria Natural, Santiago; Museo Arqucologico La Serena; Museo Araucano de Tenmco, Tenmco. R.P. CHINEZĂ: Palatul imperial (Cetatea interzisă), Beijing; Pateul Peihai, Beijing; Templul cerului, Beijing; Palatul de vară, Beijing; Colina parfumată, Beijing; Mormintele Miftg, Beijing; Expoziţia, industrială permanentă (Secţia de află populaţi ţi meşlewiguri), Shan-

ghai; Expoziţia atelierelor de sculptură în fildeş, Canton; Canllai-Cou, Muzeul de istorie, Canton; Muzeul din Parcul Culturii, Canton; Muzeul Nanking, Nanjing. CIAD: Musée National Tehadien, Fort-Lamy. CIPRU: Muzeul Cy-pru, Kicosia; Muzeul de artă populară, Nicosia; Muzeul de icoane bizantine, Nicosia. COLUMBIA: Museo Nacionál, Bogotá; Museo del Oro, Bogotá; Museo Nacionál de Antropologia, Bogotá; Museo Arqueologico y Etnografica Nacionál, Bogotá, REPUBLICA

POPULARĂ DEMOCRATĂ COREEANĂ: State Central Ethnographic Museum, Phenian; COREEA DE SUD: National Museum, Seul. COSTA RICA: Museo Indigena, San José. CUBA: Museo Nacionál, Havana; Museo Antropologica Montane, Havana; Museo de Arte Popular, Havana; Museo de critninologia, Saravia y Zequcriha, Cerro; Museo „Emilio Bacordi Morean”, Santiago. DAzanttnion, Atena; Ethnikon Mou-seion tis arhaiologhias, Atena; Mouseion tis istorikis hai etnolo-ghikis Etaireias tis Ellădos, Atena; Mouseion Mpenâki, Atena; Arhailoghikon Mouseion, Olympia; Arhailoghikon Mouseion, Delphi; Arhailoghikon Mouseion, Corint; Arhailoghikân Mouseion, Cnossos – Creta; Arhailoghikon Mouseion Rhodos. GUATEMALA: Museo Colonial, Antigua; Museo Nacio-ual de Arqueologia y Etnologia de Guatemala, Guatemala, GUINEEA: Musée National, Conakry. GUYANA: Guiana Museum, Georgetown. HAITI: Musée Hailien, Port-au-Prince. HONDURAS: Museo Nacionál, Tegucigalpa; Museo Regional de Arqueologia y Colonial, Comayagua; Museo Regional de Arqueologia Maya, Copan. INDIA: Archaeological Museum, Andhra Pradesh; Central Museum, Nagpur; Archaeological Museum, Mathura; Indian Museum, Calcutta; National Museum of India, New Delhi; Patna Museum, Binar; Victoria and Albert Museum, Bombay. INDONEZIA: Museum Lembaga Ke-budajaan Indonesia, Djakarta; IORDANIA: Jordan Archaeological

Museum, Departament of Antiquities, Animau; Islamic Museum, Amman; IRAN: Archaeological Museum, Teheran; Museum Mardomehenassi, Teheran; Golestan Museum, Golestanan. IRAQ: The Abbasid Palace Museum, Bagdad; Babylon Museum, Babilon; Costumes and Ethnographic Museum, Bagdad; Iraq

Natural History Museum, Bagdad; Moşul Museum, Moşul. IRLANDA: National Museum of Ireland, Dublin; Bunratty Castel and Folk Park, Bunratty Castle* ISLANDA: Arpaer Folk Muzeum Reykjavík; Thjâdminjasajn, Reykjavik. ISRAEL: Archaeological Mv. semn, Ierusalim; Museum of Ethnography and Folklore, Haifaj Ceraniics Museum, Ierusalim; Municipal Museum of Antiquities, Ţiberiada; Terra Sande Museum, Nazareth. ITALIA: Museo Na-zionale, Ancona; Museo Archeologico, Arezzo; Museo Archeologico Nazionale, Cagliari; Museo Degli Arganti, Florenţa; Museo Etrui-co, Bologna; Museo Etnografica del Casiello d'Albertis, Genova; Museo Nazionale delle Arii e Tradisioni Popolari, Roma; Museo Nazionale Preistorica ed Etnografica „Luigi Pigorini", Romaj Museo del Risorgimento, Bergamoj Museo Missionario Etnologica Laterano, Vatican; Museo Civico Etnografico, Genova; Museo Nazionale della Scienza e della Tehnica, Milano; Museo Etnograf ico Siciliano „Giuseppe Pitră", Palermo; Museo Egiziano, Torinoj Museo Friulano delle Arti e Tradizione Populari, Udine. IUGOSLAVIA: Etnografshi M-u-zej, Belgrad; Narodni muzei, Ljubljana; Slovenski etnografski muzej, Ljubljana; Pokrajiński muze], Maribor; VojvodjansM muzej, Novi Sad; Etnologshi muzej, Skopje; Etnograf schi muzej Split;

M

mandie, Caen; Musăe d'Histoire Naturelle, Aix-en-Provencc; Musăe des Tapisseries et d'Ameublement Ancien, Aixe-en-Provence; Musée d'Histoire du Papier, Ambert; Musăe du vin, Angers; Musie gascon, Auch;

Musée d'ethnographie Corse, Bastia (Corsica); Musée folklorique et des tiraditions Populaires, Beatrieu; Musée des Metiers Bourguignons, Beaune; Musée de la Mev, Biarritz; Muşte ethnographique de la Facul U de Médecine, Bordeaux; Musăe d'Histoire Naturelle, d'Histoire et de Prehistoire, Cherbourg; Musie Normand d'Ethnographie et a' Art Populaire, Honfleur; Musăe de V'automobile, Le Mans; Musăe de Ciramique gallo-romaine, Lezoux; Musée historique des Tis-stts, Lyon; Musie des arts et tradilions populaires, Moissac; Musăe du folklore et des Vieux Mou-lins, Moulins; Musée de l'impression sur etoffes, Mulkerase; Musée folklorique de l'Aragonne, Ste. Me-nehould; Musie du cinema, Paris. REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ Museum fur Volks-kunde, Berlin; Staatliches Museum fur Völkerkunde, Dresda; Na-tur kundemuseum, Gotha; Museum fur Völkerkunde, I. Eipzig; Kul Hirhistoriselie Museum, Mag-debnrg; Agrarhistonsches Museum, Scliwerin; Altmârkisches Bauemhausmuseum, Diesdorf; Batiemliaus-Museum, Landwiist; Volkskundemuseum TMtvinger Bauerhäuser, Radolstadt; Freilichtmuseum, Schănberg; REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA: Museum fur Völkerkunde, Berlin; Museum fur Deutsche Volhskunde, Rheinische Lan-desmuseum, Bonn; Deufsches Sch iffahrtsrmfseutn, Bremerhaven; Museumdorf Cloppenburg, Frei-UcM museum băuerlicher Kulturdenkmale Niedersachsens, Cloppenburg; Westfălisches Freilichtmuseum băuerlicher Kukiurdenk-male, Detmold; Museum fur Kunst când Kulturgeschichte, Dort-mund; Freilichtinuseum des Be-zirkes Oberbayern an der Gletitlei-ien uber Grossweil bei Murnau, Grossweil; Schwarzwălder Freilichtmuseum „Vogtsbauemliof", Gutach; Westfălisches, Freilichtmuseum Technischer Kulturdenkniale, Hagen; Freilichtmuseum am Kieheberg, Hanifemrg; Schleswig-Holsteinischen Freilichtinuseum,

Kiel; Freilichtmuseum Sobemheim, Sobemlieim; Freilichtmuseum deutscher Vorzeit, Untemihidin-gen; Museum und Wildgehege Ne-anderthal, Neanderthal; Ham-burgisches Museum fur Völkerkunde und Vorgeschichte, Ham-burg; Museum fur Kunst und Kulturgeschichte, Lübeck; Ikonen-museum, Recklinghausen; Staatliches Museum fur Naturkunde în Stutgart, Stnttgart; Germanisches National Museum, Nürnberg; Niedersăchsisches Valkstunismu-sewn der Hauptstadt Hannover, Hanovra; Städtisches Museum, Flensburg. GHANA: Museul Gha-na, Acera; Muzeul National Gha-va, Acera. GRECIA: Mouseion Akropolis, Atena; Mouseion Bl-M

queologico e Historico de Yucatdn, Yucatán. MONACO: Musée d'Anthropologie Prekisto-rique, Monaco. MONGOLIA: Muzeul de Stai, Ulan Bator; Muzeul religiei, Ulan Bator. NICARAGUA: Museo Nacionál de Nicaragua, Managua. NIGERIA: Benin Museum, Lagos. NORVEGIA: Kuns-tindustimuseeti Oslo, Oslo; Nor-deiifjeldshe Kunstindustrimuseiun, Trondheim; Norsk Folk-niuseuni, Oslo; Norsk Sjojartsmuseum, Oslo; Norsk Teknisk Museum, Oslo; Universitets Etnografiske Museutn, Oslo; Samlinger au Nordiske Old-saker, Oslo; Aust-Agder Muséet, Arendai; Gatnle Bergen, Bergen; Toten Museian, Boverbru; Drani-i/iens Mniseura, Fylkes-w. useum for Buskenind, Drammen; Lăudal Bygdemuseutn, Eidsborg (Telemark); Glonidalstniiseei, Elv-erum; Valdet's Foakenniseuin, Fagernes; Sminemore Museutn, Gaseid; Eik-iunet, Gjovik; Hedânarkinuseet og Dotnkifkeodden, Harnar; Hadeland Folhemusemn, Jaren; S.cgn Folke Kiuseuni, Kaupanger; L & g-dahnuseet, Koagsberg; Vest-Ag-der Fylkesmuseuim, Kristiansabd; De Sandvigshe Samlinger-Mai-haugen, Lillehammer; liosnsdals-niuseet, Molde; Hallingdal Folhe-tnuseum, Nesbyen; Norsk Folke-ntuseum, Oslo-Bygdz; Nordfjord Folhemuseum, Sandane;

Borgar-syssel Museutn „Sarpsborg; Fyl-kestnuseet for Telemark og Gren-land, Skien; Rogaland Folhemu-seum, Sta van ger; Sunnhordiand Folkemuseutn, Stord; Vestjold Fylkesnmseutn, Tonsberg: Folkemuse-et for Trondheim og fioude-lag, Trondheim; Heudaugey înl-kemuseum, Ime; Vass FcilumM-seuin, Voss; NOUA ZEEJ-A2*DA

Auckland Institute and Museum, Auckland; Dominion Museum, Wellington; Melmtesian Mission Must uni, kMck\ s, nă; Otago Museum, Dunedin; Southland Museum, Invercargill; Wanganui Public Mu-seuni, Wanganui. OLANDA: Rijk-smuseum voor Volkskunde „Rei – Ne-derlands Opentuc Mntuseum", Arn-hewi; Zuiderseeinuseuiii, Enkhui-zen; Das Zaanse Schans, Zaandam; Museum van het Konin-klijh Inst. Voor Tropen, Amsterdam; PÂjksniuseiini voor Volhs-hunde „Het Nederlands Open-luchtmuseum", Amhexn; Kosiumn-museutn, Haga; Museum voor Land – en Volkenkunse, Rotfcerdam; Centraal Museum, Utrecht; Friesch Museum, Leeuwarden; Rijksniuseum van Ethnograpliie, Leiden; Mantiem Museum Prins Hendrik, Rotterdam. PAKISTAN: National Museum of Pakistan, Karachi; Mokenjodaro, Ra-walpindi. PANAMA: Museo Nacionál de Panamá, Panamá City. PARAGUAY: Museo Etnogvd-fico, Asimcion; Museo de His oria Natural y Etnografia, Asnn-cion. PERU: Museo Arqueâlo-gico „Rajael Larco Heryera", Lima; Museo Nacionál de Antropologia y Archeologia, Lima; Museo Nacionál de la Cultura Peruana „lima; Museo e Instituia Ar-queologico de la Universidad Nacionál de Cuzco, Cuzco; Museo de Javier Prado – de la Universidad de m

7, J\ Iv 1 Io

1 7 > e n

e * / I

o – e s

U e l 1

nio r i –

CI U; ltl (H
fi k !! !
tă Mit e; / ! /
u
— a, fii
< r *! tx! R> i
fr M e
âapje f
H „ r
f7 & ar <S” <
«!! 1
hi ce („
iint «» 1 >1
„ U ! Io j/ * /
Ozit afmii A
nif
p nr 1 S l!
n f i li H
1 K În Ri
o tio \nu îi !
O i!
A
but uhaii K\ < Alt” ettr> I i» j. 1*, & (if l r-i-C” I\
[VSAL i A?” huv a t Ifbă vi l ăt \ vi Lhpeiti (* 4
În li) tâij C>11
m ¥» «O ăla.
?” i –, e-uni, Al 1 < AT «fi – îi I IBJA
l SOC
I ui i rzaa W / / / Etat
În\ („v-i\R
1 îi în iroe
1 u în I i i – / Uâf u, /
Ud îiOK* v.
leu n îi \LWS1 V
e l II (f 3 V/f f

M\ÎI\ A ar U'i II La A (
f l\ i na I k I T R
\] \L. 1 i îl V să – h
Ci Mi/ I fiii IV*, illllli II I 1 J J / 1
1. Mi I – V K I!
I 1 1
g mis settm seiim
Oft* Air Fe
Ma f
Cregneasli; Uister folk My-Holijnyood Irlanda de
Nord); în dgf Geevge
Ironbridge; Welsli Folii Mnscum, St. Fagas; The Weaid and D & um-Icmă Oft* Air M-asemn, singur
„T \r t it i 1 oiidrî.
I> 1 r – di! Sr?
1 i i h v – îl în Lori-/ / / i j ian*, l 11 „f Mh
IiMiiiţtf) I n în, Ifn-l an l T t J «v, i (ras 1— /? «; tun i S, < «s 11 dl Mu
Şi I jt \01V ţi
1 r t în if I n*, h 7>! le\diig M" t cum ot i ţie? (aprniiw n, duceţi Sf. I (t, an, irc-o" (W r/ Anfiqaiti; (rdinbmi;, Mnwctf af htirdle v BeHi t îl; / î» Belfast I; o!" <, \rundel 3 „j i „/; /?) rf B ah i < «t; / Be fast, c' «;, (milor idee! „ f 4" J r (1 şi /iW C e ibridge R \ ci AI îi L li îi m şi 1 f j; Ki1 tt n i 3 /? î; «ţ iv, «„ i i Ro al Lif \I în ce ai Weteh
WeâsJ.
Naţio
of Sec mv. sei
Ofen-Tote-n semn port
Folk versitx
Ethnology.
Scot tish
Transport pon-Hul!;
Oxford; 1
semn, E.

MEXIC:
Interameri de Arie &
Air îi/”; M
I îi
Institute* Indigenista ano, México; Musca igioso, México; Museo Nacionál de Antropologia, Me. xico; Museo Nacionál de Artes e Industriaş Popuhires, México; Mnseo Elnografico de Esculiuras de Cera, Stanca; Mtmso Arqueotogico, Etnografica e Histovico del Esiado, Campeche: Museo le Artes Popiilares, Pâtzettaro; Museo Arqiteo-ktgico de Teoliliiiiacân, Teotiluia-o;-n; Museo Etnografice y Arqueo-logico, Tzintzimtzan; Museo Ar-M

aer liber, Bran; Muzeul judeţean de istorie şi etnografie. Secţia] în aer liber, Focşani; Muzeul în aer liber, Curtişoara-Gorj. SENEGAL: Musée de l’Institut d’Afrique, Dakar. SIERRA LEONE: Sierra Leone National Museum, Freetown. SINGAPORE: Muzeul Naţional, Singapore. SIRIA: Musée National. Alep; Musie National, Damasc. SOMALIA: Musie National de Mogadiscio, Mogadiscio. SPANIA: Museo Ar-queologico Nacionál, Madrid; Mu-seo Nacionál de Etnologia, Madrid; Museo del Pueblo Español, Madrid; Museo Etnolâgico y Colonial, Barcelona; Museo Arqueo-logico de Barcelona, Barcelona; Museo Etnolâgico Seccion Hispanica, Barcelona; Museo Arqueo-logico de Burgos, Burgos; Museo Muncipal de San Telmo, San Sebastián; Museo de Prehistoria y Arqueologia, Santander; Museo de Mallorca, Palma de Mal-lorca. SRI LANKA: National Museum of Sri Lanka, Colombo; Ratnapura National Museum, Ratnapura. S.U.A.: Birmingham Public and Jefferson Country Free Library Museum, Alabama; Casa Grande National Monument Museum, Coolidge (Arizona); Ari-zona State Museum, Tucson; Pueblo Grande Museum, Phoenix (Arizona); Southwestu Mseum, Los Angeles; San Diego Museum, California; Oakland Public Museum, California; University

of Colorado Museum, Boulder (Colorado);

Smithsonian Museum, Washington; Field Museum of Natural History, Chicago; Museum fa Science and Industry, Chicago; Museum of Tulane University, New Orleans (Louisiana); Pea-body Museum of Salem, Salem (Massachusetts); Semitic Museum, Harvard University (Cambridge); Peabody Museum of Ar-chaeology and Ethnology, Harvard University (Cambridge); Museum of Anthropology. University of Micliigan; Michigan Pioneer Museum, Lansing; P eter son Museum, New Jersey; American Museum of Natural History, New York; Heye Foundation Museum of the American Indian, New York; Jewish Museum, New York; Metropolitan Museum of Art, New York; Buffalo Histori-cal Society Museum, New York; New York State Museum, Albany; Brooklyn Children's Museum –, New York; Antkropological Collections of the University of Oklaho-mă, Norman; Museum of University of Pennsylvania, Philadelphia; Park Museum, Providence (Rhode Island); Museum of Primitive Cultures, Peace Dale (Rhode Island); University of C haita-nooga Museum, Chattanooga (Tennessee); Baylor University Museum, Waco (Texas); Valentine Museum, Richmond (Virginia); Logan Museum, Beloit (Wisconsin). SUDAN: Sudan Museum, Khartum. SUEDIA: Statens Etnografislia Musset, Stoc Miolm; Musikmusset, Stockholm; No-riska Muséet, Stockholm; Mal-San Marcos, Lima; Musea de Arqueologia „Încă" de la Universiadă Nacionál, Lima; Museo de Cayma, Arequipa. POLONIA: Muzeum Etnograficztfe przy Muzeum Przetnyszlu i, Roanidwa, Varşovia; Muzeum Staikie, Bytom; Muzeum Mazurshie, Dzial-dowo; Muzeum Wielkopolshie, Poznan; Muzeum Etnograficzne, Cracovia; Muzeum. Miejskie, Byd-goszcz; Miejskie Muzeum Etnograficzne, hoăi; Muzeum Tatr-zaiiskie im. Dr. T. Chalubinskie-go, Zakopane; Muzeum Wawel, Cracovia; Muzeum Wsi Gorno-slashiej, Chorzow; „Skansen Slowiński", KMki; Parii

Etnogra-ficzny przy Muzeum w Lewicau, Lowcz; Kurpiows Me Muzeum na wolnym powietrzu, Nowgorâd; Muzeum w Nowym Saczu-Park Etnograficzny, Nowy Sącz; Muzeum Budownictwa Ludowego, Oisztvnek Muzeum wsi Opolskiej, Opole-Bierkowice; Muzeum Budownictwa Ludowego, Sanok; Muzeum Etnograficzne w Toruniu, To-Kaszubski Park Etnografi –, Wdzydze; Muzeum Orawsiu „\Zzibrzycy Orawski Park Elnograficzny, Zubrzyca Gora; PORTUGALIA: Mus eu Etnografica de Ultramar, Lisabona; Museu National de Arte Aniiga, Lisabona; Museu Instrumental, Lisabona; Museu Nacionál de Historia, Lisabona; Museu de Arte Popular Bele în, Lisabona; Museu Etnologica „Dr. Leite de Vasconcellos” Belim, Lisabona; Museu Etnologico Porhtgues] Belem; Museu îi n czn kiw

E în

„Hipolito Cabaco”, Alemquer; Museu Regional „Francisco Tavare Proenca funior”, Castelo Branco; Museu Maritimo, Faro; Museu de Etnografia e Historia da fiinţa Distrital de Porto, Oporto. PUERTO-RICO: Museo de Arte Religioasa, San Juan; Museo de Arte, Ponce. ROMÂNIA: Muzeul Satului, Bucureşti; Muzeul de artă populară al R.S. România, Bucureşti; Muzeul etnografic al Transilvaniei, Cluj-Napoca; Muzeul etnografic în aer liber, Parcul Roia, Cluj-Napoca; Muzeul etnografic al Moldovei, Iaşi; Muzeiil Brukenthal Sibiu; Muzeul tehnicii populare, Dumbrava Sibiului; Muzeul etnografic al Banatului, Timişoara; Muzeul Banatului. Secţia în aer liber, Timişoara; Muzeul etnografic, Sighet; Muzeul etnografic în aer liber, Sighet; Muzeul etnografic al Olteniei, Craiova; Muzeul arhitecturii vâlcene, Bujoreni-Vâlcea; Muzeul de istorie şi etnografie, Râmnicn Vâlcea; Muzeul viticulturii şi pomicultura, Goleşti-Argeş; Muzeul de artă feudală, Mogoşoaia; Muzeul Ţării Crişurilov, Oradea; Muzeul arheologic, Drobeta-Turnu Severin; Muzeul de arheologie, Bucureşti; Muzeul de arheologie, Constanţa; Muzeul d. e arheologie, Mangalia;

Muzeul judeţean. Secţia în aer liber, Suceava; Muzeul etnografic. Secţia în aer liber, Reghin; Complexul muzeal Delta Dunării. Secţia etnografică în aer liber, Tulcea; Muzeul judeţean. Secţia în aer liber, Baia Mare;

Muzeul etnografic în

VIETNAM: Muzeul de istorie, Hanoi; Muzeul Naţional, Ho-Şi-Min (Saigon).

ZAIR: Musée da la vie indigene, Kinshasa.

ZAMBIA: National Museum of Zambia, Livingstone; The lăcingstone Museum, Livingstone.

MUZEUL SATULUI – complex muzeal, în aer liber, instalat în Parcul Herăstrău din Bucureşti. Complexul a fost conceput (1936) de Ditnitrie Guşti, ca un muzeu de sociologie rurală românească, realizat şi inaugurat ca Muzeu al satului românesc. La edificarea lui au participat, pe lângă Dimitrie Gusti, Victor Ion Popa, H.H. Stahl, Gheorghe Focşa şi alţii (1936 – 1939). La inaugurare îngrijitori au fost cei ce vânduseră gospodăriile şi locuinţele lor muzeului. Din 1948 este asimilat ca muzeu de etnografie românească sub conducerea lui Gh. Focşa. Aer. În fiecare unitate-exponat devine un micromuzeu al zonei de provenienţă. Se întreprind noi cercetări de teren pentru „determinarea tipurilor economico-culturale, structurate zonal, în raport cu mediul natural specific şi în concordanţă cu treptele dezvoltării istorice a societăţii româneşti”. M.s. conţine peste 300 construcţii gospodăreşti, biserici şi instalaţii populare, precum şi peste 22.500 obiecte etnografice. Gospodăriile cu inventarul lor domestic sunt grupate după criteriul vecinătăţilor geografice ale localităţilor de origine în sectoare-expoziţii pe provincii istorico-administratâve: Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova, Bucovina, Maramureş, Podişul Transilvaniei, Crişana, Banat şi după criterii tipologice şi cronologice, profesionale şi artistice. Din acest punct de vedere, M.s. reprezintă un document

etno-sociologic de incontestabilă valoare artistică cu privire la evoluţia tehnicii construcţiilor principale şi anexe, legate de ocupaţiile şi meseriile de bază (în trecut) ale poporului român. Varietatea tipurilor de arhitectură populară marchează capacitatea de invenţie şi ingeniozitate creatoare a poporului român. Iar unele construcţii, prin planul, elevaţia, proporţiile, armonia şi cromatica lor, relevă calităţi artistice excepţionale ale constructorului popular. În ultimul timp, M.S. a devenit o instituţie de educaţie social-culturală şi un laborator muzeografic de valoare internaţională.

MUZEUL TEHNICII POPULARE

— Complex muzeal în aer liber, instalat în Dumbrava Sibiului pe un teren de 100 ha, amenajat în circuit elipsoidal (de 4 300 m lungime). M. t. p. a fost iniţiat (1956) şi realizat de către actualul director. Cornel Irimie. S-au întreprins cercetări prospective pentru elaborarea ideală a muzeului (1957 – 1960). În muzeu sunt incluse şi expuse unelte, instalaţii, simple şi complexe, ateliere de meseriaşi, care redau, direct sau indirect, structura şi evoluţia tehnologiei populare tra-M

mo Musseet, Malino; Skansn Mu-seet, Stoekholm; Kiilturiiisto-riska Muséet, Lund; Hembygds-găvden Rots Shans, Alvdalen; Borăs Museum, Borăs; Kulturhistoriska Muséeti Bunge, Bunge; Eskilstuna Stads Muséet Rade-machersmediorna, Eskilstuna;

Hălsingborgs Museum, Friluft-museet Fredriksdal, Hâlsingborg; V ăsternorrlaiids lăns museum, Murberget, Hârnosand; Fvilufts-museet Stadsparken, Jonkoping; Julita Skans, Julita; Gamla Linii oping, Linköping; Friluftsmu-seuin Gammelstadt, Norrbottens Museum, Lulea; Kulturhistoriska Muséet (Kulturen), Lund; Zoms Gammelgărd, Mor»; Kultuvreser-vatet Wadkoping, Örebro; Lăns-tnuseei, Ostersund; Văstergot-lands Museum-Fombyn, Skara; Torekăllberget med Ostra Sorm-lands

Museum, Sodertâlje; Stif-telsen Skansen, Stockliolin; Disagărden, Uppsala; Vallby Friluftsmuseum, Văster & s. TANZANIA: Muzeul Naţional al Tanzaniei, Dar es Salaam. THAILANDA: National Museunt, Bangkok. TRINIDAD – TOBAGO: National Museum, Port of Spain. TUNISIA: Musée National du Bardo, Le Bardo. TURCIA: Muzeul Etnografic, Ankara; Muzeul de arheologie, Ankara; Muzeul de arheologie, Istanbul; Muzeul de antichităţi orientale, Istanbul; Muzeul Pergamon, Pergam. UGANDA: Muzeul Uganda, Kampala. UNGARIA: Palâc Museum, Balassagyarmat; Bugad Szaba-duri N & praizi Gyâtjtemâny Bugac (Bâcs-Kiskun); Sostâi Fah i-muzeum, Nyiregyhâza (Szaboles-Szatmâr); Szabadteri Nipraizi Muzeum, Szentendre (Pest); Vast Măzeumfalu, Szombathely (Vas); Bakonyi Muzeum, Veszprem; G6-csei Fain muzeum, Zaiaegerszeg; Nepraizi Muzeum, Budapesta; Nemzeti \ Magyar Muzeum, Budapesta; Foldm & velăs Magyav Muzeum, Budapesta; Vdrosligeti Muzeum, Budapesta; U.R.S.S. – Istoriceski muzei, Moscova; Tretiakovskaea gallereia, Moscova; Muzei izobrazitelinân iskusstr, Moscova; Muzei vostocinâk kul-tur, Moscova; Găsităarstvennîi etnograficeskii muzei, Leningrad; Russki muzei, Leningrad; Etnograficeski muzei narodov S.S.S.R., Leningrad; Otkrâlâi etnograficeski muzei, Riga; Muzei Ukrainskogo iskussiva, Kiev; Tatarshie Museum Narodwe, Vilnius; Eesti Ruklik Vabaokwnuu-seum, Tallinn; Latvijakij Etnograficzeskij Muze], Brivdabas Muzejs, Riga; Rokiskio Krastotyros Muziejus, Rokiskis; Telsiu krastotyros Muziejus, Telsiai; Valtion Historiallis-A rkhitehtonien Museo „Kizhi”, Kiji; Etnopark-Muzei, prosioneba, Pereiaslav-Hmelni tki; Gosudarstvennyâi istoriko-etnografitscheski muzei goroda, Tbilisi. URUGUAY: Museo HistoricâNa-cional, Montevideo; Museo Nacio-nai de Historia Natural, Montevideo; Museo del Indio, Tacuarembo; VENEZUELA: Museo de Arte Colonial, Caracas;

Museo de Ciencims Naturales, Caracas.

DICŢIONARELE ALBATROS

N

NATIVISM – 1. doctrină filosofică creată în antichitate de Platon, care atribuia ideilor şi principiilor de activitate umană un caracter înnăscut. N. a fost criticat în antichitate de Aristotel, apoi în filosofia modernă de J. Locke şi în cea contemporană de filosofii marxişti şi progresişti. A fost revăzut în lumina experienţei gnoseologice a ştiinţelor naturii umane. Rămâne în ansamblu, un prea nimţ al teoriei eredităţii. 2. concepţie proprie mişcării social-politice a nativilor (a autohtonilor), care, în trecut, în colonii, revendica revenirea la puterea local-tradiţională a băştinaşilor. Printre aspectele culturale ale acestei concepţii, fac parte: n, din Noua Guinee (numit Cargo-cult), care simboliza întoarcerea formelor de viaţă, a institutţiilor tradiţionale şi plecarea coloniştilor cu zeii lor, pe o corabie rituală; n. din America de Nord (numit Ghost dance), care simboliza întoarcerea zeilor străbuni concomitent cu plecarea coloniştilor. Ultimele înţelesuri ale termenului n. supravieţuiesc în contextul concepţiei şi viziunii creatoare a popoarelor cu structuri arhaice, în procesul reversibil de trecere de la colonialism la independenţă. V. acad turaţie.

NAŢIUNE v. comunitate naţională.

NAŢIUNE BURGHEZĂ v. comunitate.

NAŢIUNE SOCIALISTĂ v. comunitate.

NOMAD – persoană care se deplasează sezonier, în condiţii ecologice diferite, dintr-un loc într-altul, pentru dobândirea hranei. Mişcarea este ritmică, ciclică şi ordonată, familială şi de grup comunitar, în anotimpurile favorabile alimentaţiei (timp secetos sau umed, productiv sau neproductiv), în anotimpurile da diţionale de pe întregul teritoriu al României. Colecţia muzeală grupează materiale-exponate pe provincii istorico-administrative,

tematice, tipologice şi cronologice, în patru mari sectoare – expoziţie: I. alimentar; II. construcţii; III. unelte şi vase de uz; IV.îmbrăcăminte şi transport. Muzeul cuprinde în prezent circa 120 unităţi-exponate, astfel încât să releve întregul sistem de mijloace şi tehnici popular-tradiţionale de producţie ale poporului român. Din acest punct de vedere, m.t.p. reprezintă un document etnologic de incontestabilă valoare istorică al capacităţii de invenţie şi creaţie tehnică a poporului român, al vechimii unor unelte, instalaţii originale, tehnici ingenioase de lucru şi al unei terminologii autohtone a meseriilor de bază ale românilor.

stemologică şi operaţională a conceptelor pereche etnic/eticcare permite să se distingă astfel unele trăsături ale aspectului ideal al culturii de cele ale aspectului material, esenţa şi dinamica încrucişărilor culturale. După Kenneth Pike (Language în Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behavior, 1954), termenul emic derivă din ion-emic, iar termenul etic din ion-etic; adică primul extract lexic subliniază „rezultatul structural” obţinut prin analiza fonemică, ca opus al „rezultatului non-structural” obţinut prin analiza fonetică. De fapt n.e. este (după W. Struţevant) o „nouă veche etnografie”, pentru că deşi este mai operativă şi strategia cercetării ei este mai evoluată, conţinutul ei tematic este mai restrâns decât al vechii etnografii. După n.e. culturile sunt superco-duri de semnificaţii şi mesaje ale evenimentelor, actelor, artifactelor culturale. V. etonografie, etnologie, emolingvistică, etnosemiotică.

migraţie a animalelor sălbatice (bizoni, antilope etc), de recoltă a plantelor şi fructelor sălbatice comestibil», de păşunat itinerant pentru animalele domestice. Activitatea depusă pawtru obţinerea hranei de către n. se numeşte nomadism. N. se opune sedentarului, iar nomadismul sedentarismului. Nomazii sunt mai războinici şi mai independenţi decât sedentarii, în formele mai avansate de

nomadism ei îşi procură o parte din resursele agricole de la sedentari prin schimb liber, prin schimb impus, prin rapt, prin tribut, prin sclavaj. Trecerea de la nomadism la sedentarism se caracterizează prin seminomadism. Transhumanta (crescătorilor de ovine, cabaline, bovine; a crescătorilor de albine etc), deplasările ciclice pentru munci sezoniere şi alte forme de viaţă itinerantă nu sunt trepte variabile ale modului n. de adaptare la diferite condiţii ecologice. Seminţiile şi popoarele nomade posedă o cultură şi implicit o civilizaţie care stârnesc admiraţia specialiştilor. Literatura orală, muzica şi dansul reflectă dinamica spaţiilor în care s-au deplasat în căutarea hranei. Germenii epopeilor se află în povestirile epice ale modului lor de viaţă. Corturile, ţesăturile, uneltele şi armele relevă o adaptare impresionantă la condiţiile aspre şi permanente ale nomadismului.

NOROCRAŢIE – concept (folosit de Carn. îl Petrescu), care desemnează un sistem de conducere a statului de către intelectuali, după modelul platonician al guvernării statului de către filosofi (Republica). V. filosofia culturii, noologie, noosferă.

NOOLOGIE – concept (creat de André Ampere în Philosophie des Sciences, 1S34) pentru studiul ştiinţelor spiritului, considerate în opoziţie cu ştiinţele cosmologice. În seria ştiinţelor spiritului (din gr. vooţ = spirit, raţiune) intră după A. Ampere: ştiinţele filosofice (psihologia, logica, etica etc), ştiinţele dialeginatice (glosologia, literatura, estetica, pedagogia etc), ştiinţele etnologice (antropologia, istoria etc.) şi ştiinţele politice (politica, economia etc). V. filosofia culturii, norocraţie, noosferă.

NOOSFERĂ – concept (creat de paleontologul şi filosoful Pierre Teilhard de Chardin în 1935) conform căruia omenirea, în totalitatea ei, este considerată o sferă terestră raţională, compusă din făpturi inteligente, care acţionează asupra celorlalte sfere terestre superficiale, în

sensul transformărilor lor parţiale şi coordonării acestor transformări, V. filosofia culturii, norocraţie.

NOUA ETNOGRAFIE – concept (acreditat de W. Struţevant, în Studies în ethnosdence, 1964), prin care se înţelege interpretarea et-nolingvistică şi etnosemiotică a etnografiei. În această accepţie, fenomenul cultural trebuie să fie urmărit sub aspect lingvistic, fonologie şi gramatical. N.e. foloseşte cu precădere analiza epitrative (reglementa drepturile de folosinţă a pământului după nevoile reale, mutările de locuinţe în perimetrul moşiei etc.); judecătoreşti (judeca şi pedepsea abaterile de la normele străvechi după obiceiul pământului, întărea actele civile, reglementa succesiunile care tindeau să se abată de la statutul obştesc); culturale (îndruma, controla şi recompensa pe cei ce respectau datmele şi tradiţiile străvechi); etice (statua opinia morală a comunităţii în raport cu legea ţării şi întreţinea spiritul de echitate socială). Studii referitoare la O. săteşti româneşti au apărut îndeosebi în a doua jumătate a secolului nostru: Silviu Dragomir (Valahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu, 1959); H.H. Stahl (Contribuţii la studiul satelor devălmaşe româneşti, 3 vol. 1958 – 1965; idem, Les anciennes commvnautâs villa-geoises roiwiaines, 1969), P.P. Panaitescu (Obştea ţărănească hi Ţara Românească şi Moldova. Orânduirea feudală, 1964); Romu-lus Vulcănescu (Etnologie juridică, 1970), V. etnologie juridică sociologia culturii.

OECUMENĂ (01CUMENĂ, ECUMENA) – concept care exprimă: 1, (în sens larg) ceea ce este sau pretinde a fi universal (un teritoriu, o formă de stat, o cultură etc.); 2. (în sens etnologic) un te-ritoriu-nucleu în care primii oameni s-au aşezat şi şi-au întemeiat o viaţă organizată. Prin extensiune, o. a început să însemne; ntoriul în care o comunitate de tio etnic sau mai multe conranjtâp îşi construiesc aşezări stabile, intervin activ în transformarea

naturii, îşi organizează: mod de viaţă*, elaborează form: da cultură şi civilizaţie. Prinele o. au apărut în paleoliticul superior. Termenul este acreditat de civilizaţia elenistică şi răspândit în coloniile greceşti în prezent, o. a ajuns să se confunde cu ter locuit de întreaga omenire, s prime prezenţa activă a se umane în mediul ambiant p ferite trepte de dezi vieţii, prin muncă produc civilizaţie şi cultură.

OLOGENEZĂ CULTURALĂ termen (creat de G. Mon.1 u care denumeşte concert: i logică asupra formării’s i-a culturilor. O.c. se refer această accepţie la dezvolt culturii umane, în două st într-un stadiu primordial, de mente general umane şi I n t stadiu secundar de aşa-.: – ci culturale parţiale, regionale, le, care sunt echivalente ra studiate de etnologia some tică* tre’ aceste două sta Iiiturii nu există limite afoso deoarece producţia spontană loc necontenit şi este n le ca atare de complexe).: cultu Un ciclu cultural se foftn pe o arie, nu într-un între elementele de zionale inventate şi fete, ultimele caract ciul cultural propriu nal exriei di-aão vă.

— S.ia i fix. ui a-U – 8S9

OBICEI – comportament social-cultural stabilit de tradiţia comunitară. Orice o. trece prin două faze: formarea lui, de-a lungul mai multor generaţii, şi fixarea ca normă formalizată, unanim recunoscută de colectivitate. Geneza o. Înseamnă transformarea unei rânduieli întâmplătoare într-o necesitate colectivă, a unei acomodări ocazionale într-o deprindere socială; fixarea lui înseamnă determinarea psiho-socială, precum şi integrarea culturală şi statuarea juridic-cutumiară. V. convenienţă, cutumă, datină, uzanţă.

OBŞTE – comunitate (sătească, orăşenească, zonală, regională, a unei ţări) proprie orânduirii feudale, care însă apare şi în orânduirile prefeudale şi supravieţuieşte şi în orânduirea postfeudală; alcătuită din cete ierarhizate: cete

de vârstă (de feciori, de oameni vrednici, de bătrâni), cete de sex (de feciori sau fecioare, de bărbaţi sau femei), cete de afinităţi selective (familiale, de rudenie, vicinale). La baza piramidei cetelor stau cetele de feciori, iar la vârf, cetele de bătrâni (sau oameni buni). Ceea ce caracterizează o. (sătească sau ţărănească îndeosebi) este munca în comun, proprietatea în devălmăşie asupra pământului. Toţi membrii o. aveau, prin „legea ţării" sau „obiceiul pământului", dreptul de folosire în comun (în devălmăşie) a pământului, apelor şi pădurilor, adică de „stăpânire locurească" sau de „stăpânire de-a valma", aceasta pentru că moşia satului era un patrimoniu devălmaş al sătenilor, al unor spiţe de neam, constituite în cete de familie sau vicinale. În structura satului tradiţional, o. avea atribuţii multiple: familiale (îngloba una sau mai multe spiţe de neam, cărora le reglementa viaţa în conformitate cu „legea ţării" sau „obiceiul pământului"); adminisdeosebi, tendinţe persistente, legate de curiozitatea intelectuală sau afectivă asupra unei activităţi, „urmărirea unei anumite situaţii rentabile sau de prestigiu, şi, numai rar, întâmplarea crucială, convertibilă în valori social-culturale sau sublimată în acte de destin creator".

OPHIOLATRIE – venerarea şarpelui sau dragonului (şarpe fantastic). Mitologii au constatat „unitatea fundamentală a trăsăturilor o. În societăţile aborigene civilizate" din Asia, Africa, Europa, America, Australia şi Polinezia. Studiul miturilor şi creaţiilor artistice referitoare la şarpe urmăreşte descoperirea relaţiilor O. cu fecunditatea şi fertilitatea solului, a speciilor animale şi a omului. Dacii au avut o mitologie ophiolatrică dezvoltată, al cărei conţinut şi forme de expresie artistică au fost scoase în evidenţă în vremea noastră de arheologii şi paleoetnologii români.

ORIZONT – 1. (în stratigrafie*) nivelul unui depozit de sedimentare, caracterizat prin compoziţia lui

petrografică şi prin resturile de organisme (vegetale sau animale) ce le conţine. În pedologie, conceptul exprimă nivelul unui strat de sedimentare a solului, determinat precis topografic; 2. (în arheologie, pal [e o] etnologie şi etnologie) – rază de răspâunire a trăsăturilor analoge sau identice ale unor elemente sau obiecte de civilizaţie, a unor arti-facte ce relevă tehnici diferenţiate de producţie. În arheologie prin o. se înţelege mai ales depozitul de materiale de civilizaţie suprapuse în circumstanţe diferite: o necropolă, o aşezare, o casă, un atelier etc. Fiecare din acestea prezintă un o. de civilizaţie cu suborizonturile corespunzătoare. V. civilizaţie.

ORNAMENTÂCĂ – 1. disciplină etnologică care studiază geneza, structura, funcţiunea, stilul, valoarea şi mesajul sistemelor de elemente decorative populare sau culte, elaborate de-a lungul istoriei de fiecare popor; 2. sistemul de ornamente propriu unei comunităţi etnice, unei epoci, unui stil de creaţie. Etnologia urmăreşte să stabilească corelaţiile între O. populară şi cea cultă şi integrarea acestora în O. unei unităţi sociale de tip etnic. Elementele decorative ce intră în contextul unei o. prezintă o structură morfologică particulară (geometrică, fitoniorfă, zoomorfă, antropomorfă etc.) şi tehnici decorative adecvate (zgrafitare, incizie, sculptură, gravură, repusaj, traforaj, broderie etc). Motivele ornamentale au servit uneori ca documente is

14*

rile analoage se datoresc fenomenului de convergenţă. Unele cui tnri poartă în ele clemente mai susceptibile de dezvoltare clectt altele, unele sunt mai precoce altele mai tardive; cele precoce sunt limitate, cele tardive nelimitate, în acest context. G. Mon-tandon stabileşte o filiaţiune terminologică între „etnologia culturală” şi „etnologia somatică” (care este echivalentă antropologiei). Astfel, pentru concepţia lui sincretică,

„civilizaţia în etnografie, corespunde speciei ama-ne în antropologie; ciclul cultural corespunde marii rase, cultura corespunde rasei în general, facies-ul cultural corespunde subrasei”. Termenul de rasă nu are nicio legătură cu raseologia, ci numai cu activitatea antropoetno-socio-culturală. Căutând să împace evoluţionismul liniar cu difudonismul*, G. Montandon a elaborat o concepţie care, în perspectiva dezvoltării etnologiei ca ştiinţă, prezintă meritul unei încercări de sinteză globală a rezultatelor antropologiei, etnologiei şi sociologiei din prima jumătate a secolului al XX-lea.

ONOMASTICĂ – 1. disciplină lingvistică ce studiază sistematic geneza, structura, clasificarea şi funcţiunea numelor proprii: de oameni (antroponitne), de animale (zoonime), de sate, oraşe, de forme de relief etc. (toponime) ş.a. Cel mai important capitol al O. este cel consacrat antroponimelor. În antroponomastică intră stadial numelor sacre (teunime, lia-ionime şi miştonirne) şi al numelor profane (poreclele, apelativele, indicativele, derivatele etc.) Categorii deosebite de untroponime sunt furnizate de sedenitne şi etnonime. Numele de oameni, de animale şi de locuri se influenţează reciproc. Prezenţa unor nume-iul Mnă în cadrul unui sistem onomastic, circulaţia şi polarizarea în jurul lor a întregului registru onomastic al unui popor reprezintă nota caracteristică a elnonimiei*; 2. ansamblul de nume proprii ale unui popor, ale unei regiuni determinate etc. Onomastica populară română este etnonimică. Ea prezintă un caracter socioforic (purtător de valori şi semnificaţii sociale) de tip latin, în care predomină triplul nume funcţional, pentru a exprima ambianţa familială, relaţiile de rudenie şi de integrare socială, prin spiţa de neam, în comunitatea sătească. Sistemul onomastic al poporului român a fost studiat amănunţit şi ilustrat în lucrări de specialitate (Iorgu Iordan, N.A. Constantinescu etc).

OPEROTROPISM – termen (acreditat L. Szondi, 1972), care semnifică înclinaţia individuală, permanentă sau spontană către o anumită ocupaţie profesională. O. a fost conceput ca un psiho-tropism promovat îndeosebi de viaţa modernă. În o. intră, în PAIDEUMĂ – concept (creat de Leo Frobenius) ce desemnează ansamblul de caractere care colorează, însufleţesc şi constituie stilul unei culturi populare. Aspectul obiectiv al p. este determinat de diferenţierile măsurabile ale creaţiei culturale şi ale comportamentului cultural al unei comunităţi etnice, de parametrii unei tipologii etnoculturale. Aspectul subiectiv al p. este condiţionat de sensurile intime nemăsurabile şi valorile social-istorice particulare ale culturilor populare. Ultimul aspect al p. a dat naştere la multe interpretări fanteziste şi speculaţii teoretice.

PALAFITĂ – locuinţă preistorică din epoca neolitică sau a bronzului construită pe o platformă sprijinită pe stâipi de lemn, într-o zonă lacustră. Mai multe p. formau un sat lacustrii, Două sau trei sate lacustre aparţineau unui trib. P. erau C (din lemn, rectangulare celulare. Pe platformei amenajau uneori stratţiri de pământ şi se cultiv hidrofile. Platformele gate între ele prin reţel pasarele ce puteau fi 1 îndepărtate. P. şi satek au fost edificate mai mu apărarea de animalele: în zone, în care oamenii se ocupau cu vânătoare cuitul. Primele sate l. v fost descoperite în El1 marginea lacului Z5: Obermeilen (1853), ia R sen (1858), apoi în F: marginea lacului Chalar sivul Jura (1904) etc, aceste sate lacustre spe lângă resturile pilc susţinere a platformelelturile unor instrument; strumente întregi de (coarne de cerb), pietrente vegetale.

ru

cţii

şi Ii

r ono

Î jr

Îi se
su
b
IU Il
f ante
rr I
ai le
I s
fi: de
I ev
n oie
Ic yu
ţi stn
t pe
p ntru
al at
b ice.
pr ni
ii tivi
I pe
şi s
us re
t au
eţ pe
i;
Îc Îa
h:
Ili
au
a
pe
I
ma
to
ate

gă
sit.
ni r
lo de
I
res
să a
în
e 1,
mi 03
ec
hipi
213

O torice de ordin etnografic pentru reconstituirea şi interpretarea unor aspecte de viaţă spirituală ale celor care le-au creat. Caracterul documentar istoric al unui ornament este relevat de cadrul ornamental, câmpal ornamental, de dispoziţia motivelor ornamentale, de structura şi modalitatea plastică de expunere a motivelor sau de stilul şi cromatica lor. Unele ornamente sunt figurative (deoarece imită natura sau fantazează plastic pe marginea naturii), altele sunt simbolice (deoarece reprezintă sau evocă conţinuturi redate formal), în limbajul ei convenţional-tradiţionai, o. transmite un mesaj estetic naţional.

adăpostului, reacţia faţă de piedici naturale şi artificiale, curăţenia, comunicarea codificată (v. „Caii savanţi din Elberfeld” de îL Maeterlinck), adică toate aspectele unei civilizaţii genuine; 4. sinteza tuturor proceselor materiale principale (descoperiea de materii prime, de forme de energie, inventarea de uneite şi tehnologii cât mai eficace) şi a tuturor proceselor materiale secundare (perfectarea prin simplificare sau prin complexare a descoperirilor şi invenţiilor) care provoacă prin „Disociaţie” stiluri noi de muncă şi moduri noi de

valorificare a muncii. Unele procese de p. În stadii superioare de manifestare se instituţionalizează. P. apropie entităţile între ele, prin ceea ce este general uman în ele, şi totodată le diferenţiază, ca modele de viaţă, prin ceea ce este particular etnic în ele. V. civilizaţie, cultură, etnocivilizalie, etnocultură, pancultură.

PANCRO NI SM-termen (acreditat de Adrian Marino) care defineşte „fenomenul nu mai puţin universal al creaţiilor şi invenţiilor simultane, fără contaminare directă, uneori de-a dreptul imposibilă, în zone culturale diferite şi foarte îndepărtate între ele, apar în acelaşi timp, forme literare (şi artistice), sunt enunţate aceleaşi idei culturale etc. Intervine în astfel de cazuri fenomenul de poligeneză ce nu poate fi revendicat de nimeni şi care nu are niciodată naţionalitate precisă. Cu cât înaintăm în istorie, cu atât paternitatea, dispare şi originalitatea se dizolvă în marea masă a topilor, invariaţiilor, constantelor, de frecvenţă şi circulaţie universală” (Adrian Marino, Critica ideilor literare, 1974; Protocronism, pancronism şi sincronism, 1977). V. protocronism, sincronism.

PANCULTURĂ – concept care exprimă (întâi la Turgot 1750, şi apoi la Murdock, 1945), caracterul general-uman al culturii, indiferent de gradul şi stadiul de dezvoltare a societăţii în care intră elemente de ştiinţă, scheme de cultură general-umană fără de care nu se poate concepe umanizarea şi extinderea unor aspecte secundare ale culturii de la om la animalele superioare cu care omul convieţuieşte şi pe care le foloseşte în activitatea lui concretă. P. presupune că la baza tuturor activităţilor spirituale există un nivel al unităţii psihice a speciei umane care face ca, indiferent de gradul şi tipul de dezvoltare a omului, formele activităţilor lui particulare să fie unitare; de asenv nea presupune că particularităţile panumane ale activităţilor spirituale ţin de unghiul de cuprindere circulară a intelectului omenesc şi se datoresc prin aceasta

„ce-percepţiei în bisoci-aâie” (S.P. Murdock). În aceste condiţii, unele procese de p. În stadii superioare de manifestare se instituţionalizează. Omul optimizează biocultural unele animale superioare apropiate de el, ttio. pirogi monoxilice. depozite de deşeuri alimentare, mărturii ale multor straturi de civilizaţie şi cultură primitivă.

PALEOANTROPOLOGIE – ramură a antropologici care studiază omul preistoric pe bază de fosile. Cercetări de p. În România întreprind majoritatea membrilor Şcolii române de antropologie din Bucureşti, Iaşi, Cluj-Na-poca, V. antropologie.

PAL [COETNOLOGIE – ramură a etnologici care studiază aspectele civilizaţiilor şi culturilor arhaice, relevate de antropologie şi arheologie. Spre deosebire de antropologie şi arheologie, p. studiază omul ca făptură creatoare de limbaj, de forme de viaţă socială, de unelte şi obiecte de civilizaţie şi cultură, de mediu ambiant propriu vieţii materiale şi spirituale. Datorită omologiei de cont în ut cu arheologia s-a echivalat p. cu conceptul de arheo-etnologie. P. este însă analogă cu partea introductivă a etnoistoriei.

PALINGENEZIE – 1. ideea renaşterii universale (Ja stoici şi platonici), a reîncarnării umane în formele ei incipiente, a metempsihozei ciclice (în mitologiile universaliste), a eternei reîntoarceri la aceleaşi forme de viaţă însă pe alte trepte şi în alte stadii istorice (Fr, Nietzsche), a ciclogenezei culturale (C. Ranzoli); 2. ideea revenirii unei culturi şi implicit a civilizaţiei corespunzătoare la izvoarele ei istorice pentru revitalizarea tematică sau problematică, a semnificaţiei sau mesajului etic.

PANCIVILIZAŢIE – concept care exprima: 1. caracterul general-urnan al civilizaţiei, indiferent de gradul şi stadiul de dezvoltare a societăţii; 2. schema de civilizaţie goneral-umană, fără de care nu se poate

concepe omul ca om. Această schemă se referă întâi la integrarea omului în mediul ambiant, pentru obţinerea celor necesare existenţei, (alimente, adăposturi, îmbrăcăminte) şi apoi la transformarea şi dominarea mediului ambiant de către om pentru satisfacerea tuturor nevoilor lui; 3. extinderea unor aspecte secundare ale civilizaţiei de la om la animalele superioare pe care le foloseşte în activitatea lui productivă de bunuri materiale şi în activitatea lui Indică, de delectare. Extinderea se efectuează prin imitaţie spontană, prin provocarea de reflexe condiţionate, prin dresaj şi muncă cu animalele sub supraveghere. Trăsături elementare de p. se întrevăd îndeosebi la animalele domestice şi rar la animalele sălbatice pe care omul uneori le protejează şi le face să supravieţuiască în rezervaţii pentru calităţile lor zoologice. Animalelor domestice emul le provoacă reacţii de tip Ininuinid faţă de el şi de mediul înconjurător. În această situaţie se remarcă la animalele superioare forme de comportament similar omului; folosirea popoarelor, ştiinţa moravurilor, filosofia culturii. În istoria etnologiei, ţ». a avansat unele ipoteze de lucru, izvorâte din fantezia creatoare şi care au fost parţial verificate ulterior (cazul formelor aberante ale culturii). V. preetnologie.

PARALELISM ETNOLOGIC – coincidenţă sau similitudine de conţinut ori formă între două sau mai multe fapte de civilizaţie şi cultură, distanţate în timp şi spaţiu. Emisă în secolul al XVII-lea, reluată şi dezvoltată de L. Morgan în sec. al XIX-lea în contextul evoluţionismului linear, teoria paralelismului pătrunde în etnologia secolului al XX-lea ca un procedeu empiric de comparaţie, promovat de difuzionism* şi hiperdifuzionism. Sub raportul conţinutului, pe se sprijină pe paralelismul etnografic, dacă se referă la elemente şi complexe de civilizaţie, sau pe paralelismul folcloric şi de artă, adică pe elemente şi complexe de cultură. Sub raportul formei, pe poale fi

relevat de o perspectivă comparatistă fixă sau mobilă. Paralelismul fix consideră societăţile antice (egipteană, babiloniană, persană, chineză, ebraică, greacă sau romană) ca unităţi de măsură etnografică sau folclorică pentru stadiul tuturor celorlalte societăţi istorice. Paralelismul fix respectă trei reguli esenţiale: unul din termenii comparaţiei trebuie să fie o societate antică; comparaţia trebuie să releve omologii sau analogii cu această societate; omologiile sau analogiile trebuie să exprime evoluţia în timp şi spaţiu a termenilor de comparaţie până în perspectiva contemporaneităţii fenomenelor sau faptelor considerate. Se înţelege că un asemenea procedeu simplifică şi schematizează datele oricărei omologii sau analogii şi amestecă nivelurile epistemologice ale comparaţiei. Paralelismul mobil consideră că între societăţi diferite se pot stabili în mod liber analogii şi omologii, cu condiţia ca ele să fie justificate epistemologic. Paralelismul mobil reflectă în mai mare măsură dinamismul civilizatoriu şi cultural dar complică adesea termenii comparaţiei şi tulbură nivelurile epistemologice ale cunoaşterii. P.e. trebuie privit în contextul metodologic general, alături de celelalte procedee comparativ-istorice de cercetare, a căror utilizare presupune convergenţa* efectelor generate de cauze similare.

PARTENOGENEZĂ – l. În biologie proces de reproducere naturală sau artificială în care ovulul sau oul se dezvoltă fără să fi fost fecundat, 2. (în mitologie), proces de apariţie a unor făpturi miraculoase în condiţii excepţionale. Pe plan mitologic este frecventă concepţia imaculată şi naşterea extragenitaia a demonilor, zeilor, semizeilor sau eroilor. În unele mitologii. cântropr>Qf-ne-a* este un caz de p.

În timp şi spaţiu, făcându-le supusele şi aliatele lui. În acest caz p. exprimă totodată şi o hominizare derivată (a

hominisation-defivea) a speciilor coexistente eonului şi o ridicare parţială a acestora prin hominizare derivată spre treapta umană. Prin hominizare derivată trebuie să se mai înţeâagă însă şi provocarea, la unele animale superioare, a unor activităţi psihice (acţiuni şi reacţiuni) ce stau la baza aşa-zisei mituri incipiente; afecţiunea, devotamentul, credinţa în om, comunicarea codificată etc. Teoreticienii p. relevă procesele spirituale principale (imaginaţia, comparaţia, anticiparea etc.) care prov… à la rândul lor prin „bi-socif. – procese secundare (obiectivi;, generalizarea, poetiza). planificarea, obligativităţi. Toate acestea alcătuiesc foivi: i primar spiritual al oricărei etnii)”. (în care intră ştiinţa, filo*… religiozitatea, arta). Ceea t's – canină că p. stă la bază. vir şi prin aceasta la ielelor de viaţă particu i).c. V, civilizaţie, cultură „hor/Înide, fancivilizabaz; l-ar: instiţie.

P\R!

n 1 (ltu în i i tu i

MA

Îi ani, în et-ci model.

tik i tolo-it aseu consemd n tu t i1, a unei îţi n le i mei contelbilite-n uomeniul pl ciale ale formelor „î pl mu complex decât cel de model, folosit în sistemul ştiinţelor etnologice, care consemnează punerea unei probleme ştiinţifice şi rezolvarea ei parţială sau integrală. În acest sens p, include în conţinutul ei conceptual note noi şi anume: preliminariile unei cercetări supuse controlului exemplar, elementele esenţiale rezultate dintr-o cercetare tematică prioritară, ipoteze de lucru ce urmăresc să promoveze cercetarea, toate integrate într-o structură ideati-vă nouă. Într-o accepţiune mai complexă, conceptul a fost acreditat de Thomas S. Kuhn (The Structure of Scientific Revolution, 1963) şi a căpătat o audienţă ştiinţifică generală. În prezent p. tinde să devină tot mai mult rezultatul particular şi exemplul concret pe care să se

sprijine în investigaţia ştiinţifică modelele ca reprezentări formale ale structurii sau esenţei etnologice a unui obiect, fenomen, fapt sau ideaţii. V. model, model cultural, model etnologic, paradigmă comunicaţională.

PARAETNOLOGIE – 1. studiul fenomenelor şi faptelor de cultură şi civilizaţie al căror centru de greutate a fost deplasat de ia esenţe propriu-zise la esenţe presupuse, de la necesarul permanent la accidentalul permanentizat, de la particularul semnificativ la singularul nesemnificativ; 2. studiul unor fenomene şi fapte ce ating periferia domeniului etnologiei şi ţin de unele discipline contingente: psihologia

SÂ6

demografice. Modificările p.r. european se datoresc, după ei, în mod constant mişcărilor de populaţie (migrări, imigrări, emigrări şi admigrări) provocate de cauze economico-sociaie. Din secolul al XI-lea până în secolul al XX-lea, schimbarea p.r. european poate fi urmărită cu ajutorul datelor statistice oferite de conscripţii şi recensăminte, numai că nu poate fi constatată eu consecvenţă pentru toate etapele istorice şi pentru toate popoarele europene în cadrul aceloraşi etape. Cercetarea p.r. la români nu a putut fi efectuată pe baza datelor statistico-demografice pentru perioadele mai vechi, ci numai pe baza analizei sociologice a unor date subiacente, în general agri-mensurale, care reflectă în parte, realitatea economică socială. Pentru cercetătorii români „p.r. nu reflectă întreaga istorie a regiunilor studiate, ci numai aspecte documentare relative la periodizarea unor fenomene istorice particulare. El reflectă o parte din istoria populaţiei rurale, partea legată direct de organizarea teritorială prestatală şi statală a cultivării pământului. Supus unei analize sociologice, p.r. ajunge, după H.H. Stahl, să dezvăluie aspecte noi ale istoriei sociale a poporului român. împărţirea în loturi a

terenurilor în vatra satului şi a trupurilor de moşii ale satelor s-a făcut pe baza unor principii juridice şi agrimensu-rale care reflectă anumite structuri social-istorice de tipul confederaţiilor săteşti (democraţia militară, cnezală şi voievodală). Supus unei analize istoriografice, prin prisma materialului de cancelarie domnească, boierească şi mănăstirească, p.r., după Şt. Şte-fănescu, reflectă moduri de viaţă şi forme de civilizaţie şi cultură deosebite de la o perioadă istorică la alta, în cadrul aceleiaşi perioade istorice, de la o epocă la alta şi de la o provincie la alta. P.r. redă dialectica internă a unor sisteme economice unitare şi succesive în perioada feudală. Unele aspecte ale p.r. au fost surprinse în studiile de peisaj agrar. (R. Dion, Essai sur la formation du payssage rurc. incais, 1934; Blanc, Naiss: et evolutien des payssages e fes d'Albanie, 1961; X.G. de un-fiol, Habitat et struduve a-l „pre, 1960; A. Meynier, Les paysages agraires, 1959). În cadrul Şcolii sociologice de la Bucureşti s-au întreprins studii asupra p.r. şi peisajului agrar.

PENOLOGIE – parte a sociologiei şi etnologiei juridice care studiază istoric, teoretic şi metodic penalitatea şi pedepsele.

PERIODIZARE – ordinea desfăşurării fenomenelor, acţiunilor sau proceselor istorice în perioade mari de timp. În forma ei incipientă, magico-mitologică, p. a fost fixă, rigidă, dogmatică, deoarece exprima un mod supraraţional de gândire „care stabilea secvenţele timpului profan în

PATER FAMILIAS – tatăl conceput ca şef al familiei mari. Sub raport social, p.f. continua îl.! familia romană unele reminiscenţe etieo-jivridice ce ţineau de forma locală a sistemului de organizare comunitară a patriarhatului local. P.f. cumula juridic mai multe funcţii: preot al cultului larilor şi penaţilor familiei (cultul strămoşilor şi moşilor sacralizaţi), judecător domestic al întregii familii (soţie, copii, nepoţi şi strănepoţi), ca şi al sclavilor dependenţi de

familie; proprietar funciar şi domestic; posesor al puterii social-politice asupra membrilor familiei indiferent de investitura publică pe care ar fi căpătat-o aceştia. Puterea aceasta era denumită în dreptul roman: Pater potesâas. Puterile discreţionare ale p.î. Încep să fie restrânse treptat în dreptul roman. V. patriarhat.

PATRIARHAT – sistem de organizare socială ce ţine de comuna primitivă, care succede matriarhatului*, şi acordă bărbatului, tatălui fondator de familie şi de comunitate, un statut şi un regim de superioritate intelectuală, morală, juridică. Caracteristică acestui sistem de organizare socială este ginta patriarhală, tot – ţa ei de producţie, diviziunea socială a muncii, dezvoltarea ocupaţiilor de bază (agricultura şi creşterea animalelor) şi a îndeletnicirilor co-dependente de acesta (meşteşugurile arhaice), regimul etico-juridic patriliniar

(descendenţa patriliniară) etc. Dispare treptat, odată cu apariţia şi dezvoltarea societăţii împărţite în clase antagoniste. Cercetările de etnologie au constatat, în unele zone arhaice ale globului, diferite forme de fiâiaţiune patrilineară şi de comunitate patridemică, care nu trebuie confundate cu p. În literatura etnologică p. este analog androcrajiei. V. denia, matriarhat.

PEISAJ RURAL – termen care se referă la structura geografică a mediului ambiant al unui habitat rural ce caracterizează câteva aspecte ale specificului etnic. Prin p. r, se determină legatara dintre vegetaţia naturală şi peisajul uman, tipurile de planuri cadastrale puse în raport cu tipurile de sate. Geografia umană, axată pe etnografie, urmăreşte caracterele etnice ale popoarelor, aşa cum acestea se degajă din analiza p.r. al fiecărui popor. Jacques le Goff şi Ruggioro Romano socotesc p.f. ca o problemă de istoriografie modernă. După ei p, T. e un document istoric de cea mai autentică valoare, în baza căruia se poate stabili o periodizare a vieţii economice a unui popor şi prin

aceasta a istoriei civilizaţiei în general. Bazându-se pe studii şi monografii speciale referitoare la p. r, regional european, Jacques le Goff şi Ruggiero Romano încearcă, întâi sporadic, apoi sistematic, să demonstreze că în p.r. european, începând cu secolul al XI-lea, s-au petrecut schimbări de ordinul mutaţiilor de creatori anonimi de cultură tradiţională şi creatori de cultură academică (Dimitrie Canfemir, B.P. Haşdeu, Mihai Eittinescu, Al. Odobescu, Nicolae Iorga, G. Călinescu, George Enes-cu etc.) V. behaviorisin etnologic, instituţie, model etnologic.

PERSONALITATE ETNICĂ – termen (acreditat de André Le-foi-Gourhan), care semnifică acţiunea colectivă pe plan istoric a unui grup uman, a unui popor, a maselor populare în domeniul creaţiei. P.e. este denominatorul comunităţii etnice privite în ansamblul ei de unitate biosocială, creatoare de bunuri şi valori de civilizaţie şi cultură. P.e. posedă de fapt un conţinut mai bogat şi o sferă mai restrânsă decât personalitatea culturală. Totuşi personalitatea culturală este aceea care subliniază pe plan istoric pe V. cinicitate, personalitate culturală.

PLURALISM CULTURAL – ţerme-n care exprimă: 1. rezultatul unei încrucişări culturale (a cross cultural) între două sau mai multe etnii diferenţiate, din acelaşi mediu ambiant, ce se găsesc în contradicţie social-politică inerentă; 2. rezultatul unei încrucişări culturale între etnii diferenţiate care însă convieţuiesc în armonie social-politică în acelaşi mediu ambiant. P.C., în acest caz, desemnează conlucrarea culturală. În etnologie, studiu! pe relevă variaţiile concomitente şi clinrmica fenomenelor şi faptelor de cultură tradiţională şi populară. V. aculturaţie.

PLURALISM JURIDIC – concept care desemnează structura organizării juridice globale a unei societăţi precapitaliste, caracterizată prin coexistenţa a două sau mai multe sisteme de drept în raport de coadaptare sau de sinteză. P.j. exprimă apartenenţa cutumelor, uzanţelor,

practicilor şi normelor juridice la mai multe sisteme de drept sincronice în aceeaşi comunitate etnică, popor sau naţiune. El relevă divergenţa sau convergenţa acestor sisteme de drept. În general p.j. relevă trei nivele de activitate juridică ce fac corp comun în viaţa unei societăţi: 1. sistemul de drept cutumiar; 2. sistemul de drept de stat (confesional şi laic); 3. sistemul jurisprudenţial (practicile juridice rezultate din aplicarea dreptului de stat). Dreptul cutumiar apare ca o sursă primară de drept, iar coexistenţa lui cu dreptul de tip modern şi a acestora cu dreptul rezultat din practica juridică se comportă ca vasele comunicante. Pentru unele acţiuni de drept poate exista un statut de încadrări juridice paralele şi plurale. Numai sinteza şi fuziunea globală a sistemelor alcătuitoare ale pluralismului, exprimă sistemul juridic global al societăţii cu nota lui juridică proprie, specific etnică P.j. este de fapt un fenomen cultura! – istoric Cf>infuncţie de timpul sacru, de illo tempore. În forma ei evoluată, ştiinţifică, p. a devenit elastică şi cuprinzătoare, raţională şi eficientă, deoarece se sprijină pe analiza regularităţilor succesive în desfăşurarea firească a evenimentelor şi proceselor istorice. Forma tipică de p. este aceea adoptată de istorie şi extinsă la toate domeniile cercetării ştiinţifice. Etnologia foloseşte p. istorică cu uncie completări inevitabile şi necesare impuse de particularităţile cercetării. P. istorică se referă la determinarea marilor perioade istorice ale cosmosului, ale planetei Terra şi ale vieţii omenirii; P. etnologică se referă la determinarea marii varietăţi în timp şi spaţiu a formelor de civilizaţie şi cultură, corelate cu şi în funcţie de coordonatele stabilite de istorie şi de alte ştiinţe. Din eforturile de ordonare şi sistematizare a fenomenelor şi faptelor efectuate ele p. s-a dezvoltat o ştiinţă nouă cronologia*, care urmăreşte datarea progresivă şi precisă a evenimentelor pentru încadrarea lor general-istorică; s-a dezvoltat apoi calendarul*, care

urmăreşte măsurarea timpului cosmic şi a timpului terestru.

PERSONALITATE CULTURALA

— Persoană creatoare de bunuri şi valori culturale de ordin etnic sau naţional. P.c. poate fi individuală sau colectivă. P.C. individuală este exponenta culturii unei comunităţi determinate. P.c. nu trebuie confundată cu personalitatea de bază, care este sub raportul creaţiei tipul mediu considerat specific unei culturi. P.c. colectivă este sinteza activităţii creatoare a unei întregi comunităţi sociale în anumite condiţii istorice. P.c. reflectă relaţia individ-comunitate, libertate-necesitate, istoricitate-specificitate, ce se creează înăuntrul unei culturi. Ea exprimă necesităţile obiective ale culturii comunitare prin ideile, simbolurile şi valorile ei, definind astfel esenţa şi stilul cultural. Prin p.c. O cultură etnică se naşte, se transfigurează, renaşte şi devine universală. De aceea p.c. este fondatoare de modele culturale şi standarde de comportament (cultural patterns) pe care societatea, le primeşte ca atare şi le adoptă după necesităţi. Creând aceste modele culturale, p.c. devine totodată generatoare de instituţii etno-sociale. Ea este „cauza şi efectul culturii, pentru că se găseşte între două serii de fenomene culturale, unele care o condiţionează şi care se numesc instituţii primare şi altele care sunt produse de ea şi care se numesc instituţii secundare” (Jean Cazeneuve). Cu stutiul p.c. s-au ocupat: A. Kardi-ner (The individual and his society, 1939), A. Linton (Cultural Background, of Persomiality, 1945), G. Devreux (Essais d'Ethnopsy-chiatrie generale, 1970) etc. Istoria culturii poporului român este o împletire armonioasă de p.c. colective şi p.c. individuale, prea; i”: ilamiil etnologic, care este un aspect particular al curentului idealist-subiectiv pragmatist. În accepţia lui particulară pragmatismul etnologic susţine că funcţia etnologiei trebuie să identifice fenomenele şi faptele de

civilizaţie şi cultură cu instrumentele tot mai utile şi mai avantajoase de adaptare ale omului la mediul ambiant. Ca ştiinţă a acţiunii etnologice eficiente pe constituie condiţia ideală şi cadrul sistematic de dezvoltare a etnologiei aplicate. * în practica socială contemporană pe sprijină edificarea civilizaţiei şi culturii noi, actuale.

PRAXIS – V. praxiologia etnologică.

PREETNOLQGIE – 1. stadiu de acumulare a cunoştinţelor despre om, civilizaţie şi cultură, înaintea alcătuirii etnologiei ca ştiinţă, Etapele p. sunt marcate de anticiparea cunoaşterii sistematice realizate prin etnologie: investigaţia filosofică (antică, a Renaşterii, Reformei, enciclopedistă); marile descoperiri geografice şi explorări de resurse ecnomice de pe glob; relevarea progresivă a unor lumi exotice şi a unui umanism indigen al popoarelor retardate în evoluţia lor social-politică; lărgirea orizontului tehnologic al capacităţii de producţie de bunuri materiale şi al creaţiei de bunuri spirituale pe toate meridianele lumii; studierea comparativ istorică a morvaurilor puţin cunoscute, ca şi a mitologiilor aparent extravagante şi a sistemelor de limbi extraeuropene; 2. un fel de etnologie incipientă, „avânt la lettre”, sau mai mult o profesiune de credinţă asupra condiţiei umane decât un studiu sistematic al evoluţiei civilizaţiei şi culturii, V. paraetnologie.

PREISTORIE – termen (acreditat în Franţa de Tournal, 1833 şi în Anglia de IX Wilson, 1851) care desemnează prima parte a istoriei ce ţine de era cuaternară, şi anume de epoca metalelor, circa în anul 2000 î.e.n., şi se referă la sursele nescrise de informaţie, însă documentate arheologic. P. este interpretată diferit în funcţie de coerenţa mă-ttr îl lor c-miete de in riiiţ în gmer 1, difomtuzi dup i

Im ui r t
di p i \ i

I r es I
rt îl prin
num ti tk
e di 1 d e
tar» i I! I
vittn ° ip
ta pl, I!
a *
În l I I t
uf jitia n
p. «i r i t
tlera 1
Îi i la p
comun 1!
Eng I
Is „i + ac
oram L
–, ti încet r
zi, O ti
1 i-a cu 1
to II
Istoria
trve d,
a f (–. t t
perif
mit C
«n ik de I
un
tiona
i un-ltcif
după UI
luivitat
(s nk În
şi i e a vân tre i
i

Inimi I
i le csţtu Itul l fi
grad vo h
el* < t ut ttart
(Sl1!)» 1
Inrbaua
t TI} I
p
223

plex, a cărui extensiune şi pondere scade cu cât ne apropiem în timp de contemporaneitate. Unificarea modernizatoare a dreptului transformă cătunu, într-an sistem derivat, care îşi tr-ig-l valabilitatea din confirmarea dată de dreptul scris al statului, şi diferitele sisteme istorice de drept tind să devină simple izvoare formale ale aceleiaşi norme unice de drept. În istoria culturii, p.j. se prezintă ca o activitate culturală esenţiaimpr. te ideologică. Etnologia juridică studiază p. jea varietate în unitate a creaţiei juridice, realizată la toate nivelele de activitate social-istorică şi în toate stadiile de dezvoltare a unei comunităţi etnice; de asemenea studiază şi trecerea de la p.]. la unitatea juridică a societăţii capitaliste şi la felul cum se rezolvă. i socialism, prin forme noi de sinteză şi coordonare, diferitele etape de construcţie a noii societăţi. În literatura internaţională a acordat un rol important acestei probleme John Gilissen din Bruxelles (Le pluralisme juridique, 1972). El trece în revistă toate formele de p.j. european şi extraeuropean, în trecut şi în prezent, e-voluţia şi importanţa lor etnologică, sociologică şi istorică. În literatura română au semnalat şi analizat p.j.: Valentin Al. Georgescu (Studii Clasice, I, Mâlanges, H. Levy-Bruhl, 1959; Preemţitinea în istoria dreptului român, 1965; Romulus Vulcănescu (Etnologie juridică, i970).

V. etnologie juridică, pluralism cultural.

POSTGLACIAR – perioadă climatică, după ultima

glacia-ţiimo, mileniul IX î.e.n. „şi care ţine până în prezent. Perioada p. a fost determinată prin studii efectuate asupra sedimentelor lăsate de ultima glaciaţiune în Europa septentrională, îndeosebi pe malurile Mării Baltice. Specialiştii au stibdivizat perioada postglaciar europeană în mai multe faze: preboreală (8300 – 7700), boreală (7700 – 5500), atlantică (5500 – 3.000), subbo-reala (3.000 – 500) şi subatlantică (500 î.e.n. până în prezent). Fiecare fază a p. e caracterizată printr-o anumită structură a florei şi faunei, a dezvoltării unei anumite forme de viaţă umană, de civilizaţie şi cultură, de la epipaleolitic până la metalurgia bronzului şi de la aceasta până la industrializarea energiei atomice, în perioada p. se perfectează antropogeneza şi se trece la efno geneze.

PRAXIOLOGIE ETNOLOGICĂ

— Ramară recentă a etnologiei care studiază condiţiile, formele şi eficienţa cunoştinţelor etnologice în acţiunea socială şi creativitatea populară, în conexiune cu cibernetica, ştiinţa generală a sistemelor şi semiotica, în pe., conceptul de praxis se referă ia „categoria etnologică, a practicii", la aplicaţiile multiple ale creaţiei umane în domeniul civilizaţiei şi culturii. P.e. nu tmbnie confundată, cu realizează în şi prin cultura etnică. Saltul calitativ de la cultura etnică la cultura universală se relevă în procesul dezvoltării oricărei culturi. În cadrul unei culturi are loc, în virtutea legii interdependenţei şi interacţiunii părţilor care alcătuiesc o unitate, mai multe p.c. care converg spre acelaşi scop, ridicarea pe o treaptă superioară a culturii în cauză. V. cultură.

PROFAN – T. concept care exprimă în etnologie un mod de existenţă şi de experienţă spirituală proprie lui honio sapiens. P. este o categorie istorică, relevată de cugetarea, şi practica empirică, de inventivitatea tehnicii populare, de istoricitatea tradiţiei şi rezultatelor progresului uman. În fond, conceptul de p. exprimă esenţa

experienţei fundamentale de viaţă spirituală, în afara religiei într-un cadru concret (un loc precis} şi un timp real (măsurabil în perioade şi epoci). Din acest punct de vedere p. se contrapune sacrului. P. generează o stare de spirit numită în general noniniţiată, al cărei rost este de a atribui oricărui obiect sau subiect al gândirii o valoare concretă, reală, universal-valabilă în conţinutul şi mesajul ei uman. A nu se confunda noniniţierea sau „profanitatea" cu profanarea care semnifică pângărirea sacrului; 2. Într-un sens mai larg, Mircea Eliade consideră p., o alterare a sacrului, o frustrare a sacrului, o stare de desacralizare. V. sacru.

PROGNOZĂ ETNOLOGICĂ – studiul dezvoltării civilizaţiei şi culturii în perspectiva viitorului ca probleme de etnologie. Majoritatea etnologilor sunt de părere că în viitor etnocivilizaţiile şi etnoculturile tradiţionale vor involua până la dispariţie şi că locul lor va fi luat de o supercivilizaţie tehnicistă şi o supercultură polivalentă, de tip universal. Etnologia trebuie deci să-şi concentreze eforturile asupra retrognosei sau studiului programat al ultimelor forme de viaţă arhaică şi tradiţională de pe glob, care mai conţin relicte etnografice* şi reminiscenţe folclorica. Acest program ştiinţific este propriu etnologiei urgente*; studiul prognozelor în domeniul sistemului de ştiinţe etnologice particulare a cărui dezvoltare teoretică şi metodologică se presupune că îşi va reduce treptat sfera de interese. P.e. urmăreşte să reflecte veridicitatea sau absurditatea acestei ipoteze în condiţiile desfăşurării revoluţiei ştiinţifico-tehnice.

PROGRES – proces complex în direcţia şi sensul dezvoltării pozitive şi ascendente a unei categorii de fenomene sau fapte, a trecerii legice de la o stare calitativă inferioară la una superioară, de la performanţa unui sistem structural-funcţional la cea a unuia social-axiolosfic.

împarte după concepţia materialist – istorică în

epocile: turmei primitive, comunităţii gentilice (cu subepocile: matriarhatul şi patriarhatul) şi a democraţiei militare. Paleociviiizaţia şi paleocultura sunt în prezent obiectul primului capitol al istoriei universale. V. paleoetnologia, protoistoria.

PRIMITIV – 1. termen care se referă la starea primară a omului, caracteristică comunei primitive, perioadei dintre antropogeneză şi etnogeneză (geneza etniilor); 2. despre o populaţie nativă care trăieşte încă în afara civilizaţiei industriale; 3. populaţie non-literată. Conceptul de p nu se referă la o stare lipsită de evoluţie, închistată în forme primarc, caracteristice primatelor şi socotite injustde unii antropologi preuraane. În interpretare materialistă, prin p. se înţelege o stare istorică, o etapă determinată dintr-un proces evolutiv îndelung, care prezintă stadii diferite de dezvoltare (sălbăticia* şi barbaria*), în cadrul cărora se ivesc trepte diferenţiate de activitate economico-socială (treapta de jos, de mijloc şi de sus). Din acest punct de vedere, termenul p. nu mai poate fi opus celui de civilizat, pentru că la rândul lui implică o civilizaţie incipientă şi germenii unei culturi de asemenea incipiente. Arheologii, etnologii, sociologii cercetează aceste forme pe care le denumesc civilizaţie şi cultură: paleolitic;”! mezolitică şi neolitică. V. artă primitivă, barbar, primitivism, sălbatic.

PRIMITIVISM – 1. stare de viaţă primară care marchează istoriceşte saltul calitativ de la animalitate la umanitate; 2. stare anterioară a unei orânduiri social-economice, considerată inferioară comparativ cu starea terminus luată ca punct de reper; 3. exacerbarea stării de p. (2) pentru calităţile ei considerate superioare, în raport cu cele trăite, şi nostalgia după aceasta: vârsta de aur a omenirii (Ho-mer), lumea ideală relevată de anamnesis (amintirea ei, Platon), paradisul pierdut (la creştini) etc. P. şi arhaismul considerate etape similare sub raport moral şi

întoarcerea ia ei e devin note dominante ale concepţiei romantice. V. arhaic, barbar, barbarie, primitiv, sălbatic, sălbăticie.

PROCES CULTURAL – succesiunea transformărilor lente sau violente care au loc în structura unei culturi, în urma cărora cultura îşi schimbă parţial sau integral tematica şi stilul, dinamica şi obiectivele majore. P.c. e particular şi universal totodată; particular în sensul determinării calitative a conţinutului lui şi universal în sensul integrării trăsăturilor lui fundamentale într-o unitate mai largă de creaţie, în esenţa lui, p.c. redă caracterul obiectiv şi unitatea dialectică a particularului cu universalul. Concret, cultura umană se planul creaţiei literare şi artistice, a distingerii J). propriu-zis de pancronism şi sincronism (Adrian Marino); „lipsa unor analize din interior, fără complexe de inferioritate, fără ezitări conjecturale a trecutului nostru literar şi artistic” (M. Drăgan, Paui Anghel şi M. Ungheanu). V. pancronism, sincronism.

PROTOISTORIE – perioadă intermediară între preistorie* şi istoria antică (epoca fierului), din care datează primele informaţii scrise, surprinse în unele investigaţii arheologice. Sfârşitul p. corespunde sub raport economic lichidării economiei de pradă, practicată mai ales de populaţiile migratoare, şi apariţiei economiei de producţie a bunurilor materiale diversificate, proprii modului de viaţă seden-tarizat. În p. apar primele habitate* întărite (cu valuri de pământ). Cu studiul teoretic al p. s-au ocupat: A. Leroi-Gourhan (La prehistoire 1968), Alain Du-val (La pyotohistoire, 1974).

PROTOTIP – V. tipologie etnologică.

PSIHOLOGIA CULTURII – ramură a psihologiei care (după F. Kreuger, 1913) studiază influenţa reciprocă dintre psihologie şi cultură. După p.c. odată cu societatea umană şi psihologia ei se dezvoltă treptat, în faze şi întreguri din

ce în ce mai conturate şi mai complexe, cultura populară ca expresie a unei entităţi etnice. Prin p.c., F. Kreuger urmărea să înlocuiască psihologia popoarelor. R. Thurn-waâd întreprinde studii concrete asupra omului ca fiinţă culturali prin excelenţă, pentru determinarea orizontului cultural al fiecărei trepte de evoluţie a vieţii umane, pentru descoperirea structurii intime, a dinamicii şi ritmicităţii culturale în timp şi spaţiu şi pentru relevarea a ceea ce el numeşte „supradotarea omului prin cultură" în procesul de cucerire şi subordonare a naturii. După R. Tliumwald, orice psihologie generală este o psihologie socială, precum orice psihologie socială este în ultima instanţă o p, e. La dezvoltarea p.c. au mai contribuit: A.H. Pitt-Rivers (The Revolution of Culture and other, 1904), R.R. Mă-rett (Head, Heart and Hands în Human Evolution, 1935), F.C. Bartlett (Psychology and Primitive Culture, 1923), R. Linton (The Cultural – Background of Personality, 1945, trad. rom., 1968), C. Kluckhohn şi H.A. Murray (Psrsonality în Nature, Society and Culture, 1948), Tra-ian Herseni (Psihologia socială niarxist-leninistă, 1962). V. psihologie colectivă, psihologie socială.

PSIHOLOGIA POPOARELOR – ramură a psihologiei sociale care se ocupă cu studiul vieţii psihice proprii fiecărui popor şi totodată cu compararea vieţii psihice a unor grupuri de popoare determinate în timp şi spaţiu. P.p. urmăreşte să surprindă şi

15*

Conceptul de p. nu poate fi definit decât în raport cu alte forme de dezvoltare analoge sau similare. Antonimul p. este regresul. Formele p. sunt condiţionate de categoria de fenomene sau fapte luate în consideraţie. Dezvoltarea pozitivă a civilizaţiei sau culturii unui popor sunt expresii particulare ale p. social. P. civilizaţiei şi al culturii exprimă un proces de dezvoltate lentă sau revoluţionară, a activităţii de producţie materială sau de creaţie spirituală

în ansamblul vieţii sociale, în societăţile bazate pe exploatare p. e antagonist în elementele şi direcţiile lui şi condiţionat de regresul parţial în alte sectoare ale vieţii sociale. În societăţile eliberate de exploatare, p. social e neantagonist în elementele şi direcţiile lui şi condiţionat de dezvoltarea armonioasă, multilaterală şi ritmică a vieţii economico-sociale. În procesul de edificare a societăţii socialiste, cultura, ştiinţa şi tehnica constituie factorii primordiali ai p. Transformările sociale se fac în concordanţă cu cerinţele p. general: dezvoltarea rapidă a forţelor de producţie, soluţionarea la timp a contradicţiilor secundare care afectează bunul mers al acestei dezvoltări, propăşirea socială a întregului popor pe calea civilizaţiei şi a culturii, promovarea personalităţii creatoare a maselor populara.

PROTOCRONISM – terinca (creat de Edgar Papu, Din clasicii noştri, Bucureşti, 1977) care se referă la anticipările creatoare pe plan universal în domeniul culturii şi civilizaţiei, pe care orice popor are posibilitatea să le revendice „post: >ctum” în faţa opiniei mondiale. TVfiiarea conceptului de p, a fost prilejuită recent de trecere;, în revistă „a risipei de invera ivi late şi ingeniozitate”, „de uiHieipfiri generoase” pe care „poporul român le-a avut înainte ca alte popoare să fi ajni: la neciiaşi cuceriri culturale”, Edgar Papu solicită pe oamenii de ştiinţă români să facă investigaţiile necesare comparat iv-istorice spre a se ajunge eventual la constatări protocronice cu privire la cultura şi civilizaţia noastră străveche şi veche, şi prin aceasta să se poată demonstra pe pian universal contribuţia românească, rămasă la timpul ei izolată, datorită unor condiţii vitrege de viaţă. Investigaţiile solicitate trebuie să urmărească, păstrând proporţiile şi rigoarea ştiinţifică, o „restitutio în parteni”, de ordin moral, a întâietăţii unor idei, valori şi bunuri culturale şi de civilizaţie, care mult mai fâr-ziu au fost

cucerite de alte popoare şi recunoscute de opinia mondială ca aparţinând acestora. Conceptul de p. a fost definit şi prin contrapunerea celui de sincronism. Criticile referitoare la p. au remarcat: dificultatea distingerii p. real de cel aparent în vie (Die Psychologie der Kollek-Moita ten, 19 io), Gabriel Tarde (Les lois de l'imitation, 1921), W.H.R. Rivers (Psychology and Ethnology, 1926), Ch. Blondei (Introduction à la psychologie collective, 1928) şi alţii. V. psihologia popoarelor, psihologie socială.

PSIHOLOGIE ETNICĂ – concept (acreditat de Ch. Le-tournau (1901), reluat şi dezvoltat de G. Hense în la psychologie ethnique (1953) pentru a desemna psihologia popoarelor. V. psihologia popoarelor, psihologia socială.

PSIHOLOGIE SOCIALĂ – ramură a psihologiei care studiază omul ca membru al societăţii, ca fiinţă socială, procesul psihic de integrare a omului în societate, transformarea personalităţii biopsihice umane în personalitate socială şi prin aceasta în personalitate creatoare de civilizaţie şi cultură; studiul aspectelor psihice ale relaţiilor dintre indivizi, dintre ei şi mediul social; viaţa psihică a grupurilor mici; integrarea şi dezintegrarea personalităţii sociale în contextul societăţilor istorice; organizarea şi dezorganizarea societăţii prin unele personalităţi sociale; determinarea specificităţii creatoare a unei societăţi prin activităţile unor unităţi etnocuâturale etc. în fond, obiectul P.S. se deosebeşte numai teoretic de cel al psihologiei generale sau al oricărei psihologii particulare, pentru că psihicul uman nu se poate studia detaşat de contextul societăţii în care apare, se dezvoltă şi dispare, da relaţiile sociale proprii acestui context. P.S. a rezultat, pe de o parte, dintr-o exagerare a importanţei fenomenelor şi proceselor psihice şi, pe de altă parte, prin considerarea acestora ca determinante în explicarea structurii şi dinamicii sociale. Ambele tentative au convers şi au dat naştere unei

discipline noi. Cercetări de P.S. pe plan internaţional au întreprins: M. Lazarus şi H. Steinthal (Einleitende gedanken zur Völkerpsychologie, 1860), W. Wund (Völkerpsychologie, 1880;, C. Bird (Social Psychology, 1940), T.M. New-comb (Social Psychology, 1950), Jean Stoelzer (La psychologie sociale, 1963), E, P. Hollander şi R.G. Hunt (Current perspectives în social psychology, 1983). Bazele materialist-dialectice ale P.S. le-au pus Marx şi Euge’s (Opere, vol. XIII, Bucureşti, 1962) şi V.I. Lenin (Opere, vol. I, II, V, VIII, XII, XIV, Bucureşti, 1960 – 1963). Cercetarea P.S. din perspectiva marxistă a fost continuată în U.R.S.S. de: A.G. Kovalev (Despre psihologia socială, Bucureşti, 1960), A.V. Baranov (Despre obiectul psihologiei sociale, Bucureşti, 1962). B.D. Parîghin (Cu privire la obiectul psihologiei sociale, 1963), E.S. Kuzmin (Despre obiectul-psihologiei sociale, Bucureşti, să definească particularităţile psihice ale unui popor în diferite stadii istorice, să constituie un inventar ştiinţific al înclinaţiilor, capacităţilor şi vocaţiilor creatoare de civilizaţie şi cultură etnică şi totodată un îndreptar al corectării deficienţelor psihosociale. Prefigurări în domeniul p.p. pot fi observate la istoricii şi filosofii lumii antice (Herodot, Aristotel, Tacitus, Strabon etc), apoi la cronicarii occidentali şi orientali ai evului mediu. Bazele p.p. au fost puse abia în secolul al XIX-lea de Ch. Letonrneau (Psychologis cthnique, 1901), M, Lazarus şi H. Steinthai (Einâeitende gedanlien der Vâlkerpsychologie, 1880) şi îndeosebi de W. Wundt (Volhe rpsychologie, 1888; Probleme der „Völkerpsychologie, 1911; Elemente der Völkerpsychologie, 1912). F. Kreuger propune înlocuirea studiului vag, la începutul secolului XX, al p.p. cu ceea ce este permanent în viaţa acestora, psihologia culturir lor. O direcţie aparte ia p.p. În opera lui R. Thumwaâd, din 1913 încoace. Studii referitoare la psihologia poporului român au întreprins: „D. Cantemir (Descrie rea Moldovei, 1716),

I. Crăciu-nes-cu (Le peuple roumain d’a-pres ses chants nationaux, 1874), D. Drăghicescu (Din psihologia poporului român, 1907), C. Rădulescu-Motru (Psihologia poporului român, 1937), C. Dumitrescn-Iaşi, (Studii de psihologie socială, 1937), Mihai Ralea (Psihologia şi viaţa... 1938), I. Buri-cescu (Sufletul românesc, 1944). V. psihologie colectivă, psihologia culturii, psihologie socială.

PSIHOLOGIE COLECTIVĂ – ramură a psihologiei sociale care se ocupă ca studiul vieţii psihice a colectivităţilor sau asociaţiilor spontane de tipul „agregatelor sociale”: mulţimile, masele, publicul, gloatele, grupurile nesu-date etc. în toate aceste forme. p.c. investighează comportamentul social neutru, lipsit de modele preconcepute. În viaţa acestor asociaţii spontane intervin constant ca factori: invitaţia, contagiunea, incitaţia, neliniştea, afectivitatea, reacţia, revolta etc. La dezvoltarea p.c. a contribuit studiul diferitelor forme de opinie publică, de patologie socială, de psihanaliză socială, Obiectul p.c. din perspectivă marxistă este, studiul suprastructurii de clasă şi modelele create pe baza condiţiilor materiale şi relaţiilor corespunzătoare (Marx-Engels, Opere, vol. IV, Bucureşti, 1958), psihologia participanţilor la colectivităţile de tip nou (prin integrare, identificare, conştiinţa socială etc.). În p.c. intră tot mai mult psihologia mulţimilor, psihologia maselor populare. Contribuţii la studiul p.c. ca ramură a psihologiei sociale» au adus, pe lângă W. Wundt şi Emil Durkheim, P. Rossi (Psicologia colletiva, 1900), A. Stratico (La psicologia colletiva, 1905), L. Kraskoskihondrodnâho musca, Martin; Slovenshyndrodopis, Bratislava. CHILE: Archivos del folclore chileno, Santiago; Arte popular, Santiago. R.P. CHINEZĂ: Revista de istorie, Pekin. COLUMBIA: Boletin del Istituto de Antropologia, Medellín; Eco revista de la cultura de occidente, Bogotá; Revista de folclore, Bogotá. CUBA: Actas del folclore, Havana; Etnologia y folclore,

Havana. DANEMARCA: Toolsand Tillage. Lyng-by. REPUBLICA DOMINICANĂ: Revista dominicana de cultura, Santo Domingo. ELVEŢIA: Schweizerisches Archiv jur Volks-kunde, Bassel. ETIOPIA: Journal of Etiopian Studies, Addis Abeba. FILIPINE: Aslan Studies, Quezon City. FINLANDA: Studies în Comparative Religion, Turku; Finnish Folkloris-tics, Helsinki; Folklore Fellows Communications, Helsinki; Fin-nisch-Ugrische Forschungen, Helsinki. FRANŢA: L'anthropologie, Paris; Arckeocivilisation, Paris; Arts et traditions populaires, Paris; Bulletin folklorique de Ville de France, Paris; Cahiers d'études Africaines, Paris; Etimologie française, Paris; L'Homente, Paris; Journal de la Société des africanistes, Paris; Journal de la Société des Oceanis-tes, Paris; Objets et mondes, Paris. REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ: Demos Volkskund-liche informationen, Dresda; Deutsche Jahrbuch fur Völkerku de Berlin. REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA: Zeuschrifl fur Volkskumde, Berlin, Archiv fur Literatur und Volksdichhtng, Freiburg; Ausgrabungen und Tunde, Berlin; Central Asiatic Journal, Wiesbadne; Ethnographische-Archeologische Zeitschrift, Berlin; Geomorf, Wolfsburg; Homo, Mainz; Paideuma, Frankfurt a. În Main; Theinische Jahrbuch fur Volkskunde, Bonn; Tribus, Stuttgart; Zeitschrift. fur Etimologie, Braunschweig-GHA-NA: Practicai Anthropo logy, Acera. GRECIA: Laoghraphias, Atena; Laoghraphicon arheion, Atena; Ekistiks, Atena. GUATEMALA: Antropologia e Historia de Guatemala, Guatemala City. INDIA: Bulletin of the Cultural Research Institute, Cal-cutta; Folklore-English Monthly Journal, Calcutta; Man în India, Biliar. ISRAEL: Ethnological and Folklore Archives, Haifa; Israel Exploration Journal, Ierusalim; Folklore Research Center Studies, Ierusalim; Israel Folk-tale Archives Publication, Haifa. ITALIA: Etnoiatria, Varesse; Rivista di etnografia, Napoli, Tezaur, Udine; Tradizioni. Rivista de lette-ratura

populare, Padoya; Vita di Giazza e di Roana, Milano. IUGOSLAVIA: Glasnik Zemalskog Muzeja u Sarajevu, Sarajevo; Narod-no Staralastbo-Folclor, Belgrad; Slovenski etnograf, Ljubljana; Zbornik za etnografju i folcloru, Skopje; Zbornik-Izdanija na arhe-ologoskiot Muze] Skopje, Skopje; Zbornik za narodni zivot i obicaje ziznih Slavena, Zagreb; Zbornik narodnoga muzeja u Beogradu.

231
1 (. t Îi I
–”) îi (U p. S. n t în i
1 f — m I
1 L tif p mz dL
Îi (n 1 G to I i
it iului al
e I (P S
îi lohi OCI
p Pe Ps
trecu t lO
1 ni — 19
pe mt> 5S
p I O —
7 it
I i M 1
intinM >44)
t! 1 i (Cine; de j h
le
e I 94 I,
t inc!
<f f. n a —
1 fi< nu i 1949)
M k t Îi lle
it mi iscui
(h I; $
<? >/f e (t
I i hs l

; /...r în a
h Îi
i

FLbi CAL l DE ETNOLOGIE.

Îi i j. i în e C 1 1

(\ \ i \ t i al i în t \ – îi i

Ul (ullll] 11, C

<. «i t t i! te n t! î l e i i t nil îi tk dt t i i i! \ it – 1! în i < n o i ţi a-(p p. u t

I în t îi îl t (

l i fiu i t m² îi

U k îi i I di t l (sni lui t < Dup i \ II Ki i i t t'ui ki p. i pol h

1 1 p xilUCdlU t t-tll (

t, l în S (II1 îl a îtiopx i –, i] Lii tu i1 în i t wnoi tţn. ci lti i i t în i! eu.

te x ce n iuţii <! co de – tul şi ei mU. t I tenodi-Ctk d'I l loi I, llt dl 1

<?? < /</< i i-a în o cu Re din \ ni nul \ naţio i 1 ti hm pe un r icn în

O

(îl logiei. V. unităţi de cercetare etnologică, muzeu. REPUBLICA AFRICA DE SUD: African Studies, Johanesburg. ALBANIA: Revue de Folklore, Tirana; Studia Albanica, Tirana; Etnografia Shqiptare, Tirana. ALGERIA: Li-byca Anthropologie, Prăhistoire et Ethnographie, Alger. ARGENTINA: Quaidernos del institute naci-onal de Investigaciones Folkloristi-cas, Buenos Aires; Anales de Arqucologia y Etnologia, Mendo-za AUSTRALIA: Oceania, New South Wales; Journal of Pacific Ilisiory, Canbera; Mankind, „Sidney. AUSTRIA: Archiv fur Völkerkv. nde, Viena; Qsferreichis-cJies Zeitschrift für Volkskunde, Viena. BELGIA: Archeohgia, Veâviiâs; Biblioilcque de l'Inslihtt Archiologique Liâgeois, Li-ege; Bibliotiwque Royals de Bel-gique. Brussels. BRAZILIA: dăruia Popular, Rio de Janci-ro;

Comissão Nacionál de Fol-civre, Rio de Janeiro; Folklore, Vitoria; Revista de Antropologia, Sao i auto. BULGARIA: tu-des Biilkaniques, Sofia; Izvestia na einogr ffski Institut i muzei, Sofia. CANADA: Anii în apologia, Ottav-a; Abstracts of Folklore Studies, Ottawa; Canadian Journal of African S'udies, Montreal; Journal of A şi an and African Studies, Ontario. CEHOSLOVACIA: Ceski Ud, Praga; Etimologia Slavica, Bratislava; Zbornâk Ndrodniko – musea v Franc, Acla Musei Nationalis, Praga; Zboniik M-azeia ceshoi pis-ai ttnomenosti, Praga; Zbornâk. slovennai of American Foildore, Philadelphia; Journal of the Folklore Institut, Bloomington; Revista intennio icana de ciencias sociales, Washington; Rural Sociology, Pennsyivania; Social Biology, Contieclicut; Social science, Win-field (Kansas); Southwestem Lore, Colorado. SUEDIA: Ethnos, Stocidiohn; Svenska Etnologia, Stockholm. UNGARIA: Acta Ethnograpliica, Budapesta; Ethnographia Magyar N & praizi Teirsa-sdg, Budapesta; Ethnographia – Nipelet, Budapesta; Ethnographia.

Review of the Ilungarian Ethnograficul Society, Budapesta. U.R.S.S.: Soverskaia Etnografia, Moscova; Trudi Muzlkalno etnograf iceskoi komisii, Moscova; Trudi Instituta etnografii i.m. Mikht-ho-Mahlaia, Moscova; Etnogmficeshi zbornik, Lvov. VENEZUELA: Archivas Venezolanos le Folklore, Caracas; Boletin Indigenista Venezolano, Caracas; Boletin del Istituto de Folclore, Caracas. ZAMBIA: African Social Research, Lusaka.

Beigrad; Zbornik Rado va FI.no-grafski Institui, Belgrad. JA-POXIA: Acta Asiatica, Tokio; Bullelin of the Institute for the Study of Novth Eurasian Cultures, Hokkaidō; Kyōto Univev-siâv African Studies, Kyōto; Jaanese Journal of Ethnology, To-io; Bnihtin of the Institute of Ethnology, Tokio; Annual Report of Ethnology, Tokio; Journal of Folklore, Kyōto; Bnihtin of the Folklore Society of Japon, Tokio; Social Anthropologist, Tokio; Memoirs of

the Research Institute for Oriental Cultitre, Tokio. MADAGASCAR: Bulletin de Madagascar, Tananarive. MAL. VYZIA: Sarawak Museum Journal, Sarawak. MAREA BRITA. NIE: AI an, Londra; Journal of Religion în Africa, Aberdeen; Journal of Modern African Studies, Berkshire; Journal of African Ilis-tory, Londra; Africa, Londra; Folklore, Londra; Folklore, Oxford; Folk-Life, journal of the society for Uf6 Studies, Cardiff. MEXICO: Anales de Antropologia, México; America Indigena, México; Boletin bibliografico de antropologia americană, México; Boletin clei Istituto Nacionál de Antropologia e Ilistoria de México, Meico; Rexvisla de Fuentes para el Conociniiento de las culturas înghitenas de México, México. NOUA ZEELANDĂ: Mioriţa. A Bia-nnual Bullelin of the New Zea-land Romanian Cultural Associa-Hon, Hamilton. OLANDA: Etimologia Europea, Amlicm; Indo-Iraniem Journal, Haga; PAKISTAN;

Pakistan Archaeology, Karachi. PERU: Folklore, Lima; Folklore Americano, Lima; Revista aela Museo Nacionál, Lima. POLONIA: Etnografia Polska, Varşovia; odzkie Studia Etnografiesne, hoăi; Lud, Polskie Towarzystwo Ludoznacze, Poznaii; PORTUGALIA: Antropologia y Etnologia, Lisabona; Ethnos, Lisabona; Trabalhos de antropologia e etnologia, Porto. ROMÂNIA: Anuarul Muzeului etnografic al Moldovei, Iaşi; Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei, Cluj; Anuarul Muzeului satului, Bucureşti; Apullum, Alba Iulia; Dacia, Revue d’archéologie et d’histoire ancienne, Bucureşti; Revista de etnografie şi folclor, Bucureşti; Etimologica, Bucureşti; Revista de istoria artei, Bucureşti; Revista Muzeelor, Bucureşti; Revue Rou-main d’Ilisloire de l’Art, Bucureşti; The Romanian Journal of Sociology, Bucureşti; Viitorul Social, Bucureşti. SENEGAL: E-tudes senegalaises, Samt-Louis. SPANIA: Ethnica, Barcelona. S.U.A. Abstracts în Anthropology, New York; American Antkropoio-gist, Chicago; American

Aniiqui-ty, Michigan; Dialectic Anthropologist, New York; Ethnohistory, Tucson; Eth ology, Pittsburg; Ethnoniusicology, New York; Folklore American, Los Angeles; His-torical Archaeology, Lansing; His-tory of Religion, Chicago; Iluman Biology, Detroit; Indian Histori-an, San Francisco; Journal of American Folklore, Austin; Jour-S32

de la început f. se diferenţiază de daneinismul social. În prezent studiile de r. sunt provocate de cercetările antropologice şi etnologice întreprinse în cadrul UN E S-COSub egida UNESCO au apărut câteva studii de r. K.L. Little (Race and Society, 1958), IVI Le iris (Race and Culhire, 1958), Otto Klineberg (Race and psvehoiogv, 1958), V, dam imism social, rasism.

RASISM – concepţie social-politică fundamentată pe ideea inegalităţii biologice şi intelectuale a raselor umane, pe insau super-capacitatea unor rase de a asimila, prelucra şi crea în domeniul civilizaţiei şi culturii. Sub raport teoretic, r. a apărut în secolul al XIX-lea şi a fost folosit de imperialismul colonialist în scopuri de expansiune, dominare şi exploatare. Precursorii acestei concepţii au fost: J.A. Gobineau (Essai sur l'ind-galite des races humaines, 4 vol. 1853 – 1855), care a preconizat existenţa unor „rase superioare", „acute pentru a domina şi exploata jrasele inferioare". Dezvoltarea istoriei este, după, J.A. Gobineau, o luptă milenară între rasele umane; H. St. Chamberlain (Die Grandiagen des XIX ten Jahrhunderts, 1899, care reia teza şi o prezintă din perspectiva „rasei germane" ca expresie a purităţii rasiale indo-europene („ariene"). În vremea noastră concepţia rasistă a fost folosită de doctrinele fascistă şi a apartheid-ului în lupta lor de dominare şi expansiune teritorială, economică şi politică. V. rasecdogie.

REGIUNE ETNOGRAFICĂ – unitate de comportament etnic, bazată pe forme generalizate de civilizaţie

tradiţională, raportată la un spaţiu geografic. În compoziţia unei r.e. intră mai multe zone etnografice. R.e. presupune relaţia ei cu zonele etnografice, ca dintre parte şi întreg, dintre diversitate şi unitate. Spre exemplu, notele componente şi definitorii ale Transilvaniei, ca r.e. românească confirmă şi potenţializează, notele componente şi definitorii ale civilizaţiei globale româneşti, în care intră şi alte r.e. româneşti (Moldova, Bucovina, Muntenia, Dobrogea, Banat, Crişana). Teoretic se pot diferenţiar.e. m «turale pe care le numim tradiţionale şi r.e. artificiale pe care le numim administrative. Din categoriar.e. naturale sau tradiţionale fac parte: a) r.e. care intră în compoziţia unui stat naţional ca părţi constitutive şi inalienabile, cu zonele şi subzonele lor etnografice, şi b) r.e. care intră în compoziţia unei unităţi ecologice cu o sferă mai largă (regiunea baltică, regiunea mediteraneană, regiunea alpină, care corespund circumteritoriilor etnografice ale Mării Baltice, Mării Mediterane, ale perimetrelor montane şi perimontane etc.) Din categoriar.e. artificiale sau administrative fac parte cele stabilite convenţional în baza unor acti-R

RASĂ – ansamblu de particularităţi morfologice secundare ale unui grup uman, rezultate din adaptarea îndelungă la mediul cosmogeografic şi condiţiile istorice de viaţă economico-socială; particularităţi morfologice care au dus la diferenţierea ritmului de dezvoltare a civilizaţiei şi culturii unor popoare. Cercetările de raseologie* au stabilit că omenirea este împărţită în trei mari r.: eutopoidă (albă), mongoloidă (galbenă) şi negroidă (neagră), şi mai multe subrase, dependente de acestea. Clasificarea raselor s-a făcut: 1) după criterii morfologice (culoarea părului, ochilor şi pielii; forma părului, structura fineţii ţesuturilor, lungimea şi lăţimea capului, alon-gaţia trupului şi membrelor etc); 2. după criterii somatice (sistemul grupului sangvin, dermato-glife, odontologie,

reflexe sensibile şi motorii, alţi indicatori fiziologici). În primul caz, clasificarea a avut în vedere structura trăsăturilor morfologice externe şi, în al doilea, procesul activităţii vitale a organismului, între clasificarea morfologică şi clasificarea activităţilor vitale ale organismului există corespondenţe, în prezent, asistăm la un proces general de mixare şi de metisare a raselor. În istoria omenirii, conceptul de r. a fost folosit pentru scopuri social-politice de dominare şi exploatare, de către reprezentanţii imperialismului, colonialismului şi rasismului, care au proclamat inegalitatea biologică ar., teoria herrenvolk-ului, a apartheidului, a „mandatului civilizator” etc. V. rasism.

RASEOLOGIE – ştiinţă biologică care studiază, fără implicaţii social-politice, geneza, structura, difuziunea, interferenţele şi interdependenţa raselor umane. Încănoscute sau presupuse a fi cunoscute, fie al unei forme corespunzătoare epocii în care au fost create. Pentru r. unor opere cu valoare de monumente de civilizaţie sau cultură se întocmesc proiecte şi se întreprind lucrări care urmăresc restituirea aspectelor autentice ale formei originare. Proiectele au în vedere:

1. documentarea asupra formei iniţiale a operei de restaurat;

2. sesizarea elementelor de bază, originare şi a celor adăugate între timp, a celor semnificative şi nesemnificative; 3. efectuarea reîntregirilor prin interpolări simple, schematice (de tipul epanaj-ului), rut prin analogii complicate de epocă; 4. conservarea pe cât posibilă in situ (pe loc), în actu (în sine), invifro (pentru expus în muzeu) a anexelor plastice (sculpturi, picturi etc); 5. degajarea ansamblului de elementele secundare şi parazitare sau reconstituirea ansamblului de piese principale, menite să încadreze şi să pună în evidenţă opera. În procesul de r. sunt antrenaţi printre alţi

specialişti (arhitecţi, ingineri, istorici de artă, sculptori, ceramişti, pictori, lucrători în metal, os etc.) şi etnologi. Se cunosc atâtea feluri de r. câte categorii de opere cu valoare de monument pot fi restaurate: monumente de arhitectură, de sculptură (în lemn, piatră, os, fildeş), de ceramică, de pictură (pe lemn, sticlă, porţelan etc.), bijuterii etc. Fiecare fel de r. comportă cunoştinţe şi tehnici speciale de muncă. Operaţii de r. au fost efectuate în ţara noastră încă din secolele XVII şi XVIII, de către dregători şi domnitori pentru ca „zestrea patriei” să nu se „risipească în viitorime”, în vederea organizării corecte a muncii de r. s-a înfiinţat o Comisie a Monumentelor Publice (1892), care a fost reorganizată sub numele Comisia Monumentelor Istorice (1900), cu scopul precis de a inventaria, studia, păstra şi eventual restaura monumentele istorice ale poporului român. Comisia a redactat un Buletin, oglindă a activităţii ei teoretice şi practice. În a doua jumătate a secolului nostru ia fiinţă în cadrul Academiei R.S.R. Comisia ştiinţifică, a muzeelor şi monumentelor istorice (1951), care trece la inventarierea tuturor monumentelor istorice de pe întreg teritoriul ţării. Această Comisie şi serviciile de cercetare alcătuite pe lângă alte departamente în vederea r. monumentelor istorice de civilizaţie şi cultură au fost reunite în Comisia monumentelor istorice de pe lângă Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste. V. anastiloză.

REŞEDINŢĂ MATRIMONIALĂ

— Termen care desemnează locul în care se desfăşoară o acţiune matrimonială, în care locuiesc membrii unei familii reduse sau dezvoltate, îşi are reşedinţa o spiţă de neam sau un neam, R.în poate prezenta şase formule juridice, care exprimă tot atâtea vitâţi ergonomice programate sau închipuite ca atare. G.P. Murdock inventariază regiunile constituite pe baza unor grupe de relaţii culturale pe glob, cu civilizaţie populară

similară, pornind de la stabilirea esantioanelor statistico-matematice a fenomenelor şi faptelor de viaţă materială, ca şi de la comportamentele etnice a majorităţii popoarelor lumii, în vederea alcătuirii unui Etimographic Atlas (1967) şi a unui Ouiline of World Cult ut es (1975). Ariile de relaţii culturale eşantioiiate de G.P. Murdock sunt puncte de reper geografice pentru ipotezele ştiinţifice asupra ariilor de relaţii culturale neeşantionate. În stabilirea acestor arii de relaţii culturale pe glob G.P. Murdock a comis erori de încadrare din cauza folosirii unor surse necontrolate de informaţii obţinute indirect. Aceasta este situaţia pentru sud-estul Europei. „Datele specifice – cum le numeşte dânsiil – pentru România în secolul al XX-lea şi datele specifice pentru cultura modernă română” nu corespund realităţilor istorice. S.P. Tolstov şi S.A. Tokarev şi-au propus să determine r.e. prin studiul „contactelor reciproce şi îndelungate între populaţii legate prin comunitatea destinelor lor istorice”, care fac să ia naştere anumite comunităţi culturale, în vederea stabilirii tipurilor de viaţă economi-co-culturală (analoge sau diferite). V. etnologie regională, zonă de artă populară, zonă etnografică, zonă folclorică.

RELICT ETNOGRAFIC – restul unui obiect profan (de uz domestic, civic, militar) sau sacru (ritual, ceremonial) în baza căruia se poate reconstitui structura şi funcţiunea obiectului iniţial, pentru stabilirea unui aspect al complexului de civilizaţie sau cultură din care face parte integrantă. Studiul integrator al r.c. se efectuează cu ajutorul metodelor analogiei*, comparaţiei, ipotezei, sintezei, modelării. V. antichităţi, re miri is cent a fo’ Ic! o r că.

REMINISCENŢĂ FOLCLORICĂ

— Restul unei manifestări spirituale (superstiţie, credinţă, cutumă, datină, tradiţie), care, în condiţii speciale, a supravieţuit manifestării culturale din care a

făcut parte integrantă. În baza r.f. se poate reconstitui structura şi funcţiunea manifestării iniţiale şi prin aceasta uneori a întregului complex cultural. Studiul integrator al r.f. se efectuează cu ajutorul metodelor: analogiei*, comparaţiei, ipotezei, sintezei şi modelării*”. Sinonim al conceptelor: antichitate p-pul ară, supravieţuire* (survival, marginal survival) cu semnificaţii diferenţiale (retenţie culturală*). V. antichităţi, relict etnografic.

RESTAURARE – operaţie complexă de întreţinere şi refacere a unor opere cu valoare de monumente vechi sau străvechi de civilizaţie sau cultură, în spiritul, fie al formei lor iniţiale, cufi spontană, când desfăşurarea şi rezultatele ei sunt imprevizibile, în cele mai multe cazuri t.c. e programată, iar desfăşurarea şi rezultatele ei sunt previzibile. R.c. programată urmăreşte lichidarea formelor vechi de activitate social-culturală şi crearea unor forme de cultură corespunzătoare noilor necesităţi, aspiraţii şi idealuri social-politice de viaţă ridicată pe o treaptă superioară. R.C. socialistă este o transformare continuă a conştiinţei sociale şi a structurii culturii în conformitate cu dmamica ideologiei socialiste. R.c. socialistă urmăreşte pe lângă formarea unei culturi noi, a unui sistem de valori corespunzătoare, şi formarea unei societăţi multilateral dezvoltate. Pentru atingerea scopurilor ei, r.c. socialista a fost şi este permanent promovată de politica de tat, de partidul clasei muncitoare, şi se dezvoltă în strânsă legătură cu progresele revoluţiei ştiinţifico-tehnice ale timpului.

RIT – act convenţional care închipuie o activitate, sacra legată de o superstiţie sau credinţă, pentru a preveni, a provoca sau anula efectul malefic sau benefic al unei forţe supranaturale. R, poate fi esoteric (ocult) sau exoteric (public). Numele r. vine de la rfa, care în indiană. Înseamnă ceea ce e considerat adevărat sau drept, Sunt r. fără explicaţie şi r. care explică! ceva (un mit, un simbol, o

alegorie). Între r.

şi mit există o strânsă relaţie. R. poate precede mitul, poate fi concomitent cu el sau îi poate succede. În toate aceste cazuri r. participă la dramatizarea mitului şi a elementelor lui de bază. S-au stabilit mai multe categorii de r. după scopul lor: r. de purificare, de fecunditate, de fertilitate, de creştere, de apărare (sau apotropaice), de trecere (de la non-existenţă la existenţă şi invers, de la o vârstă la alta, de la o situaţie socială la alta), de iniţiere, de victorie (tropaice), medicale etc. Cu studiul excogitării r. ca act convenţional de credinţă şi a ritualului ca dramatizare a f. se ocupă filologia. V. sacru.

RIŢOLOGIE – ramură a mitologiei şi religiei care se ocupă cu studiul complex al ritului*, ritualului şi ritualismului ca părţi constitutive ale unor uzanţe culturale cu caracter regulat, referitoare la superstiţii şi credinţe tradiţionale. Pentru r., ritul este clementul gerniinator al ritualului şi ambele explică ritualismul. Îngetieza, structura, funcţiunea şi sistemul lor (ritul, ritualul şi rituaâiH-niulj sunt acţiuni culturale complementare şi inderdepeudeute. Studiul r. n icră acte şi acţiuni, puneri în scenă şi dramatizări care privite în formalismul lor par inexplicabile. R. codifică şi decodifică sacrul în contextul unei superstiţii sau cieuinK –, De aceea nicio formă de mitologie sau religie nu poate fi injx-loasă

R

localizări tradiţionale. Pentru înţelegerea acestora folosim următorul cod: litera P = părinţii cuplului, B = bărbat, F = femeie, semnul – pentru părinţii bărbatului şi – pentru părinţii femeii în acest caz cele şase formule ale f. m. pot fi redate astfel:

— R. patrilocala B – R. inatrilocală B

— R. virilocală

R. uxoriâocală B

R. bilocală

R. matripatrilocala
F
B
apoi)
Cunoaşterea acestor forme de r.în explică structura juridică comunitară a familiei (arhaice sau tradiţionale); natura şi gradele de rudenie; obligaţiile reciproce între membrii familiei (sexuale, economice, patrimoniale, de convieţuire, de reprezentare etc). O contribuţie deosebită a adus la cunoaşterea r.m. studiile de etnologie efectuate în statele africane, americane etc.

RETENŢIE CULTURALĂ – v.
reminiscentă folclorică.

RETRO ACŢIUNE – v. Conexiune inversă.

REVIVISCENŢĂ CULTURALĂ – mişcare social-cultufală în Ţările slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare în vederea regene. rării sau a revificării formelor tradiţionale ale etnoculturii (a instituţiilor şi datinilor străvechi) în parte depăşite de evoluţia societăţii contemporane, în parte transfigurate până la nerecunoaştere, şi în vederea întemeierii unei societăţi noi corespunzătoare aspiraţiilor de progres, şi bruiăstare. Caracterul acestei mişcări social-o\ilturale urmăreşte să creeze o conştiinţă etnică unitară a comu – nităţii căreia aparţine, să lege prezentul de trecut, ideea continuităţii de conservare autohto. nităţii, creaţia culturală de structura diacronică a culturii respective. R.e „este proiectată, programată, şi susţinută de popoarele eliberate şi devenite independente în urma celui de-al doilea război mondial şi a luptei de eliberare de sub dominaţia colonială din vremea noastră.

REVOLUŢIE CULTURAL – íproces de restructurare a modului de viaţă care face parte integrantă din revoluţia socială, ca trecere de la o orânduire la alta, pe o treaptă superioară de existenţă. Fiecare r.e. corespunde unei

trepte istorice concrete de depăşire a modului de viaţă în car. e a germinat. Orice revoluţie social-gplitică implică şi include o r.c. În unele cazuri.r.c. poate indivizi şi instituţii, între instituţii şi comunităţi; a sistemului de comportament liber sau reglementat; a terminologiei r.; a tipologiei r.; a, reconstrucţiilor istoriei micro-medioşi macro-comunităţilor respective. Îndeosebi studiul tipologici r. Începând cu L.H. Morgan, pe baza familiei este perfectat de G.P. Murdock pe baza terminologiei intrinseci a, r. (apelativele date fiecărei rude în raport cu celelalte). În cercetarea r. ca şi a familiei, se folosesc în «3 &”). –, Hi metodele: genealogică, sivuci: ind: „a, tipologică. Contribvtţii pe pk-a internaţional la studiul r. au adus L.H. Morgan*, F. Engels* apoi: Robin Fox (Înthropologie de la parente, 1972); C. Lévi-Strauss (Les structures eleme-ntaires de la patenti, 1949); G.P. Murdock (Social structure, 1949); A. Sekus-ky (Manuel for Kinship A.na-lysis, 1965); Vasile Scurtu (Termeni de înrudire îşi limba.ro: lână 1966). V. familie, izolai.

fără aportul r. corespunzătoare. V. ceremonie, rit, ritual, ritualism, sacru.

RITUAL – punerea în scenă a unui eveniment sacru sau a unui mit prin codificarea şi decodificarea acestora. La1 baza r. stă o temă (mitică sau religioasă), ex-pximată printr-un scenariu (rigid sau îiber), interpretat de protagonişti (consacraţi: şamani, pontifi etc. sau de împuterniciţi ai comunităţii sociale), într-o incintă sacră, (deschisă sau închisă), în condiţii speciale de desfăşurare (criptice sau publice), cu adoratori (care asistă la dramatizare, cred în eficacitatea ei şi îi descifrează sau nu semnificaţiile). R. presupune o iniţiere pentru actanţi (protagonişti sau adoratori), care îl face transmisibil, decodificabil şi inteligibil. R. justifică, mistifică sau sacralizează mitul. Mitologiile clasice şi religiile (naţionale sau universaliste) au cărţi de r. În conformitate cu care trebuie să se desfăşoare orice manifestare de credinţă

exprimată printr-un scenariu sacru. Cu studiul r. se ocupă riiologia. * V. rit, sacru.

RITUALISM – 1. sistem de observaţii şi explicitări referitoare la rit şi ritual, prescrise de tradiţia superstiţiei sau credinţei respective; 2. tendinţă ce urmăreşte să sublinieze importanţa riturilor şi ritualurilor într-un act de superstiţie, în manifestarea unei credinţe. V. rit, ritual, sacru.

RUDENIE – 1. legătură reală, de sânge, între mai multe persoane care descind dintr-un strămoş comun şi alcătuiesc o familie* (r. colaterală), sau descind din aceeaşi spiţă de neam (t. directă), sau prin căsătorie (r. prin alianţă sau r. afină); 2. legătură simbolică (de ordin confesional, profesional sau comunitar) între mai multe persoane ce au afinităţi spirituale. Şi într-un caz şi într-altul r. se întemeiază pe un sistem de relaţii sociale reglementate oral, pe tradiţii, sau în scris, pe codice de legi etico-juridice, în funcţie de locul în care este concentrată (rezistenţă teritorială), de forma de descendenţă (clanică, tribală) şi de perioada socială şi etapele fiecărei perioade în succesiunea lor istorică. Etnologia modernă şi contemporană acordă o importanţă deosebită cercetării r. şi familiei atât în aşa-zisele „societăţi fără stat", adică în societăţile primitive, cât şi în societăţile moderne. Cercetarea r. a mers atât de departe în secolul al XX-lea; încât prin ea s-a ajuns, pe de-o parte, la o sofisticată „ierarhizare profesională a etnologilor" şi, pe de altă parte, la elaborarea unei noi ramuri a etnologiei, aşa-zisă „etnologie parentalistă" (de la parent = părinte, strămoş, rudă). Lăsând la o parte exagerările atribuite studiului r., etnologii parentalişti au adus contribuţii substanţiale la cunoaşterea: structurii societăţilor arhaice, a raporturilor de forţe sociale între cuperabil în rituri şi sărbători, când se repeta ca în Mo tempore „ca în primele lui apariţii, ab initio. El nu poate fi separat de simbolismul

cosmologic. Se regenerează prin repetarea lui în formele originale, prin timpul festiv şi structura festivităţilor, prin mituri ca modele exemplare ce relevă istoria sacră a misterelor cosmice, ca şi prin activităţile eroilor civilizatori. Cauzalitatea's. se referă la explicitarea, sacralizării sau desacralizării treptate a naturii în experienţa religioasă. Conceptul de S. exprimă şi o experienţă Junamentală de viaţă spirituală ce se petrece într-un cadru şi timp mitic, actualizate printr-o cosmogonie şi cronogonie, restaurate de fantezia mitopeică a omenirii (Mircea Elidae, 1965). În ambele aspecte, S. generează, ca stare de spirit, sacralitatea, al cărei rost şi mesaj este de a transforma obiectele sau subiectele, reale sau ideale, în produse sacre. S. generează sacrofonia în formele ei genuine (cvatofania, hierofania, theo-fania, fotofania, glotofania). P. Caraion (Geneza sacrului, 1967) a abordat unele aspecte ale problemei's. din perspectiva culturii române. V. profan.

SĂLBATIC – 1. omul, aşa cum apare, ipotetic, în primul stadiu de dezvoltare a comunei primitive, caracterizat printr-o viaţă socială nediferenţiată, de hoardă, instabilă, nomadă, dominată complet de natură. S. a fost în permanentă căutare de hrană, în luptă împotriva fiarelor sălbatice, preocupat de a iscodi unelte şi arme pentru a supravieţui. A dus mii de ani o viaţă de pădure, în care şi-a procurat hrana prin simplă culegere. A posedat un grai articulat rudimentar. Şi-a organizat viaţa în familie lărgită (gintă, trib), înăuntrul căreia a existat egalitate de sex, vârstă şi muncă. A stabilit treptat „diviziunea sexuală a muncii”. A creat un microcosmos de superstiţii şi credinţe nedefinite încă magico-mitologic; 2. omul care în epocile ulterioare comunei primitive, uneori până în contemporaneitate, duce o viaţă prezumtiv analogă celui din prima epocă a orânduirii primitive. Conceptul se referă la aşa-zişii „sălbatici moderni”, prezenţi până la începutul

secolului al XX-lea pe glob, în unele zone izolate; 3. „nobilul sălbatic” (termen acreditat de J.-J. Rousseau), omul considerat în stare naturală, neafectat de marasmul, tentaţiile şi corupţiile civilizaţiei, a cărui conduită este sub raport moral ireproşabilă. Ideea nobilului’s. revine în opera literară a unor scriitori ai secolului al XIX-lea (F. Cooper, René Chateaubriand etc). V. barbar, barbarie, primitiv, sălbăticie.

SĂLBĂTICIE – primul stadiu de dezvoltare a societăţii primitive determinat ipotetic, care caracterizează viaţa omului sălbatic. Lewis Morgan (Ancient Society, or Reseavehes in the Lines of Human Progress frotn Savagery.

16*

s

SACRU – concept care în etnologie exprimă modul de existenţă a lui hotno religiosus. În accepţiunea lui generală, s. desemnează o categorie gnoseologică religioasă, care se referă la superstiţiile şi credinţele în forţe sau fiinţe supranaturale, la miraculos, sacraltate şi esenţa experienţei religioase. Rudorf Otto (Das Hei-lige, 1917), analizează „modalităţile experienţei religioase”, care este după el „experienţă terifiantă şi iraţională”. Aceasta se biznie pe „sentimentul temerii religioase” faţă de forţe supranaturale şi „freamătul misterului” sugerat de necunoaştere. Pentru R. Otto, s. este o realitate de alt ordin decât realitatea naturală. Mircea Eliade (Le sacre et le profane, 1957) prezintă într-o perspectivă nouă’s., ca o categorie a religiozităţii contrară profanuhii. S., după el, este „categoria specifică a unei existenţe religioase de tip arhaic sau tradiţional, care relevă o anumită modalitate ontologică într-un spaţiu şi un timp, socotite esenţialmente pure şi sfinte, aşa cum le relevă credinţa generalizată pentru începuturile lumii”. Experienţa religioasă scoate în evidenţă componentele’s.: spaţiul’s. timpul’s. şi

cauzalitatea's. Spaţiul S. se referă în esenţa lui la primele forme ale sacralizării lumii. Hie-rofaniile relevă centre şi puncte fixe ale spaţiului's.: „locuri privilegiate", „locuri ştiute"; semne ale spaţiului's, stâlpi rituali cu rol soteriologic (de salvare, răscumpărare) „deschideri spre transcendent" (celest sau eh tonic). Consacrarea unui loc se datorează, după M. Eliade, credinţei în „repetarea cosmogonici". Timpul's. este prin natura lui reversibil, un timp mitic prin excelenţă, repetabil şi deci recuperabil. Timpul's. este etern. El este reabstract şi reprezenta logic unele aspecte ale realităţii); vizuale (modalităţi formale de interpretare plastică şi demonstrare documentar-ilustrativă a unor aspecte ale realităţii). Schemele metalogice sunt în fond transpoziţii ideative ale realităţii (ex.: tabelul sinoptic, arborele genealogic etc). Schemele vizuale sunt în fapt figuri schematice (geometrice, naturale, simbolice). Atlasele etnografice folosesc's.e. de tip vizual. S.e. de tip metalogic poate fi exprimată printr-o formulă algebrică. Aceasta este graful etnologic sau reprezentarea grafică ce exprimă corespondenţa simplă sau complexă între un fenomen sau fapt de civilizaţie ori cultură şi imaginea lor spaţial-istorică. Graf urile etnologice pornesc de la corespondenţa logico-matematică între mai multe valori cifrice, relative la un fenomen sau fapt, identificabile în calitatea lor, pentru a ajunge la soluţia algoritmică urmărită. Unele scheme vizuale alcătuiesc o grupă aparte a aşa-ziselor „grame" (diagrame, cronograme, corelogra-me. monograme etc.) Studiul S.e. de tip vizual a fost inc us într-o nouă disciplină ştiinţifică a comunicării, numită semiologie grafică, care, după Jacques Bertin, tratează toate sistemele de semne grafice ce exprimă sub formă codificată un act sau un proces de gândire ştiinţifică. Semiologia grafică cuprinde în primul rând teoria gramelor, a graiurilor şi a cartografierii, pe care le concepe ca trepte ale reprezentării grafice şi ale

unei transcrieri codificate, în al doilea rând, semiologia grafică cuprinde şi interpretări rezultate din explicaţii integrate (elaborate de axiologia semiologică, tipologia culturală îi teoria modelării).

SEDENTARISM V. nomad-un SEDIMENTOLGGIE – ramură a geologiei care stuli /! i dul de formare, struct n îi 1 lui sedimentelor. S. cu i – trei părţi: una referitoa” 1. ttoscopie, alta la gr a au şi alta la lilologie. S. es uţă auxiliară stratigrafi iiologiei. Arheologii, arH i şi etnologii folosesc d pentru fundamentareailor referitoare la civilii 1 tatului şi inventarului i i ilelor care relevă nivelul dizaţie şi cultură.

SEMANTICĂ – niiti i 1 îi lingvisticii care ani 1

cuvintelor şi vir – îi i accepţia lui Mielul Bit a.

şi creat dubletul «t &

1904). Treptat s-a t, i alte accepţiuni cart i-a i conţinutul şi i-au L 1. ramură a lir-Msti propune să „studieze viaţa seninelor în societate” (F. de să-ussure); 2. ramură a istoriei psihologiei, care studiază variaţiile în timp şi spaţiu a semnificaţiilor extravagante sau reale ale conceptelor, relaţia dintre semnul unui concept şi ceea ce desemnează acesta, reflectarea

„Atât ixra îşi

2 – 15

Io Civiâizax →77 – în Lugels (Originea n – tiufuetătâi private. < <r” 1S91}, prezintă fi şi – icpttle dezvoltării me ale’s.: a. treapta de jos,.: urnită metaforic şi „copilăria omenirii”, când oamenii au trăit în hoarde, adăpostite în păduri, îşi procurau hrana prin culegere în natură, posedau un grai articu-i „mupient b treapta de mijloc, rire of ratmi trec de la culegerea i la pescuit şi vânătoare, i-a dn Iziunea muncii pe df-i operă şi foloseşte t im întează primele uncir mn şi piatră, hoarda se gentilic; e, treapta <] îi iadă în care oamenii

11 unelte şi arme tot i i «îi t (arcul cu săgeată).

t d să-şi alcătuiască a

— I 111 \ stabile. În esenţa t n, t id ca de trecere de la ei u-it la umanitate, cai * /1 t pun însuşirea bunu-i t i laia t, cu ajutorul unor u! niaiitne, V. Gordon Chil-ih –, – Jr termenul pentru a ăi d caracteriza organiza-rt i tătu arhaice proprie corn t Tutnitive. S, reprezintă faz x ilt început a unui sistem cu –, i i –, tiţii – i credinţe nedefinite-n e. u< mitologic. Concept evităl\i antropologii contemporani, pentru sensurile lui uneori confuze, V. arhaic, barbar, barbarie, primifiv, primitivism, sălbatic.

SCHEMATISM – I. rezultatul schematizării unei lucrări etnografice, folclorice sau de artă populară, al prezentării simpliste din punct de vedere teoretic (tematic şi aplicativ) după un model reductiv de circulaţie mass-media. S. reflectă suficienţa de concepţie, de inventivitate ştiinţifică, de comprehensiune a materialului folosit şi de pseudo-valorificare culturală. Uneori trădează şi o poziţie tezistă bazată pe o metodologie şablonardă şi neadecvată obiectului investigat, precum şi un tehnicism, superficial, ce relevă o factologic pedantă. „Unii etnografi pretind că's. este o metodă de obiectivare care îi apără de erorile cercetărilor analogice şi comparativiste, de ipotezele de lucru şi teoretizările hazardate; 2. tendinţă de a exagera importanţa schematizării şi a schemelor în procesul de cercetare şi cunoaştere ştiinţifică. V. schemă etnologică.

SCHEMĂ ETNOLOGICĂ – reprezentare conceptuală a unui fenomen sau fapt de civilizaţie sau cultriră populară pentru a descoperi ce elemente intră în conţinutul şi sfera acestora; reprezentare grafică a unui fenomen sau fapt de civilizaţie ori cultură populară pentru a ilustra astfel conceptul corespunzător. Etnologia a recurs la schematizare pentru a delimita. În timp şi spaţiu, structural şi funcţional, ceea ce este relativ de ceea ce este esenţial, ceea ce este necesar de ceea ce este intim-plător în viaţa materială şi spirituală a unui popor. S.e. pot fi:

metalogice (modalităţi dialectice cu ajutorul cărora se intuiesc ţiate şi specializate) şi după simbolismul „juridic al legalităţii de drept şi de fcipt, în: semne de muncă aservită, de creaţie artistică sau privilegiu social. La baza oricărui sistem de a.p. tehnice există o concepţie raţionalistă unitară. Astfel dintre’s.p. tehnice, cele juridice comunitare săteşti (aservite sau libere) şi orăşeneşti reflectă privilegiile domeniale ale unor familii, spiţe de neam sau unor clase privilegiate în ascensiune socială. S.p. tehnice-profesionale reflectă o mare varietate funcţională la nivel comunitar: semnele ocupaţiilor principale şi secundare (semne de crescători de animale, de păstori, agricultori, plutaşi, olari, pietrari şi zidari, lemnari, fierari, sărari, medici, vrăjitori etc); semnele infamiei, înfierate pe corp pentru cei în stare de totală aservire, de semia servire, pentru profanatori, pentru condamnaţi penal etc; semne funerare, care marchează piesele inventarului sepulcral, proprietatea, mormântului etc.; semnele domestice care marchează, obiectele menajere. S.p alfabetic/ sunt deosebite de la un popor la altul, după tipul de alfabet şi folosirea diferenţiată a scriiturii. Unele’s.p. sunt pre alfabetice altele similare celor alfabetice şi altele alfabetice propriu-zis;, folosite însă cifrat. În general grafia şi numele’s.p. sunt extrem de variate de la un popor la altul. Ele pot fi sistematizate numai după criteriul complexităţii crescânde şi ai utilizării generalizate. S.p. au avut şi încă mai au un regim juridic cutumiar de tradiţii şi practici consacrate în folclorul juridic, pentru că au marcat şi marchează autenticitatea, calitatea şi cantitatea unui bun economic sau cultural, preeminenţa unei ocupaţii sau meserii, apartenenţa de clasă, familie sau profesiune etc. Distrugerea, alterarea, modificarea sau însuşirea seninelor incizate, gravate, marcate, tăiate, sigilate, atârnate etc. pe obiectele imobile sau mobile, a fost şi este sancţionată de colectivitatea sătească sau urbană. Aceasta pentru că în

mentalitatea comunitară, s.p. sunt recunoscute de drept şi de fapt, ca documente tradiţionale transmisibile, ce marchează drepturi şi datorii cetăţeneşti, încălcarea lor ducea la pedepse complementare (bătăi, corvezi etc.) conform tradiţiei şi practicilor juridice pentru a ajunge la pedepse capitale. V. etnologie juridică, etnosemioiică.

SEX-RATIO – (în antropologia socială şi etnologia sexuală) concept care exprimă raportul numeric între bărbaţi şi femei (indiferent de vârstă) într-un grup uman determinat. S.r. este 100% când numărul bărbaţilor este egal cu al femeilor. Determinarea’s.r. unei comunităţi etnice (reduse sau dezvoltate) lămureşte indirect unele aspecte ale civilizaţiei şi culturii populare tradiţionale (persistenţa, frecvenţa şi amploarea unor cutume, superstiţii, credinţe, tradiţii etc).

Zii i tht seci îi cult h k în cu Miit \ T> mstttii; S. anali-7 V phta nu te cinstă con-Lin t I i el un inic – senwnfe-n (i ei ek lingvistice care t t idtilp itortzci ţărilor”)

— 5 i I i-4 vhik. stabilite de xiti i i în smntime”); 3. s i iitt huita îeaeliilor îi în ilice în neurolingvisticf «1 uif n îi i indivizi, gru-pu i i ni siu comunităţi soci? t (\ i izvi i) Deoarece came îi f e t cuintele tine-cri r i în d txpiime ce vor, ni e r j! i ci’s i-a cundă ce vei în i „cuv mă le şi semne 11 7 îţi uneor v; p de patoli „V Koizv b 11 nbordând pre i k’s nbohmloi în studiul \ ti” i şi ci1 irâi unui pepcă... ţ pe Ct, în < –nţa lor „toate bolile organice sociale sunt semantogene”. De aceea consideră şi defineşte’s. generală ca o tehnică psihoterapeutică a societăţii, culturii şi civilizaţiei, tehnică relativ asemănătoare celei propuse de Sig. Freud; 4. s. este ramura logicii simbolice care exprimă un anumit sistem formalizat printr-un alt sistem formalizat. (G. Frege).

SEMIOLOGIE GRAFICĂ. V. schemei etnologică.

SEMN POPULAR – tot ceea ce reprezintă sensibil, indică plastic sau semnifică concret un obiect, fenomen,

fapt, idee sau sentiment, S.p. poate fi redat printr-mi element din natură (s.p. natural) sau printr-o convenţie tacită fs.p.

artificial). S.p. folosite constant de un popor în activităţile lui alcătuiesc un sistem semiotic popular, complex şi practic. Studiul's.p. ţine de efnosemioficii. Din comuna primitivă pia A în evul mediu târziu au existat trei categorii de senine convenţionale, care au jucat un rol important în relaţiile materiale şi spirituale ale societăţii: semne rituale, sein-ije t cât ni ce şi semne alfabetice. Între ele există strânse corelaţii eliio-function; i! e. Uneori's.p. se încarcă de valori simbolice (cazul punctului, crucii, cercului simplu sau compus etc.) pentru a exprima ideograme* diferite. Alteori trec dintr-o categorie de reprezentare în alta (triunghiul sau cercul din categoria rituală în aceea tehnica şi apoi în aceea alfabetică) pentru a exprima forme noi resemnificate de reprezentare, prin simplificarea sau compâcxarea mijloacelor de expresie plastică. S.p. pot fi transfigurate şi artistic, ca semne ornamentale. Semnele rituale sunt cele mai complexe şi mai dificil de sistematizat pentru că sunt criptice, subţii-diâeren-tiate de la o comunitate la alta. În seria lor intră semnele pantomimice, mimice, fonice şi grafice. Semnele tehnice corespund modalităţilor de organizare practică a vieţii comunitare. Se subdivid după apartenenţa lor socială în: senine comunitare (săteşti, orăşeneşti), semite familiale şi semne individuale. După categoria profesională a celui care le aplică: în semne ale ocupaţiilor (diferen

24C

(Enevdopcăia of Chine se sym-bolisin, 1960); G, de Champeaux (Introduction au monde des sym-boies, 1966); Jean Chevalier (Introdtiction la Dicţionaive des svm-boles, 1974);

SIMBOLICĂ – 1. arta exprimării unui conţinut de idei sau sentimente cu ajutorul simbolurilor şi al

transsimbolurilor; 2. studiu exegetic şi comparativ-istoric ai im ui grup de simboluri în contextul unei creaţii magico-mitologice, religioase, filosofice, artistice, ştiinţifice sau în contextul general al unei culturi etnice. X. simbol, transsimbol.

SIMPLEX CULTURAL – concept care defineşte un element component ai unui complex cultural*, aşa cura acesta este relevat de analiza contextuală sau discriminatorie, S.C. semnifică şi reducerea progresivă a unui complex cultural la elementele lui consiiitive.

SINCRETISM, 1. coexistenţa organică, a produselor filosofici, religiei, mitologiei, literaturii şi artei (primitive sau populare) în sinteza globală a unei creaţii unice. Produsele folclorului literar şi artistic sunt opere sincretice, pentru că în structura lor formală se întrepătrund şi coexistă armonic diferite genuri şi specii de creaţie (proză, poezie, muzică, dans) în vederea aceluiaşi scop; comunicarea unui conţinut polivalent. Creaţia sincretică este în general rezultatul spontan al convergenţei genurilor şi speciilor creatoare într-o operă totală. În S. convergenţa formelor de creaţie culturală exprimă lieterogenitatea şi polivalenţa oricărei creaţii. Dar, dialectica acestei modalităţi istorice de exprimare folclorică presupune şi dinamica sintezei creatoare; una din formele creaţiei culturale convergente (proza, poezia, muzica, dansul) devine treptat dominantă, subordonând pe celelalte. În felul acesta, opera sincretică se diferenţiază şi individualizează polarizând un gen sau o specie culturală nouă în iuvul unei componente a ei; 2. metoda şi tehnică de exprimare cultural; „*, deliberată, selectivă şi critică, în cultura modernă, care preconizează întoarcerea creaţiei la iurta a genuină, la sinteza globală de exprimare (îndeosebi în arta romantică). În sens exacerbat, s. a fost asimilat cu eclectismul, adică cu un anumit fel ele heterogenitate şi hibriditate a creaţiei, în sens peiorativ, s. Înseamnă

combinarea aleatorie a unor genuri şi specii de creaţie în vederea obţinerii unor opere sincretice noi (spectacolele de sunet şi lumină» pictura psihed clică kitsehul).

SINCRONISM – termen (acreditat de Eugen Lovinescu) care semnifică: 1. sincronizarea rapidă a creaţiei culturale (îndeosebi literare şi artistice) a unui popor cu creaţia culturală a altor popoare spre a mi rămâne în urma ei; 2. punerea. În evidenţă a capacităţii de adaptare şi prelucrare a materialelor străine, lite-şi SOL – e ce reprezintă şi i i e e i ţie între cunoştii >t dbază, şi legăturile a «cu on îi (legături on

tu losnce t>i de substituţi S s dbilepte corespondenţe ici n> – i Ititne între obiecte, st – tun «sun. te şi cuvinte îjit de creaţie culturală. A f tut 11 antichitate (y ci a căpătat în i tir im uif rite semnifi-l uitirhit te de imagine, «i» t nu de recunoaştere;! \ i ai olts la popoarele e dt îiilcu, notă dis-l di \ id i în interpre-I1 în la is. e întrevăd răsp i din în 1 i curente, di-i o i nk – cice şi ştiinţt-i \<şi îţi” a fenomenelor <? t i dt cu iră. S. nu mai r! o v rpia reprezentare 1 i îi i îi şi al imagina-l ţine pt cultural mai e \ Krappe îl con-şi i o. u imaginaţiei” e t 11... – „ceea ce dt iU e în procesul e < 1 culturale; Mir-o ui dat imediat ai i td i! în relevarea net i i eic S. camuflează şi if fiu d z-valuie şi relevă o citeau i lu’ xiigenţei umane, int-i t ioh itia realului cu irealul, pl pl iilimnsionalitatea experienţei totale. De aceea’s. este un substitut figurativ al cnor date elementare ale conştiinţei, este un mediator cultural şi v. n produs al rezonanţei spirituale. Conţinutul lui s-a dovedit a fi sacru sau profan, mitic sau ştiinţific, forma lui de comunicare – concretă sau abstractă, stilizată sau nestilizată. S. evoluează în timp şi spaţiu, în funcţie de mentalitate, condiţii istorice, necesităţi spirituale. Mitologiile, folclorul, artele etc. revelează forme şi moduri diferite ale cugetării simbolice a popoarelor lumii. Prin schimbarea parţială a conţinutului sau formei lui de expresie se obţine un transsinibol. Prin

schimbarea totală a conţinutului sau formei de expresie, s. dispare. Aceasta pentru că's. exprimă valori ce privesc structura unei culturi. Aşa se explică marea audienţă a's. şi a limbajului lui codificat, ca şi pătrunderea lui în întregul sistem de şi îi aţe contemporane, prin intermediul ştiinţelor fizico-chimice şi mai ales matematice. Cu studiul's. populare se ocupă: magia*, semiologia grafică*, semiotica*, simbolică. S. a fost studiat de: Ellias Havelock (Erotic synibolism, 1906); G. Lanoc-Villene (Le livre des syniboles, 6 vol. 1926 – 1935); I.-A. Candrea (Simbolismul în terapeutica populară, 1940); Mircea Eliade (I-mages et Symboles. Essais sur le symbolisme magico-religieux, 1952) etc. Paul Diel (Le symbolisme dans la mythologie grecque, 1952); Louis Gxadecki (Simbolisme cosmique et momtments religienx, 1953); C. Lévi-Strauss (Le symbolisme cosmique dans la strite-ture sociale, 19571; C.A.S. Williams interdisciplinară. Etnologia concepută ca un s. acordă prioritate întregului faţă de parte, structurii globale faţă de elementele componente. Ca ştiinţă fundamentală, etnologia promovează un s. deschis de schimburi şi informaţii, de elemente, teme şi probleme, atât cu disciplinele etnologice contingente, cât şi cu disciplinele soc îi M uitt „mai ni a ek coiiuitu etnologa de\ mt o n-te-a i le cratoan şi rmtua de tăiosh tt teiiicn ice Şi iphca-n pract Ke despre con poilimentul etme şi per tonalitatea trectoait şi con u uatoate de bui u's valon d ciml ctie's Ciiitu a în ace te noi cond tu itaoh t, a capota, posibmtati a nit pe de mo dttaie tii Kdtlare a ienomene-k i şi faptelor ne cart în «i ti gin azi analit co-o e triptn i sta ţi-ueo matematio şi rk a unor 101 destopenri sta în donitinul tt am şi în bKi generale is. itâiai l i om a fi spt

ale itee ok> «n îtdte

contr butul h I Ui

lucra A ta

R I 1 Vi m

e în 3 v nel A rs
ici
cu C ci ni U
Nev ron – \i n
n de l st
iiei ui buiu în u
duil şocuri ta I In
n Hai îi e.
M Dr < Pa s
aga ik M Li \îl a Ol
În do n op an
meniul ologiti
M ku N H I
OL.1 u OI \ ÎL s-a
h În fl Iil
!,!
k i, „n O iiiul un (
i
R Îi I-jiicsci R – x
iulup \ du ICU
u
k II m 1
Paul oiitsou! >U
1 u *
tt „X 7 i h
O
1 i
t. 7 l.
tt

SISTEM ECOLO” ÎC (ECOSIS

TEM) – concep1 Ceue t voi nu legătura organică între comunitatea socială prezentă, vie, şi mediul ambiant inert din contextul căreia face parte integrantă. S.e. reflectă relaţia şi corelaţia dintre biocenoză (structura organismelor vii) şi biotop (condiţiile complexe naturale care le domină). Ecotipul se dezvoltă în cadrul unui’s.e. ca

un tip care se diferenţiază de specie prin caractere locale rezultate din adaptarea la agenţii fizici convergenţi ai mediului ambiant. Prin aceste caractere particulare ale lui ecotipul intră în compoziţia cinolipiihii.

SISTEMUL ŞTIINŢELOR ETNOLOGICE – grupare organică a tuturor ştiinţelor care au ca obiect de studiu diferitele elemente, aspecte sau complexe de civilizaţie sau cultură şi care reflectă conţinutul lor diferenţial. În’s.ş.e. intră: 1. ramurile etnologiei, 2. elv. oştiinţeh şi 3. ştiinţele etnologice particulare. Între ramurile etnologiei (etnografir, folclorul şi ştiinţa artei populare) pe de o parte, etnoştiinţele şi ştiinţele etnologice particulare, pe de altă parte, există uneori deosebiri de interpretare, alteori de grad de autonomizare a cercetării. „Primele s-au diferenţiat istoric în contextul altor ştiinţe sociale şi au. dobâu-dit o autonomie aproximativă în detaşarea de ştiinţele care le-au germinat, fără ca prin aceasta să se anihileze reciproc. Celelalte s-au dezvoltat interdependent, completându-se reciproc. Etnoştiinţele (denumite după prefixul etno – 251

rare şi artistice, deoarece originalitatea unui popor nu constă atât în creaţiade idei şi forme culturale noi, cât în unghiul de refracţie etnic al receptării şi transformării unor idei şi forme culturale de circulaţie universală. Criticile aduse acestui mod de a vedea’s. se referă la: caracterul dialectic anistoric (M. Drăgan); înţelesul peiorativ de imitare servilă de tip epigonic şi provincial în creaţia culturală (Edgar Papu şi alţii). S. a fost privit recent şi din perspectiva criticii istoriei literare, ca „o imitaţie reală, implicit fecundă, incitantă, niciodată mecanică... deoarece orice creaţie pancronică este implicit sincronică şi pentru că există un s. creator şi unul de pură imitaţie” (Adrian Marino). V. pancronism, protocronism.

SÂNGENISM – concept care semnifică sentimentul de solidaritate socială între membrii unui grup sau

comunităţi etnice, în împrejurări care pun în pericol însăşi existenţa grupului sau comunităţii, în formele lui exacerbate, s. este similar cu etno centrismul.

SISTEM – ansamblu unitar de elemente referitoare la o anumită categorie de fenomene, fapte sau obiecte, legate între ele prin relaţii identificabile, care alcătuiesc un întreg coerent, un tot organic. Complexul de elemente (întregul sau totul) nu poate fi redus la elementele sale sau definit prin ele. Studiul elementelor, părţilor unui's. poate fi efectuat analitic, separat, ca teme distincte, izolate, pe sectoare, de una sau mai multe ştiinţe contingente, după cum acestea intră în sfera lor de cercetare. Conceput ca un complex unitar, un întreg sau un tot, s. nu poate fi studiat decât integral, în ansamblul lui tematic şi în corelaţiile lui cu alte's. similare. Conceptul de a. şi analiză sistemică îşi au fundamentele teoretice şi în concepţia materialist-dialectică şi istorică. În cercetarea dialectică a naturii se urmăreşte interacţiunea continuă între mediu şi societate, interdependenţa între fenomenele sociale, între schimbări şi mutaţii, între civilizaţia şi cultura unei structuri ordonate în timp şi spaţiu (Marx şi Engels). Teoria şi metodologia's. stabileşte un cadru general de gândire ştiinţifică, abordat în prezent de toate investigaţiile asupra naturii, societăţii şi tehnicii. Dar teoria şi metodologia's. stabileşte şi un cadru particular fiecărei ştiinţe, luate în parte, în consecinţă şi etnologiei. Ca's. etnologia repune în discuţie, într-un context mai larg, sintetic şi unitar, temele abordate într-un context mai îngust, analitic şi separat, de disciplinele etnologice contingente (etnografia, folcloristica şi ştiinţa artei populare). Abordate analitic, aceste teme nu au putut fi explicate decât parţial, tocmai pentru că au fost tratate izolat, fragmentar, neintegrate într-o viziune şi concepţie ştiinţifică unitară, într-o investigaţie complexă, simultană, studiul's. j, s-au ocupat: Henry Levv-Bi-uhl (Sociologie du droit, 1967), Renato

Ireves şi colab. (La soi: ioi;!: lee del dirito, 1966; Nuovi svihihpi della sociologia del divid” 1968). Cercetări de S.j. s-au întreprins în cadrul Şcolii sociologice de la Bucureşti. V. geografie juridică, etnologie juridică.

SOCIOMETRIE – termen (acreditat de J.I. Moreno) care se referă la acea parte a sociologiei aplicate ce se ocupă cu: 1. măsurarea fenomenelor şi faptelor so-eiale prin elementele lor constitutive, măsurarea datelor concrete referitoare la relaţiile interpersonale; K. Baia. 1943); 2. analiza cantitativă a relaţiilor hiterumane prefertul. icik în cadrul unor grupuri sociale mici: 3. studiul matematic al trăsăturilor psihologice ale populaţiilor. În acest sens, S. porneşte de la relaţiile cantitative dintre individ, grupai social mic şi societatea globală. Pentru studiul. sociometric privit aplicativ s-au alcătuit trei modalităţi de investigaţie; testul sociometric, testul configuraţiei sociale şi psihodrauiu (testare printr-o „scenerie” improvizată). Ultima modalitate a căpătat o extindere excepţională în medicina psihotera-peutică modernă, datorită îndeosebi lui J.J. Moreno şi discipolilor lui. Problemele abordate de S. promovează concepţia unei microsociologii, conform căreia macrosociologia este o sinteză a tutun în investigaţiilor microso-ciologice, ce pot fi surprinse în soi e →te r w]

lela iirict t mar care pe t li cHujate şi < tu. pen în cim alerta iuţi „i ocie tăti Din e „acest puxt d vedere S. i-ipir pu r’s i ticnea le 1 iţ-V era u ttju cintitttne îi t l/i „patologiei sociale”, pe care o urmăreşte în unele forme ale structurii societăţii contemporane. Ultimele interpretări ale’s. îi atribuie acesteia un rol medical în societatea modernă, pentru combaterea „bolilor” şi „crizelor” de creştere şi dezvoltare socială. V. antropometrie, cuniometrie. etnometrie.

SOCIOŞTIINŢE – 1. ranj – b sociologiei generale; 2, îţi îi – u-ciologice particulare – x<e < e sau aplicative; 3.

familie ne m. – o înrudite între ele pim obic r n lor: studiul diferenţial şi mu, m-teral al societăţii iiina K, 4. sistemul ştiinţelor sociologice i articulare: sistem unitar, mtij, wtor şi deschis, axat pe stanţa fundamentală, sociologia. În jecot sistem intră: sociologia îitK. LL, industrială, a familiei, a i<. lic ei economică, politică, a a tei to. V. antropoştiinţe, etneş, 1

SOCIOTIP – formaţiune biopsihică specifică unei micro- sau macrounităţi sociale, realizată pria procesul de educaţie complexă a componenţilor ei, în sse întrunesc atitudinile şi deprinderile vieţii sociale, concrete, într-o perioadă istorică determinată. V. etnotip.

care se alipeşte la numele disciplinei de impact) redau diferite sectoare de etnologizare a cunoştinţelor pozitive despre societăţi exotice. Din’s.ş.e. fac parte: elno-mineralogia*, etnob olani ca*, etno-soologia*, etno soci ologi a*, etnopsihologiei*, etnoistoria*, emolingvistica”, etnoiatria*, etnomusicologia*, etnocoregrafia*, etnoşemiotica*, et-nosofia*, elnoaxiologia* etc.; ştiinţele etnologice particulare (denumite după problema abordată ca o-biect de studiu: etnologia jitridică*, etnologia literară*, etnologia, sexuală”, etnologia maritimă* etc., sau denumite după metoda specială de investigaţie*: etnologia funcţională, etnologia structurală*, etnologia a-plicată*, etnologia urgentă etc.) redau alte aspecte ale etnologizării Investigaţiei ştiinţifice. S.ş.e. este deschis (susceptibil de a îngloba în el noi etnoştiinţe şi ştiinţe etnologice particulare), dinamic (care surprinde toate formele de mişcare internă şi externă ale obiectului cercetării în progres»! lui istoric) şi integrator (capabil de a încadra toate cercetările într-un ansamblu ordonat şi coerent). Despre’s.ş.e. a scris R. Vulcănescu (The Sistem of etimologicul sciences, 1973).

SOCIOLOGIE ETNOGRAFICĂ – disciplină etnografică (acreditată de W. Mtihimann) care se ocupă cu studiul

faptelor etnografice efectuat din perspectiva şi metodologia sociologiei. S.e. nu este identică cu etnosodologia. V. so-etelogia culturii.

SOCIOLOGIE JURIDICĂ – ramură a sociologiei care studiază: – 1. sociologia pluralistă st dreptului (Georges Gurwich), emanată din filosofia socială a dreptului (Emile Durkheini). S.j. se referă şi la funcţiunile epistemologice ale dreptului ca ştiinţă socială, la distincţia logică între conceptele de drept, lege, justiţie, convenţie, uzanţă şi cutumă, în perspectiva integratoare a sociologiei generale: 2. jurisprudenţa sociologică, adică cazuistica aplicaţiilor legii în societatea de tip tradiţional, modern şi contemporan; ecoul legii scrise în conştiinţa populară şi îndreptările la lege pe care acest ecou le aduce treptat; 3. relaţiile juridice în comunităţile sociale concrete (comunităţile etnice) şi tehnicile juridice de abordare ale acestor relaţii. Aceasta este poziţia aşa-numitei sociologii comparate a dreptului, după care instituţiile juridice sunt activităţi neprevizibile istoric şi inedite structural, pentru că apar cu spontaneitate elementară în viaţa comunitară; 4. aplicaţiile dreptului în societate, administraţia justiţiei, controlul şi deciziile juridice, date uneori cu ajutorul calculatoarelor electroiiice. În acest caz, s.j. se confundă cu jurimetria*, adică cu tehnica măsurării capacităţii de elaborare a unei norme de drept, a aplicabilităţii ei curente şi a eficienţei juridice în conştiinţa social-culturală a unei comunităţi etnice. S.j. În interpretarea marxistă studiază practica dreptului muncii, opinia publică etc. Cutoare, ce intră în structura specificului etnic. S.e. reflectă numărul, gradul şi valoarea elementelor, trăsăturilor şi aspectelor creaţiei culturale, formate în procesul etnogenezei, în evoluţia istorică ulterioară, în culturogeneza proprhi-zisă, care în esenţa ei nu se termină decât odată cu dispariţia etniei de bază. În culturogeneză, unele caractere culturale se anulează parţial (aculturaţie), altele se impun, devenind

dominante să» generează caractere noi (enculiu-raţia). În elaborarea ei culturo-geneza angajează toate speciile şi genurile creaţiei spirituale, acţionează pe toate planurile şi în toate direcţiile culturii (mitologie, filosofic, literatură, ştiinţă, artă şi sport). În determinarea S.e. al unui popor trebuie să se aibă în vedere: concepţia despre viaţă şi lume, în evoluţia ci, pe diferite trepte de cugetare istorică, indicele de reflectare etnică a acestei concepţii, viziunea plastică a creaţiei spirituale, tematica diferenţială şi preferenţială etnică, stilistica corespunzătoare. Pentru – determinarea tuturor acestor as-specte co-dependente ale's.e. trebuie să se întreprindă cercetări Jinterdisciplinare. În legătură cu Peulturogeneza română s-au elaborat lucrări care au surprins şi prezentat unele aspecte particulare sau globale ale specificităţii şi mesajului etnic: Lucian Blaga (Spaţiul mioritic, 1936) se referă la structura psihogeografică a spaţiului românesc ca matrice a creaţiei populare autohtone; Ovidiul'apadima ((...) viziune românească asupra lumii, 1941) descrie reminiscenţele folclorice străvechi care au stu Mtut prin – T 7 un 111 IIU1 ttiapoj îi n 1 mi lus. \ a anocu femn 1 O} mai 1941) an ili/e \7 & tf Lei ti ditio Tula şi e\pre iile sul tiie „de cu Hm 1 p tiilm. romă» pl ne 111 e om viul ci sud ° — t iuropf 1 şi n evolutu ti is (ne i li II Rua (I io 1 1 l ia iit t + ci-i e I '67 e

p îi t 1 M s tv. 11 ti tut 1 1 I d 1 prt/cu* J 1 r să nu ne cu I 1 în di 1 suf 1 ic 11 t < i d (i iţir de i 1 1 (1) la

M/unu di mn nan re la pl + d. 1 et i-l homn cir1. * ict sine 1 \ ui şi ţi!

Îi! t ice if 1 1 ici e 1 ta t* / cu i şi 1

O 1 i l ic nu. tt o te a t ne 1; i-a ne's 1 1 d i< t tt şi cicui mai re-m 1" te ni", rit's i i d (s ib r ipi 11 \ îl şi în utci k v 1 111

1 1 ilii 1 j. În \ 1 irt ai 1 11 Ui 11 inan 1 1 iir re 11 it 1 p ti

«e i îi îi ci p>i it ai (1 o Ihv 1 11 Uiiit ita sind] 11 tei n tiemilr p în> n ui în tunat al 1 mi e ip tfnii p ipi 1 în idealul constructiv modern el. Lucrările recente de etnologie românească îşi propun să surprindă similitudinile şi disimiiitudinile, generalităţile şi particularităţile, variantele şi invariantele culturii populare române în comparaţie cu ale altor culturi populare. În

SPECIFIC ETNIC – concept complex care semnifică: – 1. O „sinteză generalizatoare” a ceea ce este bine, particular, caracteristic creaţiei social-istorice a unei comunităţi etnice sau a unei naţiuni, atât sub aspect material, cât şi spiritual. S.e. include două aspecte comrăementare ale aceleiaşi creaţii unitare, tradiţionale sau comunitar* contemporane, cel al et-no civilizaţiei şi cel al etno culturii. În imazologie* s.e. a fost considerat ca „intuiţie intelectuală” (cunoaşterea subiectiv-globală a unor date obiective ale realităţii etnice). În prezent, etnologia diferenţială consideră că în „sinteza generalizatoare” intră rezultatele cercetărilor intensive şi extensive asupra caracterelor particulare ale creaţiei etnice, notele distinctive ale tematicii şi stilisticii acestei creaţii, ca şi sistemul de valori promovate de mesajul creaţiei populare. În perspectiva istorică’s.e. se modifică formai conform cu orânduirea şi epoca corespunzătoare, însă în esenţa lui îşi păstrează caracterele care îl fac să rămână identic cu el însuşi. Această permanenţă în succesiunea modificărilor ţine de istoria însăşi a vieţii comunitare. O etnie sau o naţiune, indiferent de treptele de dezvoltare, îşi menţin conştiinţa identităţii lor sockâi-istorice. Conform concepţiei marxiste, chiar în „etapa comunismului deplin, naţiunea va continua să existe în cadrul unei organizări proprii, ca entitate distinctă, păstrându-şi specificul”.

În consecinţă, societatea viitoare nu va nega specificul naţional ca atare. Aceasta pentru că trăsăturile

specifice proprii fiecărei naţiuni vor constitui un factor de realizare a adevăratei libertăţi şi egalităţi a oamenilor şi popoarelor. Analiza’s.e. astfel conceput relevă, pe lângă trăsăturile esenţiale promovate de etnogeneză, şi trăsături secundare promovate de alte procese social-istorice: renaşterea culturală, revoluţia culturală*; – 2. formula sintetică de ordin algebric a calculelor etnometvice complexe referitoare la biotipul şi etnotipul unei comunităţi sociale, la aptitudinile vocaţionale ale personalităţii etnice şi la rezultatele axiologice pe planul creaţiei populare, în raport cu calculele etnometrice ale altor popoare. În elaborarea acestei formule sintetice a’s.e. sunt folosite şi rezultatele efectuate de antropometrie, sociometrie, etnometrie, psihome-trie etc. Aceasta pentru ca’s.e. În ultimă analiză este extractul unor cercetări interdisciplinare. V. specificul etnocivilizaţiei, specific elnocultural.

SPECIFIC ETNOCULTURAL – î. unul din aspectele esenţiale ale specificului etilic (l) care se referă la fenomenele şi faptele de cultură istorică condiţionate etnic de factori psiho-sociali; 2. „sinteză generalizatoare” a caracterelor specifice ale creaţiei culturale proprii unei comunităţi sociale de tip etnic. S.e. nu poate fi determinat şi înţeles decât în raport cu specificul etnocivilisaţiei corespunzăiese substratul civilizaţiei româneşti. Izvoarele literare antice greco-romane şi cele medievale, relative la creaţia artistică autohtonă, ne prezintă câteva descrieri sugestive referitoare la trăsăturile psihologice şi cutumiare ale creaţiei plastice a dacilor şi dacoromânilor, în care se întrevăd în germene rădăcinile creaţiei istorice ale poporului român: inventivitatea tehnică, gustul rafinat pentru împodobirea aleasă, nuanţarea discretă etc. în condiţii vitrege de oprimare internă şi de opresiune externă, poporul român a creat de-a lungul secolelor un instrumentar foarte bogat şi variat de muncă pentru

nevoile lui materiale (v. Muzeul tehnicii populare). Cu un autentic simţ artistic a reuşit să îmbine cu ingeniozitate utilul cu frumosul, zămislind din unele unelte, maşini şi instalaţii tehnice adevărate creaţii ale industriei populare. Paralel cu aceste trăsături referitoare la diferitele aspecte arhaice de viaţă materială ale poporului român, remarcăm şi apariţia unor noi ei emente de civilizaţie populară modernă şi contemporană, rezultate în decursul istoriei din necesităţi şi căutări, ca şi din contactul cu popoarele vecine, din influenţe reciproce şi schimburi de bunuri materiale. În stabilirea’s.e. trebuie să se aibă în vedere, pe lângă moştenirea civilizaţiei tradiţionale, în ceea ce aceasta are tipic şi reprezentativ şi modernizarea civilizaţiei autohtone în spiritul mesajului ei. Poporul român a creat pe plan istoric o civilizaţie agro-pastorală împletită cu o civilizaţie a lemnului, care a supravieţuit până în pragul perioadei moderne. Ea constituie unul din argumentele paâeoetnologice daco-romane ale autohtonităţii şi continuităţii neîntrerupte a poporului român pe teritoriul lui etnogenezic. V. specific etnic, specific etnocultural.

SPECTRO GRAFIE – metodă de analiză fizică folosită în vederea stabilirii compoziţiei unor materii prime (metal, os, ceramică, sticlă etc), a vechimii, purităţii, formulei chimice, consistenţei pentru confecţionarea unor obiecte de uz sau de artă populară. Analiza spectrografică se efectuează cu ajutorul unor scânteieri produse la suprafaţa acestor materii şi obţinerea unui spectru care se imprimă pe o placă sensibilă, pentru a fi apoi interpretat grafic.

STAŢIE-PILOT – unitate da cercetare antropologică, etnologică, sociologică etc. pentru o comună, zonă sau regiune. În’s. – p. se întreprinde o cercetare intensivă într-o localitate pentru obţinerea de indicatori şi referinţe în vederea unei cercetări extensive în alte localităţi supuse cercetării, într-o fază ulterioară, în aceeaşi zonă sau

regiune. În’s. – p. se elaborează modelul de cercetare propusă, se selecţionează problemele ce trebuie abordate, se emit ipotezele de lucru, se stabileşte materialul de comparat şi

1 – Dicţionar de etnologie aceste condiţii’s.e. reflectă o schemă ideativă care se restructurează mereu în procesul autocunoaşterii, cu noi elemente şi trăsături spirituale. V. specificul etno-civili-zaliei, specificul etnic.

SPECIFICUL ETNOCIVILIZAŢI-EI – 1. unul din aspectele esenţiale ale specificului etnic (1), care se referă la fenomenele şi faptele de civilizaţie istorică condiţionate etilic de factori social-ecoiiomici; 2. „sinteză generalizatoare” a caracterelor particulare ale creaţiei civilizaţiei proprii unei comunităţi sociale de tip etnic. S.e. nu poate fi determinat şi înţeles decât în interdependenţă cu specificul etnocultural corespunzător ce intră în structura globală a specificului etnic. S.e. reflecta numărul, gradul şi valoarea elementelor şi bunurilor economice, a creaţiei de valori materiale, realizate înainte de etnogeneză, implicite acesteia, şi care supravieţuiesc etnogenezei. Procesul naşterii unei civilizaţii etnice este rezultatul complex al unei stratificări şi restructurări de civilizaţii intrate în impact sau a unei acivilizaţii repetate. În elaborarea unei noi forme de civilizaţie se angajează toate sectoarele vieţii materiale în baza unei concepţii şi tehnologii noi de producţie, a indicelui etnic de aplicaţie practică a acestei concepţii şi tehnologii, de umanizare a mediului ambiant, de accelerare a dinamicii creatoare proprii inventivităţii tehnice, şi de îmbogăţire necontenită a instrumentului de muncă şi a gamei de produse. Pentru determinarea tuturor acestor aspecte corespondente ale specificităţii etnice a unei civilizaţii trebuie întreprinse cercetări inter-disciplinare. În legătură cu geneza paleocivilizaţiei autohtone, care reprezintă prima treaptă a etno-civiiizaţiei române, s-au elaborat lucrări de

arheologie, despre substratul ergonomie al autohtonilor (V. Pârvan, N. Iorga), de istorie a etnocivilizaţiei române (A.D. Xenopol, N. Iorga, Constantin C. Giurescu şi Dinu Giurescu); de sociologie rurală (D. Gusti, Tr. Herseni, H.H. Stahl) etc. în structura's.e. române an intrat iniţial două componente principale: arhecivilizaţia tracă nord-dunăreană sau geto-dacă, peste care s-a suprapus avhecivilizaţia romană. La începutul evului mediu au fost asimilate şi alte elemente de civilizaţie. Compoziţia structurală complexă a's.e. evoluează în succesiunea perioadelor şi a epocilor istorice dependente de evoluţia social-istorică a poporului român. Unele particularităţi de civilizaţie autohtonă s-au menţinut, dezvoltat şi amplificat, altele s-au estompat, redus şi chiar au dispărut. Dacă pe baza materialelor arheologice şi acelor paâeoetnografice şi de istorie a artei vechi analizăm morfologia caselor, uneltelor şi costumelor populare ale dacilor de pe columnele lui Traian şi Marc Aureliu, şi de pe monumentul triumfal de la Adamclisi, constatăm că toate aceste produse ale muncii ceto-dacilor alcătu

3 straturi cu ruinele a 3 cetăţi suprapuse. V. facies cultural, orizont.

STRUCTURĂ – 1. alcătuire relativ invariabilă a unui obiect, fapt, făptură într-o configuraţie sistemică (în engl. paştern = tipar, model); 2. unitate indestructibilă a elementelor componente ale unui întreg, în care apar proprietăţi noi, în raport cu proprietăţile părţilor componente (în psihologia organicistă = Gestalt); 3. modalitate de construire a unui sistem de exprimare (în lingvistică, Ferdinand de Saussure, Cours de lingvistique generale, 1959). Concept (preluat de etnologie prin C. Lévi-Strauss, Anthropologie Structurale, 1945, 1956), care explică „principiile ce stau la baza coeziunii interne şi schema sa de funcţionare”; 4, „ansamblu coherent de transformări iminente”, care în acţiunea lui se

autoreglează ca un sistem bine închegat (Jean Piaget, Le structuralis-me, 1968); 5. model abstract, schematic, formal, matematic de ex-cogitare a unor elemente, fapte, fenomene pentru surprinderea esenţei lor şi folosirea în practica creaţiei culturale, tehnice, teoretice. Conceptul de s-a fost creat în ambianţa filosofiei antice, utilizat apoi în perioada modernă de ştiinţele naturii şi lingvistică, precum şi de ştiinţele sociale, în contextul cărora a căpătat accepţiunile menţionate. În antichitate, Aristotel se referă la alcătuirea internă sau configuraţia unui obiect real sau ideal.

Această accepţiune generală s-a menţinut până în vremea noastră la unii oameni de ştiinţă, deoarece se referă la dispoziţia părţilor care formează un întreg în opoziţie cu funcţiunea lor. Din secolul al XIX-lea ştiinţele naturii în investigaţiile lor taxonomice formulează ideea de întreg, ireductibil la părţile lui constitutive. K. Marx din perspectiva economiei politice studiază dialectic infrastructura, s. şi suprastructura, în legătură cu societatea concretă burgheză şi căile trecerii de la aceasta la societatea viitoare, socialistă. În literatura română de specialitate, Dimitrie Gusti a considerat unităţile sociale şi relaţiile sociale ca’s. generatoare de modele de viaţă reală sau ideală, indestructibile în unitatea lor. Pe analiza şi sinteza acestor’s. raportate la viaţa unei naţiuni, Dimitrie Gusti a pus bazele unei forme noi de sociologie concretă intitulată „ştiinţa naţiunii”. Iar C. Lévi-Strauss consideră’s „Un sistem relaţional latent în obiect”, care exprimă un conţinut inconştient, ce evoluează în timp şi spaţiu, şi totodată exprimă o funcţiune epistemologică operaţională. C. Lévi-Strauss a pus bazele „ajitropologiei structurale” sau a „etnologiei structurale”. V. antropologie structurală, etnologie structurală, filosofie structurală, structuralism.

STRUCTURALISM – 1. concepţie psihologică cunoscută şi sub numele de gestaltisin conform că

17*

de confruntat, cu cel din restul localităţilor incluse în investigaţie. Localităţile ce se studiază apoi în raport cu s. – p. trebuie să aibă o structură comunitară similară, să facă parte din aceeaşi familie de unităţi sociale de tip etnic şi să reflecte, la modul concret sau probabil, viaţa zonală sau regională în întreaga ei complexitate dialectică, raportată la timp, spaţiu, condiţii, forme, activităţi, toate interdependente şi integrate. O aplicaţie nouă a S. – p. O constituie, în cercetarea actuală, unitatea culturală pilot. V. anchetă, monografie etnologică.

STIL DE VIAŢĂ – concept care se referă la caracteristicile unui mod de viaţă, ale unei forme de civilizaţie şi cultură ce aparţin unei comunităţi etnice concrete (în acest caz se poate vorbi de stil de civilizaţie şi de stil de cultură). S.d.v. este condiţionat istoric de factorii materiali şi spirituali ai perioadei, epocii şi secolului respectiv. În structura's.d.v. intră elemente formale de gândire, comportament, de valorificare şi simbolizare a tuturor acţiunilor socioetnologice, dar intră şi elemente de fond ale gândirii şi comportamentului unor personalităţi creatoare de noi modele de viaţă, de civilizaţie şi cultură, mai complexe şi mai reprezentative pentru epocă sau omenire V. mod de viaţă.

STRATIGRAFIE – ramură a geologiei care foloseşte metode şi tehnici proprii pentru a studia depunerile succesive de sedimente în straturi, în ordinea lor naturală sau răvăşită de cataclisme sau de om, cronologia reflectată de profunzimea şi compoziţia lor, spre a afla astfel geogeneza, structura şi constituţia geologică a solului superficial. S. relevă resturile de plante şi animale, fosilele umane, în scopul descoperirii formelor de viaţă legate de fiecare strat în parte. Paleoetnologia şi arheologia folosesc metodele şi tehnicile's. pentru stabilirea „nivelelor stratigrafice” superficiale sau adânci in situ care conţin

vestigii şi relicte de cultură şi civilizaţie primitivă sau arhaică. Decupeurile stratigrafice în sol scot în evidenţă mai multe categorii de soluri caracterizate prin trăsături diferite: secvenţe stratigrafice (vestigii suprapuse), orizonturi de civilizaţie şi facies-uri culturale. Cu ajutorul informaţiilor stratigrafice se stabilesc cronologii relative, pentru caracterizarea grupelor umane care s-au succedat în acelaşi loc, s-au suprapus unele peste altele, vreme îndelungată, şi care au creat forme de cultură istorică şi civilizaţie corespwnzătoare. Studiul straturilor succesive de cultură şi civilizaţie relevate indirect de S. se face în secţiune verticală, în secţiune orizontalei şi în secţiune oblică (pentru descoperirea „lentilelor imbrice”). Săpăturile arheologice de la Troia au relevat 7 straturi de sol ce conţineau ruinele a 7 cetăţi suprapuse; cele de la Histria în Dobrogea au relevat lor sociale de tipul spiţei de neam, a vecinătăţilor, profesiunilor, asociaţiilor etc. ce fac parte dintr-o comunitate etnică şi care se deosebesc între ele prin limbaj, mod de viaţă, stil de muncă etc. (J.M. Yinger); 3. cultura unei părţi frustrate din societate, care se opune societăţii globale, ca parte frustratoare. În acest sens Oscar Lewis (Five Families. The Anthropology of Poverty, 1959 şi la vida: a puertorican family in the culture of poverty, 1966), defineşte conceptul de a. sărăciei. Această s-a sărăciei prezintă trăsături sociale şi psihologice caracteristice sărăcimii din orice context naţional. Ea este o manifestare pretimpurie corespunzătoare capitalismului şi este endemică în statele coloniale şi semicoloniale. Trăsături de a. prezintă şi comunităţile de hippy, de teribilişti etc. Noţiune contestată de Charles Valentine (Culture and Poverty, 1968). V. cultură, supracultură.

SUB GRUP SOCIAL – o parte dintr-un grup social, care se constituie pe relaţii de convieţuire simplă şi comportament neformalizat, sau pe relaţii de convieţuire

complexă şi comportament preferenţial. S.s. face parte din grupul social în care se integrează, fiind o micro-unitate socială, nediferenţiată sau diferenţiată etnic. Etnologia, ca şi sociologia, analizează grupele sociale cu S.S. corespunzătoare din perspectiva corelaţiilor etnice, pentru determinarea în modul de viaţă a factorilor componenţi ai structurii civilizaţiei şi culturii populare.

SUBTIP v. tip, tipologie.

SUPRAVIEŢUIRI v. antichităţi, relict etnografic, reminiscenţă folclorică.

reia fenomenele şi faptele psihice sunt structuri sau forme solidare, în care fiecare parte constitutivă depinde de celelalte şi nu poate fi ceea ce este decât în relaţie cu celelalte şi în contextul întregului astfel constituit. În acest sens S. a fost denumit şi „teoria structurii". S. psihologic a apărut ca o concepţie care combătea întâi asociafionismul psihic (asociaţiile elementare sau superioare între fenomene şi fapte psihice) şi apoi behaviorismul formal Ceomportamentul exterior, fără substrat conştient); 2. concepţie metodologică care preconizează, folosirea metodei structurale pentru cunoaşterea analitică şi explicarea globală a fenomenelor şi faptelor luate în consideraţie. În etnologie, Claude Lévi-Strauss foloseşte metoda structurală pornind nu de la analiza obişnuită a asemănărilor unor fenomene şi fapte de civilizaţie sau fultură, ci de la analiza amănunţită a deosebirilor, pe care le consideră mai semnificative în substanţa lor decât primele. El inventariază riguros aceste deosebiri şi le descoperă sistemul inter-relaţional de invariante. Trece apoi la formalizarea şi matematizarea structurii în modele statistico-matemaţiee şi analitico-descriptive. Prin aplicarea intensivă ta. etnologie, metoda structurală s-a diferenţiat în câteva variante metodologice particulare faţă de forma iniţială elaborată de Claude Lévi-Strauss; 3, concepţie epistemologică care exagerează rolul a. bstract

ai structurii în procesul cunoaşterii ştiinţifice, în această accepţie’s. tinde la o explicaţie anistorică, pur formală, deductivă a „structurilor esenţial inconştiente” ce pot fi deduse din „legile simple ale transformărilor” referitoare la toate „formele cognitive” ale civilizaţiei şi culturii. Filosofia marxistă nu priveşte structura detaşată de funcţiunea fenomenului sau faptului luat în consideraţie, ci drept un proces complex de cunoaştere a realităţii, dialectic în esenţa şi forma lui. De aceea critică exagerările considerate „ştiinţifice” ale’s. S. este recepţionat de marxism nu ca un demers filosofic, ci ca o metodă de cercetare, ce face parte integrantă din metoda dialectică. În esenţa ei metoda dialectică se prezintă ca o unitate a analizei structural-funcţionale cu analiza istorico-genetică (L. Grünberg, Marxism şi structuralism, 1973); EI. Gu-lâan, Marxism ţi structuralism, 1976). V. structură.

STRUCTURALÂSTICĂ – termen care denumeşte: 1. studiul structurării unui sistem de obiecte, fapte sau procese de cunoaştere şi valorificare; 2. filosof ia structurală în aplicaţiile ei particulare. V. antropologie structurală, filosofic structurală, structuralism, structură.

SUBCULTURĂ – 1. tendinţă de manifestare subiacentă unei culturi elementare (Ralph Linton) 2. cultura grupelor şi subgcupe-Magyar Ndpi Miiveusegben, 1958). Mircea Eliade (Le chamanisme et les techniques archaïques de l’extase, 1968), I.M. Lewis (Ec-static Religion, 1971) şi alţii. V. etnohenneneutică, magie, şaman.

ŞCOALĂ FOLCLORISTICĂ – activitate ştiinţifică organizată în jurul unui sau mai multor folclorişti reputaţi sau a unor oameni de ştiinţă care au contingenţe cu folcloristica, care şi-au impus prin prestigiul operei lor sau al Meilor lor, sistemul de gândire, principiile şi metodele de lucru, direcţiile proprii de investigaţie. Printre ş.î. mai importante menţionăm în ordinea succesiunii şi semnificaţiei lor: şcoala antropologică a lui E. Tylor, A.

Lang, J. Frazer, W. Manhardt, care postulează studiul mentalităţii animiste a populaţiilor primitive pentru a surprinde geneza şi structura globală a folclorului întregii lumi; şcoala naturistă a lui Max Müller, care consideră că mitologia şi religia îşi au originea în cultul primitiv al obiectelor naturii fizice (aştrii, fenomenele meteorologice, geologice etc); şcoala etimologică apărută ca o consecinţă a şcolii naturiste, de asemenea iniţiată de Max Müller, care susţine că numele magice şi mitice ce supravieţuiesc în povestirile populare relevă o concepţie arhaică de viaţă. După această şcoală, deşi folclorul este un depozitar de cultură primitivă, conceptele pe care le vehiculează (denumiri de acţiuni, eroi, zei şi semizei) sunt uneori adevărate „boli ale limbajului"; şcoala indianistică a lui Theodor Benfey postulează studiul izvoarelor indiene ale unor produse literare folclorice europene; şcoala orientalistă (apropiată şcolii indianiste) postulează că leagănul tuturor produselor folclorice ale Europei se află în Asia vestică; şcoala psihologiei popoarelor, a lui H. Steinthal, M. Lazarus şi W. Wundt, consideră că individul depinde de mediul ambiant psiho-social, care trebuie cunoscut, şi că folclorul lui trebuie considerat ca o activitate colectivă populară. W. Wundt pune bazele etnopsihologiei şi ale şcolii acestei noi discipline; şcoala psihanalitică a lui Sigmund Freud, K. Abraham, O. Rank, George Devreux, G. Bate-son, E. Jones, A. Kardiner, G. Roneim etc. urmăreşte surprinderea structurii unei civilizaţii prin structura intimă a viselor, li-bidou-lui şi agresivităţii în complexele psihoafective general-u-mane, sociale şi reflectarea lor în cultura populară şi academică; şcoala fenomenologică a lui L. Levy-Bruhl, M. Leenhardt, Van der Leeuw şi alţii, care postulează studiul experienţei mitice, mitul ca act fi metodă de reintegrare a omului în lumea arhetipurilor, reflectate la modul paseist în folclorul popoarelor; şcoala cultural-istorică a lui Leo Frobenius,

care preconizează cercetarea morfologică de tip fiziologic a fenomenelor şi faptelor de cultură populară şi structura ciclică a acestora, adică palin-I!

Ş

ŞAMAN – magician, medium, vrăjitor, vindecător, preot la unele populaţii arctice din Asia de Nord şi America de Nord, ca şi la unele populaţii din Indonezia şi insulele Oceanului Pacific. Ş. se bucură, în credinţa acestor populaţii, de puteri supranaturale pe care şi le însuşeşte prin extaz şi posedarea spiritelor. El urmăreşte ca prin intermediul aşa-zisei lumi nevăzute a spiritelor să încorporeze într-însul şi să posede puterea lor benefică sau malefică, după nevoie, pentru a-şi provoca transa extatică în timpul căreia să solicite ajutorul demonilor cereşti, prietenii oamenilor, şi să lupte contra demonilor subterani, socotiţi duşmani ai omului. Căderea în transa extatică mai are şi rostul să înlesnească călătoria în ceruri sau sub pământ pentru a combate sau subjuga pe demoni şi uneori chiar pe zeii minori. Căderea în transă se face după un anumit scenariu ritual, în locuri şi ore anumite, cu o îmbrăcăminte specială, împodobită cu simboluri magico-mitice, în sunetul trepidant al unui tambur, în murmurele stridente ale unui limbaj criptic, în ritmul unui dans fantastic. Se spune că ş. este alb când vindecă un rău (real sau fictiv) şi negru când provoacă un rău (real sau fictiv). V. şamanism.

ŞAMANISM – 1. ansamblu de manifestări şi practici magico-mitologice efectuate de un şaman* într-o comunitate socială arhaică în vederea acordării unui presupus ajutor membrilor acestei comunităţi; 2. formă străveche de religiozitate. Pe plan etnologic, sociologic şi psihologic, ş. reflectă diferite structuri psihopatice, maladii biosociale, crize de echilibru comunitar, forme de mistică primitivă. Problema ş. a fost abordată de Vilmos Dio-szegi (A Sdmdnhii emukei ci că ş.h. a considerat civilizaţia şi

cultura egipteană drept matricea universală şi centrul mondial de difuziune terestră a civilizaţiei şi culturii, a fost denumită şcoala hiperdijuzionistă, iar forma de difuzionism exacerbat care anima această şcoală, hiperdifuzionism. V, difuzi onism, hiperdifusionism.

ŞEFERIE – concept care semnifică: – 1. exercitarea temporară a autorităţii politice, juridice şi religioase într-un grup social determinat (clan sau trib, în America de Nord şi Cea-trală, în Africa de Nord, Asia tropicală etc.) de către un şef. Şeful este considerat sacru. El îşi exercită prerogativele în baza unei duble investituri: rituale, (care îi dă puteri charismatice) şi a unui sfat de notabili (4, cu care alcătuieşte o pentarhie, sau 9 cu care alcătuieşte o diarhie, care îi dă puteri social-politice). S. este ereditară sau electivă; prima are un caracter sacral, a doua profan. Ambele forme se bazează pe un sistem de drepturi şi datorii, ce emerg din genealogia de ansamblu a clanului sau tribului, care în fond se reduce la genealogia eroului legendar local. Ambele forme beneficiază de privilegii economice, ceremoniale, politice şi religioase. Studiul ş, în aceste accepţiuni ţine de etnologia politică a societăţilor primitive;

— 2. circumscripţie militară teritorială pusă sub comanda unui şef (în administraţia militară franceză, secolul al XVIII – XIX). Conceptul de şef în prima accepţie capătă denumiri diferite: cacic (în America Centrală şi de Sud), sachem (în America de Nord), bulibaşă (în Asia de Vest), şeic (în Africa de Nord) etc. Funcţiunile ş. au fost studiate de R. Lowie (Primitive Society, 1920), C. Lévi-Strauss (Les structures aunientair. es de la paventă, 1949), F. Huxley (A imables Sauvages, 1960), P. Clastres (Échange et pouvoir, 1962).

ŞTIINŢA ARTEI POPULARE

— Ştiinţa care studiază geneza, structura, evoluţia şi funcţiunea artei populare în comunitatea socială de tipul

etniei, poporului, naţiunii. Este o ramură constitutivă a etnologiei, o ştiinţă etnologică particulară.

ŞTIINŢĂ DE MICĂ – termen folosit în etnologia italiană pentru folclor, care calchiază conceptul englez de folk science. V. demologie, demosojie, demotehno-grafie, demotica, demopsihologie.

ŞTIINŢE ETNOLOGICE – toate ştiinţele care studiază” fenomenele şi faptele etnice, la genezia lor; şcoala istorico-socio-logică a lui E. Hofmann-Kreyer, A. van Gennep, W.F. Miller, A.V. Markov, B.M. Sokolov, Al. Marinus etc, care susţine că produsul folcloric este „un vul-gus în populo” la origine; creaţia individuală începe să fie şlefuită de mediul social şi să devină e-laborare populară. După Albert Marinus datele folclorice sunt date sociale, care explică funcţiunile organismului social de-a lungul timpului; şcoala istorico-geografică, zisă şi şcoala finlandeză, a lui Antti Aarne, Kaarle Kronn, Axei Olrik, V. Ander-son etc, postulează studiul locului de creaţie şi direcţiile de difuziune, a timpului creaţiei, ca şi reconstituirea formei arhetipale (a produselor eroicei populare, mai ales); şcoala tnaterialist-istorică a lui M. Sokolov (la care a contribuit şi Maxim Gorki), a lui P. Bogatâriov, Tokarev, V.I. Propp şi alţii, postulează cercetarea folclorului contemporan ca „voce a prezentului”, cercetarea creaţiilor populare ale elementelor creative ale straturilor sociale şi ale climatului revoluţionar; – şcoala heferonomiei estetice a folclorului, a lui Mi-hail Dragomirescu, Dimitrie Caracostea, Alexandru Dima etc, care susţine că valoarea produsului estetic se află în natura lui artistică şi în sistemul de valenţe pe care acesta le promovează în procesul recepţiei sociale; – şcoala structuralistă a lui C. Lévi-Strauss, R, Barthes, A. Greimas, R. Abra-hams, P. Maranda etc. explică fenomenele şi faptele de cultură prin studiul datelor şi elementelor empirice concepute ca structuri abstracte, ca modele

(mecanice sau statistice). Proprietăţile formale ale structurilor abstracte corespund proprietăţilor reale ale structurilor concrete concepute la acelaşi nivel de gândire etnologică. Studiul relaţiei între structurarea datelor şi elementelor culturale şi complexele culturale denotă originalitatea creaţiei culturale populare; – şcoala semiotică românească a lui Simeon Marcus, care preconizează abordarea lingvistico-inatematică a problemelor fundamentale ale folclorului, cu ajutorul teoriei limbajelor formale: modelarea lingvistico-matematică şi aspectele semiotice ale folclorului, paradigmatica basmelor populare, rima în poezia populară, structurile repetitive ale folclorului în lumina algebrei omologice, mecanismele generative ale basmelor populare, invariante în structura cimiliturilor, genealogia eroilor mitici în lumina teoriei grafurilor etc. V. folclor, folcloristică.

ŞCOALA HELIOLITICĂ – orientare teoretică panegipteană (heliolitic school) promovată de E. Elliot-Smith, W. Perry, W.H. Rivers şi alţii în cadrul şcolji difuzioniste engleze. Din cauză

T

TABU – 1. termen (de origine polinezâană, descoperit de James Cook în 1777) care semnifică: însemnat, încărcat de putere, ce nu trebuie văzut, pronunţat, auzit, atins, ceea ce este prohibit. T. se referă la orice fel de obiecte, făpturi, idei, nume etc. considerate iniţial sacre sau care au fost treptat consacrate sau sacralizate. Conceptul de t. trebuie corelat cu cel de mana. T. reprezintă aspectul restrictiv, periculos, de evitat, al unei forţe oculte, iar mana aspectul permis, favorabil, de dorit al aceleiaşi forţe. Ambele concepte stau la baza ideii de sacru* şi profan*; – 2. orice interdicţie de tip sacral a cărei încălcare atrage în mod automat sancţiuni supranaturale şi, prin acestea, sancţiuni sociale. În acest sens t. provoacă la malgaşi o teamă

superstiţioasă denumită fady. Ideea de t. ca veneraţie superstiţioasă se leagă de ideea de toiein* ca obiect de cult primitiv. Corelaţia între t. şi totem a fost tratată de Sig. Freud (Totem und Tabu, 1912), Al. Kroeber (Totem and Taboo, 1925) şi alţii. V. tabuism, totem, totemism.

TABUISM – sistem de interdicţii magico-mitologice care se bazează pe tabuuri. V. tabu, totem, totemism.

T.A.T. – (Thematic Appreciation Test) sigla „Testului de apreciere tematică" folosit de K. Murray în cercetările sale de antropologie socială, care urmăreşte să „deceleze trăsăturile majore ale caracterului personalităţii culturale". T.A.T. face parte dintr-o serie de aşa-zise „teste proiective", în fond teste etnologice, care sub raport tehnic şi formal au fost preluate din psihologie şi adaptate cerinţelor antropologiei sociale engleze şi celei culturale americane.

general sau în particular sub raportul culturii şi civilizaţiei. După statutul „Uniunii Internaţionale a ştiinţelor antropologice şi etnologice" sunt considerate ca ş.e. etnologia, antropologia socială, antropologia culturală, etnografia, ştiinţele despre arte şi tradiţii populare, precum şi ştiinţele conexe etnologiei (teoria şi metodologia culturii, istoria culturii, a religiei, a folclorului, educaţiei, limbajului, muzicologia etc). Romulus Vulcănescu scrie despre Sistemul ştiinţelor particulare şi contemporaneitatea (1972). V. etnoştiinţe, discipline etnologice, sistemul ştiinţelor etnologice.

xoni are în vedere nivelul lui de clasificare şi conţinutul clasificării. Cu studiul t.e. s-au ocupat Alain Lomax şi Norman Berkowitz. Aceştia au urmărit factorii comportamentali, consideraţi ca variaţii regionale şi forme de dezvoltare evolutivă a culturii în domeniul muzicii şi dansului. Taxonomiştii culturali îşi propun să descopere regiuni geografice cu „culturi continue", ca modele de adaptare complexă la necesităţile spirituale ale vieţii

umane, în opoziţie cu regiunile geografice cu „culturi discontinui”, ca modele adaptate parţial la necesităţile spirituale ale vieţii umane. În ambele cazuri importantă este determinarea vectorilor taxonomici. Asupra conţinutului şi numărului acestor vectori, teoreticienii t.e. nu au căzut încă de acord. V. eino-metrie, etnologie informaţională, modelare, model, mateinaiico-etnologic, structură.

TEHNOLOGIE POPULARĂ

— 1. ramură a tehnologiei generale care studiază metodele şi procedeele comunitare de prelucrare a materialelor în vederea obţinerii unor produse; sistem de muncă tehnică a comunităţii sociale sau etnice. În acest sistem, Marcel Mauss include totalitatea deprinderilor şi activităţilor tehnice ce ţin de ocupaţii, meşteşuguri şi industria sătească. În structura, funcţiunea şi obiectivele lui, sistemul tehnic popular este condiţionat de gradul de dezvoltare social-economică a unităţii respective. Uneltele, instrumentele, maşinile şi instalaţiile redau nivelul de dezvoltare istorică şi caracterizează civilizaţia populară căreia le aparţin. Tehnica muncii populare reflectă evoluţia economico-culturală, de la o orânduire la alta şi, în cadrul fiecărei orânduiri, de la o epocă la alta. Istoriceşte se disting mai multe trepte de ideaţie tehnică ce corespund nivelurilor de activitate tehnică: tehnica magică, tehnica domestică (casnică), tehnica meseriilor populare, tehnica industrială (rurală sau urbană). De la tehnica muncii manuale s-a trecut la tehnica muncii instrumentale, de la aceasta la tehnica muncii cu maşina, de la munca cu maşina condusă permanent de om la tehnica automatizată, supravegheată de om. Modul de folosire a uneltelor şi instalaţiilor populare referitoare la unele activităţi diferenţiate şi specializate prezintă o imagine vie a progresului civilizaţiei populare. Tehnologia ocupaţiilor, meseriilor şi artei populare s-a dezvoltat pentru fiecare

formă de activitate productivă populară: pentru olărit, pielărie, ţesut etc. Pentru ilustrarea unor aspecte tehnologice ale vieţii populare sunt importante muzeele etnografice cu profil tehnic special, printre care amintim muzeele de agricultură, pescuit, apicultura, viticultură, morărit etc. în aceste muzee, procesul tehnic de muncă e redat

TATUAJ – termen (de origine polineziană, Hawaiiană) care i-liiţial însemna decorarea corporală prin pictare şi inciziune, în diferite scopuri: magico-mitologice (ca însemne ale apartenenţei la un cult); termice (de apărare împotriva frigului la boşimani); artistico-erotice (pentru împodobirea, la femei, a părţilor „gracile”); social-politice (ca modele codificate şi simboluri tribale) ete. Pictarea putea fi monocromă sau policromă. În ambele cazuri se realiza prin mânjire, fardare, punctare (punctiformă), prin liniere (striatură). prin ideograme (ideogramatică). Pictarea se asocia uneori cu inci-ziunea pielii. Inciziunea se încadra sau se umplea cu culoare. O tehnică specială a acestui fel de decorare este moko-vi (termen de asemenea de origine polineziană), care înseamnă inciziune umplută cu coloranţi prin frecarea acestora pe pielea incizată. Inciziunea se realizează prin mai multe procedee: scarificarea (zgârierea pielii), înţeparea (punctarea pielii) sau arderea (pirogravarea pielii). Scarificarea putea fi superficială (cea obişnuită la majoritatea popoarelor ce o foloseau) şi profundă (la maorii din Noua Zeelandă). Scarificarea profundă se efectua mai mulţi ani la rând, prin repetarea ei pe acelaşi loc, periodic, după cicatrizare, până când se ajungea la adâncimea dorită a t. Tatuarea avea loc în perioada iniţierii puberale la băieţi şi la fete, la sărbătorile tribale de peste an, pentru anumite consacrări în viaţa comunităţii (conducere religioasă, militară etc). Acesta era t. ritual. Se execută t. şi împotriva unor boli, preventiv sau terapeutic. Acesta era t. medical. Scriitorii

antici sunt confirmaţi de descoperirile arheologice pentru epocile mai târzii ale comunei primitive în privinţa afirmaţiilor referitoare la tatuarea autohtonilor, cu o gamă variată de t. ca însemne genealogice, tribale, de ranguri şi atribuţii magico-mitologice. Paleoetnologia studiază t. sub toate aceste raporturi culturale. Cercetările arheologice şi paleoetnologice de pe teritoriul României atestă pentru orânduirea primitivă prezenţa unor statuete şi figurine tatuate ritual.

TAXONOMIE (TAXINOMIE) ETNOLOGICĂ – termen, preluat de etnologie din ştiinţele naturii, pentru a denumi studiul sistematic al clasificării fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură. T.e. preconizează criterii de clasificare logică statistico-matematică, pentru a surprinde obiectul de studiu într-un sistem definit de coordonate. Ea stabileşte tipare sau modele de clasificare pe care le ia ca unităţi de măsură. Aceste tipare sau modele se numesc ta-xoni şi se grupează în: înfrăţa-xoni, taxoni propriu-zişi şi suprataxoni. Fiecare grup de tatuale umane. V. tip economico-cultural, tipic, tipologie.

TIP EGONOMJCO-CULTURAL

— Termen (folosit de etnografia sovietică) care defineşte „complexul de particularităţi economice şi culturale interdependente, formate în decursul istoriei şi caracteristice popoarelor ce se află aproximativ la acelaşi nivel de dezvoltare social-economică şi trăiesc în condiţii geografice naturale asemănătoare” (S.P. Tolstov). Particularităţile economice, orientarea activităţii şi nivelul dezvoltării economice determină istoriceşte specificul culturii unui popor. Şcoala sovietică de etnografie susţine că t. e-o. poate fi subdivizat în complexe zonale, care se formează, evoluează şi reflectă realitatea social-istorică locală. Dintre t.e. -o. se disting: al vânătorilor şi culegătorilor tropicali, de stepă şi semideşerturi, din pădurile zonei temperate; al pescarilor nomazi şi

sedentari; al agricultorilor: cu săpăliga, cu plugul, de stepă, de pădure; al crescătorilor de animale: nomazi, sedentari etc. T.e. – o. se poate dezvolta variat pe acelaşi teritoriu şi se poate dezvolta uniform pe teritorii deosebite. Studiul t.e. -o. presupune o investigaţie istorică şi de teren. V. tipologie etnologică.

TIPIC – 1. ceea ce caracterizează tipul (ca imagine schematică) sub raport generic sau specific; 2. ceea ce caracterizează o categorie de fapte, făpturi, obiecte, idei; 3. ceea ce este reprezentativ în creaţia populară, în general, şi specific în creaţia popular-etnică, în particular. Teoria t. a căpătat o nouă interpretare estetică în ştiinţa marxistă. Fr. Engels cerea realismului în literatură „reproducerea fidelă a caracterelor tipice în circumstanţe tipice”, idee valabilă şi în studiul etno-esieticii*, ca şi al esteticii populare. Interpretarea lui Fr. Engels este dusă mai departe în opera lui G. Lukács (Marxismul şi critica literară, 1953), a lui G. Della Volpe (ÎI verissimile filmico, 1954) şi alţii. V. tip.

TIPOLOGIE ETNOLOGICĂ – 1. disciplină metodologică teoretică ce studiază toate modalităţile de clasificare serială a asemănărilor şi deosebirilor dintre grupe determinate de fenomene şi fapte de civilizaţie sau cultură, stabilite prin folosirea metodei tipologice. Printre rezultatele clasificării seriale de ordin tipologic remarcăm categoriile: ectipul, arhetipul, prototipul, tipul şi neotipul; – 2. sistem de clasificare serială ce foloseşte drept criteriu raţionamentul prin recurenţă, conform căruia: a „Se poate clasifica orice cunoştinţă”, b „Nu există clasificări fără excepţie” şi e „Orice clasificare este relativă”. T.e. poate fi şi ea clasificată la rândul ei după conţinutul şi scopul urmărit: tipologia genetică, ce prin exponate, cât şi prin hărţi, diagrame şi tabele de situaţii pe forme de muncă, pe stadii de evoluţie şi procese de producţie populară; – 2. suma tuturor metodelor tehnice de muncă folosite empiric

în procesul producţiei populare sau în procesul creaţiei artistice populare. Studierea lor reflectă o parte din concepţia despre viaţă şi lume, modul de trai şi specificul creaţiei unei comunităţi etnice.

TEHNOSFERĂ – zona de activitate tehnică a omului. T. s-a dezvoltat, pe măsura creşterii capacităţii de invenţie tehnică şi de aplicabilitate a invenţiilor, de la „sfera manuală" a industriei paleolitice la „sfera terestră" a industriei mecanice şi de la acestea la „spaţiul interplanetar" al folosirii energiei atomice şi a altor eventuale forme de energie. Prin toate caracteristicile ei t. se identifică cu „sfera culturii" şi „sfera civilizaţiei".

TELL – termen de origine arabă (în persană tepe) care semnifică: 1. locul pe care s-au construit succesiv mai multe aşezări (oraşe sau sate) şi urmele strati-grafice rezultate din suprapunerile acestor aşezări în decursul timpului; – 2. movilă provenită din acumularea resturilor domestice (de unelte, veselă, oase etc.) ale unei aşezări care a durat mult timp pe acelaşi loc. V. stratigrafie.

TEOMAHIE – concept care în „etnologia mitologică" se referă la lupta dintre primele divinităţi teriomorfe (ale forţelor elementare terestre) ale mitologiei greco-romane, titanii, fiii lui Ura-nos şi ai Gaeei, şi lupta dintre ei pentru putere (titanomahia); iar, prin generalizare, se referă la orice luptă între divinităţile majore, medii sau minore, în contextul aceleiaşi mitologii sau al unor mitologii intrate în impact: Omuz şi Ahriman în mitologia zendică, Iahve şi Satana în mitologia mozaică; divinităţile mitologiei greco-romane, cu cele ale mitologiei africane sau asiatice.

TEST ETNOLOGIC V.T.A.T.

THANATOLOGIE. V. etnotha-natologie.

TIP – 1. „imaginea schematică care exprimă esenţa unui lucru" (în gr. veche ivitoţ, la Platon); – 2. „schema generală a unei structuri particulare" (I.B. Du-mas); – 3. ceea ce este propriu şi reprezentativ unei clase, gen sau

specii de fapte, făpturi, o-biecte, idei; – 4. modelul unei categorii de activităţi reduse la expresia conceptual-matematică. Ex. teoria tipurilor la B. Russell (G. Preti, La filosof ia della matematica di B. Russell, 1953). În toate aceste interpretări t. rămâne o „reprezentare schematică medie" a unor caractere particulare, proprii, reale, individuale (morfologice, somatice, funcţionale, ideative etc), care definesc categoriile de activităţi materiale sau spâncarăcterologie* pe considerentul că în esenţa ei caracterologia foloseşte clasificarea tipologică. V. metoda tipologică.

TOTEM – 1. concept care exprimă legătura genealogică dintre un grup uman arhaic şi presupuşii lui ascendenţi non-u-manr, de ordin vegetal sau animal. Membrii grupului care considerau că descind din acelaşi t. se socoteau rude de gradul întâi şi trăiau într-o confraternitate rest rânsă, ca fraţii de sânge. I-deea înrudirii totemice a apărut şi s-a dezvoltat în societăţile primitive paleolitice (de culegători, vânători şi pescari). Rudimentele acesteia s-au menţinut şi în societăţile neolitice (de păstori şi agricultori). T. nu a fost atât un obiect de cult, cât un subiect de drept cutumiar magico-mitologic. El a devenit obiect de cult abia în faza lui finală de cristalizare. Interpretarea t. a dus la exagerări şi erori, care au mers până la desconsiderarea conceptului şi calificarea lui ca pură invenţie (C. Levi-Strausst. Ca subiect de drept, termenul trebuie înţeles exclusiv din perspectiva etnologiei juridice. Preia, resemnifică şi extinde noţiunea vagă de confraternitate, îi precizează caracterele şi implicaţiile, comuniunile şi restricţiile (tabu-urile) magico-mitice, în grupul şi în afara grupului social primar. Civilizaţia „primitivă" bazată pe particularizările juridice ale t. a fost denumită civilizaţia totemică. Culegătorii, vânătorii şi pescarii paleolitici şi-au atribuit, fiecare în parte, în activitatea lor de grup, t. proprii, care îi uneau

printr-o consanguinitate magică şi o consubstanţialitate mitică. În dreptul cutumiar al clanurilor primitive s-au creat astfel şi impus, odată cu conceptul de t., şi conceptele de: tabu*, endogamie*, exogamie*, rit* de iniţiere, mutilare* rituală, tatuaj*, descendenţă, fraternitate şi confraternitate etc. în viaţa clanulur primitiv, t. este considerat tabu. T. nu poate fi cules, vânat sau pescuit decât în anumite condiţii (rituri de iniţiere), după prezervarea celor în cauză (mutilări rituale etc); 2. reprezentare, simbol, emblemă a unui grup social, care în sistemul organizării tribale reflectă legătura cu ascendenţii (prin obiecte cosmice, plante şi animale) cu care cei prezenţi credeau că convieţuiesc, real sau fictiv, în condiţii proprii şi din necesităţi spirituale, în acest sens t. poate fi general, de grup sau chiar individual. V. totemism.

TOTEMISM – explicaţie etnologică conform căreia legăturile genealogice au la baza lor o ascendenţă totemică în societăţile de vânători şi crescători de animale, proprii epocii paleolitice. Totodată t. este un sistem de reglementări, care explică coeziunea socială, organizarea, clasificarea şi ierarhizarea grupelor umane (clasele de vârstă, sex

urmăreşte geneza fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură, unele din altele. Ea nu trebuie confundată cu „clasificarea evolutivă” (E. de Martino); tipologia structurală, care urmăreşte modul de organizare, concretă, observabilă şi descriptivă a elementelor constitutive sau complexelor de elemente proprii unei civilizaţii sau culturi, după asocierea şi interdependenţa lor. În aceasta, integrarea părţilor se face prin polarizarea lor în centre de interes sau dominante, ori prin subsumarea reciprocă; tipologie morfologică, care urmăreşte aspectul concret al fenomenelor şi faptelor de civilizaţie sau cultură pentru a le înseria în clase diferenţiate după forma lor reală sau ideală, empirică sau

ştiinţifică etc. Ea ajunge astfel să stabilească: clase, genuri şi specii de tipuri heteromorfe, ca şi modalităţi formale de exprimare izomorfe ale unui conţinut fenomenal sau faptic: ectipice, arhetipice, prototipice, tipice şi neotipice. Toate acestea sunt morfo tipuri. Tipologia morfologică a căpătat la unii etnologi paralel cu caracterul de teorie a formelor concrete şi pe acela de filosofie a formelor abstracte de civilizaţie şi cultură; tipologie funcţională, care urmăreşte adecvarea sau inadecvarea, adaptarea sau ina-daptarea conţinutului şi semnificaţiei fenomenelor sau faptelor de civilizaţie şi cultură cu expresia lor material-istorică.

Tipologia funcţională ajunge la clasificarea proceselor dinamice ale civilizaţiei şi culturii în interdependenţa lor prin urmărirea gradului de complexitate funcţională cresemdă şi paralelă în istorie. Erorile ei se referă la clasificări para- sau meta-funcţionale: subcultură, cultură, supra-cultură; sau cultură, aculturaţie, siptev-cuMuvă; – tipologie stilistică, care urmăreşte modalitatea formală de reflectare plastică a fenomenelor şi faptelor de civilizaţie sau cultură în complexe de creaţie populară. Stilurile de civilizaţie converg cu stilurile de cultură deoarece reprezintă două aspecte indisolubil legate ale aceleiaşi activităţi social-istorice; – tipologie dialectică, care se ocupă cu clasificarea fenomenelor şi faptelor de creaţie populară pe baza epistemologiei dialectice. Ea are în vedere deosebirile structural-funcţionale, contradicţiile (interne şi externe), opoziţia şi unitatea contrariilor. Ea nu exprimă serial şi însumativ, aritmetic sau geometric realitatea, ci interdependenţa părţilor şi caracterelor contrare, acumulările dinamice şi salturile calitative în creaţia populară. T.e. În formele ei diferenţiale nu se poate substitui analizei specifice a realităţii, care este exprimată de teoria marxistă despre societate, în ştiinţele social-istorice şi aplicaţiile lor. Unii filosofi ai culturii consideră

cercetările de t.e. similare celor de

Deiisuşianu (Dacia preistorică, 1910), Vasile Pârvan (Getica, o protoistorie a Daciei, 1926), LI. Rusu (Limba tracp-dacilor, 1959, Elemente traco-getice în imperiul roman şi Byzantin, 1976), Emil Condurachi (L'archeologie rou-mâine au XX-eme sitele, 1963), Radu Vulpe (Studia Thracologica, 1976), Iosif Drăgan (We, the Thracians, 2 vol., 1976); iar dintre tracologii străini: R. Pettazzoni (La religione dell'antica Tracia, 1950), R. Werner (Abriss der Geschichte Randkul-turen, 1961), G. Mihailov (Les Thraces en Égypte, 1969), Hriste M. Danov (Tracia antică, trad. rom. 1976). Actes du premier Siminaire International de Thracologie (1978).

TRADIŢIE – formă de activitate (ştiinţifică, politică, tehnică, cutumiară, de credinţă etc.) care se transmite într-un grup social determinat, din generaţie în generaţie, şi este statornicită prin habitudini şi uzanţe de comportament, în accepţie largă, t. se referă atât la sfera producţiei şi creaţiei populare, cât şi la sfera producţiei şi creaţiei „culte”. Dar t. se referă şi la sfera activităţii politice a unei comunităţi etnice sau naţionale. În substanţa ei, t. reflectă aspectele înrădăcinate ale concepţiei despre lume, ale modului şi stilului de viaţă şi muncă ale unui popor. Din acest punct de vedere ea intră ca parte constitutivă în caracterizarea specificului etnic sau naţional. După forma de activitate pe care o reflectă t. poate fi: ştiinţifică, tehnică, meşteşugărească, muncitorească, artistică, sportivă, universitară, academică etc; dar şi după forma de activitate proprie unei categorii sau clase sociale t. poate fi: economică, politică, etnică, naţională etc. Ceea ce înseamnă că nu există formă de activitate socială care să nu fi elaborat şi promovat anumite tradiţii ce îi sunt proprii. Unele t. sunt retrograde, pentru că prin conţinutul şi forma lor, împiedică progresul social, trag înapoi spre incultură, ignoranţă, misticism;

altele sunt progresiste, pentru că prin conţinutul şi forma lor nu împiedică progresul social, ci îl ajută. Poporul român posedă străvechi t. populare în domeniul producţiei economice şi creaţiei culturale, de construcţie rurală, sculptură în lemn şi piatră, de ceramică, prelucrarea pielii, broderiei, de muzică şi dans, de manifestări ludice. De asemenea posedă străvechi tradiţii istorice de luptă pentru eliberarea socială şi naţională. Constituind mijlocul de transmitere continuă a bunurilor înglobate în patrimoniul creaţiei istorice, ca o experienţă verificată îndelung, ţ. Îndeplineşte rolul de forţă mobilizatoare a energiilor populare. În dinamica lor, t. progresistă şi inovaţia creatoare se îmbină organic în contextul activităţilor social-istorice. Anumite elemente ale t. populare fac corp comun cu noua realitate socială, cu noua mentalitate şi noul stil

18*

afinităţi, clanurile, fratriile şi chiar triburile). Cea mai veche formă de t. este aceea patriarhală, bazată pe descendenţă patri-liniară, fapt care a făcut să fie confundat cu credinţa magico-mitologică pretimpurie în presupuşi eroi eponimi. Fenomenul, faptul, obiectul sau făptura care devine totem capătă o veneraţie deosebită, ajunge un tabu* şi

rin aceasta un obiect de cult. n stadial patriarhal t. organizează şi reglementează relaţiile economice (de producţie şi schimb), relaţiile familiale (sexuale şi genealogice), relaţiile culturale (de creaţie şi valori artistice). T. patriarhal generează fito-mitologia şi zoomitologia primitivă. În epoca bronzului se diferenţiază o nouă formă de t., cel social, axat pe descendenţa comunitară a grupului social. Cercetările etnologice din secolul al XIX-lea şi îndeosebi al XX-lea au trecut de la descrierea genetică a t. la analiza structurii lui sociale şi a semnificaţiilor acestei structuri raportate la condiţiile

reale, obiective de producere şi satisfacere a unor necesităţi de ordin spiritual. Au tratat problema t. majoritatea etnologilor: E.B. Tylor (Remarks of Totemism, 1899); S.A. Barrett (Totemism among the Miwok, 1908); J.G. Frazer (Totemism and Exogamy, 1910); A.A. Goldeweiser (Totemism, an Analiticul Study, 1910); F. Boas (The origin of Totemism, 1916); Van Gennep (Uitat actual du pifobume totemiqiie.

1920); S. Freud (Tolera und Tabu, 1924)). A.R. Radcliffe-Brown (The Sociologicul Theory of Totemism, 1929); A.L. Kroeber (Totem and Taboo, 1952); C. Levi-ştrauss (Le tothnisme au-jourd hui, 1965); S.A. Tokarev (Relighia v istorii narodov mira, 1965). C. Levi-Stranss combate speculaţiile asupra iluziei totemice, caracterul suspect (!) al ipotezei totemice, inadvertenţa problemei, susţinând că t. poate fi inclus în religie. V. totem.

TRACOLOGIE – ramură a istoriei care se ocupă cu studiul special al tracilor în conexiunea istoriei generale şi anume cui etnogeneza tracă, popoarele tra –, ce şi neotrace, nord (geto-daciiţi: şi sud-dunărene (odrisii) cu viaţa, lor social-economică şi culturalpolitică, rolul pe cară ce estea l-au jucat în istoria civilizaţiei şi culturii în Europa şi în Asia Mică. Cercetările de t. au fost iniţiate de arheologi, antropologi, lingvişti şi mitologi, de la care s-au extins la toate ştiinţele social-istorice (sociologie, etnologie, filosofia culturii etc). Ele au căpătat un impuls deosebit, din a doua jumătate a secolului al XX-lea, datorită creării unor centre şi institute de cercetare, a unor publicaţii periodice afectate studiilor de t. şi, în fine, congreselor internaţionale de t. (ţinute: I în 1973, la Sofia şi II în 1976, la Bucureşti). Dintre tracologi (dacologi) menţionăm: Gr. Tocilescu (Dacia înainte da romani, 1880), Nicolae resemnificare şi abstractizare. Un simbol care îşi schimbă concomitent conţinutul şi forma nu devine un t., ci un simbol nou.

TRANSVALOARE – valoare culturală care îşi schimbă conţinutul sau forma de expresie. T. prezintă două forme deosebite: me-talepsis-ul (valoarea care îşi schimbă conţinutul, păstrându-şi forma de expresie: ex. cultul strămoşilor la popoarele primitive şi la cele evoluate) şi meta-taxis-vd (valoarea care îşi păstrează conţinutul schimbându-şi forma de expresie: ex. frumosul sacru, hieratic şi frumosul profan). În procesul de evoluţie a unei valori, t. reprezintă o treaptă superioară de interpretare axiologică efectuată prin potenţare şi salt calitativ, prin apropiaţie şi diseminare. O valoare care îşi schimbă deodată atât conţinutul, cât şi forma nu devine o t., ci o valoare nouă.

TREPANATIE – operaţia chirurgicală, efectuată îndeosebi asupra craniului uman sau animal, în scopuri profilactice, terapeutice sau magice. T. empirică a fost practicată din epoca neolitică până în evul mediu de magicieni-doctori şi consta în extragerea unui disc (ovoidal, rectangular sau triunghiular) din partea parietală a ţestei umane în vederea prevenirii unor boli reale sau presupuse sau a tratării lor rudimentare. Acelaşi soi de operaţie se efectua pentru aceleaşi motive pe animalele domestice, îndeosebi de păstorii pe oi. Ţ. rituală a fost practicată în acelaşi răstimp de aceiaşi magicieni-doctori în vederea iniţierii sau consacrării celui operat sau prin el a unei funcţiuni colective, comunitare. Studiul t. a început să fie întreprins întâi pe cranii (umane sau animale) extrase din morminte primitive, excavate de arheologi, apoi prin analize osteologice efectuate asupra unor materiale culese de la popoarele retardate. Cercetări sistematice asupra t. pe teritoriul României au întreprins arheologii (C. Nicolăescu-Plopşor), antropologii (Dardu Ni-colăescu-Plopşor), etnologii oi. Dunăre) şi alţii.

TUMULUS (GORGAN) – movilă sau monticul construit în epoca neolitică în scop funerar, ca observator

astronomic sau semn geodezic. În Asia, Europa, America se găsesc asemenea t. cu dublu sau triplu scop. T. din România, din sudul cânipiei miuitene, de-a lungul Dunării sunt construcţii funerare şi totodată geodezice. T. caracterizează un anumit grup de culturi ce ţin de vârsta de mijloc a bronzului în Europa (România, Germania, Jugoslavia, Ungaria, între 1500 şi 1200 î.e.n.). Proprii culhtrii tumulusurilor sunt riturile de înhumare şi ardere, cist-urile şi urnele funerare, tehnica amplasării şi construcţiei t. şi folosirea lor multiplă.

de viaţă şi de muncă, îmbogăţin-clu-şi sensul iniţial, schimbându-şi funcţiunea. Conform concepţiei marxiste t. progresiste intră în compoziţia vieţii economico-politice şi constituie în perspectiva istorică un factor de caracterizare a „specificului fiecărui popor”. V. specific etnic.

TRANSCULTURAŢIE – 1. trecere dintr-o formă de cultură inferioară într-alta superioară, prin contact şi adaptare. Această trecere schimbă structura şi funcţiunea comportamentului cultural a celor ce adoptă t; 2. trecerea de la o formă de cultură la alta prin acculturalie. În acest sens, t. tinde să înlocuiască conceptul de aculturaţie. V. con-cultwaţie, enculturalie.

TRANSHUMANTA – concept care iniţial se referă la „agricultura semiitinerantă” (lat. transhuniare, după interpretarea lui Sim. Mehedinţi), apoi, prin extensiune, la alte ocupaţii similare (păstorit, apicultura etc). Termenul a căpătat o consacrare universală în domeniul creşterii animalelor, mai ales a ovinelor: mişcarea alternativă şi periodică a turmelor pentru păşunat în două zone sau regiuni diferite sub raport climatic, al fâneţelor, apei etc. T. nu se opune sedentarismului, ci este o formă particulară a lui. Nu trebuie confundat cu nomadismul. După amploarea mişcării turmelor la păşune în afara mediului ambiant al aşezării, t. poarte fi redusă, medie şi amplă.

Indiferent de amplitudinea ei t. prezintă caractere

comune pe toate meridianele lumii pentru că: – este o mişcare pastorală ocazională, nu permanentă, care se produce în condiţii social-istorice favorabile; – este o mişcare pastorală generată de păst opritul sedentar, în care se resoarbe ori de câte ori condiţiile social-istorice devin defavorabile; – este o mişcare pastorală de tip pendulatoriâij regulată, cu itinerarii determinate, între zonele accesibile vărării şi iernării, proprii unui păşunât comod şi economic; – este o mişcare profesional-pastorală, nu familială sau comunitară, care antrenează numai păstorii de meserie şi nu pe membrii familiei lor sau pe membrii satului posesor de turme.

TRANSMIGRAŢIE v. migraţie.

TRANSSIMBOL – simbol care în anumite condiţii social-culturale îşi schimbă conţinutul sau forma. T. prezintă două forme deosebite: – ineiasimbol-vi (simbolul care îşi schimbă conţinutul, păstrându-şi forma: ex. crucea ca însemn sacru în mitologiile solare antice şi în religia creştină) şi părăsimbol-vi (simbol care îşi păstrează conţinutul, schimbându-şi forma: ex. soarele figurat printr-o roată la popoarele europene sau printr-o mână deschisă cu degetele răsfirate radiant la popoarele asiatico-europene). În procesul de evoluţie a unui simbol t. reprezintă o treaptă superioară de transfigurare, prin te artificiale (sule, scobitoare, tăietoare, râzătoare, ciocănaşe, toporişti etc.) pe care primii oameni le-au produs, în practica activităţii lor conştiente, în procesul muncii, U. augmentează şi prelungesc forţa fizică a mâinii şi corpului omenesc. Ele apar la începutul cuaternarului şi sunt atribuite inventivităţii lui hovno pithecanthropus. În această fază de dezvoltare nu se face deosebire strictă între u. şi arme. Aceeaşi piesă servea totodată de unealtă şi de armă. După gradul de dezvoltare al u., paleoliticul inferior a fost împărţit în mai multe culturi arheologice*, separate între ele prin diferenţierea u. pentru muncă şi a

celor pentru luptă, denumite mai apoi arme. Diferenţierea s-a accentuat cu timpul şi a dus la specializarea treptată a fi. Primul strat arheologic în care se găsesc u. propriu-zise este „cultura de prund”, atribuită lui Pithecan-thropus erectus şi Zinjantkropţts australopithecus. Caracteristicile acestei culturi sunt: toporaşele de mână (monofaciale), care serveau totodată şi ca arme, denumite ab-bevillene, după tehnica folosită şi localitatea unde au fost descoperite (Abbeville din Franţa). Când aceste toporaşe de mână se complică (devin bifaciale), capătă nume clactoniene, după tehnică şi localitate (Clacton-on-Sea în Anglia). Urme de cultură de prund au fost descoperite şi în România, la Dârjov

(judeţul Olt): toporaşe de mână (bifaciple), lucrate în tehnica ab-bevilleană (cu circa 500.000 ani î.e.n.), la Căpuşul Mic (judeţul Cluj): toporaşe de mână monofaciale lucrate după tehnica acheu-leană (Saint-Acheul în Franţa, cu circa 350.000 ani î.e.n.). U. de silex încep în paleoliticul mijlociu să fie cioplite sistematic după tehnici noi. În paleoliticul superior cioplirea silexului se face prin desprinderea lamelară şi fasonarea prin şlefuire. Odată cu inventarea acestor tehnici noi se dezvoltă şi diviziunea muncii de fabricare au. În cadrul grupului primitiv, care tinde spre specializare evidentă. În epocile ulterioare, mezolitic şi neolitic, procesul de producţie au. se intensifică. Astfel, în neolitic, odată cu organizarea economico-socială a triburilor şi migrarea lor în spaţiu pentru descoperirea de noi resurse de hrană şi lupta pentru acapararea bunurilor naturale obţinute de alte triburi, se produce o nouă diferenţiere a fi. de muncă şi a celor de luptă. Se susţine că omul cromagnpn este cel care a perfecţionat armele pentru luptă corp la corp şi la distanţă. În epocile bronzului şi fierului apar u. metalice a căror morfologie se schimbă, complexitatea creşte şi funcţiunea se perfecţionează. Tot acum se inventează

aparate, maşini şi instalaţii tehnice rezultate din a-samblarea unor u. simple. În orânduirea sclavagistă şi mai apoi u

UCRONIE – teorie proprie filosofici culturii care se referă la fenomenele şi faptele de civilizaţie care s-ar fi putut produce în istoria omenirii ca o consecinţă inevitabilă, dar nu previzibilă a progresului continuu. Termenul u. a fost creat de Ch. Re-nouvier prin parafrazarea celebrei lucrări Utopia (Thomas Morus, De optimo respublicae staţii, deque nova insula Utopia, 1516), care se referă la concepţia unui stat ideal care să fie condus de înţelepţi, să aibă o civilizaţie şi cultură cu instituţii ideale. Prin u., CTI, Renouvier a închipuit o dezvoltare a civilizaţiei şi culturii europene aşa cum nu au fost realizate, dar cum ar fi putut să fie. În această perspectivă s-ar putea spune că, în esenţa lui, conceptul de u. reprezintă o retrognoză istorică a condiţiilor materiale şi spirituale ale progresului civilizaţiei şi culturii umane. E o prognoza răsturnată, asupra unui model socotit ratat, pentru că nu a putut fi previzibil la timpul lui, pentru că omul nu a ajuns să cunoască toate legile evoluţiei istorice, în exercitarea cărora intervin imponderabile ce le fac uneori de neînţeles. Conceptul de u. contravine în esenţa lui teoriei marxiste despre caracterul previzibil ştiinţific al activităţilor umane în cauzele şi efectele lor esenţiale. V. cli-rometrie, prognoză etnologică.

UNEALTĂ – piesă folosită pentru efectuarea unei munci. U. evoluează, în timp, după categoria de muncă şi tehnica adecvată muncii: – 1. prima categorie de u. – pseudouneltele – sunt simple obiecte naturale (beţe, pietre ascuţite, bolovani etc), pe care maimuţele antropoide le-au folosit ca atare, din nevoia de apărare sau pentru vânat; – 2. a doua categorie u. propriu-zise, piese create anume sau obiec

2Î &

stituto de Antropologia Nacionál, Buenos Aires; Section de Antropologia y etnologia, Universidad Na-donai de Cuyo, Mendoza; Institute Etnico del Norte Argentina, Casa Historica de los Mibuin, Saltă; Departamente de Estu-dios Etnograficos y Coloniales, Buenos Aires; Centro de Investigaciones Sociales y Religiosas, Buenos Aires; Instituia Argen-tino de Estudios Patagonicos, Buenos Aires. AUSTRALIA: Departament of Anthropology, University of Sydney; Departament of Aslan Civilfzation, The Australian National University, Canbera; Australian Institute of Aboriginal Studies, Canbera; Australian National Society for the Study of the History of Religious, University of Melbourne. AUSTRIA: Institut fur Völkerkunde, Universităt Wien, Viena; Institut fur Japanologie, Universităt Wien, Viena; Kunsthistorische Gesellsc-haft, Viena; Gesellschaftfur Volkes-kundeatlas în Osterreich, Viena; Osterreichische Ethnographische Geseuschaft, Viena. BELGIA: Institut International des Civilisations Differentes, Bruxelles; Institut Ori-entaliste, Louvain; Institut de sociologie Solvay, Bruxelles; Institut d'Histoire du Christianistne, Bruxelles; Société belge d'Ergologie, Bruxelles; Setninaire de Folklore, Gând; Institut de Sciences Familliales et Sexologie, Louvain; Institut Africaniste, Louvain; Centrum voor Interdisciplinar Anthropologisch Onder Zoek, Louvain; Societi Reyale d'Histoire et d'Archéologie, Tournai; Centrum voor de Studie Van de Mens, An-twerpen. BIRMANIA: Departament of Ancient Liferature and Culhire, Rangoon; International Institut of Advanced Buddistic Studies, Rangoon. BOLIVIA: Istituto de Historia y Folklore, La Paz; Istituto de cultura sociale, Oruro. BRAZILIA: Institute de Ceară. Ceara; Istituto Genealogica Brasileiro, São Paulo; Istituto Historico, Geografico e Etnografica Paranaense, Curitiba; Istituto de Lingvistica e Antropologia Aplicada, Porto Alegre; Centro de Pesquisas Folcloricas, Rio de

Janeiro; Cornissao Nacionál de Folclore, Rio de Janeiro; Istituto de Antropologia e Etnologia de Pară, Belem; Centro le linguagio indiana e cultura, Brasília; Istituto de cultura Mshpanica, Universidad de Bănia; BULGARIA: Etnografskaiea Institut, Sofia. CANADA: Departament a „Anthropology, University of To-ronto; Departament of Anthropology and Sociology, Vancouver; Indian-Eskimo Association of Canada, Toronto. CEHOSLOVACIA: Instituhil de etnologie, Praga; Institutul de etnologie, Bratislava; Institutul de etnologie, Bino; Catedra de etnografie şi folclor. Universitatea din Bino. Societatea Cehoslovacă de etnografie, Praga. CHILE: Estacion Etnologica de Chile, Santiago; Centro de Estudios Antropologicos, Santiago, CIAD: Institut National Tehadien peur Ies Sciences Hu-maines, N'Djamena. CTPRU: E

În cea feudală, maşinile acţionate întâi manual se complică tot mai mult până se ajunge la agregate de maşini, în ateliere special amenajate sau în întreprinderi manufacturiere acţionate hidraulic. Iar în perioada modernă maşinile încep să fie acţionate mecanic, întâi cu energia aburilor, apoi a motorului cu explozie, electric, atomic. U. este un capitol de tehnologie populară sau ştiinţifică, Fr. Engels (Rolul muncii în procesul transformării maimuţei în om, 1876) susţine că trăsătura caracteristică a societăţii omeneşti, prin care aceasta se deosebeşte de ceata maimuţelor, este munca şi confecţionarea U.: „unealta a creat omului posibilitatea de a trăi în cele mai variate condiţii naturale”. Prin u. omul domină natura. Dezvoltarea forţelor de producţie se bizuie pe dezvoltarea uneltelor de producţie. În literatura etnologică română Sim. Mehedinţi (Caracterizarea etnologică a unui popor prin muncă şi uneltele lui, 1920) prezintă de pe poziţii antropogeografice ro-lifl muncii şi al u. În viaţa omenirii. V. ergonomie.

UNITATE ETNICĂ – concept care se referă la partea

constitutivă a unei comunităţi etnice, considerată unitară în structura ei şi uniformă în activitatea ei. U.e. este indivizibilă şi inalienabilă pe plan social-istoric şi evoluează în timp şi spaţiu. În categoria u.e. pentru perioada arhaică, de formare a comunităţilor etnice, intră clanul, fratria, tribul, iar pentru perioada de evoluţie a lor, familia (spiţa de neam), neamul, satul, grupul etnic. Conceptul este analog unităţii sociale.

UNITĂŢI DE CERCETARE ETNOLOGICĂ – instituţii, organe, organisme naţionale şi internaţionale de cercetare ştiinţifică în etnologie sau în ştiinţele contingente etnologiei (istoria cu uncie ramuri ale ei, antropologia, geografia, sociologia etc). Unele din acestea sunt încadrate în institute, centre, comisii şi colective de muncă ce ţin de academiile de stat sau particulare, altele sunt activităţi incluse în catedre, seminarii şi laboratoare ce ţin de universităţi de stat sau particulare. Redăm din inventarul internaţional câteva u.c.e. pentru sesizarea complexităţii şi dinamicii cercetărilor etnologice în ţările care au creat, din secolul al XIX-lea, şcoli, curente şi direcţii ştiinţifice, ca şi u.c.e. apărute în ţările în curs de dezvoltare. V”. instituţie. REPUBLICA AFRICA DE SUD: Institute for the Study of Man, Johannesburg. ALBANIA: Institutii Historise dhei Gjuhesise. Sektori i etnografise, Tirana; Instituti ifolclorise, Tirana. ALGERIAJ Institut a „Etimologie, Alger; Centre de Recherches Anthropologiques Prânistoriques et Eth-nographiques, Alger. ARGENTINA: Sociedad Argentina de Antropologia, Buenos Aires; InEtimologie und Urgeschichte, Berlin; Detitsche Gesellschaft fur Anthropologie, Freiburg; Rheinische Verei-nigung fur Volkskunde, Bonn; Institut fur Anthropologie und Humangenetik, München; Institut fur Völkerkunde, Gottin-gen; Anthropologische Institut, Mainz; Institut fur Anthropologic, Berlin; Anthropologische Institut, Kiel; Seminar fur Etimologie, Heidelberg. GHANA: Institutul de

ştiinţe sociale, Acera. GRECIA: Kentron erevnis Ellinikis, Atena; Aristotelion Panepistimion, Salonic; Istoriki kai Ethvologhikis, Atena; Idrima meletan Cherso-nisou tou Aimoi, Salonic. GUATEMALA: Instuuto de Antropologia e Historia de Guatemala, Guatemala; Instuuto Indigenista National, Guatemala. HAITI: Institut d'Ethnologie de Haiti, Porte-au-Prince; Bureau d'Ethnologie de Haiti, Porte-au-Prince. INDIA: Anthropological Survey of India, Nagpur; Departament of Anthropology, Calcutta University; Departament of Anthropology, University of Delhi; The Indian Institute of World Culture, „Bangalore; The ethnogra-phy and Folk Culture Society, Lucknow. INDONEZIA: Institutul pentru cultura indoneziana, Djakarta. IRAN: Institutul de studii şi cercetări sociale, Teheran; Societatea de cultură veche iraniană, Teheran. IRLANDA: Irish Folklore Conimission, Dublin; Faculties of Arts and Celtic Studies, Cork; Folklore of Irland Society, Dublin; Royal Society of Antiquares of Ireland, Dublin. ISLANDA: Centrul de cercetări antropologice, Reykjavík; Societatea arheologică islandeză, Rey-hjavik. ISRAREL: Facultatea de ştiinţe sociale, Universitatea din Ierusalim; Departamentul antichităţilor şi muzeelor, Ierusalim: Centrul de studii folclorice, Ierusalim; Institutul de studii evreieşti, Ierusalim. ITALIA: Istituto d'Elnologia, Universita di Roma; Instuuto d'Antropologia, Città Universitaria, Roma; Istituto d'Antropologia e Paleontologia, Pisa; Instuuto di Studii Etruschi ed Italiani, Florenţa; Instuuto di Paleontologia Umană, Roma; Instuuto Internazionale delle Arti e del Costume, Milano; Instuuto delle Scienze antropologiche, Universitatea Caligari. JAPONIA: Departamentul de Folclor, Universitatea Tokio; Centrul de etnologie Marină. Tokio; Societatea japoneză de etnologie, Tokio; Departamentul de antropologie socială, Tokio; Departamentul de antropologie culturală, Tokio; Institutul de cultură orientală, Tokio; Laboratorul de

antropologie socială, Tokio; Institutul de studiu al civilizaţiei, Tokio; Departamentul de antropologie culturală, Nara; Societatea japoneză de folclor, Tokio. KENYA: Institutul de arheologie şi etnologie, Nairobi. LIBERIA: Centrul Tubman de cercetare a culturii africane, Cape Mount. MAREA BRITANIE: Royal Anthropological Institute, Londra; Institute of Sotreia Kipriakon Spoidon, Nicosia. REPUBLICA POPULARĂ CHINEZĂ: Institutul de Istorie, Pekin; COLUMBIA: Junta Nacionál de Folclor, Bogotá; Istituto Columbiano de Antropologia, Bogotá; Istituto de Cultura Popular, Bogotá; Istituto de Estudios de Etnologia, Barran-quilla; Faculty of Human Sciences, Bogotá; Istituto de Etnologia, Popayân. CUBA: Istituto de Etnologia y Foh-lore, Havana; Istituto Nacionál de Cultura, Havana; Sociedad de Folklore Cubano, Havana; Sociedad de Estudios Afrocubanos, Havana. DANEMARCA: Institut de Etnologie şi Antropologie, Copenhaga; Selbskabet Dansk Kul-turhistorie, Copenhaga. ECUADOR: Institute Ecuadoriano de Cultura Hispanica, Quito. EL SALVADOR: Istituto Indigenista, Salvador. ELVEŢIA: Institut d'Ethnograpkie, Geaeva; Institut africain, Geneva; Institut d'Anthropologie, Geneva; Società Suisse de Traditions Populaires, Bassel; Geographische-Ethnographische Gesellschaft, Zuricil, Bassel; Antiqua-rische Gesellschaft, Zürich. ETIOPIA: Institutul de studii etiopiene, Addis Abeba; Societatea de etnologie, Addis Abeba. FILIPI-NE: Research Institute for Min-danao Culture, Manila; Istituto de Cultura Filipinese, Manila. FINLANDA: Institutul de etnologie, Turku; Facultatea de etnologie finno-ugrică, Helsinki. FRANŢA: Institut d'etimologie

(Musée de l'Homme), Paris; Institut d'Etimologie et de Sociologie Religie-iise, Paris; Laboratoired Anthropnlogie, Paris; Laboratoire d'Ethnobotanique, Paris; Centre d'Etimologie Française (Musée national des arts et traditions populaires), Paris; Institut d'Ethnologie,

Strasbonrg; Laboratoire d'Etimologie, Paris; Società d'Ethnographie, Paris; Società d'Ethnographie Française, Paris; Soci Ste de Mythologie Française, Beau-vais; Società Française d'Archéo-civilisation et de Folklore, Paris; Società des Africanistes, Paris; Società des Americanistes, Paris; Società dfs études juifes, Paris. REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ: Institut fur Vol-kerkunde, Berlin; Institut fur Volkskunde, Leipzig; Institut fur Völkerkunde, Dresda; Institut fur Volkskunde, Jena; Institut fur Volkskunde, Frankfurt am Oder. REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA: Institut fur Volkskunde, Frankfurt am Mein; Seminar fur Deutsche Volkskunde, Göttingen; Seminar fur Volkskunde, Kiel; Institut fur Volkskunde, München; Seminar fur deutsche und vergleichende Volkskunde, München; Deutsches Volks-liedarchiv, Freiburg; Volkskund-liches Seminar der Universităt, Münster; Volkskundiches Seminar der Universităt, Bonn; Institut fur mitteleuropăische Volks-fovschung, Marburg; Ludwig Uh-land Institut fur empirische Kul-turwissenschaft, Tübingen; Berli-ner Gesellschaft fur Antropologie, cano, Madrid: Istituto de Estu-dios Ibericos y Etnologia Va-lenciana, Valencia; Facultad de Etnologia, Universidad de Madrid; Laboratorio de Antropologia, Universidad de Barcelona; Seminario de Historia Primitiva, Madrid; Sociedad Española de Antropologia, Etnografia y Preistoria, Madrid. SRI LANKA: Academia Buddistă, Kolamba; Societatea teosofică, Kolamba; Societatea paleolitică, Kolamba. S.U.A. Departament of Anthropology la universităţile din New York, Washington, Berkley, Michigan, Texas, Illinois, Chicago, Tucson, Wisconsin, Hawaii; Office of An-tkropology Sniithsonian Institution, Washington; Folklore and Folk-life Program, Philadelphia; Research Institute for Study of Man, New York; Institute for Cross-Cultural Research, Washington; Bureau of American Ethiâology, Washington; Wenner-Gren Foundationfor Anthropological

Research, New York; Center for Study of Comparative Folklore and Mythology, Los Angeles. SUEDIA: Facultatea de etnologie, Universitatea din Stockolm. TUNISIA: Centre National des Aris et Traditions Populaires, Tunis. TURCIA: Catedra de antropologie şi etnologie, Universitatea din Ankara; Catedra de antropologie, Universitatea din Istanbul; Institutul central de cercetare a culturii turce, Ankara; Institutul de turcologie, Istanbul; Societatea de folclor turc, Istanbul. UNGARIA: „Nipraizi Kutaio

Csoport, Budapesta; Societatea ungară de etnologie, Budapesta; Societatea ungară de etnografie, Budapesta; Societatea ungară de folclor, Budapesta. U.R.S.S.: Institut etnografii im. Mikluho Maklaia, Moscova; Institut arheologhii e etnografii, Erevan; Institut iskustra, etnografii i folkloristiki, Minsk; Institut istorii, arheologii i etnografii, Tbilisij Institut istorii, arheologhii i etnografii, Alma Ata; Institut antropologhii i etnografii, Leningrad. URUGUAY: Institute Uruguayo de Cultura Brasilena –, – Montevideo-Instituto Historico y Geogrdfico del Uruguay, Montevideo; Departamento del Folklore, Universidad Montevideo; VENEZUELA: Istituto de folklore, Caracas; Sociedad Inter-americană de Antropologia y Geografia, Caracas. ZÂMBI A: Departament of the Humanistics and Social Sciences of Zatribia, Lusaka.

UTOPIE – imagine complexă a unei societăţi ideale (perfecte, unitare, armonice) sub raportul modului de viaţă şi al formelor de cultură şi civilizaţie. În această accepţie u. poate fi retrospectivă (când se referă la imaginea unei experienţe intelectuc Je trecute pentru a surprinde tipul de fantezie creatoare în cugetarea social-culturală) şi poate fi prospectivă (când se referă la rezultatele anticipării teoretice a unei societăţi viitoare, cu sau fără suport istoric în realitatea previzibilă supusă unei evoluţii permanente).

cial Antkropology, University of Oxford; Folklore Society, Londra; Royal African Society, Londra; Gvpsy Lore

Society, Liver-pool. MEXIC: Istituto Nacionál de antropologia e Historia, México; Faculta de Estudios de Jâistoria Etnica, México; Istituto Indigenista Interamericano, México; Istituto Nacionál Indigenista, México; Centro de Intiestigationes Sociales y Religiosas, México; Mission ArcMolo-gique et Ethnologique Française au Mexique, México; Sociedad Mexicana de Antkropologia, Museo Nacionál, México. NICARAGUA: Istituto Indigenista Nacionál, Managua. NORVEGIA: Facultatea de etnologie, Universitatea din Oslo. NOUA ZEELANDĂ: Departament of Anthropology, University of Otago, Otago; Auckland Institute and Museutn, Auckland; Faculty of Anthropology, Universitatea Wellington. OLANDA: Institutul de Antropologie culturală, Leiden; Institutul de studii sociale, Haga; Institutul regal de lingvistică şi antropologie, Leiden; Institutul regal tropical, Amsterdam; Societatea antropologică olandeză, Amsterdam. PANAMA: Faoultad de Antropologia, Universitatea Panamá; Contission Nacionál de Ar-cheologia y Monumentos Histori-cos, Panamá. PARAGUAY: Academia de la Lengua y Cultura Guaranaies, Asunción; Centro de Estudios Sociales-Religiosos, A-snnción. PERU: Istituto de Estudios Etnologicos, Lima; Istituto di Etnologia y Archeologia, Lima; Istituto Peruano de Cultura Hispanica, Lima; Centro Peruano de Cultura Hispanica, Lima. POLONIA: Instytut istorii hultuvy materialnej, Polska Aka-detnia Nauk, Varşovia; Polska Sztuka Ludowa, Varşovia; Wro-câaw; Zaklad Etnografii, Lodi. PORTUGALIA: Instihtlo Portu-gues de Arqueologia, Historia e Etnografia, Lisabona; Centro de Estudos de Etnologia Peninsular, Lisabona; Centro de Estudos d? Antropobiologia, Lisabona; Centro de Estudos de Antropologia Cultural, Lisabona; Istituto Aţoriano de Cultura, Ponte Delga-da (Azore); Istituto de Antropologia „Dr. Mendes Correa”, Porto; Sociedad portuguesa de Antropologia e Etnologia, Porto. ROMÂNIA: Institutul de

cercetări etnologice şi dialectologice, Bucureşti; Institutul de istoria artei, Bucureşti: Institutul de arheologie, Bucureşti; Comisia de antropologie şi etnologie a Academiei R.S.R., Bucureşti; Subcomisia de antropologie şi etnologie, Cluj-Napoca; Subcomisia de antropologie şi etnologie, Iaşi; Cercul de etnologie, Craiova; Cercul de etnologie, Timişoara; Grupul de cercetări complexe „Porţile de Fier” al Academiei R.S.R. (Î964 – 1972); Catedra de folclor, Universitatea Bucureşti; Catedra de artă populară, Institutul de arte plastice, Bucureşti. SENEGAL: Institut de l’Afrique nouvelle, Dakar. SPANIA: Istituto de Cultura Española, Madrid; Istituto de Estudios Afri-V

VENUS – denumire metaforică atribuită unor figurine şi statuete de femei din epoca paleolitică, socotite, pe de o parte, că reprezintă tipul frumuseţii, al feminităţii primitive (forme gracile, steatopigiste etc.) şi, pe de altă parte, că reprezintă iconografia simbolică a unor aspecte ale religiozităţii primitive specifice matriarhatului (fecunditatea, fertilitatea etc). Figurinelor şi statuetelor acestora li s-a dat numele după localităţile în care au fost descoperite sau după orizontul cultural căruia aparţin: V. din Brassempouy, V. din Grimaldi, V. din Wilendorf, V. din Lespuge, V. din Laussel, V. din Abri-Pa-tand, V. din Sireuil etc. V. artă primitivă, artă preistorică.

VIZIUNE – concept rare se referă la: 1. O stare caracteristică sau specifică anumitor forme şi genuri de manifestare culturală (creaţie, recepţie, consum cultural). Din acest punct de vedere, în psihologie v. exprimă caracterul diferenţial al percepţiei vizuale şi al reprezentării plastice sau intelectuale. Psihologia analizează atât formele individuale ale v. cât şi pe cele colectiv-comunitare. Cu formele individuale ale y. se ocupă psihologia artei, „psihopatologia artei”, „psihanaliza artei”, cu formele colective ale v. se ocupă psihologia popoarelor,

istoria artelor, critica artistică şi etnoestetica. V. realităţii concrete este deosebită după obiectiv, după gradul de intensitate şi putere de expresie plastică. În etnologie şi în sociologia culturii, v. exprimă o modalitate particular-etnică de a recepta realitatea social-culturală şi de o concretiza în contextul unor opere globale sau parţiale de civilizaţie sau cultură. Aceste ştiinţe clasifică v. după caracterul ei creator în: v. imaginativă şi în V. intelectuală. V. imaginativă

U. prospeetk a a devenit un gen literar de tip viitorologic asupra societăţii ideale pe măsura sesizării coordonatelor ei, a sistematizării problematicei contingente şi a forţei de proiectare prin scris. Există o străveche tradiţie literară au. care începe din antichitatea clasică. Teoretizarea, descrierea şi literaturizarea societăţilor utopice încep cu Platon (Stalul), continuă cu Campanella (Cetatea Soarelui), capătă statut conceptual universal-va! abil cu 1 homas Morus (De optima respublica stătu deque nova insula Utopia, 1566), se extinde cu Bacon (Atlantida), cu Swift (Insula Lapnta din Călătoriile lui Gulliver), cu Saint Simon (Falansterul) etc. Modelele create de utopişti (în povestirile lor fantastice, în romanele de ficţiune ştiinţifică, în satire şi poeme extravagante despre popoare mirifice) sunt indicative în istoria culturii pentru gradul de anticipaţie a noului, pentru reprezentarea ideativă a evoluţiei probabile sau dezirabile a societăţii, pentru actualizarea şi politizarea continuă a formelor pe care trebuie să le ia societăţile utopice. Din acest punct de vedere trebuie urmărit raportul dintre ti. şi tradiţie, comparativ cu raportul dintre u., inovaţie şi prognoză. Aceasta pentru că, în general, lucrările consacrate u. Încearcă să împace dinamismul evoluţiei sociale cu statica principiilor etico-juridice considerate imanente. O atenţie deosebită acordă acestei probleme Karl Mannheim (Ideology and Utopia, 1936); H.C. Balony

(Ancient utopies, 1956); K. Kereny (Vom sinn der Utopie, 1984); H. Braunerţ (Theorie, Ideologie und Utopie, 1936) etc. V. ucronia.

UZANŢĂ – 1. regulă de comportare social-culturală stabilită de tradiţia istorică; 2. formă pasivă a oricărui obicei. U. este sinonimă, parţial, cutumei*, cu care uneori a fost confundată. U. e mai puţin restrictivă în societate şi mai puţin integrată în complexul cultural din care face parte. V. datină, cutumă, obicei.

DICŢIONARELE ALBATROS

X

XEIRONOMIE – limbajul gesturilor şi mişcărilor integrate în pantomimă. Termen sinonim coregrafiei. V. emacoi-egmfie.

XENOFIL – cel care ara buna sentimente faţă de străini; „cosmopolit.

I!

1J) – Dicţionar de etnologie modelează morfologic realitatea social-culturală, iar v. intelectuală modelează axiologic conţinutul şi esenţa realităţii social-culturale. În structura ei generală v. imaginativă este „stenică” (optimistă) sau „astenică” (pesimistă), dinamică sau contemplativă, retrospectivă sau prospectivă, angajată sau dezanga-jată. Unii din cei care au folosit v. imaginativă în lupta de revendicare social-politică au fost calificaţi de contemporani ca vizionari şi totodată ca utopişti. În antichitate au fost utopişti Platon (Republica) şi Aristotel (Politica), pentru perioada feudală Thomas Morus (De optinio Respublicae Stătu), Campanella (Cită del Sole), Cabret (Voyage en Icarie) etc. Pentru epoca modernă Fr. Engels face distincţia între utopia filosofică şi socialismul utopic. El a stabilit în ce constau esenţa şi limitele utopiei filosofice promovate de socialismul utopic a lui Saint Simon, Ch. Fourier şi alţii, în raport cu socialismul ştiinţific elaborat de Karl Marx. În structura ei generală V.

intelectuală calchiază unele trăsături psihice ale v, imaginative. Prezintă însă o varietate indefinită de forme culturale din care menţionăm: v. etică, v. metafizică, v. mistică, v. teologică. Etnologia surprinde, analizează, şi integrează în studiul concepţiei despre viaţă şi lume structura etnică a v. imaginative şi intelectuale, şi prin ele determină trăsăturile particulare ale operelor de civilizaţie şi cultură ale unor epoci. Pentru analiza concretă a v. şi a tipurilor umane care o vehiculează se întreprind cercetări de etnometyie* specială. S-a ajuns să se constate în ce măsură cele două forme de v. intră în compoziţia specificului etnic şi a personalităţii creatoare a unei comunităţi etnice. Trăsăturile culturale promovate de v. se referă la: a. particularităţile modului de existenţă (structura socială şi producţia, tehnologia muncii etc.); î>. conştiinţa cultural-istorică (sinteze integratoare ale diferitelor forme de v. relativă la viaţă, economică, social-politică etc.); c. concepţia tradiţională despre viaţă şi lume a unei comunităţi etnice (magică, mitologică, religioasă, artistică, ştiinţifică). Prin v. se mai înţelege şi capacitatea unei ştiinţe de a imagina noi obiective de cercetare a realităţii, noi probleme de investigaţie ştiinţifică şi de a proiecta în viitor ca ideal aceste obiective şi probleme astfel încât să se întrevadă din plin resursele ei teoretice şi aplicaţiile respective, mesajul ei social-istoric. Cercetări asupra v. tradiţionale a culturii româneşti au întreprins: Ovidiu Papadima (Viziunea românească a lumii, 1941), Liviu Rusu (Viziunea lumii în poezia noastră populară, 1967).

din Paris. Z. cuprinde un cerc împărţit în 12 segmente corespunzătoare celor 12 constelaţii, un ansamblu de simboluri zodiacale. Z. a fost folosit şi este încă folosit de astrologi pentru pseudo-previziuni asupra timpului şi pentru ghicit destinul oamenilor.

ZONĂ – termen care în etnologie desemnează: – 1. O

porţiune sau un fragment dintr-un teritoriu, determinat pentru o categorie de fenomene sau fapte şi care îndeplineşte o anumită funcţiune în contextul din care face parte integrantă; – 2. O unitate de comportament etnic în domeniul unei manifestări sau creaţii social-istorice, care caracterizează o parte dintr-un popor sau naţiune, în primul sens z. poate fi: – ecologică, o parte dintr-un teritoriu caracterizat prin anumite calităţi distincte, referitoare la viaţa unei specii vegetale sau animale, ori la un anumit mediu ambiant uman; – de agrement, o parte dintr-un teritoriu afectat repausului fizic, activităţilor Indice şi de divertisment; – urbană, parte de teritoriu ce ţine sau intră în perimetrul unui oraş; – de tranziţie, teritoriu neutru ce face legătura între două z. distincte funcţional. În al doilea sens, z. poate fi legată de forme globale sau parţiale de civilizaţie sau cultură privite ca unităţi de comportament etnic. V. arie de civilizaţie, arie de cultură, zonă etnografică, zonă de artă populară, zonă folclorică.

ZONĂ DE ARTĂ POPULARĂ – 1. parte dintr-un teritoriu etnic, determinantă pentru fenomenele sau faptele de artă populară, care îndeplineşte o funcţiune diferenţial-specifică în contextul teritorial din care face parte integrantă; 2. unitate de comportament etnic, bazată pe forme particulare de creaţie artistică populară tradiţională, proiectată într-un spaţiu geografic limitat. În compoziţia unei z.d.a.p. intră pe lângă fenomene şi fapte de artă populară şi relicte, artistice din paleoarta sau arhear a locală Structura, funcţiunea, varietatea şi dinamica z.d.a.p. sunt omologe cu cele ale zonei etnografice* şi zonei folclorice*, cu care de altfel face corp comun în contextul unei zone etnice. V. zonă.

ZONĂ ETNOGRAFICĂ – î. parte dintr-un teritoriu etnic, determinantă pentru fenomenele şi faptele de civilizaţie, care îndeplineşte o funcţiune diferenţial-

specifică în contextul teritorial din care face parte integrantă; 2. unitate de comportament etnic bazată pe forme particulare de civilizaţie tradiţională, proiectată într-un spaţiu geografic determinat, în compoziţia unei z.e. intră: un grup limitat de activităţi şi capacităţi tehnice de muncă adaptate mediului ambiant, un ansamblu unitar de elemente şi aspecte de civilizaţie create în acest mediu, un centru de polarizare şi de difuziune a civilizaţiei locale, unde nu se produc impacturi şi abia ajung ecourile.

z

ZADRUGĂ – nume dat unei „familii multiple” de tipul comunităţii domestice tipice în Jugoslavia. Ceea ce caracterizează z. este comunitatea agricolă realizată prin asociere voluntară a mai multor familii din aceeaşi localitate. Asupra genezei z. s-au emis două ipoteze: – 1. z. a fost la origine o familie mare în compoziţia căreia intra un nucleu familial bine definit, cu rudele şi neamurile lui. Această formă de z. Îngloba în compoziţia ei câteodată 3 – 5 generaţii de membri ai familiei, îşi avea reşedinţa uneori în aceeaşi gospodărie lărgită, era condusă de persoana cea mai vârstnică, producţia şi consumul bunurilor realizate erau comune, modul de viaţă era determinat de puternice tradiţii de coeziune familială; – 2. z. În forma ei mai evoluată, de asociere voluntară a mai multor familii din aceeaşi localitate derivă din Z. – familie mare. Z. ca familie multiplă este alcătuită dintr-un număr indefinit de familii fără legătură între ele, îi să asociate prin conducere şi interese economice. La baza acestei forme de z. se află proprietatea teritorială comună, muncă egală pentru toţi membrii asociaţiei şi repartiţie egală e bunurilor realizate. V. familie.

ZODIAC – (oStai-co; – sferă cerească) reprezentarea constelaţiilor prin alegorii zoomorfe (berbecul, taurul,

peştii etc), antropomorfe (gemenii, fecioara, vărsătorul etc.) sau skeumorfe (lira etc.) sau prin simboluri particulare (semne zodiacale), ale căror semnificaţii diferă după raporturile care se stabilesc între aceste reprezentări şi unele astre din constelaţiile ce le-au provocat. Originea z. e babiloniană. Cel mai vechi z. care s-a păstrat este cel din Dendora (Egipt), conservat în prezent în muzeul Louvru

II

PERSONALITĂŢI

contaminările şi influenţele periferice. Ca unitate de comportament etnic, z.e. este dinamică şi mobilă. Ea pulsează în timp şi se extinde în spaţiu, după ceritrul de gravitate al activităţilor ei materiale. S-au determinat două forme de z.e.: o formă care include şi acoperă, mai mult sau mai puţin, întregul sistem de comportament etnic bazat pe civilizaţia tradiţional-locală (ex. zonă agricolă, pastorală, viticolă etc); şi altă formă care include şi acoperă numai un aspect particular sau configuraţia unei probleme de civilizaţie (ex. zona caselor de lemn, zona ţesutului de lut, zona maramei de boran-gic etc). Z.e. trebuie înţeleasă ca parte integrantă a unei unităţi etnice comportamentale, lărgite, care este regiunea etnografică. Mai multe z.e. similare în conţinut alcătuiesc o regiune etnografică (ex, în contextul regiunii etnografice Transilvania intră mai multe z.e. numite în limbaj popular „ţări”: Ţara Bârsei, Ţara Oltului, Ţara Haţegului, Ţara Oaşului etc). Conceptul de z.e. nu poate fi înţeles fără corelaţia cu conceptele: sortă folclorică* şi zonă de artă populară. De aceea este omologă acestora în contextul unei zone etnice. Între ariile de civilizaţie şi cele de cultură ale unei z.e. pot exista ne concordanţe geografice. O unitate comportamentală etnică poate aparţine unei zone de civilizaţie şi altei zone de cultură. V. etnologie regională, regiune etnografică.

ZONĂ FOLCLORICĂ – 1. parte dintr-un teritoriu, determinantă pentru fenomenele sau faptele de folclor, care îndeplineşte o funcţiune diferenţial-specifică în contextul teritorial din care face parte integrantă; 2. unitate de comportament etnic bazată pe forme particulare de cultură tradiţională (literatură, muzică, coregrafie), proiectată într-un spaţiu geografic limitat. În compoziţia unei z.f. intră elemente şi aspecte de cultură populară contemporane, precum şi reminiscenţe folclorice. Structura, funcţiunea, varietatea şi corelaţiile z.î. sunt adesea omologe cu cele alo zonei etnografice* şi zonei de artă populară*, cu care de altfel face corp comun în contextul unei zone etnice. V. zonă.

ZOOMORF – 1. În mitologie, reprezentare animalieră a unei divinităţi, semidivinităţi sau demon, fie în întregime, fie numai printr-o anume parte metamorfozată (cap, corp, picioare etc.) în vederea sugerării unui simbol sau alegorii; 2. (în artele plastice), motiv decorativ, compus din reprezentări animaliere. V. bes-tiar.

A

AARNE, Antti – folclorist finlandez (5 dec. 1867, Pori – 5 febr. 1925, Helsinki). Studiază folclorul la Universitatea din Helsinki. Doctor în folclor. Docent şi profesor la catedra de folclor comparat de la Universitatea din Helsinki. Exponent al şcolii finlandeze de folcloristică şi al metodei istorico-geografice de cercetare a folclorului, metodă iniţiată de Kaarle Krohn. Autor al indexului tipologic de clasificare a basmelor populare, revăzut şi dezvoltat de Stith Thompson, care devine curând celebru şi imitat în acest domeniu. Folcloriştii din lumea întreagă l-au luat drept model de urmat în clasificarea basmelor naţionale.

BIBL.: Vergleichende Mărchen-forschungen (1907); Verzeichnis der Mărchentypen (FFC, 1910); Die Zaubergaben (1911); Finnische Mărchenvarianten (1911);

Leit-faden der vergleichenden Mărchen-forschung (FFC, 1913); Die Tiere auf der Wandeschaft (FFC, 1913); tjbersicht der Mărchenliteratur (FFC, 14, 1913); Der tiersprach-kundige Mann und seine neugie-rige Frâu (FFC, 15, 1914); Schivănke uber Schwiegersohn (FFC, 22, 1915); Der Mann aus dem Paradiese (FFC, 23, 1915); Der reiche Mann und sein Schwiegersohn (FFC, 23, 1916); (în preluc. lui Stith Thompson) Types of the Folktale în World literature (1928); Die magische Flucht (FFC, 92, 1930).

REF.: Kaarle Krohn, Anttrăarne (FFC, 64, 1926).

AFANASIEV, Alexandr Nâkola-evici – istoric, istoric literar şi folclorist rus (11 iul. 1826 – Bogucearî, gubernia Voronej – 23 oct. 1871, Moscova). Studiază dreptul la Universitatea din Moscova. Reprezentant al şcolii mitologice în studiul basmelor. Publică cea mai masivă colecţie de basme, legende şi poezii populare ruseşti.

BIBL.: Russkie satiriceskie jur-nalî, 1769 – 7774 godov (1859); Poeticeskie vozzrenia slavian na prirodu (1866 – 1868); Narodnie russkie skazhi (8 volume, 1855 – 1864); Narodnie russkie leghen-di (1859, publ. 1914); Zavetnle skazki (1886).

REF.: A.N. Papin, Istoria rus-skoi etnografii (1891); N.A. Do-broliubov, Narodnie russkie skas-ki (1962); M.K. Azadovski, Istoria russkoi folkloristiki (1958).

AFSHAR NADERI, Nader – sociolog şi etnolog iranian (n. 22 iul. 1926, Mashhad). Licenţiat în pedagogie şi filosofie la Universitatea din Teheran (1954 – 1958). Doctor în ştiinţe sociale (1960) şi etnologie (Paris.

BI BL.: Die afrikanisclien Mu-siMnsirumente (1901); Religion der ifatwrqlker (K>24); Kiilturkreise und Kullurschichten în Afrika (1905); Verbreitung und Form der Toiemismen în Afrika (1915); lb und Seelenglaube bei

TOG g afrikanischen Völkern (1918).

REF.: W. Hirschberg, Das Werk Bernard Ankermanns (1938).

AN'UCIN, Dmitri Nikolaevici – antropolog, etnolog şi arheolog rus (28 aug. 1843, Petersburg – 4 iun. 1923, Moscova). Studii de antropologie, arheologie şi geografie! a Universitatea din Moscova (1867). Profesor de geografie (1884) şi de antropologie (1890) la Universitatea din Moscova. Membru al Academiei Ruse de Ştiinţe (1896). Creează, pe lângă Universitatea din Moscova, Muzeul de antropologie (1922), catedra de antropologie (1919) şi Institutul de antropologie (1922). Organizează cercetări complexe (1890, 1894, 1895) în zonele puţin cunoscute de la izvoarele Alolgăi, Dvinei şi Niprului, precum şi în zona marilor lacuri fluviale ale Rusiei. Paralel cu studiile referitoare la influenţa mediului geografic asupra omului, A. studiază şi influenţa omului asupra mediului geografic. Editează şi redactează revistele: Etnogra ficeskoe obozrenie (1899); Zenilevedenie (1894); Russki antropologiceslii jurnal (1900).

BIBL.: K istorii omahomlenia O Sibiriu de Ermaha (1890); K istorii iskusstra i verovanii u Prinralskoi vudi (1899); O Drevnem luke i strelah (1887).

REF.: Dmitri Nikolaevici Anu-cin antropolog i gheograf (1843 – 1923, 1941); Ş.P. Tolstov, Dmitrii Nikolaevici Amtcin etnograf (1947).

APOLZAN, Lucia – socio-etnograf român (n. 15 febr. 1911, Sibiu). Studiază geografia şi istoria la Universitatea din Cluj (1934). Participă la cercetări sociologice în Munţii Apuseni (1939). Doctor în etnografie (1943). Preocupările L.A. se concentrează asupra aşezărilor, gospodăriilor, industriei casnice, artei textile şi portului popular. A adus o contribuţie substanţială la studiul satelor-crânguri (izolate culturale) din Munţii Apuseni şi zona Porţile de Fier. Abordează de pe o poziţie istoristă actuală studiul etnogenezei şi al evoluţiei fenomenelor şi faptelor de civilizaţie şi cultură sătească.

BIBL.: Portul şi industria casnică textilă în Munţii

Apuseni (1944); Sate-cnnguri din Munţii Apuseni. Observaţii asupra aşezărilor sociale (1945); Observaţii asupra ocupaţiilor agricole în Munţii Apuseni (1943 – 1945); Cercetări etnografice în Munţii Apuseni (1939 – 1942); Sate, oraşe şi regiuni cercetate de Institutul Social Român (1945); Consemnări etnografice despre două aşezări din zona preorăşenească a Orşovei, în A-tlasul complet „Porţile de Fier”, (1972).

1960). Profesor de antropologie la Universitatea din Teheran (din 1965), Director al Institutului de cercetări şi studii sociale al Universităţii din Teheran. Cercetările de sociologie şi etnologie ale lui A.N.N. se bazează pe analiza structurii sociale şi a sistemului de producţie, pe analiza structural-funcţională a formelor de viaţă socială, pentru a releva problemele particulare ale civilizaţiei şi culturii iraniene; privite din perspectiva istoriei contemporane.

BIBL.: Evaliiation of Directei Social Change (1966); The Ta-yebi Tribe (1968); The Settlement of Notnads: Jts Social and Economic Implications (1971); Socio-economic Impact of Land Reform, Rural Cooperaţi ves and Farm Cooperations in Iran (1971).

ALPATOV, Mihail Vladimirovici – istoric de artă sovietic (n. 10 dec. 1902, Moscova). Studiază istoria artei la Universitatea din Moscova. Lector la Institutul de arte frumoase din Moscova (1925). Profesor la Universitatea din Moscova (din 1943). Membru al Academiei de arte frumoase (1954). Artist emerit al RSFSR, BIBL.: (în colab. cu Oskar Wulff) Denkmăler der Ikonen-malerei (1925); (în coaab… cu N. Burnow) Geschichte der altnis-sischen Kunst (2 vol. 1932); Arta italiană în vremea lui Danie şi Gioito (1939); Russian Impact on Ari (1950); Geschichte der Kunst (2 vol.: I, 1960, II, 1964). Eseuri de istoria artei (1964).

AMZULESCU, Alexandru – folclorist (n. 4 dec. 1921, Valea Ştan-ciului-Dolj). Licenţiat în litere, Universitatea

Bucureşti (1942). Cercetător ştiinţific la Institutul de folclor (din 1950), apoi la Institutul de etnografie şi folclor şi în prezent Institutul de cercetări etnologice şi dialectologice. Doctor în folcloristică (1967). Şeful sectorului de folclor în Institutul de cercetări etnologice. Secretar de redacţie, redactor adjunct al „Revistei de etnografie şi folclor”. Coordonator al „Colecţiei naţionale de folclor”.

BIBL.: Doine, cântece, strigături (1955, în colab. cu Gh. Ghiţă); Vechi cântece de vitejie (1956, în colab. cu Gh. Ciobanu); Voinicii, Balade populare prelucrate (1956); Balade populare româneşti (antologie, vol. I-III, 1964); Cântece bătrâneşti (1964, în colab. cu Paula Carp).

ANKERMANN, Bernard – etnolog german J4 feb. 1885, Ţa-piau – 26 oct. 1943, Berlin). Studii de antropologie (1905). Director la Museum fur Völker-kunde din Berlin (1909) şi la Afrika-nische Abteilung (1911). Întreprinde expediţii în Africa, îndeosebi în Camerun. Alături de Clark Wissler şi Fritz Grăbner este fondatorul „Kulturhistoris che Scimle” din Viena. Iniţiatorul metodei difuzioniste. îl preocupă studiul regiunilor culturale, al complexelor culturale şi al căilor naturale şi artificiale de difuzare a culturii.

BI BL.: Leccioiies del Cnrso Musica Folklorica de Cuba (1947); Didactica de la Musicograjia (1949); EI Paso de Elementos por el ploklore Mttsical Cub an o (1952); Pantomimas y bailes en el folklore de Cuba (1961); Ensayo sobre la influencia africană en la Musica de Cuba (1959); Elebuia: una divinidad de la Santeriu cu-bana (1962); Musica Folklorica Cubana (1962).

ARNAUDOV, Mihail – etnolog, folclorist, istoric al culturii populare bulgare (5 oct. 1878, Ruse – oct. 1975, Sofia). Studiază filologia slavă la Universitatea din Sofia (1898). Se specializează în filologia slavă şi indianistică la Leipzig şi Berlin (1898 – 1900), la Praga (1903 – 1 & 08), la

Paris şi Londra (1908 – 1909). Doctoratul la Paris (1908). Profesor universitar (1914 – 1918; 1919 – 1944). Titular al catedrei de istorie comparată de la Universitatea din Sofia (1928 – 1944). Rector al Universităţii din Sofia (1935 – 1936). Membru al Academiei de ştiinţe (1929) şi ăl mai multor institute străine (din Lvov, Budapesta, Heidelberg, Münster etc). M.A. subsumează etnografia şi folcloristica „ştiinţei poporului”. El este un etnolog complex, care combină în cercetările lui metoda comparatist-istorică cu cea psiâiologico-antropologică şi geografică în cercetarea domeniilor culturii populare.

BIBL.: Proizhod i rodina na starobălgarskia ezik (1S98); Băl-garskite narodni prihazki (1905); Studii vărhu bălgarskite obredi i legliendi (1912); Nestinarite, kulterite i rusalkite (1912); Folklor ot Elensko (1913); Obiceia i pesni ot Istocina Trakia (1913); Bălgarskite narodniprasniţi (1916); Vgradena nevesta (1920); Nacen-kite na bălgarskata narodouka (1921); Vearna Ui heveapna Gru-iuvifa (1924); Raztvet na bălgar-shata narodouka (1928); Bălgarskite svafbeni (1931); Iz minaloto na Kotel (1946); Baladni tnotivi v narodnata pesen (1964); Obi-ceai prin rajdane (1969); Maghi-ceski obredi i miticeski verovania u dneşnite bălgari (1969).

B

BACHOFEN, Johann Jakob – 1887, Basel). Studiază dreptul jurist, istoric şi etnolog elveţian la Basel, Berlin şi Göttingen. (22 dec. 1815, Basel – 25 nov. Profesor de drept roman la Ba-ARBORE, Alexandru – istoric şi etnograf român (20 iun. 1890, Cogeasca, Iaşi – 20 nov. 1953, Bucureşti). Studiază dreptul la Iaşi (1910), istoria la Bucureşti (1914). Profesor de liceu (1916). Întreprinde cercetări de teren, îndeosebi în Dobrogea, şi studii de etnoistorie asupra românilor în general şi naţionalităţilor conlocuitoare din Dobrogea.

BIBL.: Din etnografia Dobrogei. Contribuiţi la

aşezările tătarilor şi turcilor (1920); Încercare de reconstituire a trecutului românilor din Dobrogea (1922); însemnătatea cercetărilor etnografice pentru cunoaşterea poporului român (1929); Informaţii etnografice şi mişcări de populaţie în Basarabia şi Dobrogea în veacurile X VIII şi XIX, cu specială privire la coloniile bulgăreşti din aceste regiuni (1929); La culture roumaine en Dobrodja (1939).

ARENSBERG-MAYNADIER, Conrad – antropolog american (n. 12 sept. 1910, Pittsburg, Pennsyl-vania). Studiază la Academia Snadyxide din Pittsburg, la Colegiul şi Universitatea Harvard (1931 – 1938). Profesor şi Preşedinte al „Departament oi sociology and Anthtropology” de la Colegiul Brooklyn (1943 – 1946), Universitatea Columbia (1953). Întreprinde cercetări de antropologie în Irlanda (1934 – 1937), Japonia (1944 – 1946); consilier al UNESCO la Institutul de Ştiinţe sociale din Köln (1951 – 1952). Membru fondator al Societăţii de etnologie aplicată. Editează revista Human Organization (1946 – 1951). E preocupat în studiile sale de problemele antropologiei sociale. Unul din fondatorii cantinietriei.

BIBL.: The Irish Couniryman (1937); Industry and the Commu-nity (1942); Research Relaţion-ships and Cultural Differences (1958); The American Family in the Perspective of Culture (1960); The Old World Peoples: The Place of European Cultures în World Ethnography (1963); Cultural Change and Cultural Evolution (1968); Introduction to Culture Change în an Intertribal Market (1968); Retrospect în Song and Culture: A Staff Report of the Cantometrics Project (1968).

ARGELIERES, Leon – etnolog şi etnomuzicolog cubanez (n. 7 mai 1918, Havana). Studiază etnografia cu Fernando Ortiz şi folclorul cu Maria Muñoz de Quevedo la Universitatea din Havana (1943 – 1947); compoziţia şi pedagogia muzicală la Conservatoarele din Havana (1949) şi Santiago de Cuba (1951). Director al „Departamentului

de folclor” din Cuba (1959 – 1961). Profesor la Şcoala de litere şi arte a Universităţii din Havana (din 1968). Studiile de etnomuzi-cologie cubaneză ale lui L.A. se referă îndeosebi la cântecele rituale calendaristice sau funerare ale negrilor şi metişilor, la pantomimele şi carnavalurile folclorice ale cubanezilor.

Paraguay. Conduce secţia de etnologie a Muzeului din São Paoio (din 1946).

BIBL.: Indian erstudien în novd-ostlichen Chaco (1931); Ensaios de Etnologia Brasileira (1939); Dicionario de Etnologia e Sociologia (1939); Os Tapirapă (1944); Landas dos Indios de Brasil (1946); The etimologicul Study of the Brasilian Indian (1955); Die Juaguarwilttnge (1958).

BARABĂS Jeno – etnograf maghiar (25 mart. 1920, Bode-Zala). Studiază filosofia, geografia şi etnografia la Universităţile din Pécs şi Budapesta. Doctor în etnografie (1947). Muzeograf la Budapesta, profesor de etnografie la Universitatea din Budapesta. Iniţiază şi organizează „Atlasul etnografic al Ungariei”. Membru permanent în Comisia Atlasului european. „Redactor la revistele: „Ethnographia”, „Etimologia Europaea”. B.J. este preocupat de studiul aşezărilor, gospodăriei şi construcţiilor populare maghiare. BIBL.: A Magyar Nepraizi Atkisz Kerdoive I-IV (1958); Kar-togi afiai mădszer a neprajzban (1963); Bekes megye nepraiza a 18. szăzadban (1964); A Szab-a Ateri nepraizi muzeunt tudomdn-yos ten<Snek vâslata (în colaborare cu Szolnoky Lajos, 1967).

BARJAKTAROVIC, Mirko – etnolog iugoslav (15 iun. 1912), Studiază filosofia la Universitatea din Belgrad. Doctor în filosofic. Şef al catedrei de etnologie.

Facultatea de filosofie din Belgrad. Este preocupat de studiul complexelor sociale, de imigraţie şi efectele ei culturale, de schimbările de mentalitate, de diferenţierile etilice, de stilul de viaţă contemporană.

BIBL.: Fonns of Ownership as a Traditional Institution in Yugoslavia (1972); About Balkan Tribes (1971); About Ei/mie Differmtiation (1970).

BARTÂK Bela – compozitor, etnomuzicolog şi folclorist maghiar (25 mart. 1881, Sânnicolau Mare – 26 sept. 1945, New York). Studiază din copilărie pianul, armonia şi compoziţia. Compune muzică simfonică, începând de la 18 ani. Colindă provinciile etnice ale Imperiului austro-ungar, studiind folclorul muzical maghiar, slovac, ucrainean şi român, apoi în Asia Mică unde studiază muzica turcească şi arabă. îşi propune să creeze o „artă muzicală”, nu stil. muzical fondat pe folclor. Începe cercetări etnomuzicale ajutat de Zoltán Kodâly. Unul din fondatorii etnomuzicologici şi ai şcolii de muzică maghiară. Culege şi publică cântece maghiare, române şi slovace (peste 3.000 de piese) dintre care unele sunt prelucrate simfonic. Profesor de pian la Academia de Muzică din Budapesta (1907 – 1912). Compune o operă şi două piese pentru balet. BIBL.: Powţfiwi et comment re-ciieille-t-on la musique populaire (Legislation du folklore musical) (1918); Cântece populare româneşti din comitatul Bihor (1913); sol (1841). Unul din fondatorii etnologiei juridice. Impune cu argumente juridice teza anteriorităţii matriarhatului faţă de patriarhat, teză care între timp a suferit amendamente ce au dus la infirmarea ei parţială. Întreprinde studii de mitologie şi istoric a religiilor, susţinând caracterul extraraţional al acestora, derivându-le din cultul femeii în general şi al mamei în special.

BIBL.: Das Mutterreckt, ei-ne Untersuckung iiber die Gynăkoh-tatie der Alten Welt nacli ihrer religioasen und rechtlicken Natur (1861); Der Mythus von Orient und Occident. Eine Metaphysik der Alten Welt (1926); Urreli-gion und Aniike Symbole (1926); Muttervecht und Urreligion. Eine Auswahl herausgegeben von Rudolf Marx (1927).

REF.: ca Bernoilli, /. /. Bach-ofen als Religionsforscher (1924); B. Croce, 27 Bachofen e la storio-grafia afilologica (1928); Jaque-Iine Costa, Trois fondateurs de l'ethnologie juridique: Bachojen, Mâine et Engels (1974).

BALANŢIIER, Adolf – antropolog şi indianist american (1840, Berna – Elveţia – 1914, Sevilla – Spania). Părinţii lui emigrează în SUA (Illinois, 1848). Se dedică afacerilor, dar studiază în timpul liber, istoria Mexicului. Discipol al lui Lewis H. Morgan (1873). În lucrările lui reia teza lui L.H. Morgan, demonstrând în ce constă structura democraţiei indigenilor panamericani. Se stabileşte în México, unde începe studii de arheologie, etnologie şi istorie (1881 – 1892). Publică un roman etnologic: The Delight Mă-kers (1890). Trece în Perú şi Bolivia pentru aceleaşi motive de studiu. Se întoarce în SUA, la New York, unde lucrează la American Musenin of Natural History a Universităţii Columbia (1903), la Hispanic Society of America (1905), şi la Carnegie Institution din Washington (1905). Studiază pe indigenii Pueblos (1913). Vizitează Spania unde moare şi este incinerat.

BIBL.: On the Art of War and Mode of Wavjare of Ancient Mexicans (1877); On the Dixtri-bâition and Temere of Lands and the Customs with Respect to Inheritance aniong the Ancient Mexicans (1878); On the Social Organization and Mode of Go-vemement of the Ancient Mexicans (1879); Final Report of Investiga-iions aniong the Indians of South-western United States (1890 – 1892); The Islands of Titicaca and Koati (1910).

REF.: A.V. Kidder, Adolph F. Balandier (1928); F.W. Hod-ge, Biographical Skeich and Bi-bliography of Adolphe Francis A Iphonse Balandier (1932).

BALDUS, Herbert – etnolog brazilian (n. 1899, Wiesbaden). A făcut studii universitare în Europa. Profesor de etno-sociologie la São Paulo (1939). A întreprins studii

la indigenii din Brazilia (zona Mato Grosso) şi zentant de seamă el etnopsihologiei şi ştiinţei religiilor.

BIBL.: Les probumes de la vie mysţiqm (1931); Elements de sociologie religieuse (1936); Psy-chanalyse du cafund (1941); Arte e sociedad (1945); Introduction à la recherche stţi les interpine-trations des civilisations (1950); Sociologie el psychanalyse (1950); Le principe de Coupure et le comportement afrobrăsilien (1955); Iinmigration et miţamorphose d'un dieiu (\dă Q); Brésil – Terre de contraste f 1958); Le Candomble de Bahia (1958); Les Religions afri-caines au Brésil (1960); Mythes et Utopies (1960); Probumes de l'entrecroisement des civilisations et de leurs ceuvres (1963); Les Aminques Noires (1966); Anthropologie appliquee (1971).

BAUSINGER, Hermann – etnolog german (n. 17 sept. 1926, Aalen). Studiază filologia germană şi engleză, istoria şi folcloristica, etnografia şi etnologia. Doctor în etnologie (1952). Profesor universitar la Bonn (1968). Întreprinde cercetări de emolingvistică şi dialectologie asupra poeziei populare în general şi a celei germane în special. Militează pentru orientarea sociologică în cercetarea etnografică şi folcloristică. BIBL.: Neue Siedlungen (1959); Volhskultur in der technischen Welt (1961). Formen der „Volks-poeste" (1968); Volltskunde (1971); Dialekte, Sondersprache, Sprach-bewrieren (1972).

BĂNĂŢEANU, Tancred – cercetător şi istoric de artă populară (n. 10 iul. 1922, Şiret – Suceava). Licenţiat în litere la Universitatea Bucureşti (1944). Doctor în etnografie la Universitatea din Cluj (1946). Director al Muzeului de artă populară a R.S.R. (1955 – 1977). Director adjunct al Muzeului satului (din 1977). Profesor de artă populară la Institutul „N. Grigorescu" din Bucureşti (din 1970). A întreprins călătorii de studii în Extremul Orient (China, India).

BIBL.: Căsătoria mortului şi ecourile ei în folclorul

indo-european (1947); Obiceiurile populare în Ţara Oaşului (1956); Ceramica în Ţara, Oaşului (1958); Ornamentele populare româneşti (1963); Costumele populare româneşti (1963); Costumele populare în regiunea Maramureş (1965); Arta populară în nordul Transilvaniei (1969); Arta populară în Bucovina (1975).

BĂRBULESCU, Cornelia – folclorist român (3 mai 1915, Bucureşti). Studiază literele la Universitatea Bucureşti (1933 – 1938). Doctor în filologie (1971). Bibliotecar la Biblioteca Centrală a Facultăţii de litere Bucureşti (1936 – 1938). Profesor de liceu (1940 – 1941). Profesor la Institutul român din Sofia (1944 – 1945). Cercetător ştiinţific principal la Institutul de etnografie şi folclor (din 1950). CB. studiază basmele după sistemul Aarne-Thomson, făcând aplicaţii la

Der Musikdialect der Rutnănen von Hunyad (1920); Die Volksmu-sik der Rutnănen von Maramureş (1923); Cântece populare maghiare (1924); Muzica noastră populară ţi popoarele vecine (1934). Die Melodien der rutnănischen Colinde (1935); Scrieri mărunte despre muzica populară românească (1937); Rumänische Volkmusik (3 vol., 1968).

REF.: C. Brăiloiu, Bala Bartók folclorist (1947); Kodâly Z., Bartók folcloristul (1950). Bela Bartók. Ethnomusikologische Schriften (2 vol., 1966 – 1967); Tiberiu Alexandru, Bila Bartók despre folclorul românesc (1958); Bar-iok-konyv (1970 – 1971).

BASTIAN, Adoif – etnolog german (26 iun. 1826, Bremen – 2 febr. 1905, Port of Spain). Studiază fizica şi paralel medicina la Berlin, Heidelberg, Praga, Jena şi Wiirzburg. Ca medic în marina comercială germană întreprinde călătorii de studii în Australia, Asia, Africa şi America (între 1861 – 1865). Profesor de etnologie la Berlin. Întemeiază „Berliner Museum fur Völker-kunde” (1868). Iniţiază studiile de africanistică (1869). Pune

bazele psihologice ale etnologiei. Susţine teza unei psihologii unitare a întregii omeniri, care explică existenţa civilizaţiei şi culturii comune. Spirit dinamic acţionează pe linia evoluţionistă a lui Bacliofen. Exercită o influenţă puternică asupra contemporanilor; a impulsionat cercetările de etnologie urgentă. A fost permanent preocupat de terminologia de! specialitate, de la el rămânând termenii: Völkerkunde (corespunzător etnologiei), Elementargedanke (gândire elementară), Völkergedan-ke (gândire populară), intraţi definitiv în literatura etnologică germană şi prin aceasta în cea universală. Fundează, cu Virchow, revista: Zeitschrift für Ethnologie (1869).

BIBL.: Der Mensch in der geschichte (1860); Die Völker des Ostlichen Asien (6 vol. 1866 – 1871); Ethnographischen Forschun-gen (1871 – 1873); Rechtverhältnis-se der verschiedenen Völker der Erde (1872); Die heilige Sage der Polynesier Kosmogonie und Tke-ogonie (1881); Der Völkergeâanke im Aufbau einer Wissenschaft vom Menschen und seine Begriindung auf ethnologische Sammlungen (1881); Der Völkergedanke (1881); Der Buddhismus în seiner Psychologie (1882); Amerikas Nordwest-kunste (1883); Indonesien (1884 – 1894); Der Fetisch an der Küşte Guineas (1884); Das Beständige în den Menschenrassen und die Spiel-weile ihrer Veränderlichkeit (1868); Die micronesischen Kolonien (1899 – 1900).

BASTIDE, Roger – etnolog şi sociolog francez, (n. 1898, Nîmes). Studiază filosofia la Paris. Doctor în filosofic Profesor de etno-sociologie în Brazilia, la Universitatea din São Paulo (1938). Director al Laboratorului de sociologie a cunoaşterii. Profesor la Universitatea din Paris. Repregie şi sociologie în Canada şi S.U... Profesor de antropologie şi sociologie la Universitatea British Columbia din Vancouver. Director al Departamentului de antropologie al

Universităţii din Vancouver. Specialist în antropologie socială, economică şi politică, în studiul contactelor şi transformărilor sociale şi în etică profesională. Preşedinte al Uniunii Internaţionale a Ştiinţelor Antropologice şi Etnologice (1978). Editor al revistei: Current Anthropology.

BĂBL.: The Condition of Social Performance (1970); The Sorcer's Apprentice; An Anthropology of Public Policy (1974).

BEN-AMI, Issachar – folclorist israelian (14 dec. 1933). Studii de folclor la Universitatea din Göttingen. Doctor în filosofie (1967). Director al Centrului de studii folclorice de la Universitatea din Ierusalim. Este preocupat de studiul riturilor şi ceremoniilor de căsătorie, funerare, de medicina populară evreiască, de proverbe, glume şi umor. BIBL.: Le mariage traditionnel chez Ies Juifs marocains (1967); One Thousand and one Jewish Proverbs front Morocco (1970); Book of Miracle. The Saint Daniel Hashomer (1972).

BEN-AM05, Dan – folclorist şi etnolog israelian (n. 3 sept. 1934, Tel Aviv). Studiază la Universitatea din Ierusalim (1961) literatura engleză; la Universitatea Indiana (1964) folclorul, antropologia şi literatura comparată (1964 – 1967). Profesor la Universitatea din Ierusalim (1960 – 1961) şi la Universitatea Indiana (1971). Întreprinde cercetări folclorice axate pe probleme ce ţin de etnologia ebraică şi africană contemporană. În cercetările sale foloseşte metoda comparativ-istorică şi structuralistă. Pune accentul pe studiul categoriilor analitice şi al genurilor etnice în cercetarea folclorică. BIBL.: Folklore în Israel (1963); The Sititation Structure of the Non Humourous English Ballad (1963); Hebrew Paralels to Indiana Folktales (1963); Story Tell-ing în Benin (1967); A – Structural and Formal Study of Tal-mudic-Midrashic Legends (1968); Analytical Categories and Ethnic Genres (1969); Toward a Componenţial Model for Folklore

Communication (1970); The IVri-ting of African Oral Tradition: A Folkloristic Approach (1970); Jewish Hmnour: The Concept from a New Viewpoit (1970); Two Mu-sical Instruments from Benin (1971); Toward a Definition of Folklore în Context (1971); The Golden Peacoch: Ydish Folksongs (1972); Formal or Structural Studies of Traditional Tales: The Usefulness of Some Methodological Proposals Advanced by Vladitnir Propp, A Ian Dundes, Claude Lévi-Strauss and Edniond Leach (1972).

BENEDICT, Ruth – antropolog şi etnolog american (5 iul. 1887; Xew York – 17 sept. 1948, structura, şi specificul basmelor populare române.

BIBL.: Creaţia nouă de cântece populare (1952); Consideraţii preliminare asupra culegerilor de folclor făcute în zona Hidrocentralei Bicaz (în colab., 1957); Lesnouvel-les recherches sur les contes populaires en Roumanie (1958); Das Mărcken von Simian (1958); Der Kna. be der aufdiejagd ging (1958); Analiza istorică a basmului Fata cu mâinile tăiate (1966); Câteva observaţii la basmul „înşiră-te Mărgărite” (1968); Apercu sur le catalogue des contes populai res rou-mains (1969); Permanences structurales dans les contes populaires celtiques ei roumains (1970); Petre Ispirescu şi basmele sale (1970); Povestea populară românească (în Istoria literaturii române, 1962). BEALS, Ralph Leoti – antropolog american (n. 1901, Pasadena – California) Studiază antropologia la Universitatea din California (1920). Profesor la Universitatea din California (1925). Întreprinde expediţii de studii în California, apoi în Mexic.

BIBL.: The Comparative Ethnology of North México before 1750 (1932); Aboriginal survivals în May a, Culture (1932); The să-cred Clowns of die Puebblo and Mava Indians (1934); (în colab.) An Introduction to Anthropology (1953); Acculturation (1953); EI Syniposiuin sobre las Civil-isatio-nes de Regadis (1957). BEITEL, Klaus – etnolog

austriac (n. 29 mart. 1929, Berlin). Studiază folclorul, filologia, sociologia la Universitatea din Viena (1953 – 1957). Cercetări etnologice în Austria (1957), pentru fundaţia „Humbold” (1957 – 1959), Asistent ştiinţific la Osterreichische Museum fur Volkskunde” (1959). Secretar general al „Verein fur Volkskunde” din Viena (1960).

BIBL. Aris populaives, folldore (1959); Die Umgangsriesen. Volk-s/tundliche Monographie einer europäischen Maskengestalt (1961); Volkskunde von Frankreich (1963); Zur Geschichte der Weihnach-tskrippen în Vorariberg (1965). BEITL, Richard – etnolog austriac (n. 14 mai 1900, Schruns). Studiază filologia şi etnologia la Colegiu] Stella Matutina, la Universitatea Feldkirschen din Viena. Asistent în comitetul „Atlas der Deutschen Volkskunde” (1928 – 1934), unde depune o activitate intensă. Profesor de filologie germană şi etnologie la Universitatea din Berlin (1933) şi la „Freie Universităt” din Berlin (1955 – 1959).

BIBL.: Goethes Bild der Land-schaft (1938); Deutsches Volkstutn der Gegenwart (1933); Angelika (1939); Der Kinderbawn (1942); Sagen Vorariberġs (1950); Jahrin-gla (1951); Neue Sagen aus Vorariberg (1953); Wörterbuch der deutschen Volkskunde (1955); An der Silv /etta-Hochalpenstrasse (1956); Osterreisckische Volkssnărchen (1957).

BELSHAW, Cyril – antropolog şi sociolog canadian (3 dec. 1921, Vancouver). Studii de antropoloversitatea din Bucureşti (1935 – 1939). Cercetător ştiinţific (1965 – 1972) şi consilier ştiinţific al Institutului de etnografie şi folclor (din 1972). Elev al Şcolii sociologice de la Bucureşti, E.B. Întreprinde cercetări de sociologia culturii şi etnografie românească.

BIBL.: Timpul la poporul român (1941); Maramureşul, ţară românească (1943); Civilizaţia româneascăsătească (1944); Arta ţăranului român (1967);

Nunta în Făgăraş (1969); Poezia populară în lumina etnografiei (1976).

BÂRLEA, Ovidiu-folcorist (n. 13 aug. 1917, Mogoş-Alba). Studiază literele la Universitatea din Cluj. Cercetător ştiinţific la Institutul de etnografie şi folclor. A fost şeful sectorului de folclor în Institutul de etnografie şi folclor.

BIBL.: Metoda de cercetare a folclorului (1969); Tipologia folclorului (1970, în colab.); Problemele tipologiei folclorului (1971, în colab.); Istoria folcloristicii româneşti (1974); Mica enciclopedie a poveştilor româneşti (1976).

BOAS, Franz – etnolog, antropolog şi lingvist american de origine germană (9 iul. 1858, Minden, Westfalia – 21 dec. 1942, New York). Studiază matematica, fizica şi geografia fizică la universităţile din Heidelberg şi Bonn. Doctor al Universităţii din Kiel (1881). Întreprinde o expediţie în Ţara Baffin (1883), apoi altele la câteva triburi amerindiene din Columbia. Se consacră studiului etnologic al „indienilor" din America de Nord. În 1887 se stabileşte în S.U.A. Muzeograf la Field Museum din Chicago. Curator la American Museum of Natural History (1901 – 1905). Profesor la Universitatea Clark şi Universitatea Columbia (până la sfârşitul vieţii). Preşedinte al Asociaţiei de antropologie americană. Editează revista „International Journal of American Lingvistic". F.B. nu se impune prin lucrări masive de teorie sau de sinteză globală, cât mai ales prin articole şi studii de analiză psihologică a unor aspecte particulare ale culturii primitive, prin metodologia cercetărilor lui concrete, prin nenumărate anchete de teren. Ia atitudine împotriva comparatismului istoric exagerat al lui A.L. Kroeber, care urmăreşte să elaboreze o istorie a culturii general-umane, pornind de la unele interpretări fanteziste. Organizează „Departament of Anthropology", care avea să devină mai târziu forul

suprem al activităţii etnologice în S.U.A. în lucrările lui semnificative, combate excesele curentului evoluţionist linear şi ale difuzionismului, din secolul al XIX-lea, Etnologiei legiferatoare îi opune o etnologie constatatoare; etnologiei sintetice o etnologie analitică; etnologiei constantelor şi regularităţilor de comportament una a variantelor concrete şi a invariantelor disimulate. Această atitudine teoretică oscilantă, plină de implicaţii şi scepticism o trans

3<n

20*

New York). Studiază antropologia cu Franz Boas la Universitatea Columbia. Profesor la Universitatea Columbia (1940). Întreprinde cercetări de antropologie la grupurile etnice de aborigeni din America de Nord: tribul Serano din California şi tribul Blackfoot din Canada. Preşedintă a American Anthropological Association (1947). Elaborează conceptele de model cultural şi stil cultural. Pornind de la teoria lui Fr. Nietzsche, R.B. stabileşte două modele culturale: modelul apolinic şi modelul dionisiac, ilustrându-le prin intermediul a două populaţii: zunii (un grup Pueblos) şi indigenii (din Preerie). Modelele culturale sunt în istorie filtre care selecţionează dispoziţiile culturale ale popoarelor independent de trăsăturile rasiale. Individualizarea modelelor culturale nu exclude după R.B. viziunea lor integratore, într-o cultură populară unitară. Conceptul de model cultural creat de R.B. a fost criticat de către Milton Singer, Melville Herskovitz, Clyde Kluc-khohn, A.L. Kroeber şi alţii. BIBL.: The Science of Cust om (1929); Psychological Types în S.W. Culture (1930); Configurations of Culture (1934); Patterns of Culture (1934); Zuni Mythology (2 volume, 1935); Race, Science and Politics (1940); The Chry-santhemum and the Sword (1946); The Culture and Behaviour (1946); Roumanian Culture and Behaviour (1946).

REF.: Margaret Mead, Anthropologist at Work-Writings of Ruth Benedict (1959); Milton Singer, Total Cultural Patterns (1960).

BERNATZÂK (WINKLER), Emmy

— Etnolog austriac (3 apr. 1904, Viena). Studiază dreptul la Universitatea din Viena (1922 – 1925), apoi antropologia, etnologia şi psihologia la aceeaşi universitate (1926 – 1931). Devine asistenta şi colaboratoare a viitorului soţ, etnologul austriac Hugo A. Bernatzik. Întreprinde cu soţul ei mai multe călătorii de studii în Africa, Asia (Birmania, Tai-landa, Laos, Vietnam, Indonezia, Malaya), în Oceanul Pacific (Me-lanezia), în Europa (Peninsula Balcanică). Cercetările africanistice întreprinse de EB. ca şi continuarea activităţii soţului, după moartea acestuia, i-a creat o reputaţie binemeritată în domeniul africanisticii.

BIBL.: Africafahrt (1928), Zivili-sationsschăden bei den Naturvölkern (1933); Geister der galben Blăt-ter (1934); (coautor) Die Grosse Völkerkunde (1940); (coautor) Owa-Raha (1951); (coautor) Akha Mean (1952).

BERNEA, Ernest – sociolog şi etnograf român (n. 28 mart. 1905, Focşani). Studiază sociologia la Universitatea din Bucureşti (1926 – 1929). Specializare în etnografie în Franţa (1930 – 1932) cu Marcel Mauss, şi în Germania (1932 – 1933) cu M. Heidegger. Asistent la catedra de geografie şi etnografie la Uni-Musique Populaire din Geneva (1935 1943). Secretar general al Societăţii muzicienilor români (1930 – 1944). În istoria ştiinţei este socotit întemeietorul etnomu-zicologiei, disciplină etnologică nouă, şi animatorul ei pe plan internaţional.

BIBL.: La musique populaire ro-uniaine (1930); Esquisse d’une méthode defolklore nmsicale (1931); Despre bocetul din Drăguş (1932); Bocete din Oaş (1938); Sur une ballade populaire roumaine (La Mioritsa) (1946); Bila Bartók folclorist (1947); Lefolklore musi-cal (1948); Le

giusto syllabique (1952); Sur une melodie russe (1953); Le vers populaire roumaine chante (1954); La rithmique en-fantine (1956); L'ethnomusicologie (1958); Reflexions sur la creation musicale collective (1959); Vie musicale d'un village. Recherche sur le repertoire de Drăguş (1960).

REF.: Constantin Brăiloiu (în revista „Muzica", 1959); S. Drăgoi, Constantin Brăiloiu („Revista de etnografie şi folclor", 1958); André Scheffner, Bibliographie des travaux de C. Brăiloiu („Revue de musicologie", 1959).

BREUIL, Henri – Eduard – Prosper – arheolog şi paleontolog francez (28 febr. 1877, Montain-Manche – 14 aug. 1961, Adam, Val-d Oise). Studiază teologia la Seminarul Saint-şuplice (1895). Participă la săpături arheologice la Campigny în Seine-Maritime (1896). Se consacră studiilor preistorice

(1897). Descoperă gravurile rupestre din grota Combarelles împreună cu alţi arheologi (1900). Participă de atunci la mai multe săpături arheologice (1900 – 1910). Profesor de preistorie la Collège de France (1929 – 1947). Membru al Institut de France (1938). Călătoreşte în Africa, Asia etc. Cercetările lui îl consacră ca pe un strălucit specialist al artei preistorice.

BIBL.: La caverne d'Altamira (1906); La caverne de Font-de-Gaunie (1910); Les cavevnes de la region cantabrique (1911); Les subdivisions du Pauolithi-que supérieur el leur signification (1932 – 1934); Les industries à l'eclats du pauolithique ancien: Le Clactonien (1932); Le Pauolithique ancien en Europe occidentale (1932); Les Combarelles (1942); Quatre Cent siècles d'Art parietal (1952); L'Afrique prihistorique (1955); Les Trois Freres (1958).

BROMLEY, Iulian Vladimirovici – istoric şi etnolog sovietic (n. 21 febr. '1921, Moscova). Studiază istoria şi etnografia la Universitatea Lomonosov din Moscova (1941 – 1944). Doctor în ştiinţe istorice (1965). Secretar ştiinţific

al Secţiei de istorie a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. (19521966). Director al Institutului de etnografie al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. (din 1966), I.V.B. este iniţiatorul noii şcoli sovietice de etnograf le-etnologie. Este preocumite elevilor lui şi îndeosebi lui R.H. Lowie. F.B. a creat un curent de orientare psihologică în etnologia americană, din care a făcut parte: Ruth. Bene-dict, A. A, Goldenweiser, Mel-ville J. Herskovits, A.L. Kroeber etc.

BIBL.: The Central Eskimo (1888); The Growth of Indian Mythologies (1896); The Social Organiza-iion and Secret Societies of the Kwakiutl (1897); The Kwakiutt of Vancouver Island (1909); Tsi-maliian Mythology (1916); The Limitution of the Comparative Method of Anthropology (1896); The Mind of Primitive Man (1911, 1938); The Method of Ethnology (1920); Primitive Art (1927, 1955); General Anthropology (1938); Race, Lm-igwage and Cultura (1940); Race and Democratic Society (1945).

BOGATÂRIOy, Piotr Grigorievici

— Etnograf şi folclorist sovietic (16 ian, 1893, Saratov – ÎS aug. 1971, Moscova). Absolvent al Facultăţii de istorie şi filologic de la Universitatea din Moscova (1918). Profesor la Universitatea din Moscova (19401971). Studiază mai cu seamă teatrul popular şi credinţele populare ale popoarelor slave.

BIBL.: Ades magiques, riies et croyances en Russie Subcarpalhi-que (1929); „Palaznih” u iuj-nih slavian, maghiar, slovakov, poliakov i ukrainţev (1936); Li-dovă ăivadio ceskd a slovenskă (1940); Folklornie shazania ob oprişkah Zăpadnoi Ukraini (1941); Nekatone sadaci sravnitelnogo izucenia eposa slavianskih narodov (1958); Slovatkie epiceskie ras-skazi i liro-epiceskie pesni (1962); Voprosî teorii narodnogo iskusstra (1971).

REF.: N.I. Kravţov, Piotr Gri-gorievici Bogatâriov (Năucinie do-kladi vâsşei şkolî. Filologhiceskie nauld, 2,

1968); B. Beneš, Boga-tyriov a strukturalismus (1968).

BRATANIC, Branimir – etnolog iugoslav (16 mai 1910, Zagreb). Studiază etnologia la Universitatea din Belgrad. Doctor în etnologie. Profesor de etnologie la Facultatea de filosofie a Universităţii din Zagreb. Editează: Atlasul etnologic al Iugoslaviei şi Atlasul etnologic al Europei şi teritoriilor ei mărginaşe. Este preocupat de cartografierea etnografică a aspectelor istorice ale vieţii materiale şi spirituale.

BIBL.: Research on Ploughing implements (1956); Etnologski atlas Jugoslavije (trei mape, 1963); AUgemeine und europäische Eth-nologie heiite (1970); Ethnological Atlas of Europe and iis Bordering Couniries (1970).

BRĂILOIU, Constantin – etno-muzicolog român (26 aug. 1893, Bucureşti – 20 dec. 1958, Geneva). Studiază muzica la Viena, Berna şi Paris, Colaborează cu George Enescu şi Ion Nona-Ottescu. Profesor de istoria muzicii şi folclor muzical la „Academia de muzică” din Bucureşti (1921 – 1946). Creează „Arhiva de foliilor muzical” (1929). Conduce Les Archives Internationales de

BUSCHAN, Georg – antropolog şi etnolog german (14 apr. 1863 Frankfurt pe Oder – 6 dec. 1942 Stettin). Studiază medicina. Medic de bord pe vasele comerciale germane. Întreprinde numeroase călătorii şi studiază formele de viaţă ale popoarelor vizitate (1887 – 1892, 1914, 1925 – 1926). Editează: Zentralblatt fur Anthropologie (1896 – 1944) şi colecţiile: For-schungen und Studien auf dem Gebiete der Anthropologie, Etimologie und Urgeschichte; Ethnolo-gischer Anzeiger (1926 – 1942); Illustrierte Völkerkunde (vol. I, 1910, vol. II, 1922, vol. III 1926). BIBL.: Die Sitten der Völker (4 vol., 1914 – 1922); Im Anfang war das Weib (1927); Ober Me-dizinzauber und Heilkunst im Leben der Völker (1944).

BUTURĂ, Valeriu, geograf, et-nobotanist şi etnograf român (n. 16 dec. 1910, Şălciua-Alba). Studiază geografia

la Universitatea din Cluj (1928 – 1932). Profesor de liceu (1932 – 1937). Etnobo-tanist la Grădina botanică din Cluj (1937 – 1939). Cercetător la Institutul de ştiinţe sociale din Bucureşti (1935). Profesor de geografie la Bucureşti (1940 – 1946). Conferenţiar de geografie economică la Universitatea din Cluj (1946 – 1952). Şef de secţie la Muzeul etnografic al Transilvaniei din Cluj (1956 – 1968). Director al Muzeului etnografic al Transilvaniei (1968 – 1970).

BIBL.: Plante cunoscute şi întrebuinţate de români în Ardeal

(1935); Râşcuţia, un sat de spătari din Ţara Zarandului (1948); Evoluţia portului popular în sectorul răsăritean al Munţilor Apuseni (1964); Un monument al arhitecturii populare transilvănene, biserica de lemn din Cizer (1964); Adăposturi pastorale din Ţara Moţilor (1966); Contribuţii la studiul instalaţiilor tehnice ţărăneşti din regiunea Hunedoara (1966); Morile cu roată orizontală din sud-eştul Eiiropei (1966); Aspecte şi impresii etnografice (1966); Cu privire la formarea colecţiilor etnografice în muzeele cu profil istoric (1966); Muzeul etnografic al Transilvaniei (1966); Pivele de ulei cu roată de piatră în Transilvania (1967); Spălarea aurului din aluviuni şi mineritul ţărănesc din Munţii Apuseni (1967); Etnografia poporului român (1978).

BYSTRON, Jan Ştanizw – etnolog, folclorist şi sociolog polonez (1892 – 1964). Profesor de etnologie la universităţile din Poznan (1919), Cracovia (1923), Varşovia (1934). J.S.B. este unul din animatorii investigaţiilor etnologice complexe din Polonia în prima jumătate a secolului al XX-lea.

BIBL.: Slowiariskie obrzgdy ro-dzinne (1916); Zwyczaje zniwiars-kie w Polşce (1916); Studia nod zwyczajaini ludowymi (1917) } Dzieje obyczajâw w dawnej Pols-ce (1933 – 1934, 1960); Wstşp de ludoznawsiwa

polskiego (1926, 1939); Etnografia Polsha (1947) s.a.

pat de problemele antropogene-zei şi sociogenezei, ca şi de procesul formării societăţilor incluse în oecumena arhaică şi în societatea modernă.

BIBL.: Krestianskoe vosstan-le 7573 goda v Horvaţii (1959); Stanovlenie feodalizma v Horva-tii (1964); The Archaic Form of the Communal Family (1968); Ethnology în U.S.S.R. (1972); Das Problem der gegeiiseitigen Be-griffe; „Nation”, „Volkswesen”, „Nationalităt” (1974); Soviet Ethnology and Anthropology Today (1974).

BUHOCIU, Octavian – etnolog român (20 oct. 1919, Cră-eşti, Galaţi – 15 sept. 1978, Bohum, R.F.G.). Studiază literatura română şi slavistica la Universitatea din Bucureşti (1947) şi filosof ia (1948). Profesor de liceu în Bucureşti (1947 – 1948). Doctor al Universităţii din Paris (1958). O.B. Întreprinde cercetări de folclor magic şi mitic român.

BIBL.: Thimes myt-hiques carpato-caucasiens et des regions ri-veraines de la Mer Noire (1956); Le mythe indo-europeen d’initiation à la guerre: le motijf daco-rou-main (1958); Le folklore rou-main de printemps (1958); La transhumance carpatique et le mythe du beâier royal (1960); Survivances mythiques indo-européennes et relations Spiques by-zantines dans un chant populaire roumain (1964); The situation of Folklore and Ethnology în România front 1850 to the present day (1966); Die Feiertage des Sommers când Herbstes în Rumă-nien (1964); Le Mythes des Ama-zones chez Ies Roumains (1973); Parentarea şi vechimea chitului Miorii (1974); La fete coupee et son culte dans la littérature orale sud-est europâenne (1974); Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie (1974) etc.

BURGSTALLER, Ernst – etnolog austriac (n. 29 Mai 1906, Ried). Studiază la Universitatea din Viena (1920 – 1929). Doctor în filosofie (1930). Director în Institut fur

Landeskunde din Linz. Vicepreşedinte al Comisiei internaţionale de cercetare a alimentaţiei. Introduce studiul alimentaţiei în cercetările de etnologie aplicată. Întreprinde vaste cercetări în domeniul atlaselor etnografice. Realizează primul atlas etnografic austriac de proporţii şi implicaţii inter-disciplinare. Secretar general al Comisiei Internaţionale pentru Atlasul folcloric european. BIBL.: Atlas von Oberosterreich. Oberosterreichische Heimalbläuer (1947); Schriftenreihe des Insfi-tutes fur Landeskunde Lebendi-ges Jahresbrauchtum în Oberosterreich (1948); Das Fragewerk zu den volkskundlichen Karten (1952); Brauchtumgebăcke und Weihnachtsspeisen. Ein Beitrag zur Osterreichischen Kulturgeo-graphie (1957); Osterreischisches Festtagsgebăck (1958); Felsgrav-ierungen în den osierreichischen Alpentăndern (1956).

liana, teologia şi filosofia. La Constantinopol ia contact cu ştiinţa bizantină şi cu ştiinţa arabă. Aici învaţă limba turcă, persană şi arabă, studiază disciplinele laice ale timpului (istoria, geografia, fizica), artele plastice, muzicologia orientală. Cunoaşte deci de la surse civilizaţia şi cultura orientală. Combate în lucrările lui orânduirea feudală turcească. În 1693 este domn al Moldovei, pentru trei luni. Revine la Constantinopol, unde îşi continuă studiile întrerupte. Este numit domn al Moldovei fratele lui, Antioh, în timpul căruia devine capuchehaie (reprezentant diplomatic) al acestuia pe lângă Sublima Poartă. Ia parte la războaiele turceşti de la Varadin şi Zenta. Este investit a doua oară domn al Moldovei (1710 – 1711). După bătălia de la Stănileşti (1711) se refugiază în Rusia. Membru al Academiei de ştiinţe din Berlin (1714). Devine sfetnic al lui Petru cel Mare (1719 – 1723), în care calitate i se acordă titlul de cneaz şi moşii la Harkov. Participă la expediţia lui Petru cel Mare în Caucaz, după care moare curând. O bună parte din opera lui a fost

publicată în Rusia. D.C. a fost im scriitor multilateral de nuanţă progresistă, care în ultima parte a vieţii lui a pus accentul pe concepţia laică şi critică a studiului documentelor timpului. Primul orientalist român. Umanist de tip clasic. Precursor al Şcolii latiniste, renascentist întârziat de factură general europeană. Istoriograf al civilizaţiei şi culturii autohtone, etno-sociolog, geograf şi cartograf, teoretician al structurilor economico-politice româneşti ale vremii lui. Primul monograf ist român şi comparatist-istoric. Investigator pasionat al culturii clasice şi al celei autohtone, al continuităţii poporului român pe teritoriul Daciei antice, al evoluţiei ciclice a monarhiilor şi al sintezelor, parţiale sau globale, ale vieţii social-istorice a secolului lui pentru sud-estul Europei.

BIBL.: Divanul sau gâlceava înţeleptului cu lumea (1698); Sacrosancte scientiae indepingibilis imago (1700; trad. rom. Metafizica, 1928); Psihices univer-salis doctrina (1701); Compendiolum universae logices institutiones (1701); Tarifu Urni tnusiki ăla vegni maksus (1703 – 1704); Istoria hieroglifică (1705); Monarchia-rura phisyca examinaţi o (1714); Descripţia” Moldaviae (1716); Historia Incrementa aique decrementa alt. lac otliotnanicae (1714 – 1716); Divnâia revoluţii pravednago Bojiia otmiscenie na familiei Canta-cuzinân v Valahii slav-nih Brankovanov (1717 – 1718), (trad. rom. f.a.); Hronicul vechimii a rotnano-nwlclo-vlahilor (1717, 1723).

REF.: N. Iorga, Dimitrie Cantemir (1924); G. Pascu, Viaţa şi opera lui D, Cantemir (1924); Şt. Ciobanu, D. Cantemir în e

CAMIO, Manuel – antropolog mexican (1885, Ciudad de México – 1960, idem). Studii de arheologie şi antropologie. Director al „Institutului indian interamerican (1950). Expediţii ştiinţifice pentru studiul indigenilor din America Centrală (Guatemala), de Sud (Perú etc.) şi îndeosebi din Mexic.

BIBL.: Las Razas de México (1923); Cultural evolution in Guatemala (1925); Aspects of Mexican Civilization (1927); Hacia un México Nuevo (1935); Economia, Cultura y Nacionalidad (1954); Heteronous Populations (1957,.

CAS» REA, I.

— Aurel – lingvist şi folclorist român (1872, Bucureşti, – 1952, Paris). Studiază la École pratique des Hautes fâtudes din Paris (1897), la Leipzig (1900). Doctor în lingvistică (1902). Conferenţiar de filologie romanică (1915), profesor de dialectologie şi folclor la Universitatea din Bucureşti (1927 – 1938). I. – A.C. este preocupat de filologia romanică, filologia românească, de studiul superstiţiilor, credinţelor şi mitologiei populare române. Publică în „Adevărul literar şi artistic” studii scurte de folclor mitic (1923) pe care apoi le va republica în volume tematice. (Printre aceste studii scurte menţionăm: Ziua ursului, Sfinţii, C aloi anul, Petele în lună, Facerea lumii, Calendarul babelor, Lupul etc.). îl preocupă păstoritul la români, folclorul megleniţilor etc. I. – A.C. foloseşte metoda comparativ-istorică de tip etnologic în studiul problemelor de folclor.

BIBL.: (în colab. cu Ov. Den-suşianu şi Tli. Speranţia) Graiul nostru (2 vol. 1907), Ţara Oaşului (1907), Poezii populare din diferite regiuni locuite de români (1910), (în colab. cu Ov. Densii-şianu şi Th. Speranţia) Povesti din diferite ţinuturi locuite de români (1909), Dicţionar de proverbe şi zicători (1912), Tabu în limbă (1927), Iarba fiarelor (1929), Simbolismul în terapeutica populară (1940), Folclorul medical român (1944) etc.

REF. FI. Dimitrescu, Aurel Cun-drea lingvist şi filolog (19” 4).

CANTEMIR, Dimitrie – cărturar umanist, domn al Moldovei (26 oct. 1673, Iaşi – 21 aug. 1723, Harkov, Rusia). În tinereţe este ostatec la Constantinopol (1688 –

1691). Elev al dascălului grec Ieremia Cacavelas, cu care a învăţat clina, latina, italogiei sociale şi culturale româneşti (1972); Histoire des thio-ries dans Vanthropologie sociale et culturelle et Vapareil conceptuel des recherch. es roumaines de specialiti: I. Un sisteme anthropologique „integraliste dynaini-que” dans les laboratoires pilote de Berivoieşti et Câmpuhtng-Mus-cel (1971); II. L'historicisme ou le nominalisme culturii; le diffus-sionisme et l hyperdiffussionis-me (1972); III. Le structurali sine anglais, français, americain el roumain (1973); IV. Le configuraţi onn alisme avec thâmaticis-tne (1974): Curs de antropologie socială şi culturală. Ştiinţa legilor de dezvoltare a comportamentului uman. Istoric, domeniu, de-tiniţie (1971); Orientări clasice şi contemporane. Sistem antropologic integral, dinamic, românesc (1972); Teoriile „superorganicistă”, „configuraţionistă” şi „realistă” despre cultură. Modul de abordare în sistemul integral dinamic românesc (1973); Categoriile universale ale culturii (1974); La station pilote urbaine de Câmpu-lung-Muscel, Departament d „Argeş, Roumanie. Deuxilme labo-ratoire permanent de terrain d'anthropologie sociale et culturelle, psy-ckologique et aducationelle (1973); The study of „Basic personality” în Berivoieşii-Argeş (1974) etc.

CARAVIA, Paul – etno-socio-log român (7 sept. 1927, Bucureşti), Studiază filosof ia la Universitatea din Bucureşti (1947 – 1949; 1965 – 1970). Lector la Institutul de arte plastice „Nicolae Grigorescu” (1971 – 1972). Cercetător ştiinţific la Laboratorul de sociologie urbană al municipiului Bucureşti (din 1970), unde conduce colectivul de sociologia culturii urbane. A întreprins cercetări de sociologia culturii referitoare la populaţia oraşului Bucureşti (Arhiva laboratorului de sociologie urbană).

BIBL.: Cultura ca problemă informaţională (1968); De la informaţia permanentă la educaţia permanentă (1968); Asse-sement of Information Sistems Efficiency through the

education of ushers. Aspects of Man-In-formation Relationships (1969); Metaeducaţia, dimensiune distinctă a procesului educaţional (1970); Premise metodologice în analizele dx sociologia informaţiei (1970); Sociologia informaţiei şi cercetarea prospectivă (1971); Universul socioinformaţiei şi viitorul (1971); Ekistica – o tnetateorie urbană (1972); Prolegomene la opera lui A. Moles (1974); Sociologia informaţiei ştiinţifice (1971); Ipoteze privind dezvoltarea culturii urbane (1974); Incidenţe ale sociologiei tineretului cu sociologia informaţiei (1969); Dimensiunile sociale ale informaţiei (1972); Cercetări româneşti privind sociologia culturii (1973); O paradigmă antropocomunicaţională a vieţii sociale (1974); Dihotomiile culturii contemporane şi construcţia socialistă a culturii (1976).

31S

Rusia (1925); Al. Bistriţeanu, Creaţia populară ca preocupare şi inspiraţie la D. Cantemir şi N. Bălcescit (1953); Perpessi-cius, Locul lui D. Cantemir în literatura română (1957); P.P. Panaitescu, Dimitrie Cantemir. Viaţa şi Opera (1958); Adrian Fochi, Dimitrie Cantemir etnograf şi folclorist (1964); Paul Simionescu, Dimitrie Cantemir, domnitor şi savant umanist (1969); Constantin Măciucă, Dimitrie Cantemir (ed. II, 1973); D. Cantemir: Opere Ediţie critică de Virgil Gândea (Bucureşti, vol. I, Î976).

CARAMAN, Petru – slavist şi etnolog român (n. 14 dec. 1898, Vârlezi – Galaţi). Studiază filologia română la Universitatea din Iaşi (1918 – 1921, apoi cultura slavă la Universitatea din Varşovia (1925), Lvov (1926) şi Cracovia (1926 – 1929). Doctoratul la Universitatea din Cracovia (1929). Profesor de liceu la Cernăuţi (1923). Efectuează călătorii de studii în Grecia, Iugoslavia şi Bulgaria (1929 – 1930). Profesor la Seminarul Central (1930). Director al Institutului român din Sofia (1934 – 1937). Profesor universitar la Iaşi (1938).

BIBL.: Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români şi slavi. Contribuţie la studiul mitologiei creştine din orientul Europei (1931); Contribuţie la cronologizarea şi geneza baladei populare la români, Partea I, (1932), Partea II (1933); Datinile româneşti în limba franceză. Contribuţie critică asupra folclorului român în străinătate (1934); Consideraţii critice asupra genezei şi răspândirii baladei meşterului Manole în Balcani (1934); Xilo-genise et lithoginese de l'homme. Essai sur l'origine et l'e volulion des croyances en Europe Orientale (1938 – 1939); Les bases mysti-ques de l'anthroponymie (1943). REF.: I. Datcu, Petru Caraman (1978).

CARAMELEA, Vasile – antropolog şi sociolog român (n. 18 feb. 1915, Berivoieşti-Argeş). Studiază sociologia la Universitatea Bucureşti (1934 – 1939). Doctor în sociologie (1947). Profesor de liceu în Bucureşti (1941). Referent şef la oficiul „de studii al Institutului statistic din Bucureşti (1942 – 1950). Economist (1950 – 1957). Şef sector, şef secţie la Centrul de antropologie (din 1957). Conferenţiar de antropologie socială şi culturală la Universitatea Bucureşti (din 1971). Întreprinde călătorii de studii în Franţa (1965). Iniţiază şi organizează staţiile-pilot de antropologie socială şi culturală şi de sociologie comparativă de la: Berivoieşti-Muscei (1934) şi Câmpulung (1964). Redactor şef adjunct al revistelor: „Studii şi cercetări de antropologie" şi „Annuaire Roumain d'Înthro-pologie".

BIBL.: Etapele dezvoltării şi sistemul antropologiei sociale şi culturale româneşti (1969); A treia etapă a dezvoltării antropo Rudarii. Contribuţie la o monografie etnografică (1944); ţiganii din România, Monografie etnografică (1944); Cercetări etnografice în bazinul Zlatnei şi valea Ampoiuliii. Mocanii (1965); Pive, steze, tnorăritul, fierăstra-iele şi fierăritul pe Valea Bistriţei moldoveneşti (1973) etc.

CHILDE, V. Gordon – arheolog, antropolog şi istoric al culturii din Australia (14 apr. 1892, Sidney – 19 oct. 1957, Sidney). Studiază arheologia la Universitatea din Sidney (1912) şi la Oxford (1914). Se stabileşte în Ţara Galilor. Bibliotecar al Institutului regal de arheologic din Londra (1925). Profesor de arheologie la Universitatea din Edinburgh (1927 – 1946) şi Londra (1946 – 1957). Membru al Academiei Britanice (1946). În vasta lui operă de istorie a civilizaţiei G.C. abordează diverse probleme de arheologic, antropologie socială şi a culturii din perspectivă interdisciplinară. În trilogia lui: Făurirea civilizaţiei, Evoluţia societăţii şi De la preistorie la istorie, porneşte de la studiul „bazei materiale a civilizaţiilor şi a reflectărilor în toate formele de manifestare a conştiinţei sociale” pentru a ajunge în concluziile lui la „ideile materialist-dialectice... în domeniul sociologiei istoriei universale” (Emil Condurachi).

BIBL.: The Davin of European Civilizatien (1925); The Aryans (1926); The. Danube în Prehistory (1929); The Bronze Age (1931);

The Prehistory of Scoţiană (1935); Man Makes Himself (1936, trad. rom. Făurirea civilizaţiei, 1966); What Happend în History? (1942, trad. rom. Tle la preistorie la istorie, 1967); The Prehistoric Communities of the British Isles (1946); Prehistoric Migrations in Europe (1950); Social Evolution (1951); Piecing Toqether the Past (1956).

CHIŢIMIA, Ion Constantin – istoric literar şi folclorist român (n. 22 mai 1908, Albuleşti-lvie-hedinţi). Studiază filologia romanică, istoria şi literatura slavă la Universitatea din Bucureşti (1930 – 1934). Doctor (1948). Asistent (1944), lector (1950), conferenţiar (1961) şi profesor (1967 – 1973) de limba şi literatura polonă la Universitatea din Bucureşti. Călătorii de studii în Polonia (1934 – 1938). Şef de sector la Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu”. BIBL.: Ti. Stănccscu, literat şi

folclorist (1955); Problema raporturilor dintre cărţile populare şi folclor (1961); Folclorişti şi folcloristică românească (1969) Folclorul românesc în perspectivă comparată (1971).

CHOMBART DE LAUWE, Paul-Henri – sociolog francez (n. 1909). Studiază la Universitatea din Paris. Întemeiază „Centre d'Ethnologie sociale et de Ps y-chosociologie". Întreprinde cercetări de psihosociologia familiei, de sociologie urbană şi industrială.

Î17

CASTREN, Matthias Alexander – etnolog şi filolog finlandez (2. dec. 1813, Tervola – 7 mai 1852, Helsinki). Călătoreşte în Rusia, ajungând până în Siberia. Profesor de limbă şi literatură la Universitatea din Helsinki (1851). Traduce epopeea K al ev ăla în limba suedeză. Întreprinde studii speciale asupra graiului samoed şi asupra unor graiuri siberiene. Este întemeietorul filologiei uralo-al-taice şi al studiilor de emolingvistică finlandeză.

BIBI... Reseniinnen frână-ren (1845); Forelăsningar i finsk mvthologi. Reseberättelser och brefăven (1845 – 1849); Ethno-togisha forelăsinngar over altais-ka folken (1852); Smărre avhun-dlingar och akadetniska dissertaţioner (f.a.) ş.a.

CAZENEUVE, Jean – Paul – Lucien – etnolog şi sociolog francez (n. 17 mai 1915, Ussel-Corre-ze). Studiază la Şcoala Normală Superioară (1937), Fundaţia Thiers şi Facultatea de litere a Universităţii din Paris. Doctor în litere (1958). Conferenţiar la Facultatea de litere din Paris (1948 – 1950). Director la Centrul Naţional al Cercetării Ştiinţifice (C.N.R.S., din 1964). Profesor de sociologie la Sorbona (din 1966).

BIBL.: Sacred Clowning în New Mexico (1956); Les dieux dansent a Cibola (1957); La Con-naissance d'autrui dans les sociétés archaâques (1958); Les Ri-les et la Condilion Humaine (1958);

Les uiethodes tec/miqui-s à l'âge préhistoriques (1959); SocieU industyielle et société mililaire selon Spencer (1961); La nwnialite ar-chaâque (1961); Sociologie de la Radio-TMevision (1963); Lucien Levy-Bruhl (1963); La mythologie a travers le monde (1966); Bonheur et Civilisation (1966); À-propos de la typologie des socie-tes globales (1967); * L'etimologie (1967); Marcel Mauss (1968).

CH-ELCEA, Ion – etnograf român (n. 5 feb. 1902, Boreni – Argeş). Studiază istoria şi geografia la Universitatea din Cluj (1929 – 1934). Specializare în etnografie şi în antropologic fizică la Viena (1934 – 1935). Preparator, asistent, şef de lucrări la Universitatea din Cluj i 1934 – 1939). Doctor în etnografie (1939). Cercetător ştiinţific! a Institutul de cercetări sociale din Bucureşti (1940 – 1941), referent la Institutul Central de statistică, Bucureşti (1941 – 1942). Conferenţiar de etnografie la Universitatea din Iaşi (1942 – 1951); director al Muzeului de etnografie al Moldovei, pe care îl înfiinţează (1951 – 1957). Muzeograf principal la Muzeul satului (1957 – 1969).

BIBL.: Grecii în colindele noastre (1931); Obiceiuri, credinţe, colinde din satul Mad. a, judeţul Hunedoara (1933); Muzeul etnografic al Transilvaniei (1937); Etnografia, obiect, concepţie, metodă (1943); Menirea Muzeului etnografic al Moldovei (1943); don en America Latina (1960); Las culturas agricolas de America y sus relaciónes con el Viejo Mundo (1961); Race Relations in Latina America (1961); Scientific Racism Again? (1961); El origen del hoinbre americane y la Antropologia fisica (1961); Combatir el racismo es defender La Paz (1964); Trayctoria de la Antropologia social en México (1964); Unidad y variedad de la especie humana (1967); Introducción à la Prehistoria general (1971); Transatlantic Hypotesis on the Peopling of America (1973).

COMIŞEL, Emilia – folclorist şi etnomuzicolog român (n. 28 feb. 1913, Ploieşti). Studiază muzicologia la Conservatorul din Bucureşti (1930), sociologia la Universitatea din Bucureşti (1930). Profesor de folclor muzical la Conservatorul „Ciprian Porumbescu", Bucureşti (din 1972). Întreprinde cercetări de folclor muzical cu C. Brăiloivi şi independent pentru Arhiva de folclor a Societăţii compozitorilor români (1936 – 1949). Cercetător ştiinţific la Institutul de folclor (1949 – 1963) şi Institutul de studii sud-est europene (1967). Efectuează călătorii de studii în R.P. Bulgaria, R.P. Albania, R.S.F. Iugoslavia etc.

BIBL.: The Rumanian Folk Ballad (Studia memoriae Bela Bartók Sacra, 1956); La Ballade populaire Roumaine (1959); Lefol-klore musical roumain depuis 1945 (1960); Tradiţii şi inovaţii în creaţia populară (1966, 1971);

Elemente comune în folclorul muzical al popoarelor sud-est europene (1968); Formes traditionnel-les de la chanson ipique (1971); Folclorul copiilor. Valoarea lui educativă (1967); Folclor musical (1967); Antologia folclorică din ţinutul P Mur ani (1969) etc.

CONEA, Ion – geograf şi etnolog român (15 ian. 1902, Coteana-Olt – 23 iun. 1974, Bucureşti). Studiază geografia la Universitatea Bucureşti (1922). Asistent al profesorului S. Mehedinţi (1922). Doctor în geografie (1934). Conferenţiar la Universitatea Bucureşti (1934). Şef de secţie la Institutul de geologie şi geografie (1966 – 1969). Studiile lui de geografie istorică au adus o contribuţie reală la cunoaşterea, prin reconstituire, a unor aspecte rămase obscure în istoria politică şi economică, a civilizaţiei şi culturii poporului român.

BfbL.: Aşezările omeneşti în depresiunea subcarpatică din Oltenia. Cheile Runcului (1932); Basarabii din Argeş. Despre originea lor teritorială şi etnică (1935); Ţara Loviştei. Geografia istorică (1935); Studii şi însemnări geografice. Despre numele oraşului

Bucureşti – Parâng (1936); Destinul istoric al Carpaţilor (1937); Din geografia istorică a Carpaţilor. Nedei, păstori, nume de munţi (1937); Geografia şalului românesc (1937); Prin geografia umană o nouă concepţie a geografiei istorice (1939); (coordonează) Clopoţiva un sat din Haţeg (vol. I – 11/

BIBL.: Paris et V agglomira-... tion pariziene (1962, în colab.); Des ho nune's et des villes (1965); La vie quotidienne des familles ouvrieres (1966); Paris, essai de sociologie (1965); Images de la culture (1966); Pour une sociologie des aspirations (1965).

C O CC HI AR A, Giuseppe – etnolog italian (1904, Mistreţta, – 1965, Roma). Înainte de a-şi termina studiile (la 18 ani) publică o lucrare de folclor: Popoli e canti nella Sicilia d'oggi (1922); la 20 ani publică Le vastasate o Vanima del popolo italiano noi suoi canti (1924); la 23 ani publică un manual de Folklore (1927). Întreprinde în Italia studii de jurisprudenţă, în Anglia studii de etnologie (sub îndrumarea lui R.R. Marett şi B. Malinowski). Organizează la Paler-mo Museo etnografica Pitre (1933). Tot aici, ocupă catedra de istorie a tradiţiilor populare şi de etnologie.

BIBL.: La leggende di re Lear 1934); ÎI linguagio del gesto 1936); The Lore of the Foaksong 1938); La vita e l'arte del popolo siciliano del Museo Pitre (1939); Le imniagini devote del popolo siciliano (1943); ÎI diavolo nella tradizione popolare italiano (1945); Storia degli studi delle tradizioni popolari în Italia (1947); ÎI mito del buon selvagio (1948); G «wm di legende (1949); ÎI linguaggio nella poesia popolare (1951); Pitre, la Sicilia e îi folklore (1951); Storia del folklore în Europa (1954).

COLE, John W. – antropolog american (n. 1934, Oshkosh, Wisconsin). Studiază antropologia la Universitatea din Michigan (1957 – 1963). Doctor în antropologie (1969). Profesor la universităţile din Wayne State (1967 – 1971) şi Massachusetts (din 1971).

Întreprinde cercetări de ecologie montană în Alpii italieni (1965 – 1967), în Carpaţii României (Ţara Bârsei, 1973 – 1974).

BIBL.: Economic A Internaţives in The Upper Nonsberg (1969); Inheritance Processas and Their Social Consecuences (1970); Estate Inkeritence in the Italian Alps (1971); Cultural adaptation in the eaştern Alps (1972); The Hidden Frontier; The Limits of eco-logical Analysis (1973); Knecht to Arbeiter: The Proletarization Process în South Tyrol (1973); Ecology and Ethnicity în an Alpine Valley (1974).

COMAS CAMPS, Juan – antropolog mexican (n. 23 ian. 1900, Alayor, Spania). Studiază antropologia la Universitatea din Madrid. Se stabileşte în Mexic. Profesor la Şcoala Naţională de antropologie din México (1941 – 1959). Conduce Departamentul de antropologie din Mexic (din 1963). Director la „Boletin Bibliogra-fico de Antropologia Americană" (1942 – 1955). Editează „American Indigena" şi „Boletin Indigenista" (1942 – 1955), „Ana-les de Antropologia" (din 1963). BIBL.: Pigmeos en America (1960); La heterogeneidad cultural y el planeianiento integral de la educa

(1893). Se stabileşte la Paris, unde ţine cursuri de antropogeqgrafie balcanică la Sorbona (1914 – 1919). J.C. creează termeni etnologici care au intrat în circuit universal. Menţionăm îndeosebi „metanastază", care semnifică mişcare internă într-o regiune sau zonă etnografică, admigraţia într-un spaţiu geografic restrâns sau într-un cerc socio-cultural limitat.

BIBL.: La Peninsule Balkani-que (1918).

D

DEMETRIC Y RADAZA, Francisco – etnolog şi muzeolog filipinez (18 iun. 1920). Studii superioare la Universitatea Xa-vier din Cagayan de Oro. Conduce departamentul, Muzeul şi arhivele vieţii populare de la

Universitatea Xavier. Este preocupat de şamanism, de mitologia asiatică şi din insulele Pacificului. A întreprins călătorii de studii în Japonia, Indonezia, Malaesia şi America Centrală şi de Nord.

BIBL.: Creation Myths aniong tke Early Filipinos (1968); Sym-bols în Comparative Religion and the Geovgics (1968); Dictionary of Philippine Folk Beliefs and Citstoms (4 vol., 1970).

DANKO Imre – etnolog maghiar (n. 22 ian. 1922, Budapesta). Studiază artele la Universităţile din Debrecen şi Budapesta. Fundează un muzeu rural la Turkeve (1954). Director al

Muzeului Rdkoczi, Conduce Mte-zeul Baranya. Director al Muzeului DSri din Debrecen (1969), al Muzeului ţărănesc Hajelu-Bi-Tiar. Lector de muzeografie etnografică la Universitatea dia Debrecen. D.I. a fost preocupat de studiul grupelor etnice în dezvoltarea loristorico-economică şi socială.

BIBL.: Relaţiile istorice şi sociale-ale numelor locale în Tuvkeve (1957); Povestea lui Testhalom din Hajdundmâs şi originea hajduilor maghiari (1956); Hajdu-ii în mediul ambiant al viului Ko-ros şi în ţinutul Bihor (1960); Despre problemele relaţiilor etnice ale hajdiiilor maghiari (1960); Din problemele termenului „hajdit” la maghiari (1960); Despre mărul – simbolic la maghiari (1962); Funcţiunea târgurilor în Ungaria (1971); Târgurile de afişare, înfiinţarea târgurilor, iannaroacelor, Uleiurilor (1971).

Dicţionar de etnologie e

1.940); Toponimia în harta ţării (1942); Cetăţile dace. Spaţiu şi tştofie carpatică (1944); Bazinul Izvarna-Celei, cuib de veche viaţă românească. Cercetări geografice în diploma Tocmiţilor (1947); Simeon Mehedinţi (1967).

GUISENIER, Jean – etnolog francez (9 febr. 1927, Paris). Studiază filosofia la Sorbona (1945 – 1951). Profesor la Institut des hautes itudes din Tunis (1954 –

1959), ataşat cultural şi alte funcţii în diplomaţie. Director la „Centre National de la recherche scientifique” din Paris. Conduce „Centre d’etimologie française” (1968), apoi „Labora-toire associe au C.N.R.S”. Şi „Musée National des arts et traditions populaires” (1968).

BIBL.: Endogamie et exogamie dans le mariage arabe (1962); Materialix et hypotheses pour une itude des structures de la parente en Turquie (1 – 964); Fonctions économiques des organisations et administraţi ons agricoles en France (1966); De quelques probihnes relatifs aux compavaisons entre cul-iures et la diversite des orientations thhnatiques en etimologie et economie et en sociologie (1966); Le calcul et la formalisations dans les sciences de l’homme (1968); Pour une anthropologie sociale de la France (1969); Sur l’action iconoinique (1969); Une tente tur-que d’Anatoiie Centrale (1970); Les traitements des donnies ethnographiques (1971); Economie et paventi (1971); L’Asarin, Contribution du developpement (1960).

CULINOVIC-RONSTANTINOVIO.

Vesna – etnolog iugoslav (26 ian. 1934, Zagreb). Studiază filosofia la Universitatea din Zagreb. Cercetător ştiinţific la Centrul etnologic al Academiei din Zagreb. Este preocupat de zadruga, de dreptul nescris în societatea meseriaşilor, de izolatele culturale din lugosiavia.

BIBL.: Magijske radnje i nji-hovi nosioci u obiâajima Istre (1971); Posijednje porodiene zajednice u Hrvatskom Zagorju (1971); Development and Variation of the Abduction of a Bride as a Social Institution (1972).

CUNOW, Heinrich – etnolog şi filosof german (1862, Schwerin – 1936, Berlin). Studiază etnologia la Berlin (1882). Profesor de etnologie la Universitatea dia Berlin (1912). Director al Muzeului de etnologie din Berlin (1919). BIBL.: Die Technik in der Ur-zeit (1912); Der Vreprung der Religion und des Gottesglaubens (1913); Zur

Urgeschichte-der Ehe und der Familie (1913); Die Marxische Geschichts-Gesellschafts-und Staatstheorie (2 vol. 1920 – 1921); Technik und Wirtschafi des europäischen Urmenschen (1929); Geschichte und Kullur des Inkareichs (1937).

CVIJIC, Jovan – geograf şi antropolog iugoslav (23 sept. 1865, Loznica – 9 ian. 1927, Belgrad). Studiază geografia la Universitatea din Belgrad şi Viena, Profesor de geografie fizică şi umană la Universitatea din Belgrad nouă" (1905) şi „Grai şi suflet" (1923 – 1937) ...t –, i

BIBL: Obiectul şi nietoda filologiei (1897); Urme vechi de limbă în toponimia românească (1898); His-toire de la langue roumaine (2 vol. 1901 – 1938); Din istoria migraţiilor păstoreşti la popoarele romanice (1907); Folclorul. Cum trebuie înţeles (1910); Tradiţii şi legende populare (1910); Păsto-ritul la popoarele romanice. Însemnătatea lui lingvistică şi etnografică (1913); La vie pastorale chez Ies Roumains (1914); Craiul din Ţara Haţegului (1915); Pământul nostru (1918); Din folclorul păstoresc (1920); Graiul Valahilor din Moravia şi Silezia (1922); Originea păstorească a „Cântării cântărilor" (1916); Terminologie păstorească provensală (curs, 1925 – 1926). Păstorismul la bascii din Soule (1925); Probleme de toponimie şi onomastică (curs, 1928 – 1929); Cuvinte latine cu semantism păstoresc (1929); Viaţa păstorească în poezia noastră populară (I – II, 1922 – 1923, 1943) etc.

D'HERTEFELŢ, Marcel – antropolog belgian (n. 23 apr. 1928, Londereel). Studiază filo-sofia la Universitatea din Lou-vain (1956). Doctor (1968). Întreprinde cercetări antropologice în Butare, Rwanda (1957 – 1964). Profesor de antropologie socială la Universitatea din Rwanda (1964). Director al Muzeului Regal al Africii Centrale din Tervuren, Belgia (1964). Director al Secţiei de antropologie socială şi etnologie din Rwanda (1970). BIBL.: Elections en sociită fâo-dale (1959); Z.es anciens

royaumes de la zone interlacustre meridionale (1963); La royauti sacrie de l'ancien Rwanda (1964); African gouvernamental sistem în static and changing conditions (1968); Les dans de Rwanda ancien (1971).

DIAS, Jorge – etnolog portughez (31 iul. 1907, Oporto – 5 febr. 1973, Lisabona). Înainte de a urma cursurile universitare întreprinde cercetări de teren în zonele folclorice ale Portugaliei. Licenţiat în filologia germană la Universitatea din Coimbra. Predă portugheza la mai multe universităţi germane şi spaniole, la Rostok, München, Berlin, Santiago de Compostela şi Madrid. Ia doctoratul în etnologie la Universitatea din München (1946). Organizează „secţia de etnologie" a „Centrului de studii etnologice peninsulare" (1947), cu colaborarea lui Fernando Galhano, Ernesto Verga de Oliveira, Benjamin Pereira şi Margot Dias, soţia lui. Şeful catedrei de etnologie de la Universitatea din Coimbra (1952). Profesor de antropologie culturală la Institutul de studii de peste mări, din Lisabona (1956). Întreprinde expediţii etnologice pentru completarea cursurilor lui universitare, îndeosebi la grupul inalionde din Mozambic. Organizează Centrul de studii de antropologie culturală şi Muzeul de etnologie de dincolo de mări.

31*

DATTA, P.K. – antropolog indian (n. 1934, Delhi). Studiază arxtropologia la Universitatea din Delhi (1956). Doctoratul în antropologie (1958). Specialist în dermatoglife. Lector la Departamentul de antropologie al Universităţii din Delhi (1958 – 1960). Profesor de antropologie la Universitatea din Sangar (1960 – 1963). Secretar general al „Indian Anthropological Association" şi Departamentului de antropologie al Universităţii din Delhi (1963).

BI BL.: Studies of the Genetics of calcar dermatoglyphic patterns (1961); The application of plantar

dermatoglyphic (Sole Points) în criminal investigation (1963); Anthropologists în India. Directory of Professicnal Anthropologists (1978).

DENSUŞIANU, Nicolae – istoric şi mitolog român (18 apr. 1846, Densuş – 25 mart. 1911, Bucureşti). Studii superioare la Academia de drept din Sibiu. Avocat la Sibiu (1880), la Făgăraş (1872 – 1877), la Bucureşti (1877). Întreprinde călătorii ştiinţifice în sudul Dunării, în Istria, Dalmaţia, Italia. Este numit translator la Marele Stat Major al Armatei (1884). N.D. abordează preistoria legendară şi mitică a autohtonilor ca parte integrantă a istoriei social-culturale a poporului român. Este socotit şef de şcoală a unei „tra-cologii mitologice, literaturizate". BIBL: Les Roumains du Sud (1877); Cercetări istorice în Arhiva Ungariei şi Transilvaniei

(1880); Revoluţia lui Horia (1884); Monumente pentru istoria Tierei Făgăraşului (1885); Note critice asupra scrierii lui Xenopol „Teoria lui Roesler" (1885); Chestionar istoric (1895); (în colab. cu Fr. Dame) Les Roumains du Sud. Macedoine, Thessalie, Epire, Thrace, Albanie. Avec une carte ethnographique (1877); Roumă-nien (1882, 1892, 1894); Chestionar despre tradiţiile istorice şi antichităţile ţărilor locuite de Români (fascicola I, 1893; II, 1895); Tabula Tmiană şi cele două sisteme ale drumului strategic roman din Clisura Dunării (1903); Domnii glorioşi şi căpitanii celebri ai ţărilor române (1912); Dacia preistorică (1911); Vechi cântece şi tradiţii populare româneşti (1975). REF.: N. Iorga, Nicolae Densuşianu (1937); I. Oprişan, Istoricul şi valoarea colecţiilor de folclor ale lui Nic. Densuşianu (în Nic. Densuşianu, Vechi cântece şi tradiţii populare româneşti, 1975).

DENSUŞIANU, Ovid – lingvist, folclorist, istoric al culturii populare şi literat român (29 dec. 1873, Făgăraş – 8 iun. 1938, Bucureşti). Studiază filologia la Universitatea

din Iaşi (1890 – 1892) şi Paris (1893 – 1896). Profesor de liceu la Botoşani (1892 – 1893). Continuă studiile la Berlin (1893 – 1895), la Paris (1895), la Roma (1895 – 1896). Profesor de filologie romanică, istoria limbii şi literaturii române (1901 – 1938). Membru al Academiei Române (1919). Conduce revistele: „Viaţa

D

BIBL Aspecte şi atitudini ideologice (1933); Alexandju Odo-bescu, privire sintetica (1935); Zăcăminte folclorice în poezia noastră contemporană (1936). Fenomenul românesc sub noi priviri critice (1938); Conceptul de artă populară (1939); Drăguţ, un sat din Ţara Oltului (1945); Studii de estetică aplicată la arta populară a unei comunităţi ţărăneşti date (1946); Studii de istorie a teoriei literare româneşti (1962); Arta populară şi relaţiile ei (1971); Conceptul de literatură universală şi comparată (1967); Principii de literatură comparată (1969) ş.a.

REF.: Omagiu profesorului Al. Dima (Iaşi, 1975).

DOMOTOR Tekla – folcloristă maghiară (1914, Budapesta). Studiază filosofia şi folclorul la Universitatea din Budapesta. Doctor în filosofie (1937). Doctor în folclor (1972). Profesor de folclor la Universitatea din Budapesta (1953); şef de catedră (1968). Călătorii de studii şi prelegeri la diverse universităţi din Europa şi S.U.A. D.T. se ocupă îndeosebi de folclorul maghiar şi european, folclorul religios, teatrul popular, proverbe şi catalogarea lor, literatura dramatică maghiară în sec. XVII-lea.

BIBL.: Principal Problems of the Investigation into the ethnography of the Industrial Working class în Hungary (1956); Erscheinungsformen des Charivari im ungarischen Sprachgebiet (1957); Naptări ilnnepek, năpi szánjdt-szds (1964); Regi magyar drdmai emle kek I-II (1960); Ilonti Jd-nos-vdlogatott tanuhndnyok (1962); Les variantes hongroises des légendes medievales du cerf (1964); Ungarische Volgkslaube tind ungarische Volsbră

uche „wischen Ost und West (1965); A nepi szin-jătszds Europdban (1966); Ani-mistic Concepts and Supernatural Power în Hungarian Folk Narratives and Folk Customs (1967); Dodola and Other Slavonie Folk-Customs (1967); Masken în Ungarn (1968); Folklorismus în Ungarn (1969); Bas Blochsiehen în Rebatotfalu (1960); Actiologische Sagen în Zusanwienhang mit weib-lichem Arbeitverbet (1969); Mythi-cal Elements în Hungarian Mid-winter Quete Songs (1970); Les traces fie thiatre hongrois au Moyen âge et à l'époque de la Re-naissance (1970); Zwei Zauberer aus Sudungam (1972); Magyar nepszokdsoh (1972); Whitsun Mummery în Hungary (1972); A Type of Hungarian Faith-healing Charm (1972); Folklore Research în Hungary since 1950 (1972); A nepszokdsoh koltăszete (1974).

DUMEZIL, Georges – istoric francez al religiilor şi mitologiei (n. 1898, Paris). Studii la Şcoala Normală Superioară din Paris. Profesor şi director al „École des Hautes Études". Profesor de istoria civilizaţiei eurasiatice la Collège de France. G.D. este unul din marii mitologişti ai socare în fond devine un muzeu de etnologie generală. Este unul din exponenţii etnologiei regionale. El reformulează conceptele fundamentale ale etnologiei lui Adolfo Coelho, alături de care poate fi considerat întemeietorul şcolii de etnologie portugheză.

BIBL: Acerca de Conceito de Etnografia (1946); Las Construcciones Circulares del Noroeste de la Peninsula Iberica y las Citanias (1946); Ethnology and Fol-kâores în Portugal (1948); Acerca de Atlas Etnografica de Portugal (1948); Les Troupeaux transshu-mants et leurs cheniins (1949); Cultura Popular e Cultura Superior (1949); Os Elementos Fundamentals da Cultura Portughesa (1953); Die Portugueischen und Spanischen Pflüge (1951); Rio de Onor-Comunitarismo agro-pastoril (1953); Algumas Consideracbeos sobre Areas Culturals (1955); Os Elementos Fundamentais da Cultura Portugheza (1955);

Nomenclature and subiectmatter of Folklore (Ethnology, Volkskunde und Folklore) (1955); Paralelismo de Processo na Formação de Nagoes (1956); Contribuifão a o Estudo de Culto dos Mortes (1957); Contractos de Cultura (1958); Ambiente natural e Historia (Dinamistno cultural) (1959); Ensaio de Etnografia (1959); Ensaios Etnologicos (1961); A Etnografia come Ciencia (1963); Etnografia Portughesa (1963); Molins Portugais (1964); Aspectuos da Vida Pas-ii II de Portugal (1965: The Academic Position of European Eth. nology în Portugal (1967); „Re –, flexoes de um Antropologo” (1968); „Folklorisnius în Portugal” (1969)). Das Hirtenwesen în Portugal;, (1969); „O Intersexo vistopelor Etnologa” (1970); Estudos de Caracter National Portugues (1971); (în colab. cu Margot Dias) Mogambique (1972); „The Study of Villages According to a Configu-rationislic-Method” (1972); „He-ilige Băder und Heilbăder” (1973); „Les Sculptures Makonde” (1973).

REF.: In Memoriam Antonio Jorge Dias (vol. I, II, III, 1974).

DIMĂ, Alexandru – istoric literar, estetician şi folclorist român (17 oct. 1905, Turnu Severin – 19 marţ. 1979, Bucureşti). Studiază literele la Universitatea din Bucureşti (1925 – 1929). Doctor în litere (1938). Conferenţiar, apoi profesor de estetică la Universitatea din Iaşi (1945 – 1964); profesor de istoria literaturii universale şi literatură comparată la Universitatea Bucureşti (din 1964); director al Institutului de istorie literară „G. Călinescu” (1966 – 1973). Membru corespondent al Academiei R.S. România (1963). În studiile sale A.D. pune accentul pe relaţiile dintre literatura populară şi literatura cultă în contextul istoriei literaturii naţionale. Contingenţele lui cu etnologia se referă la analiza teoretică şi metodologică a culturii populare, dealului (1956); Die Verzierung der Osteyeier bei den Rumănen (1959); Textilele populare româneşti (1959) Trepanation an den

Schafen als Volhsheilpraktikum in der kar-patischen Schäferei (1961); Rumänische, săchsische und unga-rische Beziehungen auf dem gebiete der Volkskunde (1961); Arta populară din Valea Jiului (1963, în colab.); Recherches ethnogra-phiques roumaines sur l'agricul-ture et la vie pastorale (1963); Les niolifs ornementaux dans l'arte populaire roumain (1964); L'ileva-ge pendulaire double dans les Sconomies traditionnelles carpathi-ques et alpines (1966); Die Verbreitung der Handwerkerdorfer în Rumänien (1967); Milchprodukte un rutnănischen Hirtenioesen (1969); La divnora rurale a „corte" chiusa e rinforzata în Italia ed în Europa (1969); Clasificarea etnografică a aşezărilor omeneşti în România (1969); Significations ethnologiques des cădeaux de noce chez les Dacoroumains, Arouma-ins, Meglenoroumains et Istrorou-mains (1972); Pădurăriţul tradiţional în Munţii Apuseni (1972); Ţara Bârsei (sub red., I, 1972; II, 1974); Şura poligonală în Munţii Apuseni (1974); Agricultura Munţilor Apuseni (1974); Probleme de etnologie medicală (sub red., 1974); Typologie die traditionellen Hirtenlebens im kar-pato-balknischen Raum (1975); Classification des ornements populaires (1975); Probleme ale fondului principal comun în cultura şi arta populară românească (1975);

Bistriţa-Năsând. Monografic tt-nologică (sub red., 1976).

DURKHEIM, Emile – filosof şi sociolog francez (15 apr. 1858, Epinal – 15 nov. 1917, Paris). Studiază sociologia la Universitatea din Paris. Docent la Sor-bona (1902). Fondator al „Şcolii franceze de sociologie" din care fac parte Marcel Mauss*, Radcliffe Brown*, L. Levy-Bruhl* Lancan, Holbwachs etc. A fost preocupat de structurile elementare ale societăţilor umane, atât cele „primitive", cât şi cele „contemporane" lui. În lucrările lui de sociologie susţine că „ştiinţa obiceiurilor" este în strânsă relaţie cu

formele de societate. Dezvoltarea unei comunităţi sociale ţine de transformările obiceiurilor. Exercită influenţe asupra etnologiei franceze. Nu a întreprins nicio cercetare de teren. E reprezentantul tipic al sociologiei şi etno-sociologiei „de cabinet”. Este, cu intermitenţe, când evoluţionist, când funcţionalist. Fundează „L'Année Sociologique” (1896 – 1912).

BIBL.: De la division du tra-vail social (1893); Regles de la mathode sociologique (1894); Le Suicide (1896); Les formes iU-mentaires de la vie religieuse. Le sisteme totemique en Australie (1912); L'education et la Sociologie (1922); L'education morale (1925).

REF.: M. Holbwachs, La doctrine a „Emile Durkheim (1918).

colului al XX-lea. Investigaţiile lui comparatist-istorice au relevat unele aspecte necunoscute ale mitologiei universale. El încearcă să îmbine structuralismul cu istorismul. Socoteşte că civilizaţia întregii omeniri exprimă o structură unitară, deşi se referă la trei funcţiuni ale ei ce se găsesc în contrapunct: magico-juridică, războinică şi sexuală.

BI BL.: Le festin d'immorta-lite. Étude de mythologie cowi: a-ree indo-europecnne (1942); Etu-des comparatives sur les langv. es caucasiennes du Nord-Oiiest (1932); Ouranos-Varuna (1934): Flamen-brahman (1935); Mitra-Varuna, essai sur deux representations indo-européennes de la souverainetă (1940); Mythes et dieux des Germains (1939); Les mythes romains (3 vol., 1942 – 1947); Jupiter, Marş, Qnirinus (4 vol., 1941 – 1948); Loki (1948); Les dieux des Indo-Européens (1952); Aspects de la fonction guerrière chez les Indo-Européens (1956); Deesses latines et mythes vediques (1956); Mdtiers et classes foncti-onnelles chez divers peuples Indo-Européens (1958); Les Dieux des Gemrains (1959); Documents ana-toliens sur les langues et les tra-dilions du Caucase (3 vol., 1960 – 1965).

La religion romaine archa-îque (1966); Henr et Malheur du guerrier. Aspects mythiques de la fonction guerrière chez les Indo-Européens (1969); Idees romaines (1969); Du Mythe au Roman. La Saga de Hadingus et autres essais (1970); Mythe et Epopee (I, 1968; II, 1971; III, 1973).

DUNĂRE, Xicolae – etnograf şi sociolog român (n. 2, 7 ian. 1916, Hârşova). Studiază sociologia la Universitatea din Bucureşti (1937 – 1939). Doctor în filosofie (1947). Profesor de liceu la Bucureşti (1939 – 1941); asistent universitar de statistică demografică la Bucureşti (1941 – 1942); şef de lucrări (etnografie) Universitatea din Cluj (1948 – 1951); profesor de muzeografie etnografică la Institutul de arte plastice „Ion Andreescu" din Cluj (1950 – 1971); şef sector de artă populară (1951), de etnografie la (1964) şi cercetător principal la Institutul de istorfe, artei (1972 – 1975) şi Institutul de cercetări etnologice şi dialectologice (din 1975). N.D. îmbrăţişează aproape toate domeniile etnografiei române: aşezări, ocupaţii (agricultură, [ăstorit, meşteşuguri populare), port popular, artă populară, obiceiuri, tradiţii. Organizează şi conduce Cercul de etnologie din Cluj-Kapoca, care se transformă apoi în Subcomisia de antropologie şi etnologie a Filialei Academiei R.S.R. din Cluj-Napoca. Întreprinde cercetări etnografice în ţară şi străinătate.

BIBL.: Fii de ţărani vânzători ambulanţi (1942); Sate din Zarand specializate în meşteşuguri (1956); Problema cercetării etnografice a păstorihdui (1956); Specificul etnografic al Chnpiei Ar-Le mythe de l'eternel retour. Ar-cheiypes et repitition (1949); Le diapianisme et les techniques ar-chaiques de l'extase (1951); Images et symboles. Essais sur le sym-l) oHsme magico-religieux (1952); Traită d'Histoire des religions (1953); Forgerons et alchimistes (1956); Mythes, reves et mystères (1957); Birth and Rebirth. The religions meanings of initiation in hwnan culture (1958); Naissan-cţbt mystiques. Essai sur

quelques ipţes d „initiation (1959); Techniques du Yoga (1959); La Yoga. Immortalite et Liberia. Patamjali et les Yoga-Sutra. Techniques de la tneditation. Les chemins de la liberii (1960); Mephistopheus et l'Androgyne (1962); Pantajali et les Yoga (1962); Aspects du mythe (1963); Le sacra et le profane (1965); Cosmica! hotnology and Yoga (1966); From primitives to Zen (1967); La nostalgie des origines (1970); De Zamolxis a Gengis-Khan (1970); Naissances mystiques (1971); Religions australienes (1972); His-toire des idăes et croyances reli-geuses (I, 1975; II, 1978); L'e-preiive du Labyrint (1978).

REF.: Thomas J.J. Altizer, Mircea Eliade and the Dialectic of the Sacred (Philadelphia, 1963); C. Noica, Adevăratul înţeles al „sacrului" (1975); Ioseph M. Ki-tagawa şi Charles H. Long, Mythes and syntbols – studies în honor of Mircea Eliade (Londra, 1967); C. Tacou, coordonator, Mircea Eliade (Les Chaiers de l'Herne, Paris, 1978).

ELLIOT-SCHMITH, Grafton – antropolog englez (15 aug. 1871, Grafton-Australia – 1937, Londra). Studiază anatomia şi antropologia la Universitatea din Sidney şi Cambridge. Întreprinde călătorii de studii în Egipt. Profesor de anatomie la Şcoala de medicină din Cairo (1909 – 1918). Se dedică studiului mumiilor. Profesor la University Collegs din Londra (1919). Doctrinarul hiperdifuzionismului, alături a-i Perry.

BIBL.: The Ancient Egyptians (1911); The Royal Mummies (1912); The Migration of Early Culture (1915); The evolution of Man (1927); In the Begining: The Origin of Civilization (1928); Human History (1930); The Diffu-sion of Culture (1933) etc.

ENGELS, Friedrich – filosof, teoretician al socialismului ştiinţific, istoric german al culturii (28 nov. 1820, Barmen – 5 aug. 1895, Londra). Studiază ştiinţele sociale în Germania (1839 – 1841). Se stabileşte în Anglia,

la Man-chester (1842). Participă la mişcarea muncitorească engleză. Se întâlneşte la Paris cu Karl Marx (1844), cu care se împrieteneşte şi scrie împreună Sfânta Familie (1844), Manifestul comunist (1848). Revine în Germania, este arestat pentru activitate politică. Se întoarce în Anglia, la Londra. Întemeiază cu Karl Marx Internaţionala I-a. Combate vulgarizarea materialismului dialectic şi istoric. F.E. Întreprinde cercetări

E

E LI ADE, Mircea – istoric al religiilor şi al culturii, filosof şi scriitor român stabilit în S.U.A. (n, 9 mart. 1907, Bucureşti). Studiază filosofia la Universitatea din Bucureşti (1927). Obţine o bursă de studii în India (1928 – 1931), unde învaţă limba sanscrită şi filosofia indiană la universităţile din Calcutta şi Benares. Doctor în filosofie la Universitatea Bucureşti (1936). Profesor de istoria religiilor la Universitatea Bucureşti (1938 – 1944). Profesor de istoria religiilor la Universitatea din Chicago. Lucrările fundamentale ale lui M.E. sunt: Traité d'Histoire des Religions (1938, 1949, 1966 etc.) şi Histoire des croyances et des idees religieuses (I, 1976; II, 1978). Prima reprezintă o istorie tematică a religiozităţii omenirii, a doua o istorie evenimenţială a religiilor. Din prima, emană treptat toate studiile de istoriografie mitică, concepute ca monografii tematice, şi tot în ea converg, în cele din urmă, înglobându-se în sistemul lui de gândire unitară. M.E. supune unui nou examen istoric, în a doua lucrare, dialectica sacrului cu profanul, a hierofaniei cu arhetipurile culturale, a mitului cu ritul, a lui hotno religiosus cu hoino pânfanus, a nostalgiei originilor cu ocultaţia religiozităţii. Sub raportul fenomenului cultural românesc M.E. aduce contribuţii remarcabile, îndeosebi în de Zalmoxis a Genghis Khan (1970). Editează în ţară şi străinătate revista „Zalmoxis”.

BIBL.: Introducere în filosofia Samkhya (1930);

Contribuţii la psihologia Yoga (1931); Cunoştinţe botanice în vechea Indie. Cu o notă introductivă asupra mi-graţiei plantelor indiene în Iran şi China (1931); într-o mănăstire din Himalaya (1933); Alchimia asiatică (1935); India (1935); Elemente preariene în hinduism (1936); Yoga. Essai sur les origines de la Mystique Indienne (1936); Barabudur, templul simbolic (1937); Cosmologie şi alchimie babiloniană (1937); Folclorul ca instrument de cunoaştere (1937); La Yoga e la spiritualită indiana (1937); Limbajele secrete (1938); Cărţile populare în literatura română (1936); Ierburile de sub cruce (1939); Mâlanges. I. Notes de demonologie, II. Locum (1939); Methalurgy, magic and alchimy (1939). Mitul reintegrării (1942); Comentarii la legenda Meşterului Manole (1943); Le probleme du chamanisme (1947); Introduefion au Tantrisme (1944);

32S

jiniiinbrovinser (1945); Eurâpai etimologia (1944); The Swedish Atlas of Folk Cultiire (1951); International Dictionary of Regional European Etimology and Folklore (1955); European Etimology as a Social Science (1955); European Etimology în Our tune (1967); Urgent Etimology Tasks (1967); Ethnological Investigation of the Present (1970).

REF.: Sam Owen Jansson.

A selected Bibliography of Sigură Erixon's Writings on European Etimology (în „Etimologia Europea”, IV, 1970, p. 229 – 243).

ESTEVA-FABREGAT, Claudio – etnolog spaniol (11 nov. 1918, Marscille, Franţa). Studii superioare la Escuela Nacionál de Antropologia y Historia din México (1947 – 1954). Devine „maestru” în ştiinţe antropologice (1955). Doctor al Universităţii din Madrid (J959). Profesor la Enah în Mexic de istoria culturii (1953 – 1956) şi la Universitatea din Madrid (1959 – 1968). Director la Museo

Nacionál de Etnologia (1964 – 1968). Director la Escuela de estudios antropologicos (1966 – 1968). Director la „Centro de etnologia peninsular”. Profesor de antropologie culturală la Universitatea din Barcelona (din 1971). Director al „Departamentului de antropologie culturală” (din 1971). Fondator şi director al revistei de antropologie culturală „Etnnica” (din 1972)

BIBL.: Ethnologo como conservadnr del Museo (1969); EI Circumiiiedilerraneo y sus re/aciones con la America prehistorica; (Di-fusion o paralelisme? (1971); Al-gimos caracteres de sistema de propriedad „fang” (1971); Para una teoria de la aculturation en el Alto Aragon (1971); E-tude du village en Espagne (1972); Antropologia y filosof ia (1972); Cultura y personalidad (1973); Un enfoqne estructural del mito sc-ai în Lévi-Strauss. L'homme nu: una evahtaci în y un resumen (1973); Antropologia industrial (1973); Contribucions a una teoria del bilinguismo (1973); Irn-migracion a Barcelona (1973); Aciilturacion, bilinguisino y cognicion en Chinchero, Cuzco (1974); Etnia, etnicidad y relaciónes interetnicas (1975); Razas humanas y Racismo (1975); Ethnicity, Social Class and Acculturation of Immigrants în Barcelona (1975).

EVANS-PRITCHARD, Edward Evan – etnolog şi antropolog englez (n. 1902, Sussex). Studiază antropologia la colegiul Man-chester şi Oxford. Expediţii antropologice în Africa Centrală, de Est şi de Nord (1926 – 1936). Profesor de sociologie la Universitatea din Londra (1928 – 1931), la Universitatea din Cairo (1932 – 1934), la Oxford (1935); cercetător onorific la Colegiul Universitar din Londra (1935 – 1940). Preşedinte al Institutului Regal de antropologie (1949 – 1951). Discipol al lui B. Mălinovski şi Radcliffe-Brown. Stabileşte obiectul, metodele şi ţelurile antropologi, i sociale şi aplicate puse

I

de istoria şi teoria culturii, ana-lizând rolul muncii în

geneza culturii, creaţia culturală individuală şi colectivă, specificitatea culturilor antice europene şi extra-europene, a celor moderne, a marilor curente de creaţie culturală, asupra marilor personalităţi creatoare de civilizaţie şi cultură. Dintre lucrările publicate de F.E. prezintă un interes direct pentru etnologie: Anti-Dühring (1878); Originea familiei, a proprietăţii private şi a statului (1884); Dialectica naturii (1873 – 1886). În esenţa lor studiile lui F.E. stau la baza etnologiei economice. Unii dintre istoricii dreptului îl consideră printre fondatorii etnologiei juridice.

REF.: Jacqueline Costa, Trois fondateurs de Vetimologie juri-dique: Bachofjen, Mâine et En-gels (1974).

ERBÂCEANU, Constantin – istoric al culturii, elenist şi teolog român (15 aug. 1839, Erbiceni, Iaşi – 21 mart. 1913, Bucureşti). Studiază teologia la Universitatea din Iaşi (1864), limba greacă la Universitatea din Atena (1865). Profesor de drept canonic şi bisericesc la Seminarul Socola (1868). Profesor-suplinitor de limba şi literatura elină la Universitatea din Bucureşti (1897 – 1904). Membru al Academiei Române (1899). Specialist în istoria dreptului canonic şi a bisericii, în istoia culturii eline şi greceşti şi în istoria fanarioţilor. C.E. cercetează şi descrie stările din Moldova şi Muntenia în perioada fanariotă şi influenţa fanariotă asupra culturii româneşti.

BIBL.: Religie şi ştiinţă (1885); Istoria Mitropoliei Moldovei şi Sucevei (1888); Cronicarii greci care au scris despre români (1890); Procanonul lui Petru Maior (1894); Aianasie Co-mnen şi cronicul său (1900); Priviri istorice şi literare asupra epocii fanariote (1901); Bărbaţi citiţi greci şi români (1905).

REF.: Constantin Erbiceanu, Viaţa mea (1913); Vasile Pârvan, în Metnoriam Constantin Erbiceanu (1914).

ERIXON, Sigurd – etnolog suedez (1888, Stockholm – 1968, Stockholm). Profesor de etnologie la Universitatea din Stockholm. Paralel director al Muzeului Nordic. A

iniţiat, organizat şi condus până la moarte Atlasul etnografic al Europei. A efectuat cercetări de etnologie urgentă. A elaborat şi redactat lucrări de etnologie regională. Editează reviste de etnologie şi folclor: „Nordisk Kultur” (1931 – 1936); „Folk-Liv” (1937 – 1968), „Laos” (litudes comparées de folklore et d’ethnologie regionale, 1951 – 1955).

BIBL.: Nordische Volkskunst Sweden (1929); Regional European Ethnology (1937 – 1938); Actual Tasks în Investigations on the Agricul Hiral Year în Nordic Ethnology (1939); Atlas der Schwe-dischen Volkskunde (1940); Re-cherches ethnologiques suidoises (1942); Svenska Kulturgreinser och

Soci ei ies (1964); The Range Variation in Actual Family ŞIZ: A Qritique of Levy’s Argument (1965).

FEJOS, Paul – etnolog american (24 ian. 1897, Budapesta – (3 apr. 1963, New York). Doctor în medicină la Universitatea din Budapesta (1921). Emigrează în S.U.A. (1922), naturalizat cetăţean american (1930). Între 1926 – 1930 execută în studiourile de la Hollywood filme etnografice despre Africa, Indiile de Est şi Extremul Orient. Întreprinde expediţii etnografice: Expediţia etnografică daneză în Madagascar (1934 – 1936), Expediţia diviziei etnografice a Muzeului Naţional din Copenhaga (1935 – 1937), Expediţia etnografică a industriei filmului suedez, în Indiile de Est şi Siam (1936 – 1938), Expediţia ştiinţifică Wen-ner – Gren în America latină (1939 – 1941). Profesor consultant de antropologie la Stanford University, în California (1943 – 1963). Preşedinte şi apoi director al Wenner – Gren Fondation for Anthropological Research (1963). P.F. este promotorul filmelor documentare de factură etnografică.

FENTON, Alexander – etnolog englez (n. 26 iun. 1929, Shotta). Studii de filologie la Universitatea din Aberdeen şi Cambridge. Redactor pentru The Scottish

National Dictionary (1955 – 1959); apoi însărcinat cu conducerea Secţiei scoţiene din The National Museum of Antiquiiies of Scotland din (1959), secretar al The Scottish Country Life Museum Trust (din 1970). A.F. foloseşte datele lingvistice ca mijloace de indexare şi interpretare a civilizaţiei scoţiene.

BIBL.: Proverbs and Sayings of the Auchterless and Turriff Area of Aberdeenshire (1959); Sickles and Scythes; Stack Foundations; Siacks and Tripode (1961); The Threshers Weary Flinging Tree; Threshing by Hand; Thresh-ing by Machine (1963); Scottish Spining Wheel (1963); The Rural Economy of East Lothian in the 17 & ana-J8 în Century (1963); Material Culture as an Aici to Local History Studies în Scotland (1965); Historical Ethnology în Schotland (1967); Die Volkskunst atât den Britischen Inseln: ScJiottland (1967); Plough and Spade în Dumfri es and Gallo-way (1969); A Plough Type frotn the Outer Isles of Scotland (1969); Sheep în North Ronaldsay, Or-hney (1969); Paring and Buming and the Cutting of Turf and Peat în Scotland (1970); The Tabu Language of Shetland Fishermen (1970); Regional Ethnology: a De-veloping Subiect (1970); Planning a Scottish Agric-ultural Museum (1971); A Fuelof Necessity – Animal Manure (1972); The Various Names of Shetland (1973).

FIRTH, Raymond W. – antropolog neozeelandez (n. 1901, Noua Zeelandă). Studiază antropologia la Universitatea din Londra, în serviciul administraţiei coloniale. Contribuţii importante la precizarea noţiunilor de structură şi funcţiune.

BIBL.: The Morphology and-Fundion of Magic (1929); Here-dity and Gestation as the see them (1931); Levy-BruM s Theory of Primitive Mentality (1934); Zande Terapeutics (1934); Witche-raft: Or ades and Magic ainong the A zande (1937); The Nuer (1940); African Political Sistems

(1940); Applied Anthropology, Africa (1946); The Sanusi of Cyr. e-naica (1949); Kinship and Marriage among the Nuer (1951); Social Anthropology (1951); Nuer Religion (1956); Zande Totem (1956); Essay în Social Anthropology (1962); „Religion and the Anthropologist (1962); The position of Women în Primitive Socie-ties (1965); Theories of Primitive Religion (1965); The Zande Trich-ster (1997).

F

FALLERS, Lloyd A. – antropolog american (n. 29 aug. 1925, Nebraska City). Studiază antropologia la Universitatea din Chicago (1946). Doctor în antropologie (1949) şi în filosofie al Universităţii din Chicago (1953). Director al Institutului est-african de cercetări sociale (1954 – 1957). Asistent şi profesor la Universitatea Berkeley din California (1957 – 1960), actualmente profesor la Universitatea din Chicago. Cercetări de teren în S.U.A., la Fox Indians (1948 – 1949), în Busoga, Uganda (1950 – 1952), în Kenya, Turcia (1964).

BĂBL.: Bantu Bitveaucracy: A Stttdy of Integration and Conflict in the Political Institutions of an East African People (1956); Some Determinats of Marriage Sta-biâity în Dsoga (1957); The Da-inily: Sonte Comparative Consa-crations (1959); Despotism., Statuts, Culture and Social Mobility în an African Kingdom (1959); The Mobility of Labor (1960); Hmnicide and Suicide în Busoga, (1960); The Soga (1960); Custo-tnary Law in the New African States (1962); Equality, Modernity and Democracy in the Nev) States (1962); Social Stratification and Economic Processes (1964): Equality and Incquality în Hugic, într-un muzeu etnografic în aer liber.

BIBL.: Mentalitatea satului Moişeni din Ţara Oaşului (1935); Sate inundate în Argeş (1941); Satul model Dioşti (1941); Le vil-lage rouniam pendant les fttes religieuses d’hiver (1943); Aspectele spirituale ale civilizaţiei ţărăneşti

(1944); Elemente decorative la bordeiele din sudul regiunii Cra-iova (1957); Evoluţia portului popular în zona Jiului de sus (1957); Ţara Oaşului. Cultura materială (tom. II, 1975); Muzeul Satului din Bucureşti (1957: 7972); Arhitectura populară din Gorj (în curs de publ.); Ceramica populară din Gorj (în curs de publ.).

FOGELSON, Raymond D. – antropolog american (n. 23 aug. 1933, Red Bank, New Jersey). Studiază psihologia la Universitatea Wesleyan (1951 – 1955) şi antropologia la Universitatea din Pennsylvania (1955 – 1962). Doctor în etnologie (1962). Profesor de antropologie la Washington State Museum de pe lângă Universitatea din Washington (1962 – 1965). R.F. aduce o contribuţie inedită la definirea unor termeni, în curs de elaborare, printre care menţionăm: etno-ştiinţe şi „etno-etnologie”. Editează: „Philadelphia Anthropological Society Bulletin” (1960) şi „American Anthropologist” (1964 – 1970).

BIBL.: Change, Persistence and Accommodation in Cherokee Medico-magical Be/i/x (1961); Cherokee

Economic Cooperatives: The Ga-dugi (1961, în colab.); Ethno-Eth-nology (1962); The Identity Strug-gle (1965, în colab.); Freud ană Anthropology (1962); Historical Perspectives în Ethnosciences (1963): The Southeastern Indian în Literature (1964); The Impact of Scientific on Religious Ideas (1966).

FORMAN, Shepard – antropolog american (n. 3 oct. 1938). Studiază literatura spaniolă la Universitatea Bran-deis (1955 – 1959), istoria şi civilizaţia braziliană la Universitatea New York (1959 – 1961), istoria şi antropologia la universităţile braziliene din Rio de Janeiro şi Bahia (1961 – 1962). Doctor în filosofie al Universităţii Columbia (1966). Călătorii de studii în Brazilia (1961 – 1962, 1964 – 1966, 1967), Columbia (1962 – 1963), Anglia (1969 – 1970). Asistent la Institutul de studii îatino-americane. Universitatea Columbia (1962 – 1963).

Instructor la Centrul de studii Îatino-americane (1964). Ţine prelegeri la Universitatea din Sus-sex (1969 – 1970). Profesor de antropologie la Universitatea din Chicago (din 1969). Cercetările lui S.F. urmăresc îndeosebi studiul ligilor ţărăneşti, aspectele economiei pescăreşti, rolul, nivelul politic şi structura administrativă rurală în Brazilia.

BIBL.: Up from the Parrot’s Perch (1963); Anthropology and Sociology în Northeast Brazii (1966); Cogniiion and the Catch:

Se consacră studiului populaţiei tikopia din Malaysia, apoi al maorilor din Noua Zeelandă. Investigaţiile lui se concentrează asupra relaţiilor de familie, a celor economice (tribale şi inter-tribale).

BIBL.: Primitive Econotnics of the New Zealand Maori (1928, 1959); Human Types (1931, 1956); We, the Tikopia a Sociological Study of Kinship în Primitive Polynesia (1936); Primitive Polinesian Economy (1939); Work of the Gods în Tikopia (1940); Mala y Fishermen; their Peasant E-cononiy (1946); Elements of Social Organization (1951); Social Change în Tikopia (1959); Work and \Vealth of Primitive Commu-nities (1958); History and Traditions of Tikopia (1961); Essay on Social Organization and Va-lues (1964); Capital and Credit în Peasant Societies (1964); Tikopia Ritual and Belief (1967).

FOCHI, Adrian – folclorist român (n. 26 sept. 1920, Cernăuţi). Studiază filologia la Universitatea din Bucureşti (1940). Profesor de italiană. Cercetător ştiinţific la Institutul de folclor (1964), Institutul de etnografie şi folclor (1964 – 1968), Institutul de studii sud-est europene (1968 – 1975); Institutul de cercetări etnologice şi dialectologice (din 1975). Doctor în filologie la Universitatea din Bucureşti (1970).

BIBL.: Folclorul românesc în Transilvania secolului al XVIII-lea (1958); Bibliografia folclorului românesc pe anul 1975 (1959, în colab.); Contribuţii la cunoaşterea vieţii şi

operei lui Sim. FI. Marian (1960, în colab.); Relaţii folclorice interbalcanice (1960, în colab.); 15 ani de folcloristică în R.P.R. (1963); Paraleles folklo-riques sud-est européens (1963); Dimitrie Cantemir etnograf şi folclorist (1964); Mioriţa, tipologie, circulaţie, geneză şi texte (1964); Das Deutschen-Lied in der siid-eiiropäischen Volksuberlieferung (1965); Die rumänische Volks-ballade „Unchieşii" und ihre siid-osteuropäischen Paralelen (1966); Nicolae Iorga şi folclorul (1966); Bibliografia generală a etnografiei şi folclorului românesc (vol. I, 1968); Gheorghe Coşbuc şi creaţia populară (1970); Recherches comparées de folklore sud-est-europien (1972).

FOCŞA, Gheorghe – etnograf şi muzeograf român (15 oct. 1903, Răşcani-Suliţea, jud. Vaslui). Studiază sociologia la Universitatea din Bucureşti (1926 – 1932). Bibliotecar la Biblioteca Universităţii Bucureşti (1930 – 1934), la Biblioteca Fundaţiei Culturale (1934 – 1940). Asistent sociologie (1940 – 1947). Conferenţiar Institutul de arte plastice (1950 – 1953; 1966 – 1974). Conferenţiar etnografie la Facultatea de istorie a Universităţii Bucureşti (1966 – 1974). Doctor în sociologie (1947). Director al Muzeului Satului (1948 – 1978). A urmărit dezvoltarea sistematică a Muzeului satului, conceput de D. Gusti ca un muzeu sociolo»

de psihanaliză aplicată abordează probleme de demopsihologie, de creaţie culturală (religie, artă, ştiinţă). Fondatorul şcolii psihanalitice vieneze. Teoriile lui au fost valorificate în etnologie şi estetică. Influenţat de evoluţionism elaborează teoria ontogenetică a culturii, conform căreia evoluţia culturii general-umane reflectă dezvoltarea culturilor individuale ale popoarelor de la naştere şi până la moartea acestora. Opera lui S.F. a declanşat un vast curent de cercetare numit freudism. Un aspect al acestui curent este freudismul etnologic.

Conduce revistele: „Imago” şi „Internaţionale Zeitschrift für Psychanalyse”.

BIBL.: Traumdeutung (1900); Zur Psychopathologie des Alltags-lebens (1904); Dvei Abhandlun-gen zur Sexualtheorie (1904); Totem und Tabu (1913); Moses und die monotheistische Religion (1939); Massenpsychologie und Ich-Analy-se (1921); Das Ich und das Es (1923); Die Zukunft einer Illusion (1927); Selbstdarstellung (192.8); Das Unbehagen in der Kuliur (1930).

REF.: M. Cave, L'ceuvre paradoxale de Freud (1948); E. Jo-nes, The Life and Work of Sig. Freud (3 vol., 1953 – 1955); St. Zweig, Sigmund Freud (1965).

FROBENIUS, Leo – etnolog şi. explorator german (26 apr. 1873, Berlin – 9 aug. 1938, Bigan-Zolo, Italia). Studiază antropologia şi etnologia la Berlin. Discipol al lui Fr. Ratzel. Întreprinde călătorii de studii în Africa. Profesor de etnologie la Universitatea din Frankfurt (1925 – 1938). Iniţiatorul Şcolii cultural istorice (Kul-turkreise). Elaborează conceptele: ciclu cultural, morfologia culturii, sufletul culturii (paideuma), stil cultural. După L.F. ciclurile culturale s-au format în comuna primitivă şi au supravieţuit la popoarele retardate până în vremea noastră. Ele relevă morfologia culturilor, creaţii biopsihologice ale istoriei, care întrupează spiritul cultural (paideuma). Morfologia culturii se caracterizează printr-un stil cultural particular… Morfologia culturii, după L.F., este substanţa filosofiei culturii. Fundează revista „Paideuma” şi elaborează primul „Atlas cultural al Africii”.

BIBL. Die Weltanscka-uvg der Naturvölker (1898); Der Vvsprung der afrikanisclien Kuuunn (1898); Problem der Kuâtur (1900); Völkerkimde în Chara: „rhildern (1902); Das Zeitalter des Se-nnen-gottes (1904); Kulturtypen aus dem West-sudun (1910); Auf dem Wege nach Atlantis (1911); Schwarze Seelen (1913); Uni Afrilta Sprach (1912); Paideuma. TJmrisse einer Kultur – und Seelenlehre (1921);

Vom Völkerstudium zur Philoso-phie. Der neue Blick. Das Paideuma (1925); (în colab. cu Von Wilm) Atlas Africanus (1921 – 1931); Das sterbende Afrika (1923); Atlantis (1922, 12 vol.); Erlebte Erdteile (7 vol., 1925 – 1929); the Location of Fishing Sports în a Brazilian Coastal VUlage (1967); Disunâty and Discontent: A Stu-dy of Peasant Politicul Movements în Brazii (1971); Jangadeiros: The Raft Fishermen of Northeast Brazii (1966); The Raft Fisher-iMn: Tradition and Change in the Brazilian Peasant Econoniy (1970).

FRAZER, James George – istoric al religiilor şi etnolog englez (1 ian. 1854, Glasgow – 7 mai 1941, Cambridge). Studiază antropologia la universităţile din Glasgow şi Cambridge. Profesor de „antropologie socială" la Universitatea din Liver-pool (1907), unde predă cursuri de etnologie a religiei. Opera capitală The Golden Bough conţine o vastă cantitate de documente etnologice. J.G.F. considerat cel mai celebru etnolog din sec. al XIX-lea susţine că toate popoarele care au trecut prin aceleaşi stadii de dezvoltare culturală reacţionează şi se exprimă similar, astfel încât stadiile ulterioare pot fi privite ca supravieţuiri ale stadiilor anterioare. Aceste stadii culturale sunt: cel magic, religios şi ştiinţific. Concluziile operei lui de cabinet, noi pentru vremea lui, asupra magiei, religiei, riturilor, miturilor, tabuurilor etc. au fost criticate în lumina unor investigaţii de teren recente. Criticii lui J.G.F. susţin că: acesta a recurs la metoda inieleclualistă (Evans Pritchard) în expunerea materialelor culese şi publicate de alţii; a prezentat materialele după tehnica enciclopedică, neţinând socoteală de contextul credinţei (B. Malinovski) şi că a speculat „gustul pentru exemple exotice cu stilul lui remarcabil" (Jean Poirier), în semn de recunoaştere a autorităţii lui în domeniul etnologic a fost creată Frazer Memorial Lecturship.

BIBL.: Totemism (1887); The Golden Bough (12 vol.,

1890 – 1915); Questions on the Customs, Beliefs and Languages of Savages (1907); Totemism and Exoga-my (4 vol., 1910); The Belief în Inimortality and the Worship of the Dead (2 vol., 1911 – 1913, 1922, 1924); Folklove in the OU Testament (1918); The Magica} Origin of Kings (1920); Les origines de la Familie et du Clan (1922); The Worship of Nattere (1926); Myths of the Origin of Fire (1930); The Fear of the Dead în Primitive Religion (3 vol., 1933, 1934, 1936); Aftermath (1936).

REF.: Theodor H. Gaster, The New Golden Bough (1959); Bronisław Malinowski, Reflexi-ons critiqties sur la vie de James George Frazer (1968).

FREUD, Sigmund – medic psihiatru austriac (6 mai 1856, Pribor – Moravia – 23 sept. 1939, Londra). Studiază medicina la Viena (1881 – 1885). Docent în neuropatologie (1885). Analizează fenomenele isteriei, catarsisul medical, terapia psihanalitică, tabuurile, riturile etc. Profesor universitar (1902). În scrierile lui trois visages (1944); Organisation et premiers risultats de la Mission ethnographique chez Ies Touaregs soudanais (1948); Die drei gesichter Afrikas (1949); Tech-niques artizanales des răgions sahariennes (1949); Les sources magico-religieuses de l’art maure (1952); L’Homme primitif dedant la mort (1952); Les fresqy. es de Hans Erni ou la part du peintre en ethnographie (1955); Au Sahara: Les Hommes et leurs Outils (1958); Parures et Bijoux dans le Monde (1962); Maisons chez les Esquimaux (1963); Art Negre (1967).

GALANŢI, Bianca Maria – etnograf şi etnolog italian (n. 31 iul. 1917). Licenţiată în litere (1940). Profesor la Universitatea din Roma (1964 – 1970). Director al Institutului de etnologie din Roma. Secretară a Societăţii Italiene de etnografie. Colaborează cu articole şi studii la diverse publicaţii de specialitate italiene şi străine.

BIBI... La danza della spada în Italia (1942); Ancora

sulla moresca (1949); Lo sposalizio dell'albero a Montefogliano (Vi-terbo) (1950); Dances of Italy (1950); Forms and aspects of the Ballo tondo Sardo (1950); La „leggenda del ponte del diavolo” în Italia (1952); Rassegna degli recenţi sulla danza popolare în Europa (1952); Le villanelle alia napolitana (1954); Ballo tondo e Sardana di Catalogna (1954); La danse des Spadonari dans la

Province du Piemont (1954); La leggenda delle „Bella Galliana” (1955); Tradizioni gastronomiiche d'Italia: doici pasquali (1957 – 1958); Analogia di forme e di ritmi nelle espressieni coreutiche Méditerranée: îi „Ballo tondo” e la „Sardana” di Catalogna (1959); Vita tradizionale dell'Abruzzo e del Molise (1961).

GALLEY, Micheline – etnolog francez (22 nov. 1925, Rouen). Doctor în etnologie (1968). Profesor de engleză în Maroc (1957 – 1960), în Algeria (1963 – 1966). Întreprinde cercetări în cadrul „Conseil naţional des Recherches Scientifiques” (CNRS din 1966) pentru studiul culturii arabo-berbere. Secretar general al „Association internaţional de-tudes des civilisations mediter-aneennes” (1972). Specialist în cultura arabo-africană.

BIBL.: Le Pasteque et le Couteau (1970); L'imnarja a Malte (1970); Two folkloristic avticles; A mediterranean Hero (Î971); Universality and specificity of folktales (1971); Badr az-zân et six contes algeriens (1972); Ac-tes du premier Congres d'études des cultures mediterraneennes d'influence arabo-berbere (coordonator, 1973); Liturature populaire et Sociiţi. propos du conte an-girien d'expression arabe (1975).

GASTER, Moses – folclorist şi filolog român (25 aug. 1856, Bucureşti – 11 mart. 1939, Londra). Doctor în filosofie, Leipzig (1879). Membru onorific al Academiei

22*

Schicksalskunde im Sinne des Kul-turwerdens (1931); Kultwgeschich-te Afrikas (1933); Histoire de la

civilizaticm africaine (1936); Schriptn zur Kulturkunde (1938); Mcnumenta Afrika (1939); The Childhood of Man (1939).

FUSTEL DE COULANGES, Numa-Denis – arheolog şi istoric francez (18 mart. 1830 – 12 sept. 1889). Studiază la Scoală normală superioară din Paris (1850 – 1853), apoi la Şcoala franceză din Atena (1859). Doctor în istorie (1858). Profesor de istorie la Universitatea din Strasbourg (1860 – 1870) şi la Sorbona (1875). Este preocupat de istoria culturii europene, antice şi medievale. El ridica problema istoriei mitice a culturii în care pune pe primul plan cultul focului domestic la greco-romani, faţă de cultul iconografic al marilor divinităţi olimpice. Este întemeietorul istoriografiei obiective în Franţa.

BIBL.: La Citi antique (1864); Histoire des Institutions politi-ques de l'ancienne France (1875 – 1892, 5 vol.).

REF.: E. Champion, Les idees politiques et religieuses de F. de Coulanges (Paris, 1905); Ch. Diehl, Discours à l'occasion du centenaire de la naissance de F. Coulanges (Paris, 1930); P. Fa-bro, Fustei de Cov. lanses (1947).

GABUS, Jean – etnograf elveţian (n. 16 oct. 1908, Locle, Elveţia). Africanist, teoretician al muzeografiei etnologice. Studiază la Neuchitel şi la Universitatea din Fribourg. Director al Institutului „Anthropos". Expediţii etnografice în zona laponilor Skolt şi finlandezi (1937), la eschimoşii cerilii, în nord-vestul golfului Hudson (1938 – 1939), în Africa (1942 – 1953, 1959 – 1963) etc, unde studiază seferin şi tezaurele unor dinastii negre. Organizează muzeul naţional din Kabul-Afganistan. Profesor de geografie la Universitatea din Neuchitel. Director al Muzeului de etnografie şi al Institutului de etnologie din Neuchitel.

BIBL.: La construction des iglous chez les Padleirmhit (1939); Les monvewtents migraloires chez les

Esquimaux Caribous (1940); Vie et coutumes des Esquimaux Caribous (1944); L'Afrique aux

Clermont Ferrand (1972). Vicepreşedinte al Comisiei de antropologie şi etnologie a Academiei R.S.R. (1972 – 1977). Membru corespondent al Academiei din Atena (1976).

BIBL.: Preemţiunea în istoria dreptului român (1965); La place de la coutume dans le droit des itats feodaux roumains (1967); Corelaţia între etnologia juridică şi istoria dreptului (în vol. Metode noi şi probleme de perspectivă ale cercetării ştiinţifice, 1970); L'origine et l'autorite des recueiles de jurisprudence (1970, în colab.), La legislation agraâre en Valachie (1970, în colab); La legende populaire du „Contract d'Adani" et ses implications juri-diques (1972); L'ordalie en droit feodal rouniam (1979); La legislation urbaine en Valachie (1975, în colab.). La methode du juriste ethnolog... en Rownanie („Sciences juridiques", 1978).

GESSAIN, Robert-Henri – Jean – antropolog francez (n. 11 apr. 1907, Clermont-Ferrand). Studiază medicina. Conferenţiar la Laboratorul de antropologie al „École practique de Hautes Études" din Paris (1937). Şef de serviciu la Institutul naţional de studii demografice (1945 – 1946). Director al „Musée de 1 Homme" din Paris. Director al Centrului de cercetări antropologice (1959). Profesor la Muzeul Naţional de istorie naturală. Întreprinde misiuni etnografice în America de Nord, în Groenlanda, México şi în Africa de Vest.

BIBL.: Masques de danse Eskimo et Masques indiens (1948); Tupilek à-propos de figurines Eskimo (1950); Figurine androgyne Eskimo (Support de fustl sur la Kayak, 1954); „Vagina Dentata" dans la clinique et 16 tnythologie (1957); Le tnotif „vagina denţată" dans les mytholo-gies Eskimo et nord anierindiennes (1958); L'art squelettique des Eshimo (1959); Anthropologie, ditmogra pMe et

genealogie pour l câtude des petits groupes (1961); Dimographie et genialogie de differents types d'isolats (1964); L'antropologie biologique (1966): Ammassalik ou la civilisation obligatoire (1969); Un jeu des Animassaliniiut et d'ailleurs; Jeu eshimo P Dijju-sion? Convergence (1971).

GHEORGHIEVA, Ivanicika – etnograf bulgar (27 avig. 1937, Sofia). Studiază etnografia la Universitatea din Sofia, cercetător ştiinţific la Institutul de etnografie din Sofia. Este preocupată de studiul sistemului de rudenie la popoarele balcanice, de influenţa culturii trace în sud-estul Europei.

BIBL.: Edin anticen huit ot Rodopite. Strandja, Mejdurecie-te na Strumai Mesta (1972); Terminologhicina sistema na krovno rotistro u bălgarite (1972); Opât izucenia sisienii krovnogo rotistra u bolgar (1973).

Române (1929). Se stabileşte la Londra (1885). Ţine prelegeri la Oxford, publicate în 1887. Preşedinte al Societăţii de folclor din Londra (1907 – 1908). Combate „teoria preistorică” a evoluţionismului în folclor, propunând o „teorie a migraţiei în fol-ck>”, numită „teorie istorică”, după care originea folclorului se datoreşte unei evoluţii rela-ţi\ moderne a creaţiei populare, sânul ne la toate popoarele globului De teoria migraţiei transcontinentale a basmelor leagă similitudinile tematice şi forme II de creaţie medievale europene şi asiatice. Susţine ideea intoditiiimi între literatura orală şi aceea, scrisă. M.G. deduce că produsele filosofiei populare sud-est cuiopene sunt filtrate şi prin spiritul culturii româneşti. Relevă i ecesitatea modificării opiniei generale în legătură cu starea culturală a poporului român, arătând că prin cultura lui popoiuliomân stă pe aceeaşi treaptă cu celelalte popoare ale occidentului, nu s-a izolat cultural niciodată şi nu s-a hrănit, în cursul istoriei lui „cu fărâmituri, căzute de pe masa antichităţii clasice”.

BibL.: Literatură română populata, (1883); Apocrifele

în Literat în a română (1883); Ilces-ter Lectures on Qreeko-Slavonic literature and its Relations to the Folk-Loie of Europe during the Middle Ages (1887); The Modern Ori gin of Fairy-Talfs (1887); Că română (1891, 2 voi.); Rumanian Bird and Beast Stories (1915); Studies and Texts-in Folklore Magic, Medieval Românce, îl ebrevi Apocrypha and Samaritan Archeology (1926 – 1928, 3 vol.) Ma'aseh Book; Book of Jewish Tales and Legends (1934); Povestea Vorbii (1935).

REF.: Elizabeta Mănescu, Dr. M. Gaster, viaţa şi opera sa (Bucureşti, 1940); B. Schindler, Gaster Centenary Publication (London, 1958).

GEORGESCU, Valentin Al. – jurist, istoric ai dreptului, etnolog juridic român (2 iul. 1908, Corabia). Studiază dreptul şi filologia la Universitatea din Bucureşti (1926 – 1929). Doctor în drept şi laureat al Facultăţii de drept din Paris (1932). Doctor docent (1964). Profesor suplinitor la Universitatea din Cernăuţi (1936 – 1940). Privat docent de drept roman la Universitatea din Lausanne (1944 – 1947). Profesor de drept roman la Universitatea din Iaşi (1947 – 1951). Cercetător principal la Institutul de istorie (1953 – 1956; 1982 – 1966) şi la Institutul de cercetări juridice (1955 – 1962). Şef de secţie la Institutul de studii sud-est europene (1966 – 1975). Profesor de drept roman la Universitatea din Nisa (1971 – 1975). Membru al Academiei de ştiinţe sociale şi politice (1970). Membru asociat al Academiei de Legislaţie din Toulouse (1969). Doctor Honoris Causa al Universităţii din

REF. Matei Cazacu, La bibliographie des oeuvres du professeur Constantin C. Giurescu (1971).

GIURESCU, C. Dinu, istoric şi istoric al culturii, român (n. 15 febr. 1927, Bucureşti). Studiază istoria la Universitatea din Bucureşti (1950). Doctor în istorie la Universitatea Bucureşti (1968). Profesor de istoria civilizaţiei la Institutul de arte plastice „N. Grigorescu” din

Bucureşti. D.C.G. studiază îndeosebi aspectele esenţiale ale istoriei civilizaţiei româneşti (arta veche, economia şi viaţa socială, evoluţia mentalităţilor) căutând să surprindă conexiunile relevate de ştiinţele etnologice (etnografia, folcloristica şi ştiinţa artei populare).

BIBL.: Anatefterul, Condica de porunci a vistieriei lui Constantin Brân; aveanu (1960); Relaţii economice ale Ţării Româneşti cu Peninsula Balcanică secolul X – XIII şi XIV-XVI (1964); (în colab. cu A. Pănoiu) Feroneria veche românească (1967); (în colab. cu CC. Giurescu) Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi (1971); Ţara Românească în secolele XIV şi XV (1973); (în colab. cu C.C. Giurescu) Istoria românilor I. Din cele mai vechi timpuri până la întemeierea statelor româneşti (1974).

GLADYSZ, Mieczysław – etnolog polonez (n. 9. aug. 1903, Dabrowa Gornicza-Kato-wice). Studiază filologia la Universitatea Jagiełłonă din Cracovia (1922 – 1927); de asemenea etnografia (1930 – 1935). Doctorat (1947). Conducător al secţiei de etnografie din „Institutul de cultură materială” a Academiei de ştiinţe poloneze (1954 – 1971); profesor de etnografie slavă la Universitatea Jagiełłonă din Cracovia (1960 – 1973).

BIBL.: Dzialalnosc naukowa ei-nograficinych placqwek inuzeal-nychw okresie powojinnym (1959). Goralskie zdobnktwo na Slqsku (1963); Z badăn nad wspolezesnq szHikq ludowq (1967); J? zagadnieh ksztaltowania seg ludowich regionow artystycznych (1970); Le calendrier Silesicn en bois (1971); Z problematyki baiawczej w Karpatach Polskich (1972); Nowe opracowanie kultury ludowej narodow slowâanskich (1972); Z zagadnien procesow kulturowych pogranieza etnicznego (1974).

GLÜCKMAN, Max – antropolog englez (n. 1911, Africa de Sud). Studiază la Universitatea din Londra. Întreprinde cercetări de teren în Ţara zuluşilor (1936 –

1938), în Rhodesia (1940 – 1947). Profesor de antropologie socială la Manchester (din 1949). Iniţiază metoda studierii cazurilor restrânse, cu aplicaţii speciale la jurisprudenţa populară a unor etnii africane.

BIBL.: The Juridicul Process aniong the Barotse of Northern Rhodesia (1955); Custom and Conflict în Africa (1955); Order and Rebellion în Tribal Africa

GIURESCU, Constantin C, – istoric român (13 oct. 1901, Focşani – 12 nov. 1978, Bucureşti). Studiază istoria la Universitatea din Bucureşti (1918 – 1922). Membru al Şcolii române din Franţa, Fontenay aux Roses (1923 – 1925). Doctoratul în istorie (1925). Conferenţiar de istoria românilor la Universitatea din Bucureşti (1926). Profesor agregat (1927), Profesor titular (1930). Membru titular al Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice. Membru al Academiei R.S.R. (1974).

BIBL.: Originea artei bizantine (1922); Instituţiile vechi româneşti (1927); Nicolae Milescu Spătarul. Contribuţii la opera sa literară (1927); Despre Vlahia Asăneştilor (1931); Istoria românilor (vol. I, 1935; vol. II, partea Îşi a 2-a, 1937; vol. III, partea I1942, partea a II-a, 1946); Din istoricul breslelor bucureştene (1936); Judeţele dispărute din Ţara Românească (1936); Colonizarea românilor de peste hotare (1937); – începuturile de industrie în ţările româneşti (1938); Dobrogea, vechi pământ românesc (1939); Târguri şi oraşe româneşti dispărute (1939); Transilvania. Schiţă istorică (1944); Shidii de istorie socială. Vechimea rumâniei în Ţara Românească şi legătura lui cu Mihai Viteazul (1942); Influenţa turcească asupra poporului român (1944); Două vechi obligaţii fiscale româneşti; căraturile pe cai şi podvoadele cu boi (1946); Toponimie Bucureşteană. I.

„Drumul sâni” tiu „Drumul serii” (1982): Istoria pescuitului şi a pisciculturii în România (1964) Uncie aspecte ale problemei agrare în monarhia austro-ungară la

începutul secolului al XX-lea (1964; în colab.) Ştiri despre populaţia românească a Dobro-gei în hărţi medievale şi moderne (1966); înţelesul toponimicului „Parâng”. Date despre agricultura românească din Carpaţi în evul mediu (1966); Istoria Bucureştilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre (1967); Târguri sau oraşe şi cetăţi moldovene din secolul al X-lea până în mijlociii secolului al XVI-lea (1967); Transilvania în istoria poporului român (1967); Istoria oraşului Brăila din cele mai vechi timpuri până astăzi (1968); Vechimea exploatării petrolului şi a „cerii de pământ” în ţările române (1968); Valoarea istorică a tradiţiilor consemnate de Ion Neculce (1968); Istoria podgoriei Odobeştilot din cele mai vechi timpuri până în 1918 (1969); Hronic de podgorii (1969); Jurnal de călătorie. Impresii din Statele Unite, Paris şi Londra (1971); (coord.) Istoria României în date (coordonator, 1971); (în colab. cu Dinu C. Giurescu) Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi (1971; în colab.); Formarea poporului român (1973); (în colab, cu Dinu C. Giurescu) Istoria românilor I. Din cele mai vechi timpuri până la întemeierea statelor româneşti (1974); Istoria pădurii româneşti (1975).

nunta (1910); Zmei şi zâne (1909); Botanica poporului român (1915); Credinţe şi superstiţii ale poporului român (1915); Descântecele românilor (1931); Meşteşugii! vopsitului cu buruieni (1943); Ouăle de paşti (1937).

GRAEBNER, Fritz – etnolog german (4 mart. 1877, Berlin 13 iul. 1934, Berlin). Studiază geografia şi antropologia. Director al muzeului etnologic din Köln (1925. Profesor la Universitatea din Bonn (1926 – 1928). Întreprinde expediţii etnologice. Redactor la „Zeitschrift für Ethnologie” şi la „Anthropos”. Influenţat de Leo Frobenius, B. Ankermann şi E. Bemlieim. Unul din fondatorii concepţiei difuzioniste germane. Şcoala

etnologică creată de F.G. numită mai apoi Kullurhistorische Schule, este asimilată celei a lui B. Ankermann. F.G. a urmărit analiza fenomenelor culturale, a clasificării lor istorico-geografice în cicluri culturale (KuHurkreise), a fundamentării mitologiei, a unor genuri de viaţă social-culturală. Reacţii împotriva Şcolii difuzioniste a lui Graebner-Ankermann s-au produs în cadrul Şcolii etno-socio-logice (W.E. Mulhmann). Dogmatismul şi documentarea insuficientă au supus opera lui unei critici acerbe din partea contemporanilor.

BIBL.: KuHurkreise imd Kulturschichten în Ozeanien (1905); Méthode der Ethnologie (1911);

Etimologie (1923); Das Welt-bild der Primitiven (1924).

GRANET, Marcel – etnograf şi istoric francez (1884 – 1940). Studiază istoria la Universitatea din Paris. Întreprinde investigaţii de etnografie sociologică în China, în spiritul lui Emil Durk-heim şi Marcel Mauss. Profesor de etnoistorie orientală la Universitatea din Paris.

BIBL.: Fetes et chansons de la Chine (1919); La Polygynie sororale et le sororat dans la Chine jiodale (1920); La Religion des Chinois (1934); La Pensie Chinpise (1934); Categories mă-trimoniales et relations de proximite dans la Chine ancienne (1939).

GRIAULE, Marcel – etnolog francez (1898, Oise-sur-Arman-con – 1956, Paris). Studii de etnologie la Paris. Director al Laboratorului, de etnologie de la „École d'Études Superieures" din Paris (1935 – 1941). Profesor de etnologie la Sorbonna (1942). Efectuează expediţii etnografice în Africa şi anume în Etiopia (1928 – 1929) şi la populaţia dogonilor (1930 – 1938), descoperind forme de viaţă tribală necunoscute până atunci oamenilor de ştiinţă. Foloseşte din plin fotogrametria în cercetările etnologice.

BIBL.: Le livre des recettes d'un dabtara abyssin (1930);

Les flambeurs d'homme (1934);
Jeux et divertissments abyssin
(1963); The Lăeas în Barotse Jurisprudence (1965); Closed Sistems ană Open Minds; the Limits of naivity în Social Anthropology (19 – 64); Politics, Lan) and Ritual în Tribal Society (1965).

GOBINEAU, Joseph-Arthur conte de – sociolog, scriitor şi diplomat francez (14 iul. 1816, Vili d'Avray – 13 oct. 1882, Turin). Termină colegiul din Bâenne în Elveţia. Se stabileşte la Paris (1835). Secretar particular al lui Alexis de Tocqueville, ministru de externe. Secretar de ambasadă la Berna, Hano-\Tsm" Frankfurt, Teheran, Rio de Janeiro etc. Teoretician al rasismului. Susţine că dintre cele trei rase: neagră, galbenă şi albă, ultima reprezintă pe arieni (arianismul lui G.), şi aceasta prin germani (teutonismul lui G.), a constituit aristocraţia tuturor popoarelor europene.

BIBL.: Essai sur l'inegalile des races humaines (1853 – 1855); Les PUiades (1874).

REF.: Arnold H. Rowbotan, The Liferary Works of Count de Gobineau (1929).

GOLDENWEISER, Alexander A. – antropolog american (1880, Kiev – 1940, Oregon). Emigrează în S.U.A. în 1900. Profesor de antropologie şi sociologie la Universitatea din New York (1915 – 1930), la Portland-Oregon (1930 – 1940).

BIBL.: Totemism, an Analitic Study (1910); Early Civilization (1912); On Iroquois Work (1912); Culture and Environement (1916); Culture; The Dif-fusion Controversy (1927); Ro-bo ts or Gods (1931); Handbuch de Méthode der Kulturhistori-schen Etimologie (1932.); History, Psychology and Culture (1933); Anthropology, an Introduction to Primitive Culture (1937); The Concept of Causality in the Phisi-cal and Social Sciences (1938); Recent Trends in the American Anthropology (1941).

GOROVEI, Artur – folclorist şi etnograf român (19 febr. 1864, Fălticeni – 19 mart. 1951, Bucureşti). Studiază literele, filo-sofia şi dreptul la Universitatea din Iaşi (1887 – 1889). Membru onorific al Academiei Române (1940). Editează revista de folclor „Şezătoarea", care apare cu întreruperi (1891 – 1929). A.G. a cules materiale etnografice şi folclorice în spiritul principiilor şi metodelor elaborate de B.P. Haşdeu, referitoare la cromatica populară, botanica populară, obiceiuri juridice populare, obiceiurile vieţii de familie etc. Studiul despre descântece este contribuţia sa cea mai notabilă la cunoaşterea unor aspecte particulare ale culturii populare române.

BIBL.: Botanica populară (1891); Cimiliturile românilor (1898); Datinile noastre la naştere (1909); Datinile noastre la istoria şi literatura la Universitatea din Budapesta. Doctor în etnologie (1936). Lucrează paralel la „Muzeul etnografic" şi la Institutul de etnografie" al Universităţii din Budapesta (1936 – 1941). Privat-docent al Universităţii din Szeged (1941). Profesor de etnografie la Universitatea din Cluj (1943). Profesor de etnografie la Universitatea „Kossuth Lajos" din Debrecen (1948), unde organizează Institutul de etnologie şi fundează anuarul „Mfiveltseg es Hagyomâny". Colaborează cu S. Eri-xon. Lucrează la „Nordiska Mu-seum" şi „Institut for folklivs-forskning" al Universităţii din Stockholm (1974 – 1978). Cercetări în deşertul Nevadei în California şi Arizona. Vicepreşedinte al Societăţii maghiare de etnografie. 6.B. Încearcă să demonstreze caracterele culturii carpatice în baza tezei migraţiei culturale prin intermediul populaţiei maghiare în sud-estul Europei. Este preocupat de integrarea culturală, de aculturaţie, de difuzionismul cultural, uneori axate pe tezisme şi revendicări patriotarde. Cu toate aceste scăderi de optică, ce ţin de un trecut depăşit, G.B. rămâne una din cele mai proeminente personalităţi ale etnologiei maghiare contemporane.

Editează şi îngrijeşte: „Ethnographia” (1940 – 1944); „Studii de etnografie Transilvăneană” (1944 – 1947}; „Acta Ethnographica” (din

1953); Mfiveltseg es hagyomâny” (din 1960).

BIBL.: Napi memgazddlkadds a Boldva volgyeben (1937); A gyujfogetă gasdăâhodds (1939); Telekformdk es a gazdălbodds kapesolata a Ldpos volgviben (1941); Etnografia comparativă cu privire specială la popoarele din Balcani (1941); Magyar-szidv nepraizi kapesolatok (1941); A csep regi magyar elnevez & se (1945); Mttnka de bultuss a magyar paraszfsdgndl (1946); Ethnographische Bezeihnungen des russischen Wortes „Venge-rec” (1953); Pozndmhy k şti tăiu cepov a obilnych truhiel u slovăkov (1956); Nepraizi gyujto-uton (1956); Magyar nepszokdsok a Zobor-vidiltra (1958) Altertum-liche Mahhtcine in der Karpa-ten (1961); Zusatnmenenkânge zwischen Flo/anlage und Viezuch în Siebenbfirgen (1961); Ergeb-nisse Probleme. Aufgaben-Viehzucht und Ui inleben în Ostini-Heleurope (1961); Die Raumau-jteihmg der ungarischen Banems-tube ihre Gesellscheffliche Function und Kuliurische Bedeutung (1962); A barlangi, dilăuartds khdisehez (1962); Der Einfluss der Gesellschafts – organisation auf die Entwicklung der Bau-weise (1963); A kultiwa integni-cioja as az etnikai esoportok ala-kulăsa (1963); Eilmographia Carpatica (1966); Pllanzliche Labstofte in der Karpaten (1969).

REF.: (sub redactarea j.

Szabadfalvi şi Z. fjvâry) Stu

(1935); Jeux Dogons (1938); Masqv. es Dogons (1938); Les arts de l’Afrique Noire (1947); Diett a e.au, entretiens avec Ogotemelli (1948); Sâgnes graphiques sou-danais (1951); L’originalite des cultures (1953); Symbolisme des tambours sudanais (1955); Me-iliode de VEthnographie (1957); (postura, în colab. cu Germaine Dieterlen) Le Renard Pale (1965).

REF.: Germaine Dieterlen, Marcel Griaule (în „Année Sociologique”, 1955 – 1956).

6ROTTANELLI, Vinigi Loren-zo – etnolog italian (n. 13 aug. 1912 Avigliana). Studiază economia politică şi dreptul la Universitatea din Torino. Profesor de etnologie la Universitatea din Roma (1942 – 1957). Director al Institutului de Etnologie al Universităţii din Roma (1967). Membru în Comitetul ştiinţific internaţional pentru elaborarea unei istorii generale a Africii. Manifestă o poziţie independentă în cadrul curentelor istorice europene. Cunoscut ca africanist datorită cercetărilor întreprinse în Somalia, Etiopia, Madagascar, Ghana.

BI BL.: Missione di studio al Lago Tana în Rickerche geografiche ed economiche sulle popolazioni (1939, vol. II).; Pescatori del Oceano Indiano (1955); Het Beeld van Mens in der primitive Kunsten (1955); Etimologica: L'Uonio e la Civilud (1965 – 1966, 3 vol.); Magic and Morale among the Nzema (Akan) of Ghana (1968).

GULIAN, C. Ionescă – filosof, etnolog, antropolog, român (n. 22 apr., 1914, Bucureşti). Studiază filologia romanică şi filosofia la Universitatea din Bucureşti (1933 – 1938). Profesor de filosofie la Universitatea din Bucureşti (1947 – 1974) Director al Institutului de filosofie (1953 – 1971). Membru al Academiei Republicii Socialiste România (din 1955). Editează lucrări de istorie a filosofiei care urmăresc reconsiderarea din perspectiva materialismului dialectic şi istoric a unor cărturari şi filosofi români şi străini. C.I.Q., în lucrările sale, pune accentul pe explicaţia social-istorică a culturii şi rolul personalităţii în creaţia spirituală, relevând valorile culturilor arhaice în geneza umanismului socialist.

BIBL.: Sensul vieţii în folclorul românesc (1957); Marxismul şi antropologia filosofică (1964); Cultura spirituală a popoarelor africane (1964); Omul în folclorul african (1967); Problematica omului (1966); Originea

umanismului şi culturii (1967); Mit şi cultură (1968); Antropologia filosofică (1974); Introducere în istoria filosofiei culturii moderne (1974); Banele istoriei şi teoriei culturii (1975); Marxism şi structuralism (1976).

GUNDA Bela – etnolog maghiar (25 dec. 1911, Timiş). Studiază economia, filosofia.

G

disciplinară a realităţii sociale româneşti în spirit modern. Consideră ştiinţele etnologice (etnografia, folclorul, ştiinţa artei populare) ca ştiinţe sociale particulare pe care le integrează în sistemul său sociologic. În acest sens se operează chiar o sociolo-gizare a ştiinţelor etnologice pentru a le „dezempiriza".

8IBL.: Egoisnius und Altruismus. Zur soziologischen Motivation des praktischen Wollens (1904); Sozi-alwissenschaften, Soziologie, Poli-tik und Ethik (1908); Despre natura vieţii sociale (1910); Sociologia războiului (1915); Realitate, ştiinţă şi reformă socială. Câteva indicaţii asupra metodei (1919); Fiinţa şi menirea academiilor (1923); Universitatea socială (1926); Politica culturii şi statul social (1928); Problema organizării muncii culturale (192.9); Sociologia. Schiţa unui sistem de sociologie (1932); Sociologia monografică, ştiinţă a realităţii sociale (1934); Idei călăuzitoare pentru munca culturală la sate (1934); Cunoaşterea sociologică şi acţiunea culturală (1936); Muzeul satului românesc (1936); La sociologie des unites sociales (1936); La sociologie et les sciences sociales (1938); Cunoaşterea şi acţiunea în serviciul naţiunii (1939); Erhosul lui Nicolae Iorga (1944); Sociologia tnili-tans (vol. I – II, 1946); Cercetarea integrală a întreprinderilor (1948); Opere (voi I-V, 1968 – 1971).

REF.: Ovidiu Bădina, Dimifrie Guşti. Contribuţii la cunoaşterea operei şi activităţii sale (1965); Ronmlus Vulcănescu, Dimitrie Gusti şi cercetarea etnografică

(1966); Ovidiu Bădina şi Octa-vian Neamţu, Dimitrie Gusti (1967); Ovidiu Bădina, Cercetarea sociologică concretă. Tradiţii româneşti (1966); Studii, Opinii, Documentar, Sociologia tnilitans: Obiectul sociologiei (vol. I, 1968); Metode şi tehnici sociologice (vol. II, 1969); Scoală sociologică de la Bucureşti (voi III, 1971, vol. IV, 1971); Sociologia geografică (voi. V, 1972); (Serie îngrijită de P. Ca-raion) Sociologia românească azi (1971).

GÂÂVENŢ, Bozkurt – etnolog turc (16 iul. 1926, Istanbul). Studiază antropologia şi sociologia la Universitatea din Istanbul şi Ankara. Profesor asociat şi conducător al Secţiei de antropologie ce ţine de Sosyal Bilimler Enstitâisii (Institutul de cercetări sociale), Hacettepe Universitesy Ankara. Este preocupat de studiul etnologic al societăţilor ţărăneşti din Asia, de schimbările demografice şi culturale în aceste societăţi, de personalitatea socială şi culturală, de schimburile educaţionale.

BIBL.: The Role of Churches în Education: Turkey (1968); Kiil-tur Sorunu (1970); Insan ve KIU – tiir (1972).

dia ethnographica et folkloristh-ca in honorem BSlaounda (Debre-cen, 1971).

GĂSINDE, Martin – etnolog austriac (29 oct. 1886, Wrocâaw

— 1969, Viena). Studiază teologia. Profesor de antropologie. Director al Muzeului de etnologie şi antropologie din Santiago de Chile (1916 – 1921). Membru al Institutului „Antliropos”. Expediţii ştiinţifice la araukani (1915

— 1916), în Ţara de Foc (1921 – 1929), în California, „Noul Mexic” şi Arizona (cu intermitenţe din 1930 până în 1960), în Africa (1940 – 1956).

BIBL.: Die Feuerland-Indianer: I. Die Selk nani, vom Leben und Deniten eines Jägervolkes auf der grossen Feuerlandinsel (1931), II. Die Yamana, vom Leben und

Denken der Wassernomaden am Kap Horn (1937); Die Kongo-Pygmăen în Geschichte und Gegen-wart (1942); Urmenschen în Feuer-land; vom Forschen zum stammes-mitglied (1944); Die Twa-Pyg-măen în Ruanda (1949); Die Twiden-Pygmăen und Pygmoide im Tropischen Afvika (1956); Die Ayon-Pygmăen auf Neu Guinea (1958).

G U ŞTI, Dimitrie – sociolog politolog şi etician român (13 febr. 1880, Iaşi – 30 oct., 1955, Bucureşti). Studiază filosofia la Universitatea din Iaşi (1898), din Berlin (1899), Leipzig (1900), Berlin (1905). Doctor în filosofie la Universitatea din Leipzig. Profesor agregat de istoria filosofiei greceşti, etică şi sociologie la Universitatea, din Iaşi (1910), titular (1915). Întemeiază la Iaşi „Asociaţia pentru studiul şi reforma socială" (1918), care avea să se transforme în Institutul Social Român (1921). Înfiinţează revista „Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială" (1919). Membru activ al Academiei Române (1918). Profesor de sociologie, etică, politică şi estetică la Universitatea din Bucureşti (1920 – 1947). Director al „Casei culturii poporului" (1922). Începe cercetările complexe uiulti-disciplinare de sociologie în Oltenia (satul Goicea, 1925). Director al Fundaţiilor culturale (1934). Creează şcolile ţărăneşti şi căminele culturale (1934). Fondează „Muzeul satului românesc" (1936). Editează revista „Sociologie românească" (1936). Realizează o lucrare vasta Enciclopedia României (4 volume, din 6, 1938 – 1939). Organizează „Serviciul social" (1938 – 1939). Preşedinte al Academiei Române (1944 – 1946). Organizează „Consiliul naţional al cercetării ştiinţifice" (1945). Călătoreşte în Germania, Franţa, U.r! s. S., S.U.A. Organizează pavilioanele RomânieF la Expoziţiile internaţionale de la Paris (1937) şi New York (1939). D.G. este întemeietorul primei Şcoli sociologice româneşti şi al primului sistem de sociologie românească de valoare universală. Organizează cercetarea complexă nudti-BIBL.: The Decorative Ari of

British New Guinca (1894); lyeo-lution in Art (1895); The Stităv of Mau (1898); Head Hunters, Black, White aud Brown (1901); Reports of the Cambridge Anthropological Expedition to Torres Straits (1901); Magic and Fetishisme (1906); The Races of Man and Their Dhtribution (1909); The Wanderings of Peoples (1912); Migrations of CvJtures în British New Guinea (1920); A History of Anthropology (1949).

HAEKEL, Josef – sociolog şi etnolog austriac (n. 17 iun. 1907, Viena). Studiază la Universitatea din Viena (1930 – 1934). Doctor în etnologie (1935). Asistent (1934) apoi lector (1941) profesor de etnologie (1958) la Universitatea din Viena. Întreprinde călătorii de studii în S.U.A. şi Mexic (1960 – 1961), India (1964 – 1967). Director al Institutului de etnologie al Universităţii din Viena (1970). Reprezentant al „Şcolii cultural-istorice” de la Viena, J.H. acordă o importanţă deosebită analizei dinamismului cultural şi dominantelor culturale.

BIBL.: Das Mănnerhaus im nord-lichen Kalifornien (1940); Ido-kull und Dualsy stern bei den Ugriern (1947)). Der heutige Stand der Totemisniusprobleme (1952); Die Verstelhing vom Zvieiten Ich în den ameriltan. Hochkulturen (1962); Nene Beiträge zur Knitnrs-chichtung Brasiliens (1952 – 1953); Zum heiitigen Forschungsstand der historischen Bauni und Pfahl în Mythus und Kitit der Stămme Notd – diestamerâkas (1958); Trends and Intellectual Interests (1959); Zur gegenwărtigen Forschungssi-tnation der Wiener Schule aer Etimologie (1959); Some Aspects of the Social Life of the Bhilala în Central India (1963); Eine Besessenheits seance der Rathva Koli în Gujarat (Indien) (1966); Die livlturhistorische Méthode der Etimologie în kritischer Sicht (1966).

HAHN, Eduard – etnolog german (7 aug. 1856, Lübeck – 24 febr. 1928, Berlin). Studiază medicina şi

ştiinţele naturii la Jena, Greifswald şi Leipzig. Profesor de istorie a economiei la Universitatea din Berlin şi la Landhoch-schule din Berlin. Precursor al etnologiei economice şi al studiului tehnologiei legate de începuturile agriculturii. Susţine că evoluţia ocupaţiilor de bază în istoria omenirii nu este liniară şi că unele popoare eludează bazele de trecere de la o economie la alta. Relevă preeminenţa agriculturii faţă de păstorit. Subliniază rolul femeii în agricultura preistorică.

BIBL.: Waren die Menschen der Urzeit zwischen der Jägerstufe und der Shife der Ackerbaumer Nomaden? (1891); Die Haustiere und ihre Bezeichnungen zur Wirt-schaft des Menschen (1896); Demeter und Baubo (1897); Die Weltwirt-schaft am Ende des 19 Jahrhundert (1900); Das Alter der wirtschaftli-chen Kultur (1905); Die Entste-hung der Vb irtschaftlichen Arbeit

H

HABERLANDT, Artur – etnolog austriac (9 mart. 1889, Viena – 1959, Viena). Studiază istoria antică, etnografia şi geografia la Universitatea din Viena (1907 – 1910). Doctor în filosofie (1911). Profesor de folclor la Universitatea din Viena (1924). Director al Muzeului austriac de folclor din Viena (1924). Este preocupat de cercetări comparativ-istorice privind impacturile şi influenţele culturii germane în nordul, răsăritul şi sud-estul Europei, ca reprezentant al Şcolii difuzioniste de la Viena. În lucrările lui se preocupă, pe lângă formele de civilizaţie sătească în general, şi de cultura tradiţională românească, îndeosebi pentru Bucovina, zonă de contact cultural între români şi austrieci.

BIBL.: Volkskunst der Balkanländer (1919); Volkskunst des Burgenlandes (1935); Beitrag zur bre-tonischen Volkskunde (1939); Beitrag zur Volkskunde von Monte-negro, Serbienund Albanien (1940); Wörterbuch der osterreichischen Volkskunde (1958).

HABERLANDT, Michael – etnolog austriac (29 sept. 1860, Viena – 16 iunie 1940, Viena). Studiază filologia la Universitatea din Viena (1878 – 1880). Doctor în filologie (1882). Profesor de etnologie la Universitatea din Viena (1892). Director al „Muzeului austriac de artă populară” (1895) şi al „Muzeului de etnografie” (1910). M.H. este unul dintre marii muzeografi şi muzeologi ai Austriei. Studiile lui de indianistică urmăresc substratul indo-european al formelor literare străvechi, printre care legendele mitologice şi cele istorice. Organizează „Palatul Schönbrunn” din Viena ca „Muzeu medieval” (1917).

BIBL.: Indianische Legenden (1885); Der altindianische Geist (1887); Völkerkunde (1898); Die Hauptliteraturen des Orients (1902); Kultur im Altertum (1900).

HADDON, Alfred Cort – antropolog englez (24 mai 1855, Londra – 2 apr. 1940, Cambridge). Studiază la Colegiul din Cambridge. Profesor de zoologie la Colegiul din Dublin (1880 – 1901). Se ocupă de biologia marină. Organizează expediţii antropologice colective în Detroit de Tor-res, Noua Guinee şi Sarawak, pentru a studia genealogiile grupelor etnice, tehnologia şi arta primitivă. Profesor de antropologie fizică (1901) şi de etnologie (1909 – 1926).

histoire structurale du phondtisnie fmnţais (1949); La langue des Nenias eţ des Nigouma (1963); La notation des langues; Phoneti-que et Phosologie (1967, în colab.).

HERSENI, Traian – sociolog, psiholog şi antropolog cultural român (18 febr. 1907, satul Iaşi, Braşov). Studiază sociologia la Bucureşti şi la Berlin. Doctor în filosofie şi litere (1934). Doctor docent (1968). Asistent universitar de sociologie generală şi conferenţiar de sociologie rurală la Universitatea din Bucureşti. Profesor de sociologie la Universitatea din Cluj. Şeful secţiei de psihosociologie la Institutul de psihologie al Academiei de ştiinţe sociale şi

politice. T.H. este un reprezentant de seamă al Şcolii sociologice de la Bucureşti. Lucrările sale marchează o constantă orientare interdisciplinară, atât la nivel teoretic, cât şi la cel al cercetărilor concrete. Preocupat mai ales de realităţile sociale româneşti, cercetările sale de teren au numeroase şi semnificative implicaţii etnologice.

BIBL.: Teoria monografiei sociologice (1934); (în colab. cu D. Gusti). Elemente de sociologie cu aplicări la cunoaşterea ţării şi a neamului nostru (1935); îndrumări pentru monografiile sociologice (lucrare colectivă, îngrijită de T.H., 1940); Probleme de sociologie pastorală (1941); Drăguş, un sat din Ţara Oltului-Făgăraş (1941); Unităţile sociale (1944); Psihosociologice culturii de masă (coordonator, 1968); (în colab. cu M. Ralea) Introducere în Psihologia socială (1966); Civilizaţie şi cultură. 164 înţelesuri (1969); Prolegomene la teoria sociologică (1969); Soziologie des Hirtenwesens în Südosteneuropa (1971); Forme străvechi de cultură românească. Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Ţara-Oltului (1977).

HERSKOVITS, Melville Jacob – antropolog american (1895, Ohio – 1963, New York). Studiază antropologia la New York ca elev al lui Fr. Boas. Profesor de antropologie la Universitatea din Chicago (1920), Universitatea Columbia (1921) şi Universitatea din Nordwest (1935). Întreprinde expediţii ştiinţifice în Guiana, Africa de Vest, Haiti, Trinidad, Brazilia (1929 – 1957). M.H. a fost preocupat de problema contactului între culturi, aculturaţia şi schimbul cultural, pe care le-a studiat îndeosebi pe culturile afro-americane.

BIBL.: The Anthropometry of the American Negro (1928); The American Negro: a Study în Racial Crossing (1928, în colab.); An Outline of Dahoniean Religious Beliefs (1933); Rebel Destiny. Aniong the Bush Negroes of Duth Guinea (1934, în colab.); Man and his Works (1938); Dahomey: An Ancient West African Kingdom (2 vol., 1938);

Acculturation, a Study of culture contact (1938); The economic Life of Primitive People (1940); Acculturation in (1908); Die Entstehung der Pflug-kultur (1909); Von der Hacke zum Pflug (1909). – REF.: Honigsheim, Eăuavă Ha/m und seine Stellung in der Geschich-le der Etimologie und Soziologie (1929)

HAŞDEU, Bogdan Petriceicu, istoric, filolog, etnolog, filosof al culturii, lexicolog, român (2 (J febr. 1838, Cristineşti, Hotin – 25 aug: 1907, Câmpina), Studiază istoria la Universitate ea din Har – kov (1852). Profesor de istorie şi statistică şi custode la Biblioteca Naţională din Iaşi (1860). Întreprinde călătorii de studii în Serbia, Ungaria, Anglia, Franţa, Italia. Profesor de filologie comparată la Universitatea din Bucu „eşti (1874 – 1900). Director al Arhivelor. Statului (1876 – 1880). Membru al Academiei Române (1877). Secretar general al Academiei – Române (1879 – 1885). Membru al Academiei Imperiale din Petersburg (1883), membru onorific al Academiei din New York (1895). Editează: „Arhiva istorică” (1864); periodicul „Tra-ian” (1869); revista /. Columna lui Traian”. (1870); publicaţii de indiscutabil interes etnologic.

BIBL.: Cine au fost dacii (1864); Cărţile poporane ale românilor în secolul al XVI-lea (1866); Dina, Filma, Goţii şi gepizii în Dacia (1877); Frăţia (1869); Proverbe romane (1869); Originile Craiovei (1872); Istoria critică a românilor (1872); Paleontologia vestmân-iithii, armei şi locuinţei în Remania (1873); Originea păstoriei la români. Elemente dacice (1874) şi Elemente latine (1874); Originea agriculturii hi români (1875); Zimbrul în Dacia (1875); Baba, Novac (1876); Un desântec român şi un descântec sanscrit din Veda (1876); Cuvente den bătrâni (1878 – 1881); Poporul român sub raporturile juridic, lingvistic şi mitologic (1877) Olţeneşule (1884); Etymologicuni Magnum Romaniae (1887 – 1898); Doina. Originea poeziei populare la români (1882); „Doina”

răstoarnă pe Rosler (1882); Jocurile. şi cântecele de copii (1891) etc.

REF.: Mircea. Eliade, Introducere, la voi: „B.P. Haşdeu, Scrieri literare, morale şi politice” (1937, 1944): – O. Bancă, – Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Haşdeu (1970);

HAUDRICOURT, André Geor-ges – lingvist, antropolog şi etnolog francez (n. 17 ian. 1911, Paris). Studiază literele la Paris şi Institutul naţional agronomic. Inginer agronom. Diplomat al Şcolii naţionale de limbi orientale vii (melaneziana, siameza, laoţiana

etc). Director al Centrului naţional de cercetări ştiinţifice (C.N.R.Ş.) Paris „din 1960. Misiuni ştiinţifice în Noua Caâedonie (1959, 1962 – 1963), în Laos (1960), unde studiază etnobotanica, tehnologia populară şi lingvistica.

BIBL.: L'lwmme et les plantes cultivees (1935, 1944); L'kotnme et la charrue a travers le monăs (1954, în colab.) Essai poitr logy of Easter Island (1961); Miscellaneons Papers fi965); Sea Routes to Polynesia (1968); The Ra Expediiion (1972); (în colab.) The Quest for America (1971).

HIRSCHBERG, Walter – etnolog austriac (12 dec. 1904, Neu-gradiska). Studiază etnologia la Universitatea din Viena. Curator] a Muzeul etnologic din Viena (1943); profesor de etnologie la Universitatea din Viena (1962). Întreprinde călătorii de studii în Africa (1958 – 1963). Cercetările de tehnologie şi ergologie etnografică ale lui W.H. urmăresc să fundamenteze etnologia pe o nouă viziune ştiinţifică asupra civilizaţiei şi culturii populare.

BI BL.: Völkerkundliche Ergebn-isse der Siidafrikan. Reisen Rudolf Pocks în den Jahren 1907 bis 1909 (1936); Die Völker Afrikas (1954); Die Künstlerstrasse (1962); Monumenta Ethnographica (1962, vol. I); Wörterbuch der Völker-kunde Afrikas (1965); Wörterbuch der Völkerkunde (1965); Technologie und Ergologie in der Völkerkunde

(1966), Die verborgene Me-dizin (1971).

HOBBIN, Herbert Ian Priestley – antropolog social şi cultural australian (n. 17 dec. 1904, Baw-try-Yorkshire, Anglia). Studiază antropologia la Universitatea din Sidney (1929). Doctor în antropologie (1931). Profesor de antropologie la Universitatea din Sidney (din 1970). Membru al Academiei de ştiinţe sociale din Australia.

BIBL.rlaa; and Order în Polynesia (1934); Expeyvments în Civilization (1939); Transformation Scene (1951); Social Change (1958); Kinship and Marviage în New Guinea Village (1963); A Gnadal-canal Society (1964); Island of Menstruating Men (1970).

HORĂK, Jiří – folclorist şi istoric literar cehoslovac (4 dec. 1884, Benesov – 21 aug. 1975, Praga). Studiază literatura slavă şi folclorul la Universitatea Carolină din Praga. Doctor în litere (1916). Lector la Universitatea Carolină din Praga (1919). Profesor de literatură şi folclor la Universitatea „Masaryk” din Bino (1923 – 1926); la Universitatea din Praga (1926 – 1951). Director al Institutului de etnografie (1957 – 1964). Membru al Academiei cehoslovace de ştiinţe, al Academiei din Belgrad, în studiile lui de literatură J.H. se dovedeşte un exponent al metodei comparativ-istorice şi social-psihologice pentru determinarea specificităţii formelor feudale de creaţie populară.

BIBL. Masaryk a Dostojevskij (1931); Masaryk a slovenske literatury (1932); Ndrodopis teskoslo-vensky (1932); Gesky Honza (1940, 1947); Cesky poliddky (1944); Humor viip a satira v ieski lidovi pisni (1947); Z dejin literatur slovanskych (1948); České legendy (1940); Slovenski ludovi balady (1956); Beloruski lidovi poliddky (1957); Poliddky a pisnă LuHckych Srbu (1959); ZbojnicM piesne slovenskeho ludu (1965);

83*

Seven Indian Tribes (1940, în colab.); The Myth of

Negro Fast (1941); Backgvounds of African Art (1946); Trinidad Village (1947); Man and his Work: The Science of Cultural Antkropology (1948); Economic Anthropology: A Study în Comparative Economles (1952); Les bases de l'anthroplologie culturette (1952, 1967); Motiv ations et Modeles culturels en ph iode de transformation technique (1954); Peoples and Cultures of Sud-Saharian Africa (1955); Anthropology and cultural change în Africa (1957); Sonie economic aspects of the Afrobahian Candon-ble (1958); Dahomean Narrative (1958); Continuity and change în Africa cultures (1958); The Huni an Factor în Changing Africa (1962); L'Afriqueet les ajrcains entre hier et deniam (1965); Dahomean Narrative. A cross-cultural narrative (1958, în colab); The New World Negro (1966).

HESIOD – scriitor grec (sf. secolului al VIII-lea î.e.n., Ascra, în Beoţia). Este socotit precursorul preetnologiei europene. El urmăreşte să explice că ordinea ascunsă a naturii (sau cosmogonia) constă în ordinea zeilor care personifică natura şi forţele ei intrinseci, încercând să facă o transpunere a ordinii bazileice care se află în echilibru stabil cu ordinea „muncii oamenilor muritori”. Comunică experienţa lui rustică, în domeniul gospodăriei agricole, al regimului vecinătăţilor, al sistemului dacilor şi întrajutorărilor etc. caracteristice orânduirii gentilice primitive la greci, cât şi perioadei de tranziţie de la această orânduire la aceea sclavagistă. Viaţa agricolă în concepţia lui H. reprezintă caractere astrobiologice.

BIBL.: Muncişi zile (sec. VIII î.e.n.); Theogonia (sec. VIII î.e.n.); Scutul lui Heracles (sec. VIII. î.e.n.).

HEYDERDAHL, Thor – etnolog şi explorator norvegian (6 oct. 1914, Larvik). Studiază etnografia şi zoologia la Universitatea din Oslo. Doctor în filosofie (1961). Întreprinde cercetări în Indonezia, Columbia britanică (1937 – 1940), în insulele Galapagos (1941); două expediţii etnologice: Kon-Tiki, cu plute de balsa, din Perú,

în insula Paştelui, şi Ra, cu o corabie de papirus, din Egipt în Marea Caraibilor, pentru a demonstra drumurile de migraţie pe ape intercontinentale. Cele două expediţii sunt în fond două experimente etnologice* care converg: primul postulează că populaţiile polineziene sunt de origine americană; al doilea că popula/ţiile americane ale Caraibilor sunt de origine egipteană. În fond aceste două teorii merg pe urmele hiper-difuzionismului lui Grafton Eliiot-Smith. Realizează filme ştiinţifice asupra acestor expediţii. Fondează „Muzeul Kon Tiki” ia Oslo.

BIBL.: Pas Jakt Efter Paradiset (1938); Kon-Tiki (1950); Americans Indians in the Pacific (1952); Aku Aku boske Oyas hemmelighet (1960, trad. În română, 1961).; Raports of the Norwegian Archeo-L.: Die Walser în Vorariberg (2 vol., 1949, 1956); Pioniere în Brasilien (1972); Ein Beitrag zur Geschichte von Stube und Ofen (1949); Die Gegenwavtsanga. be von Sitte und Brauch (1956); Arbei-tervolkskunde în Osterreich (1960); Sitte und Brauch bei den Ladinern volkskunde în Osterreich (1960); Sitte und Brauch bei den Ladinern (1963 – 1964); Haus und Hoffor-tnen, Tracht, Sitte und Brauch în Sudurol; Sildurol cine Frage des europäischen Gewissens (1965) \ Bei den Donausckwaben im brasilia-nischen Entre Ríos (1966); Die Wiederentdeckung „Tirols” im Urwald von Espírito Santo, Brasilien (1969); Volk, Volkskunde und Europ äische Etimologie (1971).

INGSTAD, Helge Marcus – explorator şi etnolog norvegian (n. 30 dec. 1899, Meraker). Studiază etnologia la Universitatea din Oslo (1919). Întreprinde explorări în Oceanul Arctic (1926 – 1930), în Groenlanda (1932 – 1933), în S.U.A., Alaska, teritoriul apaşilor indieni şi în Mexicul central. Toate expediţiile lui au fost consemnate în note de călătorie şi studii.

BIBL.: Land and Feast and Fa-mine (1931); East of the Great Glacier (1935); Apache-Indianer-ne, Jakten pa

den tapte stamente (1939); Klondyke Bill (1945); Landei med de Klade Kyster (1948); Nunamiut Among Alaska's Inland Eskimoes (1951); Land Under the, Pole Star (1959); Westward to V inland (1965).

IORGA, Nicolae, istoric, om politic, scriitor şi publicist român (5 iun. 1871, Botoşani – 27 nov. 1940, Bucureşti). Studiază istoria la Universitatea din Iaşi (1889). Diplomat al École Practique des Hautes Études din Paris (1893). Doctor în istorie la Leipzig (1893). Profesor suplinitor de istorie universală (1S94), titular (1895 – 1940) la Universitatea din Bucureşti. Membru al Academiei Române (1910). Membru corespondent ăl mai multor academii şi universităţi străine. Preşedinte al Ligii culturale pentru unitatea tuturor românilor (1924 – 1940). Cu Vasile Pârvan şi G. Murgoci înfiinţează Institutul pentru studiul Europei de Sud-Est, pe care îl conduce (1913

— 1940). Fundează Institutul de istorie universală din Bucureşti, actualmente Institutul de istorie „Nicolae Iorga" (1937). Conduce revista „Semănătorul" (1905 – 1906), „Drum drept" (1906 – 1915), fondează şi conduce ziarul „Neamul românesc" (1906 – 1940), revista „Floarea darurilor" (1907

— 1908), „Revista istorică" (1915 – 1940), „Cuget clar" (1928 – 1936), cu subtitlul „Noul semănător" (1936 – 1940). N.I. atribuie ştiinţelor etnologice (etnografiei, folcloristicii şi ştiinţei artei populare) funcţiuni sociale şi educaţionale. Fiecare din aceste ştiinţe etnologice contribuie la elucidarea substratului unitar al civilizaţiei şi culturii autohtone, a problematicii şi caracterelor lor traco-romane. În jurnalele lui de călăto-The feudal survivals în Slovak popular ballads (1970).

HUMBOLDT, Alexander von – naturalist, explorator, arheolog şi etnograf german (14 sept. 1769, Berlin – 6 mai, 1859, Berlin). Studiază la mai multe universităţi din Germania (din 1787 până în 1791) ştiinţele camerale (ale

conducerii statului feudal), tehnologia, ştiinţele naturale etc. Îndeplineşte câteva misiuni diplomatice întreprinde călătorii de studii în jurul globului, în zonele socotite pete albe pentru ştiinţa vremii lui. Se asociază pentru o parte din aceste călătorii cu Aimé Bonpland, naturalist francez. Iniţiază şi dezvoltă unele ştiinţe noi: climatologia, giaciologia, meteorologia, oceanografia. Sub raport etnografic descrie şi analizează civilizaţia şi cultura unor populaţii primitive cunoscute doar aproximativ până la el.

BIBL.: Ansicht der Natur (1805); (în colab. cu Aimé Bonpland) Relation Jrisforique du voyage aux regions dquinoxiales du Nouveau Continent, fait en 1799 a 1804 (30 vol., 1814 – 1834); Ankunft in der Neuen Welt (1840); Im Lande der Karaiben (1841); Den Geist der Natur ergreijen Tagebuch vom Orinoko (1842); Cosmos (I, 1845; II, 1847; III, 1858).

REF.: Bruhas, Karl: A.V. Hum-boldi, Eine wissenschaftuche Biographie (1872); A.A. Micheli, A. Humboldt ei suoi viaggi (1930) etc.

I

1LG, Karl – etnograf austriac (n, 23 dec. 1913, Dombirg). Studiază geografia, istoria şi etnografia la Universitatea din Innsbruck (1937), la Roma, München şi Freibtrrg (1937 – 1939). Docent universitar (1946). Director al Institutului Universităţii din Innsbruck. Conducător al „Osteireich Fachverband fur Volks-kunde” (1958 – 1970). Întreprinde expediţii h\ Brazilia (1965 – 1966 şi 1968). I.K. adoptă o poziţie sociologica în studiul fenomenelor etnologice. Întreprinde studii de „etnografie muncitorească”. O bună parte a activităţii sale o consacră studiului locuinţei şi gospodăriei austriece, tradiţiilor şi obiceiurilor din Tirol. Abordează o temă nouă în etnologia austriacă: studiul etnografic al coloniştilor de limbă germană din America de Sud.

IRIMIE, Cornel – etnograf român (n. 17 ian. 1919,

Sibiu). Studiază sociologia la Universitatea din Bucureşti (1937 – 1941) şi la Jena (1943). Doctor în sociologie (1948). Şef sector la Centrul Academiei R.S.R. din Sibiu (1953 – 1967). Director al Muzeului „Brukenthal” din Sibiu (din 1953). Conferenţiar de etnografie şi muzeologie la Facultatea de istorie din Sibiu (din 1969). Editează: colecţia de Studii şi comunicări a Muzeului „Brukenthal” (1956), Ci-binium, studii şi materiale privind Muzeul Tehnicii populare din Dumbrava Sibiului (1966); EI. este iniţiatorul şi organizatorul Muzeului tehnicii şi meşteşugurilor populare din Dumbrava Sibiului.

BIBL.: Pivele şi vâltorile din Mărginimea Sibiului şi de pe valea

Sebeşului (1956); Portul popular din Ţara Oltului. Zona Avrig (1957); Portul popular din Ţara Oltului. Zona Făgăraş (1956); Portul popular din zona Branului (1960); Portul popular din zona Persanilor. Ţara Oltului (1958) } Icoane pe sticlă (1968, în colab.) Meşteşuguri artistice în România (1967, în colab.); Das Hirfenwe-sen der Rumänen: Forschmigen in der Mărginimea Sibiului bei Hennannstadt (1965); Tipuri tradiţionale de instalaţii tehnice populare în zonele sudice ale Hunedoarei (1968); Beiträge zur Erfor-schung der Bauernindustrie în den ethnographischen Zonen der Siidkarpaten (1966); Concepţia şi organizarea Muzeului tehnicii populare din Dumbrava Sibiului (1971); Arta lemnului în România (1975, în colab.).

K

KARDINER, Abraham – sociolog, etnolog şi psiholog american (n. 1891, New York). Studii de antropologie şi sociologie la New York. Profeso r de psihosociologie la Universitatea Columbia (din 1931). împreună cu R. Linton este creatorul conceptului „personalitate de bază” (basic personality), care exprimă o configuraţie psihologică manifestată, printr-un stil de viaţă, concept preluat de M.

Dufrenne şi alţii, apoi extins la întregul domeniu al etnologiei.

BIBL.: The Individual and his Society (1939); War Stress and Neurotic Iltness (1947); The Psy-chologicai Frontiers of Society (1945); The Concept of Basic Perne, în memoriile lui, în cronicile din ziarul „Neamul românesc", atinge, discută, rezolvă unele aspecte analitice sau sintetice ale etnologiei române contemporane. Organizând instituţii de creaţie şi de răspândire a ştiinţei şi culturii, muzee, tiparniţe şi expoziţii de carte şi artă veche şi populară a însufleţit direct şi indirect cercetările de etnologie românească şi implicit de etnologie universală. Bibliografia de mai jos relevă numai o mică parte a vastei lui activităţi, cea care are contingenţe cu etnologia.

BI BL.: Cultura română sub fanarioţi (1898); Călători, ambasadori ţi misionari în ţările noastre şi asupra ţărilor noastre (1899); Sate Şt preoţi din Ardeal (1902); Colecţia de folklore a Ministerului de Instrucţie. Scrisoare către D. ministru Spiru Haret (1903); Drumuri şi oraşe din România (1904); Istoria românilor în chipuri şi icoane (3 vol., 1905 – 1906); Oameni şi fapte din trecutul românesc (I, 1905); Sate şi mănăstiri din România (1905); Neamul românesc în Ardeal şi Ţara Ungurească (2 vol., 1906); Constatări istorice cu privire la viaţa agrară a românilor. (1908); Vecinii noştri (1908); Din faptele străbunilor. Povesti i ale cronicarilor (1909); Baladă populară românească. Originea şi ciclurile ei (1 910); Istoria armatei româneşti (1910 – 1919); Viaţa femeilor hi trecutul romanesc (1910); Breasla blănurilor din Botoşani (1911); Femeile în viaţa neamului nostru (1911); Pagini de istorie culturală (1911); Portul popular românesc (1912); Histoire de l'ari rouinain ancien (1922, în colab.); L'art populaire en Rou-manie, son caractere., ses rapports et son origine (1923).; La Roumanie pitloresque (1924); Arta popul ară şi arta istorică a românilor (1926); Domnii români după portrete

şi fresce contemporane (1929, 1930); Ornamentica vechii cărţi româneşti (1927); Muzeele: ce sunt şi trebuie să fie (1934); Portretele daainmelor române (1937); Istoria românilor (10 vol., 1937 – 1938); Ce este un muzeu de artă (1938); Frumosul în concepţia poporului (1940); Ce este vechea noastră artă (1942); Materiale pentru o istoriografie umană (1968) etc. REF. Lui N. Iorga, omagiu (1921); Omagiu lui N. Iorga (1931); St. Metes, Bibliografia operelor lui N. Iorga (1931); Barbu Teodorescu, N. Iorga. Viaţa, şi opera, bibliografie (1931): Victor tanculescu, Bibliographie des travaux de N. Iorga (1933); Dino Bonardi, N. Iorga e Varie romena (1932); Romulus Vuia, Activitatea etnografică a lui N. Iorga (1941); N). Bonesen, N. Iorga, Elogiu academic (1941): Al. Eliari, Histoire et sociologie d'après N. Iorga (1965); Minai Berza, N. Iorga (1965); A. Fochi, N. Iorga şi folclorul (1966); Şt. Pascu, N. Iorga savant et penseur (1966); Barbu Teodorescu, AT. Iorga scrieri despre artă (1968); Barbu Teodoresen, Nicolae Iorga biobliografie (1976); Vasile Ketoa „V. lov-a (1971).

35S

furno-Hpologhiceskom analize obr-iadrtosti (1970); Dinamiha, funcţia i struhtura obâceaiev i obriadov Y1972); Paraleles balkano-cauca-siens dans certam rites et coutnmes (1972).

KOPcZYNSKAJAWORSKA.

Bronisława – etnograf polonez (n. 1 mai 1924 Poznan) Studiază, etnografia la Universitatea din ÎMI (1945 – 1948). Doctoratul în etnografie în 1909. Docent, la catedra de etnografie a Universităţii din Łódź (1967). Secretar general al Societăţii poloneze de etnologie (din 1967). A întreprins explorări etnografice în Cehoslovacia, România, Iugoslavia, Ungaria şi Bulgaria.

BIBL.: Pasiersiwo v) BesMdzie Slqftim (1949); Das Hirtenu esen în den Politischen Karpaten (19Ql);

Tradycvina gospodărită sezonoii a w Karpatach Polskich (1969); Me-todyka etnograficzny eh badan terenovsveh (1971); Warunki bytowe i budiet rodziny wiejskiej vH Gratnadzie (1971); Die Vevwendbar-keit bestimmter Méthoden zur Er-forschung der Volkskultur in der Karpaten (197 l); Stosunek niicsz-kancoio vâsl kujaw skiej de ziemi. Przemiany hulturowlej hierarcliii Wartosci (1974); Classification of the Data useful for Documenta Hon and for ethnological Information (1973).

KOPPERS, Wilhelm – etnolog austriac (8 febr. 1886, Menzele – ian. 1961). Studiază teologia. Misionar în Ţara de Foc (1921 – 1922). Docent în etnologie (1924).

Profesor de etnografie la Viena (1928). Reprezentant al şcolii cultural-istorice vieneze. Colaborează la editarea revistei „A.nthro-pos” (1913 – 1923). Editează: Wiener Kulturhistorische Studien (1930).

BIBL.: Die ethnologische Wirt-schafiforschung (1916); Die An-fănge des menschielichen Gemein-schaftsleben im Spgel der neueren Völkerkunde (1921); La religion et Vetre supreme chez Ies Yaghan (1922); Kulturkreislehre und Budd-hismus (1921 – 1922); Völker und Kulturen (1924); Unter den Feuer-landindianem (1924); Gesellschaft und Wirtsckafl der Völker (1925); Gottesglaube und Gebete der Ieme-nen auf Feuerland (1926); Wilhelm Schmidt-Festschrift (1928); Die Religion der Indo-Germanen în ihren kulturhistorischen Beziehun-gen (1929); Die Frage des Mutter-rechts und des Totemismus im alten China (1930); Die Bhil în Zentralindien (1939); Geheimnisse des Dschungels (1947); Primitive man and his viorid picture (1952); 50 Jahre ethnologische historische Australienforschung (1955); Eth-nologie und Geschichte (1955); Autour du probleme, etimologie et histoire culturelle (1958).

Kdă – Kâroly etnograf maghiar din România (n. 31 aug. 1919, Stana-Cluj). Studiază etnografia la universităţile

din Cluj (1940 – 1943) şi Budapesta (1943 – 1944). Doctor în etnografie (1944). Lector de etnografie Universitatea din Cluj (1944 – 1950). Şef d.

I

sonality Structure as an Operaţional Tool in the Social Science (1945); The Mark of Oppressiom a Psychological Study of the American Negro (1951); Sex and Moralitv (1954); They Studied Man (1961, în colab.).

KARSTEN, Rafael – antropolog finlandez (n. 1879, în Helsinki). Profesor de antropologie culturală la Universitatea din Helsinki (1907). Efectuează expediţii antropologice în Ecuador, Bolivia, Perú etc, ale căror rezultate le publică în monografii tematice.

BI BL.: Mitas de los Indios Ţiba-ros (1919); The Indian tribes of Ecuador (1920); The Toba Indians of the Bolivian Gran Chaco (1920); The Civilisation of the South-American Indians (1926); La civilisation de l'empire încă (1952); The Religion of the să-mek: Ancient Beliefs and Cuus of the Scandinavian and Finnish Lapps (1955).

KATONA Imre – etnolog maghiar (18 oct. 1921, Csongrad). Studiază istoria şi geografia la Universitatea din Szeged. Doctor în antropologie şi folclor (1947). Conferenţiar (1947), profesor (1949) la Universitatea „Cotvos Lorând” din Budapesta, catedra de folclor. K.I. Întreprinde cercetări asupra aspectelor sociale ale proletariatului agricol şi asupra folclorului maghiar în comparaţie cu al altor popoare europene şi extraeuvopene.

BI BL.: Magyar paraszimesek (1951 – 1956); A magyar kubiko-sok diete (1957); Trends in the Transformation of the Hwngarian Peasaniry (1962); Paraszisdgunk Sletinek ătalakuldsa (1962); Ty-pes of Work Groups and Temporary Associations of seasonal Labour in the Age of Capitalism (1962); A nici epika lijkori dta-lakulăsa egy tărsadalmi esoport korâben (1962); Historische Schi-chten der ungarischen Volksdî-chtung

(1964); Anciennes traditions populaires, sociitenouvelle – hes experiences de l'edification de la nouvelle société. (1964); Literatur zur volkskundlichen gegenwa-rtforschung (1965); Ensei-gnement universitaire de l'ethnologie Hongrie (1967); A parasztdal-tol a munkdsdalig (1968); Zur Frage der finnisch-ugrischen Schi-cht der ungarischen Volksdichtimg, (1968); A magyar neplib Ueszet (1969); Die Lyrischen Lieder der ungarischen landwirtschaftlichen Arbeiter (1969); Mitologia i Abeci (1970); Magyar nepdalok (în colab. cu Gy. Ortutay) (1970); Săr-hânvolo ikertestrerek (1972); Albanische Epik (1973); Ellentet a magyar n & pdalokban (1974).

KOLEVA, Tatiana – etnograf bulgar (16 apr. 1931, Varna). Studii etnografice la Universitatea din Sofia. Cercetător ştiinţific la Etnografski Instituti Mu» sei, din Sofia. Se preocupă de studiul etnografic al slavilor de sud.

BIBI,.: Zininii iâhl obâceaev iuj-nân slavian. K voprosu o struh-BIBL.: Kalotaszegi nipmesik 7 – II. (1943): The Hungarian Folk-tale Catalogue în preparation. (1955); Kriza János; Szăkely nip-koltisi gyujtemtny (1956); Nep-mesegyujtes (1956); Ipolyi Arnold folklorgyujtemănye a Aspraizi Muzeum hizirat-gyiijteininyeben (1956); A magyar dilatmesik ţi-pusmutatoja (1958); Lucrările şi problemele pregătirii cataloguhti basmelor populare maghiare (1959); în colab. cu Ortutay Gyula – Ik gh Linda: Magyar nipmesek I – III (1960); Die ungarische Mărchenforschung der letzten Jahr-zehnfe (1958); Kriza János: Az ălomicită fiu (1961); Fiinder Ilona nipmesek (1960); Benedek Elrk es a magyar nepmesekutatăs (1961); Ungarische Volksmărchen (1966); A ndpmese prozodiajă (1967); lias Elek Benedek Gedenk-inuscum (1970); Ide gen nvelvii szte-reotipidk, mondoka es dalbetetek anyanyelvi prozai nepkoltesi szo-vegekben (1973); Ket regi magyar-român vegvesszovegu tdnenâta kir-desehez. (1972).

KRADER, Lawrance – etnolog american (n. 8. dec. 1919, Berlin). Studiază etnologia la Berlin. Profesor de etnologie la Institut fur Etimologie, Frei Universitât Berlin, întreprinde călătorii de studii în Asia, Africa. Este preocupat de problemele vieţii materiale a mongolilor, de istoria antropologiei, de antropologia filosofică.

BIBL.: Peoples of Central Asia (1963; 1971); Formation of the State (1968); Anthropologie und Etimologie hei Marx (1937).

KRAPPE, Alexander Haggerty – etnolog, folclorist şi lingvist american (1894 – 1947). Studiază filologia şi etnologia în S.U.A. Întreprinde călătorii de studii în Europa, îndeosebi în Franţa. Profesor la „George Washington University" şi la Columbia Universi-ty din New York. În prima parte a studiilor sale este influenţat de J. Frazer şi de metoda eclectică de cercetare în domeniul mitologiei. Încetul cu încetul se detaşează de influenţe şi evită integrarea în vreo şcoală etnologică, către sfârşitul vieţii, revenind la vechile poziţii. Excelează în domeniul sistematizării mitologiei universale, pornind de la geneza miturilor şi încheind cu sinteza tematicii mitice generale.

BIBL.: The Legend of Roderich Last of the Visigoth Kings and the ermanarick Cycle (1923); Balor with the evil Eye... Studies în Celtic and French Literature (1927); Études de mythologie ei de folklore gertnanique (1928); The Science of folklore (1930); La genese des Mythes (1938); Mythologie Universelle (1939).

KROEBER, Alfred Louis – etnolog american (11 iun. 1876, Homoken, New Jersey – 5 oct. 1960, Paris). Studiază antropologia şi arheologia la Universitatea Columbia (1897). Doctor în antropologie (1901). Organizează şi conduce departamentul de antropologie de la Universitatea Columbia şi Berkeley (până în 1946). Întreprinde inyestigasecţie! a Muzeul etnografic al Transilvaniei (din 1950).

BIBL.: Lumea basmelor populare (1948); Albinăritul în Câmpia Transilvaniei (1949); Cahlele din Ciuc (1954); Elemente de arhitectură şi decorative de pe valea Casinului (1954); Arta lucrului în fier în Remetea (1956); Date ardelene referitoare la vrăjitorie (1957); Tradiţii ţărăneşti înviata obştească (1962); Vechi forme de muncă în câteva sate din jurul Clujului (1969).

KOSVEN, Mark Osipovici – etnograf şi istoric sovietic al societăţii primitive (11 ian. 1885, Brest – 18 iun. 1967, Moscova). Studiază ştiinţele naturii la Universitatea din Paris (1904 – 1906); ştiinţele juridice la Universitatea din Petersburg (1917 – 1909). Jurist la Tribunalul Regional din Petersburg (1930 – 1917). Doctor docent în ştiinţele istorice (1934). Profesor la Universitatea din Moscova (1934 – 1954). Cercetător ştiinţific la institutul de istorie (1924 – 1929), la Institutul de etnografie al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. (1935 – 1937 şi 1943 – 1965). Conducător al Secţiei de etnografie a Academiei de Ştiinţe din Moscova (1934 – 1936) şi al Secţiei de etnografie a Marii enciclopedii sovietice (1936 – 1946). Colaborator (1926 – 1966) şi membru în colegiul de redacţie al revistei „Sovetskaea Etnografica” (1946 – 1959). Întreprinde mai multe expediţii de – tudii în Caucaz (din 1931 până aproape de pensionare). Imediat după Revoluţie, este unul din promotorii noii direcţii de cercetare ştiinţifică în etnografie din perspectiva marxism-leninismului. Combate socializarea abstractă a etnografiei, empirismul formal şi superficialitatea. Specialist în studiul complex, interdiscipiinar al modului de viaţă şi cultură a zonei montane Caucaz, al matriarhatului (structura gintei materne şi al relaţiilor de familie ce d. ecurg din aceasta), al democraţiei militare, al avunculatu ui şi atalicatului, al patrinomiei.

BIBL.: Matriarhat (192.9); Teoria sakralnogo proishojdenia vlasti (1930); Matriarhat v zăpadnoi Afrihe

(1934); Ob arhivnân tna-terialah po etnografii SSSR (1936); Iz istorii problemă matriarhala (1946); Avunkulat (1948); Matriarhat. Istoria problemă (1948); Patroniniia u drevnih ghermanfev (1949); Ocerhi istorii pervobâtnoi huituri (Ed. II, 1957); Etnografia i istoria Kavkaza (1961); Etnograficeskie rezultaţi Velikoi Severnoi ehspediţii 1733 – 1743 (1961); Semeinaia obşcina i patroniniia (1963); Patronimia i ce rol v istorii obşcestra (1964).

REF.: V.K. Garadanov, M.O. Kosven (în rev. Sovestkaia etnografia, 2, 1876).

KOVĂCS Ăgnes – folclorist maghiar (31 oct. 1919, Cluj). Studiază folclorul la Universitatea din Budapesta (1939 – 1943). Doctor în limba şi literatura maghiară (1944).

diază etnologia la Universitatea din Ljubljana (1926 – 1930). Cercetător ştiinţific la Institutul de etnologie al Academiei slovene de ştiinţe şi arte frumoase din Ljubljana (1954). Doctor în etnologie (1956). Consilier ştiinţific, şef al secţiei etnologice Datini şi Jocuri”. Redactor al anuarului „Tradiţii”. N.K. urmăreşte studiul măştilor slovene. Preocupările lui se extind de la măşti la teatrul popular sloven.

BIBL.: Jocurile şi scenele regilor în folclorul sloven (1951); Die Alhoeiberniiihle (1955); Aus der Maskenwelt der Slow enen Mas-ken în Mitteleuropa (1955); Arlechin în valea Bohinju (1956); Das Ljubljanaer Paradeisspiel und sein europäischer Rahmen (1958); Das Volksschauspiel der Slow enen (1958); Les marionnetfe traditionelle des Slovenes (1958); Ein Wildemann-Spiel în Sloufe-nien (1959); Jocul şi biciul la vârsta preşcolară şi şcolară (1959); Tăierea Veghii (1960); Die Ado-nisgärtlein Sloweniens (1961); Die Weinachtsblock bei den Slouăenen (1961); Sărbătorile calendaristice ale slovenilor (1965); Maschere e mascheramenti rituali degli sloveni lungo îi conţine friulano-sloveno (1966); Problèmes de typologie du

masque populaire en Europe (1967); Masken der Slovlenen (1967); Zu Karl Meulis. Maskentheorie (1969); Die Mittwinterstran der Sloulenen (1969); ZvJei Boviden-Masken aus Valvasores Kupferstichsammlung

(1972); Frauenbiinde und tna-sierte Frauen. Festschrift Robert Wilhaber (1972).

KUTRZEBA-POJNAROWA.

Anna – etnolog polonez (n. 4 mai 1913, Cracovia). Studiază etnologia şi sociologia la Universitatea din Cracovia (1931 – 1936), cu Kazimierz Moszyński, Jan Stanisław, Bystron şi „Kazimierz Dobrowolski, apoi la Universitatea din Paris (1962). Călătorii de studii în Europa şi America de Nord. Doctor în etnologie Universitatea din Cracovia (1947). Asistent la catedra de etnologie şi sociologie la Universitatea Cracovia (1937 – 1939 şi 1945 – 1953). Docenţa (1955). Conduce un grup etnografic în Institutul de istorie a cultura materiale (1957 – 1971). Vicepreşedinte al Societăţii etnologice poloneze (din 1973 –). Ca reprezentant al Şcolii poloneze de etnografie A.K.-P. a aplicat permanent punctul de vedere istorico-sociologic şi metoda „integrală” a lui K. Dobi-owolski. BJBL.: Budousnictwo htdowe w Zawoi (1931); Veşnica, danina miodow a (1938); Etnografia pol-skich grup ludnosciowych na zachodzie: Pnisyi Kaszuby (1945); RoHWoj etnografii i etnologii w Polsce (1948); Nachrul auf Ka-zitnierz Moszyński. Seine Be-deutung Jur die politische und europeische Ethnographie (1960); Pastersl-iile Karpat polskich i dzieje Podhala w twârjezosci nau-Kaaimiersa Dobrowolsfdeţii asupra amerindienilor din California şi din Câmpia mexicană etc. îl preocupă îndeosebi tribul zimilor, căruia îi dedică mulţi ani de cercetări. Este unul dintre fondatorii „Asociaţiei Antropologice Americane”, preşedinte al acestei asociaţii (1917); A.L.K. a elaborat o istorie a culturii, bazată pe teoria super-organică a societăţii de factură difuzionistă, Combate

comparativismul şi biologismul în etnologie.

BIBL.: The Avapaho (1902); Ethnology of the Gros Ventres (1908); Anthropology Papers (1908); The Superorganic (1917); Zuni Kin and Clan (1917); Peo-ples of the Philippines (1919); Anthropology (1923); (în colab. cu T.T. Waterman) Source Book în Anthropology (1926, în colab.); Handbook of the Indians of California (1925); Cultural and Natural Areas of Native North American (1939); History and Science în Anthropology (1935); Stimulus Diffusion (1940); Three Centuries of Women's Dress Fa-shions: A Qnantitative Analysis (1940); Configurations of culture growth (1940, în colab.); Peruvian Archeology (1944); A Mohave Historical Epic (1951); Culture: a Criticai Reviiev) (1952, în colab); The Nattire of the Cul-iure (1952); Anthropology Today; an Encyclopedic Inventary (1953); On Rumân Nature (1954); Ethnographic interpretations (2 vol. 1957); Style and Civilization (1957); Sign Language inquiri (1958); A Roster of Civilisation and Cultuye (1962); (în colab. C. Kluckhohn) Cultura (1963); REF.: J.H. Steward, „Alfred Louis Kroeber, 1876 – 1960" (în „American Anthropology", vol.63, 1961); J.H. Rowe, „A lfred Louis Kroeber, 1876 – 1960 (în American Antiquities", vol. 27 nr. 3.1962).

KUNZ, Ludvík – etnograf cehoslovac (n. 26 aug. 1914, Osicko). Studiază muzica instrumentală la Conservatorul din Bino şi filo-sofia la Universitatea din Bino (1948). Conduce publicaţia „Et-nograficky Ustav-Moravske Mu-seum" din Bino (1947 – 1960). Docent (1968). Conferenţiar la Universitatea Carolină din Praga şi la Universitatea din Bino. Director al Muzeului morav de etnografie din Bino (1968).

BIBL.: Ceskă etnografie a folkloristiha (1954); Painting on Folk Cevamics (1956); Die Eth-nographischen Muséen dev init-telund ostettropäischen Staaten (1958); Zusammenstellung der Ar-beiten (1961);

Zusammenstellung der zeitschriftlichen Arbeiten aus Valassho und Zăhofi: (1965); Naive Malerei (1972); Vyklenkovă plastika (1973); (în mss.) Sistematische Klassifikation in der Ethnographie und Folkloristik (1956); Projekt eines Museums des sozialistischen Dorfes (1968); Projekt eines Museums und Studios fur Volksmusik (1972).

KURET, Mco – etnolog iugoslav (n. 24 apr. 1906, Triest). Stuţl474, Sevilla – 1566, Madrid). Studiază teologia. Intră în ordinul predicatorilor „Apostolii Indiilor". În această calitate călătoreşte în America (1502). Oral şi în scris denunţă cruzimile colonialismului spaniol (1510). Proiectează şi încearcă", soluţia practică" a unui „colonialism pacifist". Cunoaşte şi descrie unele aspecte din viaţa indigenilor din Perú şi Mexic. Scrie trei cărţi, dintre care două prezintă o importanţă deosebită pentru etnologie.

BIBL: Brevissima relaci în de la destruycion de las Indias (1552); Historia de las Indias (1555); Historia apologetica (f.a.).

REF.: Las obras de Bartolomeo las Casas (1552 – 1553); H. Lan-ke, The Spanish Struggle for Justice in the Conquest of America (1949).

LEACH, Edmond Ronald – antropolog şi etnolog englez (n. 11 nov. 1910, Londra). Studiază la Colegiile din Marlborough, Clark, Cambridge etc. Participă la expediţii de cercetări etnologice în Birmania (1937 – 1945), în Borneo (1947) şi Ceylon (1948). Lector la catedra de antropologie socială din Londra (1946). Preşedinte al vestitei „/Yssociation of Social Anthropologists" (1968 – 1970) şi al „British Hn-manist Association" (1970). Membru al Academiei americane de artă şi ştiinţă (1968). Director al Colegiului regal din Cambridge şi conferenţiar universitar de antropologie socială la Londra. E.L. examinează implicaţiile mitului ca expresie culturală a unui conflict spiritual nerezolvat, într-o situaţie socială

istorică dată. Critică aplicarea metodei structuraliste în antropologie şi în etnologie, teoria simbolurilor şi „a maşinilor de supresiune a timpului”.

BIBL.: Social and Economic Organization of the Rowanduz Kurds (1940); Social Science Research (1950); Politicul Sistems of Highland Burma (1954); Pul Eliya; a Village în Ceylon (1961); Rethinking Anthropology (1961); A Runawav World (1968); Genesis as Mytli (1970); Levy Strauss (1970).

LEROI-GOURHAN, Andre-Georges Leandre – etnolog francez (n. 25 aug. 1911, Paris). Studiază literele la Universitatea din Paris. Doctor în litere. Diplomat al „École naţionale des langues orientales vi-vantes”. Îndeplineşte mai multe misiuni etnologice în Extremul Orient. Subdirector la „Muzee de RPI omme” din Paris. Profesor la facultatea de litere din Paris (1956) şi la Collège de France (din 1969). Director al Institutului de Etnologie (1963). L.G. – studiază cu precădere tehnologia culturii arhaice şi a popoarelor retardate, fără să neglijeze însă perspectiva tehnologiei populare contemporane. Este preocupat în toate lucrările lui de procesul de liominizare, de condiţiile de viaţă preistorică, descoperirile şi în

3G7

go (1967); La place de l’etnographie dans les sciences sociales (1968); Cultural Anthropology în Poland in the Context of World Sciences; Sphere of Activity, Research Méthode, Institutions an Publications (1968); L’ethnokie et les recherches sur les modifications de la culture pay-sanne (1972); Les traits caracteristiques originaux de la culture populaire polonaise (1974); Etnografia polska v) trzydsies-toleciu PRL (1975).

LAFITAU, Joseph – misionar şi etnolog francez (1681, Bordeaux – 1740). Studiază teologia. Misionar în Canada, la irochezi şi uroni; studiază obiceiurile şi practicile acestora, devenind un pionier al etnologiei mondiale. În

cercetările lui aplică metoda comparativă.

BI BL.: Moeurs des sauvages Amăriquains, compari es aux moeurs des premiers temps (1724).

LANG, Andrew – antropolog şi folclorist englez (31 mart. 1844, Selkirk, Scoţia – 20 iul. 1912, Bachory). Studiază la Universităţile din St. Andrew şi Glasgow. Lector la Universitatea St. Andrews. Combate mitologia comparatistă care limitează comparaţiile la popoarele ariene. Elaborează o teorie an-troploogică a folclorului. Combate teoria mitologiei solare. Comparând relictele etnografice şi reminiscenţele folclorice cu obiceiurile şi tradiţiile popoarelor retardate, culese în vremea lui (de misionari şi călători) relevă germenii, elementele şi caracterele unei continuităţi culturale în întreaga omenire. Studiază animismul, totemismul şi fetişismul. Unul din promotorii folcloristicii ca ştiinţă a folclorului.

BIBL.: Custom and Myth (1884); In the Wrong Paradise and other Stories (1886); Myth, Ritual and Religion (1887, 2 vol.); Cock Lane and Common-Sense (1895); Border Ballads (1895); The Book of Dreanis and Ghosts (1897); A Collection of Ballads (1897); Modern Mythology, A Reply to Max Müller (1897); The Making of Religion (1898); Magic and Religion (1901); Social Origins and Primeval Lan) (1902); The Secret of the Totem (1905).

LAS CASAS, Fra Bartolomeo de – misionar şi istoric spaniol.

la parenti (1949); Race et His-toire (1952); La notion d'archa-îsme en Etimologie (1952); Social Structure (1953); Les Mathi-matiques de l'homme (1954); Tristes Tropiques (1955); Des Indiens et leuv Etimographie (1955); The Structural Study of Myth (1955); Mythologie et ri-tuel (1956); Anthropologie Structurale (1958); L'Anthropologie Sociale (1960); La structure et la forme (1960); Le Probleme de l'invariance en Anthropologie (1960); La Totemisnie aujourd'hui (1962); La pensie

sauvage (1962); Mythologiques (I. 1964, Le Cru et le Cuit, II, 1966, Du Miel aux Cendres; III, 1967, L'origine des manieres de table). REF.: Georges Charbonnier, Entretiens avec Claude Livi-Stra-uss (1961); Edmund Leach, Lévi-Strauss (1970); J.A. Boon, Front Symbolism to Structuralism; Lévi-Strauss în a Literary Tradition (1972); J.P.B. De Jong, Livi-Strauss's Theory on Kinship and Marriage (ed. n. 1970); F. Korn, Elementary structures Reconsidered Livi-Strauss on kinship (1972).

LEWIS, Oscar – etnolog american de origine poloneză (1914, Polonia 1970, Cuba). Studiază antropologia la Universitatea Columbia din New York. Se dedică cercetării grupelor etnice din S.U.A. Întreprinde anchete de teren în mediul rural şi în mediul urban (în México, 1943), ca şi asupra ghetourilor portoricanilor din S.U.A. (1945).

Uncie din aceste anchete îi servesc pentru teoretizările lui asupra definirii conceptelor „subcultură" şi „cultura sărăcimii" (the culture of poverty), adică a formelor de cultură specifică zonelor periferice ale oraşelor industrializate. Din acest punct de vedere devine promotorul „antropologiei militante".

BIBL.: Life în a Mexican vitta-ge; Tepoztlan reshtdied (1951); The children of Sánchez (1961); La vida: a puertorican faniily in the culture of poverty (1966).

LINTON, Ralph – antropolog şi etnolog american (27 febr. 1893, Philadelphia – 24 dec. 1953, New Haven, Connecticut). Studiază la Colegiul Swarth-more (1915), la Universitatea Pennsylvania (1916), Universitatea Columbia; doctoratul la Universitatea Harvard (1925). Efectuează expediţii arheologice în Mexic, Guatemala, Insulele Marchize şi cercetări etnologice, care îl fac să abandoneze arheologia. Expediţii etnologice în Madagascar (1922, 1.926, 1928). Profesor la universităţile Wisconsin (1928 – 1937), Columbia (1937 – 1946), Yale (1946 – 1953). Preşedinte al Asociaţiei antropologilor

americani (1946). Membru al Academiei de ştiinţe americane. Alături de A. Kar-diner, R.L. este teoreticianul personalităţii de bază în cultură. Editează: „American Anthropologist” (1939 – 1944).

BIBL.: The Thunder Ceremony of the Pawnee (1922); The Sacrificeventţiile omului primitiv, procesele creaţiei tehnice, aria rupestră.

BIBL.: La civilisation du renne 1936); L’Homme et la Nature 1943); Milieu et Technique, 1945); Documents pour l’art compari de l’Eurasie septentrionale (1944); L’Homme. Evolution et Technique; IL’homme et la matiere (1943), II. Milieu et technique (1945); Archiologie du Pacifique du Nord (1946); L’Etimologie de V Union Française (1953); Hommes de la Prihistoire (1955); Les religions de la prehistoire (1964); Le geste et la parole (I, Mémoire et les ryt-hes: II, Techniques et Languages 1965); Prehistoire de l’art occidental (1966).

LfivY-BRUHL, Lucien – sociolog şi etnolog francez (1857 – 1939). Studiază sociologia la Universitatea din Paris (1877). Întreprinde studii de etnologie, pe baza lucrărilor de teren ale etnografilor şi folcloriştilor contemporani efectuate îndeosebi în Australia. L.-B. a fost socotit din această cauză „etnolog de cabinet”. Studiile lui urmăresc analiza mentalităţii arhaice, a mentalităţii primitive, acel ratio primogenis. A-tribuie o importanţă majoră simbolurilor, miturilor şi ritologiei. Consideră mentalitatea primitivă analogică şi mistică. Această concepţie dualistă asupra mentalităţii umane este combătută ulterior, socotindu-se că produce o sciziune în istoria spirituală a omului. Claude Leyi-Strauss preia şi duce mai departe ideile Im L.L.-B. cu privire la mentalitatea sălbatică.

BIBL.: Les fonctions vientales dans les soci Stis inférieures (1910); La mentaliti primitive (1922); l’âme primitive (1927); Le surna-turel et la nature dans la

mentaliti primitive (1931); La mythologie primitive (1935); L'expérience mythique et les symboles chez les primitifs (1938); Carnets (1940).

Lfivl-STRAUSS, Claude-Gustave – etnolog francez (n. 28 nov. 1908, Bruxelles). Urmează facultatea de drept şi litere de la Paris. Doctor în litere. Profesor la Universitatea din São Paulo, Brazilia. Expediţii etnologice în Brazilia Centrală (1935 – 1939). Profesor la „New School for Social Reaserches" din New York (1942. – 1945). Director de studii la École pratique des Hautes Études, catedra de religie comparată (1950). Profesor titular la Coliege de France (1959). Organizează Laboratorul de anthropologie socială. Membru ăl mai multor academii. Doctor honoris causa ăl mai multor universităţi. C.L.-S. valorifică metoda structurală în etnologie, întreprinde analize ştiinţifice în baza acestei metode asupra fenomenelor de civilizaţie şi cultură extraeuropeană.

BIBL.: L'analyse structurelle en lingvistique et en anthropologie (1945); La vie familiale et sociale des Indiens Nembikwara (1948); Histoire et Ethnologie (1949); Les structures ilenientaires de

LOMAX, Alan – etnolog a-merican (n. 31 ian. 1915, Austin, Texas). A studiat filosofia şi antropologia la New York (1931 – 1936). Director al Proiectului cantometric şi coreometric al departamentului de Anthropologie de la Universitatea Columbia (1962). Călătorii de studii în S.U.A., Europa, Asia şi Africa, de unde culege un material imens în vederea fundamentării metodei taxonomice în etnologie. A.L. merge pe linia cercetărilor behavioriste, comparativiste şi psihanalitice ale lui Bateson, Birdwhistell şi Arensberg. Uneori adoptă puncte de vedere materialiste. Ultimele lui cercetări se referă la cantome-trie şi coreometrie, adică la o taxonomie matematizată a culturii, elaborată pe baza folosirii maşinilor de calcul la studiul muzicii şi dansului popular.

BIBL.: American Balads and Songs. (1933); Cowboy Songs (1937); Our Singing Ceruntry (1939); Folk Song U.S.A. (1941); Nuovi ipotesi sul canto folcloris-tico italiano nel quadro della mu-sica populare mondiale. Nuovi argumenti (1955 – 1959); Folk Music, North America (1959); Folk Song style (1959); Song Structure and social structure (1962); Special Features of the song Communication (în Essay on the verbal and visual arts, 1967); Folk Song Style and Culture (1971); + 3.000 Years of Black Poetry (1969); The Good and the Beautyful în Folk Song (1969);

The evohitionavy Taxonomy of Culture (1972); În press World Folk Song styles (1968).

LOWIE, Robert Harry – antropolog american (12 iun. 1883 – Viena – 21 sept. 1957, Berkeley). Studiază la Colegiul din New York şi la Universitatea Columbia. Doctor în antropologie (1908). Muzeograf la Muzeul A-merican de Istorie Naturală. Profesor de antropologie la Universitatea Berkeley, California (1925 – 1950). Preşedinte al Societăţii americane de folclor (1920 – 1921) şi al Asociaţiei antropologilor americani (1935). Intensă activitate de teren pentru studiul populaţiilor amerindiene din America de Nord şi Sud, îndeosebi pentru indigenii din Brazilia. Reprezentant al curentului morfologist, continuă în această privinţă opera lui Franz Boas, susţinând că în descrierea obiectivă a instituţiilor şi cutumelor interesează formele lor. El combate teza instituţiilor primitive a lui L.H. Morgan. Studiază rudenia, tipurile de grupare, structura socială, dreptul primitiv şi organizarea politică. Introduce o terminologie ştiinţifică nouă, asimilată ulterior de etnologie. Editează: „American Ănthropologist”.

(1924 – 1933).

BIBL.: Social Life of the Crom Indians (1912); The Age Socie-ties of the Plains Indians (1916); Culture and Ethnology (1917) j

to the Morning Star by the Skidi Pawnee (1922); Purificat ion of the Sacred Bundies, a Ceremony of the Pawnee (1923); Annual Ceremony of the Pawr. ce Medici-neMen (1923); The Material Culture of the Marquesass Islands (1924); Significance of certain Traits în North American Mai se culture (1924); Use of Tobacco among North American Indians (1924); The Archaeology of the Marquesas Islands (1925); Mar-qttesan Culture (1925); Degeneration of Human Figures Used in Pplinosian Decorative Art (1926); Etiniulogy of Polinesia and Mi-cronesia (1926); Rice, a Mala-gasv Tradition (1927); Culture An-a* în Madagascar (1928); Mar-kct-dav în Madagascar (1928); Primitive Ari (1933); The Co-manclic Sun Dance (1935); Error în Anthropology (1936); The Stuciy of Man an introduction (1936); Culture. Society and the individual (1938); The Present Status of Antkropology (1938); Acculturation of Seven American Indian Tribes (1940); Crops, Soils and Culture în America (1940); Psychology and Anthropology (1940): Age and Sex Categories (1942); Nativistic r. iovenients (1943); (în colab.) The Science of Man in the World Crisis (Î945) Cultura y Personalidad (1945); Anthropology in the World Crisis (1945); The Cultural Background of Personality (1945); The Natural History of the Family (1949); The Concept of National Character (1951); Women in the

Family (1952); Culture and Personality Factors Affecting Economic Growth (1952); The Tree of Culture (1955); Culture and Mental Disorders (1956); The Man (1968).

REF.: A. Linton şi C. Wagley, Ralph Linton (1971).

LO NI GR O, Sebastiano – etnolog şi folclorist italian (n. 24 mai 1919, Catama). Studiază la Universitatea din Pisa. Licenţiat în litere şi filosofie. (1940). Docent în istoria tradiţiilor populare (1965). Profesor la facultatea de litere

şi filosofie a Universităţii din Catania (1966). Director al Institutului de folclor (1969). Membru al „International Society for Folknarrative Research şi al Academiei „Tiberiana” (Roma). În clasificarea tipurilor şi motivelor nuvelistice pe care le-a urmărit după indicele internaţional Aarne-Thompson, L.N. s-a bazat pe principiul că formele locale sau regionale respectă caracterele umane şi sociale ale colectivităţii căreia îi aparţin. El a analizat raportul dintre varianta narativă şi personalitatea naratorului. BIBL.: Racconti popolari sici-Hani, classificazione e bibliografia (1958); Novellini e Conţi del Duccenlo (1963); Tradizione e invenzione nel raceonto popolare (1964); Monienti e problemi di Storia delle tradizioni popolari (1966); Mondo primitivo ed Europa (1970); Narrativa esetnplare e pubblico nel Medioevo (1971).

hiland Province. A Socio-Eco-nomic Study of Bukidauan Province (4 vol. 1969 – 71); Birt Îi and Death în Cagayan de Oro (1972).

MAIER, Radu O. – etnograf român (3 nov. 1921, Luna de Jos, Cluj). Studiază etnografia la Universitatea Lomonosov din Moscova (1953 – 1958). Doctor în etnografie (1967). Cercetător ştiinţific principal în Institutul de cercetări etnologice şi diaâectologice (din 1968).

BIBL.: Aşezările de călive la aromânii din Albania (1964); Deux coutumes nupiiales d’aspect social chez le Roumains de Transylvanie (Region Cluj), (1964); Ethnograficeskie elemenţi jilişcea i narodnogo iskusstra aromân (1964); Sisteme arhaice de îmblătit (1967); Vremennie ukrâtia iz hamnia v zone Istria, R.S.F. Iugoslavia (1965); Vără-ritul o străveche ocupaţie a locuitorilor din Munţii Apuseni (1967); Obştea Vârarilor din Vârciorova, zona Porţile de Fier (1968); Contribuţii etnografice asupra prelucrării lemnului în Munţii Apuseni (1969); Mobilierul popular românesc (1970); încercare de

reconstituire a morilor antice din România (1972); ContriBUii la studiul comparativ al morăritu-lui la Pompei şi Histria (1973); Viticultura în zona Porţile de Fier (1972); Meşteşugurile ca formă de manifestare a continuităţii poporului român (1976).

MÂINE, Henry-S. – jurist şi etnolog englez (1822 – 1888). Studiază dreptul la Universitatea din Cambridge şi Oxford. Ajunge profesor de drept civil la Cambridge, de drept roman la Londra. Membru al Consiliului Guvernatorului general al Indiei. Însărcinat cu codificarea legilor şi jurisprudenţelor indiene. Vicecancelar al Universităţii din Calcutta. Profesor de jurisprudenţă istorică şi comparativă la Universitatea din Oxford (1869). H.S.M. este unul din fondatorii etnologiei juridice. Cercetările lui au pornit de la studiul „arheologiei juridice" pentru, a culmina cu elaborarea unei noi discipline juridice, cu un triplu conţinut: etnologic, sociologic şi juridic.

BIBL.: Ancient Law: its Connection with the early History of Socicty, and its Relation io Modern Ideas (1861) Village Communities in the east and West (1871); The effects of Observation of India on modern European Thougkt, the Rede lecture delierred... on May 22, 1875 (1875); Études sur la royauti primitive (1882); Lectures on the early history of institutions (1875); De l'organisation juridique de la familie chez Ies Slaves du Sud bt chez Ies Rad-jouptes (1880).

REF.: Jacqueâine Costa: Trois fondateurs de l'ethnologie juridique: Bachoffen, Mâine et En-gels (1974).

MALINOWSKI, Bronisław Kas-per – etnolog englez de origine poMyihs and Traditions of the Crow Indians (1918); Primitive Society (1920); Primitive Religion (1924); The Origin of the State (1927); Are we Civilized? (Î929); An Introduction to Cultural Anthropology (1934); Cro-windians (1935); The History of Einolqgical Theory (1937);

Social Organization (1948); Ethnography, Cultural arid Social Anthropology (1953); Indians of the Plains (1954); Toward Understanding Germany (1954); Eth-nologist a Personal Record (1960). REF.: P. Radin, „R.H. Lowie” (în „American Anthropologist” voi. 60, 1958); R.F. Murphy, Roberi Lowie (1972).

LUSCHAN, Felix von – etnolog şi antropolog austriac (11 aug. 1854, – 7 febr. 1924, Berlin). Studiază medicina la Universitatea din Viena şi antropologia la Paris. Se deplasează în Dalmaţia şi Albania, unde întreprinde cercetări antropologice. Călătoreşte în Siria. Lector de antropologie la Universitatea din Berlin. Director la „Volkskunde Museum” din Berlin (1904).

BIBL.: Reisen în Vorderasien (1886); Reise în sild-west. Klein-asien (1889); Ausgraben von Sendsc Mli (5 vol., 1893 – 1925); Beitväge zur Völkerkunde der deutschen Schutzgebiete (1897); Beiträge zur Ethnographie von Neu-Guinea (1899); Anteihmg zu ethnologischen Beobachtungen (1904); Beiträge zur Anthropologie von Kreta: Rassen und Völker (1908); Völker, Rassen, Sprechen. Anthropologiscâie Be-trachtungen (1927); Die Altev-Hhner von Benin (3 vol., 1919).

M

MADIGAN, Francis – antropolog social filipinez (30 mai 1917). Studiază antropologia to S.U.A. Doctor în antropologie. Director al Institutului de tereetare al culturii Mindanao; conducător al secţiei de antropologie şi sociologie a Universităţii Xavier din Cagayan de Oro

City. A întreprins cercetări de teren şi studii în Asia, Europa şi cele trei Americi. Este preocupat de problemele fertilităţii, mortalităţii şi migraţiei, de inovaţiile în agricultură, de riturile agricole etc.

BIBL.: „Şcreening for Collège Aptitude (1968); Mindanao’s lui, prin ceea ce s-a numit neomalt-

husianisniul, adică lichidarea artificială a surplusului de populaţie, pentru menţinerea ritmului de producţie în pas cu creşterea populaţiei. Malthusianismul şi ne-oinalthusianismul sunt infirmate de realitatea istorică, cât şi de dezvoltarea producţiei materiale de bunuri în vremea noastră.

BIBL.: An Essay on the Principle of Population as Its Affects the Future Improveinent of Society (1798, 1803); Observations on the effects of the Corn Laws (1814); Inquiry into the nature and Progress of Rent (1815); The mea-sure of Value stated and Illus-trated (1823); Principles of Political Economy (1827).

REF.: J. Bonar, Malthus and his Work (1885); D.V. Glass, Introduc-Hon to Malthus (1953); D.E.C. Ev-ersley, Social Theories of Fertility and the Malthusian Debate (1959)

MALUKOV, Mirjana – etnolog iugoslav (n. 25 iun. 1930, Slovański Brod). Studiază etnologia la Universitatea din Belgrad (1948 – 1952). Studii de folclor la Bucureşti (1988 – 1939). Muzeograf principal la Muzeul din Novi Sad. Investigaţiile etnologice ale M.M. se referă la românii din Baaatul românesc şi cel sârbesc. Cunoscătoare a limbii române, M.M. promovează în etnologia sud-est europeană studii comparativ-îstorice.

BIBL.: Munca de cercetare etnologică a românilor în muzeele din Voivodina (1958); Kolicalica, cerbul iau curca. O mască în obiceiurile sârbilor şi românilor din Banat. (1964); Muzeele etnografice, din România (1965); Despre cercetări etnologice cu privire la românii din Banatul iugoslav. Portul popular la Frăhtţii din Banat (1968); Costumul naţional al românilor din Banatul iugoslav (1973).

MANNHARDT, Wilhelm – etnolog şi filolog german (26 mart. 1831, Friederichstadt pe Oder – 25 dec. 1880, Danzig). Studiază filologia şi folclorul. Docent al

Universităţii din Berlin (1858). Conduce revista „Zeitschrift fur Deutsche Mythologie und Sittenkunde" (1853 – 1859). Bibliotecar la Danzig (1868 – 1873). W.M. îşi propune realizarea unei Monunienta Mythica Gertnaniae, în care mitul este o explicaţie animistă a fenomenelor naturale. Materialele culese în acest scop le separă în fapte omogene şi echivalente şi fapte neomogene şi ocazionale, pentru a distinge analogiile de congruenţe şi pentru a reconstitui formele originare ale cultului pământului, al arborilor şi al vegetaţiei în general.

BIBL.: Germanische Mythen (1852); Die Gotterwelt der deut-sch. cu und nordischen Volher (1860); Roggewllolf und Roggen rund (1865); Die Komdămonen (1867); Wald und Feldkulte (1873 – 1877, 2 vol.); Der Baumkultus der Germanen (1875); Mythologhische Forschungen (1884); Wald und Feldkulte (3 vol., postum).

loneză (7 apr. 1884, Cracovia – 16 mai 1942 New Haven, S.U.A.) Studiază filosofia la universităţile din Cracovia, Leipzig şi la London of School Economics (unde devine profesor de antropologie socială între 19271942). Doctor în filo-sofie. Efectuează expediţii etnologice în insulele Torbidad (Noua Guinee) şi în Melanezia (1914 – 1918). B.M. fundamentează metoda funcţionalistă. Iniţiază cercetări de antropologie aplicată (applied anthropology), folosită în administraţia colonială. Profesor de antropologie socială la Universitatea Yale (1942). În lucrările lui, B.M. ia atitudine împotriva psihanalizei freudiene, punând accentul pe investigaţia pluridimensională a realităţii sociale, a familiei şi a comportamentului sexual. Fondator al antropologiei economice.

BIBL.: The Family among the Australian Aborigines (1913); Primitive Religion and Social Difjerenciation (1915); The Natives of Mailu' (1915); Classifica-tory Paniciples in the Language of Kiriwina (1921) The. Argonautes of the Western Pacijic (1922); Crime and Custom în

Savage Society (1926); Magic, Science and Religion (1926); Myth în primitive Psychology (1926); Sex and Repression in Savage Society (1927); Coral Gardens and Their Magic (2 vol., 1927, 1935); Philosophy and Scientific Method (1927); The Father în Primitive Psychology (1927);

The sexual Life of Savages în Northwestern Melanesia (1929); Culture (1931); Moeurs et Coittu-mes des MSlanesiens (1933); The Foundation of Faith and Morals (1936); A Scientific Theory of Culture and other Essays (1944); The Dynamics of Culture Change (1945); Freedom and Civilization (1960); A Diavy in the strict sense of the terni (1967).

REF.: M. Glückman, Analysis of the Sociological-theories of B. Malinowski (1949); P. Murdock, Bronisław Malinowski (în American Anthropolosţist”, vol. XIV, 1942).

MALTHUS, Thomas Robert – teolog, economist şi demograf englez (17 febr. 1766, Rookeri-Surrey – 23 dec. 1834, Bath). Studiază teologia şi devine pastor. Se dedică studiului teoretic al creşterii populaţiei globului. Susţine că populaţia globului creşte în progresie geometrică faţă de resursele alimentare care cresc în progresie aritmetică. Crede că această constatare teoretică exprimă în fond o lege naturală. Descopere obstacolele acestei creşteri exorbitante; obstacole represive (epidemii, războaie etc.) şi preventive (abstinenţa sexuală, căsătoria tardivă etc). Teoria lui, denumită mai apoi malthitsianism, a căpătat o largă audienţă în domeniul ştiinţelor sociale. Ideile lui T.M. au fost reluate şi adaptate cerinţelor imperialismu”.

cică, etnozoologie şi etnocroma-BIBL.: Tradiţiile poporale române (1878); Cromatica poporului român (1881); Ornitologia poporană română (1883); Nunta fa români (1890); Naşterea la români (1892); înmormântarea la români (1892); Satire poporane române (1893); Tradiţii poporane române din Bucovina (1895); Sărbătorile la români (vol. I, Câr-nelegile, 1898; vol. II, Păresi-ntile,

1899; vol. III, Cincizeci-tnea, 1901); Botanica populară (1900); Insectele în limba, credinţele şi obiceiurile românilor (1903); Legendele Maicii Domnii lui (1904); Descântecele poporane române (1904).

REF.: N. Iorga, Un cercetător alvieţii poporului românesc („Floarea darurilor”, II, 1907); Li-viu FI. Marian, Simion Florea Marian (Bucureşti, 1910).

MARIENESCU, Atanasie Marian – folclorist român (20 mart., 1830, Lipova – 20 ian., 1915, Sibiu). Studiază dreptul la universităţile din Budapesta şi Vi-ena (1862). Ocupă diferite posturi în magistratură (1861 – 1862). Membru al Academiei Române (1881). Adept al şcolii mitologice germane. Caută şi descoperă în trecutul îndepărtat filoane ale mitologiei române. Unele din aceste filoane sunt „corese” adică corectate, adaptate unui material deja existent, altele de-a dreptul inventate. Susţine că majoritatea produselor literaturii populare române sunt reminiscenţe folclorice ale mitologiei greco-romane, ceea ce explică unele aspecte particulare ale culturo-genezei române închipuite de el. A publicat în acest sens multe articole în revistele: „Familia”, „Albina”, „Columna lui Traian”.

BIBL.: Poesia poporala. Balade, culese şi corese (1Ş59 – 1867); Poesia poporala. Colinde, culese şi corese (1859 – 1861); Balade, îndeosebi istorice şi mitologice din poesia populară (1867); Steaua magilor (1875); Studiu despre celţi (1895); Cultul păgân şi creştin (vol. I, 1884); Descoperiri mari (1872); Ilirii. Macedo-Românii şi Albanezii (1904); Novă-ceştii (1970) ş.a.

REF.: O. Bulea. Atanasie Mărienescu (1963).

MARINOV, Vasil – etnograf bulgar (n. 2 apr, 1907, Şumen), Studiază geografia şi istoria la Universitatea din Sofia (1930), antropogeografia şi etnologia la Universitatea Humbold (1937 – 1938). Doctor în etnografie (1940)... Docent al Universităţii din Sofia (1943). Cercetător

ştiinţific la Institutul etnografic şi la Muzeul Academiei Bulgare de Ştiinţe (1945 – 1970). Activitatea etnografică a lui V.M. se referă la cercetări de etnogeneză bulgară, la metodologia agroetnografiei şi la păstoritul caracacienilor din Bulgaria din perspectivă marxistă.

BIBL.: Die morphologische Gtte-derung das nord-ostlichen Bulgarien (1938); Bevölkerung tind

M AR CU, P. Li vin, etnolog român (n. 30 dec. 1925). Studiază filosofia şi dreptul la Universitatea din Bucureşti (1945 – 1949). Doctor în drept (1968). Redactor principal la Editura Academiei R.S.R. (1949 – 1964). Cercetător ştiinţific principal la Institutul de studii sud-est europene din Bucureşti (din 1964). Întreprinde călătorii de studii în Bulgaria şi Iugoslavia.

BIBL.: Soms aspects of lai-cisation of Moslem Family în Dobrudja (end the 19I & century – first decades of the 20 e – century) (1965); Probleme ale statului şi dreptului în concepţia lui Nicolae Iorga (1966, în colab.); Caracterul social al creaţiei ştiinţifice şi problema moştenirii cul – turale (1966); Nicolae Iorga. şi filosofia istoriei (1966); Aspecte ale vieţii de familie în satul Şviniţa (1967); Forme tradiţionale ale familiei musulmane din insula Ada-Kaleh (1967); The Tătar Patriarchal Cominunity in the Dobrudja and its Dezintegration (first Half of 201 Century) (1967); Structures familiales en Roumanie à l'ipoque contempora-ine el le processus de leur generalisation typique (1969); Sociological researches at the Institute of South-East Europeen Studies (1971); Zeitgenossische soziologis-che Aspekte des Verstädterungspro-zesses în Sud-est Europe. I – Ty-pisierung der Fajnilienstruhturen (1971); Vechi obiceiuri juridice în sitbâona Săcele – a doua ju-mătate a secolului XIX-lea – prima jumătate a secolului XX (1972); Les coutumes juridiques coinme sy steme normatif vicinal en Roumanie – seconde moitră du XIX-e siècle – premiere moi-titelu XX-e şi Scle (1971); Vechi obiceiuri juridice în

comuna şanţ (1972); Quelques consider ations sur les coutumes juridiques comme sy steme normatif vicinal dans le sud-est de V Europe (1972); Procesul de urbanizare în subzona Săcele (1972); Aspecte ale corelaţiei dintre structura familiei şi terminologia de rudenie la vlahii balcanici (1972 – 1973); Idei despre stat şi drept în opera lui Dimitrie Cantemir (1973); – Urban ecology and adaptation. Contemporary Aspects in the South-East of Europe (1973).

MARIAN, Simion Florea – etnograf şi folclorist român (1 sept. 1847, Ilişeşti, Suceava – 11 apr. 1907, Suceava). Studiază teologia la Universitatea din Cernăuţi (1872 – 1874). Preot de ţară în comuna Poiana Stampii-Câm-pulung (1876), Volonca (1876), Şiret (1877). Profesor la Suceava (1882). Membrual Academiei Române (1881). Întemeietor şi redactor al „Revistei politice” (1886 – 1891). S.F.M. a fost adept al concepţiei ştiinţifice a lui B.P. Haşdeu. Aplică ancheta prin corespondenţă cu ajutorul chestionarelor. Pune bazele etnografiei româneşti. Publică sinteze tematice de etnografie. Iniţiază în literatura română de specialitate studii de etnobotaaues (1935); Science des religions % folklore (1936); Rites et Sym-boles dans la vie sociale et dans le folklore (1936); Survivences du passî (1936); Philosophie de l’art populaire (1937); Le folklore et la vie sociale (1938); Arts populairss, mitiers d’art, et loisirs des travailleuYS (1938); Fantaisie sur la Ţoilette (1939); Attribution hâtive des origines (1950); Tra Altion, ivolution, adaptation (1956); Jeux de sociiţi et parabole (1957); Le cheminement de la pensie folklorique (1961); Folklore mori (1963); Folklore vivant (1966); Le folklore a fire industrielle (1965); Les gestes hu-muin (1971);

MAUSS, Marcel – sociolog, etnolog şi istoric al religiei francez (10 mai 1872, Epinal – 10 febr. 1950, Paris) Studiază sociologia la Universitatea Paris. Doctor în

sociologie (1900). Profesor de istorie a religiei la Sorbona (1900), la École des-Hautes Études (1901) la Collège de France (1930). Secretar general al Institutului de Etnologie al Universităţii din Paris (1925). Reprezentant al Şcolii sociologice franceze. Nepot, elev şi colaborator a lui Emil Durkhcâm. Preconizează integrarea etnologiei în antropologie (într-an fel de antropologie culturală). Pledează pentru studiul interdisciplinar al „omului total”. Combate teoria rasistă. Promovează stadiul etnologiei juridice şi studiul integral al tehnologici culturale. Editează revista „Année sociologique” (1925). M.M. pune bazele epistemologice ale etnologiei moderne. Elaborează o concepţie totodată funcţionalistă şi structuralistă. E unul din precursorii lui C. Lévi-Strauss.

BIBL.: Essai sur la naiure et la fonction du Sacrifice (1898); La Religion et les Origines du droit pănal (1901); Thiorie generale de la magie (1902 – 1903); Esquisse d’une thiorie genirale de la magie. L’origine des pouvo-irs magiques dans les socieies australiennes (1904); (în colab.) Essai sur les variations saisonnieres des socieies eskimos; itude de morphologie sociale (1906, în colab.); L’Art et le mythe d’après W. Wun-dt (1909); Eilinograpliie en France et à l’Étranger (1913); La untion de Mana (1913); Essai sur le don. Forme et raison de l’ecliange dans les societis arc/ia: iques (1923 – 1924, 1950); L’expression obligatoire des ssntiments (1922); Ef-fets physiques de l’idee de mort (1925); Gift (1925); Les paren-tis a plorisanterie (1928); Les civilisationseunietitsetformes (1929); Les iechniques du corps (1934, 1936); XIne catigorie de l’esprit liumuân, la notion de personne (1938); Melanges d’Histoire des Religions (1909, în colab.); Mă-nuel d’Ethnographie (1947); Sociologie et anthropologie (1950); Oeuvres Completes (3 vol. 1968 – 1969).

REF.: Victor Karady, Marcel Mauss. Oeuvres (1968 – 1969, 3 vol.); Claude Lévi-Strauss, InKultur im mittkren

Rhodopo-pengebirge (1955); Beitrag fur Untersuchungen die Lebens Weise und Kultur der turkischen Be-volkemng în nordostlichen Bulga-rien (1955); Die Assimilationsversitche der Titrken în Bulgar ieri (1954); La Sokha en Asie, Afrique et Europe (1960); Antropomorfe Gesteins-Grabdenkmo-ler în Deliorman (1960 – 1961); Der Holzpflug în Bulgarien (1962) Uniersuchungen iiber Lebens Weise Zigeuner în Bulgarien (1962); Beitrag iiber Untersuchungen Her-kunft, Lebensweise und Kultur auf Karakatschanen în Bulgarien (1964); Traditionelle und moderne alpine Schafzucht im tnittleren Stara Planina (1965); Be-vsegliche Viehvoirtschaft în Bulgarien und Balkanhalbinsel (1966); Anthropomor/licke Dinge bei Spinnrocken (1966); Typologie der Pflugforinen în Bulgarien (1966); Was ist Unterschied Zwischen „Bulgarische” und „am Meere gelegen „Gagausen” (1967); Der Problem uber Offene Museum în Bucureşti (1967); Die Almenwir-tschaftliche Schaf halim Zentvalen Balkangebirge în Viehwirtschaft und Hirtenkultur (1969); Fur eth-nokulturischen Beitrage der Bulgarische Viehzucht în Samlung-sband-Ethnogenese und kulturel-len Nachlass auf Bulgarische Volk (1971); Ethnographie des Jochs în Bulgarien (1969).

MARINUS, Albert – etnolog, sociolog al culturii şi folclorist belgian (n. 10 aug. 1886, Na-mur). Studiază la Şcoala de Ştiinţe Sociale, Politice şi Economice şi la Universitatea din Bruxelles. Elaborează o concepţie psihosociologică proprie asupra folclorului. Conduce revista „Folclore barabancon” (1921). Organizează şi conduce „Société de rOmmagang”. Vicepreşedinte al Societăţii internaţionale de Etnologie şi Folclor. Profesor universitar de economie (1933), de sociologie (1934). Pledează pentru o sinteză sociologică a folclorului. Deşi lucrările lui sunt de mici proporţii, ele se prezintă ca notaţii succinte ale unei concepţii ştiinţifice largi asupra

mişcării folclorice a secolului nostru. BIBL.: Le folklore, utilită his-torique et naţionale (1923); Importance sociologique du Folklore (1927); Critique Mithode et Conception dans le Folklore (1930); Le neo-folklprisme (1931); Folklore historique et folklore sociologique (1935); Ethnographie, Folklore et Sociologie (1931); Folklore et Science (1932); La cartographie folklorique (1932); Folklore dans le conformisme social (1932); Les deux folklares; folklore sentimental et folklore scientifique (1932); Le folklore descrip-tif (1933); Problèmes dentethode dans Vitv. de de la Mag: s (1934); À-propos de la mede cine pepu-laire (1934); Pour un Musée National de Folklore (1934); Arts populaires el loisirs des trauaileurs (1935); Que peut-on attendre de la Cartkographie folkloriqite? (1935); Pensie scientifique et sens commun (1935); Theses folklorila Berlin. Profesor de geografie la Seminarul pedagogic din Iaşi (1909) şi din Bucureşti (1910). Profesor de geografie la Universitatea din Bucureşti (1911 – 1938). Membru al Academiei Române (1915). Lucrările etnologice ale lui S.M. privesc legătura dintre pământ şi om, dintre mediul ambiant, civilizaţie şi cultură. El caracterizează etnografic un popor prin munca şi uneltele l-ai, prin civilizaţia şi” cultura lui.

BIBL.: Die kartographische Induhtion (1899); Antropogeografia şi întemeietorul ei Fr. Ratzel (1904); Aplicări antropogeografice în sfera etnografiei, istoriei şi a altor ştiinţeânvecinate (1910); Chestia orientală din punct de vedere geografic ţi etnografic (1916); Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca şi uneltele sale (1920); Premise etnografice la istoria Românilor (1922); Vechimea poporului român şi legătura cu elementele alogene (1925); Religia ca mijloc de caracterizare etnografică a unui popor (1924); Din literatura etnografică alimbei (1927J, 1 Cadrul antropogeografic al Ardealului (1928); Coordonate etnografice. Civilizaţia şi cultura (Hilo-

tehnica – Psihotehnica) (1930); Discordanţe antropogeografice (1933,); Metoda geografică în ştiinţele naturale şi sociale (1947) etc.

MfiTRAUX, Aâfred – antropolog, etnolog şi folclorist francez. (5 nov., 1902 Lausanne – 11 apr., 1963, Valide de Chevreuse). Studiază la Universităţile din Lausanne, Paris, Göteborg (1922 – 1926). Doctor în litere la Sorbon-na (1928). Director al Institutului de etnologie al Universităţii Naţionale din Tucuman, Argentina. Editează „Revista Institutului din Tucuman", primul jurnal internaţional de antropologie din America Latină (1929). Expediţii ştiinţifice de etnologie în Argentina, Bolivia, Paraguay şi Islanda. Profesor de antropologie la Universitatea din California şi Universitatea Yale (1937 – 1939). Director al secţiei de Antropologie Socială din Smithsonian Institution (1943 – 1945); al Secţiei de Studii sociale şi Cercetări s-ocioet-nologice al Naţiunilor Unite (1946) BIBL.: Les Migrations histori-qzies des Tupi-Guarani (1927); La Religion de Tupinambas (1928); La civilisation materielle des Tupi-Guarani (1928); Myths and Ta-les of the Matako-Indians (1939); Ethnology of Easter Island (1940); Vile de Pâques (1941); The Native Tribes of Eastern Bolivia aud Western Mallo Grosso (1942); Myths of the Toba and Pilagá Indians of The Gran Chaco (1946); UNESCO and Anthropology (1951); Applied Anthropology în Government (1952); Vodou et prolestantisme (1953); Rites fimeraires et Traditions Populaires (1954); La co-mâdie rituelle dans la possesion (1955); Datos sobre la tribu de los Chipayas (1955); Resistencia a Mudanca (1960); Les Incaş (1962); Les Cotninunautes rurales du Peron (1963); Religions et niagies indieniroduziona all'opera di Marcel Mă-uss (1965); Jean Cazeneuve, Marcel Mauss (1968).

MEAD, Margaret – antropolog american (n. 16 dec. 1901, Philadelphia – 14 nov. 1978, New York). Studiază antropologia la Universităţile Dr. Pauw, Bar-nard şi

Columbia (1923 – 1929). Expediţii ştiinţifice în Samoa (1925 – ’1926), Insulele Amiralităţii (1928 – 1929), Noua Guinee (1931 – 1933), Bali (1936 – 1939), urmărind studiul comportamentului sexual la grupele etnice şi populaţiile primitive. Curator la Muzeul american de istorie naturală (1926). Profesor la Universitatea Columbia (1954). M.M. este o figură proeminentă a antropologiei americane, cu o largă audienţă în public, pentru stilul ei accesibil şi tematica contemporană. BIBL.: Coining of Age în Samoa (1927); An Inquiry into the Question of Cultural Stability în Poli-nesia (1928); Growing Up în New Guinea (1930); The Changing Culture of an Indian Tribe (1932); Sex and Temperament in Three Primitive Societies (1935); (în co-lab.) Cooperation and Competition among Primitive Peoples (1937); Balinese Character a Photographic analysis (1942); And Keep Your Powder (1943); The American People (1944); Pouvoirs de la jemme (1946); The Moutain Ara-pesh (1949); Malenând Female; a Study of sexes în a changing World (1950); L’Stude du caractere naţional (1951); Societâs, traditions et technologie (1953); Cultural Discon-tinuities and Personalily Transformations of Cultural Change (1955); Cultural Patterns and Tehnical Change (1955); Tlihnes de Culture de la France (1958); Independent Religions Movement (1959); The Golden Age of American Antkropology (1960); Continuity în Cultural Evolution (1964); The Future as the Basis for Establishing a shared culture (1965); Science and the Concept of Race (1968).

MEITOIU, Ion – folclorist român (n. 1 aug., 1927, Bucureşti). Studiază filologia la Universitatea din Bucureşti (1954). Debutează ca scriitor (1947). Şef de sector la Institutul de cercetări etnologice şi dialectologice (din 1974). Întreprinde călătorii de studii în U.R.S.S., R.P. Bulgară, R.S. Cehoslovacă, Norvegia, Suedia, Danemarca etc. Membru al Uniunii Scriitorilor (1954). Doctor în

folclor (1976)

BIBL.: Folclor poetic nou (antologie, 1965); Folclorul şi educaţia estetică a maselor (1968); Spectacolul nunţilor (monografie folclorică, 1969); CU e ţara n lung şi-n lat (Culegere de folclor, 1973, în colab.). Monografia folclorică a unui sat dintr-o zonă premontană: Arcani-Gorj (1976).

MEHEDINŢI, Simion – geograf şi etnolog român (19 oct. 1869, Soveja, Vrancea – 14 dec. 1962, Bucureşti). Studiază geografia la Universităţile din Bucureşti, Paris şi Berlin. Doctor în geografie

BIB L.: Istoria despre sfânta icoană a preasluvitei noastre stăpâne născătoare de Dumnezeu Mafia (1655); jinchiridion sive stella orientalis occidentali splendens (1893); Jjrnal de călătorie în China (1675); Descrierea Chinei (1675); Vechiul testament (trad. În română, 1667); Cartea cu multe întrebări.

REF.: Em. Picot, Notice biogra-phiaue ei bibliographiqiie sur Nicolas Milescu Spathar (1882); J.N. Arse-niey, Documentul de stat asupra soliei lui N. Spătarii în China (1906); P.P. Panaitescu, Nicholas Spathar Milescu (1926); ş.a.

MJARTAN, Jân – etnolog cehoslovac (n. 5 mai 1902, Sebedrj-zie). Studiază istoria şi geografia la Universitatea „Komensky" din Bratislava (1921 – 1925). Doctor în etnologie (1934) şi în ştiinţe istorice (1968). Cercetător ştiinţific al Institutului de etnografie şi folclor de la Academia Slovacă de Ştiinţe din Bratislava (1949). J.M. este elev al şcolii etnologice din Praga, de factură istoristă a lui Lubomir Niederle.

BIBL.: Sebed /aâie. Ndrodopisnă monografia (1924); Zemnice na Slovenshu (1928); Prispevky kndrodopisn Hornej Nitry III (1935); Z ininulosti Treniianskeho prirodovedeckehospolku a muzea (1937); „Pălenie deda" na okoli Valaskej Belej (1939); Ľudove rybdrstvo v Liptove (1962); Nikto-ri otazkyndrodopisnâho vyzkum druâstevenej

decline (1953); Ľudo-v6 stavitel stro (1956); Slovenskţ skanzen (1956); Agrarethnographische Forschungen in der Slowakai

(1957); Ľudovy dom Horchronia (1958); Prispevok k studiu ludo-viho stavilei şi va a byvania v okrese Vrabie (1958); Habănske dvory vo Vei kijeh Levăroch a v Sobotisti (1958); O praktickej och-rane l'udovej architektiiry na Slovensku (1959); Slovenskă l'udovi stavitel stro (1959); Hrononitirian-sky l'ud v minulosti a dnes (1960); K otdzkam document deie a praktickej ochrany l'udovej architektury (1960); Novsie prispevky k vysttt-mu juhoslovenskeho dornu (1960); Posledni sochove domy na juznow Slovensku (1963); Baniche sidlisko v Lehote pod Viăcnikom (oktes Predidza) (1964); Ľudove ry-bdstro na cesfwslovenskotn Poino-ravi fl967); Pociatky „Ceskihi lidu" a slovenskyndrodopis (1966); Sidelni Jormy a bydleni (na Slovensku) (1968); Ľudove rybdrstvo (1960); Byvanie bezzemkov a robot-nikov na Horchroni (1970); Jas-kynnebydliskd na Slovensku (1970 – 1971) Val kovy dom v Kilinikoch na Zitorn ostrove (1970).

MONTANDON, Georges – antropolog elveţian (1879 – 1944 j: –Stri diază antropologia la Paris. Profesor de etnologie la Şcoala de antropologie din Paris (1933). Efectuează expediţii ştiinţifice în Africa (1909 – 1911), în America şi Asia (1919 – 1921). Adept al difuzionisrmilui lui W. Schinidt. Încearcă o fundamentare a culturii pe concepţia evoluţiei progresive, denumite de el ologeneză. După G.M. cultura umană are o bază comună de la care porneşte, se diferenţiază şi diversifică trepnes d'Aminque du Sud (p.m. 1967).

REF.: Hommage a Alfred Mitraux (în rev. „L'Homme" nr. 2, 1964); Alfred Metraux, 1902 – 1963 (în „Journal de la Société des Americanistes", 1964); Alfred Mâtraux, 1902 – 1963 (în „Annales de LUniversité de Paris", nr. 1, 1984).

MIKLUHO-MAKLAI, Nikolai Nikolaevici – antropolog

şi etnograf rus (17 iul. 1846, Rojdest-venskoe – 14 apr. 1888, Petersburg). Studii de filosofie la universităţile din Petersburg (1864) şi Heidelberg (1864) şi de medicină la Universitatea din Leipzig (1865). Student şi apoi asistent al lui Ernest Haekel la Universitatea din Jena (1866). Cu profesorul Ernest Haekel întreprinde călătorii în insulele Canare (1866) apoi singur în Maroc (1867). Devine muzeograf la Muzeul zoologic din Petersburg (1868). Călătoreşte în America de Sud (1870), Noua Guinee (1870 – 1S74), în Malacca (1874), în Microuezia şi Melanezia (1876 – 1877), Australia (1871, 1882 – 1883) etc. Opera lui ştiinţifică vede lumina tiparului post-mortem. Pentru meritele lui deosebite de precursor în domeniul etnografiei, Institutul de etnografie din Moscova, a primit numele lui. După cel de-al doilea război mondial i s-a publicat întreaga operă ştiinţifică.

BIBL: Dnevniki puteştestrii (vol. I-II, 1950; trad. rom. Jurnal de călătorie, 2 vol., 1959); Sobranie socinenii (5 vol. 1950 – 1954).

REF.: N.A. Butinov, N.N. Mik-luho-Maklai (1933); LI. Roghin-ski şi S.A. Tokarev, N.N. Mikluho-Maklai ca etnograf şi antropolog (1950); I. Vlăduţiu, N.N. Mikluho-Maklai omul şi opera (1959); M. Kolesnikov, Mihluho-Maklai (1961).

MILESCU, Nicolae Spătarul, cărturar umanist român (1636, Vaslui – 1708, Moscova). Studiază la Şcoala Mare a Patriarhiei din Constantinopol (1648 – 1653). Revine în principatul Moldovei unde devine secretar al domnului Moldovei Gheorghe Ştefan (1653). Gripată rangul de spătar (1658), titlu de boierie cu care va fi cunoscut mai apoi în toată viaţa lui. Ajunge capuchehaie (agent diplomatic) la Constantinopol al domnitorului Grigore Ghica (1664) La 28 ani pribegeşte în Brandenburg la curtea lui Friedrich Wilhelm, apoi la Berlin (1691 – 1692). Trece apoi în Rusia şi se stabileşte la Moscova intrând în

slujba ţarului Alexei Mihailovici, unde ajunge căpetenie a grupei de tălmaci (1671). Îndeplineşte o misiune diplomatică din partea ţarului Alexei în China (1675 – 1678). Scrie la 19 ani prima lucrare. Reprezentant al umanismului românesc şi al preetnologiei române. Jurnalele lui de călătorie în China sunt valabile şi astăzi pentru obiectivitatea lor geografică şi etnografică, ca şi pentru acurateţea stilului. În etnologia rusească premarxistă N.M. figurează ca un deschizător de drumuri în domeniul cercetărilor asiatice.

sovia (1905). Profesor de etnografie la Universitatea din Varşovia. (1929). K.M. elaborează o sinteză etnografică asupra culturii populare slave pe care o integrează în studiile lui de etnologic complexă.

BIBL.: Kuliury htdowej slowian. Kuliura materialna (vol. I, 1929); Kultura duchoisma (vol. II, 1934 – 1939); Wstep de etnografii powszechnej i etnologii (1958); Obrzedy, uitară i powiesci hidu z okolic Brzezan (1913).

MOUNTFORD, Charles Pearcy, etnolog australian (n. 9 mai 1890, Hallet-Australia). Studii de etnologie la Universitatea din Cambridge (1914). Profesor de etnologie la Universitatea din Adelaida (1935). Întreprinde expediţii ştiinţifice în Australia (1935 – 1959). BIBL.: The Art of Albert Natnal-jira (1944); Brown Men and Red Sâni (1948); The Art, Myth and Symbolism of Arnhem Land (1950); Australian Tree Symbols (1956); The Wiwi. Their Art, Myth and Ceremony (1958); Australian Aboriginal Art (1961); Aboriginal Pain-Hngs front Australia (1965); Ayers Rockits Peaple, their Beliefs and their Art (1965); The Dreamtime Aboringinal Mythology in the Art el Ainslie Roberts (1966); Australian Aboriginal Portraits (1967); Winbaraku and the Myth of Ja-rapiri (1967); The Dawn of Time Aboriginal Mythology in the Art of Ainslie Roberts (1969); The Aboringines and their Coimtry (1969); Nomads of the Australian

Deserts: their Beliefs and iheit Art (1971).

MRUKOVIC, Ştefan – etnograf cehoslovac (n. 10 sept. 1932, Smolenice). Studiază filosofia la Universitatea, „Komensky” din Bratislava (1953 – 1958). Doctor în filosofie (1967). Director al Institutului etnografic al Muzeului Naţional Slovac din Martin. Lector la Facultatea de filosofie a Universităţii din Bratislava. S.M. este adept al metodei funcţional-structuraliste de orientare materialist-dialectică. Editează: „Analele Muzeului Naţional Slovac – Etnografia”; „Nârodopisnă prăca v muzeâch na Slovensku” (1966); „Dotaznik pre kartogra-fiziciul'udoveho stavitel stra na Slovensku” (1967).

BIBL.: Prispevok k studiul'udovych pol nohospoddrskych na Zăkori (1960); K nicktorym prezitkom v sposobs l'udoveho byvyniy z kapitalizam (1962); K niektoryfftr problemom vyvoja l'udoveho doinii a byvania v oblasti Zdhorskej niziny (1963); Zdovodnenie ulohy vystavby Muzea slovenskej ludovej architelitury a byvania (skanzenu) privenskom narodnotn muzeu v Marine (1965); Hlavne lilohy narodopisnej prâce v muzedeh pe Slovensku (1966); Usklădnoyarde obilia v obil-nych jamâch najuhozâpadnom Slos/tu (1966); Muzeuni l'udovaj archi-tekhiry prin SNM (1966); Histo-rieky rozvoj l'udovci vyroby vâpna v oblasti slovensko-moravskeho pogranicia (1966); Ludovă stavitelstrb Brazovej pod Bradlom (1970);

I I

tat, se difuzează şi cristalizează în cicluri culturale tot mai mari, în „serii culturale abortive” sau „occidentaloide”. Propune şi întreprinde cercetări complexe asupra difuziunii culturii: ergologice, animologice, sociologice, ecologice, psihologice, istorice.

BIBL.: Au pays Ghimirra (1913); Au pays des Ainou (1927); Lologă-nese kumaine (1928); Trăite” d'Eth-nologie cyclo-culturelle (1934).

MORGAN, Lewis Henry – arheolog, antropolog şi etnograf american. (21 nov. 1818, Aurora – Ro-chester, New York – 17 dec. 1881 New York). Studiază dreptul. Călătorii de studii la populaţiile amerindiene pentru cercetarea instituţiilor juridice: a familiei, a rudeniei, a proprietăţii individuale şi colective, a formelor de conducere tribală. Efectuează anchete directe de teren şi anchete indirecte, prin intermediul călugărilor misionari, al negustorilor ambulanţi şi agenţilor consulari. Materialul etnografic cules direct sau indirect de la populaţiile întârziate din vremea lui este folosit pentru a demonstra evoluţia socială a omenirii şi progresului ei continuu. În concepţia lui evoluţionistă reia şi îmbunătăţeşte periodizarea lui Adam Ferguson a diviziunii tripartite în epocile: sălbatică, barbară şi civilizată. Realizează prima monografie etnografică asupra unei confederaţii de triburi amerindiene din America de Nord, lucrare care a rămas mult timp un model de investigaţie ştiinţifică. În încercările lui de analiză structurală a sistemelor sociale oscilează între evoluţionismul linear şi evoluţionismul paralelist. Efectuează clasificarea istorică a societăţilor după nivelul lor tehnic (sălbăticie, barbarie, civilizaţie). Studiile lui L.M. au fost apreciate de Fr. Engels. Unele din tezele sale au fost reluate şi dezvoltate din perspectiva materialismului, ceea ce a creat o amplă audienţă în literatura ştiinţifică a secolului al XIX-lea şi al XX-lea. Cercetările lui L.M. stau la baza neoevoluţionismului american, care este conceput ca un evoluţionism multili-near (Leslie White, Julian Ste-ward).

BIBL: Leagues of the Ho-de-no-sau-nee or Eroquis (1851); Sistems of Consanguinity and Affini-ty of the Human Family (1870) Ancient Society (1877); Honses and Houslife of the American Aborigi-nes (1881).

REF.: Fr. Engels, Originea familiei, proprietăţii private şi a statului (1884); Bernhard J. Stern, Lewis Henry

Morgan, Social Evoluţionist (1931) M.C. Kosven, L.H. Morgan, viaţa şi opera (1933); K. Marx, Conspect asupra cărţii lui L.H. Morgan, Ancient Society; Moscova, tom 9, 1941); L.A. White, L.A. Morgan Pioneer in the Theory of Social Evolution (1948); C. Resek, L.H. Morgan, American Scholar (1960). MOSZY – ftă KI, Kazimierz – etnograf şi etnolog polonez (1887 – 1959). Studiază etnografia la Varinventarierii generale a culturilor celor mai caracteristice ce trebuie consemnate într-un atlas etnologic al lumii. Clasificarea realizată pe baza asemănărilor generalizate a aspectelor universale ale culturii nu sesizează semnificaţia particulară a acestora, problematica! or diferenţială. Tentativa lui Q.M. urmăreşte să stabilească, între sistemele de activitate culturală şi contextele lor economice, corelaţii cu coerenţa internă, ce pot servi ca puncte de reper în clasificarea socio-etnografică.

BIBL.: The evolution of Culture (1931); Our Primitive Coutenipo-i-aries (1934); Correlations of tna-trilinial and patrilinial insfitutions; 1937); Studies in the Science of Society (1937); Outline of Cultural Materials (1937); Ethnographic Bi-bliography North America (1941); Social Structure (1949); Outline of South American Culture (1951); Family Stability în non-European Cultures (1950); Gura Para la Clasificacion de los datos culturales (1954); Changing Emphasis în Social Structure (1955); Anthropology as a Comparative Science i 1957); World Ethnographic Sample (1957); Africa: its People and their Culture history (1959); Ethno-traphic Atlas (1962); Cultura and Society (1965).

MUŞLEA, Ion – folclorist şi etnolog român (29 nov. 1899, Şcheii Braşovului) – 27 iul. 1966, Cluj)”. Studiază filologia la Universităţile din Bucureşti (1919) şi Cluj (1919 – 1922) Bursier la Şcoala Română din Paris (1923 – 1925). Director al Arhivei de folclor, Filiala Cluj a Academiei

Române, Director al Bibliotecii universitare din Cluj (1937 – 1948). Conduce Secţia de etnografie şi folclor, Filiala Cluj a Academiei R.S.R. (1958 – 1966). A fost preocupat permanent de arhivistică folclorică, de bibliografia folclorică, de tehnica chestionarelor şi de problematica folclorică sud-est europeană. Editează: „Chestionar de folclor” (14 caiete referitoare la: calendarul popular, obiceiurile sezoniere, obiceiurile ciclice legate de familie, superstiţii şi credinţe etc); „Anuarul arhivei de folclor” vol. I-IV, 1932 – 1945).

BIBL.: Le cheval merveilleux dans l'epopie populaire (1924); Icoane pe sticlă la românii din Ardeal (1928); Şcheii de la Cergăn şi folclorul lor (1928); La mort-mariage, uns particularite du fulklore balcaniqne (1925); Pictura pe sticlă la românii din Şcheii Braşovului (1929); Obiceiul junilor braşoveni (1930); Le folkore roumaine (1936); Materiale pentru cunoaşterea răspândirii focului viu (1937); Xilografiile ţăranilor români din Ardeal (1939); Noi contribuţii la obiceiul junilor braşoveni (1966); Tipologia folclorului (1970, în colab.); Cercetări etnografice şi de folclor (1971).

MYLONAS, George Emmannel, arheolog şi paleoetnolog grec (n. 9 dec. 1898, Smirna, Turcia). Termină Colegiul Universitar la Smirna (1918). Doctor în filosofie la Universitatea din Atena (1927).

25*

Obilne sdsobnice na Slovensku (1972); Slovenskă nvâizemn ludovej architektury v Mărim (1972); Zăhorie, vyvoj l'udovho stavitelstra a byvania; Socialisticlid presiavba decliny (1973);

MUHLMANN, Wilhelm Emil – etnolog şi sociolog german (n. 1904, Dttsseldorf). Profesor de etnologic la Universitatea din Berlin” (1939) şi din Mainz (1949). BIBLM cth odikder Völkerkunde (13 hi D „\ olker der Erde (1945); C, t i de Anthropologiţ (1948); Oc l t Orient, essai

d’une p culturelle differenţielle

(jmt –, îi 75 jţ/ curopăische Kul-l, J i iei52), Die Problematik des 1 p r nctivriologischer Sichl (1953 – 144) Lthvnlogie ah soziologische 1 i e de interethnischen Syste-tn (1456), liloiund Mamaia cine Şi < e ide) polynesische Kultbiinde (145SI, Riicn, Ethnica, Kultu-tth (1 & 64).

MtJLLER, Friederic Max – lingvist, istoric al religiilor, mitolog englez (6 dec. 1823, Dessau – 28” oct. 1900, Oxford). Studiază indianistica. Profesor de sanscrită la Universitatea din Leipzig. Se fetabileşte în Anglia. Profesor de filologie comparată la Universitatea din Oxford (1868 – 1875). primele lui lucrări sunt traduceri din literatura indiană: Hitopadesc, Rig-Veda, Upanişade etc. M.M. studiază mitologia şi religia ca filolog. După el mitul este un proces lingvistic de personificare intelectuală, care se reduce la un nume (pomina., numina). Fenomenul religios, ca şi cel mitologic, este o „boală a limbajului”, iar concretizările lor sunt „iluzii colective”. După M.M. mitologiile trec prin trei faze: faza politeistă, faza henoteistă şi faza monoteistă. Metoda lui comparatistă se menţine pe linia evoluţionismului linear.

BIBL.: Essay on Comparative Mythology (1856); History of Ancient Sanskri Litera Hire (1859); The Sacred Books of ike East (1863); Inti oduction to the Science of Religion (1873); The Origin and Growth of Religion (1878); Natural Religion (1889); Physical Religion (1891); Anthropological Religion (1892); Theosophy or Psy-chological Religion (1893); Contri-hiiion to the Science of Mythology (1897). Autobiography 1901).

REF.: A.D. Gubernatis, Max Müller (1900); E.W. Hopkins, Life and Letters of Müller (1903).

MURDOCK, George Peter – antropolog şi etnolog american (n. 11 mai 1897, Meriden, Connec-ticut). Studiază filosof ia la Universitatea Yale (1919). Doctor în filosofie (1925). Profesor de etnologie (1934 – 1939) şi de

antropologie (1939 – 1960) la Universitatea Yale. Director la Institut of Human Relations (1934 – 1939). Membru al Academiei americane, preşedinte al „Asociaţiei Antropologilor americani” şi al „Societăţii americane de etnologie”. Pune bazele teoretice şi statistico-ma-tematice ale eşantionării culturale comparate. Elaborează metoda

3S6

N

NICOLĂESCU-PLOPŞOR, Constantin S. – arheolog, istoric, paleoetnolog, etnolog, folclorist, scriitor şi publicist român (20 apr. 1900, Plopşor, Dolj – 30 mai 1968, Bucureşti). Studiază istoria şi geografia la Universitatea din Bucureşti (1920 – 1924). Profesor la Pleniţa (1927 – 1929). Conservator de arheologie (1929 – 1939) şi director al Muzeului regional al Olteniei (1939 – 1952). Fundează asociaţia „Tovărăşia folcloriştilor olteni” (1927). Preşedinte al „Academiei populare” din Craiova (1934 – 1939). Şef de sector în Institutul de arheologie din Bucureşti (1952 – 1966). Membru corespondent al Academiei R.S.R. (1962). Director al „Centrului de istorie, etnografie şi filologie al Academiei R.S.R”. din Craiova (1966 – 1968). Editează revistele de cultură şi ştiinţă: „Oltenia” (scria veche (1923 – 1924; seria nouă 1940 – 1943); „Suflet românesc” (1925 – 1926); „Suflet oltenesc” (1927); „Gând şi slovă oltenească” (1936 – 1947). BIBL.: Curiozităţi din istoria artelor (1920); Gurb unele (1922); Vorbe olteneşti (1922); Bordeiul în Oltenia. Schiţă antropogeografică (1922); O statistică a populaţiei judeţului Mehedinţi (1924); Ouă încondeiate în judeţul Dolj (1927); Ceaur, poveşti olteneşti (1928); Desenele rupestre de la Polovraci-Gorj (1930); L’art rupestre car-patho-balkanique (1931); La chas-se à l’epervier en Roumanie (1931); Les Celtes en Oltenie (1933); Vechimea creştinismului în Oltenia

(1933); Travaux sur les pein-tures rupestres d’Oltenie (1937); Le Paleolithique en Roumanie (1938); Le trasor

dace de Poiana Gorj (1941); Balade olteneşti (1961); Rolul muzeelor în cercetarea naturii patriei. Contribuţia instituţiilor muzeale la cunoaşterea străvechilor aşezări omeneşti pe teritoriul R.P.R. (1964); Oameni din vârsta veche a pietrei (1965).

NICULESCU, RADU – etnolog român (1 ian. 1938, Bucureşti). A studiat filologia la Universitatea din Bucureşti (1956 – 1959). Cercetător ştiinţific Institutul de etnografie şi folclor, în prezent Institutul de cercetări etnologice şi dialectologice (din 1960). Întreprinde călătorii de studii în Franţa.

BIBL.: Unele observaţii asupra lui Pintea Viteazul ca personaj istoric (1962); Consideraţii pe marginea anonimatului creaţiei populare (1965); Constante stilistice în cântecul epico-liric din Transilvania, Crişana şi Maramureş (1965); Interfereuces de la HHerature narative et epique slovaque et roumaine. Juraj Janosik et Pintea Viteazul (1969); Privire critică asupra unor procedee actuale de sistematizare şi clasificare a liricii populare (1969); Contribuţii la cercetarea problematicii literare a cântecului de leagăn (1970); Actualitatea problematicii oralităţii folclorice (1970); Sensurile morfologiei basmului (în V. Propp, Morfologia basmului, Buc. 1970); Model şi sens în balada populară

(TFP

Specializări la Universitatea din Oliio Profesor de arheologic] a Universitatea din Atena.

BIBL.: Mycenae, the Capital City of Agammemnon (1956); Aghi-mos Kosmas (1959); Elciisis and the

Eleusinian Mysicrics (1961); My-cenalandthe Mycenaen Age (1966); Mycenae,’s Laşi Cenhtry of Greal-ness (1968); Grave Cir ele B of Mycenae (1972); The Cult Centre of Mvcenae (1972).

N

NEGULESCU P.P. – filosof român (27 oct, 1872,

Ploeşti – 1951, Braşov), Studiază filosofia la Universitatea din lâncureşti (1888 – 1892). Lucrarea ele licenţă i-a fost premiată de Academia Română. Continuă studiile la Paris (1893) şi Berlin (1894). Profesor de istoria filosofiei la Universităţile din Iaşi (1894) şi Bucureşti (1910). Studiază problema creaţiei culturale individuale, colective (etnocniturale) şi a specificului naţional. Combate, „teoria rasistă a culturii" şi susţine teoria comunităţii de limbă, idei, moravuri şi tradiţii. P.P.N. a fost adept al evoluţionismului (de tip spencerian). Atribuie factorilor psihologici o importanţă deosebită în formarea şi evoluţia formelor şi faptelor de cultură. A combătut rasismul social-poli-tic şi econoraico-cultural.

BIBL.: Religie şi Artă (1894); Psihologia stilului (1896); Filosofici Renaşterii (rol. I, 1910 şi vol. II.

191 – 1); Geneza formelor culturii (1934); Destinul omenirii (5 volume 1938 – 1944) etc.

NE WALL, Veneţia June – etnolog englez (29 iun. 1935, Londra). Studiază limba şi literatura engleză la Universitatea „St. Andrews" din Edinburgh (1935). Ţine prelegeri la Universităţile din Keel şi Edinburgh (Marea Britanie), din Pennsylvania, Indiana. Texas, Kansas şi Buffalo (S.U.A.). Lector la Colegiul Universitar din Londra. Secretar ştiinţific al „The Folklore Society" din Londra (din 1968). Doctor în filosofic (1978). În studiile ei, V.N. este influenţată de concepţia lui j, Frazer.

BIBL.: A negg aieaster. Folklore Study (1971) T The Folklore of Birds and Beats (1971); Encyclopaedia of Wirleraft and Magic (1973, colab.); The Wilcit Fi-g-ure (1973); Folklore and Antisemitism (1974).

O

OPLER, Morris Edward – antropolog american (n. 1907, Buf-falo). Studii de antropologie. Profesor de antropologie la Universitatea Cornell (1938). Efectuează expediţii antropologice la amerindienii din S.U.A.

BăbL.: Myths and Tales of the Jicarilla Apache Indians (1938); Myths aud Legends of the Lipan Apache Indians (1940); An Apache Lije-Way (1941); Myths and Tales of the Chiricahua Apache Indians (1942); Character and Derivation of Jicarilla Holiness Rite (1943); Thotnes as Dynamic Forces în Culture (1945); Childhood and Youth în Jicarilla Apache Society (1946); The Indian Village (1956); Culture, Psychiatry and Human Values (1956).

ORTÂZ, Fernando – etnolog şi economist cubanez (1881, Havana – febr. 1968, Havana). Studiază dreptul şi economia politică în Spania. Doctor în drept (1901). Profesor de drept la Uni-jversit. ar. ea din Havana. Preşedinte al „Societăţii Cubaneze de (folclor" şi al „Institutului International de studii Afroarnericane". Fundează „Institutul hispano-cu-ban de cultură". Editează: „Ar-chivios de Folklore Cubano", revista „Ultra" şi „Revista Bi-mestre Cubana". Specialist în etnologia latino-americană, F.O. este promotorul africanisticii cubaneze, întreprinde primul studiu etnologic asupra cultivării tutunului şi trestiei de zahăr. Creator de termeni noi în etnologie. Adept al şcolii funcţionaliste.

BIBL.: Hampa afro-cubana (1906); Superstizioni criminose în Cuba (1906); Para la agonogra-Jia española (1901); Entre cuba-nos (1913); La filosofia penal de los espiritistas (1915); Las fa-ses de la evolucion religioasa (1919); Historia de la arqiteologia indo-cubana (1922); De la musica a-frocubana (1935); Contrapuncteo cubano del tabaco y el azâicar (1940); Los jactores humanos de la cubanidad (1940); Marţi y las razas (1942); Las cuatro culturas indias de Cuba (1943); On the relation between blacks and whites (1943); La africania de la miisica jolklovica de Cuba (1950); Los bailes y el ieatro de los negros en el folklore de Cuba (1951).

REF.: Berta Becerra, Bibliografia de Fernando Of tiz (în „Miscelanea de estudios dedicaţios a Fernando Ortiz",

3 vol. 1967).

1 (i i i1 /l i I Cu a au un tiu (11117 cinic a fi cu (li] 1472) J 1 7 te (I un îi 111 n du al e 1 / e ce 11 t ui

(> et a
W 1 11
e 1 1 11 a
1 1 e
C l> l
1 tit II ! ((1”. ne
1 ţi 1 un I le
li n u 1 1 u
1 I ut 1 t 1 1
1 1 >7” >j
1
r t 1 /”
t >

NOSCA t tui 11 i<”.ro i j 1 i ml! → (iosi i 11 1 n) S 1 1 1 ik filosof t 1 i 1 \usit 1 i din I un llc ti (1) iO 1)] 1 Iu 1 cir f cui t 1 de fi) (1 i. Incii! ti I 1 –) şi în de filo of

1 1 1 1II18 – 1) 11 I (Inn

(1 –) 1 4 () IJOCtO L llK Of ÎL

Bi ! /
s (H
e
3
1 Îi
1)
e 1

1

r 1 1

—

f
1 1

Îi 4 L 1
– t 1
l f l
–
fi 1 II

C „F r l
j 7 I

a
>
f e C ui ti l
1 1
1 Ui H, i;, trăl. 1, cu.
MU 1 pa.
(1 8)
97 .

NORDENSKJOLD.
ls
J.

— Etnograf suedez (1877, Stock-liolm – 1932, Ştockholm). Studii de etnografie la Ştockholm.

Director ai Muzeului din Gote-borg. Profesor de etnologie la Göteborg (1924). Efectuează expediţii etnografice în America Latină, Argentina, Brazilia, Columbia, Panamá, Perú etc., pentru studiul mitologiei, activităţilor sociale şi tehnologiei populare.

BIBL.: Spiele und Spicisaclien im Gran Chaco und im Nord Ame-rike (1910); Leben cler Indienen în Chaco (1912); The comparative ethnographical SHidies (1919 – 1924); The secret of The Peruvian Quipus (1925); Pictare Writings and other Documents (2 vol. 1928 – 1930); Modijicaiion în Indian lui tur es through inventions and loans (1930); Origin of the Indian Civilization in South

Ame-rika (1931).

NOY, Dov – folclorist israelian (20 oct. 1920). Studiază folclorul în Universitatea din Chicago. Doctor în filosofie. Profesor de folclor şi director al Centrului de cercetare al Folclorului, de la Universitatea din Ierusalim. Director al Museului etnologic şi Arhivei de folclor din Haifă. Este preocupat de studiul grupurilor etnice evreieşti din lume, de literatura populară idiş. Editează: „Folklore Research Center Studies” (Ierusalem) şi „Israel Folktale Archives Publication Series” (Haifa).

BIBL.: Folk ales of Israel (1963); Maroccan Jewish Folkâales (1968); Contes populaires racontăs par les Juifs de Timişie (1968).

5 f>O

chen Bauemschaft (1971); Transport în Hungary by Canvas Sche-ets on the Humem Back (1973); Magvar paraszisăg kereh. es jdr-niiiveinek tortâneti es tâji rendszereze” săhez (1973); Vkrainichen Streusiedlungen în Nordoslungam mi 18 – 19, Jahrhundert. (1973); Az anyagi Mtitura alahiilăsanândny dll-alfoldi (bdnsăgi) mă-gyar faluban (1973). Mit mon-hect a gazdasdgi niprajs a koz-gazdasăgtannak? (1973).

PAMFILE, Tudor – folclorist român (11 iun. 1883, Ţapu, jud. Galaţi – 21. oct. 1921, Bucureşti). Ofiţer. Cercetează intensiv comuna lui natală, Ţapu, şi publică în mai multe lucrări rezultatele acestei cercetări. A-dept al metodei monografi ste, însă cu o nuanţă accentuat descriptivist-factologică. A înfiinţat, editat şi condus două reviste de folclor: Ion Creangă (1908 – 1921) şi Florile dalbe (1919).

BI BL.: Cimilituri româneşti (1908); Jocuri de copii (1909); Industria casnică la români (1910); Sărbătorile la români (3 vol. 1910; 1914); Cântece de ţară (1913); Agricultura la români (1913); Povestea lumii de demult (1913); Diavolul (1914); Cromatica poporului român

(1914); Mitologie românească (3 volume, 1916 – 1924); Cnhil lui Pepelea (teatru popular, 1920).

REF.: Valeriu Ciobanii, Tudor Pamfile (viaţa şi opera) (1968).

PANAITESCU, Petre P, – istoric român (13 mart. 1900, Iaşi

— 14 nov. 1967, Bucureşti). Studiază, istoria la Universitatea din Bucureşti (1918 – 1922), Cracovia (1923 – 1924), Paris (1924 – 1926). Doctor în istorie (1925). Conferenţiar de istorie (1927 – 1941), profesor de istoria popoarelor slave la Universitatea Bucureşti (1941 – 1944).

BIBL.: Nicolas Sfat har Milescu (1925); O descriere franceză necunoscută a serbării paştilor în Principatele române (1925) Influenţa polonă în opera şi personalitatea cronicarilor Grigore 17-reche şi Miron Costin (1925) J Călători poloni în ţările române (1930); Mihai Viteazul (1936) Istorie şi cultură (1937); Mir-cea cel Bătrân (1944); Interpretări româneşti (1947); Studii de istorie economică şi socială (1947) Dimitrie Canteinir. Viaţa şi opera (1958); Obştea ţărănească în Ţara Românească în orânduirea feudală (1964); Introducere la istoria culturii româneşti (1969); Contribuţii la istoria culturii româneşti (1971).

REF.: Petre P. Panaitescu cu prilejul împlinirii a 65 ani (la „Romanoslavica", 1965).

PAPADÂMA, Ovidiu – folclorist, istoric literar şi etnolog român (n. 23 iun. 1909, Sinoe, Constanţa). Studiază literele şi filosofiaia Universitatea din Bucureşti (1928 – 1931). Doctor în filologie (1944). Membru al Societăţii „Graiul Nostru" de sub conducerea lui o vid Densuşiaiiu şi Tache Papahagi. Şef de lu'

ERTUTAY Gyula – etnograf şi folclorist maghiar (n. 24 raart., 1910, Szabadka – 24 mar. 1978, Budapesta). Studiază limbile clasice (latina şi greaca) la Universitatea din Szeged. Profesor universitar, rector al Universităţii din Budapesta (1957 – 1963). Membru corespondent (1945),

membru plin al Academiei maghiare de ştiinţe (1958). Preşedinte al Asociaţiei etnografilor maghiari. Redactor al revistelor: „Etrmographia” şi „Acta Etimo-graphica”. Specialist în cercetarea comparativ-istorică a basmelor populare.

BIBL.: A magyar Ulek ala-p-vonăsai tic pl kulturănkian (1933); Magvar nâjnsmeret (1937); Pai «s: /sâs; unk ălete (1937); Kis magyar neprajz (19 – 10); A mag var neptnvves jei (1941); A magyar nepholteszet (1952); Variei as, invaridns, affiniâds (1962); (în co-lab. cu Imre Katona) Magvar paraszimesek (vol. I, 1951; vol. II, 1956); A magyar falukutaids uj utjai (1935); Le developpemenf de Vetjinographie hongroise (1938); Neprajz es kdzmuveltseg (1939); Le joiklore hongrois entre l’Orient et l’Occident (1942); Aims of Educat ion în a Socialist Socicty (1968); (coord.) Neprajri lexî-kon (vol. I, 1977).

REF.: István Sândor, A magyar neprajzludomdny bibliografi a 19 ia-1954 (1965); Magciol-na Oszlânsky, Gyula Orlutay’s works. A selectai bibliography” (ta „Acta Ethnogniphica”, 1970K

PALÂD1-KOVÂCS Attiln – etnolog maghiar (14 sept. 1940, bzd). Studiază geografia şi istoria la Universitatea din Debre-cen. Profesor de etnografie şi istorie. Lucrează la Muzeul din Eger, apoi la Muzeul „Dert” din Debreccn. Asistent de etno-gt-îve la Universitatea din De-brecen. (1966 – 1968). Cercetător ştiinţific la Institutul de etnografie al Academiei ungare de ştiinţe (1969).

BIBL.: A barko ethnikai eso-port (1968); Paraszti bortermeles Kihăny abaiiji jaluban (1967); Die Scita] haliung der Grossfami-lien bei den ostlichen Palozen (1969); As Abara (1969); A szena takarăsa a magyar paraszisdgv. dl (1970); Eiiige Bemerkungen ii-ber die Tra. Qgeră/e d-ev wicarisde Studii Sud-Est europene 1, 1973).

PÂSCU, Ştefan, istoric român (n. 14 oct. 1914, Apahida, Cluj). Studiază istoria la Universitatea din Cluj

(1938). Bursier al Şcolii române de la Roma (1939 – 1942). Bibliotecar al Universităţii din Cluj. Asistent, şei de lucrări la Institutul de istorie din Cluj-Sibiu (1943 – 1948), conferenţiar (1948 – 1962), profesor (din 1982) la Universitatea din Cluj-Napoca. Director adjunct al Institutului de istorie din Cluj (din 1962). Rector al Universităţii din Cluj-Napoca (din 1968). Membru corespondent al Academiei (1983), titular (1967).

BI BL.: Les Iâoiinudns de Bihor (1938); Les Roumains de Sălaj (1938); Românii de la graniţa nord-vestică (1939); Nicolae Iorga, genio della latinità (1941); O carte italiană despre dreptul românesc în Ardeal (1941); Schiţă istorică a judeţului Târnava Mare (1943); Ştiri referitoare la navigabilita-ica Oltului şi Timişului (1943); L'unite de la terre et du peuple rou-maitt (1943); Unitatea românească prin religie (1944); Meşteşugurile din Transilvania până în secolul al XVI-lea (1954); Problema oraşelor şi a producţiei de mărfuri în Transilvaniei medievală (1955); (în colab.) Crestomaţie pentru studiul istoriei stalului şi dreptului (vol. I, II, 1958, vol. III, 1963); Urbanul satului Cetaşi în prima jumătate a secolului al XVIJÎ-lea (1960); Le derelopptnifvit des mdtiers et du mardie en Transyl-vanie cm moyen âge jusqit à la fin du XVI-tme şi & de (1962); Istorie şi etnografie (1962); Istoriografia modernă a României (1984); Les recherches de dinio-graphic historique en Roitv. ianie (19 ol) (lts” i de t ei ez

hie îi doi t’e le pni i i i i-a 1? i i ici (loe5; \ le t i i al e i? ti ci t (1» bî).

Fia i i ti (1 6”)

Pic i-l ţtin ci i / ilnă e ’1%6 T «j U i îi «e te M st i i îi în îi în r a vă i (1 t-l

Ci It 1! C li 11 li

V 10 un 17

(1970 1! i 7 ti t 1 i în S i

M i f a i i (17 s

PAIjL, IiiLUii Ji – cuitio-oiog şi etnolog american (n, 22 oct. 1927, la; ibridge, Massachuseits). Studiază la Colegiul „Wilâiam” (1945 – 1946), la Harvard (1947-1950). La universitatea Harvard (1950 – 1952) se specializează la filologie, la Universitatea Y (; o (1952 – 1957) în etnologie şi et-nolingvistică. Cercetări sociologice în Germania (! 949), social-antropologice în México (1955 – 1956), în India (Î958 – 1959). Asistent la Universitatea din Con-necticiat (1956 – 1957) şi la Harvard (1957 – 1958). Profesor la Universitatea Michigan (1960 – 1961), Ckicasţo (1962 – 1967) şi Indiana (1964). P.F. Întreprinde cercetări de lingvistică şi de ct-nolingvistică asupra culturii rucrări la Universitatea Bucureşti (1941 – 1949). Şef de secţie la „Institutul de istorie, teorie literară şi folclor” (1949 – 1965). O.P. studiază raporturile reciproce între cultura populară şi cultura citadină (în sensul de cultură modernă). Sub raport etnologic O.P. consideră necesar studiul complex al etnografiei, folclorului şi artei populare pentru înţelegerea fenomenelor culturale în funcţionalitatea lor evolutivă.

BIBL.: O viziune românească asupra lumii. Studia de folclor (1941, lucrare premiată de Academia Română); Neam, sat şi oraş în poezia lui Octavian Goga (1942); Creatorii şi lumea lor (1943); Poezia şi cunoaşterea etnică (1944); Cu cât (Ani, atâta sâni. Antologie a liricii populare (1963), Anton Pann: Cântece de lume” şi folclorul Bucureştilor (1963); (în colab. cu Ion Biberi) Folclor şi specific naţional (1966); Literatura populară română (1968); Scriitorii şi înţelesurile vieţii (1972).

PAPAHAGI, Tache – lingvist, folclorist şi etnolog român (20 oct., 1892, Avdela din Pind, Grecia – 17 ian. 1977, Bucureşti). Urmează Facultatea de litere, la Universitatea Bucureşti (1912 – 1916). Asistent (1921), conferenţiar;, (1926), profesor la Universitatea din Bucureşti (1948). Adept şi continuator al lui Ovid

Densuşianu, T.P. socoteşte că lingvistica, etnografia şi folclorul sunt inseparabile şi converg în elaborarea unei imagini complexe a vieţii unui popor. Elementele etnografice sunt mai stabile decât cele lingvistice, ca trăsături caracteristice ale sufletului unui popor. T.P. numeşte această nouă direcţie de cercetare lingvistică etnopsihologie sau etnopsihologie lingvistică, ambele privite din perspectivă comparativ-istorică. Pune accentul pe studiul elementelor etnografice de origine latină pentru a atesta pe această cale substratul etnic latin al românilor şi aromânilor. Iniţiază şi organizează publicarea unei „Arhive etnografice aromâne”. Reprezentant al şcolii româneşti de studii sud-est europene.

BĂBL.: Aromânii din punct de vedere istoric, cultural şi politic (1915); La românii din Albania (1920); Antologie aromânească (1922); Etnografia lingvistică română (1922); Din folclorul romanic şi cel latin (1923); Cercetări în Munţii Apuseni (1925); Graiul şi folclorul Maramureşului (1925); Creaţia poetică populară (1926); Macedo-românii sau aromânii (1927); Images d'ethnographie rownaine, dacoroumaine et aroumaine (3 vol. 1928 – 1934); Prin munţii şi valea superioară a Cernei (1935); Flori din lirica populară (1936); Paralele folclorice (1944 şi 1970); Concordances folkloviques et ethnographiques (1946 – 1948); Dicţionarul dialectului aromân – general şi etimologic (1963, ed. a II-a 1976).

REF.: Zamfira Mihail, Contribution de Tache Papahagi a l ttude du sud-est europeni (Rev.

oiitlinci of the hislery of inining în Poland (vol. I, 1960; vol. II, 1961); Studii asupra mineritului şi topitoriei în Polonia (vol. I – XIV, 1957 – 1970); Muzee şi monumente tehnice în Polonia (1970).

PÂRVAN, Vasile – istoric, arheolog şi gânditor român (28 sept. 1882, Hurueşti, Bacău – 26 iun. 1927, Bucureşti). Studiază la Universitatea din Bucureşti. Director al

Muzeului Naţional de antichităţi din Bucureşti (1910). Profesor de istorie veche, epigrafie şi antichităţi greco-romane la Universitatea Bucureşti (1913). Membru al Academiei Române (1913). împreună cu Ni-colae Iorga şi G. Murgoci este fondator al Institutului de studii smi-est europene (Î913). Cercetări arheologice la Histria (1914) şi Callatis (1915). Profesor-fon-dator al Universităţii din Cluj (1919). Vicepreşedinte al Academiei Române (1921 – 1922). Iniţiază apariţia la Roma (1923) a revistei „Ephemeris Daco-Ro-maniae”. Ţine prelegeri de arheologie la Universitatea Cambridge şi la Academic des inscripti-ons din Paris (1926). Membru ăl mai multor academii şi societăţi ştiinţifice din străinătate. Editează: „Dacia”, periodic de arheologie (1925 – 1927). În cercetările sale a fost preocupat de problemele etnogenezei poporului român şi culturogenezei româneşti. Consideră că la baza istoriei stau factori de natură culturul-spirituală.

BIBL.: Răspuns la chestionarul privitor la psihologia poporului român (1900); începuturile poporului roman (1906); Getica (1926); începuturile vieţii române la Gurile Dunării (1923); Institut d’Studes concernant l’Europe sud-orientale (1914); Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane (1919); Parentalia (1919); Gânduri despre lume şi viaţă la greco-romanii din Pontul Stâng (1920); în chestiunea etimologiei Dunării (1821); Sulle origini della civiltà romena (1922) Consideraţii asupra unor nume de râuri daco-scitice (1923); Dacia în epoca celtică (1926); Dacia: Civilizaţiile străvechi din regiunile carpato-danubiene (1928).

REF.: Andrieşescu I, Vasile Pârvan (1927); N. Bagdasar, Vasile Pârvan (1941); Jérôme Carco-pino, Vasile Pârvan. In memoriam (1927); Al. Dima, Gânduri despre lume şi viaţă la Vasile Părvan (1928); Nicolae Iorga, Vasile Pâr-van (1921); Tudor Vianu, Vasile Pârvan: idei şi forme istorice (1921); Tudor Vianu, Vasile Pârvan şi concepţia

tragică a existenţei (1928); Radu Vulpe, Activitatea ştiinţifică a istoricuhd Vasile Pârvan (1957); Emil Condurachi, Vasile Pârvan (1957); Al. Zub, Vasile Pärvan (1975).

PERPESSICIUS (Dimitrie S. Panaitesen), critic şi istoric literar (21 nov. 1891, Brăila – 29 mart, 1971, Bucureşti). Licenţiat în filologie romanică la Universitatea din Bucureşti (1914), Biseşti, greceşti din perioada lui Homer, a limbilor semitice, ta-rascană etc. Cercetările lui de lingvistică sunt integrate în antropologia culturală şi sociologie.

BIBL.: Under the Mango Trees (1964); Naranja y el mundo exterior (1963); A Mexican Caci-gazco (1965); Structural Implication of Russian Pronominal Usage (1966); Proto-Indo-European Kinship (1966); Revohitionary Politics and Communal Ritual (1966); An Agrarian Fighter (1965); The Political Middlenian and the Legitimacy of a Caciqiie (1968); El parer. tesco y la politiica en una aldea mexicana (1988); Proto-Indo-European Trees (1970); Anthropological Lingvistics: Recent Research and Imediate Prospects (1970); Metaphor-like Rela-lions be ween Referenţial subsets (1969); On the Meaning of the Tamscan Suffixes of Space (1969); Shape în Grammar (1970); Distinctive Features and Functional Groups în Tarascan Phonology (1971); Dialectal Variation in Tarascan Phonology (1971); Shape Categovies în Grammar (1972); The Lexical Symbol and iis non-arbiirariness (1974).

PAVELESCU, Gheorghe – etnolog român (n. 31 mart. 1915, Pianul, Alba). Studiază filosofia şi literele Universitatea din Cluj (1936 – 1940) şi Universitatea din Bucureşti (1940 – 1942). Doctor în sociologia culturii (1942), filosofia culturii (1942), etnografie (1943). Asistent (1943 – 1949), conferenţiar (1949 – 1952) la Universitatea din Cluj. Profesor de liceu (1952 – 1971). Conferenţiar de literatură la Sibiu (din 1971).

BIBL.: Etnografia românească din Ardeal în ultimii 20 ani (1939); Pictura pe sticlă la românii din Transilvania (1942); Pasărea suflet (1942); Mana în folclorul românesc (1944); Pictura pe sticlă la români (1945); Versuri la morţi de Nicolae Fi-litnon (1945); Cercetări folclorice în sudul judeţului Bihor (1945); Cercetări asupra magiei la români în Munţii Apuseni (1945) Studii şi cercetări de folclor (1971); Balade populare din sudul Transilvaniei (1971); Folclor satiric din Mărginimea Sibiului (1971); Folclor medical din valea Sebeşului (1971).

PĂZDUR, Jan – etnolog polonez (27 dec. 1909, Kasina Wiel-ka). Studiază filosofia la Universitatea jagiełłonă din Cracovia (1932). Doctor în filosofie (1948). Director al Arhivelor Naţionale din Kielce (1951 – 1953). Şef de secţie, secretar ştiinţific şi director la Institutul de istorie a culturii materiale al Academiei Poloneze de Ştiinţe (1954). Profesor universitar (1956 – 1962). J.P. relevă necesitatea studiului economiei şi tehnologiei populare pentru etnologie.

BIBL.: Technological progress în Poland of the Renaissance period (1954); Metal workshop al Bialogon, 1614 – 1914 (1957); An tea din Praga. Doctor în etnologie. profesor de etnologie la Universitatea din Bratislava. Preocupat de studii asupra păstoritului la popoarele carpatice, întreprinde cercetări în acest sens în Polonia, Ucraina, România. De asemeni întreprinde studii asupra păstoritului în Bulgaria, Iugoslavia. pentru cunoaşterea aspectelor balcanice ale problemei. Editează revista Etimologia Slavica (Bratislava,).

BăbL.: Sposoby chovu Imspo-dârskych zvicrat (1962); Pastisr-stvo oblasti Vysokych Tatier a 67); – Horehronie: pohtohospoddrsâvo a fastterstvo (1969).

P01RIER, Jean – etnolog şi etno-sociolog francez (n. 4 iun., 1921, Ha îns-Vienne). Licenţiat în drept Universitatea din Paris. Diplomat ai Institutului de etnologie. Doctor în

sociologie la Sorbona. Şef de studii al Centealui Naţional de cercetări ştiinţifice (1947 – 1950). Profesor la „École Naţionale” din Paris (Î947 – 196Î). Director al Laboratorului de etnologie al Facultăţii de litere şi ştiinţe umane din Lyon (1957 – 1961). Director. ştiinţific al Institutului de ştiinţe economice aplicate (1958 – 1968). Director al Centrului de antropologie şi sociologie a dezvoltării. Director al departamentului de ştiinţe umane la Universitatea din Madagascar (1961 – 1S69). Profesor de etnologie juridică şi de sociologie juridică la Universitatea din Nisa (din 1969).

Co-director al revistelor „Nomos”, „Cahiers d’ethnologie et de sociologie juridique” (din 1974) şi „Ethnics” (din 1975).

BIBL.: Sur la definit ion de l’etknologie (1948); (în colab. cu A. Leroi-Gourlian, G. Condomi-nas şi A.G. Haudricourt) Etimologie de V Union Française (2 vol. 1953); JEtudes de droit africain et de droit malgache (1964); Civilisation malgache (1964, în colab.) Etimologie generale (vol. I, 1968, în colab.); Les catigories logi-ques de la pensie juridique el ţ inderpritation des droits coutu-iniers afiicains (1960); Question-naire d’Etimologie juridique ap-pliquă à l’enquete de droit coutu-mier (1963); L’etimologie jwidi-que (1965); La gâographie huinaine el Vetimologie (1967]; Histoire de la pensée ethnologique (1968); Le programime de V etimologie (1968); Introduciion à l’ethnologie de l’appareil juridique (1968); Problèmes d’ethnologie économique (1968); Histoire de l’etimologie (1969); L’originalită des droits coutumiers d’Alrique noire (1969); (în colab.) Etimologie rigionale (I, 1972, II, 1978); Ethnies et cultures (1972); Pour un progra înms d’urgence ei i etimologie juridique (1974).

POWELL, John Wesley – antropolog american (24 mar. 1834, New York – 23 sept. 1902, Ha-venmain). Studiază la Colegiul Oberlin, fără ca să-l termine. Ajunge

secretar la Illinois Society of Natural History. Profesor de istorie la Wesleyaa ruuuierar ia jsiDUoteca Academiei Române (1916 – 1919). Profesor de liceu (1919 – 1929, 1929 – 1951). Membru corespondent al Academiei R.S. România (1948), titular (1956). Director general al Bibliotecii Academiei R.S. România, în vasta Lui operă de critic literar şi exeget a operei lui Mihai Eminescu a avut contingenţe cu folclorul şi folcloristica.

BIBL.: Menţiuni de istoriografie literară şi folclor (1957); Alte menţiuni de istoriografia literară şi folclor (trei voi.: I, 1961; II, 1964; III, 19 – 66).

REF.: T. Vârgolici, Perpessi-cius (1974).

PETRESCU, Paul – istoric de artă român (n. 21 iul. 1921, Cetatea Albă). Studii de filosofie la Universitatea din Bucureşti (1947). Doctor în filosofic (1968). Asistent principal la Muzeul Satului (1948). Cercetător principal, şef al secţiei de artă populară la Institutul de istoria artei (1952 – 1975), secretar ştiinţific la Institutul de Istoria artei (1967 – 73). Cercetător principal la Institutul de cercetări etnologice şidialecto-logi. ce (1975 – 1977), şef sector (Î97S).

BIBL.: Arhitectura în Muzeul Satului (1955); (în colab.) Arhitectura populară în regiunea: Hunedoara (1956), Piteşti (1957), Ploieşti (1957), Bucureşti (1958); (în co. la Jb.) Ceramica de Hoxezu, (1965); Costumul popular românesc din Transilvania şi Banat

(1959); (în colab.) Arta populară. Îndreptar metodologic (1968); (în colab.) Construcţii ţărăneşti în Haţeg (1966); (în colab.); Arta populară din zonele Argeş şi Muscel (1967); (în colab.) Meşteşugurile artistice în România (1967); Broderiile pe piele. Înanta populară românească (1968); Imaginea omului în arta populara românească (1969); (în colab.) Arta populară pe Valea. Bistriţei (1969); Motive decorative celebre, (1971); Creaţia plastică românească (1976).

PITRE, Giuseppe – medic, filolog, etnolog şi istoric italian (1841 – 1916). Studiază folclorul la Universitatea din Roma. Profesor de „demopsihologie” la Universitatea din Palermo. La Palermo organizează „Museo etnografico siciliano”. A iniţiat editarea publicaţiei „Biblioteca del-le tradizioni popolari sici liane” (1871). A iniţiat şi colaborat la „Arhivio delle tradizioni populari” (1880).» care până te 1906 însumează circa 33 de volume, dintre care etnologia deţine un loc important în contextul volumelor consacrate ştiinţelor desepre civilizaţia şi cultura populară.

BIBL.: Proful bibliografici comteniporanei (1859);, Tre’ dialogki sui proverbi siciliani e toscani (1862); Saggio di vocabul ano: tna-rinaresco (186.3).

PODOLAK, Jan, etealog cela os!» vac (17 mai 192S, Bratislava). Studii de etnologie la Universita

398”.

1937), us. (om (1937). Efectuează expediţii antropologice în insulele Andaman şi Australia. Fondează şi conduce revista „Oceania”. Adept al funcţionalismului.

BI BL.: Three Tribes of Western Australia (1913); The Andaman Islanders (1922); The Methods of Ethnology and Social Anthropology (1923); The Motlier’s Brother în South Africa (1925); Primitive Low (1932); Social Sanction (1939); The Stu-dy of Kinship Sistems (1941); African Sistem of Kinship and Marriage (1950); The Comparative Method în A nihropology (1951); Structure and Function in Primitive Society (1952).

RATZEL, Friedrich – geograf şi etnolog german (3 aug. 1844, Karlsruhe – 9 aug. 1904, Am-merland). Profesor de geografie la Şcoala politehnică din München (1880) şi: Leipzig (1886 – 1904). Creatorul Şcolii de antropogeografie şi al geopoliticii. F.R. preconizează cercetarea concretă a relaţiilor între grupul uman şi mediul lui geografic, între ora şi obiectele lumii înconjurătoare. La început se integrează în curentul

comparatist al cercetărilor geografiei umane. Treptat devine reprezentantul curentului determinist-geografic în formarea unei etnii. Succesorii lui s-au împărţit în două grupe: un grup care a căzut într-un determinism geografic exagerat, devenind promotorii geopoliticii, şi alt grup care a combătut determinismul geografic, devenind promotorii ecologiei actuale. Grupul ecologilor susţine că grupul uman este condiţionat geografic, de posibilităţile pe care mediul ambiant le oferă. Însă interpreiavea, acestor posibilităţi este proprie fiecărui grup uman, care pune pecetea activităţii lui pe substraturile geografice, umanizează relieful şi peisajul geografic.

BIBL.: Die Vereinigten Staaten von Nordamerika (2 vol. 1878 – 1880); Anthropogeographie (2 vol. 1882 – 1891); Derătaatundsein Doden, geograpidsch betrachtet (1886); Politische Geographie (1891); Le sol, la Sociite et L'Etat (1900); Das Meer als Quelle der Völker-grosse (1900); Die Menschheit als Lebenserscheinung (1900); Raum und Zeit în Geographie und Geologie (1907).

REF.: E. Durkheim, – Comptes rendus des ouvrages de Ratzel („L'Année sociologique", I – IV); P. Vidal de la Blache, La geographie politique à-propos des écrits de Fr. Ratzel. („Annales de Geographie" 1898); K. Hassert, Fr. Ratzel. Sein Leben und Wir/ieri („Geographische Zeitschrift 1905).

RĂDULESCU-MOTRU, Constantin – psiholog şi filosof român (2 febr. 1868, Butoieşti, Mehedinţi – 1957, Bucureşti). StuiOÎ

Collège, curator de muzeu la Illinois Normal University. Explorează Colorado, Grand River, Grand Canyon, Plăteau Colorado (1860 – 1870). Studiază indigenii americani, le clasifică limbile şi obiceiurile. Organizează The Buve. au of American Ethnology în cadrul The Smillisonian Institution (1879) pe care îl conduce 23 ani (până în 1902). Publică o colecţie de atlase (de la 1894

– 1902).

BIBL.: Exploration in the Colorado River on the West and iis Tributaires (1875); Report of the Lands of the Arid Regions of the United States (f.a.)

REF.: Frederick S. Dellen-baugh, A Canyon Voyage (1908); William Cum Darrah, Powell of the Colorado (1951); Wallace Steg-ner, Beyond the Hundred Meridian. John Wesley Powell and the Second Opening of the West (1954); Elmo Scoţi Watson, The Profesor Goes West (1954); Richard A. Bartlett, Great Suvveys of the American West (1962); William A. Goetzmann, Exploraţi-on and Empire: The ex pl or ev and the Scientist in the Wining of the American West (1968). PROPP, Vladimir Iakovlevici – folclorist şi istoric literar sovietic (17 apr. 1895, Petersburg – 22 aug. 1970, Leningrad). Studiază filologia slavă la Universitatea din Petersburg (1918). Profesor de limba germană, apoi de folclor la Universitatea din Leningrad (1920 – 1965). Principalele sale lucrări sunt dedicate teoriei ai istoriei folclorului.

BIBL.: Morfologhia skazhi (1928, traci. rom. 1970); K vo-prosu o proishojdenii volşebnoi skazki (1934); Ritualnîi smeh v folklore (1939); Mujshoi dom v russhoi skazke (1939); Motiv ciudesnogo rojdenia (1941); Istorices-kie korni volşebnoi skazki (1946); Russ Mi gheroiceshii epos (1955); Russhie agramâs prazdnihi (1963).

REF.: C. Lévi-Strauss, La structure el la forme. Reflexions sur un onvyaşte de Vladimir Propp (1960); M.I. Melţ, Bibliografia V.I. Proppa (1966); Radu Niculescu, Sensurile „Morfologiei basmului” (1970, pref. la trad. rom. a „Morfologiei basmului”).

RADCLIFFE-BROWN, Alfred R. – antropolog englez (1881 –) Stdia tli!

Londra. Profesor de antropologie la Universităţile din Cambridge, Ld (1918) Chi (1931

1955). Studiază antropologia la Londra (1918),

Chicago (1931 – 400

BIBL.: A Lost Period of Applied Ani. hropology (1962); Zande Mar-kets and Commerce (1963); The Interdisciplinary Efect în African Stuăies (1964); The. Zande Scheme: An Anthropological Case-Study of Economic Developement în Africa (1966); Zande Suhsistence and. Food Production Sys-tenis (1970). ete.

RIVERS, William Hates – antropolog, etnolog şi psiholog englez (12 mart. 1864, Luton – 4 iun. 1922 Kent). Studiază psihologia fiziologică. Director la Laboratorul britanic pentru studi ui psihologiei experimentale. Introduce psihologia experimentală în învăţământul universitar. Expediţie antropologică în Melanezia (în 1898), „şi India (1901). I.W.R. a fost preocupat, de stu-jdiul „grupelor poliandre” din India. Ia atitudine critică împojtriva psihanalizei lui Sig. Freud.

BIBL.: The Todas (1908); Survivals în Sociology (1913); Kin-ship and Social Organization (1914); History of Melanesian Society (2 vol. 1914);, Instinct and the Unconscious (1920).

RIVET, Paul – antropolog francez (1876 – Wassigy Ardermas – 1958, Paris), Studiază antropologia. Profesor de etnologie la Muzeul Naţional de istorie naturală (1928). Director al Muzeului de etnologie firocadero) şi al Laboratorului de etnologie din

Paris (1934). Iniţiatorul şi organizatorul celebrului Musie de l’Homme din Paris (1937). Expediţii antropologice în majoritatea ţărilor din America Latină, ţân-cepând din 1901, cu intermitenţe până în 1939), în Asia (Indochina). BIBL.: Leşindians Jibaro (1907); Elknograpkie ancienne de l’Eqna-teuv (1912); Les languages* din Mexique (1912); SumMen et Ocl-anien (1929); L’origine de l komme americain (1943), Metalhirgia pricolombienne (1948); Ciles. May a (1954); Lettre sur la saieaca de l honime (1956).

RÎBAKOV, Boris Alexandravici – arheolog, paâeoctaograf şi istoric sovietic (n. 21 mai 1908, Moscova). Studiază arheologia şi istoria. Profesor Universitatea din Moscova (1943). Membru al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. (1958). Director al Institutului de arheologie din Moscova (1956 –). Secretar al Secţiei de istorie a Academiei de ştiinţe a U.R.S.S. (1973 – 1975). Membru al Academiei de ştiinţe Cehoslovace (1960), al Academiei de ştiinţe Polone (1970). Întreprinde studii asupra vechii civilizaţii şi culturi ruse.]

BIBL.: Re; neslo v dmvnei Ruşi (1948); DrevnosH Cernigova (1949); Kosinagonia i niifolog Ma semled el-ţev eneeliia (1956).

ROHEIM,. G & a – antropolog, psihanalist şi etnograf american

26*

diază psihologia la Universitatea din Berlin (1890). Doctor al Universităţii din Leipzig (1893). Profesor de psihologie, logică şi teoria cunoaşterii la Universitatea din Bucureşti (1900 – 1940). Colaborator la „Convorbiri literare” (1893 – 1906), „Convorbiri critice” (1907). Preşedinte al A-cademiei Române (1938 – 1941). Preşedinte al Societăţii române de filosofie. Director al revistelor: „Noua revistă română” (1900 – 1902; 1908 – 1916)”, Ideea europeană” (1919), „Revista de filosofic” (1923 – 1943), „Analele de filosofic” (1934 – 1944). R.M. pune accentul pe rolul muncii şi al vocaţiei în dezvoltarea personalităţii culturale. Deşi a abordat unele cercetări de pe poziţii conservatoare şi etnic iste nu a fost un xenofob. În ultima fază a vieţii a urmărit să pună de acord concepţia lui personalistă cu materialismul dialectic.

BĂBL.: Valoarea ştiinţei (1907); Paf ere a sufleteasca (1908); Psihologia ciocoismului (1909); Ni-etzsche (1916); Personalismul e-ncrgetic (1927); Vocaţia, factor hotărâtor în cultura popoarelor (1932); Cultura română şi

politicianismul (1904); Timp şi destin (1940); Românismul (1936); Etnicul românesc. Comunitate de origine, limbă şi destin (1942).

REDFIELD, Robert – antropolog american (4 dec. 1897, Chicago – 16 oct. 1958, Chicago).

Studiază antropologia la Universitatea din Chicago, unde ajunge profesor, apoi decan (1927 – 1946). Doctor în antropologie (1928). Întreprinde expediţii antropologice în Guatemala şi Mexic.

BIBL.: The Material lui ture of Spanish-Indian México (1929); Tepoztlan (1930); May Archaeology (1932): Chan Kom (1934); Bibliography cm Middle America: Ethnology (1935 – 1939); The Folk Culture of Yucatán (1941); Race and Human N-ature (1944); A Village That Chose (1953); The Primitive World and its Transformations (1953); The LittU Coinniunity (1955); Peasant Society and Culture: an Anthropological Approchto civilization (1956); The cultural role of Cities (1956); Valuesin A.dion (1958); Human nature and the Study of Society (1982).

REF.: Fay Cooper Cole şi Fred Eggan, „Robert Redfield” (în „A-merican Anthropology”, 1959).

REINING, Conrad C. – antropolog american (n. 17 ian. 1918, Paxton, Ohio). Studiază limba germană la Universităţile Akron (1940) şi Chicago (1940 – 1942) şi antropologia socială (1959). Conduce secţia africană a Bibliotecii Congresului (1960 – 1966). Profesor de antropologie la Universitatea din Minnesota (1956 – 1958), l la Universitatea Catolică Washington.

SALZMANN, Zdeněk – antropolog şi lingvist american (n. 18 oct. Praga, 1925). Studiază lingvistica la Universitatea din Praga (1945 – 1947); lingvistica, antropologia şi folclorul la Universitatea Indiana, Bloomington (1948 – 1952). Doctor în filosofie al Universităţii din Indiana (1963). Director al „Verde Valley School” Sedona, Arizona (1956 – 1966). Conducător al

„Anthropoiogy Program, The Phillips Exeter Academy”, la Exeter, New Hamp-shire (1966 – 1968). Profesor de antropologie la Universitatea din Massachusetts (din 1968). Editează: A syniposimn on East European ethnography, 6 (Universitatea Massachusetts, 1970). Specialist în studiul etnografiei est-europene şi bun cunoscător al etnografiei şi limbii „perailor” din Banatul românesc.

BIBL.t General Anthropoiogy (în colab., 1969); A Contribuitori to the Study of Value Orientations among the czechs and Slovacs (1970); Anthropoiogy (1973); Ko-mdrov: a czech Farming Village (în colab. 1974); Anthropologia: Panorama (México, 1977); Humanity and Culture: an Introduction to the Anthropoiogy (în colab. cu Oriol PiSunyer, 1978); Re-searches of the „penis” of Romanian Banat (în curs de publicare).

SANKAR SEN GUPTA – folclorist indian (n. 26 ian. 1933). Studiază ştiinţele sociale. Specializat în folclor. Director cu cercetarea ştiinţifică în Societatea indiană de folclor din Calcutta. A vizitat mai multe ţări europene printre care şi România. Editează: revistele „Folklore” şi „Human Events”.

BIBL.: Rain în Indian Life and Lore (1963); Studies în Indian Folk Culture (1964); Folklore Research în India (1964); Tree Symbol Worship în India (1965); A Guide to Field Study (1965); Folklorists of Bengal (1965); A Survey of Folklore Study în Bengal (1967); Women în Indian Folklore (1969); A Study of Wo-nien of Bengali (1970); Folklore of Bengal (1971); The Pat as and the Patuas of Bengal (1972); Nil Durpan or the Indigo Plan-ting Mirvor by Dinabandu Mitra (1972); Bangali Jibana B Ioana (1973).

SAPIR, Edward – antropolog şi lingvist american (26 ian. 1884, Lauenburg-Germania – 4 febr. 1939, Yale S.U.A.). Studiază antropologia la Universitatea Co

(1891, Budapesta – 1953, New York). Studiază

etnologia la Universitatea din Budapesta (1918); etnografia la Universităţile din Leipzig şi Berlin. Doctor în etnografie. Lucrează în Muzeul Naţional Ungar, în această perioadă este preocupat de riturile ceremoniale şi mituri. împreună cu Freud susţine teoria hoardei primare, a familiei ciclopecne şi a explicării filogenetice şi ontogenetice a culturii. Întreprinde cercetări asupra triburilor centrale şi a societăţilor închise matriU-neare din Australia. În S.U.A. studiază zona de contact între California, Arizona şi New Me-xico. Ajunge la concluzia că „omul a inventat cultura în copilăria lui întârziată ori intolerantă la tensiune. În încercarea lui de a domina realitatea, omul a creat societatea, care nu este altceva decât o bună funcţionare a unui mod simbolic de existenţă”. După el „adaptarea este o soluţie favorabilă între narcisism şi cathesis”.

BIBL.: Sdrhdnyok es sdrkdnyolok (1921); Das Selbst (1921); – Nach dem Tode des Unaters (1923); Australian Totemism. A psiclio-analytic Study în Anthropology (1925); Die psichoanalytische Deit-tung des KulturbegriJ/s (1941); The Origin and Function of Cul-Hire (1943); War, Crime and Covenant (1945); The Gafes of the Dremn (1952).

REF.: Warner Muesterberger and Bill Damhoff, G, Roheim (1962).

ROMAÂN, Jean Baptiste – etnolog Haiti an (n. 10 iun. 1916, Cap-Haitian). Studiază etnologia la Institutul de etnologie (1943), la Universitatea Sorbona din Paris (1949). Profesor de etnologie la Universitatea din Haiti (din 1956). Directorul Muzeului poporului haitian (1956 – 1957). BIBL.: Moeurs et coutum-es des paysans ha itiens (1959); Noms el lieit. v d ăpoque coloniale en Haiti (1960); L'honime haâtien, ses origines ethniques, să psychologie (1960); Mémoire sur l'Anthropologie en Haiti (1946); Introduction à l'Anthropologie Physi-qtte des Ha itiens (1964); Reclier-che sur la priberte en Haiti (1969);

L'Anthropologie physique des Haî-tiens (1971).

ROY, Sachin – antropolog cultural indian (n. 1920, Calcutta). Studiază antropologia la Calcutta (1940). Doctor în antropologie la Delhi. Preşedinte al Asociaţiei Muzeelor din India. Specialist în muzeologie. Preocupat de antropologia aplicată în studiul supravieţuirilor şi de tehnica prosperităţii tribale în India.

BIBL.: Antliropomeâry of the Adis (1967); Sangrahalaya Anu-silan (Introduction to the Museum Studies with special reference to Antropology) (1965); Anthropologists în India (1970).

aventură a ştiinţei (1971); Ştiinţa şi filosofia informaţiei (1972); Concepţia marxis a despre om (1972); Arta rece şi ştiinţa fierbinte (1972); Studiul complex al omului, dar cum? (1972); Adaptarea omului la revoluţia ştiinţifico-tehnică contemporană (1972); Omul ca sistem. Încercare de antropologie abstractă (1972); Atlasul antroponimic al zonei Bran (1973, I; în colab.); Indicatori în cercetările de antropologie cultural-lingvistică (1973, în colab.); Fr. En-gels şi antropologia (1973); Atlasul antroponimic al zonei „Porţile de Fier” (1973, în colab.); Mod ali-ţi du spicifique naţional dans la science (1973); Religie, psihologie, ateism (1973); Mitologia şi magia în perspectivă „filogenetică” (1974); Populations aging and rejuvenation: factors of cultural dynamics (1974); Technology, anthropology and humaniştii (i974}; Note pentru o antropologie a tehnicii (1974); Rural-cadru specific de sănătate şi patologie umană (1973); Antropologie şi etnologie (1974); Materiale autobiografice în problema interdisciplinarităţii (încercare de hododologie intelectuală.) (1974) etc.

SCHEBESTA, Paul – antropolog german (20 mart. 1887, Gros Peterwitz – 17 sept. 1968, Mold-ling-Viena). Studiază etnologia la Universitatea din Viena, apoi la Berlin. Întreprinde expediţii la pigmeii-negrito, în Malaezia

(1924 – 1925), Filipine (1936 – 1938), Congo (1930) etc. Redactor al revistei „Anthropos”. Ţ) iscipol şi colaborator al lui P, Wilkelm Schmidt.

BIBL: Bei den Urwaldzwergen von Malaya (1927); Orang Utan (1928); Bambuti, die Zwerge von Kongo (1932); Anthropology of the Central African Pygmies (1933); Volbluineger und Halbzwer-ge (1934); Der Urwald rufi wie-der (1936); Die Bamuti Pyemeen am Iturs (1938 – 1950); Les Pyg-niees (1940); Les Pygmăes du Congo belge (1952); Die Negrito Asiens (1952 – 1957).

SCHMIDT, Leopold – etnolog austriac (n. 15 mart. 1912, Viena). Studiază la Universitatea din Viena. Doctor în filosofie (Î935). Organizează şi conduco colecţia „Rudolf Kris’s” (1936 – 1938); director al Muzeului austriac de artă populară din Viena. Profesor de etnografie la Universitatea din Viena. Preşedinte al Asociaţiei etnografilor austrieci. Editează: Osterreichische Zeit-sclirift fur Volkskunde” şi colecţia de studii „Mas/ten im Millel-europa” (1955). L.S. Întreprinde studii de etnologie regională. Organizează o expoziţie permanentă de măşti populare austriacă în „Muzeul austriac de artă populară”.

BIBL.: Wiener Volkshunie (1940); Volkskunde (des Bitrgen-landes) (1951), Geschichte der osterreichschen Volkskunde (1951), Volkskunde von Niederostevreich (vol. I. 1966).

lumbia (1904). Doctor în antropologie la aceeaşi universitate. Conduce sectorul de antropologie al The Canadian National Mu-seum din Ottawa (1910). Studiază şi clasifică limbile indigenilor din vestul Canadei. Se dedică studiului tehnicilor folosite de etnografi în reconstituirea culturilor istorico. Profesor de antropologie la Chicago (1925). Susţine că sunetele limbajului sunt mai mult fenomene mentale şi fiziologice, decât fizice şi că alcătuiesc un sistem de convenţii lingvistice. Consideră cultura ca „model al individualităţii” care operează cu

convenţii. Colaborează la Ency-clopacdia of Social Sciences (1931).

BIBL.: Time Perspective în Abo-riginal American Cultura: A Stu-dy în Method (1916); Language (1921); Sound Patterns în Language (1925); The Unconscious Patfeniitig of Behavior în Society (1927); The Stafutus of Linzuis-tics as a Science (1929). The Psy-chological Realitv of the Phoneme (1933).

REF.: Hays R. Hofmann, From Ape io Angel: An Informai His-tory of Social Antliropology (1958); Thomas S. Sebeok, Porârails of Lingwsts (II, 1966).

SARAN, N” ephan – etnolog turc (17 mai 1924, Istanbol). Studiază etnologia la Universitatea din Istanbul. Doctor în etnologie. Conducător al cercetărilor de antropologie socială şi etnologie şi al Centrului Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Boluniii din Istanbul.

Este preocupat de cultura populară, de obiceiurile de căsătorie ale ţăranilor turci etc.

BIBL.: Istanbul Şehrinde Polisle ilgisi Olan Onsekiz Yaşindan Kuciiz Qocuklarin Sosyo-Kiltiitel Ozel-likleri Hakkinda Bir Araştinna (1968); Tiir Mye (1971).

SĂHLEANU, Victor, – medic, antropolog şi filosof român (n. 1 febr. 1924, Gura Humorului, Suceava). Studiază medicina (1942 – 1948) şi fizico-matematicile (1954 – 1961) la Universitatea din Bucureşti. Doctor în medicină (1949). Conferenţiar de biofizică şi biomatematică la Universitatea din Cluj (1963 – 1969). Director al Centrului de antropologie din Bucureşti (1969 – 1974). Şeful Laboratorului de antropologie de la Institutul Babeş (din 1974).

BIBL.: Metoda statistică (1963); Metoda tipologică (1983); Marxismul şi antropologia filosofică (1964); Obiectul şi semnificaţia antropologiei (1964); Antropologie şi umanism (1965); Obiectul şi specificul antropologiei ca ştiinţă specială despre om (1966); Relaţii metodologice

între antropologie şi alte ştiinţe (1966); Dialectica socialului şi biologicului în viaţa socială (1966); Principiile cercetării antropologice în complex (1966); Etica cercetării ştiinţifice (1967); Sociodinamică, biodinamică şi pa» trodinamică, aspecte corelative (1969); Antropologie şi etnografie (1970); Viitorul omului şi viitorul antropologiei (1971); Nobila pe roumaine (1966); Cartografierea, sistem de reprezentare a fenomenelor corelate în unele discipline sociale (1969); Dimilrie Cantemir, domnitor şi savant umanist (1969); Une orientation bibliographiqiie dans l'histoire mădiivale et moderne de la Roumanie (1970); Isograma etnologică – un nou concept de determinare cartografică (3970); Implicaţiile structuraliste ale isogramei etnologice (1970); Petru Rareş. Domnul şi vremea sa (1970); Sonie special aspecfs of Rwnanian Ethnology (1972, în colab.); Mărturii etnografice puţin cunoscute ale unor câNtori străini în Ţările Române. Sec. XVII-XVIII (1971); Pagini de etnografie românească în opera memorialistică a unor călători străini. Sec. XVII – XVIII (1972); Reminiscenţe mitologice. Semnificaţii ale unui străvechi cult aer atic (1973); Drumuri şi popasuri străvechi (1974, în colab.); Cetatea de scaun a Bucureştilor. Consemnări, legende, tradiţii (1976, în colab.); Documentul etnografic – semnificaţii, limite (1976).

SIMONESCU, Dan – istoriograf al culturii (n. 11 dec. 1902, Câmpu-lung-Muscel). Urmează facultatea de litere de la Universitatea Bucureşti (1922 – 1925). Profesor de liceu, apoi la Universitatea din Iaşi (1942) şi Bucureşti (1952); cercetător ştiinţific la Institutul pedagogic din Bucureşti; director al Bibliotecii centrale universitare Bucureşti.

BIBL: Sibilele în literatura românească (1928); Literatura românească de ceremonial (1939); Oraţiile domneşti în sărbători şi la nunţi (1941); Folcloristul d

Rădulescu-Codin (1958); Biobibliografie (1972).

SKALNÂKOVA, Olga – etno graf cehoslovac (îl mai 1922, Bratislava). Studiază folclorul la Universitatea din Praga. Cercetător ştiinţific la Catedra de antropologic şi folcloristică a Academiei de ştiinţe din Cehoslovacia. Preocupată de studiul etnologic al muncitorilor, îndeosebi al minerilor, de procesul de urbanizare, de structura socială şi culturală a unor grupe etnice cehoslovace la popoarele vecine. A întreprins cercetări în acest sens şi în Banat.

BIBL.: Social siralification in Tribal Africa (colab. 1968); Zur Frage des Studhnns des Familicnle-bens der bdhmischen Arbeiter-seftaft im Kapilalismus (1970); K Teorii Etnografia Soucasnosti (1971).

SPENGLER, Oswakl – filosof al culturii german (28 mai 18S0, Blankenbug, Harz – 7 mai 1936, Miinclicn), Studiază ştiinţele naturale, filosofia şi matematica. Ca filosof al istoriei se ocupă şi de filosofia culturii şi de problemele fundamentale ale etnologiei. Stabileşte o morfologie proprie a – istoriei şi culturii. La baza teoriei Inimorfologice stă. procesul de diversificare a civilizaţiilor, care întocmai

SCHMIDT, Max – etnolog german (16 doc. 1874, Altona – 28 oct, 1950, Asunción). Studiază etnologia la Berlin (1921 – 1929). Director al Muzeului etnografic din Berlin. Întreprinde expediţii etnografice în America latină, îndeosebi în Brazilia (Mat-to-Grosso, 1926 – 1928} şi Paraguay (1914, 1935).

BIBL.: Indiancrshidien în Zen-tralbrasilien (1905); Reisen în Matto Crosso (1911); Die Arauken (1917); Grundviss cler ethnologis-chen Vousivirfschajislehre (2 vol., 1920 – 1921); Volherhunde (1924); Kv. nst und Kullur von Perú (1929).

SCHMIDT, Wilkelm – istorie al religiei, etnolog şi lingvist german (16 febr. 1868, Borde, – 10 febr. 1954,

Freiburg). Studiază etnologia şi lingvistica la Universităţile din Berlin şi Viena (1895 – 1900). Director al Muzeului papal de etnologic din Roma (1941). Conduce „Şcoala cultural-istorică” din Viena, fundată de F. Ratzel, F. Graebner şi Anker-maim. Combate teoria evoluţionistă şi metodele etnologice neoe-voluţioniste.

BIBL.: Der Ursprung der Got-tesidee (12 voi, 1912 – 1955); Kul-iurhreise und Kulturschichten în Sildanierika (1913); Die Urofjen-barung (1921); Die Sprachjami-lien und Sprachenkreise der Erde (1926)). Rasse und Völker (1927); Verqleichende Religionsgeschickte (1930); Handbitch der Metiwde der kulfur/îi sfori schen Etimologie (1937); Die Tasmanischen Sprachen (1932); Völkerkunde und Urgeschichte (1942); Völker und Rassen des Abendlandes (3 vol. 1946); Toteniismus în Asien und Ozeanien (1955); Toietnismus în Alrika (1955); Gebrăuche des Ehe-inanns bei Schwangerschajt und Gebui t (1955).

REF.: J. Henninger „P. Wilhelm Schmidt, S.V.D. (1948 – 1954)” („Anthropos”, vol. LI, 1956); M. Gusiăz „Wilhelm Schmidt S.V.D. („American Anthropologist” voi. LVI., nr. 5., 1954); P. Schebesta, „Wilhelm Schmidt, 1868 – 1954” („Man”, vol. LIV 1954).

SIMIONESCU, Paul – istoriograf şi etnolog român (9 iul. 1926, Bucureşti). Studiază filosofia la Universitatea Bucureşti (1945 – 1949). Cercetător ştiinţific la Institutul de istorie „N. Iorga” (1954 – 1968), la Institutul de etnografie şi folclor (1968 – 1975), la Institutul de cercetări etnologice şi dialectologice (din 1975). Membru al Comisiei de antropologie şi etnologie a Academiei R.S. România (1970). Doctor (1979). Preocupările lui P.S. reflectă puncte de vedere noi în analiza convergentă a documentelor etnologice şi istorice. Unele probleme ale civilizaţiei şi culturii tradiţionale româneşti sunt elucidate în perspectiva etnoistoriei, a istoriei culturii şi a sociologici culturii.

BIBL.: N. Iorga în istoriograf ia română şi străină (1965); Le sud-est ewnpeen dans l'historio

„The American Anthropologist” (1934 – 1938); „The South western Journal of Anthropologist” (1944 – 1961); „The Yale University Publications in Anthropology” (1945). L.S. foloseşte „ancheta sistematică, cantificatoare” asupra fenomenelor de difuziune culturală în societăţile amerindiene. BI BL.: The Sun Dance of the Piaine Indians (1924) ş.a.

STAHL, Henri H. – sociolog, et-nosociolog, istoric şi jurist român (n. 7 nov. 1901, Bucureşti). Licenţiat în drept (1921). Doctor în filosofie. Întâi conferenţiar, apoi profesor de sociologie Universitatea din Bucureşti. Se dedică studiilor de sociologie istorică. Membru corespondent al Academiei R.S.R. (1974). Reprezentant de seamă al „Şcolii sociologice” de la Bucureşti. Lucrările lui de interes etnologic îmbină cercetările de sociologie concretă cu cele de istorie socială, în domeniul investigaţiei în ştiinţele sociale foloseşte tehnica aşa-zisei „arheologii sociale”.

BĂBL.: Telmica monografiilor sociologice (1934); Nerej, un village d'une region archaïque (3 vol. 3939); Contribuţii la studiul satelor devălmaşe româneşti (3 vol. 1958 – 1965); Les anciennes communauus villageoises (1971); Controverse de istorie sociala românească (1969); Studii de sociologie istorică (1972); Teoria şi practica investigaţiilor sociale (1974).

STEWARD, Julian H. – antropolog american (n. 1902, Washington). Studii de antropologie. Profesor de antropologie la Universitatea Michigan. Expediţii antropologice în cele două Americi. E preocupat în studiile sale de problemele schimbului cultural, în special de implicaţiile accuâtu-i aţi ei.

BIBL.: Acculturation and the Indian Problem (1943); Avea Research: Theory and Practice (1951); Theory of Cultural Change: the Methodology of Mullilinear Evolution

(1955); Irrigation Civilizations: a Comparative Study (1955); Las Civilizaciones antiguas del Viejo unindo y de America (1955).

STIKA, Jaroslav – etnograf cehoslovac (n. 1 apr. 1931, Roz-nov pod Radhoatem). Studiază etnografia la Facultatea de istorie a Universşi taţii din Bino (1956). Cercetător ştiinţific la Institutul de etnografie şi folclor al Academiei Cehoslovace de Ştiinţe din Bino (1956 – 1972). Doctor (1969). Director al „Valaskă Muzeum v Prirode”, muzeu de tip „Skansen”, din Roznov Radhostem (din 1973). J. & studiază cultura populară în Carpaţii nordici, îl preocupă colonizarea valahă în Moravia şi creşterea oilor în Carpaţii Moraviei. Face studii comparative asupra termenului „Valasko” în raport cu cel de „Valah”, în Moravia.

BIBL.: Bdddni o km patskem să-lasnictvi a valashă olonizaci na Morave (1960); Salasnictvi v povdskze a îysucki obtasti (1961); ca şi organismele vii, se nasc, se dezvoltă, ajung la apogeu, decad şi mor. După el destinul oricărei civilizaţii este similar celui al omului. O.S. consideră diversitatea civilizaţiilor dominată de „fatalitatea lor biologică”. Între civilizaţii există un paralelism morfologic, pe diferite trepte de dezvoltare şi stadii de evoluţie. O civilizaţie moare prin cultura ei suprasaturată, ajunsă la pietrificare. Pornind de la principiul heraclitean al devenirii (panta tei) şi de la metoda morfologică a studiului formelor de cultură, O.S. ajunge în Declinul Occidentului la concluzia că istoria, filosofia istoriei şi filoşofia culturii trebuie să se reducă în esenţa lor la diferitele variante teoretice ale morfologiei culturii. Devenirea istorică nu se supune după el cauzalităţii mecanice, ci intuiţiei şi destinului. Socoteşte cultura un „fenomen originar al istoriei”, măsura tuturor lucrurilor ce privesc pe om şi umanitatea. Susţine că orice cultură se dezvoltă ca un organism biologic, are o perioadă de apogeu şi una de declin. Declinul culturilor se reduce în

structura lui la apariţia civilizaţiilor. Analizând parametrii stabiliţi de toţi morfologiştii culturii, adică: durata, orientarea, ciclul şi sufletul unei culturi, O.S. ajunge să determine cu ajutorul omologiei şi similitudinilor, echivalenţa morfologică dintre culturi sau, ceea ce el defineşte, „sincronismul faptelor istorice”. În faza de civilizaţie a unei culturi apar germenii degenerescentei morbide a popoarelor care duc în mod fatal la declin şi moarte. Interpretând „caracterele specifice ale culturii moderne: antimetafizicismul, practicismul, democraţia şi ireli-giozitatea ei”, O.S. se plasează pe o poziţie idealist-metafizică.

BIBL.: Der Untergang des Abend-landes. Umrisse einer Morphologie der Wetigeschichte (I. Gestalt und Wirklichkeit, 1918; //. Welt-historische Perspek Hven (1922); Dev Mensch und die Technik (1931).

REF.: O. Neurath, Antispeneler (1921); E. Schroeter, Der Streii und Spengler. Kriâik seiner Kri-tiker (1922); A. Fauconnet, Un philosophe allemand contempora-in (1925); Karl Heim şi Rich. H. Griitzmacher, Oswald Spengler und Christenium (1921); August Messer, Oswald Spengler als Philosoph (1922); N. Tatu, Oswald Spengler (1938).

SPIER, Leslie – antropolog american (13 dec. 1893, „New York – 3 dec. 1961, Santa Cruz, California). Studiază la Colegiul oraşului New York şi la Universitatea Columbia. Antropolog la Muzeul american de istoric naturală. Efectuează cercetări la indigenii din vestul S.U.A. Profesor de antropologie la Universităţile din Washington, Ohio, Yale, New Mexico. Preşedinte al „The American Anthropological Association” (1943). Editează:

ş

ŞAINEANU, Lazăr – lingvist şi folclorist român (23 apr. 1859, Ploieşti – 11 mai 1934, Paris). Studiază filologia la Universitatea din Bucureşti (1884 – 1887). Continuă, studiile de filologie la Paris (1888) şi Leipzig (1889). Se

stabileşte la Paris (1901), unde rămâne tot restul vieţii. Lucrează cu Gaston Paris, specializând-u; se în opera lui Rabelais. Ţine la École des Hautes Etu-cles un curs de „Folklore balka-nique dans ses rapports avec la mythologie classique”. L.S. pune lingvistica şi folclorul în slujba etnologiei. Studiile lui de mitologie română şi sud-est europeană îl desemnează printre precursorii etnologiei române.

BIBL.: Elemente turceşti în limba română (1884); Ielele, Dânsele, Vântoasele, Frumoasele, Şoiaiane-le, Măiestrele, Milostivele, Zânele (1886); Jidovii sau Tătarii sau Uriaşii (1887); încercare asupra semasiologiei limbii române (1887); Legenda Meşterului Manole la greci (1888); Zilele Babei şi legenda Dochiei (1888); Basmele române în comparaţiune cu legendele antice clasice şi în legătură cât basmele popoarelor învecinate şi ale tuturor popoarelor romanice (1895, 1978); Influenţa orientală asupra linibei şi culturii române (1900); Terminologie folklorique en roumain (1901); Les Geants et les Nains d’apros les traditions roumaines et balkaniques (1901); L’histoire naturelle et les branches connexes dans l’oeuvre de Rabelais (1921); La langue de Rabelais (2 vol. 1922 – 1923).

REF.: Luca Vornea, Lamr Şăineanu. Esauisse biographique sui vie a une bibliographie critiqne (Bucureşti, 1928); Lazăr Şăinea-nu, Histoire de mes ouvrages, 1901 – 1930 (Paris, 1930); Iorgu Iordan, Lazăr Şăineanu (în rev. „Viaţa Românească”, 1934); Const. Şăineanu, Lazăr Şăineanu (Bucureşti, 1935).

ŞIROKOGOROV, Serghei – etnolog rus (1887 – 1939). Studiază etnologia la Moscova. Director al Muzeului antropologic şi etnografic al Academiei de ştiinţe din Petersburg (1917). Profesor de etnologie la Universităţile din Vladivostok (1918 – 1922) şi Pekin (1926).

BIBL.: Organizarea socială la Manei (1924); Migraiia

nordică, a lungiişilor (1926); Organizarea socială a lungiişilor nordici (1930) Complexul psihomental al tunguşilor (1935); (postum) Investigaţia etnologica a Chinei (1942)”.

Ião: uheni kavpatskă kulhtry na Morave (1961); Salasnictvi na Moravskem Valassku ve svetle li-terdmich pxqtnenu de pol ovin y 19 stol. (WS [)] Vyzaiii slova „valach” v zdţadnich Karpalech (1962); Vyvoj salasnickiho chovu dobytka na nychidni Morave (1964); O năzu a pojnm Valassko a Valach na Morave mezi tricetiletou valkou a polovinou 19. stoleti (1966); Ohniste v karpatskych salasnickych kolibdeh (1967); Salasnickă koliby v zăpadokarpatske oblasti (1968).

STOICA, Georgeta – etnograf şi istoric de artă populară român (n. 25 ian. 1932, Bucureşti). Studiază istoria la Universitatea din Bucureşti (1950 – 1954). Şef secţie la Muzeul Satului din Bucureşti (1955 – 1972). Inspector general în Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste pentru Reţeaua muzeelor de artă populară şi etnografie (din 1972). Doctor în artă populară (1968).

BĂBL.: Crestături în lemn în arta populară românească (1967, în colab.); Răspândirea celor mai frecvente tipuri de locuinţe din Oltenia în secolul al XIX-lea (1968); Costumul popular oltenesc din secolul al XIX-lea (1968); Centre de ceramică din Oltenia (1968); Arta populară din elmpia Munteniei (1969); Cercetări de antropologie estetică în staţia-pilot Berevoieşti (1969); Torsul şi ţesutul părului de capră (1969); Centre de mobilier din Oltenia

(1970); Arta crestăturilor în lemn la români (1966); Din experienţa Muzeului Satului (1966); Sy s-thnes de Chaul Jage de Vhabita-iion paysanne cheu les liouniains (1965); Contribuţii la studiul unor vechi forme de locuire din zona, Caracalului (1968); Centre specializate în confecţionarea mobilierului din Oltenia (1968);

Prelucrarea părului de capră. Unelte şi produse (1968); Perspective ale cercetării artei populare şi etnografiei (1970); Portul căluşarilor (1969); Dănnăneşti şi Odobeşti, două centre de ceramică populară din Dâmboviţa (1970); Portul popular din Gorj (1971); Arta populară din Vâlcea (1972); Zubereiten von „mămăliga” (Maisbree) în Vedea (1973); Creaţia populară în lemn (1974, în colab.); Das Holz in der rumänischen Volliskunst (1974, în colab.); Arhitectura interiorului locuinţei ţărăneşti (1974); Interioare româneşti (1977, în colab.).

SUR, Athul K. – sociolog şi antropolog indian (n. 5 aug. 1904, Calcutta). Studiază sociologia, economia şi antropologia. Doctor în ştiinţe sociale. Lector la Institutul Indian de sociologie.

BIBL.: PreAryan Elements în Indian Culture (1929); History and Culture of Bengal (1962); Prehistory and Beginings of Civilization in Bengal (1965); Sex and Mattlage în „Mahābhārata” (1982).

of Antivropoloy Today (1953); JSvolution after Darwin (1960, 3 vol.); Het itage of Conquest (1952); Ethnology of Middle America (1982); Selection front Anthropology Today (1962); Horizons of Anthropology (1963); The Draft: A Handbook of Facts Alternatives (1967); The People us. The Sistem: A Dialogue în Urban Conflict (1968).

TĂNASE, Alexandru, filosof român (n. 16 nov. 1923, Deleni. Iaşi). Studiază filosofia la Universitatea din Iaşi (1946 – 1950). Doctor (1961). Consilier în Consiliul naţional al cercetării ştiinţifice (1966 – 1968). Profesor ia Facultatea de filosofie de la Universitatea Bucureşti (1970). Membru al Academiei de Ştiinţe Social-Politice (1970). Director al Institutului de filosofie (din 1971).

BIBL.: Necesitate, lege, determinism (1957); Critica mistificării antimarxiste a conceptului de înstrăinare (1958); Libertate şi necesitate (1960); Cultură şi conştiinţă (1963); Introducere în filosofia culturii (1968); Destinul

civilizaţiei moderne (1969); condiţia culturală a faptului istoric ca fapt de civilizaţie (1970); Paradoks svobodl v soyremennom ishusstre (1971); Destinul artei în civilizaţia contemporană (1972); Cultură şi religie (1973); Cultură şi umanism (1973); Omul în civilizaţie sau civilizaţia pentru om (1973); Problema realului în arta fantastică (1973); Tradition and

Inovation in Romanian cniture (1973); Cultura română în contextul civilizaţiei europene (1973); Dialektika naţional noe-internaţio-nalnoe v hulture (1973); (coord.) Cultura socialistă în România (1974); Culture, civilisation, hu-manisme (1974); Systhne de va-leurs de la civilisation socialiste à la lumière de la révolution scientifique-tecknique contemporaine (1975); (coord.) Civilizaţia socialistă şi valorile ei. Conceptul de civilizaţie socialistă (1975); (coord.) Coordonate valorice, ale civilizaţiei socialiste (1976); Lucian Blaga, filosofnl-poet şi poetul filosof (1977).

TEILHARD DE CHARDÂN, Pit-rre – paleontolog şi infropoluj fi-in-cez (1 mai 1881 UIMI” ne 23 apr. 1955, Nro Vi) i< à la şcoala iezuită d i \ u

Continuă studiik e fi i orie naturală la H i \ în Cairo, la Hastinş. i i Vt I >ctor în teologie făoilnn i-i). Profesor de geolo –, e C L>22 14 – S). Face operă de p oiui 1 i m-jin în China, uiidt i /ă

Misiunea Paleontelu v t ± t ză. Întreprinde cp-rlitu n vi it-golia, Deşertul Orcus (m i na cărora demonstrează că omul paleolitic a trăit în nordul Chinei), în India şi S.U.A. Membru al Academiei de ştiinţe (1951) şi al Wertier Green Fundation (1952). Din cauza concepţiei lui cosmogonice, care punea în centrul ei noosfera*, şi a considerării noosferei ca ultimul scop al cosmogene-zei, a fost declarat eretic şi exco-TARKANY Szucs Ernő – etnolog maghiar (n. 13 oct. 1921, H6 dmezovdsd. rh. ely). Studiază dreptul şi antropologia la Universitatea din Cluj. Practică avocatura,

însă se consacră etnologiei juridice. Doctor în jurisprudenţă. Şef al secţiei juridice a Ministerului industriei grele din Budapesta. T. SZ. E. Întreprinde cercetări de arhivă şi teren asupra obiceiurilor juridice, antropologiei juridice, a istoriei dreptului cutumiar al poporului maghiar. Lucrările lui subliniază îndeosebi relaţiile dreptului cu societatea în general şi cu etnosul în special.

BIBL.: Jogszokds-gyâijtes Kalo-taszegen (1943); Erdely oroklesi jogszohâsai (1944); Jogi elenick a kaloiaszegi niptneskben (1944); A juhtartds nepi jogszabâlyai Băl-vdnyosvdraljdn (1944); Mdrtely nepi jogelete (1944); A nepi jog-iletkutatăs probumdi a Nagy-Aljoldon (1948); Vdsdrhelyi testamentunijk (1961); Restul sand Task of Legal Ethnology în Europe (1967); Eingebrannte Ei-genhmistnarken des Viehs în Ungarii (1968); Ortsbestimmend & lad-ministativej Viehbrandsgeicken în Ungam (1969).

TAS SONI, Giovanni – folclorist italian (n. 1 mart. 1905, Vidana). Studiază la Milano şi Veneţia. Profesor la Verona. Membru al Societăţii italiene de etnografie.

BIBL.: Proverbi e indovineâli (1955); Tvadizioni popolavi del mantovano (1964); Fole manto-vane (Î971); Arti e tradizioni popolari (1972).

TAX, Sol – antropolog american (n. 30 oct. 1907, Chicago). Studiază antropologia la Universităţile Wisconsin şi Chicago. Doctor în antropologie (1934). Întreprinde cercetări asupra indienilor nord-americani (1948), în baza unui program referitor la Fox Indians (Iowa). Elaborează o nouă teorie a. cercetărilor intitulată „action anthropology”. Preşedinte al Uniunii internaţionale de ştiinţe antropologice şi etnologice. Editează: „Newsboys World” (1924); „The American Anthropologist” (1953) şi” Current Anthropology” (1968 – 19 76).

BIBL.: Anthropology ani Administration (1945); „The

Civilization of Ancient America (1951); Accutturation in tke Americas (1952); Indian Tvibes of Abori-ginal America (1952); Appraisal

I

applicata (1949 – 1950); La religioni Messico-andine (1951); Sullo studio etnologico della communită (1953); Cultura esplicita e cultura implicita (1954); Corso di Etnologia (1953 – 1954); L'etnologia negii Staţi Uniţi (1955); ÎI sistema di vita della comunita materna (1956); Antropologia culturale (1957); Proverbi toscani (1959); Lo studio dell'uomo: principi di antropologia culturale (1960); La pittura precolombiana (1961); // pregiudizio sociali (1962); Classificazione e origine delle istituzioni familiari (1963); // gioiello e îi folklorista (1964); Gli studi sui cavatterii nazionali (1965); Genitori efigii (1965); La citta come scelta culturale (1965); ÎI patriomonio culturale. Personalită e cultura (1965); ÎI mito e la cultura (1967); Scritti antropologici (1970 – 1972); Borgo, quartiere, citta (1971); Antropologia culturale (1972).

THURNWALD, Richard – etnolog şi sociolog austriac (18 sept. 1869, Viena – 19 ian. 1954, Berlin). Studiază etnologia şi sociologia la Universitatea din Viena (1890). Expediţii etnologice în Micronezia şi Malaezia (1906 – 1909), în insulele Salo-mon (1906 – 1909; 1930 – 1931), în arhipelagul Bismarck (1912 – 1915), în Noua Guinee (1912 – 1915), în Africa şi Australia (1933). Profesor de etnologie la Universitatea din Halle (1920) la Berlin (1923) şi în S.U.A. Fundează Institutul de cercetări etnologice din Berlin (1946). R.T. combate teoria „cercurilor culturale” a Şcolii etnologice de la Viena. Este considerat un funcţionalist „avânt la lettre” (1925). R.T. continuă cercetările etnografice ale lui W. Wundt pe linia psihologiei popoarelor. Scrie o „introducere programatică” la Probleme der Ethnopsychologie (1912), lucrare conform căreia cultura este un organ nou creat pentru adaptarea la

natură. Opera lui capitală se referă la problemele etno-sociologiei. Întemeiază „Zeitschrift für Völkerpsychologie und Soziologie” (1925) şi colecţia „Forschungen fur Völkerpsychologie und Soziologie” (1925).

BI BL.: Ethnographische Fragen sammlung zur Erforschung des sozialen Lebens der Völker (1906); Forschungen auf den Salomonin-seln und dem Bismarckarchipel (1912); Die Gemeide der Bânaro (1921); Die Psychologie des To-temismus (1917); Psychologie des primitiven Menschen (1922); Forschungen zur Völkerpsychologie und Soziologie (1925 – 1936, 14 vol.); Die nienschliche Gesellschaft în ihren ethnosoziologischen Grund

27 – Dicţionar de etnologie municat de biserica catolică. După el materia şi spiritul sunt două dimensiuni ale aceleiaşi realităţi, iar evoluţia cosmică e o continuă spiritualizare şi personalizare a materiei.

BIBL.: Le Phănoniene de l’Homme (1959); Le Milieu Divin (1960); The Fufure of Man (1964); Building of die Earth (1965); Man and the World (în Eymn of the Univers, 1965); La place de l’homme dans la nature (1966); The Appearence of Man (1966); The Vision of the Fast (1966); Science and Christ (1966).

REF.: Claude Cuenot, Teilhard de Chardin, A Biographical Study (1965); Robert Speaight, Teilhard de Chardin; A Biography (1967); Christ. F. Mooney, Teilhard d, e Chardin and the Mystery of Christ (1966); Philip Hefner, The Promise of Teilhard (1970).

TEODORESCU, Gh. Dem. – folclorist român (25 aug. 1849, Bucureşti – 20 aug. 1900, Bucureşti). Studii clasice şi de limbă română la Universitatea din Bucu-cureşti (1868 – 1874), la Universitatea din Paris (1875 – 1877). Profesor la liceul „Sf. Sava” (1878), la liceul „Matei Basa-rab” (1880) din Bucureşti. Director al Fundaţiei universitare din Bucureşti (1895).

BIBL.: încercări critice asupra unor credinţe, dat ine ţi moravuri ale poporului roman (1874); Un descântec vova în (1S75); Cercetări asupra proverbelor romàna (1877); Noţiuni despre colinde (1879); Moş Ajunul (1885); Poesii populare române (1885, 1924, 1957); Vasilca, phtgitşorul, oraţii de nuntă, paparudele şi caloianul (1885).

REF.: P.V. Haneş, G. Dem. Teodorescu („Noua revistă românească", II, 1900); în amintirea lui G. Dem. Teodorescu 1849 – 1900 (1902); Ovidiu Papadima, G. Dem, Teodorescu (1944).

TENTORÎ, Tullio – etnolog şi antropolog italian (11 apr. 1920, Napoli). Studiază literele la Universitatea din Roma. Expediţii în S.U.A., Mexic, Japonia, Cipru etc. Docent în etnologie (1956). Profesor de antropologie culturală la Universitatea „Pro Dea" din Roma (1962 – 1985). Profesor de antropologie şi sociologie la Universitatea „Wayne State" (1959 – 1960), la Universitatea din Trento (1972).

BĂBL.: Sui rappovii fra la medicina e la religione degli indigeni della California (1943); Uşi e credenze relative ai gemelli presso i primitivi della California (1943 – 1946); Le religioni del Messico e del Perú (1946); L'oniicidio presso gli indigeni della California (1947); L'etnologia come scienza începe activitatea ştiinţifică încă din perioada de studii, cu cercetări etnografice asupra popoarelor de pe Volga. Conduce secţia de etnografie a Universităţii din Moscova (1937 – 1951). Întreprinde mai multe expediţii arheologi-co-etnografice, dintre care cea mai importantă este aceea în Asia Centrală, în Horezm, unde descoperă cultura horezm din depresiunea Sarakamisskaia, de pe valea râului Sîrdaria. Director al Institutului de etnografie „N.N. Mikluho-Maklai" din Moscova (1943). Profesor la catedra le etnografie a Universităţii din – loseova (1939 – 1951). Membru arespondent al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. (1953). S.T.

a 1 fost îndeosebi preocupat în cercetările lui de istorie primitivă a Asiei centrale de religia primitivă, de problemele etnogenezei unor popoare ale U.R.S.S. şi de periodizarea istorico-etnografică a tuturor popoarelor. Foloseşte metoda fotogrametriei în cercetările lui arheologice pentru detectarea zonelor bogate în aşezări, necropole, drumuri ascunse sub straturile superficiale ale solului. Redactor şef al revistei „Sovetskaia etnografia”.

BI. BL.: Russkie krestianshie postroiki (1927); Ocerki pervona-cealnogo islama (1932); Perejitki totemizmai dualinoi organizaţii u turkmen (1935); K Voprosu o-Periodizaţii istorii pervobâtnogo-obşcestra (1946); Sovetskaia skola v etnografii (1947); Drevnii Horezm-Opât istov iko-arheologiceskogo issle-dovania (1948); Po sledam drev-nehorezmiiskoi ţivilizaţii (1948); Periodizaţia drevnei istorii Srednei Azii (1949); Arheologhiceskie i elnograficeshie roboti Horezmskoi ekspediţii 1945 – 1948 gg (1952); Roboti Horezmskoi ekspediţii Aka-demii Nauk S.S.S.R. v 1954 (1955); Po drevnim deltam Oksa-i Iaksarta (1962); Narodi Srednei Azii Razahstana (1962 – 1963, vol. 1 – 2); Polevie issledo-vania Horezmskoi ekspediţii v 1958 – 1961 gg (1963); (în colab. cu LI. Ceboksarova) Narodi zarubejnoi Evropî (1964).

TOYNBEE, Arnold Joseph – istoric, sociolog şi etnolog englez (14 apr. 1889, Londra – 22 oct. 1975, Yqrk). Studiază la Colegiile din Winchester şi Bal-liol din Oxford. Lucrează întâi la Foreign Office. Profesor universitar de istorie bizantină, neogreacă şi de istorie universală. Director al „Royal Institute of International Affairs”. Preocupat de probleme ale filosofiei istoriei. Elaborează teoria dezvoltării ciclice a societăţii omeneşti, negând unitatea procesului istoric După el civilizaţia care moare

27*

tagen [La JI – Itw, t) voi.); Heo-nomics în Primitive Comunities (1932); Analysevom Entwicklungs-zyklus

(1933); L'économie primitive (1932); Grundfragen menschli-chen Gesellung (1957).

TOCILESCU, Grigore Gr. – istoric, arheolog, epigrafist şi folclorist român (26 oct. 1850, Ploieşti – 18 sept. 1909, Bucureşti). Studiază dreptul şi literele la Universitatea din Bucureşti (1874). Studiază istoria şi arheologia la universităţile din Praga şi Viena (1875 – 1876). Doctoratul în istorie la Praga (1876). Director al Muzeului de antichităţi din Bucureşti. Membru corespondent al Academiei Române (1877). Întreprinde cercetări arheologice pe malul drept al Dunării. Urmează apoi cursuri la Sorbonna, Collège de France, L'École des Hautes Études. Profesor de antichităţi greco-romane, de epigrafie, istorie veche la Universitatea din Bucureşti (1881). G.T. studiază formele arhaice de civilizaţie şi cultură autohtonă în Dacia şi publică materiale geografice şi folclorice în colecţii vaste. Editează „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie" (1899).

BI BL.: Dacia înainte de Romani (1880); Monumentul de la Adam Klissi (1895); Marele dicţionar geografic al României (I – V.

1898 – 1902, în colab.); Materialuri folcloristice (I – II, 1902 – 1908); Balade şi doine (1958).

REF.: Lui Gr. Tocilescu cu ocasiunea jumătăţii de veac a vârstei sale (26 oct. 1900), Omagiu (1900); Biografia lui Gr. Tocilescu („Revista pentru istorie, arheologie şi filologie", XI, 1, 1910).

TOKAREV, Serghei Alexandrovici – etnograf sovietiG (n. 29 dec. 1899). Studii de etnografie la Universitatea din Moscova. Doctor în etnografie. Profesor de etnografie la Universitatea din Moscova. Membru al Institutului de etnografie „N.N. Mikluho-Maklai" din Moscova. S-a preocupat de etnogeneza unor popoare siberiene şi a popoarelor slave/din Europa. A întreprins studii asupra credinţelor religioase, a totemismului şi animismului, a

tipurilor de comunităţi etnice şi a structurilor acestora.

BI BL.: Etnografia narodov SSSR (1958); Istoria rushoi etnografii (1966); The Problem of Totemism as Seen by Soviet Scho-lars (1966); Die Religion in der Geschichte der Völker (1968).

TOLSTOV, Serghei Pavlovici – istoric, arheolog şi etnograf sovietic (12 ian. 1907). Studiază istoria la Universitatea din Moscova (1930). Doctor în istorie.

of Institutions (1889); On American Lot-games Bvidence of Asiatic Intercourse before the Time of Colombes (1896).

REF.: N.W. Thomas, Anthropological Bssays (1907); R.R. Mă-rett, Tylor (în „Modern Sociolo-gistes”, 1936).

U

UJVÂRI Zoltán – etnolog maghiar (25 ian. 1932, Gomor). Studiază limba şi literatura maghiară la Universitatea „Lajos Kossuth” din Debrecen (1951 – 1955). Paralel urmează Institutal etnologic al Facultăţii de arte a Universităţii din Debrecen. Lector de folclor. Doctor în filo-sofie (1970).

— BI BL.: Egy farsangi jdtek funk-ciojdnak kerdesehez (1957); Ni-ektori lidaje k etnografickeniu studiu juhozemplinskej slovenskej obec Hdrotnhuta (1959); O şi fanieg-munhdlo eszkb z nici haszndiat-ban (1960); Primitive Méthoden der Fezterbereitung aus Novdun-gam (1961); K otdzke mad ar-skych a slovsnslyck hier na mosty (1961); Ungarische Angabe iiber Jdnosik, den Volkshelden der Slowahen (1962); Farsangi drama-tikws jătekok Szatmârban (1962);

Vne coulwne des Slaves du Sud: la „dodola” (1963); A tnagyar agrdrritusok zoomorf-demonaihoz (1964); Ober die slawischen ethnographischen Forschungen în Ungarn (1965); Az – egyin szerepe a nepszokban (1965); Hahnenschla-gen und Hahnenschiessen în Ungarn (1965); Kecskemaszkos szokds Hajdudorogon (1965); Antropomorf

milikus Unyek a magyar es az eurâpai agrdrhagyomdnyban (1966); Nepi dramatikus jdtekok alkalvnai es tipusai az Alfoldon (1966); Das Begrăbnis parodie-rende Spiele in der ungarischen Volhsuberlieferung (1966); The-rioniorphe Komdămonen in der ungarischen Volksiiberlieferung (1967); Magyar adatok a finn vetesi kenyerhez (1967); Forrdsok as kutak a zempleni hegyvideken (1969); Slovdk Itinerant Artizans în Hungarian Folk-Plays (1970); Egy genre-tipus a nici dramatinu dă naştere alteia, decât ca o cauzalitate mecanică a evenimentelor. Adversar al tehnocraţiei, A.J.T. pune accentul în studiile tale pe studiul reacţiei umane faţă de mediul ambiant. A.J.T. a analizat amănunţit trecutul, comparândul-l cu prezentul şi cu prefigurările viitorului. Nu a studiat istoria pe baza naţionalităţii popoarelor, ci a perioadelor istorice, pe societăţi creatoare de diverse tipuri de civilizaţie. După – el civilizaţiile sunt create de oameni aleşi. Izvoarele şi decăderea civilizaţiilor sunt în funcţie de capacitatea de reacţie creatoare la stimulii mediului ambiant. De aceea istoria aparţine zonelor temperate ale globului. Viziunea lui istorică e pesimistă. Susţine că occidentul e într-o criză de conjuncţie şi prezintă simptome de destrămare. Civilizaţia post-creştină, lipsită de religie, este fidelă numai superiorităţii tehnologice, ceea ce inversează mersul istoriei. El nu vede „o ieşire din impas” decât într-o „renaştere religioasă”, ale cărei conţinut şi formă însă nu le precizează. Aceasta i-a adus critici din partea curentelor de orientare ştiinţifică.

BIBL.: A Study of History (12 vol., 1934 – 1954); Civilization on Trial (1949); An Historian’s Approch to Religion (1956); Christia-nity among the Religions of the World (1957); La civilisation a-mericaine est-elle distincte de celle de l’Europe? (1958); Change and Habit (1966).

REF.: J.W. Blyth, Toynbee and the Categories of Interpretation („Philosophy Revue”, 1940); D.C. Somervell,

Abridgment (1950); P. Rossi, Indagine storica e visione della storia în Arnold Joseph Toynbee (Torino, 1952); L'apport d'Arnold Toynbee (revista „Diogene", Paris, 1956).

TYLOR, Edward Burnett – antropolog, etnolog şi istoric englez al culturii (2 oct. 1832, Londra – 2 ian. 1917, Wellington). Călătoreşte în México. Custode la Muzeul de antropologie al Universităţii Oxford (1883). Profesor de antropologie la Universitatea Oxford (1896). E.B.T. este un evoluţionist moderat în studiie de etnografie. Foloseşte metoda comparativ-istorică în analiza interferenţelor şi similitudinilor culturale, al difuziunii magiei şi mitologiei primitive. Defineşte conceptul de „animism".

BIBL.: Anahuactor México and the Mexicans, Ancient and Modern (1861); Researches into the early History of Mankind (1865); Primitive Culture (2 vol., 1871); Anthropology (1881); On Method of Investigating the Developement

42»

gia slavă la Universitatea din Varşovia (1926 – 1927). Custode al Muzeului etnografic din Sofia (1927 – 1941); director al Muzeului popular din Sofia (1941 – 1944); director al Muzeului etnografic din Sofia (1945 – 1949); şef de secţie la Institutul etnografic al Academiei bulgare de ştiinţe (1950 – 1962). Membru onorific al Institutului slav din Praga (1938).

BIBL.: Iz veşcestrenata kultura na bălgarite (1929 – 1930; 1936 – 1943); Proekt za bălgarski jol-kloren atlas (1933); Bălgarski na-rodni gatanki (1936); Svatbenata pesen, miastoto i slujbata v svat-benite obredi (1939); Poniaţia i precistavi za smărtta i duşata (1939); Bălgarski praznicini obi-ceai (1943); Caracteres ethnogra-phiques de la Thrace occidentale (1946); Die bulgarischen wandemden Hittenhutten (1956); Uber-reste des Pfluglosen Feldbaues bei den Bulgaren (1957); Kulturne prezitky (1958); Istoriceski na-rodni pesni (1962); Über die

Volk-swohnarchitektur bei den Bulgaren (1962); Bălgarsho narodno iskustro (1963); Enograjia Bălgarii (1965); Milchverarbeitung und Milchprodukle bei den Bulgaren (1969); Bulgarische Volks-kunde (1969); L'étude des modes de vie actuels du peuple (1970); Arten des Tragens bei den Bulgaren (1971); Die Rosenkultur în Bulgarien (1972); Traditionelle landwirtschajtliche Gerăte der Bulgaren (1972); Wurde în Bulgarien der Socha-PJlug verwendet? (1971 – 1972).

VAN GENNEP, Arnold – etnograf francez (1873, Ludwigsburg, Germania – 1957, Paris). Studiază limbile orientale la Ecol» pratique des Hautes Études din Paris (1890). Profesor de franceză în Polonia (1896 – 1900), şef al biroului de traduceri din Ministerul Agriculturii (1901 – 1908). Profesor de etnografie şi istoria religiilor la Universitatea din Neuchitel (1912 – 1915). Organizează primul congres de etnografie din Elveţia (1914). Întreprinde călătorii în S.U.A. Membru al CNRS (Centre National de Recherches Scientijiques, 1945 – 1957). Fundează „Revue des Études Ethnographiques et Sociologiques” (1908), care devine „Revue d'Ethnographie et de Sociologie” (1910).

BIBL.: Tabou et tote-tninste. i Madagascar (1904); Religions, moeurs et légendes (5 vol., 1908 – 1914); Les rites de passage (1909); La formation des légendes (1910); En Algerie (1914); En Savoie. I. Du berceau à la tombe (1916); L'Etat actual du probleme totemi-que (1920); Trăite comparaţi/ des kus szokdsokban (1968); Les rapports slaves des couiumes populai-res hongroises et l'histoire du peuplement (1971); Zusammen-hănge von maskierten, dramatischen Brăuchen mit dem Agrarkult (1971).

USCĂTESCU, Jorge-etnolog spaniol de origine română (n. 5 mai 1919, Curteana, Gorj). Licenţiat în filosofie şi drept Ja Universitatea din Bucureşti. Doctor în filosofie şi drept la Universitatea din Roma (1941 şi 1943).

Asistent la Universitatea din Madrid (1947). Membru, preşedinte al „Sociedad Iberoamericană de filosofia". Preşedinte al „Societăţii internaţionale de studii filosofice Giovanni Gentile" din Roma. Membru al „Institutului de studii europene". Profesor de etnologie al Universităţii din Madrid.

BIBL.: Runiania: pueblo, historia, cultura (1951); Relaciónes culturales hispano-rumanas (1952); Juan Battista Vico y el mundo historico (1956); Teoria e la nega-tiân de la historia (1956); Constantin Brâncuşi (1958); Escatologia e Historia (1959); Profetas de Europa (1962, 1964); Vico e altre guide (1962); Tiempo de Ulisse (1963); Utopia e plenitud historica (1963); Seneca nuestro contemporaneo (1965); Kontuven eines neuen Humanismus (1967); Teatro occidental contemporane» (1968); // teatro ele suc sombre (1968); Erasmo (1969, 1970); Thanatos (1970); Aporias del Estructuralismo (1971); Genesi e-Vi-cende dello Sttrutturalismo (1972); Sopravvivenza della Letteratura e del Arte (1972); Breve Teoria e Historia de la Cultura (1973); Cultura-vanguardia (1974); Ideea del Arte (1975).

V

VAKARELSKI, Kristo Tomov gic). Studiază filologia slavă şi – etnograf bulgar (n. 15 dec. literatura la Universitatea din So-1896, Clissura Momina, Bazarfia (1923), etnografia şi etnolo-REF.: Tiberiu Morariu: Bibliografia operei lui George Vâlsan – 1885 – 1935, cu Caracterizarea vieţii şi operei lui de Vintilă Mihăilescu (1937); Tiberiu Morariu, George Vâlsan un mare geograf român (1965); N. Al. Mironescu, Etnograful George Vâlsan (în colab., 1966).

VELE VA, Maria – etnograf bulgar (4 iul. 1914, Sofia). Urmează studii de etnografie la Universitatea din Sofia. A lucrat în cercetare ştiinţifică în cadrul Academiei bulgare de ştiinţe. Doctor în filosofie. S-a preocupat de obiceiurile

populare, tehnologia textilă populară, de arta populară bulgară.

BIBL.: Bălgarski narodni nosii v Severna Bălgariia prez XIX i nacealotona XXV. (1960); Bălgar-skata dvuprestilcena nosiia (1963); Takane i takacini tehniki ot ju-goistocinai Severozapadna Băi – (1967).

VETIŞANU, Vasile – istoric al filosofiei şi etnolog (29 apr. 1935, Maladia, Sălaj). Licenţiat al Facultăţii de filosofie din Bucureşti (1964). Doctor în filosofic (1974). Cercetător ştiinţific la Institutul de filosofie al Academiei R.S. România (1964 – 1975), apoi la Institutul de Cercetări etnologice şi ologiep (din 1975).

BIBL.: Progresul uman ţi tradiţiile culturii (1973); Vasile Pârvan. Idealul uman şi valorile vieţii (1977); A.D. Xenopol şi problemele filosofiei culturii (în vol. A.D. Xenopol. Viaţa şi operaa 1972); Dimensiunea etică a culturii tradiţionale (în vol. Unitate şi varietate în cultura populară, 1977); George Vâlsan – etnograf al Văii Dunării (în vol. File de istorie, 1977); Dimensiunea filosofică a etnologiei (în vol. Introducere în etnologie, 1977), Victor Russu şi problemele culturii tradiţionale (în vol. Valorile culturii muzeale, 1977).

VIDYARTHI, Lalita Prasad – antropolog social şi cultural indian (n. 1931). Studiază la Universitatea din Lucknow (1951). Doctor în antropologie la Universitatea din Chicago. Profesor (1969) şi conducător al Departamentului de antropologie al Universităţii din Ranchi, Bihar. Întreprinde investigaţii individuale şi colective asupra „etnografiei tribale", a „urbanizării satului", a istoriei culturii populare indiene. Conduce „The Joint Indo-Japanese Research Project", on the Tribes of India". Editează „Journal of Social Research".

BIBL.: Sacred complex în Hindu Gaya (1962); Cultural Contours of Tribal Bihar (1964); (în colab.) Anthropology Manava Vi

28 – Dicţionar de etnologie nationalites (1922); Le Folklore, Croyances et coutumes populaires françaises (1924); Le folklore du Dauphine-Isâre (1932 – 1933); Le Jolklore de la Bourgogne, Câte-d or (1934); Le folklore de la Flandre et du Hainaut français (1935); Le folklore de l'Auvergne et du Velay (1942); Le folklore des Hautes-Alpes (1946); Manuel de folklore français contemporain (7 părţi în 4 tomuri, 1938 – 1958).

REF.: Notice des titres el travaux des oeuvres d'Arnold Van Gennep (1964). K. Van Gennep, Les oeuvres d'Arnold Van Gennep (1964); Nicole Belmont, Arnold van Gennep, le createur de l'ethnographie française (1974).

VARAONAC, André – arheolog şi etnolog francez (n. 1894, Paris). Doctor în litere. Muzeograf la Paris (1937). Profesor la Paris (1954). Fondează „Societatea de Folclor şi civilizaţii tradiţionale" (1928) şi „Institutul internaţional de Archeo-civilizaţie" (1947). A.V. studiază problemele paleoetnologiei prin intermediul arheologiei.

BIBL.; Definition du folklore (1938); Costumes Nationaux (1939); Costumes français (1940); Civilisations traditionnelles el genres de vie (1948); De la pre histoire au monde moderne (1954); (în colab.) L'Homente avant l'écriture

(1959); La conquête des energies. Les sept révolutions inergetiques (1972); À-propos des origines du droit (1974).

VÂLSAN, George – geograf şi etnograf român (21 ian. 1885, Bucureşti – 6 aug. 1935, Agigea). Studiază filosofia şi geografia la Universitatea din Bucureşti, în Franţa şi Germania. Expediţii etnografice în Craina Serbiei (19101912). Profesor de geografie la Universităţile din Iaşi (1919), Cluj (1929) şi Bucureşti (1929 – 1935). Membru al Academiei Române (1920). Organizează Muzeul etnografic al Transilvaniei, împreună cu R. Vuia. Delimitează epistemologic etnografia de geografia umană. Determină

principiile teoretice, conţinutul, problemele majore şi minore, metodologia şi rolul etnografiei. Studiază problema specificului naţional. Adoptă o atitudine raţionalistă şi progresistă în etnografie.

BIBL.: De la românii din Serbia. Culegere de literatură populară (1913) (în colab.); Menirea etnografiei în România (1924); Rolul Carpaţilor în România actuală (1923); Carpaţii din România de azi (1924); O ştiinţă nouă – etnografia (1927); Mediul fizic extern şi capitalul biologic naţional (1928); Leagănul poporului român (1928) etc.

VRABIA, Gheorghe – folclorist român (n. 10 aprilie 1908, Voineşti-Tudora, Vaslui). Studii de limbă şi literatură română la Universitatea din Bucureşti (1930 – 1934). Doctor al Universităţii din Berlin (1943). Profesor de liceu ia Bucureşti (1934 – 1944). Lector de folclor ia Universitatea din Bucureşti (1944 – 1952). Conferenţiar şi profesor de istorie literară şi folclor la Institutul pedagogic din Piteşti (1962 – 1974).

BIBL.: Bhiadul cultural (1937); folklor românesc (1946); Folklo

d. Ott ect Urinei fi îi. Metodă (1947); (ălât-na fratelui mori sau motivul 1 em/reîn folclorul sud-est european 11957); Folklore comparata (1958); mijloace artistice în balada noastră, >priara (1962); Gruia lui Novac

1965), Balada populară română.166); Folcloristica română. Ev & –

le curante, metode (1968); o Iei>/ vi Obiect, principii, metoo caut i (1970); Basmul cu turele şi fata de împărat. Poveşti, snoave şi legende argecne (1973).

VUIA, Romnlus – etnograf şi folclorist român (28 ian. 1887 Comloşul Mare, jud. Timiş – 2 iul. 1963, Bucureşti). Studiază ia Şcoala normală din Budapesta (1907 – 1910). Lucrează la „Voi-fcerkuride Museum” din Berlin, sub conducerea lui Lasehan (1910 – 1914). Profesor de liceu la Haţeg (1916 – 1918); şef de lucrări la Institutul de

geografie al Universităţii din Cluj (1920). Doctor în geografie (1924). Profesor de etnografie la Universitatea din Cluj (1926 – 1940). Director al Muzeului etnografic al Transilvaniei (1923). Înfiinţează „Cercul de studii etnografice” (1939). Reorganizează „Muzeu] Astrei” din Sibiu. Şef al Secţiei de etnografie a Institutului de arheologie al Academiei R.S.R. (1956 – 1963). Întemeietor al Institutului de etnografie şi folclor ai Academiei R.S.R. Efectuează cercetări de teren, de muzeologie română şi străină. Adept al morfologiei culturii în etnografia română.

BIBL.: Legenda lui Dragoş. Contribuţiuni pentru explicarea originii şi formalii legendei privitoare la întemeierea Moldovei (1921); Cite-va observaţii şi constatări asupra păsioritiuui şi asupra tipurilor de case la români (1922); Căluşarii, dans vindecător (1924); Ţara Haţegului şi regiunea Pădurenilor. Studiu autropogeografic şi etnografic (1926); Aşezările, casa şi poriul ţăranului român din Ardeal şi Banat (1929); Etnografie, etnologia şi folclor, Definiţia şi do-tneniul (1930); Types of villages Housas în Roumanian and their commetion vdtk the cultural circles in the south of Europe (1934);

42Î

gyan (1964); Cultural Configu-ration of Remehi (1968); (în colab.) The Culture of India (1977).

VINCZE István – etnolog maghiar (n. 31 mai 1922, Miskolc). Studiază etnografia la Universitatea din Budapesta. Doctor în filosofie. Cercetător ştiinţific la Muzeul etnografic naţional (1949 – 1963), la Academia maghiară de ştiinţe (1963).

BI BL.: Rebmesser în Ungar n, (1958); Ungarische Weinhelter (1959); Ungarische Weinkeller (1960); Verfahren und Geräte der Weinkelterung (1961); Historische Schichten und Kultureinjliisse in der ungarischen Weinkultur (1965): Vergleichende geschichtlich-volsku-ndliche Untersuchungen des osteuro-

päischen Weinbaues (1971); Tret-geräte und Pressen (1975).

VLĂDUŢIU, Ion – etnograf român (n. 3 ian. 1929, Bogata, Mureş). Studiază istoria la Universitatea „Lomonosov” din Moscova (1948 – 1954). Cercetător ştiinţific la Institutul de arheologie (1954 – 1957), asistent de etnografie la Universitatea Bucureşti (1956 – 1957). Doctor în istorie (1961). Cercetător ştiinţific la Institutul de istoria artei (1961 – 1962), Institutul de etnografie şi folclor (1963 – 1968). Director la Aşezâmintele culturale (196S – 1970). director adjunct la Institutul is etnografie şi folclor (1970 – 1974). Cercetător ştiinţific la Institutul de cercetări etnologice şi dialecto-logice (din 1974). A întreprins călătorii de studii în străinătate.

BI BL.: Orientarea ideologică a cercetărilor etnografice (1960); Al-menwirtschaftlicke Viehhaltung und Transhumance mi Brangebiet (1961); Naţiunea de mocan în păstoritul românesc (1964); Unele probleme actuale privind formarea şi dezvoltarea colecţiilor etnografice (1964); (în colab. cu L. Demeny) Contribuţii documentare la începuturile culegerilor creaţiei populare orale româneştiân Transilvania (1965); (în colab. cu Boris Zderciuc şi Paul Petrescu) Unele probleme privind metoda şi tehnica de transferare a unităţilor de teren în muzeu (1966); Ingeniozitatea omului. Mărturii din viaţa şi cultura popoarelor (1968); Con* tribuţii la cunoaşterea structurii sociale a păstorilor transhumanţi în secolul al XIX-lea (1969); Polinezienii (1967); în Etnografia, văii Bistriţei (capitolele: creşterea animalelor, lucrul la pădure, agricultura, pescuitul, vânătoarea, transportul, 1973); Etnografia românească. Istoric. Cultură materială (1974); Turism cu manualul de etnografie (1976).

(19, 68); Agricultura hi CJisura Diţţifirii (1968); Etnografia, ştiinţa culturii populare (1968); Boşimanii (1968); Rolul etnologiei în procesul autocunoaşterii

culturale (1969); Lucrări artistice în metal, os şi piatră (1969); Topony-mie agraire de niontagne dans les Carpathes Roumaines (1970); La dactyloponcture (1970); Etnologia, juridică (1970); Măştile populare (1970).; Incaşii (1970); Concepte de reprezentare cartografică în etno-trafie: scheme, tipuri ţi modele

(1970); L'e cho des quelques monuments megalithiques dans le paUofolklore et le folklore roumain (1971); Coloana cerului (1972); Sistemul ştiinţelor etnologice particulare şi contemporaneitatea (1972); Cojocăria (1973); Dyna-mique du théâtre populaire folklo-rique rownain (1973); Mit şi folclor (1973); Toponimie mitică românească (1974); Istoria etnologiei române (1975); Les aspects essentiels de la mythologie roumaine (1977).

WEINHOLD, Rudolf – etnograf german (16 mart. 1925, Pirna pe Elba). Studiază etnografia la Universitatea „Karl Marx” din Leipzig (1948 – 1952). Doctor în filosofie al Universităţii „Hum-boldt” din Berlin (1957). Docent la Universitatea Huraboldt din Berlin (1971).

BIBL.: Topferiverk in der Ober-lausitz (1958); Winzerarbeit an Elbe, Saale când Unhrut (1973); Vivat Bacchus. Eine Kulturgeschichte des îl eins und des Wein-baus (1975).

WESTERMARCK, Edivard

Alexander – sociolog şi etnograf finlandez (20 nov. 1862, Helsinki – 5 sept. 1939, Lapin-lahti). Studiază filosof ia şi sociologia la Helsinki. Profesor de sociologie la Universitatea dia Londra (1907) şi de etică la Universitatea din Helsinki. Doctor în antropologie (1889). Întreprinde cercetări de teren în ana jecunăity rete (1934); The Roumanian Hobby-Horses. The Căluşarii (1935); Clironologie des types de villages dans le Banat et la Transylvanie (1936); Le village roumain de Transylvanie et du Banat (1937); Histoire et etat actual des Studes

onethgraphi-qnes et fokloriques en Romnanie (1937); Portul popular al Pădurenilor (1958); Portul popular din ţara Haţegului (1960); Aşezările şi casa rurală din părţile de nord-vest ale Moldovei (1960); Studiul aşezărilor şi al casei (1960); Tipurile de păstorit la români (1968); Cercetări asupra casei rurale din R.P. Ungară (1968); Studiul etnografic asupra satului Nucşoara (1968). Studii de etnografie şi folclor (vol. I, 1975).

REF.: Romulus Vulcănescu, Romulus Vuia (în „Revista de etnografie şi folclor", 1963); Th. Onişor Romulus Vuia (în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei", 1970).

VULCĂNESCU, Romulus – etnolog, sociolog al culturii şi folclorist român (n. 23 feb. 1912, Bucureşti). Studiază sociologia culturii şi etnologia la Universitatea din Bucureşti (1934 – 1937). Profesor de filosofie (1938 – 1948). Doctor (1949). Şef al secţiei de etnografie din Institutul de arheografie şi folclor (din 1964). Secretar ştiinţific al „Comisiei de antropologie şi etnologie" a Academiei R.S.R. (1968). Coordonator şef-adjunct al „Grupului de cercetări complexe Porţile de Fier" al Academiei R.S.R. (1969). Unul din organizatorii „Cercului de studii folclorice" din Bucureşti (1948). Editează şi conduce, din 1978, publicaţia „Etimologica".

BIBL.: Scurtă privire asupra mitologiei române (1937); Troiţa, însemn solar (1943); Două tipuri de mitologie română (1944); Fenomenul horal (1944); Măştile cucilor (1960); Caractere înrudite între portul popular român şi slovac (1962); Călăreţii sărari (1963); Toponimie profesională (1964); Signes juridiques dans la rigion Carpato-Balkanique (1964); Cartografierea etnografică a transhumanţei în Oltenia de Vest (1964); Figurarea mâinii în ornametica populată română (1964); Pietrele colibate (1965); L'evohition des abris pastor au x diez Ies Roumains (1965); Gogiu – un spectacol funerar (1965); Dimitrie Gusti şi cercetarea etnografică (1966); Agricultura de munte

(1967); Metoda de investigaţie etnologică în zona Porţile de Fier (1968); Dinamica culturii în antropologia actuală w henbrauch aus Ost- und Südosteuropa (1968); Sagen aus Un (3 vol., 1969).

REF.: Festschrift für Robert Wildhaber (1972).

WOLFRAM, Richard – etnolog austriac (n. 16 sept. 1901, Vi-ena). Studiază la Universitatea din Viena. Profesor de folclor şi limbi scandinave (1936). Fundează „Institutul de folclor" al Universităţii din Viena. Preia, organizează şi conduce lucrările pentru întocmirea Osterreichischer Volkskundeatlas.

BIBL.: Ernst Moritz Arndt und Schveden, Forschungen zur nou"-ren Literaturgeschichte (1933); Schwerttanz und Munerbund (1936); Die Volkstănze in Osterveich und verwand te Tănze în Europa (1951); Die gekreuzten Pierdekopfe als Giebelzeichen (1966).

WUNDT, Wilhelm – filosof, psiholog şi istoric german al culturii (16 aug. 1832, Neckarau – 31 aug. 1920, Gossbothen). Studiază medicina (1851 – 1856). Profesor de fiziologie la Heidelberg (1874), la Zürich (1874 – 1875). Abandonează studiul fiziologiei generale pentru psihologie. Profesor de filosofie la Leipzig (1875 – 1919). Creează primul laborator de psihologie experimentală în Germania, unde întreprinde studii de psihologie socială, etnică şi de psihologie a culturii. W.W., în lucrările lui de etnopsihologie, de psihologie socială, de psihologie a popoarelor sau demopsihologie, abordează studiul relaţiilor comunitare săteşti, orăşeneşti şi regionale, precum şi trecerea de la studiul proceselor psihice comunitare naţionale la studiul proceselor psihice supranaţionale. Analizează conţinutul şi forma „sufletului poporului" (Volkseele). În cadrul studiilor de mitologie universală, defineşte mitul ca un produs de factură estetică, în care se relevă explicaţii asupra realităţii concrete, a fenomenelor lumii şi naturii. În Psihologia

popoarelor W.W. nu se referă la psihogeneză şi psihoevoluţie, ci numai la activitatea spirituală a popoarelor primitive, concepută ca o psihologie a culturii (Kul-turpsychologie), adică a limbii, filosofici, religiei, artei etc. în Elemente de psihologie a popoarelor se referă la fazele preistorice ale umanităţii: faza primitivă, faza totemică, faza eroică, faza personalităţii individuale şi faza de culminare a umanităţii propriu-zise.

BIBL.: Vâlkerpsychologie: Mythus und Religion (1900 – 1920, 10 vol.); Probleme der Völker-Dert bpencer. Are preocupări comparatist-istorice în cadrul evoluţionisurului. E…W* este considerat precursor al etnologiei juridice.

BIBL.: History of tke Huiuan Marriage (3 vol. 1891); Tke Origin aud Developemeut of the Moral Ideas (2 vol., 1906 – 1908); Marriage, Ceremonies în Marocco (2 vol., 1913); Ritual and Belif în Marocco (2 vol., 1926); A Short History of Marriage (1926), Memories of my Life (1929); Wit and Wisdam în Marocco (1930); Etkical Relativity (1932); Early Belifs and Their Social influenţice (1932); The Future of Marriage în western Civilization (1936); Ckvistianity and Morals (1939).

WIEGELMANN, Giiater – etnolog german (n. 31 ian. 1928, lâsson). Studiază geografia şi germanistica la Universitatea din Köln (1949 – 1954). Abilitat în etnografie la Universitatea din Bonn (1966). Asistent ia Atlas der deutsclien Volkskunde (1955 – 1958), la Frankfurt am Mcin şi lionn, şi ia Institut fur geschich-Uiche Landeskunde din Bonn (Î.958 – 1966). Docent universitar (1966). Profesor la Universitatea din Mainz (1968) şi din ituuster (din 1971), Preşedinte

Volkskunde (1969 – 1977). Preşedinte al Volkskundlichen Kom-mission fur Westfalen (din 1971). Director-editor al publicaţiei internaţionale „Etimologia Europea” (1971). Editor al publicaţiei vest-germane: „Zeitschrift für Volkskunde” (din 1971).

BIBL.: Naţiitliche Gunst und Ungunst im Wandel rheinischer Agrariandschaften (1958); Alltags-und Festspeisen (1967); Erste Er-gehnisse der ADV-untfragen zur alten băuerlichen Arbeit (1989); Dev Wandel der Nahrungsgewohn-heiten unter dem Einfluss der Industrialisierung (în colab., 1972); Kultiireller Wandel mi 19. Jahr-knndert (1973); Volkskunde. Eine Einfiihnmg (în colab., 1977).

WILDHABER, Robert – folclorist elveţian (3 aug. 1902, Zürich). Studiază folclorul la Universitatea din Basel. Doctor docent în folclor. Director al Sch-weizerisches Museum fur Volkskunde din Basel. Editează: „Sch-weizerisches Archiv fur Volkskunde”. S-a preocupat de iconografia religioasă, de legendele populare, de bibliografia folclorică.

BIBL: International Folklare and Folklife BWiogmphy (1939); Das Siindenregister auf der Kuh-haut (Î955); Masken uni Mas-ZAWISTOWICZ-ADAMSKA, Kazimiera – etnograf polonez (n. 1897, Haniebno, R.S.S. Bieâorusă). Studiază etnografia şi arheologia la Universitatea din Varşovia (1923 – 1929). Doctor în etnografie (1929). Continuă studiile la „Fxole Pratique de Hau-tes Études” din Paris (1930 – 1931). Docent la Universitatea jagiełłonă din Cracovia (1952). Profesor de etnografie la Universitatea din todz (1952 – 1967). Conduce Departamentul de etnografie din Muzeul arheologic şi etnografic al oraşului Łódź (1952 – 1962). Preşedintă a Societăţii etnografice poloneze (din 1967).

BIBL.: Slady zawieyania nmizen-stwa przez kupno w polskich obrzqdack weselnych (1928); Dzieje ludoznawstwa polskiego (1930); Zasada wolnosci wyboru przy zavoi-eraniu malzensta u Slowian (1932); Obrz Qdy weselne (1934); Problem kulttiry ludowej w badaniach nad srodowiskiem (1938); Spolecznosă wiejska. Wspomnienia i materia-ly z badan terenowych (1948); Pomoc i

wspoldzialanie w kultii-rach tradycyjnych (1949); „Lud” Kolberga jako zvâdlo badan nad obrz Qdowosciq ludn polskiego (1955); Davonosc i terazniejszosc w badaniach etnograficznych (1956);

Musie Archéologique et Ethnograp-hique de Lodi (1959); Park etnograficzny-muzeum pod otwartym niebem (1959); Zawody pozarolnicze w wiejskiej kulturze irady-cyjnej (1963); La rägion dans la recherche ethnographique (1964); Wincenty Pol – badacz huliury ludowej (1966); Sistemy krewniacze na Slowianszczyinie w ich historyczno-spolecznym uwarun-kowaniu (1972).

ZDERCIUC, Boris – etnograf, etno-sociolog, muzeolog român (n. 24 iul., 1918, Chiseliţa-Nouă, Moldova de Nord). Studiază la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Cluj (1945 – 1948), specializându-se în sociologie. Asistent de etnografie la Universitatea din Cluj (1948 – 1952). Şef secţie la Muzeul Satului din Bucureşti (1953 – 1969). Paralel, cercetător ştiinţific la Institutul de istoria artei (1952 – 1958), Redactor pentru etnografie la Revista muzeelor (1964 – 1968). Cercetător ştiinţific principal la Institutul de psihologie (1969 – 1975), apoi la Institutul de cercetări etnologice şi dialectologice (din 1975).

BIBL.: Vbev die wissenschaf-tliche Erforschung des Neuen în psychologie (1911); Elemente cler Völkerpsychologie (1912).

— R E.F.: E. König, Wilhelm Wundt (1912); A. d’Eufemia, La psichologie le scienze guridicke… nelle opere de IV. Wundt (1912); P. Peterson, Wilhelm Wundt (1925).

X

XENOPOL, Alexandru D. – istoric şi filosof al istoriei, român (24 mart. 1847, Iaşi – 27 mart. 1920, Bucureşti). Studiază paralel istoria şi dreptul în Germania (1867 – 1871). Doctor în drept şi filosofie (1871). Practică magistratura (1871 – 1878). Profesor de Istoria românilor

la Universitatea din Iaşi (1883 – 1914). Membru corespondent al Academiei Române (1893). Colaborator al revistei „Convorbiri literare” (1868 – 1901). Director al revistei „Arhiva din Iaşi”. A.D.X. a abordat în filosofia istoriei o concepţie materialistă, iar în economia politică o concepţie progresistă. A urmărit fundamentarea istoriei pe documentaţia la zi şi prezentarea literară a acesteia; integrarea istoriei naţionale în contextul celei universale. A fost preocupat de continuitatea poporului român pe teritoriul Daciei antice, combătând teoriile contrare. Majoritatea lucrărilor lui abordează uneori de pe poziţii şi cu explicaţii etnologice problemele referitoare la civilizaţia şi cultura poporului român în contextul sud-est european.

BIBL.: Teoria lui Rosler (1884); Les Roumains aux nioyen âge (1885); Istoria Românilor în Dacia Traiană (ed. I, 6 volume, 1888 – 1893; ed. nouă 14 voi, 1931); Histoire des roumains (2 vol., 1896); Principiile fundamentale ale istoriei (1900); Les Roumains (1908); Unitatea sufletului românesc (1911); Proprietatea mare şi cea mică în trecutul Ţărilor Române (1913).

REF.: L. Boicu şi Al. Zub, Biografia lui a. D. Xenopol (1973); Pop Liciu, Un filosof al istoriei (1935); Octav Botez, A.D. Xenopol gânditor (1925).

O vuciem pastiru i kromom vuku (1969); Tradicionalna kultura negolânske Krajine (1970); Poreklo r. asih navodnih vevovanja, a kucnu zniju (Î970); Lesnik the Fote st Spirit II Leskovac în South Serbia (1970); Elemenţi naşe mitologije u srpskim narodniwt chrsdima uz igru (1972); La parole, le son et le mouvenient – moyens d’expression dans la crăation populaire (1972).

ZELENCIUK, Valentin Stepanovîci – etnograf sovietic (n 26 oct. 1928, Novo-Grigorievka, reg. Nikolacv). Studiază istoria la

Universitatea din Chişinău (1946 – 1951). Aspirantura la Universitatea din Moscova (1951 – 1954).

Cercetător ştiinţific la Instituia) de istorie al Academiei de Ştiinţe din Chişinău (1954 – 1969). Şeful secţiei de etnografe şi artă a Academiei de Ştiinţe din Chişinău (din 1969)”.

BIBL.: Ocerhi moldavshoi narod-noi obreadnosti (1959); Narodnoe moldavskoe dekoraiivnoe iskusstvo (1964, în colab.); Naselenie Moldavii (1973); Moldavski naţionalnîi kostium (1974).

ZENDER, Matthias – etnolog german (n. 20 apr, 1907, Nieder-v/eis). Studiază la Universităţile din Bonn, Innsbruck şi Viena (1926 – 1930). Lucrează pentru

„Atlasul etnografie” în districtul Rhenan şi 3 a „Dicţionarul Rhenan”, în Bonn (1929 – 1953) Docent (1954). Conducător at Ai las der deutschen Volkskund; (1954). Profesor de etnografie la Universitatea din Köln (1951) şi Bonn (1960). Director ai Seminarului de etnografie al Universităţii din Bonn (1963). Coordonator al Atlasului etnologic al Europei (1966). Membru permanent în Comisia internaţională pentru Atlasal etnologic al Europei (1962).

BIBL.: Volhssagen Ier Westei-jel (1935); Volhsmarchgn und Schwänke aus der Wesieâjel (1935); Die Sage als Spiegelbild von Volks-art und Volksleben (1940); Alias der deutschen Volkskunde, NP, Karten 1 – 60, Beihejte 1 – 4 (1958). Răutne und Schichten mitulaltetli-cher Heiligenverehrung inihrer Be-deutung für die Volkskunde, Die Heiligen des mittleren Maaslandes und der Rheinland în Kuligeschich-te und Kultverbreiiung (1959, 1973); Sagen und Geschichhn aus der Westeijel (1966); Die Verehrung des hi. Quiritms în Kirche und Volh (1967).

REF.: Festschrift Matthias Zmder (1912).

ZNAMIEROWSKA-PRtJFFERO – Wă” Maria – etnolog polonez (n. 13 nmi 1898, Kibarty, R.S.S. Li

28*

der Volkskunde (1961); Covorul maramureşan (1963); Tilişca, un sat din Mărginimea Sibiului (1963); (în colab. cu P. Petrescu şi T. Bănăţeanu) Arta populară din România (1964); Cu privire la situaţia social-economică în localităţile din sudul raionului Beiuş (reg. Crişana) specializate în meşteşuguri artistice, de la mijlocul sec. al XVIII-lea până la începutul sec. al XX-lea (1965); Criterii de selecţionare a monumentelor pentru muzeele etnografice hi aer liber (1966); Monumente de arhitectură populară şi conservarea lor (1970); Muzeul pomiculturii şi viticulturii din Goleşti (1971, în colab.); Funcţia muzeului în societatea contemporană (1974); L incidence des facteurs socio-culturels sur L'intégration professionnelle des travailleurs industriels d „origine rurale (1974); Problematica sociologică a întreprinderilor industriale (1974).

ZECEVIC, Slobodan – etnolog iugoslav (n. 31 dec. 1918, Mostar). Studiază etnografia la Universitatea din Belgrad. Doctor în etnologie (1962). Specializări în Anglia, Franţa şi Germania. Director al Muzeului etnografic din Belgrad. Secretar al Comitetului etnologic al Academiei de arte. S.Z. Întreprinde cercetări etnologice asupra credinţelor şi obiceiurilor, a riturilor şi artei populare a popoarelor din Iugoslavia, îl preocupă divinităţile mitologice aşa cum acestea se relevă în mituri, şi datini legate de sărbătorile săteşti.

BIBL.: Prirucnik za plklovns grupe (1950); Plesne, plesovi i obicaji naroda Jugoslavije (1951); An Introduction to Yugoslav Folk Dances (1952); Predanja o rusalij-skima grobijima u istocnoj Srbili (1962); Juznoslovenski mitski folklov u ocima stranaca i slovena (1963); Homerov ep i naşe narodne igre (Î963); Igre naseg posmetnog, rituala (1964); Ljeljenovo kolo (1964); Kult velike unajke u srpskoj narodnoj drami (1984); Vnk i naşa mitologija (1964); Hajducki folklor karpatskih slovaka (1964); Folklor

slovackih partizana (1965); Uvodjenje neveste u novi domaci kult (1965); Folkloristika i et-nomuzikologija (1965); Die Zi-geuner in der Slowakei (1966); Neki elemenţi geneze vlasotinai-kih Kraljica (1966); Talasoni-mitska bica zastitnici gradjevina i zakopanog blaga (1966); The Role of Festivals in the Creation developement (196S); Snirtni ritual i neki oblici kulta mrtvih u stanovnistra vlaskog govornog je-zika krajine i kljuca (1988); Zmaj u narodnotn verovanju severoistocne Srbile (1969); Legendaţional al poporului albanez (1955); Scurtă privire etnografică asupra tradiţiilor de navigaţie în Albania (1955); Aspecte ale Cutumiarului (Obişnuielnicului) lui Skanderbeg în raport cu dreptul cutumiar albanez (1956); Tradiţiile de navigaţie maritimă în Albania (1958); Tradiţiile de război maritimi 19 o8);

Arta populară în Albania (1959); Vechile diviziuni regionale ale poporului albanez (1962); Guna în tradiţia vestimentară a popoarelor balcanice (1966); Questions concernant le droit coutumier albanais (1967); Vestigii arhaice în portul vestimentar al poporului albanez (1971).

tuamanaj. btucm de etnologie şi entomologie la Universitatea din Vilnius (1921 – 1932). Asistent şi conducător al Muzeului etnografic al Universităţii din Vilnius (1927 – 1939). Lucrează în Muzeul etnografic al Universităţii, la Academia lituaniană de ştiinţe în Oficiul pentru protecţia monumentelor culturale şi în Muzeul de artă al Oraşului Vilnius (1940 – 1945). Organizează Biblioteca şi Colecţiile etnografice ale catedrei de etnografie şi Muzeul etnografic al Universităţii din Torun (1945 – 1949). Lector de muzeografie la Universitatea „N. Copernic” din Torun (1946 – 1958); profesor la catedra de etnografie la Universitatea „N. Copernic” din Torun (1958 – 1963). Director al Muzeului etnografic din Torun (1959 – 1972). Doctor în etnologie (1939). Preşedinte al Secţiei muzeale a Societăţii poloneze de etnologie. M.Z.P. este

preocupată de clasificarea obiectelor culturii ţărăneşti, după metoda comparativ-tipologică, de contextul lor material şi de structura vieţii spirituale. Participă la elaborarea tematicii şi metodologiei unui Atlas mondial al pescuitului.

BI BL.: Rybolowstwo Jezior Trockich (1930); Przyczynek de rybołówstwa na Bugu (1932);

Przyczynek de magii i wierzen rybakow (1947); Rybackie narzędzia kolne w Polsce i krajach sąsiednich (1957); Das Sammeln von tradizionellen Museumobiekten der Fischerei unter Berück-sichtigung ihrer Sistematik (1960); Museum Ethnographic Collections in Poiană. (1965); Thrusting Implements for Fisching în Poland and Neighboring Countries (1966); Polskie muzealnictwo etnograficz-ne w okt-esie 25 lecia (1969); The Mu semn of the History of World Fisching (1971); Przymuzealny skansen torunski i inne muzea shansenowshie realizowane i plano-wane w woj. bydgoskim (1972). Zarys tradycyjnej kultury ludowej woj. bydgoshiego (1973);

ZOIZI, Rrok – etnograf albanez (n. 10 mai 1908, Shkodër). Studiază istoria la Tirana. Şef al sectorului de etnografie din Institutul de istorie (1954). Fundează primul Muzeu etnografic al Albaniei. Profesor de etnografie la Universitatea din Tirana. R.Z. este iniţiatorul, animatorul şi organizatorul studiilor de etnografie albaneză. Manifestă preocupări diverse în etnologie.

BIBL.: Vestigiile unui calendar primitiv în Albania (1949); Studii asupra costumelor populare, (1951); Portul vestimentar tradiţional.